

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈનપુસ્તકોદ્ધાર-અન્યાંક: ૨૨.

(જૈન ગૂર્જર-સાહિત્યોદ્ધારે અન્યાંક ૩.)

શ્રીઆનન્દ—

કાવ્યમહોદધિ.

(પ્રાચીન-જૈનકાવ્યસંગ્રહ.)

ભૌક્તિક

સંશોધન અને :

જીવણચંદ સાકરે

પ્રકાશક—

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુઠ ફંડ માટે,
નગીનભાઈ બેલાભાઈ ઝવેરી, મુંબઈ.

સર્વ હક્ક સ્વાધીન.

આવૃત્તિ પહેલી. પ્રતિ ૧૦૦૦.

વીરાત્ ૨૪૪૧, વિક્રમ ૧૯૭૧, ક્રાષ્ટિ ૧૯૧૪.

વેતન રૂ. ૦-૧૦-૦.

PUBLISHED BY
Naginbhai Ghelabhai Javeri, 325, Javeri Bazar, for
Sheth Devchand Lalbhai Jain P. Fund, BOMBAY.

અમદાવાદ,
શ્રી હાસન ઠ ન્યુનિટી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં,
પરિચ દેવીદાસ હાનલાલે છાપ્યું

, Sheth Devchand Lalbhai Jam Pustkoddhâr Fund series No. 23.

The Anand-Kavya-Mahodadhi.

(A collection of Old Gujarati Poems.)

PART 3.

Edited and collected

by

Jivanchand Sakerchand Javeri.

BOMBAY.

Published by

Nagimbhai Ghelabhai Javeri,

A trustee.

BOMBAY.

Sold by

THE LIBRARIAN

Sheth Devchand Lalbhai J. P. Fund.

C/o. Sheth Devchand Lalbhai Dharmashâla.

Badekha Chakla, Gopipura, SURAT.

All Rights Reserved.

1914.

Re. 0-10-0

જૈન બધુઓએ ગુર્જરાસાહિત્યમાં બહોળો લાભ લીધો છે, અને તેમના લ્હા અન્યો ટકી રહ્યા છે, તેને માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે દિલ્લગીરી એટલી છે કે તેમણે પોતાના અન્યો પ્રકાશમાં આણવાનો પ્રયત્ન સવેળા ન કર્યો, તેમ બીજા લોકોએ તે જોવાની પણ કાળજી ન રાખી વૈદિક ક્રમોએ તે તરફ અભાવ રાખ્યો તે ધર્મના કારણે તથા ભાષા ન સમજવાથી હોવો જોઈએ.

૨૧૦ બાં કાંટાવાળા.

ગુજરાતી જૈનસાહિત્ય ધણુ છે તે પ્રકટ થયે ગુજરાતી ભાષા ઉપર ધણુ અજવાણું પડશે એમાં શક નથી. જૈન અન્યો દીકાસહ બહાર પડવાથી ગુજરાતી સાહિત્યને ધણુ લાભ થવાનો સભવ છે.

૨૧૦ બાં કાંટાવાળા

કેમદર્શન.

વિષય.					પત્રાંક.
૧ અવતરણિકા પ્ર૦ કર્તાની....	૯
૨ મુખ્ય ધ	૧૧
૩ ગ્રન્થકરો	૧
ભરતબાહુબલી રાસ	૧
જ્યાનદેવળી રાસ.	૧૦૬
વચ્છરાજ-દેવરાજ રાસ.	૨૧૧
સુરસુદરી રાસ....	૨૫૫
નળદમયતી રાસ	૩૧૦
હરિબળભાષી રાસ	૩૭૪
સંપૂર્ણ.	૪૩૯

કાવ્યસાગરમાં વિહરી, કલ્પલોભા પછડાઇ, સસ્નેહ
 અનેક મોહિતક એકત્ર કરી, તેની માળા શુથી, સજ-
 નકંઠમાટે તૈયાર કરી. માળા તૈયાર તો કરી, પણ
 પરિપૂર્ણરીતે તેને કંઠમાં સજી અન્યોને આકર્ષવાં,
 એ કર્તવ્ય રસપ્રજ્ઞોનુંજ છે. જેમ કમલને-કાવ્યને
 વિકસિત-પ્રકાશમાં આણવાનું કાર્ય તો સૂર્યનું-સુખનોનું
 -પંડિતોનુંજ છે. વારિ-કવિ કે સંગ્રાહક તો માત્ર કમલ-
 -કવિતાનો પોષ-ઉત્પાદ કે સંગ્રહજ કરી શકે છે.

જીવન.

જેઓ એમ કહે છે કે “ જૈન કવિતા રસભરી છે એમ તો કહેવાયજ નહિ ” તેઓએ જૈનશ્રયોનો સાથે અભ્યાસ કર્યો નહિ હશે, એમ લાગે છે શીક્ષવતી રાસાના વિવેચનમા (મે) જણાવેલું છે કે, “ આ કથાઓ ધણી રસભરી અને મનોરંજક હોય છે. કવિની વર્ણનશૈલી તથા સુધરિત અલકારરસ જમાવવાની છટા પણ સારી છે.

૨૧૦ ૫૦ કાંટાવાળા.

શ્રીગણેન્દ્રાય નમઃ ॥

અવતરણિકા.

અત્યારસૂધી અમારા તરફથી સંસ્કૃત, માગધી, અંગ્રેજી, અને ગૂજરાતી ગ્રંથો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે. આ ગ્રંથને અમે અમારા તરફથી બહાર પડતા ગ્રંથોમાં “ ગ્રંથાંક રર મા ”-(જૈન ગૂર્જર-સાહિત્યોદ્ધારે ગ્રંથાંક ૩) તરીકે બહાર પાડી પ્રજાસમક્ષ મૂકવાને લાગ્યશાલી થયા છીએ.

પ્રાચીનજૈનગૂજરાતીસાહિત્યમાં રાસાઓ, છંદો, પદો, ચોપાઇઓ, સ્તુતિઓ, સ્વાધ્યાયો (મંત્રોચો), મલોકા અને સ્તવનાદિ પુષ્કળ દૃષ્ટિગોચર થાય છે. રાસાઓને માટે ઉત્તમોત્તમ અભિપ્રાય, “ ગૂજરાતી સાહિત્ય સંમૂહમાંથી, ” ગૂજરાતીભાષાના સાક્ષરોએ જે આપ્યા છે, તે વિષે અમે આંહી કંઈપણ બોલતા નથી. રાસાઓ મુખ્યપણે ધર્મનું ઉત્તમજ્ઞાન દુષાન્તદ્વારા આપે છે. તે શિવાય પણ અનેક જાતનું જ્ઞાન તેનાં ખપી જીવોને તેમાંથી તેવા પ્રકારનું મળી શકે એમ છે.

“ રાસાઓ એકલાં જૈનોનેજ ઉપયોગી છે, ” એમ નથી. કારણ કે તે ગૂજરાતીભાષાનો એક બૃહત્-અંશ છે. તેથી ગૂજરાતી-સાહિત્યના અભ્યાસીઓને પણ ઘણા ઉપયોગી થઈ પડે એમ છે. પ્રાચીન ગૂજરાતીભાષા; ગૂજરાતી ભાષાનો ઇતિહાસ; તે તે સમયની કાવ્યરચના; કાવ્ય અને શબ્દોની તુલના; ઇત્યાદિ વિષયોમાં પણ, અમે આશા રાખીએ છીએ કે આ અને ભવિષ્યમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે એવાં બીજાં રાસાઓ, ગૂજરાતીપ્રજાના સાહિત્યપ્રેમીવર્ગને ઘણાં ઉપયોગી થઈ પડશે.

જે આ કુંડ તરફથી ગ્રંથો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે, તે કુંડનો ટુંક ઇતિહાસ આપવો, એ આ સ્થળે અયોગ્ય ગણાશે.

નહિ. મહુમ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીએ કે જેમની સ્મૃતિને અર્થે આ ફંડ સ્થાપવામાં આવ્યું છે, તેમણે, પોતાના વીલમાં રૂ. ૪૫૦૦૦ની રકમ, બીજી રકમો જે બીજે માર્ગે ખર્ચવા કાઢી હતી તેની સાથે કાઢી હતી. આ રકમમાં, તેમના સુપુત્ર શા. ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરી તરફથી મહુમની યાદગિરી માટે શુભકાર્યમાં ખર્ચવા કાઢેલ રૂ. ૨૫૦૦૦ની રકમ ઉમેરાઈ. ૧૦૦૮ શ્રી શ્રી શ્રી પંચાસજી શ્રીઆનન્દસાગર-જીના ઉપદેશથી, તથા શા. ગુલાબચંદ દેવચંદની સમ્મતિથી, આ રકમોને એકઠી કરીને મહુમની યાદગિરી માટે આ ટ્રસ્ટ સ્થાપવામાં આવ્યું છે. મહુમ શેઠની દીકરી, મહુમ બાઈ વીજકેારની મિલકત લગભગ રૂ. ૨૫૦૦૦ ની આ ફંડમાં આવવાથી ફંડ રૂ. ૧૦૦૦૦૦ લગભગનું થવા ગયું છે. આ ફંડનો આંતરભાવ “જૈનશ્રવેતાંબર મૂર્તિપૂજક ધાર્મિકસાહિત્યની” જાળવણી અને ખીલવણી કરવાનો છે.

આ મૌક્રિકમાં કયા કયા મુનિઓના કયા કયા રાસો છે તે, તથા તે તે મુનિઓનો સામાન્ય ઇતિહાસ પુસ્તકના ચોજક શા જીવણચંદ સાકરચંદ ઝવેરીએ લખેલ હોવાથી હમો તત્સંબધે કાંઈ લખવું ઉચિત ધારતા નથી અંતમાં એટલું ઇચ્છીશું કે આ પ્રયાસ સર્વસાહિત્યપ્રેમીજનોને પ્રિયકર થઈ પડી, સુરસ ફળ આપનારો થઈ પડે ! આવા પ્રયાસને જો પ્રજા તરફથી સાફ સન્માન મળશે તો આશા છે કે ભવિષ્યમાં ઘણાં મૌક્રિકો પ્રજા પાસે મૂકવા અમો અમારાથી બનતું કરી શકીશું.

૩૨૫, ઝવેરી બજાર, } નગીનભાઈ વેલાભાઈ ઝવેરી.
 મુખાઈ. }
 સપ્ટેમ્બર, સન્ ૧૯૧૪, } હું, અને બીજા ટ્રસ્ટીઓ.

• નમાજ્ઞતયામિને.

આચીને ગૂજરાતી સાહિત્યના પરિશીલનમાં કોણ નહિ પડ્યું હોય ? એવાં આચીને સુરસંકાળ્યોને બહાર આણવામાં સાક્ષર-વર્ગની જરૂર હતી, પરન્તુ “તે સમયસૂધી અટકલું, અને હસ્ત-ગત થયેલ કાળ્યોને હજુપણ દાબી રાખી સંસ્કારી જનોને એનો લાભ પામવા ન દેવો, એ મને રુચ્યું નહિ.” શ્રીચુત ભગુભાઈ ફતેહચંદ કારભારી મને વખતોવખત કહેતા આવ્યા છે કે, “માત્ર સંસ્કૃતપ્રાકૃતજ નહિ. ! સાથે સાથે બાળલોકો-પયોગી રાસાઓનું કાર્ય પણ કરાવો !” આવા પ્રકારની પ્રેરણાથી પ્રેરાઈને આવા કાળ્યો વેળાસર બહાર પાડ્યા છે.

“જૈનસાહિત્ય” એ નામ સાંભળી અત્યાર સૂધી પ્રાદાણાદિ, જન્મતાં વેંતજ પાવામાં આવેલી ગલથુથીના આધારે, અને પૂર્વે કરાંચેલા જૈનોપરના અયોગ્ય આક્ષેપોને લીધે ચોંકતા હતાં. પરન્તુ તે ચોંકને, હાલના કાળબળવશાત્ દિ૦ બ૦ મણિભાઈ, સ્વ૦ મી૦ ત્રિપાઠી, રા૦ બ૦ હરગોવિન્દદાસ કાંટાવાળા, અને રા૦ રા૦ કેશવલાલ ધ્રુવાદિના ધૂણવાપણાથી-વાતાવરણ ફેરવવાના કરેલા પ્રયાસથી-આપણે દૂર થયેલી જોવા ભાગ્યશાલી થયા છીએ. આમાં-આ અન્યમાં એકત્ર કરવામાં આવેલ પ્રાચીનકાળ્યો, એ, “ગૂજરાતીજૈનસાહિત્ય” છે. અને એ સાહિત્યને-કાળ્યને “રાસરૂપે ઓલખવામાં આવે છે. “રાસનો” સામાન્ય અર્થ “ધ્વનિ કરવો, લલકારવું, રાસકીડા, અને કથા” એવો થાય છે.

તે ઉપરથી “પદકાવ્યકથાઓને “રાસ, રાસો અને રાસા” કહેવાનો પ્રથા પડ્યો હોય અગર લોકોમાં સંસ્કૃતપ્રાકૃતજા-

નની ખામી થઈ અને ગૂજરાત તેમજ અન્ય પ્રદેશોમાં પ્રચલિત ભાષા તે તે પ્રદેશોમાં ઓળખાતી થઈ ત્યારે, ગૂજરાતી ગદ્ય-ગ્રંથો અને સૂત્રોના બાળાવબોધો તથા ટપાઓ-ની અંદર રસની ખામી રહી તેથી શ્રોતાઓને રસોત્પન્ન કરી નીતિને રસ્તે જોડે આનંદ આપનારા, તથા મહાજનોની ખ્યાતિ કાયમ રાખનારા પદકથાબધ ગૂજરાતી ગ્રંથોને રાસા તરીકે કહ્યા હોય, તેમ અવબોધાય^૧ છે.

જ્યારે પૂર્વે સંસ્કૃતભાષા સગ-છવનીભાષા તરીકે કામ કરતી હતી ત્યારે તે વખતે જૈનકવિઓએ તે ભાષામાં પણ અસ્ખલિતપણે પુસ્તકોનો સારો જમાવ કરી ધર્મ અને સમાજસેવા બજાવી હતી -આ વાત શ્રીમન્તના વડોદરામાં તથા પહેલાના વર્ષોમાં અન્ય સ્થળે ગૂર્જરસાહિત્યસભામાં બહેર થયેલા સાક્ષરોના અભિપ્રાયથી પણ સ્પષ્ટ છે.-પરન્તુ જ્યારે પછીના યુગમાં જનસમાજમાથી સંસ્કૃતપ્રાકૃતભાષાની ઓછાશ થતી ગઈ અને તે સ્થાન જ્યારે ‘ગૂર્જરભાષાએ લીધું’, (આશરે ૧૨ મા ૧૩ મા શતકમાં) ત્યારે તે ભાષામાં પણ જૈનકવિઓ જનોપદેશને માટે અન્યરચન કરવા લાગ્યા. ગૂર્જર-ભાષાનું આવું અન્યલડાળ જોકે સંવત્ ૧૦૦૦ પૂર્વેનું તો નથીજ. પણ અત્યારે હાથ લાગેલમાંથી જૂનામાં જૂનું ૧૩ મા

૧-છદ ગ્રંથોમા રાસક છદ હોવાથી ને તેની બહુલતા હોવાથી તથા બાધોના સમુદાય ગાયનને રાસક નામ આપવામાં આવતું હોવાથી પણ રાસા નામ પડવાનો સભવ છે.

૨-અમારા એક મિત્ર તરફથી સૂચવવામાં આવ્યું છે કે-“વચ્ચે પાલીપ્રાકૃતમા ગ્રંથો થયેલા તે વાત જણાવવા જેવી છે” પરન્તુ તે ગ્રંથો જૈનધર્મને નહિ પણ બૌદ્ધધર્મને ઉપયોગી હોવાથી અત્રે કાઈ કહેવું યોગ્ય લાગ્યું નથી

સૈકાનું તો છેજ. આવા પ્રકારનું ગૂજરાતીસાહિત્ય જૈનપંડિ-
તોદ્વારા બે પ્રકારથી ગુંથાયેલું જોવામાં આવે છે. એક તો “ગદ્ય-
રૂપ” (અર્થો તથા સૂત્રોના બાળાવબોધો) અને બીજું “પદ્ય-
રૂપ” (પદ્ય, ત્રીજા—“અમ્પૂરૂપમાં” ગૂજરાતીજૈનસાહિત્ય વિશેષે
હોય, તેલું, હજી સૂધી દૃષ્ટિગત થયું નથી.) એમ બે પ્રકારનું
ગૂજર્જરીસાહિત્ય વિક્રમના તેરમા સૈકાથી આજસૂધી તે તે
સમયની ચાલુ ભાષાઓમાં જૈનકવિઓને હાથે અવિચ્છિન્નધા-
રારૂપે રચાયેલું છે. આવા પ્રકારનું ગૂજરાતીસાહિત્ય, જૈનેતર
કોઈપણ ગૂજરાતી કવિઓએ એટલા જૂના કાળમાં રચ્યું હોય
એવું હજીસૂધી તો કોઈ ગૂજરાતીસાહિત્ય-સંશોધકના બાજુ-
વામાં આવ્યું હોય તેલું જણાયું નથી.

સંસ્કૃત અને સામાજિક પ્રાકૃતભાષાવડે જનસમાજવ્યવ-
હાર બ્યારે ખંડિત થવા લાગ્યો, ત્યારે તે સ્થાન ગૂજરાતમાં
ક્રમે ક્રમે અપભ્રંશપ્રાકૃતમાંથી ગૂજરાતીને મળ્યું. પરંતુ સંપૂ-
ર્ણરીત્યા તેનું સમ્યક્ ખેડાણ તો વિક્રમના લગભગ ૧૪૦૦ વર્ષો
વિત્યા બાદજ થવા લાગ્યું. અર્થાત્ તે પૂર્વેની ૧૨ મા ૧૩ મા
શતકથી લેઈને ૧૪ મા શતકસૂધીની તો અપભ્રંશપ્રાકૃતજ રહેવા
પામેલી જણાય છે. “ગૂજરાતીભાષાનું મૂળ જૈનોથીજ રાખાલું છે”
એ એકદમ કહી દેવું તે જરા વિચારવા જેલું છે, પરંતુ એટલું તો
અવશ્ય છેજ કે જૈનોએ તેને બાળપણથી તે અત્યારસૂધી સર્વ-
પ્રકારે લાલી-પાલી છે. અને તેથી ભાષામૂલ “જૈનોથી વિસ્તા-

૧-અમારા કેટલાક મિત્રોનું કહેવું છે કે—“ ગૂજરાતીભાષાનું
મૂલ જૈનોથીજ રાખાયું છે, અને તેના પુરાવા તરીકે રાસાઓ સાક્ષી
પૂરે છે, તો પછી, વાદીની દલીલો મંજબૂત હોઈ પ્રતિવાદીની દલીલો
ટકી શકતી ન હોવાથી અનિશ્ચયાત્મક વાક્ય ચૂકવાની જરૂર શી ?
છાતી ઠોકી સત્યવાત શા માટે ન જણાવવી ? ”

રાયેલું” છે એમ કહેવામાં કરી અતિશયોક્તિ કહેવાશે નહિ. અથવા સંસ્કૃતઉપરથી પ્રાકૃત, પ્રાકૃતઉપરથી અપભ્રંશ અને અપભ્રંશઉપરથી ગૂજરાતીભાષા થઈ. સંવત ૧૧૬૮માં મહારાજા સિદ્ધરાજના વખતમાં હેમચંદ્રાચાર્યે રચેલું અપભ્રંશભાષાનું વ્યાકરણ આપણી પાસે વિદ્યમાન છે, અને સંવત ૧૪૫૦માં રચાયેલું.....વ્યાકરણ “મુગ્ધાવબોધ-ઐકતિક” પ્રસિદ્ધ થયું છે. સ્વ. શાસ્ત્રી જળલાલ કાલિદાસ ગૂજરાતીભાષાના ઇતિહાસમાં લખે છે કે “જૂની ગૂજરાતીભાષા કહિયે તો સંવત ૧૧૦૦ના આરંભથી તે સંવત ૧૫૦૦ અંત લગી જાણવી ત્યાર પછીની ગૂજરાતીભાષાને નવી ગૂજરાતી જાણવી.” આ વાક્યમાં અમને એટલો ફેરફાર કરવા જેવું

૧-અમે પહેલા ઐકતિકમાં આ “ગૂજરાતી વ્યાકરણ છે, અને બુદ્ધિપ્રકાશમાં પ્રસિદ્ધ થયું છે.” એમ સૂચવ્યું હતું પણ ત્યાં અમારી ભૂલ હતી તેમ જાણવામાં આવ્યું છે. ખરી વસ્તુસ્થિતિ આ પ્રમાણે છે.—એનું ખરૂં નામ મુગ્ધાવબોધઐકતિક છે, કેટલાકો મુગ્ધાવબોધમ્-ઐકતિકમ્ અથવા મુગ્ધાવબોધઐકતિકમ્ એ પ્રમાણે પણ ઓળખે છે, અને કર્તા શ્રદ્ધિવસુન્દરશિષ્ય છે. એ છપાવીને રા. હ. હ. દુવે પ્રસિદ્ધ કરાવ્યું છે. એને માટે રા. રા. નરસિંહરાવ ભોળાનાથ દિવેટીયાનું કથન છે કે—“એ ગ્રન્થ તો માત્ર તે-(૧૪૫૦) કાળની પ્રાચીન ગૂજરાતીભાષાદ્વારા સંસ્કૃત વ્યાકરણની માર્ગોપદેશિકા છે.” તેમજ રા. રા. કેશવ હર્ષદ દુવેનું કથન પણ એજ પ્રમાણે ગૂજરાતી વ્યાકરણ નહિ હોવાનું છે બ્યારે કેટલાક સાક્ષરોનું એવું-માનવું છે કે—“એ, અપભ્રંશ અર્થાત્ તે કાળની જૂની ભાષાનું વ્યાકરણ છે.” અમોને આ ગ્રન્થ ખારીકાઈથી તપાસવાનું બની શક્યું નથી. માત્ર ગૂજરાતીસાક્ષરોમાં આવા પ્રકારના જે મત છે તે અમે પ્રજાપાસે મૂકી દીધા છે. એવી આશાથી કે જે સત્ય હોય તે સત્વર બહાર આવે. આ વ્યાકરણ, દીક્ષા સાથે મહેસાણા યશોવિજય પાઠશાળાએ સ્તોત્રરત્નાકર ભાગ ૨ નામાં બહાર પાડ્યું છે.

લાગે છે કે જૂની ગૂજરાતી સંવત્ ૧૫૦૦ ના અંત લગી નહિ પણ સંવત્ ૧૬૦૦ ના અંત લગીની છે અને તે પછીની ભાષાનાં ઘણાખરા રૂપો હાલની ગૂજરાતીને મળતાં થયાં છે. જેથી તેને રા. કેશવલાલ ધ્રુવના કથન મુજબ આધુનિક અથવા અર્વાચીન તરીકે લેખી શકીએ.

આ રીતે જોતાં જે અપભ્રંશભાષામાંથી જૂની ગૂજરાતીભાષા ઉત્પન્ન થઈ તે અપભ્રંશના નિયામક-વ્યાકરણકર્તા એક જૈન મુનિ છે. તેમજ જૂની ગૂજરાતીનું વ્યાકરણ રચવાનું માન પણ એક જૈન મુનિએ મેળવ્યું છે. એટલે ગૂજરાતીભાષાની ઉત્પત્તિમાં જૈનોનો મુખ્ય હાથ છે, એમ કહ્યા વિના ચાલતું નથી.

તેમજ સાહિત્યપરિષદનાં અનેક સંમેલનમાં સૌથી વધારે પ્રતિષ્ઠિત અને સૌથી વધારેમાં વધારે જવાબદાર વિદ્વાનોએ નરસિંહ મેહેતાની પૂર્વના કેટલાક કવિઓનાં નામ અને કૃતિ રજુ કર્યા પછી નરસિંહ મેહેતાને “તુરતને માટે” આપેલી જગ્યા ઉપર હવે તેમને વધારે વખત કાયમ રાખી શકાયે નહિ, એમ અમને લાગે છે. કારણ નરસિંહ મેહેતા ૧૬ માં (જન્મ સં. ૧૪૭૦ નજીક) શતકની સહજ પૂર્વે થયા છે. અને તે પહેલાના—

નામ.	કર્તા.	સંવત્.
(૧) ચાંતરસ.	શ્રીમુનિસુન્દરસરિ.	૧૪૬૦ નજીક
(૨) આરાધના રાસ.	શ્રીસોમસુન્દર.	૧૪૫૦ ”
(૩) કલિકાલ રાસ.	શ્રીહીરાનંદસરિ.	૧૪૨૬
(૪) શિવદત્ત રાસ.	શ્રીસિદ્ધસરિ.	૧૪૨૩
(૫) ત્રિવિક્રમ રાસ.	શ્રીજિનોદયસરિ.	૧૪૧૫
(૬) મયણુરેહા(મદનરેખા). હરસેવક.		૧૪૧૩

ઇત્યાદિ રાસાઓ પ્રાપ્ત છે. તેમજ,

શ્રીગૌતમરાસના લેખક શ્રીવિજયભદ્રસુનિએ સંવત્ ૧૪૧૨ ના આશો વદિ ૦))ને દિને શ્રીગૌતમરાસ પૂર્ણ કર્યો છે. આ રાસની ભાષા ઉગતી ગૂજર્જરી હોવા સાથે એટલી તો સુન્દર છે કે ભાષાની ઉત્તમતાના ગ્રાજવે નાંખવાથી તેનું પદ્યું નરસિંહ મેહેતાના પદ્યોને મળેલા સ્થાનકથી ફેરવ્યા વિના રહેશે નહિ.

આથી પાછળ જતાં સંવત્ ૧૪૧૦-૧૧ માં રચાયેલા ચાર રાસાઓ પણ ઉપલબ્ધ છે.

(૧) શ્રીશીલરાસ.	કર્તા શ્રીવિજયભદ્ર.	(૧૪૧૧)
(૨) હસરાજ વચ્છરાજ.	કર્તા શ્રીવિજયભદ્ર.	(૧૪૧૧)
(૩) ક્ષેમપ્રકાશરાસ.	કર્તા શ્રીજ્ઞાનન્દસૂરિ.	(૧૪૧૦)
(૪) ભરતબાહુબલીરાસ.	કર્તા શ્રીગુણરત્નજી.	(૧૪૧૦)

આથી પણ પૂર્વે જોતાં સંવત્ ૧૩૨૭માં કોઈક જૈનસાધુથી રચાયેલો સસક્ષેત્રી-સાતખેત્રરાસ પ્રાપ્ત છે. તે ભાષા શુદ્ધ ગૂજરાતી તો નહિજ કહેવાય. પરંતુ ગૂજરાતી જેમાંથી જન્મ લઈ શકી છે તેવી અપભ્રંશપ્રાકૃતને અનુસરતી તે ભાષા છે.

આટલાંજ મળે છે એમ નથી પણ તે પૂર્વેનાં કાવ્ય પણ જૈનપ કિતોથી રચાયેલાં સુપ્રાપ્ત છે. પરંતુ ભાષા ઉપરસમાન અપભ્રંશપ્રાકૃતને બંધ બેસતી છે.

(૧) શ્રીઅંબડકથાનક, કર્તા શ્રીસુનિરત્નસૂરિ (૧૨૫૦), અને (૨) જો, સાંભળવા પ્રમાણે (આ રાસ) રાં રાં કેશ-વલાલ હર્ષદરાય મુવના જોવામાં આવ્યો છે. અને પ્રાચી સાલ ૧૨૨૫ ની.તેમાં નોંધાયેલી છે.

આ ઉપરથી, ગૂજરાતીભાષામૂલને પોષનાર, અને કાવ્યાદિની આદ્ય શરૂઆત કરી અત્યારસૂધી સળંગ સાંકળને સાચવી રાખનાર કોણ છે તે સ્પષ્ટ માલુમ પડી આવે છે.

આવા રાસાઓમાં કઈ કઈ ભાષાઓનું થોડું બહુ બેઠાણ થવા પામ્યું છે, તે તપાસીશું તો ગૂંચરાતી, માગધી, શૂરસેની, અપભ્રંશ, પ્રાકૃત અને મારવાડી તથા હિન્દીભાષાઓનું બેઠાણ થયેલું બેવામાં આવે છે. કેટલાક રાસાઓ તો પૂર્ણ માગધી અને પ્રાકૃતમાં રચાયેલા બેવા પણ જણાય છે. તથા ઘણા રાસાઓ મહિમાત્રા અને લખાણલેદને લીધેજ ગણતાં નૂની ભાષાના પણ છે, પરંતુ માત્ર લખાણલેદને લીધેજ તેને નૂની ભાષા કહેવી, એ વિવેકથી આઘા રહેવા બરાબર છે. જો કે ખરી રીતે તે લહિયાઓની ગ્વાલિયરીલિપિ લખવાની પદ્ધતિને લીધેજ નૂની ભાષા તરીકે ઓળખાય છે, પરંતુ તેમ નથી. આજથી લગભગ ૨૦૦-૩૦૦ વર્ષપર લહિયાઓમાં પદિ-માત્રા અને ગ્વાલિયરીલિપિ લખવાનો એક ભતનો રિવાજજ પડી ગયેલો હતો, જે થોડો ઘણો અત્યારે પણ ઘણા લહિયામાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

આ ઉપરાંત લહિયાઓમાં ઘણા શબ્દો ઉપર અનુસ્વાર ચઢાવવાનો પણ રિવાજ પડી ગયો હતો, બ્યારે સંસ્કૃત વ્યાકરણની રીતિ-પ્રમાણે અનુસ્વારની જગોપર મ્ અને ન્ જેવા અર્થાત્ આગળ આવેલા વર્ગના છેલ્લા અક્ષરો મૂકવામાં આવતા હતા. ચિત્રખંધને માટે જોકે તે અનુસ્વાર ગણવામાં આવતો ન હતો પણ તે અપવાદ છે.

દાનશીલતપભાવ, એ ચાર બાળતોને જૈનાચાર્યોએ પ્રધાન-પણે માનેલી છે, અને સંસારપરિભ્રમણના નિસ્તારમાં પણ એ ચાર વસ્તુજ મૂલપાયારૂપ છે. આ ચારે વસ્તુઓનું વિસ્તારથી વિવરણ “દ્રવ્ય-અનુયોગ, ગણિત-અનુયોગ, અને ચરણકરણ-અનુયોગને અવેલખીને” ધર્મકથાનુયોગમાં કરવામાં આવેલ છે. અર્થાત્ જિનર્શિદ્ધાન્તને જે ચાર ‘અનુયોગમાં’ બહેચવામાં

આવેલ છે, તેમાંથી અતિમ “ધર્મકથાનુયોગમાં” દાનશીલ-
તપભાવનું વિવિધદૃષ્ટાન્તસહિત બાલજીવેના હિતાર્થે પ્રકટીક-
રણ કરવામાં આવ્યું છે. પછિલ કહ્યું છે તેમ આ શાસ્ત્રોને
એક બાતનું કથાનુંજ રૂપ આપવામાં આવ્યું છે. અર્થાત્ આવી
કાવ્યકથાઓને “શાસાંરૂપે” ઝોળખવામા આવે છે. ધર્મકથાનુ-
યોગમાં, “સામાન્યજીવેને ગમ્મત સાથે જ્ઞાન આપવું જોઈએ,”
તદ્-અનુસાર વિવિધપ્રકારની કથાઓસાથે દાનશીલતપભાવાદિ
ધર્મનું જ્ઞાન-ધર્મમાં જોડવામાટે-આપવામાટે કૃપાકાંક્ષી આચાર્ય-
ઓએ અથાગ પરિશ્રમ ઉઠાવેલો છે. તે પ્રમાણે આ પુસ્તકના
છએ શાસ્ત્રોમા દાનશીલતપભાવનો તથા બીજાં પણ વિષયોનો
મુખ્યપણે નીચે પ્રમાણે સમાવેશ કરવામાં આવેલો છે.

ભરતબાહુબલીભાવ-સુદ્ધ-વિષય.
જથાનંદકેવળીવ્રત-(નિયમ) વિષય
વચ્છરાજ-દેવરાજજીવહયાવિષય.
સુરસુંદરીશીલ-નવકારમહિમાવિષય.
નળદમયંતીદ્યૂત-શીલ-વિષય.
હરિબળ-માછી...તપ-દયા-વિષય.

છએ શાસ્ત્રો જુદા જુદા વિષયોને પ્રતિપાદન કરતા હોઈ,
લોકોને તે તે વિષયો પરત્વે તેના સારાં માઠાં ફળો વિચાર કરાવી
તે તરફ દોરવાને કે ત્યાગવાને પ્રેરે તેવી કૃતિના છે. છએ કવિ-
ઓની કાવ્યશક્તિ પણ અદ્ભુત હોઈ એક એક કરતાં ચઢીયાતી
અને ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારની એટલી તો ઉત્તમ છે કે તે છએ
કવિઓની કૃતિને એકજ હારમાં મૂકવા માફ તો મન લલચાય છે.
છતાં પણ તટસ્થ કવિજનને તેની ઉત્તમતાદિમાટે, કાવ્યશક્તિ-
માટે, અને તેઓના જ્ઞાનસામર્થ્યમાટે વિચારવા જે પડું, એ મને
વધારે રૂચિવાળું છે. કારણકે તેવી તુલના કરવી, એ કવિજ-

નોતું અને ભાષાશાસ્ત્રીઓનું સ્વતંત્ર કાર્ય છે. પરંતુ એટલું તો ખરું જ કે દરેક વિષયને, જેણે જે જે વિષયો હાથ ધર્યા છે તેને તે તે વિષયોને અલંકાર, રસ, પદ્ધતિ, સુભાષિતો અને કેટલાક દૃષ્ટાંતો સુક્ત તેમજ નીતિ, સત્ય, શીલ, વૈરાગ્ય, વર્ણન, શૃંગાર આદિ અનેક પ્રકારના ભૌતિકસહિત એવી તો છટાથી આલેખેલાં છે કે જરૂર વાંચકો આશ્ચર્ય પામ્યા વિના નજ રહે ! આ ઉપરાંત ગૂજરાતીભાષાના વાંચકોને આમાંથી ઘણું જડી આવવા સંભવ છે. જેવું કે નવીન શબ્દો; નવીન રાગો અને દેશીઓ; ભૂદી ભૂદી જાતની હરિયાલી-ગૂઢસમશ્યા; પ્રાચીન રિવાજો, દેવો-વિદ્યાધરો અને મંત્ર-તંત્રાદિકની શક્તિ; ભૂદી ભૂદી વિદ્યાઓના બળથી શું શું થઈ શકતું હતું; અને અગણિત સુભાષિતો, ઇત્યાદિ. જે ઉપરથી એમજ માની શકાય કે “આ એક પ્રકારનું કાવ્ય-વૃક્ષ છે.” એમાંથી જેને રૂચે તે મૂલ; થડ; ડાળાં; પ્રકાળાં; છાલ; પાન; પુલ; કિશલય; ખીજ; ફલ; ઇત્યાદિ જેમ ગ્રહણ કરાય તેમ, આ વૃક્ષ-કાવ્યોમાંથી પોત-પોતાને પસંદ આવતો અને આનંદ આપતો એકેકો ખંડ પણ વાંચકો તરફથી ગ્રહણીય અને આદરણીય થશે તો પ્રયત્ન અને સમય સફલ-ફલીભૂત થયેલો જ લેખિશ !

છએ રાસાઓની ભાષા ૧૬ મા શતક અને ત્યાર પછીની હોવા છતાં પણ, ઘણીખરી પ્રાચીન પદ્ધતિ અનુસાર પ્રતોપર લખાયેલી હતી. પરંતુ આ સઘળું કાર્ય પહેલું મૌકિક તૈયાર કરવામાં આવ્યું તે પૂર્વે કરાયેલું હોવાથી ભાષા સહેજ-સાજ હાલની પદ્ધતિ પ્રમાણે ચોજવામાં આવી છે. આ ઉપરથી તેજ પદ્ધતિ આમાં તો રહેવા દઈ, ન્યારે મૌકિક ૧ લાનો ૧ લો રાસ નવીન પદ્ધતિ પ્રમાણે તૈયાર કરવામાં આવ્યો, તે પછી ભાષાશાસ્ત્રીઓનો અભિપ્રાય મલ્યો કે “ભૂની

પદ્ધતિજ કાયમ રાખવી.” આ ઉપરથી તે, અને બીજા મૌક્તિકમાં તે પદ્ધતિ કાયમ રહી છે. પરંતુ આ મૌક્તિક સહુથી પૂર્વે તૈયાર થયેલું હોવાથી આમાં જે નવીન ચોજના કરી છે તેજ, કેટલુંક કાર્ય થઈ ગયેલું હોવાથી, તેમજ તે તમામ પાછી ફેરવવી બહુ કઠિન લાગવાથી બધું કાર્ય નવી પદ્ધતિ અનુસારજ રહેવા પામ્યું છે. આ બાબે પણ પ્રજામાં ઘણો મતભેદ છે. જે ઉપરથી બહુવાનું બની આવશે કે પ્રજાને કયું કાર્ય વધારે પ્રિય છે !

ગૂજરાતીભાષામાં લખાયેલા પ્રાચીન ગ્રન્થો પ્રકટ કરવા સંબંધી કંઈક પ્રયાસ ગૂજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ હાથ ધર્યો હતો. તે ખાતા તરફથી માત્ર લાલણકૃત રામાયણુ રા. બ. હરગોવિંદદાસના પ્રયાસથી બહાર પડ્યું છે. તેમજ સુબાઈ ઇલાકાના સરકારી કેળવણીખાતાએ રા. સા. મહિપતરામ રૂપરામ નીલકંઠદ્વારા ગૂજરાતી કાવ્યદોહનનું એક પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરાવ્યું હતું. આવીજ રીતે નામદાર ગાયકવાડે મહુમ દિ. બ. મણિભાઈ જશભાઈના ખાસ પ્રયાસથી પ્રાચીનકાવ્યમાળા તરીકે ૩૫ મણકા રા. બ. હરગોવિંદદાસ કાંટાવાળા, અને મહુમ રા. રા. નાથાશંકર પુનશંકરભાઈના શ્રમથી પ્રકટ કરાવ્યા હતા. તેમજ નડીઆદમાં કોઈ ભાષાપ્રેમી ગૃહસ્થે પ્રાચીનગૂજરાતી નામે એક માસિક બહાર પાડી બૂની ગૂજરાતીભાષા તરફ વાંચકવર્ગનું ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. આટલું થયા પછી જો બૂની ગૂજરાતીને પ્રસિદ્ધિમાં રાખવા કાંઈ પણ પ્રયાસ થયો હોય તો અત્રેના ગૂજરાતી પ્રેસ તરફથી કાવ્ય-દોહનના ૮ પુસ્તકો પ્રકટ થયાં છે, તેજ છે. પણ આ પ્રયાસ બહુધા પુનરાવર્તન જેવોજ છે—કેમકે આ કાવ્યસંગ્રહમાં પ્રકટ થયેલાં કાવ્યો મોટા ભાગે પ્રસિદ્ધ થયેલાં ગૂજરાતી કાવ્યો છે.—

ગૂજરાતી ત્રેસે પોતાના કાવ્યદોહનના આઠ ભાગોમાંથી કેટલાક ભાગોમાં જૈનકવિઓને પણ લીધા છે ખરા ! પરંતુ કહી શકાય તેવા પ્રમાણમાં કે નવીન બહાર આણવામાં કાંઈ વિશેષ પ્રયાસ કર્યો નથી. કેમકે એની અંદર આવેલાં કાવ્યો વખતો વખત છપાઈ ગયેલાંજ અને સુપ્રસિદ્ધ કાવ્યો જ છે, જે નીચે જણાવેલા ભાગ ઉપરથી જણાઈ આવશે. છતાં પણ જણાવીશ કે એટલાં કાવ્યો પણ આપવા તેમણે જે પ્રયાસ કર્યો છે તેટલાં પૂરતી તો તેઓની અનુમોદના-પ્રશંસાજ કરીશ. પરંતુ સખેદ જણાવવું જોઈએ છે કે જે તેઓએ જૈનકાવ્યો લેતાં કોઈ જૈનની મદદ લીધી હોતે તો કેટલેક ઠેકાણે રહેલી અંદરની ગંભીર ભૂલો રહેવા પામત નહિ ! જેનો એક નમૂનો, કે જે સ્તવન જૈનના દરેકે દરેક ઘરમાં એક નાનો આઠ દશ કે બાર વર્ષનો બાળક પણ જાણે છે તેવા ઘણાજ પ્રચલિત કાવ્યમાં ઘણી ભૂલો રહેવા પામી છે, જે નીચે 'આશુ' છે તે ઉપરથી સમજાઈ જશે. આવીજ રીતે બીજા કાવ્યોમાં પણ ભૂલો રહેવા પામે એ વિસરી જવા જેવું નથી જ.

કાવ્યદોહનમાં આવેલા જૈન કાવ્યો જે માટે જૈનો તેઓના આભારી ગણાય.

ભાગ ૧ લામાં.

નામ.	કર્તા.
શ્રીઓને શીખામણની સંગ્રાહ.	શ્રીઉદયરત્ન.
સોળ સતીઓની ચોપાઇ.	”
પુરૂષોને શીખામણની સંગ્રાહ.	શ્રીકુમુદયંદ્ર.

ભાગ ૨ એ.

ક્રોધમાનમાયાલોભનાં પદો.	શ્રીઉદયરત્ન.
-------------------------	--------------

જીવરૂપી વણબરા વિષે.
શીયલની નવ વાડો વિષે.
હિતશિક્ષા છત્રિસી.
શ્રીમહાવીરનું પારણું.

શ્રીહિંદપરતન.

”
શ્રીવીરવિનય-
શ્રીઅમીવિનય.

ભાગ ૩ બો.

અહાર પાપસ્થાનની સર્જાય.

શ્રીજનવિનય.

ભાગ ૬ કો.

અહાર નાતરાની સર્જાય.

શ્રીદાનવિનય.

ભાગ ૭ મો.

શ્રીઋષભદેવ સ્તવન.

શ્રીમાણેકમુનિ.

૭ મા ભાગમાં અપાયેલ શ્રીઋષભદેવના સ્તવનમાં કેવી બૂલો
રહી છે તેનો નમૂનો. બૂલવાળો ભાગ બ્લેક ટાઈપથી રોક્યો છે.

૭ મા ભાગમાં અપાયેલ.
માતા મરદેવીના નંદન,
દેખી તાહારી મૂર્તિ;
માહાર મન લોભાણુછ,
મારૂં દિલ લોભાણુછ. માં ૧
કરણનાધર કરણ સાગર,
કાયા કચનવાન,
ધોરી લંછના પાઉલે કાંઠ,
ધનુષ પાંચ સમાન. માં ૨
ત્રિગડે બેસી ધર્મ કહતા,
સુણે પર્ષદા બાર;

અન્યત્ર પ્રચલિત, અને સુદ્રિત.
માતા મરદેવીના નંદ,
દેખી તાહારી મૂર્તિ-
મારૂં મન લોભાણુછ,
મારૂં દિલ લોભાણુછ. દેખી ૦
કરણનાડડગર^૧ કરણ સાગર,
કાયા કચનવાન;
ધોરી લંછન^૨ પાઉલે કાંઠ
ધનુષ પાંચસે^૩ માન. માં
ત્રિગડે બેસી ધર્મ કહતા,
સુણે^૪ પર્ષદા બાર;

૧ કરણના આગર-આણુ. કરણની આણુ.

૨ પાઉલે-પગમાં, ધોરી-બળદ-વૃષભનું લંછન-ચિન્હ.

૩ પાંચસે માન-પાંચસે ધનુષ્યના પ્રમાણવાળી કાયા.

૪ સુણે-સાંભળે.

જો જન ગાયત્રી વાણી મીઠી,
 વરસતી જળધાર. માતા૦૩
 ઉર્વશી રૂડી અપસરા રે,
 રામા છે મન રંગ;
 પાયે નેકર રણુઝળે,
 કાંઈ કરતી નાટારંભ. મા૦૪
 તુંહી શ્રદ્ધા તુંહી વિધાતા,
 તુંહી જગતારણુદાર,
 તુંહી સરખા નદિ દેવ જગતમાં,
 અરવડીયા આધાર મા૦૫
 તુંહી શ્રદ્ધા તુંહી ત્રાતા,
 તુંહી જગતનો દેવ;
 મુરનર કિન્નર આદિ દેવો,
 કરતા તુજ પદ સેવ. માતા૦૬
 શ્રીસિદ્ધાચલ તરવા કરે,
 રાજા ઋષભજી છન;
 પ્રીતિ કરે માણેકમુનિ તારી,
 ટાલો ભવભયદૃદ. માતા૦ ૭

જોજન ગામિની^૧ વાણી મીઠી,
 વરસતી જળધાર. માતા૦
 ઉર્વશી રૂડી અપસરા ને,
 રામા છે મનરંગ;
 પાયે નેકર રણુઝળે કાંઈ,
 કરતી નાટારંભ. માતા૦
 તુંહી શ્રદ્ધા તુંહી વિધાતા,
 તું જગતારણુદાર,
 તુજ સરિખો નદિ દેવ જગતમાં,
 અરવડીયા આધાર. માતા૦
 તુંહી ભ્રાતા^૨ તુંહી ત્રાતા,
 તુંજ જગતનો દેવ;
 મુરનર કિન્નર વાસુદેવા,
 કરતા તુજપદ સેવ. માતા૦
 શ્રીસિદ્ધાચલ તીરથ કરે,
 રાજા ઋષભ જિજ્ઞુ^૩દ;
 પ્રીતિ કરે માણેકમુનિ તાહરી,
 ટાલો ભવભય(વ)દૃદ. માતા૦

-આમ ઘણો વખત થયાં પ્રાચીન ગૂજરાતીભાષાનો ભંડાર
 મેળવવા કે તે કેવા પ્રકારનો છે તે જોવા આપણા ગૂર્જરસાક્ષરો
 આગળ વધતા જણાતા નથી. મહુમ ગો. મા. ત્રિપાઠીએ પ્રથમ
 સાહિત્યપરિષદના પ્રમુખસ્થાનપરથી બોલી જેનોએ આપેલાં

૧ જોજન ગામિની-એક જોજન પર્યંત પહોંચી શકે તેવી
 વાણી-દેશના.

૨ બંધુ-ભાઈ.

૩ વાસુદેવા-શ્રીકૃષ્ણ અને લક્ષ્મણ જેવા વાસુદેવો પણ.

૪ તીરથ-શ્રીસિદ્ધાચલ નામા તીર્થનો રાજા.

ગૂજરાતીભાષાના ક્ષણાસંબંધી કહ્યું હતું. તે પછી બરાચેલી પરિષદોમાં પણ જૈનસાહિત્યસંબંધી ઘણું કહેવામાં આવ્યું હતું. આમ જૈન ગૂજરાતીભાષાસંબંધી ચળવળ થવા છતાં અમારા કોઈ પણ જૈન પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરનાર ખાતાએ ગૂર્જર-લિપિમાં રાસાના સમુદાયરૂપે જૈન ગૂજરાતી પુસ્તકો પ્રકટ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો નથી પણ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ટ્રસ્ટ ફંડની માહિતી થતા કેટલાક જૈનસાક્ષરોએ માફ લક્ષ જૈનરાસ પ્રસિદ્ધ કરવા તરફ ખેંચ્યું. તેથી અનેક ભંડારો-માંથી તેમજ પૂજ્ય મુનિમહારાજોએ પાસેથી મેં હસ્તલિખિત પ્રતો મેળવી આ પ્રયાસ શરૂ કર્યો છે. પ્રાચીનકાવ્યોનો જે સંગ્રહ છે તે આવા ૧૫૦-૧૭૫ પુસ્તકોનો થવા જશે એમ અનુમાની શકાય છે. કારણ લગભગ ૬૫૦ રાસાઓ હોવાનું અત્યારસુધી જાણમાં આવેલું છે.

આથી મને પૂર્ણ આશા છે કે ગૂજરાતીભાષાના શોખીન બંધુઓ જરૂર આવાં પુસ્તકો તપાસી ગૂજરાતીભાષાના સુધારા-માટે પ્રયાસ કરશે, તથા ગૂર્જરસાહિત્યપ્રેમી સાક્ષરો, આ કાવ્યોને અયેતિ અવગાહી રહેલા દોષોમાટે મુખ નહિ મચકોડતાં સમભાવ ધારણ કરશે અને યોગ્ય રીતિએ સેવકને સૂચના કરી આભારી કરશે. “ગતિ કરનારનું પ્રમાદથી અવશ્ય કોઈ સ્થળે પડવું” થાયજ છે, તેમાં સાધુપુરૂષો તો સમાધાન-સુધારવાનો પ્રયાસ ધારણ કરે છે અને દુર્જનપુરૂષોજ તેને હસે છે.” માટે દોષોને સુધારી જો આ સંસ્થાપ્રત્યે પાઠવવા તસ્દી લેશે તો પુનઃસંસ્કારમાં તેનો યથાયોગ્ય સદુપયોગ કરવામાં આવશે.

આ રાસાઓની પ્રતો નીચે પ્રમાણે અમોને પ્રાપ્ત થઈ

હતી, તેથી શોધનકર્મમાં વિશેષ સુલભતા થઈ પડી હતી, જેથી તેઓનો સપ્રેમ આભાર ગણીએ છિયે. અને તેટલાં માટેજ આ મૌક્તિક, બીજા મૌક્તિક (2nd Part) કરતાં વધારે સુંદર રીતે શોધાયલું છે. શોધન આદિ માટે ખાસ કાળજી રાખવા પુરોહિત પૂર્ણચંદ્ર અચળેશ્વર શર્માના અમો આભારી છિયે, કારણ કે શોધનકર્મ તેઓને સોંપવામાં આંચું હતું. તેઓએ સારો પરિશ્રમ સેવીને પ્રુફ શોધનકર્મ બરોબર રીતે કરી કાર્ય ચોગ્ય રીતે પાર પાડ્યું છે, એવું અમને જણાયું છે.

ભરતળાહુબળીની

પંચાસ શ્રીકમલવિજયગણિ, અને અમદાવાદના પ્રસિદ્ધ હોલાના ઉપાશ્રયની બે મહી ત્રણ પ્રતો.

જયાનંદ, વચ્છરાજ-દેવરાજ, અને સુરસુન્દરીની પુરોહિત પૂ. અ. શર્માના પુસ્તકાલયની, અને હોલાના ઉપાશ્રયની.

નળદમયંતીની

પંચાસ શ્રીકમલવિજયગણિની, હોલાના ઉપાશ્રયની અને અમદાવાદમાં શામળાપોળમાં આવેલી શ્રીહઠીસિંધનૈનસરસ્વતીસભાની બે પ્રતો.

હરિબળ-માછીની

બધી પ્રતો હોલાના ઉપાશ્રયનીજ હતી.

કાવ્યોમાં કેટલેક સ્થળે જણાતી પાદની સામાન્ય અપૂર્ણતા [] કોંસમાંજ જણાવી દીધી છે. વિશેષ પાદની અપૂર્ણતા નહિ રહેવાતું કારણ એજ છે કે દરેક રાસની પ્રતો બળે ઉપરાંત મળી શકી હતી, તેથી એકમાંનો ત્રૂટતો પાઠ બીજા ઉપરથી સાંધી શકાયો હતો. આ એકત્ર કરેલાં કાવ્યોને સસ્તાં સાહિત્ય-તરીકે બહાર પાડવામાટે, -“ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ નૈનપુસ્તકોદ્ધારલંકારમાંથી ” સુદ્રિત કરવામાં આવ્યા છે.

સાક્ષરશિરોમણિ શ્રીમાન્ આનંદસાગરગણિના ઉપદેશથી આ ભંડારની સ્થાપના થયેલી હોવાથી તેઓનું નામ ચિરંજીવ રહે, જોવા ઇચ્છાસહ આવા કાળ્યોના સંગ્રહનું નામ “શ્રીઆનંદકાવ્યમહોદધિ” રાખવામાં આવ્યું છે. અંતમાં હું તેઓનો ઉપકાર માનું છું, કે જેઓએ મને આ કાળ્યો બહાર પાડવામાં મદદ આપી છે. શાસ્ત્રવિશારદનૈનાચાર્ય શ્રીબુદ્ધિસાગરસૂરિ, અને પુરોહિત પૂર્ણચંદ્ર અચળેશ્વર શર્મા.

લેખિગ્નરોડ; ચોપાટી,

મુબાઈ ૩-૬-૧૯૧૪.

અનંત ચતુર્દશી ૧૯૭૦.

} જીવજીવંદ સાકરચંદ જવેરી.
સંશોધન અને સંગ્રહકર્તા.

નમઃ શ્રીશાન્તિદેવાય.

અન્થકારે.

શ્રીભરતખાહુબળીરાસ,

કર્તા શ્રાવક ઋષભદાસ. સંવત્ ૧૬૭૮. જેમ કઈક કઈક શ્રાવકોએ પણ સાધુઓની માફક રાસો રચ્યા છે, તેમ આ શ્રાવકે બીજા શ્રાવકો કરતાં સારા પ્રમાણમાં અને ઉત્તમ કૃતિના રાસો, સ્તવનો અને યોયો વગેરે બનાવ્યું છે. કહેવાય છે કે આ શ્રાવક ઉપર સરસ્વતીની સમ્પૂર્ણ પ્રીતિ-મહેરબાની હતી, અને તેનું કારણ આ મુજબ બન્યું કહેવાય છે.

શ્રીમહાવીરની ૫૮ મી પાઠે જગદ્ગુરુ શ્રીહીરવિજયસૂરિ હતા. તેમની પાઠ ઉપર સવાઇજગદ્ગુરુ, એવું બિરૂદ ધરવાવાળા શ્રીવિજયસેનસૂરિ ૫૯ મા થયા. આ સૂરિની પાસે શ્રાવક ઋષભદાસે વિદ્યાભ્યાસ કરવા માંડ્યો હતો. એક રાત્રિએ પોતાના શિષ્યસાથે સરસ્વતીદેવીને પ્રસન્ન કરીને શ્રીવિજયસેન-સૂરિએ પ્રસાદ-(લાડવો ?) મેળવ્યો હતો, કે જે પ્રસાદ-(લાડવો ?) રાત્રિના ઉપાશ્રયમાંજ સૂઈ રહેલા ઋષભદાસના બાણવામાં આવ્યો. આથી તે પ્રસાદ પોતેજ આરોગી લીધો ને મહેત્વ વિદ્વાન થયો. સવારના ઊઠતાંજ પોતે—

“પ્રહ ઊઠી વન્દ્, રિખવદેવ ગુણવન્ત,

“પ્રભુ બેઠા સોહે, સમવસરણુ લગવન્ત;

“ત્રણ છત્ર વિરાજે, આમર ઢાલે ધન્દ્ર,

“જિનના ગુણ ગાયે, સુરનર નારીના વૃન્દ.”

એ અને બીજા કેટલીક યોયો બનાવી. જેમાં સહુથી પહેલી કૃતિ આ જણાવી તેજ છે. ‘રામનું’ સ્વપ્ન ભરતને કદ્યું’ એ

કથન મુજબ અન્ય માટેનો સરસ્વતીપ્રસાદ ઋષભને મળ્યો, તેથી તે ઉત્તમ કાવ્યો કરવા લાગ્યો, અને વિદ્વાન કવિ ગણાયો. ઋષભ માટે આવી ઠંતકથા છે.

જૈનોમાં એવી પણ એક માન્યતા છે કે—

જૈત્યવન્દન ઇત્યાદિ ભાવપૂજામાં, સમુદાયમાં, અને બીજી કેટલીક ખાસ ક્રિયામાં સાધુઓએ તો નહિજ પરંતુ આવકોએ પણ અન્ય વર્ગના કરેલા સ્તવનાદિ સ્તવવા કે ભજવા નહિ ! પણ, પોતાનાં બનાવેલાં સ્તવનાદિથી પોતે સ્તવી શકે, અથવા તો સાધુઓનાં બનાવેલાં સ્તવનોથી ! આવી એક જાતની પરંપરામાંથી આ ઋષભદાસ આવકને મુક્ત કરવામાં આવ્યા છે. અર્થાત્ ઋષભદાસ આવકનાં બનાવેલાં સ્તવનાદિ ખુશીથી અન્ય આવકો પણ ભાવપૂજામાં, સમુદાયમાં, કે ક્રિયામાં ઉચ્ચારી શકે, એવી છૂટ આપેલી જણાય છે. આવી લોક-માન્યતા છે. પરંતુ શ્રીહિમાચાર્યે સિદ્ધાચલપર મહારાજા કુમાર-પાલ સહિત મહાકવિ ધનપાલ આવકકૃત સ્તવન સ્તંભુ' હેતું. તેમજ સેનપ્રશ્નમાં આ બાબેના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં સાક્ષ્ય કથન છે કે 'તે શુદ્ધજ છે' અને તેથી આવકોના કથેલાં પણ બોલવામાં આવી શકે.

સેનપ્રશ્ને ચતુર્યપલ્લવે પ્રશ્ન ૮૦:—

પ્રશ્ન—આદ્યકૃતસ્તુતિસ્તોત્રાણિ મળ્ડલ્યાં કથાયિતું શુદ્ધયન્તિ ન વા ? इति.

ઉત્તરે—શુદ્ધયન્તીતિ.

ઋષભની કૃતિઓ.

નામ.
રોહિણીચારાસ.

સંવત્.

૧૬૮૮.

સિદ્ધશિક્ષારાસ.(?)

.... પાટણ ત્રીજો ભંડાર.

અભયકુમારરાસ.	૧૬૭૨.
કુમારપાળરાસ.	૧૬૭૦.
નવતત્ત્વરાસ.	૧૬૭૬ કાર્તિક ૦))
ભરતબાહુળાણીરાસ.	૧૬૭૮ (આજ અ-થ.)
વિશસ્થાનકતપરાસ.	૧૬૮૫.
શ્રેણિકરાસ.	૧૬૭૫ લગભગ.
સુમિત્રકુમારરાસ.	૧૬૭૦.
સ્થૂલિભદ્રરાસ.	૧૬૬૮.
હિતશિક્ષારાસ.	૧૬૮૨.
હીરસૂરિરાસ.	(અમો તરફથી છપાય છે. લગભગ સાત ફરમા છપાયા છે.)

તથા ચોવિથી, સ્તવનાવલિ, અને કેટલીક સ્તુતિઓ, સજ્જાઓ ઇત્યાદિ

આથી વિશેષ અને રાસાન્તે જે જણાવેલું છે તેથી વધુ કાંઈ જાણવાનું બની શક્યું નથી. તપગચ્છના ૫૯ મા ૫૬૫૨ શ્રીવિજયસેનસૂરિ,—કવિએ પોતે તો જયસિંહ નામ શ્રીવિજયસેનસૂરિને ઠેકાણે લખ્યું છે. જુઓ—

“હીરતણે^{૫૮} પાટે હવો, જયસિંહજી^{૫૯} ગુણવંત; ૧”પાનું ૧૦૨

“જગગુરુનો શિષ્ય એ ખરો રે, હીસે બહુ ગુણગ્રામ;

ત્યાં દિલ્લીપતિ થાપતોરે, સૂરી સવાઈ રે નામ.૩”પાનું ૧૦૨

“હીર વચન હીપાવતોરે, જયસિંહ પુરૂષ ગંભીર;

જિણે ગચ્છ સંઘ વધારિયો, ગયો ન જણ્યો હીર.”પાનું ૧૦૩

“તે જયસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસપાટ; ૧૦”પાનું ૧૦૩

—એમની પાટે શ્રીવિજયતિલક અને એમની પાટે શ્રી-વિજયાનંદસૂરિ થયા તેમને ગુરૂ માની તેમની કૃપાથી ખંખાતમાં રાસ રચ્યો છે, એમ કર્તાએ જણાવેલું છે. આ ઉપરથી દ્વિતીય-

કાવ્ય શ્રીજ્ઞ્યાનંદના કર્તા કવિ વાનાણ, અને આ રાસકાર
અન્ને સમકાલિન અને શ્રીવિજ્ઞ્યાનંદસૂરિને ગુરૂ તરીકે
ગણનાર પૂરવાર થાય છે. જોવાનું માત્ર એજ બાકી રહે છે
કે શ્રીવિજયસેન અને શ્રીજયસિંહ એ બે નામો એકજ
સૂરિનાં છે કે બંને પૃથક્ છે. પરંતુ અન્ને એકજ હોવાનું
વધારે માનનીય છે. કારણ કે—

‘ તે જયસિંહ ગુરૂ માહરો ’ એ વાક્ય, પૂર્વે જણાવેલ
દંતકથામાંના શ્રીવિજયસેનને પણ ગુરૂ તરીકે માનેલા છે એમ
ચોક્કસ જણાવે છે. તથા—

‘ હીરતણે પાટે હવો, જયસિંહણ ગુણવન્ત; ’ એ ઉપરથી
પણ જણાય છે કે હીરસૂરિની પાટે શ્રીવિજયસેન થયા, તેમ-
નેજ આંહી જયસિંહણ બતાવ્યા છે. આ ઉપરથી શ્રીવિજ-
યસેનસૂરિનું જ બીજું નામ શ્રીજયસિંહણ હોવાનું માની
શકાય છે. કોઈ એમ માને કે ૬૧ મી પાઠે શ્રીવિજયસિંહ-
સૂરિ થયા તેજ આ જયસિંહણ છે. કારણ કે—“ તેઓ પણ
ઋષભકવિના સમકાલિનજ છે. કવિએ ‘વિ’ને અધ્યાહાર રાખી
શ્રીજયસિંહણ સૂચવેલું છે.” આ માનવું ભૂલ ભરેલું છે. કારણ કે—

‘ વિજયતિલક તસપાટ ’ એવું સાફ સૂચવેલું છે. અને
વિજયતિલકસૂરિ બીજા વિભાગમાંના શ્રીવિજયસેનસૂરિના
શિષ્ય હતા, એવું પ્રસિદ્ધજ છે. જેથી પણ માની શકાય છે
કે શ્રીવિજયસેનસૂરિનું જ અપર નામ શ્રીજયસિંહણ હોવું
જોઈએ. કવિએ નવતત્ત્વરાસમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું છે કે
‘ વર તપાગચ્છ પાટે ગુરૂ હીરનર્થ, શ્રીવિજયસેનસૂરી શીશ
નામુ’ આ ઉપરથી સ્પષ્ટ થશે. શ્રીવિજયસેનસૂરિનું જય કરવાને
સિંહસમાન કહી બીજું નામ જયસિંહસૂરિ એમ ગુણની
અપેક્ષાએ આપેલું હોવું જોઈએ.

કવિ પોતેજ, શ્રીનવતત્ત્વરાસ કે જે અંખાતમાં ૧૬૭૬ કાર્તિક વદ ૦)) રવિવારે પૂરો કર્યો છે તેમાં, શ્રીવિજયનન્દ-સૂરિના શ્રાવક તરીકે પોતાના પિતા મહિરાજ સંઘવીને જણાવે છે. તે ઉપરથી વિજયસેનસૂરિ ઘણીજ ન્હાની વયમાં ધર્મશિક્ષાદિને અંગે શુદ્ધ તરીકે હોય એમ સંભવે છે અને આવો સમર્થ પુરૂષ આવા ઉપકારનો ઉલ્લેખ કર્યા વગર રહે એમ પણ માનવા મન સંકોચ ધારણ કરે છે.

કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહિમાચાર્યના કરેલા ત્રિષષ્ઠિશલાકાપુરૂષ-ચરિત્રના પહેલા પર્વમાંના શ્રીઋષભ અને ભરતચરિત્રમાંથી આ રાસ રચ્યાનું કવિ જણાવે છે.—

“હિમ; ચરિત્ર કરે ઋષભનું એ, આણી મન ઉલ્લાસ;

સોય સુણી વળી મેં રચ્યો એ, ભરતેશ્વર નૃપ રાસ.૧૩” પાતું ૬૮

ભરતબાહુબળી નામના બીજા ત્રણ રાસાઓ રચાયેલા જાણવામાં આવ્યા છે. એક શ્રીશુભરતનસૂરિએ, બીજો શ્રીબિન-સાધુએ, અને ત્રીજો કવિ તેજવર્ધને.

જયનંદકેવળી,

શ્રીવાનાકવિએ રચ્યો છે. વાનાકવિ કોણ હતા તે બરા-બર જાણી શકાયું નથી. છતાં પણ અટકબથી તેઓ ‘સેન-પ્રશ્નમાં વાનરર્ષિના’ નામથી પ્રશ્નકારક હોવાનું અનુમાન કરી શકાય છે. તેઓની કરેલી બીજી કૃતિઓ પણ પ્રસિદ્ધિમાં નથી કે જેથી તેઓ કોણ હતા એ સ્પષ્ટ સહેલાઈથી જણાઈ આવે. જે આધાર છે તે આ રાસનોજ છે. રાસાંતે અને ઠેકાણે ઠેકાણે તેઓ, શ્રીવિજયનંદ શુદ્ધના શુભુઆમ કયે છે. અંતમાં જણાવે છે કે—

“પાટ એકસઠમે ઉઠ્યો ભાણ,

વિજયનંદ શુદ્ધ શુભની આણ. ૧૪૦.” પાતું ૨૧૦.

એકસઠમી પાટ અને તે પણ વળી શ્રીતપગચ્છનીજ પર-
પરાની સૂચવતા હોવાથી એટલું નિર્વિવાદ સાબીત થાય છે કે
કવિ વાનાજી તપગચ્છના હતા. પરંતુ ૬૧ મી પાટે શ્રીવિજ-
યાનંદ ગુરૂ, એવું જણાવેલું હોવાથી એક શંકા ઉભી થવાનું
કારણ રહે છે. તે એજ કે—

“સંવત સોળ છયાસિયે જાણુ,

પોષ શુદ્ધી તેરસી પ્રમાણુ; ૧૪૬.” પાનું ૨૧૦.

સંવત ૧૬૮૬ માં આ રાસ રચાયો તે વખતે તપગચ્છની
૬૧ મી પાટે શ્રીવિજયસિંહસૂરિ હતા એવું પદ્માવલિઓથી.
પૂરવાર થયું છે. જુઓ પદ્માવલિ:—શ્રીવિજયસિંહસૂરિ દીક્ષા
૧૬૫૪, વાચકપદ ૧૬૭૩, સૂરિપદ ૧૬૮૨, સ્વર્ગગમન ૧૭૦૬.
આ આધારથી ગચ્છઅધિકાર શ્રીવિજયસિંહસૂરિના હાથમાં હતો
તેવું સાબીત થાય છે.

તપગચ્છની ૫૯ મી પાટે સવાઈજગદ્ગુરૂ શ્રીવિજયસેન-
સૂરિ થયા. તેઓના ત્રણ મહાન્ શિષ્યોથી ગચ્છના ત્રણ વિભાગ
ઓળખાયા હતા. જેમાં બીજા વિભાગમાં ૬૦ મા શ્રીવિજય-
તિલકસૂરિ, અને ૬૧ મા શ્રીવિજયાનંદસૂરિ થયા છે. આ
ઉપરથી કવિ વાનાજીએ ૬૧ મા પદ્ધર શ્રીવિજયાનંદસૂરિ
લખ્યું હોય તો તે બધ બેરતુ છે. જે આ પ્રમાણે:—

૫૯ મા શ્રીસવાઈજગદ્ગુરૂ—

શ્રીવિજયસેનસૂરિ.

૧ હો વિભાગ

૨ જો વિભાગ.

શ્રીવિજયદેવસૂરિ	૬૦	શ્રીવિજયતિલકસૂરિ
શ્રીવિજયસિંહસૂરિ	૬૧	શ્રીવિજયાનંદસૂરિ.

ત્રીજો વિભાગ શ્રીરાજસાગરસૂરિથી સાગરગચ્છનો છે.
તપગચ્છની ૫૧ મી પાટે સુનિમુન્દરસૂરિ થયા તેઓએ ૮૦૦૦

પ્રલોકપ્રમાણ સંસ્કૃતમાં જ્યાનંદ્યરિત રચ્યું તે ઉપરથી આ રાસ રચાયો છે, એમ કવિ પાના ૨૧૦ માં ગાથા ૧૩૮-૧૩૯ માં જણાવે છે. શ્રીમુનિમુન્દરસૂરિના જ્યાનંદ્યરિત ઉપરથી શ્રીપદ્મવિજય કવિએ પણ સંવત્ ૧૮૫૮માં જ્યાનંદરાસો રચ્યો છે, જે આના કરતાં બહોળા વિસ્તારથી ચોધાયેલો છે. આ ઉપરાંત રા. મનમુખ કિરત્યંદ મહેતા અને રા. મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈની રાસમાળાઓમાં જ્યાનંદરાસ કર્તા ચાંતક-મુનિ અને ચાનાકકવિ એમ નોંધાયેલાં છે. પણ તે તપાસવું બાકી રહે છે કે, કવિ વાનાળનાજ ચાંતક અને ચાનાક એવાં નામો નોંધાયા છે, કે તેઓ પૃથક્ પૃથક્ કર્તા છે. અમોને મળેલી બધી પ્રતોમાં કવિ વાન, વાના, વાનો, એવાજ રૂપો હતા કે જે રૂપો રાસ જોવાથી જણાઈ આવે છે.

પ્રતો લખતી વખતે જેમ લહિયાઓ ‘ચ, વ, ઘ,’ એ ત્રણે અક્ષરોને એક સરખાં લખે છે તેમ, ‘ચ, વ’ માં પણ કરી દે છે. આથી કેદાર ‘ચાના, વાના’ નો તફાવત પડ્યો હોય ! પરંતુ અગાડી ‘ક’ હોવાથી શું ખરું હશે, તે દરેક પ્રતો તપાસ્યા વિના નજ સમજી શકાય.

શ્રીવચ્છરાજ-દેવરાજ.

“પહિલો અક્ષર લાભનો એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
બીજો લવનો બાણી, ત્રીજો પુણ્યવંત બીજલું એ. માલ્હંતડે
આગલિ સમય ઠવેવિ. ૪.” પાનું ૨૫૩.

રાસાના છ ખંડ છતાં પણ માત્ર એકજ સ્થળેથી ઉપર મુજબ કર્તાતું નામ લાવણ્યસમય, એવું નીકળે છે. તપ-

ગચ્છમાં શ્રીવીરની પત્ર મી પાટે 'શ્રીલક્ષ્મીસાગરસૂરિ' થયા. જ્યેમના શિષ્ય શ્રીસમયરત્નના, સસકાર લાવણ્યસમય શિષ્ય થાય. શ્રીલાવણ્યસમયને શ્રીલક્ષ્મીસાગરસૂરિએ દીક્ષા તો આપી હતી, છતાં પણ, તેઓ શિષ્ય તો સમયરત્નના હતા એવું નીચેના વાક્યોથી પૂરવાર થયું છે.

“અતિ ગિરુઆ પંડિત પ્રવર, માલ્દંતકે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
‘સમયરથણુ મુણિસારસૂરિ એ. ૨” પાનું ૨૫૩.

તથા વિમલપ્રબંધે,

“ધર્મશાળ જિનમંદિર પાસિ, સમયરત્ન શુર તિહાં

ચુમાસ; ૧૩૫.

“સંઘ સજન સહુ સાખી ‘સમય’, નામ ઠવિઉં મુનિ

લાવણ્યસમય;

નવમે વરસિ દીખવર લીધ, સમયરત્નગુરિ વિદ્યા દીધ.

૧૪૩.” ખંડ ૯ ચૂલિકા.

સાધુપણાના દાદાનું નામ જેમ શ્રીલક્ષ્મીસાગર છે તેમ શ્રી-લાવણ્યસમયના સંસારીપણાના દાદાનું નામ મંગ- (મંગાશા?) હતું. મંગ એ, ગૂજરાતપાટણના શ્રીમાળી વાણીયા હતા, અને સંઘમાં મોટાપુરુષ તરીકે લેખાતા. મંગને ત્રણ પુત્ર થયા તેમાં મોટાનું નામ શ્રીધર, અને તેની સ્ત્રીનું નામ ગમકલ- (ગમકુ?) દેવી હતું. તેઓ પાટણથી નીકળી અમ-દાવાદમાં અજદરપુરામાં પોતાના પિતા સાથે આવીને વસ્યા

૧. વિક્રમના ૧૮ મા સૈકમાં થયેલા સાગરશાખાના શ્રીલક્ષ્મી-સાગરસૂરિ આથી જૂદા સમજવા.

૨ સમયરત્ન.

૩. સમય, સમયે=સમયરત્ને, લાવણ્યસમય એવું નામ આપ્યું.

૪. શુરએ.

હતા. શ્રીધરને જિનમતિ જોવા, વસ્તુપાલ; જિનદાસ; મંગ-
ળદાસ; તથા લહૂરાજ^૧ એમ અતુકેએ ચાર પુત્રો અને દીલા-
વતી નામની એક પુત્રી હતી. લહૂરાજનો જન્મ સંવત્ ૧૫૨૧
શાકે ૧૩૮૨ ના પોષ વદિ ૩ ને દિને થયો. પાસેની ધર્મશા-
ળામાં શ્રીસમયરત્ન આતુર્માંસ રહેલા હતા તેઓને શ્રીધરે
લહૂરાજના જન્મગ્રહો બતાવવાથી તેઓએ કહ્યું કે—“ લહૂરાજ
મોટો તપેશ્વરી થશે, અથવા તો યાત્રા કરશે. કાંતો મોટો યતિ
થઈ વિદ્વાન થશે.” ગુરૂવચન સિદ્ધિ અર્થેજ ન હોય ! તેમ લહૂરાજ
વિરાગી થયો. તેને નવ વર્ષની ઉમરમાં સંવત્ ૧૫૨૬ના જેઠ
શુદ્ધિ ૧૦ ને દિને પાટણના પાલણપુરી ઉપાશ્રયમાં ગચ્છનાયક
શ્રીલક્ષ્મીસાગરસૂરિએ દીક્ષા આપી. નામ સમયરત્ન શિષ્ય
લાવણ્યસમય રાખ્યું. સરસ્વતીની કૃપાથી ૧૬માં વર્ષમાંજ
કવિત્વશક્તિ પ્રાપ્ત થઈ જેથી રાસ, મુંદર પ્રબંધો, છંદ, કવિત,
ચોપાઈ, વિવિધ ગીતો,^૨ વિવાદો-સંવાદો, ઇત્યાદિ તેઓએ
રચ્યાં. સંવત્ ૧૫૫૫ માં તેઓને પંડિતપદ્વી મળી. કવિ પોતાના
કાવ્યો અને પોતાના ઉપદેશથી થયેલાં કૃણોમાટે મન્ન-મગ-
જૂર છે. એ માટે પોતે વિમલપ્રબંધમાં આ સુજળ લખે છે:—
“વિવિધ ગીત બહુ કરિયા ।વવાદ, રચીયા દીપ સૂરસ સંવાદ;
“સરસ કથન; નહીં આલી કવઈ, મોટા મંત્રિરાય રંજવઈ. ૧૪૫
“જસ ઉપદેસે હવુ સુવિશાલ, બહુ થાનકિ દેહરાં પોસાલ;
“મીર મલિક તે માંડઈ વિનઈ, પંડિતપદ તે રંચ્યાવનઈ. ૧૪૬
“સોહે ગણુ તપગચ્છ શણુગાર, દેસવિદેશિઈ કરઈ વિહાર;
“સોરઠે દેશિ રહી ગિરનારિ, પુહુંતા ગુજ્જર દેસ મઝારિ. ૧૪૭
“અણુહિલવાડા પટ્ટણુ પાસિ, માલસમુદ્રિ રહિયા ચોમાસિ;

૧ કાવ્યકાર શ્રીલાવણ્યસમયનું સંસારી નામ.

૨ સંવત્ ૧૫૫૫ માં.

“એવ સકલ સંધિઈ વિનવિઉ, વિમલરાસ તેણુ ધારણિ કવિઉ. ૧૪૮

“આઠસંઠાનિ આસો માસિ, કીધઉ પાસજિણેસર પાસિ;

“મૂલનક્ષત્ર નિર્મલ રવિવાર, પૂરૂ વિમલરાસ વિસ્તાર. ૧૪૯”

ચૂલિકાયાં.

‘ બહુ યાનકિ દેહરાં પોસાલ ’ એ વાક્યને નીચલી સાબીતી પૂરવાર કરે છે કે, તેઓના ઉપદેશથી ઘણાં દેહરાં ઉપાશ્રય થયા હશે. શત્રુજય ઉપરના સં. ૧૫૮૭ના કર્મોશાહના ૧૬ મા ઉદ્ધારની પ્રશસ્તિમાંથી.

“લાવણ્યસમયાલ્સ્યેન, પળિહતેન મહાત્મના;

“સસમોદ્ધારસક્તા ચ, પ્રશસ્તિઃ પ્રકટી કૃતા.” ૩૩॥

તથા,

“પૂજ્ય પં૦ સમયરત્નશિષ્ય પં૦ લાવણ્યસમય-

“લિસન્ધ્યં શ્રીઆદિવેવસ્ય (પાદયુગ્મં) પ્રણમતીતિમદ્રં”

इत्यादि.

એમની કૃતિઓ.

નામ.	સંવત્.
ગાતમસ્વામીરાસ.	૧૫૭૦ લગ.
ગાતમપૂચ્છારાસ.	૧૫૭૦ લગ.
દેવરાજ-વચ્છરાજ (આજ અન્થ.)	
ખોહાનો રાસ.	૧૫૬૦ લગ.
સુરપ્રિયકેવલી.	૧૫૬૭ લગ
ક્ષમાન્નપિ.
નેમિરગરત્નાકર છંદ.
સીમંધર સજ્જાય.

૧ સવત્ ૧૫૬૮ માં.

૨ આ વાક્યથી તેઓ સમયરત્નના શિષ્ય હોવાનું પણ સાબીત થાય છે. ઘણાઓ લક્ષ્મીસાગરના શિષ્ય માને છે તે ખોટું ઠરે છે.

વિમલપ્રબંધ.^૧

૧૫૬૮.

પૃથ્વકૃદ સજ્જાય, આત્મબોધ સજ્જાય, ચૌદ સુપનાની
સજ્જાય, દાનની સજ્જાય ઇત્યાદિ, ઇત્યાદિ.

વત્સરાજ-દેવરાજ નામના, બીજા કવિઓથી રચાયેલાં રાસાદિ.

નામ.

કર્તા.

નામ.

કર્તા.

દેવરાજ-વચ્છરાજ. સમયરત્નસૂરિ.^૨ વત્સરાજ. નેમવિજય.

દેવરાજ-વચ્છરાજ. લાવણ્યરત્ન.^૩ દેવરાજ-વચ્છરાજ. પદ્મતિલક.

વત્સરાજ-દેવરાજ. લાલસમય.

સુરસુન્દરી.

વડતપગચ્છીય શ્રીલાનુમેરૂ પંડિતના શિષ્ય શ્રીનય-
સુન્દરૌપાધ્યાય, આના કર્તા છે. આને માટે કાંઈ પણ જાણવા
લાયક પ્રાપ્ત થયું નહિ. આ રાસામાં પાને ૩૦૮ માં—

“ગણપતિ પટોધર પ્રગટ શ્રી,-દેવરત્નસૂરિ જયવંત. ૮

“તસુ શિષ્ય નયસુંદર કહે, સાંભળો સાંભળુ સાથ; ૬”

આનો પાઠ હોવાથી શ્રીદેવરત્નસૂરિશિષ્ય શ્રીનયસુન્દર
થાય, એવું નીકળે છે. પરંતુ પાઠ શંકાવાળો લાગવાથી તેઓ-
નોજ કરેલો શત્રુજયઉદ્ધારરાસ અને નળદમયંતીરાસ એમ બે
તપાસતાં શ્રીલાનુમેરૂશિષ્ય નયસુન્દરજી છે એવું સ્પષ્ટ જણાઈ
આવ્યું છે. જો કે કેટલીક વખત ગ્રંથકારો આચાર્યને જણાવવા

૧ વિમલપ્રબંધ, સુરતના રા. મણિલાલ બકોરભાઈ વ્યાસ તર-
ફથી છપાવી પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે. શ્રીલાવણ્યસમયનું ચરિત્ર તે
ઉપરથીજ પ્રાપ્ત થઈ શક્યું છે.

૨ શુર અને શિષ્ય બે પૃથક્ પૃથક્ એકજ જાતની રચના કરે
એ માનવા લાયક નથી. આમાં લાવણ્ય સમયનું ગર્ભિત નામ હોવાથી
સમયરત્નનું નામ ધારવામાં રાસમાલામાં ભૂલ થયેલી લાગે છે.

૩ લાવણ્યસમય અને લાવણ્યરત્ન બે જૂદા સાધુઓ હતા.

સાથે પોતાના ગુરૂને જણાવે છે, અને કેટલાકે કેવલ આચાર્યને
પણ જણાવે છે તે પ્રમાણે અત્રે કેવલ આચાર્યના નામનો નિર્દેશ
હોય તો હરકત આવે નહિ. શત્રુંજયઉદ્ધારનામે—

“વડતપગચ્છ ગુરૂ ગચ્છપતિ, શ્રીધનરત્નસૂરિદે,
તસ્ય શિષ્ય તસુપાદે જયકરૂ, ગુરૂ ગચ્છપતિ અમરરત્નસૂરિદેકે. ૧૨૧
“વિજય(દ)માન તસ પટોધરૂ, શ્રીદેવરતનસૂરીશ,
શ્રીધનરત્નસૂરીશના, શિષ્ય પંડિતરે ભાનુમેરૂ ગણેશ કે. ૧૨૨
“તસપદ કમલ ભમર તણે, નયસુંદર દે આશીશ;
ત્રિભુવનનાયક સેવતાં, પૂગીરે શ્રીસંઘ જગીશ કે. ૧૨૩”

તથા—

“ભાનુમેરૂ પંડિતશિષ્ય દોઝે-કરજોડી કહે નયસુંદરો;
નળદમયંતીરાસે, છકે પ્રસ્તાવે— ૧૨૪”

“શ્રીધનરત્નસૂરીસ્વરતણા, સિસ્સ સકલ ગુણ સોહામણા;
શ્રીભાનુમેરૂ વિબુદ્ધ ગુણરાજ, વંદે સિદ્ધ વંછિત કાજ. ૩૧૪

“તસ ભમેય સીસ દો ભાય, માણિકરત્ન જેષ ઉવજાયા;
મહા તપેશ્વર મુનિવર રાય, પરમ ભાવિ વંદુ તસુ પાય. ૩૧૫

“નયસુંદર લલુખંધવ તાસ, વાણી આપિ વચનવિલાસ;
પુણ્યસીલોક સતી અધિકાર, ગાયો ધનદ પૂર્વ અવતાર.” ૩૧૬

આમાં માત્ર તેઓના વડીલ ભાઈ શ્રીમાણિક્યરત્ન
ઉપાધ્યાય કરીને હતા, એટલું વિશેષ નીકલે છે. આ બંને
ભાઈઓ શ્રીધનરત્નસૂરિના શિષ્ય શ્રીભાનુમેરૂના શિષ્યો થાય.

કવિની કૃતિઓ—

સારસ્વતવૃત્તિ જેનું નામ રૂપરત્નમાલા છે. સંસ્કૃત પત્ર ૪૧૭.

શત્રુંજયઉદ્ધારનામે, ૧૬૨૮. નળદમયંતી, ૧૬૬૫.

પ્રભાવતી, લગભગ, ૧૬૪૦. રૂપચંદ્ર, ૧૬૩૭.

સુરસુંદરી, ૧૬૪૬. સીલરક્ષાપ્રકાશ, લગ. ૧૬૬૬.

સુરસુન્દરી એ નામથી નીચલા કર્તાઓએ પણ રાસો રચેલા જાણવામાં આવ્યા છે. આનંદસૂરિ, વીરવિજય, નયવિમળ, ધર્મસિંહ, અને વિનયસુંદર.

નળદમયંતી.

“ નલદમયંતી. વિ. સં. ૧૫૨૦ આસપાસ. લેખક મેઘરાજ. ” આ પ્રમાણે રા. મનસુખ કિરત્યંદ મહેતાએ જૈન-રાસમાલામાં લખ્યું છે. એમાં વિ સં. ૧૫૨૦ ની સાલ લખાયાની ભૂલ થયેલી સમજાય છે. કારણ કે—

‘ સંવત સોળ ચઉસઠ સંવત્સરે, સ્થવીઓ નળ ઋષિરાજ;’ એ મુજબ કવિ શ્રીમેઘરાજે વિક્રમ સંવત્ ૧૬૬૪ માં આ રાસ રચ્યો એવું થાય છે. રાસમાલામાં થયેલી ભૂલ એમ અનુમાન કરાવે છે કે—“ હેમાચાર્યના વીતરાગસ્તોત્રપર અવચૂરિ કરનાર શ્રીમહેન્દ્રશિષ્ય શ્રીમેઘરાજે એ અવચૂરિ સં. ૧૫૨૦ માં લખી હતી, એ ઉપરથી આ, અને તે, એ એકજ મેઘરાજ હશે એમ ધરાઈને ‘ સં. ૧૫૨૦ આસપાસ ’ એમ લખાઈ ગયું હશે ! અથવા તો આ, અને તે મેઘરાજજી એ બંનેની એકએક કૃતિઓજ ઉપલબ્ધ થયેલ હોવાથી બંને એકજ ધારવામાં આવ્યા હોય ! ”

શ્રીમહાવીરની ૪૪ મી પાઠે શ્રીજગત્ત્યંદ્રસૂરિ હતા. તેઓને ચિતોડના રાણાએ ‘ તપા ’ એવું બિરૂદ આપ્યું તેથી સંવત્ ૧૨૮૫ માં વડગચ્છનું નામ તપગચ્છ થયું, ત્યારથી વડગચ્છ તપગચ્છને નામે જાણખાવા લાગ્યો. તપગચ્છની ૫૫મી પાઠે, વિક્રમના ૧૬મા સૈકામાં શ્રીહેમવિમળસૂરિ હતા. અને ખરતરગચ્છમાં ૫૬ મી પાઠ ઉપર શ્રીજિનહંસ પણ ૧૬ મા સૈકામાં તેજ સમયે વિદ્યમાન હતા. પૃથક્ પૃથક્ આ એ ગચ્છપતિ-

ઝોના સમયમાં, સંવત્ ૧૫૭૨ માં નાગપુરીયતપગચ્છ-
માંથી ઉપાધ્યાય શ્રીપાર્શ્વચંદ્રે, પોતાનો મત છૂટો પાડી સ્વ-
નામથી પાર્શ્વચંદ્રગચ્છ સ્થાપ્યો. લોકો ઝોને પાર્શ્વગચ્છ,
તથા પાસચંદીઝોગચ્છ-મત પણ કહે છે. 'શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિની
પાટે' શ્રીસમરચંદ્રસૂરિ અને તેની પાટે 'શ્રીરામચંદ્ર (શ્રીરાજ-
ચંદ્ર)સૂરિ સં. ૧૬૬૪માં વિદ્યમાન હતા, કે જે કવિ શ્રીમેઘરાજના
સમકાલિન થાય, અને તેઝોના સમયમાં આ રાસ રચાયો.

કવિ પોતે શ્રીશ્રવણુકૃષિના શિષ્ય હોવાનું જણાવે છે.
'સરવણુકૃષિ જગે' પ્રગટિયો' એ વાક્યથી. કવિ કયા ગચ્છના
છે તે જણવામાં આવતું નથી પરંતુ એટલું અનુમાન થાય છે
કે પોતે પાર્શ્વચંદ્રસૂરિથી પરંપરા ગણતાં હોવાથી પોતે પણ
પાર્શ્વગચ્છીય હશે.

હરીબળમાછી.

વાસ્તવિકરીતે આ નામ બેઠઝો. 'મચ્છી' થયું તે 'ખોટું'
છે. મચ્છીનો અર્થ માછલી-માછલું, અને માછીનો અર્થ મચ્છી
માર-માછીની જાત થાય. સુસ્રોઝો મચ્છીને ઠેકાણે 'હરીબળ-
માછી' વાંચવું.

રાસકાર જિનહર્ષજીની ગૂજરાતીભાષાની કૃતિઓ વિશાળ
પ્રમાણમાં છે. તેઓનો કરેલો રાત્રુંજયતીર્થરાસ અમો તર-
ફથી છપાવવો શક્ય છે. આશરે ૨૦ ફરમા છપાયા છે. ૫૦
ફરમનો અન્ય થવા જાય તેવું અનુમાન થયું છે. તે અન્યમાં
કર્તાનું અરિત્ર લક્ષણ એવી ધ્રુષ્ટિ છે.

સુબર્ધ, ૨૮-૯-૧૯૧૪. } શ્રવણચંદ સાકરચંદ જવેરી,
વિજયકશમી, ૧૯૭૦. } સંશોધન અને સંગ્રહકર્તા.

ૐ

આ ફંડમાંથી પ્રસિદ્ધિ પામેલા ગ્રન્થોનું સૂચીપત્ર.

નંબર	નામ વગેરે	કિંમત
	સંસ્કૃત-માઘધી ગ્રન્થો.	રૂ.આ.પા.
૧*	શ્રીવીતરાગસ્તોત્રમ્—શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યકૃત મૂલ, શ્રીપ્રભાનંદસરિકૃત વિવરણ, અને શ્રીવિશાલરાજ- સિંધ્યકૃત અવચૂરિસમેત.....૦—૮—૦	
૨*	શ્રીઅમણ્યપ્રતિકેમણ્યસૂત્રવૃત્તિ—પૂર્વાચાર્યકૃત.....૦—૧—૬	
૩*	શ્રીસ્વાદ્વાદભાષા—શ્રીશુભવિજયગણિકૃત.....૦—૧—૬	
૪*	શ્રીપાદ્મિકસૂત્રમ્—શ્રી યશોદેવસરિકૃત પાખ્યાસૂત્ર અને ક્ષામણ્યાઉપરની ટીકાસહિત.....૦—૬—૦	
૫*	શ્રીઅધ્યાત્મમતપરીક્ષા—ચાયાચાર્યશ્રીમશોવિજય- પ્રણીત સ્વોપન ટીકાયુક્ત. અન્તે છૂટું મૂલ પણ છપાવવામાં આવેલ છે.....૦—૬—૦	
૬*	શ્રીચાંડશક્રમંત્રસૂત્રમ્—શ્રીહરિભદ્રસરિકૃત મૂલ, અને શ્રીમદ્દયશોભન તથા શ્રીમદ્દયશોવિજયકૃત બન્ને ટીકા- ઓસમેત. અન્તે છૂટું મૂલ પણ છપાવવામાં આવેલ છે. ૦—૬—૦	
૭*	શ્રીકલ્પસૂત્રવૃત્તિ—શ્રીવિનયવિજયોપાધ્યાયકૃત સુ- બોધિકાસહિત.....૦—૧૨—૦	
૮	શ્રીવંદારવૃત્ત્યુપરનામ્ની, આદ્યપ્રતિકેમણ્ય સૂત્ર- વૃત્તિ—શ્રીમદ્દેવેન્દ્રસરિવરવિરચિત.....૦—૮—૦	

* આ ચિન્હવાળા પુસ્તકો ખપી ગયા છે.

- નંબર નામ વગેરે કિંમત
- ૯ શ્રીદાનકદપદ્મ અથવા ધન્નાચરિત્ર-શ્રીસોમસુન્દર-
શિષ્ય શ્રીજિનકીર્તિસરિત્ (કાવ્યગ્રન્થ).....૦—૬—૦
- ૧૦ ધી ચોગકિલોસોફી—by મી. વીરચંદ્ર રાધવજી
ગાંધી. યુરોપગમનમાં આપેલા ભાષણો વગેરે (અંગ્રેજી) ૦—૫—૦
- ૧૧ શ્રીજદપદ્મપલતા—શ્રીમદ્દત્તનર્મડણકૃત.....૦—૩—૦
- ૧૨ શ્રીચોગદષ્ટિસમુચ્ચય—શ્રીમદ્દહરિભદ્રસરિત્. આ
ગ્રન્થ ઇટાલીના પ્રોફેસર સુવેલીદારા શોધાયો છે...૦—૩—૦
- ૧૩ ધીકર્મકિલોસોફી—by મી. વીરચંદ્ર રાધવજી ગાંધી
યુરોપમાં આપેલા ભાષણો વગેરે (અંગ્રેજી).....૦—૫—૦
- ૧૪ શ્રીઆનંદકાવ્યમહોદધિ—ઐકાતિક ૧જી. જેમાં
શ્રીમતિસાર કૃત શાલિભદ્ર, મુનિ શ્રીગંગવિજય કૃત
કુસુમશ્રી, શ્રીજ્ઞાનવિમલકૃત અશોક-રોહિણી, અને
શ્રીદર્શવિજયકવિકૃત પ્રેમલાલચંદ્રી એમ ચાર રાસાઓ
છપાયા છે (ગૂજરાતી પ્રાચીન કાવ્યો.).....૦—૧૦—૦
- ૧૫ શ્રીધર્મપરીક્ષાકથા—શ્રી ધર્મસાગરોપાધ્યાયશિષ્ય
પંડિત પદ્મસાગરગણિકૃત..૦—૫—૦
- ૧૬ શ્રીશાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય—પ્રથમ વિભાગ. ઉપાધ્યાય
શ્રીચરણવિજયકૃતટીકાસહિત. મૂલનાકર્તાશ્રીહરિભદ્રસરિ.
(૨ જી વિભાગમાં શ્રીહરિભદ્રજીકૃત ટીકા આવશે.) ૨—૦—૦
- ૧૭* શ્રીકર્મપ્રકૃતિ વા કર્મપયડી—શ્રીશિવશર્માચાર્ય
કૃત મૂલ, અને મહત્ત્વ દિલોસોફર શ્રીમલ્લયગિરિજીકૃત
ટીકાયુક્ત.....૦—૧૪—૦
- ૧૮ શ્રીપદ્યપ્રતિક્રમણસૂત્ર—પાકી બાઈ-ડોંગ, નિર્ણય-
સાગર પ્રેસમાં છપેલું.....૦—૪—૦
- ૧૯ શ્રીકદપસૂત્ર—મૂલમાત્ર અથવા બારસાસૂત્ર—
નડા સુન્દર કાગળ પર મોટા ટાઇપથી.....૦—૮—૦

* આ ચિન્હવાળા અંકો ખપી ગયા છે.

નંબર	નામ વગેરે	કિંમત
૨૦	શ્રીઆનંદકાવ્યમહોદધિ—મૌકિતિક ૨ બ્લુ. જેમાં વિનયગચ્છીય મુનિ શ્રીકેશરાજજી કૃત રામરાસ છપાયો છે.....૦-૧૦-૦	
૨૧	શ્રીઉપદેશરતનાકર—કર્તા શ્રીમુનિસુન્દરસુરિ સ્વોપચ દીકાસમેત.....૧-૪-૦	
૨૨	શ્રીઆનંદકાવ્યમહોદધિ—મૌકિતિક ૩ બ્લુ. જેમાં આવક ઝડપભદાસકૃત ભરતબાહુબળી, કવિ વાનાકૃત જ્યાનંદકેવલી, શ્રીલાવણ્યસમયકૃત વચ્છરાજ-દેવરાજ, શ્રીનયસુન્દરજી કૃત સુરસુન્દરી, શ્રીમેધરાજ કૃત નળ-દમયંતી, અને શ્રી જિનહર્ષજીકૃત હરીબળમાછી એમ છ રાસાઓ છે. (ગૂજરાતી કાવ્યો).....૦-૧૦-૦	
૨૩	શ્રીત્ર્યપુર્વિંશતિ જિનાન્દસ્તુતિ—વિવરણસહિત, વિવરણ અને મૂલના કર્તા શ્રીમેરવિનયમુનિ.....૦-૨-૦	

મળવાનું ઠેકાણું.

લાયબ્રેરીયન, શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ
જેન પુસ્તકાલાર ૬૩ ઓરિસ.

C/o. શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા,
બડેખાં ચક્રો, ગોપીપુરા, સુરત.

આ ફંડ તરફથી નિમ્નલિખિત ગુજરાતી કાવ્યો
પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયત્ન થઈ ચૂક્યો છે.

નામ,	કર્તા,
સોહમકુલરત્નપદ્મવલિ,	કવિબહાદ્ર દીપવિજય.
હીરસરિ,	ઋષભદાસ.
સત્રુજયતીર્થ,	જિનહર્ષ.
નળદમયંતી,	નયસુન્દર.
પ્રદ્યુમ્ન,	કમળશેખર.
અરતબાહુબળી,	શુશુરત્નસરિ.
પ્રભાવતી,	નયસુન્દર.
માધવાનળ કામકુંડળા,	કુંસલલાભ.
રૂપચન્દ્ર કુંવર,	નયસુન્દર.
નર્મદાસુન્દરી,	આનંદવાચક.
સમકિત કૌસુદિ,	મેધરાજ. વગેરે.

સ્મરણપત્ર.

સ્વર્ગસ્થ લાગુભાઈ કૃતેહચંદ કારભારીના વખતોવ-
ખતના કથન અને આગ્રહથીજ, ગૂજરાતીરાસાઓની
આવી સીરીઝ છપાવવા લક્ષ દોરાયું. મહુમ, અઠાણ
મરણથી એક કરતાં વધુ મૌકિતક લેઈ શક્યા નથી.
યજ્ઞ તેઓના કથનનાજ આ કૃણા હોવાથી, તેમજ
અમારા આ કાર્યને નિઃસ્વાર્થ સમ્પૂર્ણ મદદ કરતા
હોવાથી તેના સ્મરણાર્થે આ ત્રીજા મૌકિતક સાથે
તેઓનું નામ લેહવામાં આનન્દ માતું છું.

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી,

સંપાદક અને સંગ્રહકર્તા.

દેવદીવાળી ૧૯૭૧.

આ ફંડ તરફથી નિમ્નલિખિત ગુજરાતી કાવ્યો
પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયત્ન થઈ ચૂક્યો છે.

નામ,	કર્તા,
સોહમકુલરત્નપદાવલિ,	કવિજ્ઞાન દીપવિજય.
હીરસરિ,	જ્ઞાપભદ્રાસ.
શત્રુજયતીર્થ,	જિનહર્ષ.
નળદમયંતી,	નયસુન્દર.
પ્રદ્યુમ્ન,	કમળશેખર.
ભરતબાહુબળી,	ગુણરત્નસરિ.
પ્રભાવતી,	નયસુન્દર.
માધવાનળ કામકુંડળા,	કુસલલાભ.
રૂપચન્દ્ર કુંવર,	નયસુન્દર.
નર્મદાસુન્દરી,	આનંદવાચક.
સમકિત કૌમુદિ,	મેઘરાજ. વગેરે.

સ્મરણપત્ર.

સ્વર્ગસ્થ લશુભાર્થ ક્રતેહચંદ કારભારીના વખતોવ-
ખતના કથન અને આગ્રહથીજ, ગૂજરાતીરાસાઓની
આવી સીરીઝ છપાવવા લક્ષ દોરાયું. મહુમ, અકાળ
મરણથી એક કરતાં, વધુ મૌકિતક જોઈ શક્યા નથી.
યશુ તેઓના કથનનાજ આ કૃષો હોવાથી, તેમજ
અમારા આ કાર્યને નિઃસ્વાર્થ સમ્પૂર્ણ મદદ કરતા
હોવાથી તેના સ્મરણાર્થે આ ત્રીજા મૌકિતક સાથે
તેઓનું નામ જોડવામાં આનન્દ માતું છું.

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી,

સંપાદક અને સંગ્રહકર્તા.

આ 'કુંડ તરફથી નિમ્નલિખિત ગુજરાતી કાવ્યો
પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયત્ન થઈ ચૂક્યો છે.

નામ,	કર્તા,
સોહમકુલરત્નપદાવલિ,	કવિજ્ઞાપ્ત દીપવિજય.
હીરસરિ,	ઋષભદાસ.
શત્રુજયતીર્થ,	જિનહર્ષ.
નળદમયંતી,	નયસુંદર.
પ્રભુમ,	કમળશેખર.
જરતખાડુખળી,	ગુણરત્નસરિ.
પ્રભાવતી,	નયસુંદર.
માધવાનળ કામકુટળા,	કુસલલાભ.
રૂપચન્દ્ર કુંવર,	નયસુંદર.
નર્મદાસુન્દરી,	આનંદવાચક.
સમકિત કૌશુદિ,	મેધરાજ. વગેરે.

સ્મરણપત્ર.

સ્વર્ગસ્થ ભગુભાઈ કૃતેહચંદ કારભારીના વખતોવ-
ખતના કથન અને આગ્રહથીજ, ગૂજરાતીરાસાઓની
આવી સીરીઝ છપાવવા લક્ષ હોરાયું. મહુમ, અકાળ
મરણથી એક કરતાં વધુ મૌકિતક જોઈ શક્યા નથી.
પણ તેઓના કથનનાજ આ કૃતો હોવાથી, તેમજ
અમારા આ કાર્યને નિઃસ્વાર્થ સમ્પૂર્ણ મદદ કરતા
હોવાથી તેના સ્મરણાર્થે આ ત્રીજા મૌકિતક સાથે
તેઓનું નામ જોડવામાં આનન્દ માનું છું.

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી,

સંપાદક અને સંગ્રહકર્તા.

દેવદીવાળી ૧૯૭૧.

[illegible]

(અન્થ-ભૂમિકા.)

પ્રથમ તીર્થંકરનો જે પૂત, જિણે જગ કામ કર્યો અદ્ભૂત;
 પ્રથમ ઉદ્ધારતણો કરનાર, પ્રથમે ચક્રીનો અવતાર. ૨
 પ્રથમે સંઘતિલક શિર ધર્યું, ભવન-આરીસે કેવળ વર્યું;
 પ્રથમે સંઘભક્તિ જિણું કરી, આજ લગે કીર્તિ વિસ્તરી. ૩
 તે ભરતેશ્વરનો કહું રાસ, ભણતાં ગુણતાં પહોંચે આશ;
 ભેડંતાં સુખશાતા લહું, ભવ પાંચે તસ વિવરી કહું. ૪

(કથારંભ.)

ઐહવ જંબૂદ્વીપમઝાર, ખેત્ર મહાવિદે છે તિણુ ઠાર;
 વચ્છ વિજય તિહાં દીપે ખરી, પ્રભંકરા નામે તિહાં પુરી ૫
 બહુ ધન ધાન્યે તે પણુ ભરી, વસે લોક જિમ સ્વર્ગે હરિ;
 ઇશાનચંદ્ર નગરીનો રાય, જિહાં નહી દંડ અકર અન્યાય. ૬
 ઘર પટરાણી છે ગુણવતી, રૂપવતી ને શીર્ષે સતી;
 સુખ ભોગવતી તિહાં ગહગહી, અનુકમે ગર્ભવતી તે થઈ. ૭
 મહિધર પુત્ર હુઓ તસ ઝોકે, રૂપ કળા તસ સમળ વિવેક;
 યૌવનવંતો હુઓ જિસે, સુંદર નારી પરણ્યો તિસે. ૮
 પંચ વિષય સુખ તિહાં ભોગવે, પંચ મિત્ર મિત્ર્યા તસ હવે;
 જીવાનંદ છે વૈદ્ય અપાર, બીજે કેશવ વણિકકુમાર. ૯
 સુવધી મંત્રીસરનો ખાળ, પૂર્ણભદ્ર ચોથો સુકુમાળ;
 સાર્થપત્યનો તે દીકરો, ગુણાકર તે વાણિજ ખરો. ૧૦
 પાંચ મિત્ર ને છઠ્ઠો આપ, છે પુણ્યવંતા ન કરે પાપ;
 પુણ્યતણે મારગ સંચરે, પર ઉપકાર પૃથ્વીને કરે. ૧૧

૧ દેવલોકમાં ઇદ્ર સદા આનંદમાં રહે છે તેમ. ૨ નકારા કર વેરા. ૩ આનંદમાં મગ્નગુણ રહીને. ૪ બહુજ વિચારવત. ૫ વાણિયાનો છોકરો. ૬ પ્રધાનનો પુત્ર. ૭ વ્યાપારીનો-વણુઝારનો.

(હંહા.)

પર ઉપકારી તે સહી, છએ કુમર શુભવંત;

રાત દિવસ રહે એકઠા, જિમ 'કાયા ને જંત. ૧

(ઠાળ ૨ છ-દેશી-એમ વિપારત પ્રરૂપતાં-રાગ આશાવરી
સિંધુઓ.)

કાયા જંત પરે એકઠા, સઘળાં સંપી ચાલેરે;

માહાલેરે, એક વૈધતણે ઘરે' એ. ૧

તિણુ અવસર એક આવીઓ, મુનિવર તપીઓ મોટોરે;

લોટોરે, જાણે 'ઉપશમરસતણો એ. ૨

છકૂતણે વળી પારણે, પૂછે 'સૂઝતો આહારોરે;

તેણી વારોરે, દીઠો મુનિવર મહિધરે' એ. ૩

'રોગગ્રસિત મુનિવર વડો, ઋષિ અંગે બહુ પીકારે;

કીકારે, દીસે ઋષિની દેહમાંરે. ૪

મહિધર કહે મંત્રી મુણો, કિમ લહિશ્યો તુમ 'સર્ગોરે;

નરગોરે, કહ્યું વૈધને તે ખરૂં એ. ૫

રોગે' સાધુ દુખ લોગવે, ન કરો તેહની સારોરે;

અવતારોરે, સહી ધિઃકારો તુમતણો એ. ૬

ભવાનંદ કહે નવ લહ્યું, મુનિદ્રષ્ટે હુઓ આજોરે;

મહારાજોરે, કરૂં નિરોગી ઋષિતણે એ. ૭

'લક્ષપાક તેલજ લલુ', તે મુજ ઘરમાં જાણોરે;

આણોરે, રત્નકંબલ 'ગોશિરશ્યુ' એ. ૮

પાંચ મિત્ર ભઠી કરી, હાટે વણિકને આવેરે;

બોલાવેરે, 'સોવન ગ્રહી યૌવધ દીઓ' એ. ૯

૧ સરીર અને જીવ. ૨ સાંતરસનુંજ પાત્ર. ૩ (૪૨) દોષ રહિત
પવિત્ર આહાર. ૪ રોગથી પકડાયેલ. ૫ સ્વર્ગ. ૬ લક્ષપાક નામનું
તેલ થાય છે તે. ૭ ગોશ્યંદન. ૮ ધન લક્ષ્મી.

- ગોશિરચ'દન અતિ ભલું, રત્નકંબલ અમ દીબેરે;
 કીબેરે, સાધ નિરોગી શુભપરે' એ. ૧૦
- તવ શ્રેષ્ઠી મન હરખીઓ, ધન્ય એહનો અવતારોરે,
 સારોરે, કરતાં એ મુનિવરતણી એ. ૧૧
- હું 'ધરડો રચા કામનો, ન ઠડું પર-ઉપકારોરે;
 માહરોરે, પાપ કરતાં ભવ ગયો એ. ૧૨
- આતમનિંદી આપતો, રત્નકંબલ ગોશિરોરે;
 ધીરોરે, ન લીએ તિહાં એક પાયકો એ. ૧૩
- વૈરાગે' સંયમ વર્યો, મુગતિ ગયો નર સેબ્યોરે;
 પેટચોરે નવ ઊપજવું તેહને એ. ૧૪

(હહા.)

- નવ ઊપજવું તેહને, દીઓ સુપાત્રે દાન;
 લેઈ ઝોપધ પાંચે વળ્યા, હૃદયે 'ઝોખુ' ધ્યાન. ૧
- (હાળ ઉ છ-દેશી વાંછિત પૂર્ણ મનોહર-રાગ સામેરી.)
 છએ એકઠા તિહાં થયા, મુનિવરની પાસે ગયા;
 ગહગહા, કરી વૈયાવચ સાધનો એ. ૧
- સાધ નિરોગી તિહાં કર્યો, જસ મહિમા જગ વિસ્તર્યો;
 મુકુત ભર્યો, પૂર્વ પાપ નર નિર્જર્યો એ. ૨
- અહીં પુણ્ય પાછા વળ્યા, મનહ મનોરથ સહુ રૂળ્યા;
 વળી મળ્યા, અનુકર્યે' મુનિવર તહીં એ. ૩
- છએ શુભ સંયમ વરે, કઠણ કર્મ જેડું કરે;
 વળી ફરે, મહિમ'હલ વિચરે સહી એ. ૪
- નર ઉપદેશ ભલા કહે, એક યાનકે નર નવિ રહે;
 વળી 'હહે, કર્મ-ઈંધણાં અતિ ઘણાં એ. ૫

૧ વૃદ્ધ-મુરૂ. ૨ પવિત્ર. ૩ વેદરી નાખે-નાશ કરે. ૪ કર્મ-
 રૂપી લાકડાં બહુજ બાળી નાખ્યા.

કાળ 'ધણે' સંયમ પાળી, રાગ રોષ મોહ મદ ટાળી;
અણુસણ પાળી, ગયા દેવદોઠે' ખારમે એ. ૬
પગટ શેયાથી થાય એ, 'ભૂષણસહિત સુરરાય એ;
કાય એ, ત્રણ હાથ તિહાં દેવની એ. ૭
'અંતરમુહૂર્ત જાંએ જિસે', 'પર્યાખ્તો સુર થાએ તિસે';
વળી દીસે ખત્રીસ વર્ષનો નર જિસેયો એ. ૮
નમો નમો સુર સહુ કહે, કરજોડી ઊભા રહે;
વળી વહે, આજ્ઞા મસ્તકે ઊપરે' એ. ૯

(હાલો)

આજ્ઞા શિરઉપર ધરે, કરતા જ્યજ્યકાર;
કુણ પુણ્યે પ્રભુ ઊપન્યા? કહો અમ સોય વિચાર. ૧

(હાળ ૪ થી-દેશી ઇલાગાની.)

'મુનિવૈયાવચ મે' કર્યો, હયા ધરી મનમાંહિં;
દાખ્યણપણું અમમાં ઘણું, તિણે' હું આંચો આંહિં. ૨
પૂર્વરે અપૂર્વરે પુણ્ય વિચારે' ત્યાંહિં;
ખહુ 'સુકૃત કયાં વિના, કિમ આવું હું આંહિં. ૩
પર-ઉપકાર યાત્રા કરી, ભગતિ સંઘની સાર;
જિન-'જપમાળા ફેરવી, તિણે' અમ સુરઅવતાર. પૂ૦ ૪
ઇણ વચને સુર હરખીઆ, ભલે પધાર્યા સ્વામિ;
પુસ્તક વાંચી પ્રભુ તુમે, પૂજા કરો શિરનામી. પૂ૦ ૫
એ કરજોડી પાયે નમે, તુમે અમારા નાથ;
ઇમ કહી નાટિક માંહિયું, કાળ ન જાણે જાત. પૂ૦ ૬

૧ લાંબા વખત લગી. ૨ દાગીના. ૩-૪ એ 'મહીની' અંદર
છએ પર્યાપ્તી પૂર્ણ કરી લે છે. ૫ સેવા આકરી. ૬ સારાં કામ. ૭
નવકરવાળા.

(હુલા)

જાતો કાળ જાણે નહિ, બેઠા વિમાનજ માંહિં;

શ્વેતવર્ણ માંખણુ જિસ્થો, ફર્સ કહું વળી ત્યાંહિં. ૧

(કાળ પ મી-દેશી જાનોરે જપીને કંતા કયાં રહ્યોરે, રાગ રામગિરો.)

ફર્સ મુહાળો વિમાનમાંરે, લંછન વિકળ છે ત્યાંહિરે;

ખાવીસ સાગરતણું આઉખુંરે, 'વેદ ભલો એક જ્યાંહિરે.

સ્વર્ગતણું મુખ છે ઘણુંરે.

૧

'પ'ચમ મહિ લગી દેખતારે, સાતે પૃથિવી લગી જાયરે;

'વૈકરીરૂપ કરી ભરેરે, દ્વીપ અસંખ્ય સુરરાયરે. સ્વર્ગ. ૨

અગ્યારમું સ્વર્ગ ખારમુંરે, બેહુ થઈ 'પતાર ચારરે;

વળી વિમાન સહી ત્રણ ભલાંરે, તિહાં રહે સુરપરિવારરે. સ્વર્ગ. ૩

મતિજ્ઞાની છે દેવતારે, શ્રુતજ્ઞાની હોયરે;

અવધિજ્ઞાની સુર કહ્યારે, 'છ પર્યાપ્ત હોયરે. સ્વર્ગ. ૪

ત્રણ શરીર કહું દેવનાંરે, તેજસ કાર્મણુ માનરે;

ત્રીણું શરીર કહું 'વૈકરીરે, સમચતુરસ'સ્થાનરે. સ્વર્ગ. ૫

સુર 'દશ પ્રાણુતણા ધણીરે, 'પ'ચેન્દ્રિય સુર સારરે;

૧ જી અને નપુસકવેદ ત્યા હોતોજ નથી. ફક્ત પુરુષવેદજ હોય છે. ૨ પાચમી નરક સુધી જોઈ શકે છે અને સાતમી નરક સુધી જઈ આવી શકે છે. ૩ વૈક્રિયરૂપ કરીને અસંખ્યાતા દ્વીપ ભરી શકે છે અર્થાત્ જોટલુ વૈક્રિય શરીર વિકુર્વા શકે છે. ૪ અગીઆરમું અને ખારમું એ બેઉ મળીને ચાર પાચક થાય છે. ૫ આહાર, શરીર, ઈન્દ્રિય, આસોઆસ, ભાષા અને મન એ છ પર્યાપ્તિ કહેવાય છે. એ છએ પર્યાપ્તિસહિત દેવ હોય છે તેથી પર્યાપ્તિ જીવ-માં ગણાય છે. ૬ આખ, કાન, જીભ, નાક, શરીર, મનબળ, વચન-બળ, કાયબળ, આસોઆસ, અને આયુ એ દશ પ્રાણુસહિત દેવ હોય છે.

આવીસ હજાર વર્ષ ગયાંરે, કરતાં ^૧લોમજ આહારરે. સ્વર્ગ. ૬
^૨નોપકર્મ સુર તે સહીરે, મોતી કુંભ પરમાણુરે;
 લેશ્યા એક સુકલ તિહારે, જ્ઞાન-ધન પરમાણુરે. સ્વર્ગ. ૭
^૩આવીસ પખવાડા તે તિહાં જાતેરે, હોય સુર સાસ ઉસાસરે;
 સુખ અસંખ્ય છે સ્વર્ગનાંરે, કુણ કહી શકે તાસરે. સ્વર્ગ. ૮
 (હૃદા.)

સુખ ભોગવતા સુર ચળ્યા, ત્રીજે ભવ મૃતલોક;
 તીર્થેકર કુળ ભપના, પૂર્વપુણ્યસંયોગ. ૧

(હાળ ૬ ક્રી-દેશી ચોપાઇની.)

સુરનાં સુખ જવ પૂરાં થાય, દેવ ચની મૃતલોકે જાય;
 એહજ જ'ખૂદીપમજાર, મહાવિદ્યેત્ર અછે તિણુહાર. ૧

વિજય પુખલાવતીજ વિચાર, પુ'ંડરિકણી નગરી તિણુહાર;
 તિહાં નૃપ છે વજ્રસેન નરિંદ, ઈંદ્ર પરે કરતો આનંદ. ૨

તસ ઘર નારી છે ધારણી, ભગતિ કરે ભરતારહ તણી;
 પાંચ પુત્ર હૂઆ તસ સાર, રૂપ કાન્તિ બળ અતિહ ઉદાર. ૩

વજ્રનાભ હુઓ જેઠો પુત્ર, આંચે વાંધ્યું નૃપધરસૂત્ર;
 સુપન ચઉહ સુચિત તે થયો, પટખંડ ભોગી તે પણ કહ્યો. ૪

તે ચક્રી રાજા અસ દીવ, તે જીવાનંદ કેરો જીવ;
 રાજપુત્ર મહિધરનો જ'ત, સુત બીજો તે બાહુ અત્યંત. ૫

મંત્રીપુત્ર સુવધી જે હૂંત, ત્રીજો સોય સુખાહુ પૂત;
 ખીઠ પુત્ર ચોથો અભિરામ, શ્રેષ્ઠીપુત્ર ગુણાકર નામ. ૬

મહાખીઠ પંચમ સુકુમાળ, પૂર્ણભદ્ર સારથપતિબાળ;
 સુખભર કાળ તિહાં બહુ જાત, પાંચે જીવ સગા હુઆ જાત. ૭

૧ ફક્ત રૂપાડેથીજ આહારનો સ્વાદ અનુભવે છે, તેઓ સુ-
 ખથી ભોજન કરતા નથી. ૨ ઉપકર્મ રહિત. ૩ અગીઆર મહીના
 વીતે એટલો સમય તે દેવને એક આસોઆસ લેવામાં વીતી જાય છે.

(ફહા.)

પાંચે જીવ બંધવ હુવા, છઠ્ઠો કેશવ જેહ;
 સુજશા નામે રાયનો, બેટો હુઓ તેહ. ૧
 આવી મળ્યો વજનાલને, પાસે રાખ્યો તેહ;
 પૂર્વસ્નેહ માટે વળી, નૃપ ધરતો બહું નેહ. ૨

(હાળ ૭ મી-દેશી પારધીઆની.)

અનુક્રમે છ વાધીઆરે, શિખ્યા કળાજ અનેક;
 રૂપ રિદ્ધીઓ કરી ચોલતારે, જેમાં સમળો વિવેક. ૧
 બંધવડાલઇ, છત્તે અમૂલ્યક ભોય, બહું સંપ ઘણેરે હોય, બંધ.
 કુમર કળારે કેખી કરીરે, હુખ્યો રાય પિતાય;
 જો સુજ કુળના રવિ સહીરે, કિન કિન 'દીપક થાય. બ'. ૧
 રાજ પુરંધર જાણીઆરે, જેટ કુમર બહું લાજ;
 સુત વજનાલને તેડીઓરે, આખું પૃથ્વી [નું] રાજ. બ'. ૨
 ષટખંડલોગી તે થયારે, નહિ તિહાં 'અકર અન્યાય;
 કાન સંવચ્છરી દે કરીરે, સંયમ ધરે પિતાય. બ'. ૩
 તપતપતાં હુઓ કેવળીરે, સમોવસર્યા સુત જ્યાંહિં;
 સુત ચક્રી ગયો વાંઢવારે, પાય નમ્યો નૃપ ત્યાંહિં. બ'. ૪
 બંધવ મંત્રિયે પરવર્યોરે, સુણતો તાત-વખાણ;
 યોગતિનાં દુખ સાંભળીરે, ચેત્યા ચતુર સુજાણ. બ'. ૫
 ષટખંડ રાજ અંતેઉરીરે, મૂક્યો સચલ પરિવાર;
 પાંચે બંધવ મિત્રરથુરે, લીધો સંયમ-ભાર. બ'. ૬

(ફહા.)

સંયમ પાળે શુભપરે, મૂકી માયા રીસ;
 વજનાલ સુનિવર વડો, સેવે 'થાનક વીશ. ૧

૧ દીપાવનારો. ૨ નહારા કર વેરા. ૩ અરીહંત, સિદ્ધ, પ્રવ-

(હાળ ૮ સ્ત્રી-દેશી તે ગિરિઆ લાઇ તે ગિરિઆ.)

વીશ થાનકનો તપ તપતાં, ખાંધ્યું તીર્થકરનામકર્મરે;
ખાહુઝ વૈયાવચ કરી ઉપરાજે, ચક્રીનું પદ પરમે. ૧
તે ભરતેશ્વર તેહ નરેસર, ઋષભતણે સુત હોયરે;
ભવનઆરીસામાંહિ કેવલ, નિજ કર અંગુલી ભેયરે. ભ. ૨
સાધ સુખાહુ કરે વિમાસણ, ભુજબળ તિહાં ઉપરાજેરે;
વજનાલ વખાણે બેહુને, પીઠ મહાપીઠ લાજેરે. ભ. ૩
કોથ માન ઇર્ષ્યા પણ ધરતા, તપ 'માયાયે' કરતારે;
તે બેહુ સ્ત્રીવેદજ ખાંધે, જિનવચને નહીં નરતારે. ભ. ૪
ચઉદ લાખ પૂર્વ લગ ચારિત્ર, છએ શુવ તિહાં પાળેરે;
છડે છએ અણસણ આરાધે, વેર વિરોધ પણ ટાળેરે. ભ. ૫
શુવ 'તૃસ' થાવર મેં હણીઆ, વાઘસંઘ 'અજ ગાયરે;
સિંહ શિયાળ ને 'શૂકર માર્યા, દિયા નાગને ઘાયરે. ભ. ૬
હયવર હરિણ હણ્યા બે હાથી, માર્યા ચીતરા ચોરોરે;
રાજ કરતાં પાતિક લાગ્યાં, ક્રીધાં પાપ અઘોરોરે. ભ. ૭
અજગર સાખર રોઝ વિણાસ્યાં, વૃષભ ભાંટ ને શુ'ડોરે;
'મહિષી મહિષ માર્કિડ ને વાનર, હણ્યાં રીંછ ને ભુ'ડોરે. ભ. ૮

અન, આચાર્ય, સ્થિવર, ઉપાધ્યાય, સર્વ સાધુ, જ્ઞાન, દર્શન, વિનય, ચારિત્ર, બ્રહ્મચર્ય, ક્રિયા, તપસ્વી, ગૌતમ, જિન, ચરણ, જ્ઞાન, સૂત્ર-જ્ઞાન અને તીર્થ એ ૨૦ સ્થાનક તપ કહેવાય છે. તેનું આરાધન મોક્ષ જવા અગાઉ ત્રણ ભવ બાકી રહે ત્યારે ઉદય આવે છે અને એથી તીર્થકરનામકર્મ-તીર્થકરપદ પ્રાપ્ત થવાનો નિશ્ચય થાય છે.

૧ કપટથી. ૨ બે ઇંદ્રિ, ત્રણ ઇંદ્રિ, ચાર ઇંદ્રિ અને પાંચ ઇંદ્રિ સહિત હાલતા આલતા શુવો. ૩ એકેન્દ્રિ-ઝાડ પહાડ વગેરે સ્થિર રહેનારા શુવો. ૪ બકરો. ૫ સૂઅર. ૬ ભેંશ.

(હા.)

પાંચે જીવ બંધવ હુવા, છટ્ટો કેશવ જેહ;
 સુજશા નામે રાયનો, બેટો હુઓ તેહ. ૧
 આવી મળ્યો વજનાલને, પાસે રાખ્યો તેહ;
 પૂર્વસ્નેહ માટે વળી, નૃપ ધરતો બહુ નેહ. ૨

(હાળ ૭ મી-દેશી પારધીઆની.)

અનુક્રમે છ વાધીઆરે, શિખ્યા કળાજ અનેક;
 રૂપ રિદ્ધીએ કરી શોભતારે, જેમાં સખળો વિવેક. ૧
 બંધવડાલધ, છજો અમૂલ્યક જ્વેય, બહુ સંપ ઘણેરે હોય, બંધ.
 કુમર કળારે દેખી કરીરે, હજ્યો રાય પિતાય;
 એ સુજ કુળના રવિ સહીરે, દિન દિન 'દીપક થાય. બ'. ૧
 રાજ ધુરંધર જાણીઆરે, જેષ્ટ કુમર બહુ લાજ;
 સુત વજનાલને તેડીઓરે, આખુ પૃથ્વી [નું] રાજ. બ'. ૨
 ષટખંડલોગી તે થયારે, નહિ તિહાં 'અકર અન્યાય;
 હાન સંવચ્છરી દે કરીરે, સંયમ ધરે પિતાય. બ'. ૩
 તપતપતાં હુઓ કેવળીરે, સમોવસર્થા સુત ન્યાંહિં;
 સુત ચક્રી ગયો વાંદવારે, પાય નમ્યો નૃપ ત્યાંહિં. બ'. ૪
 બંધવ મંત્રિયે પરવર્યોરે, સુણતો તાત-વખાણ;
 યોગતિનાં દુખ સાંભળીરે, ચેત્યા ચતુર સુખાણ. બ'. ૫
 ષટખંડ રાજ અંતેઉરીરે, મૂક્યો સયલ પરિવાર;
 પાંચે બંધવ મિત્રશ્યુરે, લીધો સંયમ-ભાર. બ'. ૬

(હા.)

સંયમ પાળે શુભપરે, મૂકી માયા રીસ;
 વજનાલ સુનિવર વડો, સેવે 'થાનક વીશ. ૧

૧ 'દીપાવનારો. ૨ નહારા કર વેરા. ૩ અરીહંત, સિદ્ધ, પ્રવ-

(ઢાળ ૮ મી-દેશી તે ગિરિઆ ભાષ તે ગિરિઆ)

વીશ થાનકનો તપ તપતાં, આંધ્યું તીર્થેકરનામકર્મદે;
ખાહુંઝ વૈયાવચ કરી ઉપરાબે, ચક્રીતું પદ પર્મદે. ૧
તે ભરતેશ્વર તેહ નરેસર, ઋષભતણે સુત હોયરે;
ભવનઆરીસામાંહિ કેવલ, નિજ કર અંશુલી ભેયરે. ભ. ૨
સાધ સુખાહુ કરે વિમાસણ, ભુજબળ તિહાં ઉપરાબેરે;
વજનાલ વખાણે બેહુને, પીઠ મહાપીઠ લાબેરે. ભ. ૩
કોધ માન ઇર્ષ્યા પણ ધરતા, તપ 'માયાયે' કરતારે;
તે બેહુ સ્ત્રીવેદજ આંધે, જિનવચને નહીં નરતારે. ભ. ૪
ચઉઠ લાખ પૂર્વ લગ ચારિત્ર, છએ શુવ તિહાં પાબેરે;
છેડે છએ અણસણ આરાધે, વૈર વિરોધ પણ ટાબેરે. ભ. ૫
શુવ 'તુસ' 'થાવર' મેં હણીઆ, વાઘસંઘ 'અજ' ગાયરે;
સિંહ શિયાળ ને 'શૂકર' માર્યા, દિયા નાગને ઘાયરે. ભ. ૬
હયવર હરિણ હણ્યા બે હાથી, માર્યા ચીતરા ચોરોરે;
રાજ કરતાં પાતિક લાગ્યાં, કીધાં પાપ અઘોરોરે. ભ. ૭
અજગર સાગર રોઝ વિણાસ્યાં, વૃષભ ઊંટ ને શુ'ડોરે;
'મહિષી' મહિષ માંકડ ને વાનર, હણ્યાં રીંછ ને ભુ'ડોરે. ભ. ૮

ચન, આચાર્ય, સ્થિવર, ઉપાધ્યાય, સર્વ સાધુ, જ્ઞાન, દર્શન, વિનય, ચારિત્ર, અક્ષયર્થ, ક્રિયા, તપસ્વી, જાતમ, જિન, ચરણ, જ્ઞાન, સત્ર-જ્ઞાન અને તીર્થ એ ૨૦ સ્થાનક તપ કહેવાય છે. તેનું આરાધન મોક્ષ જવા અગાઉ ત્રણ ભવ બાકી રહે ત્યારે ઉદય આવે છે અને એથી તીર્થેકરનામકર્મ-તીર્થેકરપદ પ્રાપ્ત થવાનો નિશ્ચય થાય છે.

૧ કપટથી. ૨ બે ઇંદ્રિ, ત્રણ ઇંદ્રિ, ચાર ઇંદ્રિ અને પાંચ ઇંદ્રિ સહિત હાલતા ચાલતા શુભો. ૩ એકેંદ્રિ-ઝાડ પ્હાડ વગેરે સ્થિર રહેનારા શુભો. ૪ બકરો. ૫ સૂચર. ૬ ભેંસ.

ગરૂડ હંસ લાવાં ને તીતર, મગ્ધ મધર કમ્પ નાતરે;

કેચલ કાગ સારસ ને સમળી, હણ્યાં ચાસ બહુ ભાતરે. લ. ૯
ચક્રવાક ચાતુક ને 'શકરા, બગ પારેવા સૂઝારે;

કુરંચ કાખરી હોલા હણીઆ, બાંધ્યા પાપના મૂઝારે. લ. ૧૦
ચઢી 'સંશ્રામે' માનવ માર્યા, કીધા અકર અન્યાયરે;

આ ભવે' પરભવે' પાપ કર્યા જે, આલોએ ઋષિરાયરે. લ. ૧૧

(હુહા.)

નિજ પાતિગ આલોઅતો, પચતણી વળિ સાખ્ય;

દેવ ગુરૂ સિદ્ધ સુર તિહાં, વળિ મન નિશ્ચલ રાખ્ય. ૧

(લાળ ૯ મી-દેશી ચોપાઇની.)

રાખી નિશ્ચલ મન તે આપ, જે મુજ ભમતાં લાગ્યાં પાપ;

લાખ ચોરાશી 'ચોનિ જેહ, વિરાધના વળી કીધી તેહ. ૧

પૃથ્વી પાણી 'તેજિ વાય, વનસ્પતી છઠ્ઠી ત્રસકાય;

સૂક્ષ્મ 'ખાદર હણીઆ જત, તે પાતિક છોડે ભગવંત. ૨

પચ. મહાવ્રત અગે ધરી, વિરાધના ભવ ભમતાં કરી;

'પચ સુમતિ 'ત્રણ ગુપતિ ખોડિ, મિચ્છાદુષ્કર દેઉં કર જોડી. ૩

૧ ખાજ. ૨ લડાઇ-યુદ્ધમાં. ૩ જીવ માત્રને પેદા થવાના ડેકાણાં ચોરાશી લાખ છે. એટલે કે-૭ લાખ પૃથ્વીકાયનાં, ૭ લાખ અપ્પ (પાણી) કાયનાં, ૭ લાખ તેજ (અગ્નિ) કાયનાં, ૭ લાખ વાડ (પવન) કાયનાં, ૧૦ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિ (છેવે-કાપ્પે-ચોપ્પે ન જોગે તે) કાયનાં, ૧૪ લાખ સાધારણ (ચાંપ્પે કાપ્પે છેવે પણુ જોગી શકે તથા નસો વગરની કોમળ હોય તે) કાયના, ૨ લાખ ખેરીંદ્રિનાં, ૨ લાખ તેરેંદ્રિનાં, ૨ લાખ ચૌરેંદ્રિના, ૪ લાખ દેવનાં, ૪ લાખ નારકીનાં, ૪ લાખ તિર્થંચ પચિંદ્રિના, અને ૧૪ લાખ મનુષ્યનાં એ સર્વ મળી ૮૪ લાખ છે. ૪ અગ્નિ. ૫ નજરે જણાઈ શકે તે. ૬ ધર્મી, ભાષા, એપણા, આદાનનિષેપણા, પારિસ્થાપનિકા-એ પાંચ સુમતિ કહેવાય છે. ૭ મનોગુપ્તિ-વચનગુપ્તિ-કાયગુપ્તિ એ ત્રણે ગુપ્તિ કહેવાય છે.

ઇહિ-લોક રાજતણી વાંછાય, પરલોકેં સુરપદવી થાય;
 જીવન મરણુ ^૧નિઆણું જેહ, મિચ્છાદુષ્કંડ લાખું તેહ. ૪
 વાંછયા લોગ પંચ ઇદ્રિયતણા, અંગે અતિચાર લાગ્યા ઘણા;
 આતમ સાખ આલોઈ કરી, વૈરભાવ સહુરથું પરિહરી. ૫
 આણે ભવપેલે ભવ જેહ, લાગ્યાં પાપ ખમાવું તેહ;
 જ્ઞાન દર્શણ ને ચારિત્ર જોય, વિરાધના તિહાં કીધી હોય. ૬
 અથવા ^૨પાપોપગરણુ જેહ, હું વોસિરાવું સઘળાં તેહ;
 ધર્મોપગરણુ દેહનાં થયાં, હુંઅ ન મોકું ઇહાંકણુ રહ્યાં. ૭
 સકળ જીવ ખમાવું સહી, તુમે ખમાવો મુજ ગહગહી;
 મૈત્રીભાવે સુખખ અનંત, વૈર કરતાં દુખ લહે જંત. ૮
 જગ સઘળાંને વાંછું સુખી, કોય મ થાજો જગમાં દુખી;
 કર્મથકી મૂકાજો સહી, મુગાતપંથ વાસો ગહગહી. ૯
 ઇસી ભાવના હઈકે ધરી, ચ્યાર શરણુ મનમાહિં કરી;
 અરિહંત સિદ્ધ સાધુતું શરણુ, ધર્મશરણુ કરી પામે મરણુ. ૧૦

(હુહા.)

મરણુ લહી સુરપતિ થયા, ^૩સર્વોરથસિધિ જ્યાંહ;
 જીએ જીવ સુખ લોગવે, વળી વિમાનજ માંચ. ૧

(ઢાળ ૧૦ મી-દેશી હુંજ અકેલીની.)

નવગ્રેવેગ ઊપર તું જોયરે, એક રાજ માઠેરું હોયરે;
 અનુત્તર પાંચ વિમાન વસેકોરે, પાંચે થઈને પરતર એકોરે. ૧
 ચાર વિમાનનેં સરખું આયરે, એકત્રીશ સાગર કહે જિનરાયરે;
 ઉત્કૃષ્ટું તો તિહાં તેત્રીશોરે, પંચમ વિમાન એહ જગીસોરે. ૨

૧ સંકલ્પ-હક ખાંધી. ૨ કંઠી, ખાંડણિયો, કોષ, કોદાળી વગેરે
 પાપ કામનાંજ સાધનો છે તે. ૩ પાંચમું અનુત્તર વિમાન.

દેવતાણી કાયા એક હાથોરે, 'લોગતાણી નવ જાણે વાતોરે;
 મુખભર કાળ જાણે તિહાં સહી રે, તેહની વાત કો ન શકે કહીરે. ૩
 પાં વિમાને ઉપજે જેહરે, સમ લવી સુર કેતા તેહોરે;
 લવ સાતેનું અધિકું આયોરે, તો તે દેવતા મુગતિ જાણેરે. ૪
 પાંચમ વિમાને ઉપજે જેહરે, એક અવતારી કહિયે તેહરે;
 આર વિમાનમાંહિ અવતારોરે, લવ-સંજ્યાતા કરતો સારોરે. ૫
 પાંચ વિમાન ને નવઐવેકોરે, વચનવાદ તિહાં નહિ રેજોરે;
 ઠાકુર સેવક તિહાં નવ હોયરે, તે મૃતલોક ન આવે કોયરે. ૬
 અનુત્તર પાંચ વિમાને જોયરે, ચોસઠ મણનાં મોતી હોયરે;
 નાદે લીલા રહે સુર જાણોરે, તેહનું જીવિત જગ પરમાણોરે. ૭

(કહા.)

જાણે જીવ મુખ લોગવે, લવ ચોથો વળી જ્યાંહિ;
 મનુજ થયા લવ પાંચમે, જ'ખૂદ્દીપ મુમાંહિ. ૧

(કાળ ૧૧ મી-દેશી ચોપાધની.)

જ'ખૂદ્દીપ અનોપમ જેહ, અસંખ્ય દ્વીપે વીંટયું તેહ;
 અસંખ્ય સાયર પૂંઠે ક્યાં, વિવિધવર્ણજળથી તે ભર્યા. ૧
 માનવખેત્ર તે વચમાં લુંહું, લાખ પિસ્તાળીશ જોજન કહું;
 તે ભિચ જ'ખૂદ્દીપ સુસાર, જોજન લાખ શશિનો આકાર. ૨
 વજૂતણી જગતી તિહાં જોય, જોજન આઠ જિંચી તે હોય;
 તિહાં દરવાજા લાખું આર, આઠ જોજન જિંચો વિસ્તાર. ૩
 પહોળપણે તે જોજન આર, વચ્ચે મેરૂ સોવનમય સાર;
 એક લખ જોજન ને ચાળીશ, જિંચો મેરૂ કહે જગદીશ. ૪
 એહજ જ'ખૂદ્દીપમગાર, પટ પરવત વિશધર ઇણ ઠાર;
 મુગલતણાં પટ ખેત્ર અપાર, કલ્પતરૂ-ફળ કરતા આહાર. ૫

૧ વિષયભોગની.

જ'ખૂદ્દીપ લયું ભરપૂર, દોય ચંદ દોય ફરાતા સૂર;
 જ'ખૂદ્દીપમાં છપન નક્ષત્ર, એકસો છયોતર ગ્રહોં પવિત્ર. ૬
 એક લખ કોડાકોડી ભેય, તેત્રીસહજાર કોડાકોડ હોય;
 નવસેં કોડાકોડીહ વળી, પચાસ કોડાકોડ તારા વળી. ૭
 ખસેં અગણોતેર પર્વત લહું, નદીતણી વળી સંખ્યા કહું;
 ચઉહ લાખ ને છપન હજાર, સોય શાશ્વતિ કહિયે સાર. ૮
 એહજ જ'ખૂદ્દીપે કહું, ત્રણ્ય ક્ષેત્ર તે શાશ્વત લહું;
 ભરતખેત્ર તિહાં પહેલું ભેય, ધનુષતણે આકારે હોય. ૯
 મૈરવર્ત તે એહલું લહું, મહાવિહખેત્ર તે ત્રીભું કહું;
 ખત્રીસ વિજય તિહાં લાખું સાર, જિન ચક્રી વૃહ નહીં લગાર. ૧૦
 ભરતક્ષેત્રની સુણો જગીશ, ભેઅણ પંચસય ને છંવીસ;
 છ કળા ઊપર અધિકું માન, ખત્રીસહજાર તિહાં દેશ નિદાન. ૧૧
 આર્ય દેશ સાઠા પંચવીસ, ખીન અનાર્ય કહે જગદીશ;
 દેશ કોશલા આરજ ભલો, ભરતક્ષેત્રમાંહે ગુણનિલો. ૧૨
 દહા.)

હાહિણુ ભરતમાંહે વળી, જ'ખૂદ્દીપમઝાર;
 છએ જીવ તિહાં ઊપના, સુખ વિલસે સંસાર. ૧
 સાતે કુળગુરમાં વડો, સ્વામિ નાભિનરિંદ;
 જસ ધરુઆવીઃ ઊપના, જિનવર ઋષભાનિષુંદ. ૨

(ઢાળ ૧૨ મી-દેશી મનભમરાની-રાગ ગોડી.)

સર્વારથસિદ્ધિથી ચંચો મન ભમરાયે, જીવાનંદનો જીવ,
 લાલ મન ભમરાયે;
 મરૂદેવી કુખે ઠંચો, મન. પ્રણયું સોય સદીવ. લા. ૧

૩ વિમળવાહન, ચક્ષુક્ષમા, યશસ્વી, અભિચંદ્ર, પ્રશનજિત,
 મરૂદેવ, અને નાભિ આ સાત કુળગર ત્રીજા આરાના અંતમાં થાય
 છે અને તે પૈકી સાતમા કુળગરને ત્યાંજ પ્રથમ તીર્થંકર પૈતા થાય છે.

- ૧ જૌદ સુપન સતી, દેખતી, મ. કહે નિજ કંતને જાય; લા.
 નાભિ કુળગર કહે હસી, મ. તુમ સુત પૃથ્વીરાય. લા. ૨
 સુખહર કાળ ગમાવતી, મન. નવ મહીના દિન ચ્યાર; લા.
 ચૈત્રી વદી દિન આઠમે, મ. જનમ થયો તેણિ વાર. લા. ૩
 દેવ હુંહલી દીપતી, મ. વાજિ તે આકાશ, લા.
 વિવિધ વસ્તુ ઉછાલતી, મ. નીર સુગંધી વાસ. લા. ૪
 શ્રીજિનવર જવ જનમીઆ, મ. આવી છપન [દિગ્] કુમારિ; લા.
 રસૂચીઅ કર્મ કરે તહીં, મ. દેવતણી એ નારિ. લા. ૫
 ચોસઠ ઇંદ્ર મળી તહાં, મ. મેરૂશિખર લઇ જાય; લા.
 તીર્થજળે' નવરાવીઓ, મ. મૂક્યો જિહાં જિનમાય. લા. ૬
 ઇંદ્ર વળ્યા ઘર આપણે, મ. પ્રભુમી પ્રભુના પાય; લા.
 રિખભનામ તિહાં થાપિયું, મ. હંધડે હરખ ન માય. લા. ૭
 અનુકરમે' પ્રભુ વાધીઓ, મ. વળી નવ ચૌવન થાય; લા.
 બે કુંવરી પરણાવિયો, મ. ત્રણ્ય ભુવનનો રાય. લા. ૮
 ભૂષણુ ભાજન કનકમે', મ. શૈયા અતિ સુકુમાળ. લા.
 સંસારનાં સુખ લોગવે, મ. જતો ન જાણે કાળ. લા. ૯
 જનમથકી જ્યારે ગયાં, મ. પટલક્ષ પૂરવ સાર. લા.
 દોય સુગદ તવ જુજુવાં, મ. પ્રસવ થયાં તેણિવાર. લા. ૧૦
 ચવીઅ દેવ દોય ઊપના, મ. બાહુ પીઠના જીવ. લા.
 સુમંગલા કુખે' કંબ્યા, મ. સુખીઆ સોય સદીવ. લા. ૧૧

૧ બળદ, હાથી, કેસરીસિંહ, લક્ષ્મીદેવી, સુગંધી પુષ્પમાળ,
 ચંદ્ર, સૂર્ય, ધ્વજ, કળશ, પદ્મ સરોવર, રત્નાકર સમુદ્ર, દેવવિમાન,
 રત્નનો ઢગલો અને ધૂમાડા રહિત અગ્નિ-આ ૧૪ સ્વપ્ન આકાશથી
 ઊતરતાં અને પોતાના મુખમાં પેસતાં જોયાં. ૨ સુવાવડસંબધી કામ.
 ૩ બે જોડાં જુદાં જુદાં પેદા થયાં.

ખાહું જીવ ભરતજ થયો, મ. ગ્રાહી પીઠનો જત. લા.
 રૂપભવંશ દીપાવીઓ, મ. કળા બહુ રૂપ અર્થત લા. ૧૨
 ચઉદ સુપન સતી દેખતી, મ. જાગી તેણીવાર. લા.
 રૂપભદ્રેવને જઈ કહે, મ. કીજે કંત વિચાર. લા. ૧૩

(હાલ)

કંત વિચાર કહો મને, સુપનતણું કળ જોહ;
 અનુક્રમે માંડી કહે, રૂપભ સુણતો તેહ. ૧
 (હાળ ૧૩ મી-દેશી કાન વળવે વાંસલી, હુરિ જોવા સરીખો.
 રાગ અશાવરી સિંધુઓ.)

સ્વામિ ધુર દીઠો સહી, -ગજ કાયા^૧ ગોરી;
 ખીજે સુપને દેખીઓ, મેં વૃષભ ધોરી. ૧
 ત્રીજે^૨ હુરિ અતિ ભિજ્યો, ઉચ પૂંછ કુંડાળા;
 લક્ષ્મી ચોથે પંચમે, -પંચવરણી માળા. ૨
 છઠે^૩ શશિ ચરિ સાતમે, પશુભરંગ સરખો;
 પંચવર્ણ દેવજ આઠમે; લહલહતી નરખો. ૩
 કુંભકળથ રૂપાતણો, નોમે પણ પેખ્યો;
 પંચમ સરોવર જળ ભર્યો, દશમે તે દેખ્યો. ૪
 ઉદધિ તે અચ્ચારમે, માંહિ મચ્છ અનેકો;
 દેવ-વિમાન તે ખારમે, તિહાં નાદ વસેકો. ૫
 રત્નરાશિ તે તેરમે, પેખી પંચવર્ણી;
 નિર્ધૂમ અગનિ ચઉદમે, દુખ-હારિદ્ર-હરણી. ૬
 પ્રેમે સુપન સુણાવતી, સુણી રાજા બોલે;
 ત્રિભુવનમા નર બહુ હશે, નહિ [તુજ] સુતની તોલે. ૭

૧ ધોળો હાથી. ૨ ધોળો સિંહ. ૩ ચક્ર. ૪ સૂર્ય. ૫ ચણાઈ
 જેવો લાલ. ૬ પક્ષ સરોવર. ૭ કીરસમુદ્ર.

પરભાતે નર નરવડું, સલામાંહિં આવે;
 આઠે ^૧સુપનજ પાઠકી, રાજા બોલાવે. ૮
 ભાષે સુપનજ પાઠકી, સુત સુંદર હોય;
 સુત ચકી નિશ્ચે હુસે, ^૨દૂલે નહિ કોય. ૯
 ઇચ્છુ વચને નૃપ હરખીઓ, આપી બહુ રિદ્ધિ;
 વચન તુમ્હાડું સહી ખડું, તુમ સાચી બુદ્ધિ. ૧૦
 પંડિત નિજ નિજ ઘર ગયા, વધિયો ઉદરે આળ;
 શુભ લગને વેળા ભલી, જન્મ્યો [ખાળ] સુકુમાળ. ૧૧

(૬૬૫.)

નામ ભરત તસ રાખિયું, બ્રાહ્મી બહેનનું નામ;
^૧સુરના તરૂપરે વાધતાં, રૂપે હરવે કામ. ૧
 (ઢાળ ૧૪ મી-દેશી ભાવી પંદાધર વીરનો. રાગ ગાડી.)
 હોય દેવ ચવી ઊપના, વળીઅ સુનંદારે કુખ્ય;
 બાહુબળ અને સુંદરી, તે પહેરે દેવકુખ્ય.
 રિખભનો વંશ વખાણીએ. ૧
 જીવ સુખાહુરે જે હતો, તે હુઓ બાહુબળરાય;
 નર મહાપીઠ થયો સુંદરી, ^૨માયાતણેરે પસાય. રિ. ૨
 અતુકમેં રે સુમંગળા, જાયા અઠાણુરે પુત્ર;
 જીગલપણે સુત જનમીઆ, રાખ્યું રૂપભજ સૂત્ર. રિ. ૩
 રિખભનો વંશ બહુ વાધતો, જેમ દ્વિતીઆનોરે ચંદ;
 પુત્ર રમે બહુ આંગણે, લોક સકળરે આનંદ. રિ. ૪
 સુત નવયૌવન જવ થયા, પરણાવી બહુ નાર;
 નર પાંચે ઇંદ્રિયતણાં, સુખ વિલસે સંસાર. રિ. ૫

૧ સ્વપ્નસાક્ષના બાણનારા. ૨ બીજો. ૩ કલ્પવૃક્ષની પેઠે.
 ૪ કપટપણે તપ વિશેષ કર્ય પ્રતાપથી.

ઈમ કસ્તાં દિન બહુ ગયા, વીસ લક્ષ પૂરવ સાર;
 રાજ ધુરંધર જાણીઓ, હરિ આબ્યા તેણિવાર. રિ. ૬
 મણિમય સિંધાસણુ તિહાં ઠંચુ, આણુ તીરથનીર;
 વિવિધ તે ઐષધી શિરધરી, નિર્મળ કીઓ શરીર. રિ. ૭
 ભૂષણુ વસ્ત્ર પહેરાવીઆં, વાગે વાજિત્ર સાર;
 રાજ્યાલિપેક કર્યોં તિહાં, યુગલ મળ્યાં તેણિવાર. રિ. ૮
 કલ્પદ્રુમ સરીજો પ્રસો, દીઠો જેણીવાર;
 જગ લેઈ પાય પખાળિયા, આણુ વિવેક વિચાર. રિ. ૯

(હાં.)

યુગલ [નો] વિવેક જાણી કરી, હરજે ઈંદ્ર અપાર;
 ધનંદપરે અર્થ પાવતો, નગરી વનિતા સાર. ૧
 (હાળ ૧૫ મી-દેશી ચાલ્ય ચતુર અંદાનની-રાગ મલહાર.)
 નગર અયોધ્યા થાપિયું, લાંણું જોજન બારરે;
 નગર પહોણું અતિશે લહું, જોજન તે નવ સારરે. નગર. ૧
 કનકતણ્ણે ગઢ તિહાં કર્યો, કોશીશાં મણિ જોયરે;
 પોળ બહારે આઈ તિહાં બણી, કોટે નાળી બહુ હોયરે. ન. ૨
 ચોરાશી ચોટાં કર્યો, કરી મોહોલ વખારોરે;
 રત્નમણિ ધન ચીવરાં, ભરીઆં તેણી ઠારરે. ન. ૩
 ગજ રથ લેખધશાળ તિહાં, રમવાતણું ઠામરે;
 વળી ત્રિપોળીઓ નીપનો, પંથીના વિસરામરે. ન. ૪
 વળી વાડી વન નીપનાં, કૂપ કુંડ તળાવરે;
 દ્રહ વાળ્યો તિહાં બહુ કરી, રચિ સોવનમય સાવરે. ન. ૫

(હાં.)

સાવ સોવનમય તિહાં કર્યું, રાજ્ય કરે ભગવંત;
 રાજ્યાલિપેક કરી તિહાં, વળીઆ સુર શુભવંત. ૧

સકળ કળા પ્રભુ શીખવી, પરઉપકારજ કામ;
 ત્રેસઠ લાખ પૂરવ લગે, રાજ્ય કરે તિણુ કામ. ૨
 સુરતાં સુખ પછી સાંભર્યા, મન [માં] કડવો સંસાર;
 લોકાંતિક સુર તિહાં ધસી, આબ્યા તોણીવાર. ૩
 (લાળ ૧૬ મી-દેશી તુંગિયાગિરિ । શખરે૦ પરજ.)
 કહે આવી સુરલોકાંતિક, નમી જોડી હાથરે;
 ખૂઝ ખૂઝ ભગવંત સ્વામી, સકળ પ્રાણીનાથરે. કહે. ૧
 ધર્મમારગ તોહુ આલે, કિયે જિન દીક્ષાયરે;
 ભવિકેશવ પ્રતિજોધ પામે, ટળે વૈર કષાયરે. કહે. ૨
 શવ મારે 'મૃધા' જોલે, કરે આમિષ [ના] આહારરે;
 તુમ વિના જગ ઇશ્યા પ્રાણી, કિમ લહે ભવપારરે? કહે. ૩
 મોહ-માયામાંહિ 'ખૂતા, શવ 'વિશુતા જોહરે;
 ઋષભસ્વામિ સુકિતગામી, દર્શ ઇચ્છિ-તેહરે. કહે. ૪
 ઇશ્યું કહિ સુર ગયા જ્યારે, ધરે તિહાં વૈરાગરે;
 'એક કોઠ અઠ લાખ આપી, કરે ધનનો ત્યાગરે. કહે. ૫
 જ્ઞાન સંવત્સરિ દેઈ જિનવર, માગે 'અનુમતિ સારરે;
 માત સુતા સુત સૈન્ય સઘળું, હુળ ધરે તોણીવારરે. કહે. ૬
 રૂદન કરતાં ઋષભ વારે, આપે સુતને રાજરે;
 કુંડુંખ પરજ તુમે પાળો, વંશ વધારો લાજરે. કહે. ૭
 કામલોગ મેં ઘણા વિલસ્યા, તોય તૃપ્તિ ન થાયરે;
 તિણુ કારણ હવે લેઈ સંયમ, ભરતપૃથ્વિરાયરે. કહે. ૮
 તેડયો સુત તિહાં બાહુબળીને, આપ્યો બહુળી દેશરે;
 પુત્ર અઠાણુ [ને] રાજ્ય દીધાં, જીજીએ નગર નરેશરે. કહે. ૯

૧ જૂઠું. ૨ કળાઈ ગયેલા. ૩ વગોવાયા. ૪ એક વર્ષ લગે સં-
 વા પહોર દિવસ ચડતાં સૂધી અર્થાને જ્ઞાન દેવામાં એક કોઠ અને
 આઠ લાખ સોનામ્હોરો વાપરી. ૫ રજ.

શીખ માગી લિયે સંયમ, કરે આતમસારરે;

ચેત્રિવદિ વળી દિવસ આઠમ, લિયે સંયમભારરે. કહે. ૧૦

(હુહા.)

આર ૧સહસ નૃપશું વળી, લીધો સંયમભાર;

છદ્મસ્થપણું પ્રભુ ભોગવે, વર્ષ તે એક હબાર. ૧

(હાળ ૧૭ મી-દેશી સાહેલડીની.)

ધર્મધ્યાન ધ્યાતાં વળી, સાહેલડિયાં. ધરતાં શુકલજ ધ્યાનરે;
શુભુવેલડિયાં.

૨ધનધાતી કર્મ ક્ષય કીઆં, સા. પામ્યા કેવળજ્ઞાનરે. શુ. ૧

સમોવસરણ દેવે ક્રિયું, સા. બેઠા ઋપભજિણુંદરે; શુ.

આવી ભરત [ને] વધામણી, સા. હેંડે અતિ આણુંદરે. શુ. ૨

જમકે સમકે પહેરાવિયાં, સા. આપ્યું કનકે અપારરે; શુ.

અકરત્ન [ની] વધામણી, સા. વળી આવી તેણિ વારરે. શુ. ૩

ભરત વિચારે મન તિહાં, સા. કુણુ પૂણું પહિલાંય રે ? શુ.

અકે કામ સંસારનું, સા. તાત ધરૂં મનમાંદરે. શુ. ૪

સમોવસરણે તવ સંચર્યો, સા. પ્રણુમી પ્રભુના પાયરે; શુ.

સુણિ જિનવરની દેશના, સા. વળીઓ પૃથ્વિરાયરે શુ. ૫

(હુહા.)

પછે ભરત વળી આવિઓ, આયુધશાળા જ્યાંહ;

અકરત્ન [ની] વધામણી, નર પહિરાવ્યો ત્યાંહ. ૧

(હાલ ૧૮ મી-દેશી સુવિધિ ધર્મ જગ જે કરે-રાગ મેવાડા.)

પછે ભરત ધરી ધોતિયાં, ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેય;

પૂજા પખાળ કરે તહીં, અકરત્નનીરે પૂજાહ કરેય.

૧ આર હબાર રાજાઓની સાથે દીક્ષા અંગિકાર કરી. ૨ અત્યંત ધાત કરનાર જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, મોહની, અને અંતરાય આ આર કર્મનો ક્ષય કરી.

(૨૦)

ભરતખાહુંબલી.

તે નૃપ દેશસાધન ગયો. આવી સુર નરરે લાગે પાય,
દેશ સઘળોરે ભરતેશ્વર થાય તે નૃપ. ૧

અષ્ટ મંગળીક આગળ ધરે, ભરે કૂલપગર સાર;
મહોત્સવ મહાન્ધિકા તિહાં કરી, નૃપ ચઢીયોરે તેણી વાર. તે. ૨
ઐક યોજન આગળથકી, ચક્ર તે આલ્યું જાય;
મહેન્દ્ર-ધન જિમ અતિ લાલી, સુર આગળેરે વળી તે
જિમ થાય. તે. ૩

ધર્મચક્ર જિન આગળે, જિમ ચાલે આકાશ ?
ભરતનરેશ્વર આગળે, તિમ ચાલેરે ચક્રરત્ન હુણાસ. તે. ૪
(હુહા.)

દેશ સાધવા સંચર્યો, સાથે બહુ પરિવાર;
હુય ગય માનવ બહુ મિત્ર્યાં, ચક્રીદળ નહીં પાર. ૧

(હાળ ૧૬ મી-દેશી ત્રીપદીની.)

ચક્રીનાં દળ આલ્યાં જાવે, ગંગા મૂકડા તે પિણુ થાવે;
દક્ષિણકાંઠે આવે, હો રાજન, દક્ષિણ. ૧
તિહાં ઉતરિયો ભરતનરિદો, ઋદ્ધે જાણે ઇશાનધંદો;
ગાજે બહુઅ ગયદો, હો રાજન, ગાજે. ૨
દક્ષિણકાંઠે ચાલે રાયો, પૂર્વસમુદ્રને કાંઠે જાયો;
માગધતીર્થ તિણુ ઠાયો, હો રાજન, માગ. ૩
તિહાં મટક જીત્યું અપારો, નવ જોયણ પહોળું વિસ્તારો;
લાંબું જોયણ ખારો, હો રાજન, લાં. ૪
તિહાં રહી નૃપ કરે વિચારો, વાધિકને તેડયો તેણિ વારો;
કર્યો પોષધ ઐક સારો, હો રાજન, ક. ૫
વાધિકરત્ન તે યુદ્ધિ વિશાળો, તેણે કીધી ઐક પોષધશાળો;

૧ અઘ્રાઈ મહોત્સવ. ૨ નશક. ૩ ભરત.

- તિહાં રહે ભરતભૂપાળો, હો રાજન, તિ. ૬
- તિહાં એક ^૧અક્રમ કરતો સારો, તે પિણુ નીર વિનાજ વિચારો;
પોષધ ^૨હાલસ'થારો, હો રાજન, પો. ૭
- રાત દિવસ તિહાં જાગે રાયો, માગધદેવતણે મનધ્યાયો;
ઇમ ત્રણ દાહડા જાયો, હો રાજન, ઇ. ૮
- ચોથે દિવસ નૃપ દેહ પખાળે, બળિ બાકળ લેઇ તિહાં ઉછાળે;
રથબેસી નૃપ ચાલે, હો રાજન, ર. ૯
- ઢીચણુ લગે' સાચરજળ જ્યાંહિં, રથબેસી આવે તે માંહિં;
ધનુષ ચઢાવે ત્યાંહિં, હો રાજન, ધ. ૧૦
- દેવાધિષ્ઠિત જે છે બાણો, લગે નામ તિહાં ભરત સુજણો;
મૂકે સોય પ્રમાણો, હો રાજન, મૂ. ૧૧
- ગયું બાણુ જોયણુ તે બારો, મગધદેવસભા જિહાં સારો;
સુર ખીજ્યા તેણિવારો, હો રાજન, સુ. ૧૨
- કુણુ મૂરખ મૂકે અહીં બાણો ! બાલી તેહના હણિયે પ્રાણો !
ઊઠ્યા દેવ સુજણો, હો રાજન, ઊ. ૧૩
- સુરમંત્રી છે મોટા જેહો, નામ બાણુથી વાંચે તેહો;
^૩શીતલ થાયે દેહો, હો રાજન, શી. ૧૪
- તિણે સમજળ્યા સકળ સુરિંદો, એ જિનવરસુત ભરતનરિંદો;
અહીં નવ જીતે ઇંદો, હો રાજન, અ. ૧૫
- સમજ્યો માગધદેવ સુજણો, હાથે' લીધું ચક્રી બાણો;
આવે મૂકી ^૪માણો, હો રાજન, આ. ૧૬
- સુકુટ કુંડળ માગધ[દ્રહ]વું પાણી, ચક્રીને સુર આપે આણી;
બોલે અમૃતવાણી, હો રાજન, બો. ૧૭

૧ ચોવિહારા ત્રણ ઉપવાસ. ૨ હાલની પથારી. ૩ ક્રોધના પ્રબળ તાપથી તપેલુ મન ચક્રીનું બાણુ. જણાતાં શાંતિ મળ્યે ઠંડું થયું. ૪ અભિમાન-ગર્વ તણે.

સ્વામિ તુમને મેં નવિ જાણ્યા, મુંજ પુણ્યે ખીંચી તુમ આણ્યા

નમિય પાય વખાણ્યા, હો રાજન, ન. ૧૮

સુર સંતોષ્યો પાછો ફરિયો, બોલ ભરતનો માથે ધરિયો;

નૃપ પાછો પરવરિયો, હો રાજન, નૃ. ૧૯

અક્રમપારણું આવી કરતો, અઠાન્હિકા મહોત્સવ આદરતો;

માગધસુર [ને] ચિત ધરતો, હો રાજન, મા. ૨૦

(દુહા.)

માગધસુર રંજ્યો ઘણું, જપે ભરતનું નામ;

દક્ષિણનિધિકાંઠે વળી, આવ્યો ચક્રી તામ. ૧

(ઢાળ ૨૦ મી-દેશી ચોપાઈ છંદની.)

તિહાં વરદામ તીર્થ એક કહું, વરદામ દેવતા તેનો લહું;

અક્રમતપ કરી સાધ્યો સોય, માગધદેવતાણી પરે જોય. ૧

રત્નતણા કંદોરો એક, આપે મોતી રત્ન અનેક;

આલી પાય નમીને ક્યો, આઠ દિવસ ત્યાં મોત્સવ ક્યો. ૨

ત્યાંથી આગળ ચાલ્યો વીર, આવ્યો પશ્ચિમસાયરતીર;

પ્રભાસતીર્થ તિહાંકણુ કહે, પ્રભાસદેવ તિહાં પણુ રહે. ૩

અક્રમતપ પોષહ ત્યાં ક્યો, રથમેસી જળમાં સંચર્યો;

મૂકી બાણુ ને સાધ્યો દેવ, આવી પાય નમ્યો તતખેવ. ૪

તિણે 'વળય કંદોરો સાર, ચૂકામણિ આપી તેણિ વાર;

રિદ્ધિમણિ આપીને ફરે, પછે પારણું નૃપતિ કરે. ૫

આઠ દિવસ મોત્સવ ત્યાં કરે, ચક્રીદળ આઘાં સંચરે;

સિંધૂનદિયે આવે સહી, દક્ષિણકાંઠે રહે ગહગહી. ૬

દેવીસિંધૂ અછે વળી જોહ, અક્રમતપે આરાધિ તેહ;

આવી વેગે પહિ નૃપ પાય, રાખળ ભેટ લાવી તિણુ ઠાય. ૭

૧ કંકણ. ૨ માયાના અબોડામાં રાખવાનો દાગીનો. ૩ બહુ ભારે-ધણું.

એક હજાર અને વળી આઠ, રત્નકળશ આખ્યા શુભ ઘાટ;
 રત્નસિંહાસણુ આખ્યાં દોય, કડાં ખડેરખા 'ચીવર સોય. ૮
 આખી એટલું પાછી ફરે, અકુમપારણું ચક્રી ઠરે;
 આઠ દિવસ મો'ત્સવ આદરે, નૃપ વૈતાલ્ય લાણી સંચરે. ૯
 (હંહા.)

વૈતાલ્યાચળ અતિ લલો, વસે' વિદ્યાધર ન્યાંહિ;
 સોઈ સદા છે 'શાશ્વતો, ભરતક્ષેત્રની માંદા. ૧

(ઢાળ ૨૧ મી-દેશી રજની ન જાવેરે-રાગ કેઠારો.)
 ભરત વચે' વળી અછે લલેરોરે, વૈતાલ્ય પર્વત રૂપાકેરોરે;
 પહોળપણે તે જોયણુ પ'ચાસોરે, ઉચો જોયણુ પ'ચવીસતાસોરે. ૧
 અછે ફૂટ નવ ઉપર જોયોરે, જોયણુ સવાછ ઉચાં હોયોરે;
 એક પ્રાસાદ નમું નિશિ દીસોરે. પ્રતિમા પ્રણમું એકસોવીસોરે. ૨
 પૂર્વ પશ્ચિમસાયર ન્યાંહિરે, પર્વત છેડા મિલિયા ત્યાંહિરે;
 વૈતાલ્ય ઉપર ઉચા ચડિયેરે, 'જોયણુ દશ વળી જઈને અડિયેરે. ૩
 તિહાં 'મેખળા છે વળી દોયોરે, દક્ષિણ ને ઉત્તર દિશિ જોયોરે,
 દક્ષિણ-શ્રેણી નગર પચાસોરે, તિહાં છે વિદ્યાધરનો વાસોરે. ૪
 ઉત્તરશ્રેણિ કહી છે ન્યાંહિરે, નગર અનોપમ સાઠજ ત્યાંહિરે;
 તે ઉપર દશ જોયણુ જાએરે, દોય મેખળા પરગટ થાએરે. ૫
 મુધર્મઈદ્રતણા વળી હોવોરે, લોકપાળ અભિયોગિક દેવોરે;
 'સોય વસે છે તેણે ઠારોરે, ઉત્તરદક્ષિણ શ્રેણિ વિચારોરે. ૬

(હંહા.)

એ વર્ણન વૈતાલ્યનું, ચક્રી આખ્યો ત્યાંહિ;

પોષધશાળામાં વળી, અકુમ 'પચખ્યો ન્યાંહિ. ૧

૧ કપડાં. ૨ કેઈ દિવસ નાશ ન થાય તેવો. ૩ જિનરાજનું
 દેહેરૂ, ૪ ગોળાકાર પહાડનો ઘેરો, ૫ પકિત, ૬ તે. ૭ ત્રણ ઉપવા-
 સનું પચખખાણુ ઉચર્યું.

(ઢાળ ૨૨ મી—દેશી ચોપાઇ છંદની.)

ઝઠુમ ઝોકે પોપધસહ કરે, વૈતાલ્યનો સુર મનમાં ધરે;
 તે આબ્યો જ્યાં ભરતહરાય, આપી રત્નને લાગ્યો પાય. ૧
 રત્નતણાં ભૂષણ આપિયાં, ^૧દેવદુધ્ય ^૨ભદ્રાસણ દિયાં;
 દેવપ્રશંસ્યો પાછો ફર્યો, તે નિમિત્ત ત્યાં ઉત્સવ કર્યો. ૨
 કરી પારણું આલ્યો રાય, શુક્ષ્મારણે પરગટ થાય;
 ઝોકે ઝઠુમ પોપાશું કરી, કીતમાલ સુર [ને] મનમાં ધરી. ૩
 અવધિજ્ઞાને આવી દેવ, ચક્રી [ને] પાય નચ્યો તતખેવ;
^૪ટીલાં ચઉદ દિયે તિણ કામ, સ્ત્રીઅ રત્નને આવે કામ. ૪
 ભૂષણ ચીવર આપે બહુ, સ્ત્રીઅરત્નને કાળે સહુ;
 કરજોડી બોલે સુરરાજ, શુક્ષ્મા ભણાવું તુમને આજ. ૫
 ચક્રીએ સંતોષ્યો દેવ, અઠાન્હિકા મોત્સવ કરે ખેવ;
 પછે પારણું ભૂપતિ કરે, ^૬સેનાની બોલાબ્યો શરે. ૬

(દુહા.)

સેનાનીઅ સુષેણને, તેડે તવ ^૧નરદેવ;
 સિંધૂનદી પેલે ત્રટે, તુમે જાઓ ત્યાં ^૨હેવ. ૧

(ઢાળ ૨૩ મી—દેશી ઉલ્લાળાની—રાગ ધનાશ્રી.)

વચન હુંવ જવ રાય, સેનાપતિ ^૧સજ થાય;
 લીધી સકળ સેનાય, બીજા ખંડમાં જાય. ૧
 રત્નચર્મ લીધું સાથે, મોટું દોયજ હાથે;
 સુષેણ ભરત જે રાય, ફરસ્યે મોટું થાય. ૨
 લાંબું જોયણ તે ખારો, નવ જોયણ પહોણું સારો;
 વાંહણે વાવિયે ધાનો, સાંજે નીપજે અન્નો. ૩

૧ દેવતાના વપરાસમાં આવના વસ્ત્રો, ૨ મંગળકારી આસન
 ૩ ચાંદલા, ૪ સેન્યનો ઉપરી, ૫ ચક્રીધર, ૬ હમણાં-હાલજ, ૭ તૈયાર,

- એહવું ચર્મ જે રત્નો, સહસ્ર સુર કરે ચત્નો;
 સિંધૂનદી કહી જ્યાંહ, મૂંઠ્યું રત્ન તે ત્યાંહ. ૪
- સિંધૂનદીમાંહિં સારો, સાથે ગહુ પરિવારો;
 નદીઅ તે ચઉદ હજારો, નીરતણો નહિ પારો. ૫
- હેમવંત પર્વત જોય, પદ્મદ્રહ તિહાં હોય;
 નદીઓ નીકળી ત્રણ્યો, પાણી ઉજવળ વણ્યો. ૬
- ગંગા સિંધૂ તે જોય, રોહિતા અંશની હોય;
 પશ્ચિમસાયરમાંહિ લળતી, ગંગા પૂર્વે પળતી. ૭
- સિંધૂનદી કહી જેહો, પશ્ચિમે આલીઅ તેહો,
 લેહે વૈતાલ્ય ત્યાંહો, લળતી સમુદ્ર તે માંહો. ૮
- ત્યાં એક કુંડ તે લહિયે, માંહિ સિંધૂદ્વીપ તે કહિયે;
 તિહાં એક લવન છે ખાસો, દેવીસિંધૂનો વાસો. ૯
- સિંધૂનદીતીરે સારો, લવન તે એક ઉદારો;
 પ્રતિમા એકસો ને વીસો, નામું નિત્યે એ શીશો. ૧૦
- મૂળે સિંધૂ તે જોય, જોયણ સવા છ તે હોય;
 જોયણ સાડી ખાસઠ જાણું, પ્રવાહે નદીઅ વખાણું. ૧૧
- ઇસી નદી કહી પરમો, ધર્યું ત્યાં રત્ન તે ચર્મો;
 ખાર જોયણ વાધ્યું તેહો, નવ જોયણ પહોળું જેહો. ૧૨
- સિંધૂતરી તિહાં જાય, તિહાં ગહુ યુદ્ધ તે થાય;
 સેનાની તિહાં ઝૂઝે, 'જેહે' જાણુ ન સૂઝે. ૧૩
- સીંગલ ખાખર જાત્યો, ટંકણ ચવનની નાત્યો;
 કલમુખ હખસી જેહો, છત્યા સુષેણે તેહો. ૧૪
- વિષમા કોળીઅ લીલો, કીધી તેહની મીલો;
 તિહાં ભલ કચ્છ જે દેશો; હાર્યાં-તેહ નરેશો. ૧૫
- દેશ સકળ કરી હાથો, લીધા ભૂપતિ સાથો;

નરપતિ સોય નમાડયા, ચક્રીને પાગે પાડયા. ૧૬
 લેટ સળળ તિહાં લાવે, ચક્રીને મન લાવે;
 પાછો દેશ તે આવે, નૃપ ચક્રી સાથે આવે. ૧૭

(ડહા.)

ચક્રી પાસે તે રહ્યા, કરવા લેહોસ'ગ્રામ;
 કેટલા દિવસ ગયા પછે, ખોલ્યો ભૂપતિ તામ. ૧

સુષેણ સેનાની તેડિયો, વચન કહે અનુકૂળ;
 તુમે આગળ આવો વહી, જિહાં વેતાઠયજ મૂળ. ૨
 મૂળે' હોય શુક્ર સહી, નામ તિમદા હોય;

ખંડપરપાતા પશ્ચિમે', નામ શુક્રનાં જોય. ૩

(હાળ ૨૪ મી-દેશી પ્રણમી તુમ શ્રીમંધરણ-રાગ પરજ.)

સોય શુક્ર છે શાસ્વતીજી, લાળી જોયણ પંચાસ;
 જોયણ ખાર પહોળી સહીજી, તિહા નહીં કોઈનો વાસ. ૧
 નરેશ્વર ચક્રી આવેરે ત્યાહિ, ત્રણ ખંડને સાધતોજી;

અસુરતણાં કળ જ્યાંહિં. ન. ૨

આઠ જોયણ ઉચી સહીજી, ઉચાં એહવાંરે ખાર,
 પહોળપણે છે તે વળીજી, લાણુ' જોયણ ચ્યાર. ન. ૩

શુક્રાંમાંહિં જો જો વળીજી, નદી અનોપમ હોય;
 જોયણ ત્રણ પહોળી સહીજી, શાશ્વત કહિયે સોય. ન. ૪

નદી નામ છે શાશ્વતાંજી, ઉનમગજલા વળી એક;
 જે નાખો તે ત્યાં તરેજી, મહિમા નીરવિશેક. ન. ૫

નદી ત્યાંહિં ખીજી સલીજી, છે નિર્મગનજલાય;
 જે નાખો તે ખૂડશેજી, જોજો જળમહિમાય. ન. ૬

આવી મિલે એ સિંધુમાંજી, નદી સલી વળી હોય;
 શુક્ર તિમદામાં વળીજી, એ જોહુએ પણ હોય. ન. ૭

(હંહા.)

ઇશી શુદ્ધ રણિયામણી, પૂરવ દિગિ છે જ્યાંહિં;
પૃથિવી લેવા કારણે, આલ્યો ચક્રી ત્યાંહિં. ૧
સુપેણ સેનાની તેડિયો, ભાજે નૃપ તેણી વાર;
શુદ્ધ આગળે જઈ કરી, ઊઘાડો બે બાર. ૨

(હાળ રપ સી-દેશી ચોપાઈ છંદની.)

હવી આગળ્યા નૃપની જિએ, સેનાની વહી આલ્યો તિસે;
આબ્યો શુદ્ધાનું દારજ જ્યાંહિં, ચોપધ અક્રમ કરે નર ત્યાંહિં. ૧
સ્નાન સોય કરે પારણે, વસ્ત્ર ઊજળાં ત્યાં પહિરણે;
ધૂપ ઉખેવે પરિમળ ઘણે, નમસ્કાર કીધો બારણે. ૨
સેનાપતિ તવ ઠેલે બાર, નવ ઊઘડીઆં તેણી વાર;
અઠાન્હિકા મોત્સવ તવ કરે, અષ્ટમંગળ તે આગળ ધરે. ૩
હંડરતન તવ હાથે લિયે; સાત આઠ ડગ પાછાં દિયે;
આવી ધાઓ કરે ત્રણ વાર, શુદ્ધ તિમદા ઉઘડે બાર. ૪
વૈતાલ્ય આખો તે ઘડહડે, તરૂ પર્વત તે તૂટી પડે;
દક્ષિણ ઉત્તર બાર ખડખડે, લોચન પરે બેહુએ ઉઘડે. ૫
તવ એક આણે વડો ગયંદ, ઉપર બેસે ભરતનરિંદ,
ગજ જમણું કુંભસ્થળ જ્યાંહિં, મણિરતન એક મૂકયું ત્યાંહિં. ૬
આંગળ ચ્યારતાણું તે જોય, તેહથી બહુ અબુઆણું હોય;
દેવ અધિષ્ઠા તસે હનાર, રોગહ શસ્ત્ર ન લાગે ધાર. ૭
પછે રતન કહ્યું કાંગણી, હાથ લિયે ખટખડનો ધણી;
હિરણ્ય સરખું તે પણ હોય, સહસ્ર દેવતા સેવે સોય. ૮
એવું કાંગણી જે છે રતન, ચક્રી તેહનું કરતો યતન;

૧ પ્રહાર-ધા. ૨ ઝાડ. ૩ આંખોની પેટે. ૪ મોટા હાથી,
૫ હૈનર.

હીંતે લેઈ કરતો માંડલાં, 'તરણીજ્યોતિયકી નિર્મળાં. ૯
 જોયણુ ખાર અબુઆણું કરે, ધતુષ પાંચ સહિ મોટાં શરે;
 પૂરવ પશ્ચિમ હીંત્યો તાસ, મ'ડલ કરે ત્યાં ઓગણુપચાસ. ૧૦
 ચક્રીની પદવી જિહાં જગે, ગુફા માંડલાં રહે ત્યાં લગે;
 સખળ પુન્યનો ચક્રી ધણી, ચાલ્યો પૃથિવી દેવા ભણી. ૧૧
 ગુફામાંડિ પેઠા 'પરપરી, લોકનાજિ જાણે ત્રીછી કરી;
 તેણિ જગા સે'દળથી વહી, મધ્ય નદી જે આવી સહી. ૧૨
 પત્થરપાજ ખાંધી ત્યાં સહી, ચક્રીનાં દળ ચાલ્યાં વહી;
 ઉત્તર પોળે તે નીકળે, મ્લેચ્છ ખંડમાંડિ સળસળે. ૧૩

(દુહા.)

મ્લેચ્છ ખંડમાં આવિયો, સ્વામી ભરતનરિંદ;

ખડુ પરિવારે પરવર્યો, 'જાણું ગગને ચંદ. ૧

(હાળ રફ મી-ઢરી પ્રણમી તુમ શ્રીમંધરુ.)

ચંદતણી પરે પરવર્યોલ, નહિ કે ચક્રીરે જોડિ;

'હય ગય લાખ ચોરાશિયાલ, 'પાયક છન્તુ કોડિ.

નરેસર, સૈન્યતણો નહિ પાર, 'સેનાની પણ સંચરેલ;

આગળ થઈ અસવાર. નરેસર, સૈન્ય, ૧

ચોસઠ સહસ સુખાસણાંલ, દશ કોડિઅ લાંખ ધનય;

લાખ ચોરાશી રથ ભલાલ, એક લખ દૂઝે ગાય. ન. સૈ. ૨

દોય સહસ ને પાંચસેંલ, સુર નવિ લોપેરે આણ;

પાંચ લાખ દીવીધરાલ, લાખ ચોરાશી 'નિસાણ. ન. સૈ. ૩

ચોસઠ સહસ 'ખિરદાવણીલ, નાટિક સહસ ખત્તીસ;

૧ સૂર્ય, ૨ એક પછી એક. ૩ જાણે અસખ્ય તારાઓ સહિત
 આકાશમાં ચંદ્રમા પરવરે છે તેની પેઠે. ૪ ધોડા હાથી. ૫ પૈદલ-
 પાળા. ૬ સેનાનો-સશસ્ત્રનો ઉપરી અમલદાર. ૭ નગારાં-નોખત. ૮
 યશનાં વખાણુ જોલનારા.

ત્રણ્ય કોહિ બ્યાપારીઆણ, ત્રણ્ય લાખ ૧મંત્રીશ.ન. સે. ૪
 પૃથિવી લાગી ૨મ્મજવાણ, ૩દિગ્ગિનો યાએદે હાહ;
 ૪ઉદ્ધાપાત યાએ સદીણ, અતિ ભૂરા ત્યાં ૫વાય. ન. સે. ૫
 બીડે ૬એહ ત્યાં અતિ ઘણીણ, અને હોય તિહાં નિધાત;
 ૭પીતવર્ણ હાહડો વયોણ, દેખે બહુ ઉત્પાત. ન. સે. ૬
 સમખી સારગ કાગડાણ, કોહિ ગગન કરંત;
 ગગન રયામ નિડાળતાંણ, ત્રિંતા અમ્મર અત્યંત. ન. સે. ૭
 ચક્રીદળ ૮બળિયાં સદીણ, પહિરી સોવન ૯સનાહ;
 ૧૦કોહંડ લેઈ હાથમાંણ, યુદ્ધ કરેવા બથ. ન. સે. ૮
 ૧૧સુદ્ધર કરગી તિહાં ગ્રીણ, કેના હાથેરે ૧૨કંડ:
 તેણે આકાશ દીપાવતાણ, મિળિઆ પુરૂષ પ્રચંડ. ન. સે. ૯
 સાયરને શોષે સદીણ, કરે પર્વત ચકચર;
 ૧૩આકાશ ધપોળતાણ, પૃથિવી કાટે ૧૪શૂર. ન. સે. ૧૦
 અશિમાં પેસે સદીણ, ત્રિંદશું લેતારે ૧૫બાથ;
 ગજ બળિયાને આંકળેણ, વજ્રકંડ તસ હાથ. ન. સે. ૧૧
 શત યોધા નર ત્યાં મિળ્યાણ, એક હથેરે હબર;
 લખ યોધાનર ત્યાં મિળ્યાણ, એક કોટિ નર પ્રાહાર. ન. સે. ૧૨

(હુહા.)

દળ દેખી ચક્રીતાણું, મળિયા મળળ મલેચ;
 કહે મુખ કાયર આવિયા, હમણું લેશે રેચ. ૧

૧ વિચાર-ગંઢના મુંચનાગ પ્રધાનો. ૨ ધરતી કંપ થવા લાગ્યો.
 ૩ દિશાઓ લાક્ષવર્ણી થતાં દાર દેખાવા લાગ્યો. ૪ તાગઓનું ખરવું,
 વીજળીનું પડવું વગેરે ઉદ્ધાપાત. ૫ નહારો પવન વાવા લાગ્યો. ૬
 ધૂળ. ૭ બળવંત. ૮ બખ્તર. ૯ ધનુષ. ૧૦ ગગદળિયા. ૧૧ લાકડી.
 ૧૨ શૂરવીર ૧૩ બાથ બીડતા.

(ઠાળ ૨૭ મી—દેશી ચોપાઇ છંદની.)

ઇશાં વચન મુખ લાગે તેહ, ભતતણા બળિયા છે જેહ;
 બહુ ધમંડિ ગજ થોડા ઘણા, ગંભ્યા નવિ ભાએ કો તણા. ૧
 સકળ દેશના રાજા મિત્યા, કોઈએ અતિ થોલે કળકળ્યા;
 અણવાંછયાંનો વાંછણહાર, બાળતણી પરે મૂઢગમાર. ૨
 ક્ષીણ પુન્યતણા એ ઘણી, લક્ષણહીણ દીશે નિર્ગુણી;
 અધારી ચૌદસનો જણ્યો, સકળ મલેએ નૃપ અવગણ્યો. ૩
 એક કહે ઘર રૂઠો રાય, એક કહે પૂરું થયું આય;
 એક કહે મરવું છે અહીં, તો ખીલે થળ ભાએ કહીં ! ૪
 એક કહે એ કરમે નહ્યો, એક કહે એ ભૂલો પડ્યો;
 એક કહે એ મારણ ભય, કિંશું વઢે એ હિંદુરાય ! ૫
 એક કહે એ યુદ્ધજ કરે, અર્થ આપણો તો સહી સરે;
 ઘણા દિવસના પારને હાથ, આસિંકલ થઇયે નરનાથ. ૬
 ઘણા દિવસનાં જે હથિયાર, કાટ ભરાઈ થયાં અપવાર;
 તેને આજ ખહાર કાઢિયે, વીરોનાં મસ્તક પાડિયે. ૭
 ઇમ થોલે મન હર્ષ અપાર, જિમ ભૂખ્યાં લહે અમૃત આહાર;
 અતિ તરસ્યો લહે ગંગાનીર, ભણે વિપ્રને લાધી ખીર. ૮
 ખૂડંતાં કર લાગે ંહાણ, નર થાક્યો ને મિલે સદ્દાણ;
 જન્મ દરિદ્રી પૃથ્વી કરે, સોવનકડા દેખી ચિત ઠરે. ૯
 એમ ભરખે હરખે બહુ વીર, ઉતારશું સહી એનાં નીર;
 કાચરને હણતા કેહી વાર ? કિશો ઘાસ કોખે અંગાર ! ૧૦
 ન્યારે કોપ કરેજ કુઠાર, કેળ કાપતાં કેહી વાર !
 કમળ ઉપરે કોખે કરી, ઉમેળતાં ક્ષણ લાગે ખરી ? ૧૧

૧ ચળવળે છે. ૨ આભારી. ૩ ખરાબ. ૪ વાહન. ૫ દેવતા-
 આસિ ૬ કોવાડો, ૭ હાથી.

સિંહને 'મૂગ હજુતાં શી વાર ? 'રવિ દાણમાં ટાળે અ'ધકાર;
 ૧^૦આકતૂર ધિર કે પરે'ચાય ! પ્રચંડ દોષો લ્યારે ૧^૧વાય ? ૧૨
 (હુલા.)

પ્રચંડ પવનજ આગળે, બિટે આકજ તર;

ધથું કહીને બિહિયા, યુદ્ધ કરેવા શૂર. ૧

(હાળ ૨૮ મી-દેશી કાન બળવે પાંચાળી-રાગાળી આશાવરી.)

શૂર લીટે રણમાં બહુ. ધર [ની] માયા મૂકે;

ધનુષ ચકાવીને ધરે, નર બાળ ન ચૂકે. ૧

શૂરગુણે તન દુલ્લસે, તવ આગાંત્રીટે;

આલો ૧રાજ અ'પલાવિયે, મરણું તિહાં ખૂટે. ૨

મરતક-૨વેણી દુલ્લસે, શિર ટોપ ન આવે;

શૂર ચુકાટ તે આગળે, જીવતો કુનુ જાયે. ૩

દેતા નર રણમાં ધરે, કાલી તરવાર;

દંડ સાંગ લેઈ ધરે, ઘઈ મારે માર. ૪

કેઈ બાલા બિ'ચા કરી, જમને નહોંતરતા;

આવે ૨લક્ષ તુમ લીજિયે, રહો ધર ધર ફરતા. ૫

ધર્મિયાં વચણ બોલે મુખે, રણ સામા આવે;

રૂંછ આગટે વીંટીઆ, શિર ટોપ બનાવે. ૬

૧કૃમિચર્મ સરળી વળી, સહે બખતર પહેરી;

શૂરજ તણા ધા બહુ કરે, નર સોય ૨નમેરી. ૭

મિલ્યા અમુર સહુ એકલા, રણ [માં] નરને મારે;

ભરત [ના] કટકે બિપર પડયા, સહુ એકે વારે. ૮

તરવારો જિમ વીજળી, બાણ વરશે મેહ;

૮ હરિણને મારતાં. ૯ સૂર્ય. ૧૦ આકડાનું વૃત્ત. ૧૧ ભારે
 પવન. ૧ લકાઈના મેદાનમાં પડતું મહેલી-ધુસી જાળો, ૨ માથાના
 વાળ-પટા, ૩ આવડાનું.

- ૧ અશ્વસૈન્ય ભાગ્યું સહી, તસ ૨ ઘાયા દેહ. ૯
 ભરતકટક ભાગ્યું સહી, શૂર આગળ સેટી;
 નદીપૂર જિમ ભાગિયું, સાયરને લેટી. ૧૦
 ૩ યથા પુરૂષ બહુ નાસતા, પાળા બહુ માર્યા;
 ૪ પત જોઈ નિજ નાથની, નાકા રણ હાર્યા. ૧૧
 ૫ થ લાંબ્યા રણમાળવી, હથ હસ્તી ભાગા;
 તે ન ગયા નર જીવતા, જે હાથે લાગા. ૧૨
 બૂમ ગધ વેગે તહીં, જિહાં છે ૬ સેનાની;
 મહા દુખ તેને ભગતું, તે બણે ૭ જ્ઞાની. ૧૩
 વેશ્યા ૮ વિણુરૂપે દુખી, યોગી ૯ ધનસચ્ચે;
 નિદ્રા નહીં નર ૧૦ રોગિયો, બહુ માંકણ ૧૧ મથે. ૧૪
 પુત્ર કુબ્યસની જેહનો, તે દુખિયો ખાપ;
 દુખ મોટું ભૂઈ સુખે, ઘરમાંહિં સાપ. ૧૫
 ૧૦ તાની કંઠવિના દુખી, પંડિત વિણ વાણી;
 વૈદ્ય દુખી તન રોગિયો, ન લહે નિસાણી. ૧૬
 સતી સ્ત્રીને જો દુખ ઘણું, નર મૂઠી જાય;
 રણમાં ૧૧ દળ ભાગે તહા, દુખ મોટું રાય. ૧૭

(ફૂલો.)

રાયતણે દુખ જો ઘણું, રણમાં ભાગા વીર;
 સેનાની કોધજ કરી, ૧૨ અથે ચડિયો ધીર. ૧

૧ કાચબાના આમડા જેવી. ૨ રહેમ-મહેર વગરના. ૩ અગા-
 ડીની લશ્કરી ટુકડી. ૪ શરીર ધવાયાં. ૫ ધબળત-આખર. ૬ સેના-
 પતિ. ૭ કેવળજ્ઞાની. ૮ કદરૂપી હોવાથી. ૯ ધનદોષત એકઠી ચવાથી.
 ૧૦ ખીમાર. ૧૧ માંચામાં. ૧૨ ગાનાર. ૧૩ લશ્કર. ૧૪ ઘોડે.

(હાળ રદ્દ મી-દેરી લંકામાં આવ્યા રામરે-રાગણી માણી.)
 અશ્વરત્ન કહ્યો વળી જેહરે, ઝોંશી આંગુળ ઉચો તેહરે;
 આંગુળ નવાણું પહોળોરે, ઝલકે તન સોનો સોળોરે. ૧
 આંગુળ એકસો ને આઠરે, હુય લાંબો છે શુભ ઘાટરે;
 ઉંચી ખત્રીસ આંગુળ ૨૬૦ટરે, હુય ચાલે દેતો દોટરે. ૨
 શુક સરિખો નીલો વાનરે, જેના ચ્યાર આંગુળના કાનરે;
 બાહુ તે આંગુળ વીસેરે, સોળ આંગુળ જંઘા દીસેરે. ૩.
 ચ્યાર આંગુળ જેહની બાનુરે, ખરી ચ્યાર આંગુળનું માનરે;
 પુઠ પહોળી ઢળતી હોયરે, મસ્તક ધૂણાવે સોયરે. ૪
 જેનાં રૂમાડાં સુકમાળરે, પટકુળ જિસ્માં સુંહાળરે;
 નવચૌવનવંતો જેહરે, ચાણુક નવ લાળે દેહરે. ૫.
 અસવારને ચિંત્યે ચાલેરે, ચોકડું સોવનમય ઘાલેરે;
 કંચનની ધૂધરમાળરે, પંચવર્ણ ભૂષણ વિશાળરે. ૬
 કંચનનું કમળ પ્રસિદ્ધરે, હુય માથે ટીલું કીધું રે;
 શણગાર બહુ નહીં થોડોરે, બાણે ઈંદ્ર તણો એ ઘોડોરે. ૭.
 હુય વાંકા માંડે પાયરે, સુખ લાળવડે શોભાયરે;
 સો બેચણ ખિણુમાહિં ભયરે, ગરૂડ સરિખો તે કહેવાયરે. ૮
 કચરામાં પાયે ઘાલેરે, નવ ભૂટે જળમાં ચાલેરે;
 યંત્રપતો હુય કોતર ખાડરે, ચડે ડુંગર મો'ટા મ્હાડરે. ૯
 યળમાંહિં તે પિણુ ચાલેરે, શુક્રામાંહિં પેસી મ્હાલેરે;
 ગઢ ઊપર ચડતો ઝોહરે, ગતિ પાંચે ચાલે તેહરે. ૧૦
 બાણે અશ્વ આકાશે ચાલેરે, શ્વાસ કમળ સરિખો ચાલેરે;
 વિનૈવંત બહુ શુણુઆમરે, કમળાપીઠ તેહનું નામરે. ૧૧
 પંસહસ દેવતા કરતા સેવરે, ઇસ્યો હુય આણ્યો તતખેવરે;
 સુષેણ સેનાની ચડિયોરે, સલિ પહેરીને સ્હામો ભડીઓરે. ૧૨

(દુહા.)

શૂર થઈ રહ્યો ભિડે, સાથે દેવ હજાર;

ખડગરત્ન હાથે ગ્રહી, સહસ્રદેવ કરે સાર. ૧

(ઠાળ ૩૦ મી-ભાદ્રવે ભેંશ મથાણી એ દેશી-રાગ સામેરી.)

સહસ્ર દેવતા કરતા સારે, ઇંચું હત્ય લિયે હથિયારે:

લાંબું આંશુળ પંચાસરે, સોળ આંશુળ પહોળું તાસરે. ૧

અર્ધ આંશુળ જાડું જાણુરે, રત્નજડિત તે મૂઠ વખાણુરે;

ખહું વર્ણુ તે પિણુ નિરખુરે, તે તો ચમની જિંઠા સરખુરે. ૨

ઇંચું ખડ્ગ લઇ નિજ હાથેરે, સર્વ સૈન્યા લીધી સાથેરે;

રણગંગામાંહિં પેઠેરે, સૂતા સિંહ થયો જાણુ જોઠેરે. ૩

મૃગ-અસુર તિહાં રણ ભાગારે, થયા કાયર પડવા લાગારે;

સુખ-ભંગ થયા રણમાંહિંરે, પેઠા ગિરિકંઠરા ન્યાંહિંરે. ૪

હથિયાર તિહાં ઘણા નાખેરે, સુખે દીનવચન બહું ભાખેરે,

હીઠ સેનાનીના હાથરે, ઘણા જોયણુ નાશી જાતરે. ૫

નહી સિંધુનો કાંઠો ન્યાંહિંરે, મળ્યા એકઠા આવી ત્યાંહિંરે;

કરી ધૂળ તણા સંચારારે, સૂતા નાગા અસુર બિચારારે. ૬

તપ અઠમ કરી તિહાં સારે, સુર આવ્યા નાગકુમારારે;

તે તો તેહના કુળનો દેવરે, આવી પૂછે તતજેવરે. ૭

કુણુ કારણ તેહયા અમનેરે, દુખ કવણુ પડયું છે તમનેરે ?

કહે અસુર કરો અમ સારરે, આ હિંદુ કરે અમ પ્રહારરે. ૮

મારો હિંદુને પાછા ઠેલોરે, ઘાવ વજ્રતણા તિહાં મ્હેલોરે;

કહે દેવતા અહીં નવચાલેરે, હાથ ક્ષિપર-સુખ કુણુ ઘાલેરે. ૯

એ તો ચક્રી કિમેહ ન ભાગેરે, મંત્ર વિદ્યા શસ્ત્ર ન લાગેરે;

તુમ માટે પરિસહ કરિશુરે, પાછા ફરશે તો ફેરવશુરે. ૧૦

૧. ડુંગરની ગુંદા. ૨ દ્યામણાં. ૩ પયારી. ૪ મ્હેઝ. ૫ બહાર.
૬ આર્ય. ૭ સાપ.

ઇમ કહી આકાશે આવેરે, ખગ કાળો વીજ ચલાવેરે;
 વરસે જળ મૂશલધારેરે, બાણે બાણને ઢંડ પ્રહારેરે. ૧૧
 નવ દીસે ડૂંગર સૂરેરે, ગજ રથ તાણે જળપૂરેરે;
 ન રહે ઘન સખળો વરસેરે, તવ ચર્મરત્ન નૃપ ક્ષસેરે. ૧૨
 બાંધ્યું તે જોયણુ બારેરે, તિહાં કટક ચડ્યું તિણિવારેરે;
 દળ ઊપર ઢાંકવા કાજેરે, છત્રરત્ન લીધું મહારાજેરે. ૧૩
 છે એક ધનુષ વિસ્તારેરે, રત્ન વાંધ્યું જોયણુ બારેરે;
 કંચનમય તે પિણુ કહિયેરે, હેમઢંડ અનોપમ લહિયેરે. ૧૪
 તડકો પાણી રજ વાયરે, નવ ચાલે તેણિ ઠાયરે;
 ચર્મ છત્ર મિલી બેહુ બાયરે, તેતો દાખડાની પેરે થાયરે. ૧૫
 મણિરત્ન અનૂપમ જેહરે, લેઇ ઢંડે બાંધ્યું તેહરે;
 કરે અભુઆણું બહુ માંહિંરે, સુખે કટક રહે વળી ત્યાંહિંરે. ૧૬
 કોટીબકરત્ન કહેવાયરે, બહાણે વાવે સાંજે થાયરે;
 ફળ ફૂલને કુંપળ અન્નરે, જમતાં સુખ પામે તનરે. ૧૭
 ઇમ દિવસ ગયા જવ સાતરે, મેઘ વરસે પિણુ નવ જાતરે;
 ચક્રી મન આપ વિચારેરે, દેખે ઉપસર્ગ કરતો ત્યારેરે. ૧૮
 ખીજ્યો ચક્રી તિહાં તતખેવરે, તેડયા સોળ સહસ વળી દેવરે;
 ભૂપતિ કહે કિસુંઝ વિચારેરે, મેઘમાળી દેવને મારેરે. ૧૯
 સુર હાથ લઈ હથિયારેરે, તવ 'ધાયા તેણીવારેરે;
 નાઠા તવ નાગકુમારેરે, ઉપસર્ગ રાખ્યો તેણીવારેરે. ૨૦
 કરી મેઘ વસર્જન ત્યાંહિંરે, આબ્યા અસુર સંથારા બ્યાંહિંરે;
 તુમે ભરત તણે પગે લાગેરે, દેશ આપીને મીનત માગેરે. ૨૧
 મિલી અસુર કરેઝ વિચારેરે, નાખી હાથતણાં હથિયારેરે;
 મણિરત્ન રથે બહુ ભરતારે, આપી પાથ નમે સ્તુતિ કરતારે. ૨૨

(હાલ)

- સ્તુતિ કરી મુખ અતિ ઘણી, ધન્ય એ ઋષભનિષ્ઠ; ૧
તેહને કુળ 'તરણી સમો. સ્વામી ભરતનરિંદ.
- નિષ્ઠે ખહુ વૈરી વશ કર્યા, દેવ નમાવ્યા પાય; ૨
થઈ રંક આવી મિત્ર્યાં, કીધી તામ રક્ષાય.
- એમ અસુર મુખ સ્તુતિ કરિ, આલોચો અપરાધ; ૩
પરગટકળ વળી તેહતું, અમ સઘળાને લાધ.
- હવે અમો તુમ 'કિંકરા, તુમો અમારા નાથ; ૪
ધસું કહી ભરતજ તણો, વાંસે મૂકાવ્યો હાથ.
- ભરતે ખહુ સંતોષિયા, હીધો પાછો દેશ; ૫
આણ કરી ચક્રીતણી, જોર નહીં લવલેશ.
- અસુર કરે નૃપચાકરી, તિહાં રહ્યો ચક્રીરાય; ૬
સુષેણ તિણે તવ તેહિયો, કહ્યું કામ તિણે ઠાય.
- નદી સિંધુતણો વળી, ઉત્તર કાંઠો જોહ; ૭
ખંડ એક ત્યાં અતિ બલો, સાધી આવો તેહ.
- ભરતવચન શ્રવણે સુણી, ચાલ્યો સેવક તામ; ૮
મ્હેચ્છ [ના] દેશ છુટ્યો સહી, લીધાં સઘળાં ગામ.
- ખહુ રિદ્ધિ રાજા 'શ્રહી, આવ્યો મન-ઉદ્ધાસ; ૯
પાય નમાવ્યા રાયને, ભરતે રાખ્યા પાસ.

(હાળ ૩૧ મી—દેશી—ચોપાઈ છંદની.)

- અનુક્રમે તવ ચાલ્યો રાય, ચૂળ હિમવંત સાહામો જાય, ૧
પરવત તણી તળેહટી બ્યાંહિં, અક્રમ એક પોષધશું ત્યાંહિં.
- હિમવંત-સુરને સાધવા, સોવન રથે નૃપ બેઠા હવા; ૨
હિમવંત સોવનમય સાર, રથ અથડાવ્યો ત્યાં ત્રણવાર.

૧ સૂર્ય. ૨ ક્ષમાવ્યો. ૩ દાસ-તાબેદાર. ૪ હાથ કરીને.

તિહાં નામ 'અંકિત જે બાણ, તે લઈ મૂકે ભરત સુબાણ;
 ખડોતેર જોયણ તે પિણ જાય, પડે તેહ જ્યાં દેવસભાય. ૩
 સુરને ચડિયો સખળ કયાય, લઈ ખડગને ઊભા થાય;
 સોય પુરૂષના હણે પરાણ, જે મૂરખ મૂકે અહીં બાણ. ૪
 મંત્રીશ્વર ત્યાં ઊઠી કરી, વાંચી બાણને યોદ્યો ફરી;
 સ્વામી નવ ખીજે ઇણ ઠાય, ઋષભપુત્ર એ ભરતહરાય. ૫
 ચંકી મોટો ભરતનરિંદ, અરધું આસન આપે ઈંદ્ર;
 અનેક સુર નંર સેવા કરે, સકળ પુરૂષમાં એ પણ 'શિરે. ૬
 ઇણ વચને શીતળ થયો દેવ, કૂલમાળ લીધી તતખેવ;
 સર્વ ઔષધિ ને ગોશીર, પદ દ્રહનું લીધું નીર. ૭
 દેવદુષ્ય વળ્યા ખડેરખા, આપે હંડ સુર ઉત્તવલસુખા;
 આપે ભરતતાણું જે બાણ, ચંકી [ને] પાય નમ્યો સુર જાણ. ૮
 ભરતરાય સંતોષિ થણું, વળ્યો દેવ જ્યાં ઘર આપણું.
 ઉત્સવ સખળ કરી તિણ ઠાય, ઋષભકૂટ પછિ આવ્યો રાય.
 ભરત કહે કહોને નવ નસું, અથડાવ્યું રથનું કાગસું;
 ઋષભકૂટને પૂરવ પાસ, નિજ નાસું લખતો ઉઘાસ. ૧૦
 આ અવસર્પિણી કાળે જોય, ત્રીજા આરા છિહડે સોય;
 ભરત હુઓ જગમાં વિખ્યાત, તે હું ત્રણ ભુવનનો નાથ. ૧૧
 ઇંસું વચન નૃપ મુખથી કહી, પછી પારણું કીધું સહી;
 મહોત્સવ કરતા પદ્મખંડ ધણી, પાછા આવ્યા વૈતાલ્ય લાણી. ૧૨
 નમિ વિનમિ રહે તેણે ઠાય, મૂકે બાણ ત્યાં ભરતહરાય;
 બાણે નાસું લિખિયું એમ, આવી મળો તુમ હોવે ખેમ. ૧૩
 જંબૂદ્વીપ અનુપમ કહ્યો, પ્રથમ ભરત હું ચંકી હુઓ;
 ઋષભકૂટ અછિ વળી જ્યાંહ, નાસું લખી આવ્યો હું આંહ. ૧૪

તિણ કારણ મેં મૂક્યું બાણ, વાંચી માનો મહારી આણ; -
 ધર્યો તીર વિદ્યાધર ભેય, નમિ વિનમિ ખીજ્યા તિહાં દોય; ૧૫
 વઢવા કાજ ઉઠ્યા ગહગહી, સળળ કટક મેળ્યું તિહાં સહી;
 પ્રયાણ ભાંભા વજડાવી જિસે, મળ્યા એકઠા ગગને તિસે; ૧૬
 વિમાનમાં એઠા કેટલા, કેતાને ગજ ચડવા લલા;
 અન્ધરથે એઠા બહુ વીર, લીધાં ફરસી તોમર તીર. ૧૭
 વજતણો પહેરી 'સજ્જાહ, ઉદકતા આબ્યા તિણ ઠાય;
 ખીજીને યુદ્ધ કરતા બહુ, 'રણગૂંઝે વિદ્યાધર સહુ. ૧૮
 ચક્રીસેન ન છોડે જિસે, આપ ભરત જાઠ્યો તિહાં તિસે;
 વજઠંડનો કરતા ઘાય, ભરત ન છોડે તેણે ઠાય. ૧૯
 નમિ વિનમિ કહે રાણુ' લાજ, ફેકટ સીક મરે મહારાજ;
 ઋષભદેવનું બાહુ લણ, તું ચક્રી અમ આગળ કૂણ ? ૨૦
 આપ્યું અમને તાતે રાજ, તે લેવા તું આબ્યો આજ;
 ઠાં તું કરતો ભરત અધર્મ, તાતતણી નવ રાખે શર્મ. ૨૧
 ભરત કહે યુણ ભાણુ' વાત, તુમે 'લહુડા હું' મોટો શ્રાત;
 મારી આણ ન માનો તુમે, કિંતું 'મહોત લહું' નર અમે ? ૨૨
 નમિ વિનમિ કહે યુણ મહારાજ, વઢતાં કિમે ન વાધે લાજ,
 સંતોષ્યે માને આગના, અમે ઠાસ નહીં કેહના. ૨૩
 ઇણ વચને ત્યાં ખીજ્યો રાય, લઈ ચક્ર મૂકે તિણ ઠાય;
 ત્રણ પ્રહક્ષિણા હેઈ કરી, ચક્રરત્ન તે આબ્યું ફરી. ૨૪
 યિન્નખેઠ થયો તવ રાય, મહોત ગયું સહી એણે ઠાય;
 બાર વર્ષ હું ફેકટ વઢ્યો, ઘટિયો યશ જે ઉઠ્યો ચડ્યો. ૨૫
 ચિંતાતુર નૃપ લીઠો જિસે, નમિ વિનમિય વિમાસે તિસે;
 ધિગ ધિગરે એ 'વરણુ' રાજ, ફે ફેકોની નવ રાખે લાજ. ૨૬

૧ કવચ-અખર વગેરે. ૨ યુદ્ધના મેદાનમાં લડવા લાગ્યા. ૩
 ન્હાનો-લઘુ. ૪ મોટાઈ-માન. ૫ ખરાબ-હાનિકારક.

લોલી ભરત અમ મોટો બ્રાત, મૂકી ચક્રને કરતો ઘાત;
 અમો મારવા કર્યા ઉપાય, રાજમાન ધિગ લોભ કષાય ! ૨૭
 ભરત અમો જિનવરના બાળ, મરતાં હોશે દેશે ગાળ;
 ઋષભતાણું કુળ છે નિકલંક, વઢતાં હોશે સહી સકલંક. ૨૮
 ઇચ્છું વિમાસી છંડી હિવે, છતું અબળ પ્રાક્રમ ગોપવિ;
 આવી ભરતને લાગે પાય, સકળ નગર તાહરાં મહારાય. ૨૯
 અમો તાતના થાશું શિષ્ય, ઋષભ હાથે જઈ લેશું દિષ્ય;
 ભરત કહે હું ભૂટેા આજ, સુજ માટે તું મ મૂકે રાજ. ૩૦
 નમિ વિનમિ કહે તું નિકલંક, તારો કિસો ન હીસે વંક;
 ચક્રરત્ન ઘર આવે તોય, ભેહ સકળ રાજ વશ હોય. ૩૧
 અમો 'ફોક કર્યું અભિમાન, હવે અમો આણી હિયડે સાન;
 અમે અપરાધ કર્યો છે બહુ, તુમે ભરત ખમે ને સહુ. ૩૨

(હાહા.)

અમ અપરાધ બંધુ ખમો, રીસ તને અમ સાથ;
 વિનમિ-ઘર પુત્રી ભલી, આપી નૃપને હાથ. ૧
 'સમચતુરસ સંસ્થાન છે, તે જગમાં સીરતન;
 ચંદ્રસુખી મૃગલોચની, સહસ દેવ કરે ચતન. ૨
 કંત જિસા દાહમ-કળી, 'અધર પ્રવાળી રંગ;
 ઝોર ઘણી કટી પાતળી, સળળ સુકેમળ અંગ. ૩
 કનક-કુંભ દેવે ઘડ્યાં, તાસ પયોધર હોય;
 કમળનાળ સરિખી કહી, નારી બાહુડી હોય. ૪
 'પગ'પંકજનું ભેડણું, જ'ઘા 'કદળીસ્તંભ;
 હંસગતિ આવે સહી, રૂપે બાણું રંભ. ૫

૧ નકાચું. ૨ જેના ચારે અંશ ભરતાં સમ છે એવું પ્રમાણ-
 યુક્ત. ૩ હોક. ૪ કમળ. ૫ કેળના ચંભ જેવી સુવાળી ને ચઢા ઉતાર.

દેવકુમારી પદ્મિની, અંગ વિભૂષણ સોળ;
 પહેરણ અંધા-ચૂંદડી, કાયા કુંકુમલો(ગો)ળ. ૬
 ચરણે નેવર વાજતાં, કટીમેખળ ખલકંત;
 રથણ ગાલ કાને સહી, વાણી મધુર અત્યંત. ૭
 'સાર વસ્તુ જગમાં ઘણી, લીધું તેવું સાર;
 નારીરત્ન નિપાઈયું, તિસો ભરત ભરતાર. ૮
 ભરત વિના ખીજો વળી, ન ધરે એહને અંગ;
 મીણતણી પરે તે ગળી, લાખ અગ્નિને સંગ. ૯
 ધસી નારી સુંદર ભલી, આપી ભરતને સોય;
 ખમી ખમાવી રાયશું, પાછા વળિયા દોય. ૧૦
 રાત્ર્ય દેધ નિજયુત્રને, આવ્યા જિનવર જ્યાંહિ;
 સંયમગ્રહી મુગતે ગયા, સિદ્ધ અનંતા ત્યાંહિ. ૧૧

(હાળ ઉર મી-દેરી પાટકુમ્ભ જિનપૂજ્યરૂપે-
 રાગ આશાવરી સિધુવો.)

નમિ વિનમિને સખગ પ્રશંસી, હીંડયો ભરતનરિંદ;
 અનુક્રમે ગંગાતટે આવ્યા, ઋદ્ધે ઇશાનેંદ્ર.
 હો રાજા, ભરત સમો નહીં કોય, ભુવન આરીસે ફેવળ પામી,
 મુગતે ગયો નર સોય, હો રાજા, ભરત સમો નહિ કોય. ૧
 ઉત્તર દિશિ ગંગાને કાંઠે, ખંડ ભલો તિહાં એક;
 ત્યાં મુષેણ સેનાની ભાએ, સાધે દેશ અનેક. હો રાજા, ૨
 અનેક મુલટ રાજાને છતી, ગહુ ઋદ્ધિ લેઈ આવે;
 ભરતતણે પાયે સહુ લાગા, મોતી-ચાળ વધાવે. હો રાજા. ૩
 પછે 'ભરત ગંગાને કાંઠે, અક્રમ કરે ત્યાં એક;
 ગંગાદેવીને નૃપ સાધે, આવી તે તતખેવ. હો રાજા. ૪

રચણ સિંધાસણ જે તિણે આખ્યાં, ચુંદર તેહના ઘાટ;
 રત્નતણા કળશા પણ આપે, એક સહસ ને આઠ. હો રાજ. ૫
 ભરતકુંવરનું રૂપ નિહાળી, બ્યામોહ થઈ ત્યાં ગંગા;
 સુખે પ્રાર્થના બહુપરે કીધી, કીજે ભોગ સુરંગા. હો રાજ. ૬
 દાહડી નવનવા વેષ બનાવું, ત્યાં લગી થિર તમે થાજે;
 પૂર્વ વેષ પહેરૂં જળ ફેરી, ત્યારે નૃપ તમે જાજે. હો રાજ. ૭
 દેવી વચને નરપતિ મોહ્યો, વિલસ્યો વર્ષ હજાર;
 તેનો તે ચંદ્રવેળા બાંધ્યો, નૃપ આલ્યો તેણિ વાર. હો રાજ.
 શુક્રાખંડપ્રભાએ આવે, અક્રમ કરી ત્યાં ઠાવે;
 નટમાલ સુરને આરાધે, આપી ભૂષણ જાવે. હો રાજ. ૮
 આઠ દિવસ ઉત્સવ નૃપ કરતો, નટમાલ સુરનામે;
 પછી સુપેણ સેનાની તેડ્યો, શુક્રાતણે વળી કામે. હો રાજ.
 પોપધ અક્રમ કરે સેનાની, સ્નાન પારણે કરતો.
 બલિ ઉછાળી વસ્તર પહેરે, ધૂપઘટી કર કરતો (ધરતો.) હો રાજ.
 સાત-આઠ ડગ પાછા ભરતો, હંડરત્ન લઈ હાથે;
 ત્રણવાર પોળે ઘા કરતો, સહસ દેવતા સાથે. હો રાજ. ૧૨
 શુક્રા ખાર જેહુએ ઉઘડિયાં, ચક્રી 'નાગે ખેઠા;
 મણિરત્ને' કીધું અનુઆળું, શુક્રામાંહિ નૃપ પેઠા. હો રાજ. ૧૩
 ભરત માંડલાં કરતો ભીંતે, નદી દોય ત્યાં તરીઓ;
 વળી વૈતાલય બહાર તે આવી, ભરતેશ્વર જિતરીઓ. હો રાજ.

(હાલો)

ભરતનરેશ્વર આવિયો, ગંગા [ના] પશ્ચિમ તીર;

નવ નિધાન તિહાં જીપનાં, નામ કહે મહાવીર. ૧

(૪૨)

ભરતખાડુબલી.

(ઢાળ ૩૩ મી—દેશી યૌવનવય પ્રભુ આવીઓ
એ—રાગ ધનાશ્રી.)

નઈ સર્વ પ્રથમ નિધાન એ, પાંડુક બીજું શુભ વાન એ;
પીગલ ત્રીજું સર્વ રત્ન એ, મહાપદ્મની કરતા ચત્ત એ. ૧
કાળ અને મહાકાળ એ, માણવ મોટુંજ વિશાળ એ;
શંખક નવસું શુભ ઘાટ એ, અકેકે પૈડાં આઠ એ. ૨
લાંબાં તે ભેયણ બારએ, પહોળાં નવ ભેયણ સાર એ;
ઉંચાં તે ભેયણ આઠ એ, વૈદ્ય મણિઅ કપાટ એ. ૩
સુર નવસોય હબાર એ, નવનિધિની કરતા સાર એ;
નરપતિ નિધિને વશ કરે એ, ત્રણ પોષધ એક અઠમ ઘરે એ.
નવે નિધાન વશ થાય એ, પછી પારણું કરતો રાય એ;
અષ્ટાન્હિકા મહોત્સવ કરે એ, પછી ચક્રીનાં દળ સંચરેએ. ૫
ગંગા [ની] દક્ષિણ તીર એ, ખંડ એક તિહાં બહુ વીર એ;
સેનાની સોય તે સાધતો એ, જસમહિમા જગમાં વાધતો એ. ૬

(દુહા.)

ગંગાદક્ષિણ તીર જિહાં, ખંડ એક તિહાં જેહ;

સેનાની છતી કરી, પાછો વળિયો તેહ. ૧

(ઢાળ ૩૪ મી—દેશી કનકપ્રભ હુંલો થયો—રાગ ભાડ.)

સકળ દેશ નૃપ છતીઓ, બત્રીસ સોય હબારદે;

બત્રીસ સહસ્ર તિહાં વર્યો, દેશ રત્ન સી સારદે.

આ ભરતેશ્વર આવિયો. ૧

બત્રીસ હબાર નરેશ્વર, છત્યા તિણવારે;

એક એક પુત્રી તેહની, પરણ્યો નરપતિ સારદે. આ. ૨

ચૌદ રત્ને કરી શોભતો, જિમ વળી જંબુદ્વીપરે.

ચૌદ નદીએ દ્વીપતો, તિમ ભરતેશ્વર નૃપરે. આ. ૩

- ઐહ રત્ન 'વિવરી કહું', ખડ્ગ કંઠ વિશાળરે;
 ચક્ર છત્ર ચોથું વળી, ઉપજે આયુધ શાળરે. આ. ૪
- રત્ન કાંગણી અતિ ભદ્રું, ચર્મ રત્ન તિહાં હોયરે;
 ત્રીભું રત્નમણિ કહું, તે ભંડારે જોયરે. આ. ૫
- સેનાપતિ કોટીબકું, પુરોહિત રત્ન અપારરે;
 વળિય વારધ્યક ઊપજે, નગરીમાંહિ આરરે. આ. ૬
- વૈતાલય મૂળેં ઊપજે, હય ગય રત્નાં હોયરે;
 વૈતાલય ઊત્તર શ્રેણી મહા, તિહાં સી રત્ન હોયરે. આ. ૭
- સાઠ સહસ્ર વરસ લગી, સાધી દેશ આવતોરે;
 રાજધાની અ નિમત વળી, અકુમ એક કરતોરે. આ. ૮
- કરિય પારણું ગય ચડયો, ચામર છત્ર ઉઠારરે;
 પહેર્યો ચીવર ઊજળાં, ભૂષણનો નહીં પારરે. આ. ૯
- કેવજ અંદરવા ખાંધિયા, મળિયા સુર નર વૃંદરે;
 મોતીથાળ વધાવતે, આવે ભરતનરિંદોરે. આ. ૧૦
- ઢોલ દદામા બહુ ગડે, લોક મળ્યાં ચોપાસરે;
 આવી ભરતજ ઊતરે, ઋષભતણે આવાસરે. આ. ૧૧

(દુહા.)

- આજ્યો ભરતનરેશ્વર, નગર અયોધ્યામાંહિ;
 રાજતણાં સુરવને મળી, મંડપ ઘાલે ત્યાંહિ. ૧
- (ઢાળ ઉપ મી-દેશી વિચરત વિચરત આવિયારે.)
- મંડપ તળે નૃપ આવિયારે, ગજ અડિયો વન જાય;
 ત્રણ પ્રહશ્નિણા કંઈ કરીરે, બેઠો સિંઘાસણ રાય.
- ઋષમનો સુત ભરતેશ્વરે. ૧
- ખત્રીસ સહસ્ર નરેશ્વરે, બેઠા સિંઘાસણ જ્યાંહિ;
 શેઠ સેનાપતિ સહુ મળ્યારે, બેઠા મંત્રી ત્યાંહિ. ઋષભ. ૨

તીરથપાણી ઔષધીરે, આણી સુરવર સાર;

અભિયોગિક સુર નરપતિરે, અભિષેક કરે તેણી વાર. ઋષભ. ૩

ચંદન ચરચે દેવતારે, ચીવર ઠવતારે તેહ;

સુકુટ ધર્યો શિર તાતનોરે, ઇંદ્રે આપ્યો જેહ. ઋષભ. ૪

કુંડળ ભૂષણ પહેરીઆરે, કંઠે કુસુમનીરે માળ;

રાત્ર્યાભિષેક હુઓ તિસેરે, પારણુરે કરે ભૂપાળ. ઋષભ. ૫

ખાર વરસ મહોત્સવ થયોરે, ઘર વળિયો પછી રાય;

સુર નર નરપતિ સેનનેરે, કીધી તામ વિહાય. ઋષભ. ૬

પછી સંભારી સુંદરીરે, ભગિની જે આરમાન,

નૃપશ્રીરત્ન કર્યા તણુરે, મનમાં છે વળી ધ્યાન. ઋષભ. ૭.

તેડી વેગે સુંદરીરે, દીકું રૂપ કુરૂપ;

ખીલ્યો નર-શ્રી ઊપરેરે, મારણુ ઉઠ્યો ભૂપ. ઋષભ. ૮

કરજોડી નૃપને કહેરે, વરસ તે સાઠ હજાર;

આંખિલતપ એણીએ કર્યોજી, કેમ પેરે કીજે સાર. ઋષભ. ૯

નૃપ કહે હું પાપી સહીરે, કર્યો સંયમ અંતરાય;

હવે દેઉં ભગિની આગત્યારે, તુમ લીજે દીક્ષાય. ઋષભ. ૧૦

અષ્ટાપદ ઊપર જધરે, શ્રી જિનવરનેરે પાસ;

દીક્ષા લીધી રૂઝડીરે, રહિય સુક્રિયિર વાસ. ઋષભ. ૧૧

પછે ભરતને સાંભર્યોરે, સગા અઠાણુરે શ્રાત;

અભિષેકે આબ્યા નહીરે, તિણે ખીલ્યો નરનાથ. ઋષભ. ૧૨

ફૂલ અઠાણુ મોકલ્યારે, તિણે વિનવિચારે રાય;

રાજતણા અરથજ કરોરે, આવી નમો ભરત પાય. ઋષભ. ૧૩

મળી અઠાણુ એકઠારે, પૂછે જિનનેરે વાત;

રાત્ર્ય લિયે ભરતેશ્વરે, નમિયે કે વઢિયે તાન ? ઋષભ. ૧૪

ઋષભ કહે વઢિયે સહીરે, મોહ કપાયની સાથ;

દેષ અરી છતિયેરે, નમિયે ધર્મ સંગાય. ઋષભ. ૧૫

(૬૬૧.)

- શ્રી જિનવચને મમજિયા, મૃકયો લોભ કયાય;
મલ્ય ત્યજી સંયમ લિગો. સેવે જિનવર પાય. ૧
- ભરત કહે હું લોભિયો, મુજમાં માન કયાય;
કાગધકી બૂટે સડી, હુડબ્યા બધવરાય. ૨
- ભરત વિચાર કરે જિજ્ઞે, કહે સેનાની ત્યાંડિ;
ચકરભ પેચે નડી, નગરી અગોધ્યામાંડિ. ૩

(હાળ ૩૬ મી—દેશી સરગતી ભગવતિ દો મતિ ચંગ
—રાગ વેરાડી.)

ચકરભ નવ આવે જ્યાંદે, બોલ્યો નૃપ નર ત્યાંડિ;
છએ ખંડ જીતતાં દોઈ દોઈ, નૃપતિ રહ્યો છે ક્યાંડિ ?
ભરતેશ્વર બાળે, કુળ લોપે મુજ આળ;
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ પરેગ, ગદુ માને મુજ આણુ-ભરતેશ્વર.
કહે સેનાની સુખ મુજ સ્વામી, ન નચ્યો બાહુબળ ભ્રાત;
સકળ દેશ નૃપ મળે એકઠા, તોડિ નવ જીત્યો એ જાત-ભ.
તોમર તીર ને નાજિ હુવાઈ, સાંચ્ય ધરી કર લોક;
એક વજ્ર આગળ એ જાણો, સદુ હથિયારજ ફેક-ભ. ૩

તિમ બાહુ બળ આગળ સ્વામી, ખીલ એ નર કુણ માત્ર;
શુ પોપાએ માટી 'સાનકુ', પાસે આબુ' કનકતુ' પાત્ર । ભ.
ઇજ વચને નૃપ હુવો ચિંતાતુર, તિડિયો દૂત ઉઘાસ;
જઈ બાહુબળને આણ મનાવો, તેડી લાવો મુજ પાસ-ભ. ૫

સુવેગ દૂત સંચરિયો ત્યાંદે, નિતનો જાણુ 'વાચાળ;
બહુ મુબટ ત્રાથે પરવરિયો, ચડિ આલ્યો દેયતો કાળ-ભ. ૬

કાળુ' 'લોચન ફરકયું' ત્યારે, જમણી વહે નાસિકાય;
 નિજરથ ભૂમિ ખળાણે ત્યારે, હરણ તે કાલાં બાય. ભ. ૭
 સૂકે 'વૃક્ષે' 'વાયસ ઓલે, કરે અપલક્ષણ તાય;
 આંચ ઘસે મુખ ભૂંડું' ઓલે, વારતો દૂર મ બાય. ભ. ૮
 સ્કામો વાયરો 'જેહ ઉકાઠે, આડો વળિ ઉતરીઓ સાપ;
 બાણે આવી હેવે આડી, ભુ'ગળ દીધીઅ આપ. ભ. ૯
 'ખર ભૂંડો જમણો તે ભૂકયો, જિમ વળિ કાટયું' મૃદંગ;
 ભૂંડા ચકુન લહી પિણ આલ્યો, દોહિલો રહેશે રંગ । ભ. ૧૦
 મહા અટવી ઉતરીને આવે, નવિ લહે ઉગીઓ સૂર;
 વાઘ સિંધ ગજ ગાજે વનમાં, ઉતરે નદી જળપૂર. ભ. ૧૧
 કામ કામ વાડી વન દીસે, બાણે એ ભદ્રશાળ વસ;
 પુર વનમાં ચાચકને 'સોજે, આપવા 'ચીવર અન્ન. ભ. ૧૨
 મ્લેચ્છ બહુ રહ્યા નગરી વાસી, બાણે વળી સાતમો ખંડ;
 કામ કામ ઋષભ-શુણ ગાવે, કર અદ્યા તોમર કંઠ. ભ. ૧૩

(હુહા)

ધમિ ભેતો તે આવિયો, જ્યાં છે 'બહુળી દેશ;
 દેવ સરીખા જન વસે, નારી સુંદર વેષ. ૧
 'તક્ષશિલા નગરી વિષે, આબ્યો જેણીવાર;
 લોક કહે તું કુણુ નવો, પૂછે કારોહાર. ૨
 અમો દૂત છું ભરતના, આવ્યા કામે આંહિં;
 લોક કહે તુજ ભરતિયો, તેહ વસે છે ક્યાંહિં ? ૩
 ઉત્તર દેઈ થાક્યો તિહાં, આબ્યો નૃપ-દરબાર;
 દ્વારપાળ નાજે' ચક્યા; રાખ્યો તેણે કાર. ૪

૧ આંખ. ૨ કાગડો. ૩ ધૂળ. ૪ ગધેડો. ૫ શોષે. ૬ કપડાં.
 ૭ હાલ જેને કાપુલ કહે છે ? ૮ જ્યાં હાલ ગીજની સહેર છે તે ?
 ૯ હાથી બપર.

(ઢાળ ૩૭ મી—દેશી પદ્મરથરાય વીતશોકાપુર રાજિયો
રાગ—મારૂ.)

દ્વારપાળકેં પૂછ્યું નરને બહુ પરેરે, તું કુણ કહે અમ વાત ?
હત કહે શું ન લહો હું ભરતનોરે, જેહ ત્રિજગનો નાથ.
રૂઝડો ભરતજીરે—

૧

હરખારી જઈ પૂછે બાહુબળ રાયનેરે, આબ્યો ભરતનો હત;
સોય વધ્યો પણ બોલે બાંગડ બોલકારે, ભાન કરે અહભૂત-રૂ. ૨
રાય કહે અહીં તેડો ભાઈના હતનેરે, મમ બોલબો અશુદ્ધ;

નર બોલાવે આવે હત સભા વચેરે, જિમ રવિ મંડળેં બુદ્ધ. રૂ. ૩
કરે પ્રણામ તવ આસણુ દેઈ બેસારિયોરે, પૂછે નરપત વાત;
સુખશાતા બહુ કુશળ અછે મુજ બ્રાતનેરે, કિવસ સુખે બહુ જાત.

ગજ રથ ઘોડા ભરત નગર સહુ સેનનેરે, કુશળ દેશમાં હોય;
હત કહે નૃપ કુશળ કરે ભરત સહુઅનેરે, રશ્યું પૂછો છો સોય. રૂ. ૫
સુર નર નાગ તિર્થેય અને રાજે વળીરે, તે સેવે નૃપરાય;

છબે દેશના રાજા રક થઈ રહ્યારે, અકુશલ કાણે થાય. રૂ. ૬
સુખશાતા છિ ભરતતણે ત્યાં અતિ ઘણીરે, પિણુ દુખ મોડું એક;
સગા ન માને બંધવ ભતરીજકારે, નાઠા તાસ વિવેક. રૂ. ૭
ભાઈ અઠાણુ પહેલાં મળવા નાવિયારે, તેડેં લઈ દીક્ષાય;

તુમો પિણુ મળવા નાબ્યા નિજ ભાઈતણેરે, આવડો કિર્યો કપાય ?
વજતણા નિપાયા દીસો બાહુબળીરે, રનેહ હીન સહી રાય;
સાઠ સહસ વર્ષે પિણુ તુમ મળવા તણીરે, ઇચ્છા સહી નવ થાય !

કરો અવજ્ઞા નિર્ભય થઈ નિજ શુરૂતણીરે, ખમે ભરત અપરાધ;

મન ચિંતે નવ સમજે લોઢા લાડકેરે, શું કીજે આબાધ. રૂ. ૧૦
હવે બળ વચને ભરત તણુ ચિત વિણસેરે, જિમ આછણુથી ખીર;

૧ દ્વંધમાં છાશનુ મેળવણુ મળવાથી જેમ (મીઠું દ્વંધ ખટાશના
સંયોગ વાળું યતાં) પોતાનું સ્વરૂપ તજ ખાટો ભાવ ગ્રહણ કરે
છે, તેમ.

કોઇ ચડયે નવ ગણશે આપ^૧ પિયારડોરે, કોણ વૈરી કોણ^૨ વીર. ૩.
 એમ મમ ચિંતો હવે હું આવી ક્યમ મળું^૩ રે, ભલો ભરત છે રાય;
 લઘુ બંધવ માટે સહી કાંઇયે નહીં કહેરે, કરશે તુમ^૪ રક્ષાય. ૩.
 તિહાં આવીને તેજ વધારો તુમતણુ^૫ રે, અમાસ વિષે જ્યમચંદ;
 સૂર્ય સાથ મળીને ચોતિ વધારતોરે, પછી કરતો આનંદ. ૩.
 આનંદ કરો તુમ બાહુબળ ભરતતણે મળીરે, મૂકો માઠી ટેવ;
 પનેટ તો કરવી ચક્રીકેરી ચાકરીરે, જ્યમ^૬ હરીની કરે દેવ. ૩.
 હવડાં નહીં આવો તો આગળ આવશેરે, તવ નહીં સાંખે રાય;
 ઇંદ્ર સરીખો આપે અરધુ^૭ બેસણુરે, તુમ મળતાં શું થાય? ૩.
 ચક્રીના ફળ આગળ તુમ રયો આશરોરે, સાથુ સમુદરમાંહિં;
 એક સેનાની આગળ તુમ સઘળા મળોરે, નર નવ છતો ત્યાંહિં. ૩.
 ચક્ર લઇને ચક્રી આવે અહીં વળીરે, જે ભરતેશ્વર રાય;
 ત્રણુ ભુવનમાં નર તેવો કોઇ નહીંરે, જે રણે^૮ રહ્યો થાયાં ૩.

(દુહા.)

ભરત વડો તેજે^૧ વડો, વયે^૨ વડો પિણુ હોય,
 સકળ રાયમાંહે વડો, તિણે સેવેવો સોય. ૧
 જે તુમ રાજ્ય છવિત તણી, વાંછા હોએ આજ;
 તો બંધવને જઇ મળો, માન તણ મહારાય. ૨
 (હાળ ૩૮ મી. દેશી લાવી પટોધર વીરનો-રાગ ગોડી.)
 બોલ્યો બાહુબળ રાજિયો, ગાજ્યો સમુદ્રની પેરે;
 સળળ રહાસીક સુવેગડા, બોલે આવી સુજ ઘેરે ! બો. ૧

૧ પોતાનો પ્યારો. ૨ ભાઈ. ૩ સરક્ષણ-બંધાર. ૪ અમા-
 વાસ્યા. ૫ આખર અવશ્ય. ૬ શ્રી વિષ્ણુ. ૭ આસન. ૮ દરિયાવની
 અંદર સાયવા-સત્તુ એટલે કે જે ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં મુસાફરીના બો-
 રાક તરીકે વપરાતા જવ અને ચણાના સંયોગવાળા પદાર્થના ચૂર્ણ
 સમાન કશા પણ હિસાબમાં નહીં જણાવનાર તમારું સૈન્ય.

ભાઈ વડો તાત સરીખો, મળવા આવિયે આજ;

પણ અમ સંપદા નહીં ઘણી, તેણે હોય ભરતને લાજા ખો. ૨
મેં જાણ્યું તવ ભાઈપણું, લીધાં બંધવરાજ;

સોય કહે ભૂંડો ભરત ને, અમો ભલ થાવું આજ. ખો. ૩
ઇંસું જાણીને રાજ મૂક્યાં, નહીં તુજ ભરતનું ભેર;

પુન્ય નિમિત્તરે હાથે દિઉં, તિહાં બળ કિંમું ને ચોર. ખો. ૪
વળિ તેહની પરે મુજતણો, લેવા હીંડે દેશ;

હુંતો વળપરે આકરો, એ કૂલ સરીખો નરેશ ખો. ૫
પિણ નૃપ એહ માયાવિયો, લીધાં લઘુતણું રાજ;

લોક થકીરે લાજ્યો નહીં, એ નહીં 'શુરપણું કાજ ! ખો. ૬
વિનય કર્યોરે શુરનો સહી, ને શુર [માં] શુરપણું હોય;

શુણ વિણ જે વિનય કરે, જગે 'હેજાજો સોય. ખો. ૭
એહવો વડો સહી છંડવો, લોલપિ જે જગમાંહિં;

'કાર્ય અકાર્ય જે નવિ લહે, જાજો 'ઉન્માર્ગે ન્યાંહિં. ખો. ૮
અમે અવિનય તસ ર્યો કર્યો ? નવ લીધું કોઇ ગામ;

છિદ્ર કિસાં અમ કાઢ્યો, નવ વિણસાડ્યા મેં દામ. ખો. ૯
અમારો સ્વામી કાંઇ એ નહીં, એહને સેવે છે રંક;

ભરતહ વાંકો મુજ શું કરે, ને હું છું નિર્વેક ! ખો. ૧૦
ભરત ખીહતો નથી તે વતી, બંધવ હાડે ન જાય;

જાતિ વિણસાડે રે જાતિની, વળે વજૂ વિધાય. ખો. ૧૧
રથ ફરતોરે સઘળે વળી, પાણી પહાણમાં જાય;

નેરે ખેડે થંભ જીપરે, તો સહી કટકા થાય. ખો. ૧૨
તું કહે ઈદ્ર આસન દિયે, તે તો અપભની લાજ;

તું કહે ભરત સાયર જિસો, હું વડવાનળ આજ. ખો. ૧૩

૧ મોટા, પ્રજા, વડીલ. ૨ નિંદાને પાત્ર થાય. ૩ કરવા લાયક અને ન કરવા લાયક. ૪ અવળે રસ્તે દોરાનારો.

ભરત સેનાનીરે 'ગજ તુરી, પાયક રથ ને સેનાય;
 સહુ તેજહીન સુજ આગળે', જિમ રવિ આગે' તારાય. બો. ૧૪
 હું પગ ઝાલી ઉછાળતો, પડતો સાહતો હાથ;
 તે તુજ નૃપ ગયો વીસરી ? લાગો લોકની વાત ! બો. ૧૫
 શીખવનારો નાશશે, કિમ બળ ખમશે મહારાજ ?
 જા રે મોકલ જઇ ભરતને, જો રાજ્ય લુપિત કાજ. બો. ૧૬

(હુલો)

મેં 'ભિવેળી મૂકિયો, નહીં સુજ પરશું કાજ;
 કોપુ' તો વારજ કિસી, વળી લેતાં તુમ રાજ ? ૧
 સુણી સુવેગજ ઊઠિયો, સજજ થયાજ કુમાર;
 મનમાં જાણે મારિયે, વારે નૃપ તિણ વાર. ૨
 કરકે કુતો પહાણને, સિંહ ન કરકે બાણ;
 જોઈ કાળ મૂકે સહી, હણે સુભટના પ્રાણ. ૩
 પહાણ સરીજો ફૂતડો, અહીં ન કરો અપમાન;
 ઇણ વચને ઊઠી કરી, બોલાવે પરધાન. ૪

(ઠાળ ૩૪ મી—દેશી બઢાઉની—રાગ ગાડી.)

સુવેગ બીહતો ઊઠીઓ, લોક કહે કુણુ ઝોહો ?
 એક કહે ભરત-ફૂતડોરે, અયોધ્યા નગરીનૃપ જેહો,
 એક કહે વળી તે નર કેહો ? તેને બાહુબળ શું ક્યો નેહો ?
 વળ્યો ફૂત શું નૃપ કેહો ? બાહુબળ વડોણ. ૧
 વિસ્તરી વાતો નગરીમારે, હોસિ એક સંગ્રામ;
 હથ ગય રથ હથિયારનેરે, મસતેહ કરે સહુ તામ,
 સહલી ટોપ ડેરા અભિરામ, વઢવા સજ થાય ગામ;
 કીજે બાહુબળ નૃપનું કામ, બાહુબળ વડોણ. ૨

૧ હાથી, ઘોડા, પગપાળા. ૨ દરકાર રાખ્યા વગર.

ફૂતે મનમાં ચિંતબુદે, બળવંત નગરી [ના] લોક;
ભરત કેઇપરે ભૂતશેરે ! બાહુબળને છેડયો ફેંક;
એહને દીસે વઢયાનો દ્રોક, એહના સુભટને નથી કંઈ શોક;
સુખ વિકસે જિમ જળ કોક. બાહુ. ૩

અષ્ટાવદ વળી આગળેરે, પરાક્રમ શું ગજરાય !
ફેકટ સાપ છછેડિયોરે, રીંછ મૂકયું કાને સાદ્ય;
બાહુબળ બળિયો કહેવાય, હરીથકી ભૂત્યો ન બાય;
ફૂત ચિંતવતો તિભે ઠાય. બાહુ. ૪

આવી મળ્યો તવ ભરતનેરે, કુશળ પૂછે તિહાં રાય,
બાહુબળ નૃપ સહુ કુંવરનેરે, બહુ સુખભર દાહાડા બાય;
બોલ્યો ફૂતડો તેભે ઠાય, તેને દેવે અકુશળ ન થાય,
તુમ નામેં મારવા ધાય. બાહુ. ૫

વર્ણવ તુમારું કરંતડોરે, બહુ મરડે સુખ ધામ,
તુમને પિણુ તેડે સહીરે, તેના કુંવર વંછે સંગ્રામ;
તેના લોક ન લહે તુમ નામ, વાંછે નહીં તુમ ગુણગ્રામ,
સતી જર પુરૂષ કુણુ કામ ? બાહુ. ૬

ભરત કહે બાહુબળ ઘણોરે, બળિયો એ છે વીર,
સિંહડો વશ થાશે નહીંરે, નવ બોલ ઉતારું નીર;
ખીજ્યો તામ સેનાની ધીર, ભલા સાથે થઇયે ગંભીર,
એ તો ભાઈ નહીં વૈરી-તીર. બાહુ. ૭

મંદિર ધન શય્યા સહુરે, પુત્ર અને નિજ આપ,
આપોપે બતાં વળીરે, સહી રાખશું નિજ પરતાપ;
એક ઠામ ઘટે તેજ આપ, સઘળે હોય તેહવો વ્યાપ,
સતી એકલા લાગો પાપ, અસતી થઇ ર્યો તસ બાપ. બાહુ. ૮

(દુહા.)

છએ ખંડ ભૂત્યા સહી, સાચર તરિયા ત્યાંહિં;
બાહુબળને ભૂત્યો નહીં, બૂડી ગયા પગમાંહિં. ૧

(૫૨)

ભરતખાહુબલી.

ખાહુબળ વેશ્યાની પદે, સ્નેહહીન મનમાંહિં;

પિણુ તેને જીત્યા વિના, ચક્ર ન આવે આંહિં.

(ઢાળ ૪૦ મી-દેશી મૂકાવોરે સુજ ધરનાર-રાગ માઝ.)

મંત્રીતણે વચને સજ થાય, પ્રયાણ-ભંભા વજડાવેરે;

લગ્ન લેઈ ગજ બિપર ચડિયો, આગળ ચક્ર તવ થાવેરે. ૧

આવેરે તવ ભરત-નરિંદ, બહુળી દેશમાં જાવેરે;

હય ગય લખ ચોરાશી મળિયા, રથપાળા રણ ધાવે રે. આવે. ૨

બત્રીસહજાર સુકુટધર રાજ, સામંતરાય નહિ પારોરે;

છન્નુકોડી પાયક પિણુ મળિયા, ભૂમિ ન ઝીલે ભારોરે. આવે. ૩

લાખ ચોરાશી શુકે રૂઢામા, અલંબ ધન દશ કોડીરે;

ખિરૂદાવળી બોલે ભૂપ આગળ, ચોસક સહસ કરજોડીરે. આવે. ૪

સવા કોડી તિહાં પુત્રપુત્રાદિક, ચૌહરત્ન નૃપ સાથેરે;

પાંચ લાખ દીવીધર મોટા, કરે અબુવાળો રાતેરે. આવે. ૫

સોળ સહસ ચક્ષ સાથે આવે, ત્રણ કોડી બ્યાપારીરે;

ત્રણ લક્ષ વાજિંત્ર વળવે, ત્રણ લક્ષ શસ્ત્રધારીરે. આવે. ૬

કેતા કહે જે નહીં ઘટે જોહને, ભાઈ ઉપર શું જાવેરે;

ઈમ કરતાં સૂરજ પદે કરતાં, બહુળી દેશમાં આવે રે. આવે. ૭

ખાહુબળ રાજાએ તવ જાણ્યું, પ્રયાણ-ભંભા વજડાવેરે;

મહાગજ મસ્તક ચડી નિસરીઓ, વઢવા સ્હામો આવેરે. આવે. ૮

સમર્થ પુત્ર સેનાની કીધો, લીધું ખસળ તવ હાથેરે;

મસ્તક સુકુટ સહસિ પિણુ પહેરી, સુભટ કોડી બહુ સાથેરે. આવે. ૯

ભરતે કુંવર તેડયા પોતાના, સુષેણ હાથે લલાવેરે;

રતાતણી પેરે માનેજ્યો, જિમ ચશ ટીલું થાવેરે. આવે. ૧૦

ખાહુબળના સુત છે અતિ કૂટા, તે દાવાનળ જેહવારે;

તુમે હુંશિયાર થઈને પૂતા, રણ જૂઓ છો કહેવારે. આવે. ૧૧

૧ ઢાલ. ૨ બાપની પેઠે. ૩ દીકરા.

કરી 'અઘોળ તિલક શિર કરતા, પૂજે 'આયુધ તામોરે;
સૂર કૌતુકી ભગ્યો વેગે, જોવા રણસંગ્રામોરે. આવે. ૧૨
(દુહા.)

સુર સંગ્રામ જીવે સહી, વાગાં તે રણતૂર;
બેઠ સેના મળી એકઠી, જિમ નહીં સાયર પૂર.
(ઢાળ ૪૧—દેશી વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાશો,
રાગ આશાવરી સિંધુઓ.)

બેઠ 'કટક મળિયાં રણ લેળાં, શબ્દ ઘોર તિહાં હોય;
જિમ કો હુંગર વજ્રે ચૂરે, જાણું સાયર વલોય. ૧
પ્રલયકાળ બેહ ગાળ વરસે, તિસા શબ્દ રણે થાય;
સોવન સલિ ગજ ગાળ પહેરે, શૂંઠે મોઘરા સાદ્ય. ૨
ગાડાં શસ્ત્રભરી તિહાં રાખ્યાં, રાખ્યા રથ બહુ આણી;
હય ગય ઠાલા પાસે રાખ્યા, રાખ્યા ભે'શા-પાણી. ૩
સંશોદિણી ઔષધિ પિણુ રાખી, આગા ટોપ સમારે;
વઢવા રણ કાઢી તરવાર્યો, 'બેઠિગમ ભાટ વકારે. ૪
બાહુબળી દેવપૂજા માંડી, કરી આરતી ધૂપો;
વજતણો સનાહ ત્યાં પહેરી, ટોપ ધરે શિર ભૂપો. ૫
લીડયાં ભાયડાં ધનુષ ચડાવ્યું, તવ ગજ ભિપર બેઠો;
મોતીયાળ વધાવે ઠોસી, આવે રણમાંહે પેઠો. ૬
ચક્રી પૂજ કરી રણ ચડિયો, સહલિ ટોપ સનાઈ;
કાળપિષ્ટ ધનુષ કર લીધું, પેઠો રણમાંહિ ધાઈ. ૭
ઉચ્ચ સૈન્ય અંગોઅંગ મળિયાં, થયો બહુ સંગ્રામ;
સુભટ કહે ભરતેશ્વરકેરું, ન કરું લણુ હરામ. ૮
નિજ ઘર નારી તિહાં વિસારી, ન કરે આતમ સાર;
રણ વઢતાં શું પાછા વળિયે ? મરવું એકજ વાર. ૯

- ઋષભ નામ જયંતા ધાએ, મૂકે મસ્તક ધાય;
 અંગાં તૂટે ટોપ વછૂટે, કો નવ લાગી જાય. ૧૦
- ખાહુબળ ભૂપતણા નર ધાયા, કહે ભવતો કુણ જાય;
 જો શતખંડ હોય રણ [માં] કાયા, પાછો ન દીજે પાય. ૧૧
- કુંવર કેસરી રણ અંપાવે, ચક્રી સ્હામો આવે;
 સકળ દેશ ભૂતીને કાકા ! અહીં ભવતો નવ જાવે. ૧૨
- સુભટ નાગ સરીખા ધાએ, રાજે રણમાંહે નામ;
 કહે ઇણ અવસરે અહીં લાગી, શું કીજે સુખ રયામ, ૧૩
- હય ગય પુરૂષ પડયા રણમાંહિં, લોહીનાં આલ્યાં પૂર;
 સુર નર સહુ આગળિયો કરડે, વઢન છુપાવે સૂર. ૧૪
- ઘણા કાળ લગી રણ ઝુકયા, હુઈ સુભટની હાણ;
 પછી દેવતા બહુ ક્ષય જાણી, દિયે ઋષભની આણ. ૧૫

(હંહા.)

વઢતા રાખ્યા બેહુને, આખ્યા ભરતજ પાસ;

તુમે બેઠ બધવ વઢી, કાંય કરાવો હાસ્ય ? ૧

(હાળ ૪૨ મી-દેશી મયંગળ માતોરે વનમાંહે વસે-રાગ મેવાડો.)

- હાસ્ય કરાવોરે કાંય ભરતેશ્વર, કાપો હાથેરે હાથ;

રાજ્ય તુમારે ખંડ છયેતણું, ન વઢો ભાઈશુ નાથ ! હાસ્ય. ૧

તુમને વઢતાં તે પૃથિવી[નો] ક્ષય થયો. જિમ ગજ વઢતાંરે ઝાડ;

હવે ભરતેશ્વર તુમે પાછા વળો, મોટો તુમચો ખ્હાડ. હા. ૨

જિનવર [ના] પુત્રને એહવું નવિ ઘટે, વરસે ચંદ્ર અંગાર !

પ્રભુભ પાછારે તુમે હવે ઘરે વળો, કિસ્યો બંધવશુંરે ખાર ! હા. ૩

ભરત કહે તુમ દેવો ભલ કહો, ન લહો ઝગડાવું મૂળ;

સુજને ન મળ્યો ન માની આગન્યા, તે સુજ મસ્તકશૂળ. હા. ૪

ચક્ર ન પેસેરે એ પુરમાં વળી. રથો કાઢો સુજ વાંક ?

હવે વિણ ભૂત્યેરે જો પાછો વળું, તો હું જગમાંહિં રાંક. હા. ૫

રાયવચન સુણી વળિયા દેવતા, આબ્યા બાહુબળ જ્યાંહિં;
 ઋષભતણે સુત તું સાચર જિસો, મૂકે મર્યાદારે કાંચ ! હા. ૬
 વિષ પ્રગટે છે રે અમૃતકુંડથી, ઝગડો મૂકારે રાય;
 સુભટ વઢંતારે વારો રાયજી, લાગો બંધવપાય. હા. ૭
 શક્તિ છતીએરે જે નર વળી નમ્યા, યશ તેહનારે યોદ્ધાય;
 તુમે બળવંતારે બ્રાત વિનય કરો, ભરતવડો જગરાય. હા. ૮
 બાહુબળ યોદ્ધોરે તુમે સમજો નહીં, તાતે' વે'હર્યોરે દેશ;
 આવે ભરતજ લેવા તે લણી, અમો 'નાપુ' લવલેશ. હા. ૯
 રાજગ્રહારે એણે વળી સર્વનાં, લીધાં ભાઈનાં ગામ;
 હાથે યોગ્ય'રે એણે ર'ગુરૂપણું, હવે રાખેરે 'મામ. હા. ૧૦
 ગરદાવતીએરે એ કાંઈ ગુરૂ નહીં, ગુરૂપણું કરે ગુરૂ સાચ;
 અમો વિષુ સમજેરે એહ વડો ક્રિયો, મણિની ભાંતિરે કાય. હા.
 સાચર તરીનેરે બૂઠે 'ખાળડી, અહીં હોસે નૃપધાત;
 રાક્ષસ નિર્લજ જાણ્યો ભરતને, તેણે મૂકી ગયા બ્રાત. હા. ૧૨
 શું માનું હવે એહને ગુણુ વિના, બળે' જીતે તો રે જીત;
 'ખડગતણે બળે' પૃથિવી જે લિયે, તેતો ક્ષત્રીની રીત. હા. ૧૩
 સાઠ હજારરે વર્ષ લગી વળી, સાધ્યા સઘજારે દેશ;
 પિણુ મુજને નૃપ ભરતને જીતતાં, વાર નહીં લવલેશ. હા. ૧૪
 'કરપી જિમ ધન 'મેજે બહુ પડે, લોકતા લેધનેરે ખાય;
 વાર નહીં મુજ ભરતને જીતતાં, પછી પસ્તાવોરે થાય. હા. ૧૫
 (હા.)

પશ્ચાત્તાપ પછી થશે, તિણે જઈ વારો દેવ;
 એહ વળે તો હું વળું, સુર યુદ્ધ થાયે હેવ. ૧
 તુમે બેઉએ વઢવું સહી, જિમ ન મરે નર કોચ;

૧ ન આપુ. ૨ મોટાપણું. ૩ લાજ-મર્યાદા. ૪ ખાળોચિયામાં.
 ૫ કંજૂસ. ૬ એકકું કરે.

- પાંચ સુદ્ધ પરહી કરી, નર સમજાવે દોય. ૨
- હૃદિ વચન મલ સુદિ ને, કહે કરવો પ્રહાર;
ભરત ખાહુબળ દોયને, સમજાવ્યા તિણવાર. ૩
- (હાળ ૪૩ મી-દેશી ગિરમાં ગોરો-રાગ માઝ.)
- ખાહુબળ રાજા સુભટ સહુને વારતોરે, ધનુષ ઉતારોરે વીર;
વેગેરે વેગેરે તરવારો મ્યાને કરોરે. ૧
- મે'સ'ગ્રામ કરેવો પોતે પરહીઓરે, સુણી સુભટ ખિન્નજોઈ હુઆરે;
સુવારે સુવારે કા નવિ પાપી દેવતારે. ૨
- કામ કરંતા હતા રણ ઠાકુરતાણુરે, હુંતો હર્ષ અપાર;
અમનેરે અમનેરે પિરસીને પાછું વિથુરે. ૩
- ખાપું હરામ થયું હવે સહુકો નરતાણુરે, ખડગ સંઘર્ષાં થયાં દોઢ;
દોઢનરે દોઢનરે સી સંઘરીઅ નપુંસકેરે. ૪
- દોઢ થયો વળી શસ્ત્ર અભ્યાસ અમારડોરે, તે શુકની પદે જાણુ;
જાણુનરે જાણુનરે એમ કહેતાં નર ઝોસચોરે. ૫
- ભરતરાયના સુભટ ભલા તે ઝોસચોરે, જિમ સાચરની વેલ;
વળતીરે વળતીરે તિમ સેના ખીછા ઘણુરે. ૬
- કુણ મૂરખ અમ વૈરી પૂર્વભવતણુરે, જિણે વાર્યો સંગ્રામ;
અહીંઆરે અહીંઆરે સુદ્ધ મયાબ્યુ દોયનેરે. ૭
- હવે સહી ઇંદો આબ્યો સંગ્રામનોરે, જિમ જમતાં વળી છાશ;
પિરસેરે પિરસેરે તવ છોડો ભોજનતણુરે. ૮
- ભરત સુભટને બહુપરે સંતોષતોરે, કીધાં બહુ સંગ્રામ;
રણમાંરે રણમાંરે બળ જોજો હવે માહરૂરે. ૯

૧ નકામાં ૨ પાછા હઠ્યા ૩ અંત. ૪ ધણા દેશોમાં અગર જૂના જમાનામાં જમવાના અતમાંજ છાશ પિરસવામા આવે છે યા આવતી હતી. શુન્નરાતમાં જેમ માનવું પિરસવું ભોજનની સમાપ્તિ બતાવે છે તેમ. એ પણ અન્ય દેશાચાર છે.

ખાડ ખણાવી ચક્રી કાંઠે બેસતોરે, સાંકળ આગળે લેહ;
મોટીરે મોટીરે તેણે વળગે ખટખંડ નરારે. ૧૦

ચક્રી બીડું મૂકે નિજ મુખમાં વળીરે, ત્યારે સૈન્યતણાય;
સહજેરે સહજેરે બળ કરતો ચક્રી તિહારે. ૧૧

ખુશી થયા નર મુલત સહુકો ત્યાં ઘણારે, ધન્ય તાહરો અવતાર;
ચક્રીરે ચક્રીરે ભરત સમો જગ કો નહીરે. ૧૨

આવ્યો ચક્રી ગજ ઊપર બેસી કરીરે, છાંટે દેવતા ભૂમિ;
સુપરેરે સુપરેરે ફૂલ પાથરે સુરવસારે. ૧૩

(હુહા.)

નૃપ હસ્તીથી ઊતર્યો, બાહુબળ આવ્યો ત્યાંહિં;
સુલટ રહ્યા સહુ વેગળા, યુદ્ધ હોય બેહુ માંહિં. ૧

(હાળ ૪૪ મી—દેશી એક સમય વૈરાટી ભાઈ-રાગ મદહાર.)

બેહિમાં યુદ્ધ થવા ત્યાં લાગ્યું, દૃષ્ટિવાદ હોય તામ;
નોંધ રહ્યા રણ એક એક રહામે, જિમ ભીંતે ચિત્રામ. ૧

પછે ભરતની મળિ ગઇ આંખ્યો, નેત્રે ચાલ્યું નીર;
વૃષ્ટિ કરે સુર શીશ ધુણાવી, અત્યો બાહુબળ વીર. ૨

ભંભા ભેરી વાગી ત્યારે, ચક્રી ચિંતા થાવે;
રખે વળી બીજું યુદ્ધ કરતાં, બાહુબળ અતી જાવે. ૩

વચનવાદ માંડે ભરતેશ્વર, બાહુબળ તિહાં ન હારે;
સિંહનાદ મૂકે ત્યાં ચક્રી, ધૂન્યા સુર નર ત્યારે. ૪

સિંહનાદ પછે બાહુબળ કરતો, મેર સાગરે ઠાવ્યો;
શબ્દ હીરના વજ સરખો, કે ચમરેદ્રો આવ્યો. ૫

વળી ભરતે સિંહનાદજ મૂક્યો, મૂકે બાહુબળ મેરે;
ભરત સાદ થયો રણમાંહિં, વાહાપૂની પેરે. ૬

બાહુબળનો સુર વાધ્યો તિહાં, જિમ સુપુરવની પ્રીત;
દેવદંડુલી દેવ બળાવે, બાહુબળની થઇ અત. ૭

- શબ્દવાદ કરે તિહાં બેહુએ, જીત્યો ખાહુબળ રાય;
ભલો ભલો કહી દેવ વખાણે, પુખ્તવૃદ્ધિ તિહાં થાય. ૮
- મદ્યુદ્ધ કરવા પછી ઉઠ્યા, બેહુ હાથે ભુજ ફૂટે;
વળી વળગે વળી અળગા થાએ, ભૂમી પડે વળી ઊઠે. ૯
- હેયું હેયા સાથે ચાંપે, બોલે આકરી વાણી;
એક એક ઉપર ચઢતા પડતા, જિમ કરમે જગ-ગ્રાણી. ૧૦
- ખાછા આસરી વળી બથાવે, લીડ્યા બેહુએ 'કાછ;
ઊપર હેઠે સમજ ન પડતી, જિમ પાણીમાં 'માછ. ૧૧
- પછી ભરાઈ પડતા ભૂમે, જિમ વને મોટા સાપ;
વળી ક્ષણમાં તે અળગા થાએ, જિમ વને વાનર આપ. ૧૨
- બેહુ બાધવ ધૂળે ખરડાએ, ગજ મોટાની પેરે;
'મ્રચ્છ'દે બહુ પૃથિવી કંપે, ધૂળે ડૂંગરા ધીરે. ૧૩
- પછી ખાહુબળ કોષે ઊઠ્યો, કોણ વઢે એ કુસ્તી;
એક હાથે ચક્રી ઊછાળ્યો, જિમ અષ્ટાપદ હરતી. ૧૪
- તવ ભરતેશ્વર ગગને ચાલ્યો, જિમ ચક્રીનું તીર;
તવ ગગને વિદ્યાધર ભડક્યા, હાથ હાથ કહે વીર. ૧૫
- ખાહુબળ કહે બળને ધિ કરો, જે બાધવ ઊછાળ્યો;
બેહુ મંત્રીને શિર ધિ:કરો, જિણે સંગ્રામ ન ટાળ્યો. ૧૬
- વાળ્યા ભણી નૃપ પડતો સાહે, હંડતણી વળી પેરે;
હર્ષ હેવો બેહુ કટકમાં, વૃદ્ધિ કરી નૃપ શેરે. ૧૭

(કહા.)

વૃદ્ધિ થઈ તિહાં પુખ્તની, જીત્યો ખાહુબળ રાય;
જય જય શબ્દ તિહાં થયો, ચક્રી ના'જો થાય. ૧

(ઢાળ ૪૫ મી-દેશી ખાસલાની—રાગ માદ્ર.)
ભરતચક્રી ના'જો બહુ થયો, ચઢિયો સખળોજ કપાયરે.
ચક્ક ચક્રી જિમ ઊપજે, વળી ધૂમ અને જવાળાયરે.

૧ કછોટા-ચક્કી. ૨ માછમાં. ૩ પડછંદાવડે.

વળી ખાહુખળ ત્યાંથી નીકળ્યો, જિમ જળકાદવથી ^૧નાગરે;
 કંઠ લઈને મસ્તકે માર્યો, ધૂળ્યા ભરતેશ્વર ^૨પાગરે. ભી.
 ભરતકંઠ લગી ગયો લોંચમાં, બાણે ^૩ખીંટો મોગરે માર્યોરે;
 નર ભેષ ઊભા દેવતા, અહીં ચક્રી હુંતો હાર્યોરે. ભી.
 નર સેનાની શૂર ચિંતવે, લૂંડી ધરતી ન દે અમ કામરે;
 નિજ સાહેબનું હુઃખ દેખીએ, તો શું ^૪અબ્યાનું કામરે. ભી.

(હાલો)

ઇમ ચિંતે સેના સહુ, વહન મોકળું રાય;
 લોચન મીંચી નીકળે, જિમ રવિ પરગટ થાય. ૧

(ઠાળ ૪૬ મી—દેશી ઓલે કાંઠે બંગા ને પેલે કાંઠે યમુના-
 રાગ વસંત.)

સુર સરીખો ભરત વિચારે, પાંચ યુદ્ધ હું હાર્યો;
 ખટખંડ અત્યો ખંધવ કાળે, એ નવ બાણે માર્યો.
 ભરતેશ્વર હૃદય વિચારે આપ. ૧
 એક ક્ષેત્રે એ ચક્રી નાંચે, વાસુદેવ નહિ હોય;
 એક પડિયારે એ તરવારો, તે જગમાં નવ હોય. ભ. ૨
 હરી આગળ સુર ખીળા હારે, ઇચ્છું કહે તે ડીંગો;
 ચક્રી આગળ નૃપ નવ અતે, નહીં ખર મસ્તક સીંગો. ભ. ૩
 તો સહી ખાહુખળ ચક્રી યાશે, ઇચ્છું ચિંત્યું મન સાશે;
 સહસ્રદેવ સાથે ભરતેશ્વર, બેહું ચક્રજ હાશે. ભ. ૪
 ચક્રે ચક્રી ફેરવવા લાગ્યો, જિમ સિંહ ફેરવે પૂંછ;
 તિહાં વીજ પદે બહુ બવાળા, ચાલી ચક્રી મરડે સુંછ. ભ. ૫
 ખાહુખળ નૃપ કહે તુજ ધિંકાર, ક્ષત્રીકલંકજ લીધું;
 સુજ હસ્તે છે કંઠ લલેરો, તે કિમ ચક્રજ લીધું ? ભ. ૬

૧ હાથી. ૨ પગ. ૩ મોઢરીથી ખૂટો ઠાણે એસારે તેની પેઠે.

ચક્રે શુદ્ધ ન પરઠ્યુ' દેવે', ચક્રે સુજ ધૂળવે;
 જિમ તાપસ તેજુલેશ્યાએ, માનવનેજ ખીહાવે. ભ. ૭
 ખીજ ચક્ર મૂકે ભરતેશ્વર, બાહુબળ કહે નવ સાંખ્ય;
 કુંભતણી પરે દ'ડે' ભાંજી, દડા પરે પાછું નાખ્યું. ભ. ૮
 કે પાતાળ માંહિ' લઈ ઘાલું ? સુવા માનવની પેરે;
 અથવા અહીંઆં ભડ થઈ મારૂં, જિમ અપરાધી વેરે. ભ. ૯
 તથા હું' દેવ સકળને મારૂં, રહ્યો તે રાય વિમાસી;
 ચક્રે' ત્રીન પ્રદક્ષિણા દીધી, જિમ શિષ્ય અતેવાસી. ભ. ૧૦
 પાછું ચક્ર આવી હાથે બેઠું, તવ ચક્રી મન હારે;
 સર્વતલું વિષબળ ભાગંતાં, બાહુબળ ઘણું પ્રચારે. ભ. ૧૧
 બાહુબળ મૂઠી કરે ત્યાં ભીંચી, બંધવ સ્હામો જાય;
 જિમ ગજ શૂંઠ કરંતો ઉચી, કિમ રણમાંહિ ધાય. ભ. ૧૨

(દુહા.)

નાગતણી પરે' ત્યાં ધસ્યો, તામ વિચારે શૂર;
 ઇંચ મૂઠે ભરતેશ્વર, સહી હોથે ચક્રચૂર. ૧
 (દાળ ૪૭ મી—દેશી વીંઝણો વિજ્ઞાની કરે—રાગ રામગિરિ.)
 ચક્રચૂર બાંધવને કરી, અવિશ કેતો કાળ ? !
 તે અવિતથી વળી મરણ વારૂ, જિણે વંશ હોય ગાળા ૧
 એમ વિવેકજ આવિયો, ધિગ્ ધિગ પૃથિવીરાજ;
 અમો ઉત્તમ કુળ ભયના, કીજે મધ્યમ કાળ ! ૨
 ઋષભના બેહુ દીકરા, આજ લગી છું નિકલંક;
 શ્યામ વદન બંધવ મારતાં, સહી હોથે વંશકલંક. ૩
 રાજે' સમતા નવ વળી, મદપીએ જેમ અયાણ;
 વદન ઠામે ભાઈ વર, મૂકિયાં મેં બાણ ! ૪
 અમાવશ્ય રાત્રી જેહવી, તિસી લક્ષ્મીરાજ;
 ઇમ લહિય જિન છાંડી ગયા, મૂર્ખ વહું' હું આજ ! ૫

નૃપ 'ઘેરાગે' બહુ વાસિયો, લાગ્યો ખંધવ પાય;

અપરાધ મેં કીધો ઘણો, તું ખમે સહુ મહારાય. ૬

(દુહા.)

નૃપ અપરાધ ખમલો સહી, ન લહુ તત્વજ લેઈ;

મેં અવિનય કીધો ઘણો, તુમ ઉપાયો ખેઈ. ૧

(ઢાળ ૪૮ મી—દેશી શુરૂ વિષ્ણુ ગચ્છ જિને નહિ કહ્યો.)

મેં તુમ ખેઈ ઉપાધયો, નવ રાખી તુમ લાજ;

સ્વાનપરે તુમ વળગિયો, ખમો અપરાધ મહારાજરે. મેં. ૧

મેં હવે સંયમ આઢરું, નહીં સુજ પૃથિવીતું કાજરે;

દેશ સકળ નૃપ તુમતણો, કરો ષટખંડતું રાજરે, મેં. ૨

મેં માન-થાંભલો વાળિયો, કીધો ક્રોધ સંકેતરે;

તેહજ મૂઠી માથે ધરી, કરે પંચમુદ્રિ તે લોચરે. મેં. ૩

વૃષ્ટિ કરે તિહાં દેવતા, છત્યો બાહુબળ ધીરરે;

ભરત કહે ધિગ સુજતણે, ધન્ય ધન્ય બાહુબળ વીરરે. મેં. ૪

ઋષભનો પુત્ર તો એ ખરો, હું નહીં ઋષભનો પુત્તોરે;

જે મેં સુદ્ધ અપચ્ચ કર્યું, સુજથી ભલો જગ કુત્તોરે. મેં. ૫

ભરત કહે લીજે બાંધવા, પાછો તુમારડો દેશરે;

નિજ પરિવાર પૂછ્યા વિના, શું એ સંયમી-વેશરે ? મેં. ૬

રાજ મૂકે ભાઇ સુજવતી, રાખે શુરૂતણી લાજરે;

પિણ સુજમાં નહીં શુરૂપણું, લીધાં લઘુતણાં રાજરે. મેં. ૭

ભરત કહે વળો બાહુબળી, લિયો તુમ પૃથ્વીતું રાજરે;

રીસેરે ચારિત્ર લેયતાં, નહીં રહે ચક્રીની લાજરે. મેં. ૮

બાહુબળ કહે સુણ બાંધવા, મેં તજ્યો માન કષાયરે;

મેં નિજ અવશુણ બાણિયા, વાંકે નહીં તુમ રાયરે. મેં. ૯

પડી પટોલકે ભાંતડી, નીસરીઆ ગજદંતરે;

જિમ રે સાકર ભળી દૂધમાં, અળગી કિમહી ન થંતરે. મેં. ૧૦

મેં મુખ બોલ્યા બોલડા, મૂક્યો મસ્તક હાથરે;
સ્વાનયરે 'વમિ આદર', તે નાય બંધવનાથરે. મેં, ૧૧

(હાંસા.)

હું હવે સંયમ આદર, સોપું તુમને રાજ;
હવે તુમો વીર મ રાખશો, અમો નમું તુમ આજ. ૧

(હાજા ૪૯ મી—દેશી ઘોડીની—રાજ ધનાઝી.)

ન નમે સોય નિર્ગુણી, નમે સોય શુભવંત;
ન નમે વૃક્ષ સૂકો, લીલો તરૂ નમંત. ૧

ન નમે તે વાંકો, વીંછી તણો 'અંકારો';
નમતો 'અહીં મણિધર, જેહ શુભે કરી પૂરો. ૨

ન નમે નર પત્થર સમો, નમે ધનુષ શુભ સહિતો;
ન નમે કુલહીણો, નમે તે જાતિ અત્યંતો. ૩

ન નમે નવ હાલે, કૂપતણાં જે પાણી;
નમે ગિર્યો જલધર, પર ઉપકારજ જાણી. ૪

કહીં ન નમે ગર્ધવ, વિનયહીન ભવ જાવે.
જે તુરીઅ સજાતી, સહેજે શીશ નમાવે. ૫

સહેજે નર ઉત્તમ, નમતો બાહુબળ રાય;
નૃપ શક્તિ છતાંએ, લેઈ સંયમ વન જાય. ૬

પૂઠે નર પાળા, અડવાણા ઊભાય;
ગજ અશ્વ તણને, બાહુબળ પૂઠે ધાય. ૭

(હાંસા.)

બાહુબળ પૂઠે સહુ ધસે, કિહાં જાઓ અમ નાથ ?
નગર દેશ સેના પુરી, મૂકો કાંઈ અનાથ ? ૧

૧ ઉલટી કર્યા બાદ તે વસ્તુ પાછી અગીકાર કરી લેવી એ માત્ર કૃતરાનેજ યોગ્ય છે. ૨ વીંછીનો આંકડો. ૩ મણિવાળો સાપ.

(ઢાળ ૫૦ મી—દેશી સાંસો કીધો શામળિયા—રાગ ગોડી.)

વિષ્ણુ અવશુષ્ણુ મૂકી કાં જાઓ, ઋદ્ધિ રમણિ પરિવાર;
હય ગય રથ નર પરબ કેરી, કવણુ કરેસી સાર ? ! ૧

સોમયશા પ્રમુખ જે બેટા, વળગ્યા બાહુબળ પાય;
સ્વામિ વન રહેશે તુમે કેઇ પરે, બહુળી દેશના રાય ? ૨

વાઘ સિંહ વન ચોર ઘણેરા, પરિસહ કઠિન અનેક;
તુમે સુકમાળ સુંહાળા સ્વામી; વળિયે ધરી વિવેક. ૩

ધણુ વચને ત્યાં ન ચલ્યો બાહુબલ, જિમ સુરગિરિ ચૂલિકાય;
સહુકોને સંતોષી વાળે, મૂકો મોહ પિતાય. ૪

પરિસહ ભાગો હું નવ બીહુ, ફરિયો યોગતિ જત;
પશુઅ નારકીમાહે જીવે, લોગવ્યાં દુઃખ અનંત. ૫

કામલોગ મેં બહુ લોગવિયા, નિલજ જીવ નહીં લાજ;
અમો તાતપરે સંયમ લીધું, દેશે ભરતતુમ રાજ. ૬

ફઠન કરતા ન વળે સહુકો, મોહ મૂક્યો નવ જાય;
ફરિ ફરિ મુખ જોતા બાહુબળતું, પાછા ન ફરે પાય. ૭

તાહરા ગુણ વર્ણવ્યા નવ જાએ, તાહરો વૃહ ન ખમાય;
જોકલા સહામું જીવો તાતજી, હવે ક્યાં મળશે રાય ? ૮

મંત્રિ શેઠ સેનાપતિ બેટા, કોને પૂછશે વાત ?
સુભટ પુત્ર વળવળતા વળિયા, કોને કહેશું તાત ? ૯

ભરતરાય રણે ફઠન કરતો, વહી ગયો બાહુબળ બ્રાત;
સૂર્યયશાને તેહી ચક્રી, મસ્તકે મૂક્યો હાથ. ૧૦

ગજ રથ ઘોડા બહુ રિધિ આપી, આપ્યો બહુળી દેશ;
ભરત વળ્યો તવ વનિતામાંહિ, ચક્ર કરે પરવેશ. ૧૧

(દુહા)

ચક્રી ભરત નિજ ઘર રહ્યો, બાહુબળ રહે વનમાંહિ;
પ્રતિમા પરે બોલો સહી, ધ્યાન ન ચૂકે ત્યાંહિ. ૧૨

નવિ જાએ જિનવર કને, મન ધરતો શંકાય;
લઘુ અધવ મુનિવર વડા, કુણુ પ્રણમે તસ પાય ! ૨
કેવળજ્ઞાન મુજ ઊપજે, તો હું જાઉં ત્યાંહિં;
તવ લગી વન થંભાપરે, સહી જો સહી રહું આંહિં ૩
(હાથ પ૨ મી. દેશી તુંગિયાગિરિ શિખર સોહિ-રાગ
પરજિયો.)

રહિયો જીવન મજાર, કરે કાઉસ્સગ રાયરે;
નેત્ર નાસિકા વિષે થાપી, નવિ હલાવે પાયરે. રહિ. ૧
તાઠ તડકો તૃપા લાગે, અંગે લાગે ખેહરે;
અળે ચૂકે નહીં તપથી, જોહું દુઃખ મુનિ દેહરે. રાહ. ૨
પવન પોઠો લૂખ લાગે, અંગે વળે પરસેવ રે;
રાત દિવસ પ્રણુ રહે ભૂખ્યો, ખેસે નહીં ક્ષણમેવરે. રહિ. ૩
વર્ષાકાળ તિહાં વેગે આંગ્યો, વરસે જહું વનમાંહિં રે;
હુંગરા દામિનીથકી કંપે, ન કંપે મુનિ ત્યાંહિં રે. રહિ. ૪
મુનિ ઢીંચણુ લગી વળગા, સળગ ત્યાં શેવાળરે;
જળતણી હોયે છટા ત્યાંહિં, નવિ અળે જિન-ખાળરે. રહિ. ૫
પછી ખેઠો ત્યાં શિયાળો, હીમેં જળે જહું ઝાડરે;
ખાહુંખળ મન તોહું ન કંપે, જોહું ધૂળે હાડરે. રહિ. ૬
મહિષ મોટા ઘસે માથું, ચાટે વનની ગાયરે;
જીવ 'ખડગી રહે અડકી, ખીજે નહીં ઋષિરાયરે. રહિ. ૭
ગળે'દ્ર મોટા ઘસે શૂંઢો, વાનરા દે શિર ફાળરે;
સસા સૂઅર હરણુ ચીતર, પરિસહ કરે વિકરાળરે. રહિ. ૮
વનખંડ વેલેં મુનિ વીંટયો, આમટે જિમ મૃદંગરે;
સરખટ જીગે પાય ફાડી, તોહી નહીં મન ભંગરે. રહિ. ૯
કંથે પંખી કરે માળા, વીંટી રહ્યા જહું સાપરે;
રહે જોલો વર્ષ ભૂખ્યો, જિમ 'પોતાનો ખાપરે. રહિ. ૧૦

૧. ગેંડા. ૨. પોતાના પિતા જેમ વર્ષ દિવસ નિરાહાર રહ્યા તેમ.

તોહી ન ચળે મનહ વચને, કાયા રાખે ઠારે;
રાગ-દેષ કષાય છુટ્યા, લોભ ન મનહ મઝારે રહિ. ૧૧

(હંહા.)

ભિલો રહે વનમાં સહી, માયા નહિ મનમાંહ;
ક'ઇક માન મૂકે રહ્યો, ઋષભ વિચારે ત્યાંહિં. ૧

(ઠાળ પર મી-દેશી ધસ નગરીકા વણઝારા.)

મન ચિતે ત્રિભુવનસ્વામી, તવ તેડયાં સુંદરી પ્રાદ્દી;
તુમો જાઓ બંધવ બ્યાંહિં, કર્મ ક્ષીણ થયાં છે ત્યાંહિં. ૧
એક માન રહ્યું તુમ વીર, જિમ સુખ આગળ વળી ચીર;
સુણી હરખી સાધવી હોય, આવી ખાડુખળને વન જોય. ૨
નવ દીસે બંધવ બ્યારે, પ્રાદ્દી સુંદરી સખળ પુકારે;
જોળી કાહડયો દોહિલે જાત, પ્રેમે વાંધા પૃથિવીનાથ. ૩
ન જાએ રહાસું ઋષિરાય, જોલી સાધવી તેણે ઠાય;
તુમને કહે છે તુમહ પિતાય, ગજ ચઢિયાં કેવળ ન થાય. ૪
ઇતું કહીને સાધવી જાય, મન ચિતે તવ ઋષિરાય;
એ તો સ્વર સહી ભગિની કેરો, કુણુ આવે અહીં અનેરો. ૫
શું જોલી સાધવી સાર, મેંતો મૂક્યો સાવધ બ્યાપાર;
ધ્યાને વન રહ્યો થઇ અનાથી, તો ચઢણે કયાં સુજ હાથી. ૬
પિણુ જુઠ ન જોલે તેહ, સતી સાધવી ઋષભની^૧ ઘેય;
સુજ ખહેની સંયમધારી, તેતો જોલે સહી વિચારી. ૭
અહીં માનગજે'દ્રે' ચઢિયો, તેણે કેવળ આવત અઢિયો;
ધિગૂ ધિગૂરે પાપી ! માન ! જેણે આવતું રાખ્યું જ્ઞાન. ૮
જે ત્રણ જગતણો છે સ્વામી, તેની ભક્તિ કરી શિરનામી;
તેહની સેવા છે જગસાર, તિહાં મેં કીધો અવજો વિચાર. ૯

એમ ચિંતી ઊપાડયો પાય, તેણી વેળા કેવળ (જ્ઞાન) થાય;
હતા વેલડી તૂટી જેમ, સાથે કર્મહ તૂટયાં તેમ. ૧૦

જિન પાસે વેગે જાય, દિયે ત્રણ પ્રદક્ષિણા રાય;
જઈ બેઠો કેવળી માંહિ, કીધી પૂરી પ્રતિજ્ઞા ત્યાંહિ. ૧૧
(હહા.)

પૂરી પ્રતિજ્ઞા તે કરી, રહ્યો જિન પાસે ત્યાંહિ;
પ્રભુ વિચરંતા આવિયા, ગિરિ અષ્ટાપદ ન્યાંહિ. ૧

(હાળ પડ મી-દેશી મગધદેશનો રાજ રાજેશ્વર.)

પ્રભુ મહી-મંડળે વિચરેરે, જ્યારે સાથે બહુ પરિવાર;
તડકે ભરતતણો સુત મરિયય, દાધો તેહ અપાર.
નરેશ્વર, પરિસહે પાછો લાગ્યો, ગજપાખર ગર્ધવ કિમ ધરસી.
ઇમ ચિંતવવા લાગ્યો, નરેશ્વર. ૧

બહુ પરસેવો વળિયો અંગે, કાયા સખળ ગંધાએ;
લોચ તણો પરિસહ પિણુ ખમવો, પથે તરસ્યો થાએ. નરે. ૨
ચિત્ત વિમાસે ચારિત્ર મૂકું, પિણુ ઘરે કેમ જવાય ?

ઋષભદેવ મુજ વડાઉઓ થાએ, થાએ ભરત પિતાય. ન. ૩
એક મગા નદી પૂરે વહેતી, એક મગા બે સિંહ;

કેહી મગ જાવું કે ચિર થાવું ? કિમ લોપું કુળલીહ. ન. ૪
ચિત્ત વિમાસી હુઓરે ત્રિદંડી, નહીં ગર્ધવ નહીં ઘોડો,

૧વેસર સરીખો વેષ ધર્યો ત્યાં, શિરચોટી અંગોડો. ન. ૫
કનકતણી કર સુદ્રા રાખે, કરતો તે ખર મુંડ;

૨કાએ નીરે અઘોળેરે નિત્યે, જ્યાં આવે જળકુંડ. ન. ૬
પાય પગરખાં પહેરે પ્રીતે, ચંદન અંગ લગાવે;

માથે છત્ર અનૂપમ ધરતો, પાનકપૂર વળી આવે. ન. ૭

૧. ખચ્ચર જેવો. ૨. સોનાની વીટી. ૩. ત્રણ વાર ઉભરો આવ્યા પછી ઠારેલું પાણી ન વાપરતાં વહેતા ઝરા કુંડ વગેરેનું ઠંડું પાણીજ ન્હાવાના કામમાં હમેશાં લેતો હતો.

વસ્ત્ર કાષાયાં પહેરે અંગે, જિનપૂઠે કરે વિહાર;

પૂછે લોક તસ ઉત્તર આપે, હું ભૂડો મુનિ સાર. ન. ૮

વેષ ત્રિવંકીતણો મેં ધરિયો, ત્રણ ચેરે ઠંડાયો;

મન ને વચન કાયા મુજ મેલાં, મેં જોયો મુનિ માયો. ન. ૯

વસ્ત્ર કાષાયાં તિથે મેં ધરિયાં, મુજમાં બહુ કષાય;

માયા માન હું લોભેરે નહીંઓ, ધન મુનિ જિનવર રાય. ન. ૧૦

પાંચે કાયને હું અવિરાધું, રાખું છું ત્રસ જીવ;

પાંચ મુમતિ ત્રણ શુગિત વિરાધું, હું મોકળો સદીવ. ન. ૧૧

૧. મુનિ ધર્મરૂપી જે મારી પાસે મુડી-રકમ-માયો હતો તે શુભાવી બેઠો. ૨. પૃથ્વીકાય, અપ્કાય (પાણી), તેજકાય (અગ્નિ). વાઉકાય અને વનસ્પતિકાય એ પાંચે પ્રકારના યાવર-ચિર રહેનારા જીવોને પીડા આપવી તે પાંચ કાયની વિરાધના. ૩. જે હાલના ચાલતા (એ ઇદ્રિવાળાથી માડી પાંચ ઇદ્રિવાળા જીવો લગીના) પ્રાણીને ત્રસ કાયના જીવ કહે છે તેનેજ દ્વંકત સ્વૂળપણે બચાવી શકે છું. ૪. ઈર્થાસમિતિ-માર્ગમાં ઉપયોગ રાખી જમણા યુક્ત ચાલવું.-માપા સમિતિ-વચનના પાપ સહિત વ્યાપાર આદિનો સાગ. એપણા સમિતિ-આધા-કર્મી ૪૨ દોષ સહિત આહારનો સાગ વગેરે. આદાન ભંડમત નિક્ષેપણ સમિતિ-વસ્ત્ર પાત્રાદિ ઉપકરણ લઘુશંકા વગેરે દૃષ્ટીએ જોઈ પૂંજને તેનો ઉપયોગ કિંવા પરિત્યાગ કરવો. પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ-પેશાબ દસ્ત આદિ જોઈ પુંજને વિધિવત્ પરકવવાં વગેરે વગેરે. ૫. મનોગુપ્તિ-મનનો પાપવ્યાપાર કાણુમાં રાખવો, વચનગુપ્તિ-વાણીને ગોપવવી અર્થાત્ જાન રહેવું, અને કાયગુપ્તિ-શરીરનો પાપવ્યાપાર કાણુમાં રાખવો. ૬. બધા પ્રકારે છૂટા રહેનાર.

(હુહા.)

‘પરિસહ બાવિસ નવ ખમુ’, નવિ રાખુ’ મુનિધર્મ;
જિન કહે છવ કરે કિસું, જખ બળિયાં હોય કર્મ ! ૧

૧. જખ પરિસહ-જખથી પેદા થતી વેદના સહન કરવી, તખા પરિસહ-તરસની પીડા સહવી, ટાઢ પરિસહ-ટાઢ સહવી, ઉખ્ણ પરિસહ-તાપ તડકો સહવો, દંસપરિસહ-જૂ માંકણુ ડાંસ મચ્છર વગેરેના દંસની પીડા સહવી, અચેળક પરિસહ-ટાઢ વગેરેના સંભવવડે વચ્ચ વિના પેદા થતી અરતિ સહવી, સ્ત્રી પરિસહ-સ્ત્રીના હાવભાવ આદિ નિહાળી મનને સ્થિર રાખવું, ચર્ચા પરિસહ-ગામે ગામ વિહાર કરવા, નિષેધકી પરિસહ-રમશાન સ્થિત મકાનમાં કાઉરસગ્ગ કરવો તથા કૂરે છવોતો ડર ન રાખવો, આક્રોસ પરિસહ-કઠોર વચન સહન કરવો શચ્ચા પરિસહ-ગમે તવી જમીનમાં સુખ માની શયન કરવું. વધ પરિસહ-માર પીટ સહન કરવી, યાયના પરિસહ-માગવામાં ન શરમાવું, અલાભપરિસહ-માઝ્યા છતાં છતી વસ્તુએ પ્રાપ્તિ ન થતાં પણ સમ પરિણામે વર્તવું. રોગ પરિસહ-આહિ તેવી રોગવેદના સહન કરવી, તણુદ્રાસ પરિસહ-ડાભ વગેરેની પથારીના ખુચવાથી પણ મનમાં દુઃખ ઉપજે તે સહન કરવું, મળ પરિસહ-પરસેવાથી કંટાળવું નહીં અને ન્હાવાની ધચ્છા કરવી નહીં, સત્કાર પરિસહ-આદરસત્કાર મળતાં અને ન મળતાં પણ મનને હર્ષ વિષાદ વશ ન કરવું, પ્રગા પરિસહ-બહુ વિદ્વતાનો જય થતાં ગર્વ અથવા પરાજય થતા ખેદ ન ધરવો, અગ્નાન પરિસહ-વસ્તુનું તત્ત્વસ્વરૂપ ન જાણવું હોવા છતાં પણ અદીનપણે રહી ગાના-વરણીયનો ઉદય ભોગવવાથી કે તપ કરવાથી દૂર કરવો, પણ ઉદ્વેગ ન કરવો, સમ્યક્ત્વ પરિસહ-જિનપ્રણીત વચનોમાં અસદ્દેશ્યા કે શંકા રાખવી નહી. એ ૨૨ પરિસહ છે. ૨. ક્ષમા-ક્રોધનો ત્યાગ, માર્દવ-માનનો ત્યાગ, આર્જવ-કપટનો ત્યાગ, મુક્તિ-લોભનો ત્યાગ, તપ-ધચ્છાનું નિરોધપણું, સંયમ-પાંચ અવ્રતથી વિરમણ, પાંચ ઇન્દ્રિયનો નિગ્રહ, ચાર કષાયનો જય, ત્રણ દંડની નિવૃત્તિ, સત્ય-સાચું બોલવું, શૌચ-દ્રવ્યભાવવડે દોષટાળી વ્યવહાર ને મનોબ્યાપારની શુદ્ધતા રાખવી, અકિંચનતા-પરિગ્રહની સર્વથા મૂર્છા ત્યાગવી, અને જ્ઞાનચર્ય-નવ પ્રકારે ઔદારિક તથા વૈક્રિય સંખધી મૈથુનનો ત્યાગ-એ દશ વિધ મુનિધર્મ છે.

(ઢાળ પ૪ મી-દેશી ચોપાઈ છંદની.)

કર્મતણી ગતિ કહીઅ ન જાય, વાઘણી ^૧નાગ ટળી સુર થાય;
 ધર્મરૂચિ તપિયો અણુગાર, પરભવ ^૨ભુજંગ થયો વિષધાર. ૧
^૩હાંદુર મૃગદો ને વળી બેલ, સુર અવતાર લિયે એ સહેલ;
 કુરક અને અતિ કૂરક બેહ, નરકે પહુતા મુનિવર તેહ. ૨
 હસ્તિ હુઓ નર મેઘકુમાર, કુંડરિક નરકે અવતાર;
 કેસરી ચોર હુઓ કેવળી, કમળપ્રભ ગયો નરકે વળી. ૩
 કૂર્માપુત્રને ધરમાં જ્ઞાન, કુળવાલૂઓ જોએ માન;
 તેહ મરીને નરકે ગયો, કર્મવિચાર ન જાએ કહ્યો. ૪
 શુણ્ણસાગરને બેબે વળી, યોરીમાંહે બેઠાં કેવળી;
 તે અવદાત કહું તે સુણો, સોય પુત્ર વ્યવહારીતણો. ૫

(દહા.)

વ્યવહારીસુત તે સહી, મન વૈરાગી થાય;

બળ કરીને પરણાવિયો, મોહ મન માત પિતાય. ૧

(ઢાળ પ૫ મી-દેશી સુરસુંદરી કહે શિરનામી-રાગ માલવગોડી)

માત તાત મોહે પરણાવે, ચિત્ત કુંવરતણે નવ ભાવે;

અંગે પીઠી જવ ચોળાએ, ભાવે આતમા કરમે લેપાએ. ૧

નહાતાં શિરે ભાવે સોય, સંસારનાં કુળ કહું હોય;

ખૂંપ ભરતાં આતમ ભાવે, સંસારે જીવ તણાવે. ૨

વળી ચિંતે ભૂષણુ ભાર, ગળે સાંકળ ચિરે હાર;

હાથે શ્રીકુળ લેતાં ભાવે, જીવ નારી કિંકર થાવે. ૩

વરઘોડો ચઢીઓ જામ, ચિંતે દુર્ગતિ વાહન તામ;

બહુ વાજિંત્ર બળાવે, મન ચિંતે મુજ ચેતાવે. ૪

વરઘોડેથી ઊતારે, મન હેડી ગતિ સંભારે;

પૂજે કુંસરૂં વેગે આણી, સંસાર-ધુંસરની એંધાણી. ૫

૧ ત્રાક દેખી કરે વિચાર, એવ વિધાશે નિરધાર;
 દેખી ૨ મૂશળ મનમાં આવે, એવ સંસારમાંહે ખંડાવે. ૬
 ૩ અર્ધ દેતાં જ્ઞાને જોય, સહી પૂર્વ પુન્ય મુજ ધોય;
 ૪ શ્રાવસંપટ નવ ચંપાવે, વિવેક કોડિયાં મુજ લાંબાવે. ૭
 નાક સાહીને વેગે તાણે, સંસારે તણાવું જાણે;
 કન્યા છાંટે નવતખોળ, કહે એવ હશે જોમ રોળ. ૮
 કંઠે ન ધરી જો વરમાળ, ગળે દોર ધરે છે ખાળ;
 પછી ગ્રહે તે કન્યા હાથ, તેતો દુર્ગતિ સાદું થાત. ૯
 લોક તિલક કરે તે માટે, જાવું દુર્ગતિ કેરી વાટે;
 ગાંઠે પડતાં સહી બંધાણો, દોહિલું છુટવું છે અહીં જાણો. ૧૦
 અગ્નિ મુજ આણે વંશ જ્યારે, નર ચીતારે સંભારી ત્યારે;
 ફેરા દેતો જેણી વાર, ચિંતે કરવું સહી ગતિ ચાર ! ૧૧
 ચોરી ચારે મમ જાણ, જો દેખાડે ચઉખાણ;
 જોમ આતમ ભાવના ભાવે, શુભ ધ્યાને કેવળી થાવે. ૧૨

(કુંહા.)

શુભ ધ્યાને થયો કેવળી, પરણતાં લહે પાર;
 મરિચચ સંયમ લેઈ પડયો, કુણ લહે કર્મવિચાર. ૧

(ઠાળ પદ્મ મી-દેશી ચોપાઈ છંદની.)

કર્મતણો હું ન લહું લેહ, સીતાજો દાળ્યો સીવેહ;
 મહિનાથ તીર્થેકર જેહ, પુરૂષ ટળી સી હુઆ તેહ. ૧
 શિવકુમાર રહે મન વશ કરી, નંદિષેણે જઈ વેશ્યા વરી;
 લીખારી સંપ્રતિ-ભૂપાળ, મુનિ મેતારજ કુળ ચંડાળ. ૨
 ભરત હુઆ સહજે કેવળી, વીર જ્ઞાન લહે દુઃખે વળી;
 અભય કુળે હુઆ શ્રાવક સુલસ, કહાન કુળે હુવો અભય પુરૂષ ૩

૧ રેટીઆનો ત્રાક. ૨ સાંખેલું. ૩ અર્ધ આપવાનું પાણી. ૪
 જે કોડિયાંનો જોડો બાંધેલો.

અર્જુનમાલી દંડકપ્રહાર, રાય પરદેશી હુઓ વિચાર;
 મોટાં કર્મતણા કરનાર, કર્મે શુદ્ધ ગતિ ભજનાર. ૪
 શ્રેણીકે એક મૃગલી હણી, નરકે ગયો નિકાચિત ભણી;
 દાહડી દશ ખુઝવે નંદિષેણ, વીરવચન નવ માન્યું કેણ. ૫
 દિયે જમાલી સંયમભાર, સાથે પન્નરસય પરિવાર;
 વીર સાથે વળી ન મળ્યો એક, કર્મે ભાત દીસેજ અનેક. ૬
 નંદ મણિયાર થયો દેડકો, વાણદેવ હુઓ નવ લખો;
 ખંધકસૂરી વ્યંતર થયા, શિષ્ય સર્વ તે મુકતે ગયા. ૭
 વાણિગસુત નવપરણિત જેહ, ઝાલી દીક્ષા તેહને દેહ;
 તિણે પાળી બહુ પ્રેમે કરી, મુક્તિ રૂપિણી નારી વરી. ૮
 જે મરિયચ ભરતેશ્વરપૂત, ઋષભવચન મુણિયાં અદ્ભૂત;
 જિનપર શિષ્ય થઈ પાછો વળે, કર્મતણી ગતિ કુણ નર કળે ! ૯

(કહા.)

કરમે ચારિત્ર મૂકિયું, મૂક્યો મુનિવર વેષ;
 જિનથી એસે વેગળો, ભવિજન દે ઉપદેશ. ૧

(ઢાળ પાઠ મી-દેશી સુરમુંદરીની ઢાળની-રાગ કેદારે.)

ઉપદેશ દેઈ જન રીઝવે, નર સુણત મન ઉઢહાસ;
 સમજ સંયમ માગતાં, વળી મોકલેરે તસ ઋષભની પાસ.
 ત્રિદંડ લેઈ કરતો આપ વખાણ, નવ લોપતો જિનની આણ; ત્રિ. ૧

એમ પુરૂષ ખૂઝવ્યા, પોતે તે એકલો આપ;
 એક દિવસ રોગે પીડિયો, નવ સુણતારે તવ કોઈ ન આપ. ત્રિ. ૨

ખિન્નખેદ મનમાં બહુ થયો, નવ કરે કોઈ સાર;
 પોતાતણા પ્રતિ બોધિયા, ભિક્ષા ન રહેરે વળી સોચ લગાર. ત્રિ. ૩

મનમાંહિં એહવું ચિંતવ્યું, જો શરીર 'સખડ' થાય;
 એક શિષ્ય 'સખરો રાખિએ', તેતો કરશેરે બહુ મા'રી રક્ષાય. ત્રિ. ૪

રોગ રહિત મરિચી જવ થયો, દિયે દેશના તવ સાર;
 ખૂઝવી જિનકને મોકલે, એક બોલ્યોરે વળી ફરી તેણી વાર. ત્રિ. ૫

૧ સાફ. ૨ સારો.

શું ધર્મ છે નહીં તુમ કને, જે મોકલો છો ત્યાંહિં ?
કહે કપિલ એ મુજ લાગ મળિયો, પછી લાખેરે
વળી ત્યાં ધર્મ આંહિં. ત્રિ. ૬
ઇણે વચને સંસાર વાધિયો, વળી લામે અસંખ્યા કાળ.
નર અસત્ય નાહક ખોલતાં, હુએ પાતિક વળી
તેહને જ'નળ. ત્રિ. ૭

(કુંહા)

પાતિક તિકાં 'ઉપાજિયુ', લમતો જિનવર સાથ;
પ્રભુ વિચરતા આવિયા, અપ્રાપક પર નાથ. ૧

(લાળ પટ મી-દેશી શાલિભદ્ર મોહોરે-રાગ મારૂ).

અપ્રાપકગિરિ ઊપરે શ્રીજિન આવિયારે, ઉજવળ રજત મય હોય;
શર્દકાળ તણાં વળી જાણે આલલાંરે, ખીર સમુદ્રફીણ હોય. અ. ૧
આઠ જોયણનો જા'યો ગિરિ અતિ ચોલતોરે, ખહુ વનવેલીરે ત્યાંહિં;
વાધ સિંહ ગજ મૃગલાં સસલાં ત્યાં રહેરે, રહે ખહુ પ'ખીરે જ્યાંહિં
સમવ સરણુ સુર રચતા ત્યાં આવી કરીરે, બેઠા જિન તિણ કામ;
જઈ^૧ વનપાળે દીધી ભરત વધામણીરે, આખ્યા^૨ ત્રિભુવન સ્વામ. ૩
ખાર કોહિ સોનૈયા આખ્યા ત્યાં ગણીરે, સજજ થયો ભરતનરીંક;
ખહુ શૂર સેના સાથે લઇને આવિયારે, જિમ વળિ ઇશાન
ઇંદ્ર. અ. ૪

તણ્ય પ્રદક્ષિણા દેતો સ્તવતો બેસતોરે, સુણતો મધુરી વાણિ;
ચઉ ગતિનાં હુઃખ સુણિયાં કાને પ્રભુ કનેરે, જોડી બેહુએરે
વાણિ. અ. ૫

કોધ લોભ મદ મત્સર^૪ વાહો માનવીરે, કરતો માયા અનેક;
માનતુરંગ ઊપર ચડિયો નવ નમેરે, નાસે સખળ વિવેક. અ. ૬

૧ પેદા કર્યું. ૨ રૂપામય. ૩ વનવું રક્ષણ કરનાર અમલદાર.
૪ સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાળ. ૫ મસ્ત બનેલો-પ્રેરાયલો.

ભક્ષ ૧ અભક્ષ કરતાં જીવ બીડે નહીં રે, કરે પરતણીરે નિંધાય;
જીવ હણે ને બોલે જૂઠું બાણતોરે, તે જીવ નરકમાં જાય. અ. ૭
પરધન હરતો ગમન કરતો પરત્રિયારે, પરિચેડતણો નહીં પાર;
પંચ વિષયમાં ખૂતો જે નર જીવડોરે, તે નવ પામિયો પાર. અ. ૮

(ફૂલો)

પાર ન પામે ભવતણો, રૂણતો ચક્રગતિ માંડિ;
સુર નર નારકી પશુઓમાં, પુદ્ગળ પૂરે આંહિ. ૧
(ઢાળ પદ્મ મી-દેશી અનોપમ સુપનહારે—રાગ પરજ.)
ત્યાં પુદ્ગળ જીવ પૂરે અનંતા, નરનો ભવ છે દોહિલો;
આર્ય દેશ કુળ ઇંદ્રી પાળે, કિમ થાએ જીવ સોહિલો.
મધુરી દેશના હેતા ઋષભજિણુંદ. ૧
આજીવિકા નર હોય સોહિલી, હોએ દેહી નિરોગ;
પૂરવ પુન્યે એ સહુ પામ્યો, ફૂલહો સુહયુર યોગ. મ. ૨
ફૂલભ સૂતતણું સાંભળવું, ફૂલહું સોય સયેવું;
ફૂલહું શાઅતણું સમજેવું, ફૂલહું કાય કરેવું. મ. ૩

૧ અભક્ષ પદાર્થ બાવીસ પ્રકારના જેન સિદ્ધાંતમાં આ પ્રમાણે
કહેલ છે. કરા ૧, બરફ ૨, ટાઢા દહી અગર હાશમાં નાખેલ કઠો-
ળનાં વડાં ૩, રાત્રિભોજન ૪, બહુખીજ વાળું ફળ ૫, વંત્યાક ૬,
બોળ અથાણું ૭, પીપરની પીપીઓ ૮, વડના ટેટા ૯, ગૂલર ૧૦,
અજીણું ફળ ૧૧, સમળી જાતના કંદ સૂરણ વગેરે બીજીસે અનંતકાય.
૧૨, મૂળ (ગરમર, મૂળાના કાંદા) ૧૩, માટી ૧૪, ઝેર ૧૫, માંસ
૧૬, મહિરા-દાર ૧૭, માંખણ ૧૮, કુણું ફળ ૧૯, જેનો રસ ફેરફાર
થઈ ગયેલો હોય તેવો પદાર્થ ૨૦, કાળા ઉંખરાનાં ઉંખરાં ૨૧ અને
મધ ૨૨ આ બાવીસે પદાર્થ બિલકુલ ખાવા લાયક નથી; ક્રમકે તે
નહારી ગતિદાયક છે.

૨ ભટકતો-ગોયાં ખાતો.

૩ સદ્યુરનો સ યોગ મળવો મુશ્કેલ છે.

સકળ વસ્તુ પામી જે હાર્યો, તે નર મૂરખમાંહિ;
ચલ્ય ચિંતામણિ સરીખો નરભવ, તેહ ફરી ફરી કયાંહિ, મ. ૪
માનવના ભવ વિણ નહીં સંયમ, સંયમ વિણ નહીં સિદ્ધ;
સિદ્ધિ વિના નવ છૂટે કેઇ, યોગતિક્ષેર પ્રસિદ્ધ. મ. ૫

(હુહા.)

યોગતિ માંહિ ફરે સહી, તૃષ્ણા વાહો જત;
ઇણ વચને ભરતેશ્વર, સમજ્યો આપ અત્યંત. ૧

(હાળ ૬૦ મી-દેશી રત્નસાગરના પ્રથમ પવાહાની.)

ભરત કહે હું જગમાં ભૂંડો, ધન્ય સુજ ગંધવ આજરે;
સુજ માટે એ ભાઈ અઘ્ઘાણ, મૂકી આબ્યા રાજરે. ૧

મન ચિંતે મેં રાજ્ય ગ્રહીને, શું સાધ્યું નિજ કાજરે ? !

ઘણા પુરૂષને મેં મહી આપી, નવ રાખી ભાઈલાજરે. ૨
પગે લાગીને કહે ભરતેશ્વર, લ્યો તુમ પાછો દેશરે;

ઋદ્ધિ રમણિ સુરસુખ ભોગવિયે, ન કડું હવેઅ કલેશરે. ૩
ઋષભ કહે શું બોલે પુત્તા ? ચૂકી ભરતનરિંદરે;

મહા સત ધૈર્યતણા એ ધોરી, ન તજે યોગગયંદરે. ૪
તવ મનચિંતે નૃપ ભરતેશ્વર, આપું એહને આહારરે;

ગાહાં પાંચસે લાડુ ભરિયાં, અણાવતો તેણી વારરે. ૫
ભરત કહે સુને ! લાડુ લીજે, સુજને તારો આજરે;

ઋષભ કહે રાજપિંડ ન કલ્પે, તવ ભાંખો મહારાજરે. ૬
ઈંદ્ર કહે ખિન્નખેદ મ થાઓ, લો શ્રાવકને દાનરે;

સ્વામિવત્સલ સ્વખરાં કીજે, નિપાઇને અન્ન પાનરે. ૭
(હુહા.)

ઇણ વચને નૃપ હરખિયો, તેહયા સ્વામી સાર;
અહીં ભોજન નિત્યે કરો, મૂકો તુમ બ્યાપાર. ૧

૧ મોક્ષ, ૨ વિષય વાસના-ઇચ્છા. ૩ આત્મકલ્યાણનું કાર્ય.
૪. પૃથ્વી. ૫. ઉમદા. ૬. શ્રાવક વર્ગ. ૭. સાવધ બ્યાપાર.

(લાળ ફર મી-દેશી જિમ સહકારે કાયલ યહુકે-રાગ કેદારે.)
કરસણુ વાલી મ કરો કોઇ, કરો સજઝાય જિમ બહુ સુખ હોઇ;
માહન માહન સુખ કહો એ. ૧

ઇમ કહી સ્વામીવત્સલ કરતાં, ગામે ગામ તેડી નર ફરતાં;
મળ્યા પુરૂષ બહુ લોજની એ. ૨

હાહડી હાહડી વધતા જાય, તવ રાંધણીએ નવ રંધાય;
પિરસી ન શકે પુરૂષને એ. ૩

અણુ તેડયા આવે નર કેતા, ઝડપી આખળ પાખળ લેતા;
થાળ પડાવે પિરસતાં એ. ૪

જમતાં નીતિ ન રાખે કાય, એક ઠેલે એક પડતાં જોય;
એક દોઢે સ્થાનક ભણી એ. ૫

રસોઇદાર તવ કરે વિચાર, એ નહીં શ્રાવકનો આચાર;
નાખે ઢાળી સાંઠ ખરે એ. ૬

ગયા સોય નૃપ ભરતની પાસે, લોજન કેરી વાત પ્રકાશે;
સ્વામી નીતિ રહી નહીં એ. ૭

શ્રાવક લોળા ખીજ થાવે, ઘણા લોક અણુતેડયા આવે;
કિમ શ્રાવકને જોળખું એ ? ૮

(ફુહા.)

ભરત વિચાર કરે તિહાં, તેડયા શ્રાવક સાર;
રત્ન કાંચણી લઇ કરી, રેખા કરે તેણિ વાર. ૧

(લાળ ફર મી-દેશી ચાલ ચતુરા ચંદ્રાનને-રાગ મલાર.)

રેખા સોય હેયે કરી, જમે શ્રાવક સોયરે;
બહુ પરે ભક્તિ ભરતજ કરે, કિયે ભૂષણુ જોયરે. રેખા. ૧

સમક્ત્વધારી જે હતા, રેખા ત્રણ તસ સારરે;
૧દ્વાદશ વ્રત જેણે ધર્યાં, રેખા તેહને ખારરે. રેખા. ૨

ભરતને પાટે આહિલયશા, બેઠો જેણી વારરે;
તિણે ધર્યાં કંઠે શ્રાવક તણે, ભલા સોવનતારરે. રેખા. ૩

ત્રીજે પાટે હુઓ મહાયશા, કરે ભક્તિ અપારદે; રેખા. ૪
 તેહને કંઠે લઈ ઠંબ્યા, લલા રજતના તારદે;
 અતિભળ ભૂષ જ્યારે હવો, ઠવે હીરના તારદે; રેખા. ૫
 અણિભદ્ર તાર દે સૂત્રના, ઘટયો ભાવ અપારદે. રેખા. ૫
 ઇમ બહુ કાળ લોજન થયાં, દીખ્યો ધર્મ અપારદે; રેખા. ૬
 કાળે તીર્થંકર વિરહ થયો, ગયો ધર્મ તિણ વારદે. રેખા. ૬
 જિન નવમા દશમા વચે, યતિ સોય પિણુ જાયદે; રેખા. ૭
 તવ વળી શિથિલ શ્રાવક થયા, ઘરવાસિય થાયદે. રેખા. ૭
 મત છંડી અલગા રહ્યા, પ્રકાશે મિથ્યાતદે; રેખા. ૮
 કીજે શ્રાદ્ધ સંવત્સરી, કન્યાદાનની વાતદે. રેખા. ૮

(દુહા)

કન્યાદાન પ્રકાશતા, કરતા લોજન રાત; ૧
 રસલોહુપિ શ્રાવક ટળી, હુઆજ પ્રાદાણુ જાત.
 ભક્તિવિચાર વિવરી કહ્યો, કરતો ભરતનરિંદ; ૨
 રાજનિકંટક પાળતો, સકળ લોક આણુંદ.

૧ પ્રાણાતિપાત-કોઈ જીવના પ્રાણનો નાશ ન કરવો. ૨ મૃધાવાદ પાંચ મોટાં જુદાં ન બોલવાં. ૩ અદત્તાદાન-મણીના આખ્યા વગર ચીજ ન લેવી. ૪ મૈથુન-પરદારાપરિત્યાગ અને સ્વદારાસંતોષ, પરિગ્રહ પરિમાણ-નવ પ્રકારનો પરિગ્રહ મર્યાદા યુક્ત રાખવો, દિગ્વિરમણ-અમુક દિશાએ અમુક હદ લગીજ જવું, ભોગોપભોગ-ભોગ ઉપ-ભોગમાં આવતી વસ્તુમાં વિવેક સહિત તપાસ રાખી થતા આરંભ-માંથી બચવું અનર્થ દંડ-પાપોપગરણ અથવા બીજાને પીડા પેદા કરનારી વસ્તુ લેવા દેવામાં વિવેક પૂર્ણ નિયમ રાખવો, સામાયિક-નિયમ પ્રમાણે બે ધડીનું સમતા સામાયિક કર્યાજ કરવું. પોષધ-પર્વ આદિએ પોષક કરવાજ કરવો, અતિથિ સંવિભાગ-મુનિને દાન આપવું. આ બાર વ્રત શ્રાવકને સ્થૂળપણે અવશ્ય પાળવાંજ યોગ્ય છે. ઝોટલે કે પાંચ અણુવ્રત, ચાર શિક્ષાવ્રત અને ત્રણ ગુણુવ્રત સેવનારજ શ્રાવક ગણાય છે.

(ઢાળ ફૂટ મી-ઢેશી રહેણી કહેણીની.)

સકળ લોક કરે આણુંદ, નહીં ત્યાં અકર અન્યાયલ;

કંઠ કુદંઠ નહીં વનિતામાં, અતિ નિર્દોશી રાયલ. સકળ. ૧
યુગલ ચોર નહીં ખોટારા, નહીં બંધન નહીં મારલ;

વેરો વરાઠ નહીં પુરમાંહિં, વિદ્યાટી નહીં તિણ કારલ. સુ. ૨
વંચક વિટલ વસે નહીં વાંકા, વિશ્વાસઘાતિ ન દીસેલ;

સખળ રાજ્ય ભરતેશ્વર કેરું, ભેતાં હેડું હીસેલ. સક. ૩
દુંચક દુંઠ ન દીસે લોભી, લાગ શબ્દ નહીં ત્યાંહિંલ.

લણહરામતણા કરનારા, લંપટ નર નહીં જ્યાંહિંલ. સ. ૪
આયમિય નિર્દોશી રાજા, નમતો જિનવર પાયલ;

પરદુઃખભંજન પરસીમાંધવ, ભૂખ્યો કોઇ ન જાયલ. સ. ૫
પુરમાં લોક વસે પુન્યવંતા, ઘન શીલ તપધારીલ;

ભદ્રી ભાવના મનમાં ભાવે, છવ કયા ત્યાં સારીલ. સ. ૬
પરમ પુરુષ ને પરઉપકારી, પંડિત નિરપરપંચીલ;

પ્રવિત્ર લોક ત્યાં પાતિક કામે, રાજે નિજ મન ખંચીલ. સ. ૭
ભરત પસાએ સુખ લોગવતા, દિવસ ન જણે જતાલ;

ઋષભદેવ ભરતેશ્વર કેરા, સકળ લોક શુભ ગાતાલ. સ. ૮
લોક વિવેકી વાણ્યગ જાણ, વસે તે વર્ણ અદારલ;

નિજ ઘર પુન્યની શાળા માંડે, માગ્યાં દે જળ આહારલ. સ. ૯
વળી વિશ્રામતણાં બહુ થાનક, વિવિધ વસ્તુ બ્યાપારીલ;

બ્યવહાર શુદ્ધ પાળે બ્યવહારી, શીળવતી ઘર નારીલ. સ. ૧૦
હરિણુક્ષી હરીલંકી નારી, હંસતણી પરે આવેલ;

નારી હસ્તિની ન વઢે નરશું, હરખી ઉત્તર આવેલ. સ. ૧૧
ઇંસું ભરતનું નગર અનૂપમ, બહુ જિનના પ્રસાદલ;

હેમખિંબ ધ્વજ તોરણ ત્યાંહિં, વાજે ઘંટાનાદલ. સ. ૧૨
પોષધશાળા સુનિવાચાળા, કામ કામ ગજ કાળાલ;

રાજ્ય કરે ભરતેશ્વર ત્યાંહિં, પુઠે સહુ કંકરાળાલ. સ. ૧૩

(હુહા.)

ખહુ ઠકુરાઈ ભરતની, ઋદ્ધિતણો નહીં પાર;

બતો કાળ બાણે નહીં; ઇંદ્રતણો અવતાર.

૧

ઈણુ અવસરે વધામણી, આવીં તિહાં અત્યંત;

નગરી અયોધ્યાને વને, પહોતા શ્રી ભગવંત.

૨

(હાળ ૬૪ મી-દેશી શાળીભદ્ર મોહિયો-રાગ આશાવરી
સિંધુઓ.)

શ્રીજિન આવીરે ત્યાંહિં સમોસર્યારે, સમવસરણુ તિહાં થાય;

સકળ સેનારે ભરત લેઈ કરીરે, પ્રભુને વંદન જાય. શ્રી. ૧

ત્રણુ પ્રહક્ષિણુરે દેઈ વાંદતોરે, સ્તવતો ભરત નરિંદ;

શત્રુંજય ગિરિનોરે મહિમા પૂછતોરે, ભાળે ઋષભજિણુંદ. શ્રી. ૨

અન્ય તીરથરે જગમાં છે ઘણારે, સેવે તે ખટમાસ;

ખિણુ એક શત્રુંજય જઈને રે સેવતાંરે, અધિકું પુણ્યજ

તાસ. શ્રી. ૩

નંદીશ્વરનેરે કુંડલ દ્વીપનારે, દેવ જીહારે જેહ;

સુણુ ભરતેશ્વર પુણ્ય તિહાં ઘણુરે, કહ્યું નવ જાએરે તેહ. શ્રી. ૪

દ્વીપ રૂચકનેરે ગજપદને વળીરે, જ'બુવર્ષેરે જાય;

ધાતકી ખંડેરે પુષ્કર દ્વીપનારે, પ્રણમ્યેં ખહુ પુન્ય થાય. શ્રી. ૫

તેહથી પુણ્યરે અધિકું તેહનેરે, જીહારે મેરનારે દેવ;

સમેત શિખરનેરે અંજન દ્વીપનારે, પ્રણમ્યેં પુણ્ય ખહુ હેવ. શ્રી. ૬

પુણ્ય વધુ છેરે પ્રતિમા પૂજતાંરે, અષ્ટાપદ ગિરનાર;

સિદ્ધાચળનેરે નામે પુણ્ય હવુંરે, તે કુણુ કહેરે સંભાર. શ્રી. ૭

જળચર થળચર ખેચર પ'ખીઆરે, સેવે શત્રુંજય સાર;

ભવ ત્રીજેરે તે સહી સીઝશેરે, ફરી નહીં પશુ અવતાર. શ્રી. ૮

શત્રુંજય જઈનેરે સાત છઠ્ઠ કરેરે, એક અઠ્ઠમ તિહાં સાર;

શ્રી નવકાર તે લાખવરાં ગુણુરે, તેહને ખે અવતાર. શ્રી. ૯

શત્રુંજય મહિમારે સખળ પ્રકાશિયોરે, સુણુતો ભરત નરિંદ;

હરખી વાંદીરે પાય પ્રણમી વાળ્યોરે, વિચર્યાં ઋષભ જિણુંદ. શ્રી. ૧૦

(હાલ.)

શ્રી આદીશ્વર વિચરિયા, ભરત વિચારે આપ;
શત્રુજય યાત્રા જઈ, ઘોઠ પૂરવ પાપ. ૧

સકળ સૈન્યને સજ કરી, લીધો બહુ પરિવાર;
શ્રી શત્રુજે આવીયા, ચક્રી ભરત ઉદાર. ૨

(હાળ દુપ મી-જઈ લાવો બાંધવ પાણી-રાગ સામેરી.)

ભરતચક્રી તેહ ઉદાર, શિરતિલક ધરાવે સાર;
પ્રથમે' ત્યાં સંઘવી થાય, શત્રુજે ગિરિ આલી જાય. ૧

હીઠો શત્રુજે નિજ દુષ્ટિ, કીધી સોવન કૂલે' વૃષ્ટિ;
મણિ મોતી ભર્યા બહુ થાળ, વધાવે શત્રુજય ભૂપાલ. ૨

દિથે ત્રણ પ્રહસિણા ત્યાંહિં, હર્ષ સખળો હેઠામાંહિં;
નદી શત્રુજમાં ન્હાય, પછી પૂજ્યા જિનવર પાય. ૩

પછી ઇંદ્ર વચને ત્યાં થાય, જિનભુવન કરે નર રાય;
તવ હરખયો ભરતનરિંદ, મન ધરતો અતિ આણુંદ. ૪

હીધો વાર્ધિકને આદેશ, કીધો ચઢબારો પરવેશ;
એકેકે બારે તું જોય, મંડપ એકવીશજ હોય. ૫

ચોમેર થઈ ચૌરાશી, હીઠે પાતિક જાએ ન્હાસી;
એક કોષ ઉચો પ્રાસાદ, ધ્વજ તોરણ ધંટાનાદ. ૬

સહસ્ર ધનુષ પહોળો તે સાર, હોઠ કોષ કયો વિસ્તાર;
સાવ કંચનમય તે કીધો, ભરતે જગમાંહે યશ લીધો. ૭

મણિમય મૂર્તિ ત્યાં સાર, કીધી તાતની પ્રતિમા ચાર;
વળી મૂર્તિ કરી ચૌરાશી, ગણધરની સોય પ્રકાશી. ૮

નમિ વિનમિ વિદ્યાધર હોય, વળી કીધી પ્રતિમા સોય;
વળી બાંધવ જેહ નવાણુ, તેની મૂર્તિ મણિમય બાણુ. ૯

નાભિરાય અને મરૂદેવી, ભલપ્રાસાદ શું મૂર્તિ કરેવી;
સુનંદા સુમંગળા સોય, પ્રાદી સુંદરી બહેની હોય. ૧૦

ચક્રેશ્વરી ને ગૌમુખખ, મૂર્તિ કરતાં પામ્યો સુખખ;

કર્ચી તીરથ ત્યાંહ અનેક, એ ચક્રી[નો] સળળ વિવેક. ૧૧

મણિ સમોવસરણુ ત્યાં કરતો, ચાર મૂરતિ ઋષભની ધરતો;

નિજ મૂરતિ તિહાં વિખ્યાત, ભણી બેસી રહી બેઉ હાથ. ૧૨

ફૂળ રાયણુ છે વળી બ્યાંહિં, થાખ્યાં તાતનાં પગલાં ત્યાંહિં;

કરી બિંબપ્રતિષ્ઠા સારી, શત્રુજામાં તિમ બુઝોરે વિચારી. ૧૩

(દુહા.)

ઋષભવચન ભરતે સુણી, કર્યું તે ઉત્તમ કામ;

પ્રથમ ઉદ્ધાર કરાવિયો, રાખ્યું જગમાં નામ. ૧

શત્રુજય સંઘવિ થઈ, વળિયો ભરતનરિંદ;

તસ કીર્તિ જગમાં રહી, જિહાં રવિ તારા ચંદ. ૨

(ઢાળ દુહા મી—દેશી રજની ન બવેરે—રાગ કેદારો.)

અષ્ટાપદગિરિ પ્રભુજી આવેરે, પુર્ષ પહેરાવી ભરત સિધાવેરે;

ત્રણુ પ્રહક્ષિણા દેઈ જિન વંદેરે, પ્રભુને સ્તવતાં અતિ આનંદેરે. ૧

બેસી સુણતો પ્રભુની વાણીરે, સાકર દ્રાખથી અધિકી (મીઠી) બાણીરે;

ભાષે પ્રભુજી ચેતો પ્રાણીરે, તન ધન ચૈવન કારમું બાણીરે. ૨

જે ધન ખર્ચ્યું જમણે હાથેરે, પરભવ જાતાં આવે સાથેરે;

જગમાં મોટું [સુ]પાત્રે દાનરે, જેથી લહિયે સુક્રિતનિધાનરે. ૩

અરિહંત સિદ્ધની લક્ષિત કરીજેરે, પ્રતિમાપૂજી સુલક્ષિત લીજેરે;

શ્રુત ચારીત્રિનો વિનય કરીજેરે, સુનિ ગણનાયકને પોષીજેરે. ૪

સમકિતી સંઘ ને ઉવજાચરે, વિનય કરતાં પાતિક જાયરે;

જે જે ભાષે ઋષભજિણુંદરે, સહુ સદહે ભરતનરિંદરે. ૫

પૂછે પોતે મસ્તક નામીરે, તુમ સરીખા હોએ કેતા સ્વામીરે?

પ્રભુ સુજ સરીખા ચક્રી કેતારે, હોય વાસુદેવા ભાષો તેતારે. ૬

નર પ્રતિવાસુદેવ બળદેવ મોટારે, કહો નર નારદ શીલકછોટારે;

પ્રભુ કહે જિનવર ચઉવિસ સારરે, તુમ જેવા હોએ ચક્રી ખારરે. ૭

નર વાસુદેવ ને પ્રતિવાસુદેવોરે, નવ નવ હોશે તે વળી હેવોરે;
 નવ બળદેવા નવ નારદ થાશેરે, નીચી ગતિમાંહે તે નવિ જાશેરે. ૮
 પૂછે ચક્રી જિનને ત્યાંહિરે, છે કોઈ તુમસમ આ સભા માંહિરે;
 ઋષભ કહે સુણુ નૃપ ગુણવંતરે, તુજ સુત મરીચી છવ અત્યંતરે. ૯
 જિન ચક્રી ને નરવાસુદેવરે, ત્રણ પદવી લહે કરે સુરસેવરે;
 સુણી વચન ઉઠ્યો નૃપ ત્યાંહિરે, ત્રણ પ્રદક્ષિણા દે સુત જ્યાંહિરે. ૧૦
 કહે ચક્રી હું વેષ ન વંદુંરે, તુમ પદવી હું દેખી આનંદુંરે;
 તું જિન ચક્રી ને વાસુદેવરે, તિણે તુજ ઊઠી વંદું ખેવરે. ૧૧
 ઇણુ વચને થયો હર્ષ અપારરે, ઊઠી નાચ્યો તેણી વારરે;
 અહો! ઉત્તમ કુળ વંશ મુજ સારોરે, ઋષભ સરીજો વડઉચ્ચો મારોરે.
 ભરત સરીજો મારો તાતરે, હું પિણુ જિનવર આગળ થાતરે;
 નરચક્રિ ને નર વાસુદેવોરે; ધન્ય મુજ વંશજ મોટો ઝોહવોરે! ૧૩
 કરી અભિમાન ને કુગતિ સાધેરે, મરીચી નીચું ગોત્રજ ખાંધેરે;
 માન મ કરશે કો જગ ભાઈરે? માનેં દુખિયા બહુ જન થાઈરે. ૧૪

(હાહા.)

માનેં દુખિયા બહુ થયા, તિણે મૂકો મદ ^૧આઠ;
^૨ચાર કષાયો પરિહરો, જિમ પામો શિવવાટ. ૧
 નીચ કર્મ ખાંધે તદા, વાંદે ચક્રી જામ;
 ભરત વળ્યો ઘર આપણે, કરી જિનવર પરણામ. ૨
 (હાળ ફાળ મી—દેશી વીરમાતા પ્રીતિકારિણી—રાગ મલાર.)
 જિનવર નામ હૃદય ધરી, ગુણુ ઋષભના ગાય;
 ઋષભનું વચન સંભારતો, ભરતેશ્વર રાય. ૧
 ભરતેશ્વર સંઘવી થયો, અષ્ટાપદ આવે;
 ગજ રથ અસ્વ ^૩અતેઉરી, સંઘ સળંગો લાવે. ભરતે. ૨

૧ જાતિ, લાભ, કુળ, રૂપ, તપ, બળ, વિદ્યા અને અધિકાર
 એ આઠ પ્રકારના મદ હોય છે. ૨ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ.
 ૩ રાણીઓ.

- અષ્ટાપદ ગિરિ ઉપરે, જિહ્વાં ભમિકા સાર;
 સોવન પ્રાસાદ કરાવિયો, તે તો અતિહી ઉદાર. ભ. ૩
- દોય ગાઉરે પહોળો સહી, લાંબો ગાઉ તે ચાર;
 ત્રણ ગાઉરે ભયો સહી, ધન ઘંટનો નહીં પાર. ભ. ૪
- ઐવીસે જિનવર તણા, ભલા બિંબ ભરાવે;
 'માન પ્રમાણે વર્ણુજ ભલો, જિનજી સોય કરાવે. ભ. ૫
- 'પૂર્વ દિશે' દોય પરતમા, 'દક્ષિણે' વળી ચાર;
 'આઠ પ્રતિમા વળી પશ્ચિમે', 'ઉત્તર દિશે' દશ સાર. ભ. ૬
- 'સમ નાસિકા સર્વની, જોતાં હર્ષ અપાર;
 સુકુટ કુંડળ કર કડાં સોડે, કંઠે રચણના હાર. ભ. ૭
- સુર નર નારી વિદ્યાધરા, મિળી ન્હવણ કરંતા;
 કેસર અંકન ચરચતા, આગળ ધૂપ ધરંતા. ભ. ૮
- વિવિધ કૂલ લેઈ પૂજતા, આરતીઅ ઉતારે;
 ભરત ભાવે બહુ ભાવના, તાત નિજ સંભારે. ભ. ૯
- ભક્તિ કરે બહુ જિનતણી, સંઘ સોય સિધાવે;
 ભરતચક્રી બહુ વાજતે, અયોધ્યામાંડે આવે. ભ. ૧૦

(હુલા)

ભરતેશ્વર પાછો વળ્યો, કરી તે ઉત્તમ કામ;

ભવન બિંબ જિણે બહુ કર્યા, રાખ્યું જગમાં નામ. ૧

૧ ઋષભદેવજીના શરીરની ઉંચાઈ પાંચસો ધતુષ અને મહા વીર સ્વામીજીની સાત હાથની. એમ દરેક જિનેન્દ્રના શરીરની ઉંચાઈ મુજબ પ્રતિમાઓ પોત પોતાના વર્ણુની ભરાવી. ૨ ઋષભ અને વીર પ્રભુ. ૩ અજીતપ્રભુથી માંડી સુમતિનાથજી લગી. ૪ પદ્મ પ્રભુથી વિમળ પ્રભુ લગી. ૫ અનંતપ્રભુથી માંડી પાર્શ્વપ્રભુ લગી. ૬ પ્રતિમાજીની ઉંચાઈ ન્હાની મોટી પણ દરેકની નાસિકા સરખી લાકડામાં બાંધવી.

(ઢાળ ફટ મી-દેશી એણીપેરે રાજ્ય કરતારે—રાગ ગાડી.)
 રાખે જગમાં નામરે, ભરત નરેશ્વર; રાજ્ય કરે ષટ્ ખંડનું એ.
 લોગવે સૌખ્ય અનંતરે, ઇંદ્રતણી પરે; કાળ ન જાણે જાયતોરે.
 પૂર્વ ગયાં પંચલાખો, જિન નિર્વાણ થકી; હુઓ ભરત તવ કેવળીએ.
 ભવન આરિસામાંહેરે, નૃપ ભરતેશ્વર; નિજ દેહી શણગારતો એ.
 પડી સુદ્રિકા તામરે, અડવી આંગળી; દીકી માકી અતિ ઘણુંએ.
 પછી સકળ શણગારે, નૃપ ગિતારતો; તામ શરીર શોભે નહીંએ.
 દીકી માકી દેહરે, લાયો તવ ઘણું, કિન્નું શરીર માનવતણું એ.
 રક્ત ચર્મ ને હાડરે, માંસ વળી મળ્યું; શુક મેઢ મજાન સહીએ.
 અનેક વસ્તુ દુર્ગંધરે, દેહીમાં મિળે; નિરખ્યે તેહ ન પૂરવે એ.
 ચર્મ પલેટયો હાડરે, સાર કિસો નહીં; રોગ શોગ દુઃખ ઉપરે એ.
 એ એ કિન્નું શરીરરે, ચર્મ ઉપર નાય; તો નવિ કરડે કૂતરાંએ.
 મૂર્ખ ધરે મોહ ત્યાંહરે, પોષે દેહને; પાપ કરે બહુ પ્રાણિયો એ.
 ચેતો જીવ અયાણરે, તુમે પરભવે જશો; કાયા તવ કેડે નહીં એ.

(દુહા.)

તવ કાયા કેડે નહીં, ચેતો જીવ ગમાર !

ભરતેશ્વર ભાવે ચહયો, ધિગ્ ધિગ્ દેહ અસાર ! ૧

(ઢાળ ફટ મી-દેશી કુંગરિયાની.)

એહ અસાર જગ દેહડી, માહરી તે નવિ હોયરે;
 આત્મા પિંજર જીજીઆં, વાટયો જીધ જીધ જોયરે. એહ. ૧
 જો નહીં દેહ એ જીવની, સાથે સોય નવિ જાયરે;
 તો રિદ્ધિ રમણી ગજ તુરી, તે કિમ આપણાં ચાયરે ! એહ. ૨
 દેશ કોનો કુણુ હું વળી, કોના પુત્ર પરિવાર રે !
 નગર પુર પાટણુ ઘોશિરે, એહમાં કાંઈ નહિ સાર રે. એહ. ૩

૧ પાલવેજ નહીં. ૨ ઘોડો. ૩ તજ દીધાં.

ભાવતો તિહાં 'અનિત્ય ભાવના; ધરે 'નિર્મળું' ધ્યાનરે;
ભવન આરિસામાં ઉપજ્યું, ભરતને કેવળજ્ઞાનરે. એહ. ૪

ઈંદ્ર સુધર્મ તિહાં આવિયો, 'દ્રવ્યલિંગ' દે ત્યાંહિરે.

વાંઞિય મહોત્સવ બહુ કર્યો, હરખે સુર મનમાંહિ રે. એહ. ૫

પંચ સુષ્ટી શિરે નૃપ કરી, પહેર્યો મુનિતણો વેષરે;

કમળે બેઠો થઇ કેવળી, નહીં રાગ ને દ્રેષરે. એહ. ૬

(હહા.)

દ્રેષ સકળ જિણે મૂકિયો, કરતો આપ વખાણ;

ભરતતણે વચને વળી, સમળે જાણ અજાણ. ૧

(ઠાળ ૭૦ મી—દેશી મુનિવર મારગ ચાલતાં.)

સુષ્ટિઅ ભરતની દેશના, નૃપ બહુ સજ્જ થાય;

દ્યે સંયમ દશ સહસ ત્યાં, ભરતની કેડે જાય. સુ. ૧

શું સાહેબને મૂકિયે ? જેહનું ખાધું લૂણ;

સિંહની સેવા પરિહરી, સ્વાનની કરે કુણ ? સુ. ૨

દેશ નગર પુર ભોગબ્યાં, તે તો ભરતપસાય;

નાથ જતાં હવે જો રહે, લાજે માત પિતાય. સુ. ૩

જિણુ ભરતે બહુ માનિયા, કીધી આપણી સાર;

સોઈ સાહેબને મૂકિયે ? તવ હોઝો ધિઃકાર. સુ. ૪

સંશ્રામે સાથે ગયા, કીધાં વિષમાં કાજ;

શોક્ય થઇ હવે શું રહિયે, ભરતહ મૂકે રાજ. સુ. ૫

પુત્ર કુટુંબ ધન વોશિરે, શરણુ ભરતનું મોય;

જે સંસારે ઠાકુરા, ધર્મે તેહજ હોય. સુ. ૬

રાજ્યરમણિ મુખ પરિહરી, વૈર નહીં કોઈ સાથે;

પંચસુષ્ટી લોચજ કરી, ચાલ્યા ભરત સંગાથે. સુ. ૭

૧ સંસારના સર્વ પદાર્થ છે છે ને નથી તેવા નકામા છે. ૨ મુક્તિ-ધ્યાન. ૩ ગ્રાંથો મુહપત્તી વગેરે મુનિવેશ.

(હાલ)

હથહભર શું પરિવર્યો, સ્વામી ભરતનરિંદ;

એક લખ ખાણુ સહસ્ર લ્યાં, નારી કરે આકેંદ. ૧

(હાળ ૭૧ મી-દેશી રામ ભણે હરી ઊઠીયે—રાગ સમગિરી.)

રૂઢન કરેરે અતેઉરી, ત્રોડે કંઠના હારરે;

નાખે ખીડીરે પાનની, કુણુ કરસી અમ સારરે ! ૧

રહો રહો ભરતનરેશ્વર, તુમ વિણુ શૂન્ય તે રાજરે;

ધંદ્ર સરીખોરે દેવતા, માને જેહની લાજરે. રહો. ૨

મસ્તક વેણીરે વિહારતી, ફાડે કંચુકિ ચીરરે;

મોતીહાર ત્રુટયા પરે, નયણુ ગળે વળી નીરરે. રહો. ૩

નાટિક ગાન તે પરિહરે, મૂકે સકળ શણુગારરે;

ભૂમિ પડી એક વળવળે, કિમ્બુ કર્યું કરતારરે ! રહો. ૪

પાછા વળિયેરે પુરધણી, મૂકી ન જઈયે અનાથરે;

સાર સંભાળ ન મૂકીયે, જેહનો આલ્યો હાથરે. રહો. ૫

નારી વનનીરે વેલડી, જળ વિણુ તેહ મુકાથરે;

તુમો જળ સરીખારે નાથણ, જાતાં વેલડી કરમાચરે. રહો. ૬

જળ વિણુ ન રહે માછલી, સૂકે પોથણુ પાનરે;

તુમ વિણુ વિણુસેરે ચૌવનું, કંઠ વિના જિમ ગાનરે. રહો. ૭

નારી નિરખીરે પાછા વળો, રાખો અમારી તે 'મામરે;

તુમ વિણુ શૂનારે માળિયાં, શૂનો શય્યાનો ઠામરે. રહો. ૮

ધમ વળવળતીરે પ્રેમદા, આંસુડાં હુલે તે હાથરે;

તુમ વિણુ 'વાસર કિમ જશે, તુમ વિણુ દોહિલી રાતરે. રહો. ૯

આદિત્યથશા પ્રસુખ વળી, દીકરા ભરતના જેહરે;

જાતો તાત દેખી કરી, રૂઢન કરે નર તેહરે. રહો. ૧૦

મંત્રી મહેતારે સેનાપતિ, પુરોહિત ને પરધાનરે;
 જાતો ભરતંજ સાંભળ્યો, નાજો મુખતણાં પાનરે. રહો. ૧૧
 લાખ ચોરાસીરે હાથિયા, રૂઢન કરે ઠરખારરે;
 લાખ ચોરાસીરે 'હુયવરા, મૂકે પાણી નિવારરે. રહો. ૧૨
 પોપટ ઝૂંદેરે પાંજરે, વનમાં ઝૂંદે તે મોરરે;
 ખાણ ન ખાયરે વૃષભો વળી, 'ગવરી કરે બહુ સોરરે. રહો. ૧૩
 (ફહા.)

સોર કરે નર બહુ પદે, પરજા લાગે પાય;
 રુદ્ધિ રમણી પુર કાં તળે ! પદ ખંડકેરા રાય ? ૧

(હાળ ૭૨ મી-દેશી ચંદ્રાયણાની-રાગ કેહારો.)

કહે ભરતેશ્વર અનંતી વારો, રાજ્ય રમણી પામ્યો પરિવારો
 કોઈથી અર્થ સર્વો ન લગારો, વિષ્ણુ સંયમ નવ લહિયે પારો. ૧
 રથ વૃષભા સુત હુય વર હાથી, મણિ મુકતાફળ મહિલા 'માતી;
 બંધવ બહેન લલ્લા બહુ સાથી, કાજ ન સરીઈ માફ કથાથી.
 મેં ચક્રીના પામ્યા લોગો, ભમતાં પામ્યો સહી સુરલોગો;
 પિણુ દુલહો સંયમનો યોગો, ચારિત્ર વિષ્ણુ ન ટળે કર્મ-રોગો.
 ભમતાં જીવ હુઓ બ્યવહારી, ધર્મ વિના ભવ હું ગયો હારી;
 પૂઠે નાભ્યાં કો સુત નારી, ભવ ભવમાં ભમતાં હુઈ ખવારી.
 ઉઠરમાંહિ ઉપન્યો બહુ વારો, રક્ત માંસના કીધા આહારો;
 જન્મ જરા દુઃખ લલ્લાં અપારો, વાર અનેક ચળ્યો નિરધારો.

(ફહા.)

હાળ અનંતો બહુ ભમ્યો, હવે લલ્લા ભવ પાર;
 દેઈ ઉપદેશ ભવિ લોકને, ભરતે કર્યો વિહાર. ૧

(ઢાળ ૭૩ મી-દેશી છાંડ હું મંદિરસ્વામીઆ.)

ધન્ય ધન્ય ભારતનરેશ્વર, જેણે મૂકિયુરે ષટ્ ખંડનું રાજ તો;
 ગજ રથ અશ્વ પાચક તણ, જેણે સાર્યોરે વળી આતમકાજ તો.
 ધ્વજ નિસાણુ ને બિરૂદાવળી, પુત્રરત્નને રે ચક્ષ જેવા યત્ર તો;
 મુકુટવર ધનનૃપ મૂકિયા, વળી નવનિધિરે મૂક્યાં આમર છત્ર તો.
 ચલિસઠં સહસ્ર અંતેહીરી, વારાંગનારે વળી ખમણી જોય તો;
 એક લખ ગવરીઓ ફૂંજતી, સહસ્ર એસઠરે સુખાસણુ સોય તો.
 ખત્રિસ સહસ્ર નાટિક તલ્યાં, વૈદ્ય ત્રણ લખરે નિજ બહુ પરિવારતો;
 શેઠ સારથપતિ મૂકિયા, નિજ નગરીનીરે ન કરે નૃપ સાર તો.
 ત્રણ કોડી હળ ભરતને, એક કોડીઅરે તસ ગોકુળ ગાય તો;
 સાત કોડી જસ કણ્ઠીઆ, ભરત તેહનેરે વળી મૂકીઅ જાય તો.
 સહસ્ર ચોરાશીઅ છંડીઆ, વળી અતિ ભદ્રારે વડા જેહ ^૧તદ્વાર તો;
 સોળ સહસ્ર મંત્રીશ્વર, સહસ્ર ચોરાશિયરે છંડ્યા ^૨સઘ સુતાર તો.
 સહસ્ર એંસી નિજ પંડિતા, છત્રિસ સહસ્રરે ધરે આભરણુ જેહ તો.
 છત્રિસ સહસ્ર નર તે તલ્યા, ^૩મર્દનીયારે વળી હુંતા તેહ તો.
 વળી ત્રણ લખ મહેતા તલ્યા, ઠંડ યુદ્ધરે વળી છત્રિસ જાણુતો;
 ચલિસઠં સહસ્ર બિરૂદાવળી, તલ્યા ત્રણ લખરે તિહાં શસ્ત્રજ પાણુતો.
 સહસ્ર અડતાલિસ પાટણાં, છન્નુ કોડીઅરે વળી મૂકીઆં ગામતો;
 નગરદ્રોઅણુ મુખ પરિહર્યા, સહસ્ર નવાણુરે વળી અતિ અભિરામ તો.
 નગરતે મહા મોટાં તલ્યાં, સંખ્યા તેહનીરે વળી બહોતર હજારતો;
 ગામ છન્નુકોડી મૂકિયાં, બહોતર સહસ્રરે મૂકી નગરીઓ સારતો.
 અંખન સહસ્ર નગર તલ્યાં, જિહાં જળવટરે વળી થળવટ વાટતો;
 ચોવીસ સહસ્ર મંડળ તજે, તેહ નગરમાંરે બહુ કુટુંબ ઘર હાટતો.
 સોળસહસ્ર રાજધાનિયો, ખેટક કેતાંરે વળી કાદવ કોટતો;
 સોળસહસ્ર એવાં ગામડાં, જિહાં પુરજનરે વસે છે બહુ લોટતો.

૧ કોટવાળ. ૨ દરજી. ૩ તેલ મસળનારા-પીઠી ચોળનારા.

સંખાધાન ગામજ લલાં, જેણે મૂક્યાંરે વળી ચઉદહજાર તો;
ચોવિસ સહસ નગર તજે, નામ કરપટરે કહેતાં નહીં પારતો. ૧૩
નગર વેળાઉલ મૂક્યાં, સાચર તટેરે તે તો સહસ અઠતાલતો;
જળપંથી નગરજ લલાં, સહસ ચઉદહજારે મૂકે ભરત જૂપાળતો.

(હુહા)

ધન ધન ભરતનરેશ્વર, જિણે છોડ્યાં સ્ત્રી ઠામ;

દેશ નગર પુર નરવરા, સન્નિવેષ તે આમ. ૧

(હાળ ૭૩ મી-દેશી ત્રિપદીની.)

સન્નિવેષ ઊતારા ઠામ, એકવિસ હજાર તે એહવાં ગામ;

મૂકે ચક્રી નામ હો રાજન.

મૂ. ૧

સોળ સહસ ભલ દ્વીપજ કહિયે, તે પાછળ જળ ફરતાં લહિયે;

મૂકે ભરત તે સહીયે હો રાજન.

મૂ. ૨

છપ્પન અંતર દ્વીપ વખાણો, તે પાછળ જળ ફરતું જાણો.

મૂકે નરપતિરાણો હો રાજન.

મૂ. ૩

આગર રતનતણાજ અપારો, સંખ્યા તેહની સોળ હજારો;

મૂકે નર નિરધારો હો રાજન.

મૂ. ૪

સોવનતણા આગર છે ચારો, સહસ નવાણુ સોય અપારો;

મૂક્યા તેણી વારો હો રાજન.

મૂ. ૫

આગર વીસ હજાર વિખ્યાતો, સોવન વિના તે ખીજ ધાતો;

નૃપ મૂકી તસ જાતો હો રાજન.

મૂ. ૬

ઝોગણપચાસ હજાર ઉધાનો, છત્રિસ કોડ કુલ કેરૂં માત્રો;

મૂક્યાં જહુઅ નિધાનો હો રાજન.

મૂ. ૭

ભરતતણી રુદ્ધિ એ વિજુ ભેય, કહેતાં પાર ન પામે કોય;

છંદી આલ્યો સોય હો રાજન.

મૂ. ૮

શૂરવીર નર જેદી.થાએ, સકળ કામ નર તેહથી થાએ;

કોયરે નવ છંદાયે હો રાજન.

કા. ૬

- ભાંગ્યું ઠામરું અંધી નારી, તે છંડી ન શકે ભીખારી;
તેહની તૃષ્ણા ભારી હો રાજન્. તે. ૧૦
- પગે અઠવાણો માથે ભારો, તાઠો લૂગો રાને આહારો;
નવ મૂકે સંસારો હો રાજન્. ન. ૧૧
- વસ્ત્રહીણુ જસ ઘર નહીં નારી, ભમતો હીંડે જેમ ભીખારી;
ન લિયે કીક્ષા સારી હો રાજન્. ન. ૧૨
- જેહકે ન મળે જોક નિસાણી, માગી પરમે પીતા પાણી;
ન નીકળે વૈરાગ્ય આણી હો રાજન્. ન. ૧૩
- હાથે રાંધે ભમિ સંચારે, જરા રોગ પીટે નર ન્યારે;
કામ લોગ ન છંડે ત્યારે હો રાજન્. કા. ૧૪
- થુકે વળચા માખી પાય, ત્યાંથી કેમ નિકળી શકાય;
કાયરે નવ છંડાય હો રાજન્. કા. ૧૫
- ભુંડ સહુરા પડિયા સંચારે, ખુશી હોય માંહિ લોટે ત્યારે;
જળ ન્હાતાં તે સંભારે હો રાજન્. જ. ૧૬
- ભુંડ સહુરા સરીખા નર જેહ, સંસાર સંચારે ખૂતા તેહ;
નીકળી ન શકે જોહ હો રાજન્. ની. ૧૭
- સિંહકેસરી જે ગજ ઘોરી, તે મૂકે ધન નગરી ગોરી;
કાપી તૃષ્ણાઘોરી હો રાજન્. કા. ૧૮
- કોષ લોભ મદ મૂકે ભૂપ, ભવન આરીસે નિરખત રૂપ;
ટાળ્યા અઢગતિ કૂપ હો રાજન્. ટા. ૧૯
- ધ્રમ છંડીને ચાલ્યો ન્યારે, ઇંદ્ર હિયે તવ આપ વિચારે;
ભરતસુત તેહયો ત્યારે હો રાજન્. ભ. ૨૦
- આદિત્યચા છે તેહવું નામ, રાજ્યતિલક કીધું અભિરામ;
લોગવે પૃથ્વી ગામ હો રાજન્. લો. ૨૧
- ભરતરાય તવ કરે વિહાર, કશ હજાર મુનિનો પરિવાર;
દિન દિન બહુ વિસ્તાર હો રાજન્. દિ. ૨૨

- એક લાખ પૂરવ કર્યો વિહાર, બહુ જનને ઊતાર્યો પાર;
ધન્ય ચક્રી અવતાર હો રાજન. ધ. ૨૩
- અંતે 'ચાર કર્મ ક્ષય કીધ, હુઓ ભરત નૃપ ત્યારે સિદ્ધ;
તેહનું' નામ પ્રસિદ્ધ હો રાજન. તે. ૨૪
- લાખ સિત્યોતેર પૂરવ કહિયે, કુંવરપણું ચક્રીને લહિયે;
નિજ ઘર સુખભર રહિયે હો રાજન. નિ. ૨૫
- પછે હુવો ભરત મંડલિક રાય, સહસ વરષ તે ઇણી પદે' જાય;
જેહના સુર ગુણ ગાય હો રાજન. જે. ૨૬
- પછી ભરત નર ચક્રી બાણું, પટ લક્ષ પૂરવ સોય વખાણું;
સહસ વર્ષ ઊણા આણું હો રાજન. સ. ૨૭
- એક લાખ પૂરવ કેવળ પર્યાય, લાખ ચોરાશી પૂરવ આય;
ધનુષ પંચસય કાય હો રાજન. ધ. ૨૮
- ધસો ભરત સિદ્ધગતિ લહે જ્યારે, ઇંદ્ર દેવ અહીં આવ્યા ત્યારે
કરી નિર્વાણ અપારે હો રાજન. ક. ૨૯
- પૂજી દેહતણે સંસ્કારે, ઇંદ્ર દેવ સુર વળિયા ત્યારે;
ચક્રીનામ સંભારે હો રાજન. ચ. ૩૦

(ભરતનામ કૃણશ્રુતિ-દુહા.)

- ભરતતણું નામજ જપે, જાયા એ પરિમાણ;
અવિવ મરણ કીર્તિ સદા, સુર નર વહે શિર આણ. ૧
- (લાળ ૭૪-દેશી ચેતન ચેતન પ્રાણિયા—રાગ મલાર.)
- આણ વહે સહુ ભરતની, અવિત એ જગે' સારરે;
ઝૂંઝીઝો ઝૂંઝીઝો ઊગર્યો, પાત્રીઝો લવપારરે. આણ. ૧

૧ જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અતરાય કર્મ.

૨ સાહાત્રણ હાથનું એક ધનુષ.

અવિત તાહરું જગ ખરું, ભરતેશ્વર રાયરે;

વિષ્ણુ આખ્યે કવી તાહરા, જોડી ગુણ બહુ ગાયરે. આણુ. ૨

કાળ અસંખ્યજ વહી ગયો, આજ ગોખીએ નામરે;

જાપ જપે પ્રહુ ઊઠતાં, મૂકી ઘરતણું કામરે. આણુ. ૩

તું ન ગયો ભરત અહીં રહ્યો, કીર્તિ જેહની થાયરે;

તુજ નામેં ફળ્યો સુરતરૂ, કામધેતુ તે ગાયરે. આણુ. ૪

ઋષભનો વંશ દીપાવિયો, દીપી સુમંગળા માયરે;

જિણે જિનધર્મ દીપાવિયો, તે ભરતેશ્વર રાયરે. આણુ. ૫

જે અર્થી ધન નારિનો, જેહને સુખતણી આશરે;

જેહ અર્થી ગજ અન્ધનો, ગાય ભરતનો રાસરે. આણુ. ૬

સુર નરનાં સુખ હાથમાં, પામે ઉચ આવાસરે;

રયણુ ચિંતામણિ ઘર ઘણાં, ગાય ભરતનો રાસરે. આણુ. ૭

રાજ અર્થી કામકુલનો, મહા નગરમાં વાસરે;

શંખ ફક્ષિણાવર્ત વલ્લહો, ગાયો ભરતનો રાસરે. આણુ. ૮

નવનિધિ ચૌદ રયણુ મળે, ચક્રીતું પદ તાસરે;

જગ બહુ કીર્તિ વિસ્તરે, ગાતાં ભરતનો રાસરે. આણુ. ૯

મનવાંછિત ફળ પામિયે, ઘરે દેવતા દાસરે;

લોજન લોગ ચીવર બહુ, ગાતા ભરતનો રાસરે. આણુ. ૧૦

માત પિતા સુત આંધવા, કરે બહુ જન આશરે;

રૂપ સુંદર ઘણું આઉપું, ગાતાં ભરતનો રાસરે. આણુ. ૧૧

સોવન સેજ પુખ્તે ભરી, સુખી ખારે માસરે;

જેહ અલિલાયિ સુક્રિતનો, ગાય ભરતનો રાસરે. આણુ. ૧૨

કથતાંરે કવિજન બહુ સુખી, ગયાં પૂરવ પાપરે;

હુઓ સુજ આત્મા નિર્મળો, જપું ભરતનો જાપરે. આણુ. ૧૩

લણે લણાવે ને સુણે, સુણાવે મન રંગરે;

લખે લખાવે ને વાચતાં, શાતા હોએ બહુ અંગરે. આણુ. ૧૪

(૬૬૫)

અંગે શાતા ઊપની, કીધો ભરતજ રાસ;
ધર્મકામ આરંભિયું, પુન્યે પહોતી આશ. ૧

(૬૬૬-૬૬૭ શોપાઈની.)

આશા પહોતી મુજ મનતણી, મેં ગાયો ભરતેશ્વર ગુણી;
રાસ રચેવા હું ગહગહો, પુન્યે મનોરથ પૂરો થયો. ૧

જે નર જગે પુન્યવંતા હોય, ચિંત્યું કામ કરંતા સોય;
મનહ મનોરથ પૂરો થાય, તેતો પૂરવ પુણ્ય પસાય. ૨

જિનમંદિર મંડાવે શિરે, પુન્ય હોય તો પૂરું કરે;
ઊપર કળશ ચઢાવે સોય, જે નર જગે પુન્યવંતા હોય. ૩

રત્ન હેમ મણિ રૂપાતણા, કાપહ જિંઞ ભરાંચા ઘણા;
વળી પ્રતિક્ષા તેહની કરે, તે નર પુન્યવંતમાં શિરે. ૪

પૂરવ પુન્યે સંઘવી થાય, ક્ષેમકુશળે ત્યાંકણે જવાય;
જિન પૂજીને આવે ઘેર, તો તસ પ્રગટે પુન્યની શેર. ૫

દાનતણી જવ ઇચ્છા કરે, તવ મુનિ પાતર આબ્યું શરે;
લિયે દાન અનુમોદે દેહ, નર પુણ્યવંતા જગમાં તેહ. ૬

પોષધશાળા માંડે કોય, પુણ્ય હોય તો પૂરી હોય;
કરે વખાણ મુનિ સુપુરૂષ મુણે, કવિ પુન્યવંતો તેહને ગુણે. ૭

મોટો તપ પ્રતિમાધર થયો, નરવેતો પુણ્યવંતો કહ્યો;
છંદી ભોગને આરિત્ર લેહ, રહે નિકલકો પુણ્યવંત તેહ. ૮

અચાર અંગ ને આર ઉપાંગ, ભણતાં દાંચો મુનિવર રંગ;
માંડી શાસ્ત્રને પૂરાં ભણે, કવિ પુન્યવંતા તેહને ગુણે. ૯

શાસ્ત્ર પીઠિકા માંડે કવી, તવ ગહુ પુણ્યની ફળપત હવી;
ઊપર કળશ ચઢાવે જોય, આ ભવ પરભવ ફાંચો સોય. ૧૦

પુણ્ય પ્રસરે જિમ જળમાં તેલ, અથવા જિમ સાયરની વેલ;
ધર્મોપગરણ એહ વિચારી, મુણતાં મુલગતિ નર ને નારી. ૧૧

ધર્મશાસ્ત્ર ભરતેશ્વરશાસ, ભણતાં ગણતાં પડોચે આશ;
શીખી સાંભળી ચેતે આપ, કરે પુન્ય ને મૂકે પાપ. ૧૨

(૬૬૫)

પાપકર્મ ગ્રાણી તણે, સુણ્યાતણું ફળ એહ;
હયાધર્મ મનમાં ધરી, પરસુખ દીજે દેહ. ૧
(દાળ ૭૬ મી-દેશી નળ રાજા મુજને મૂકી કયાં ગયા ?
રાજા મેવાડો.)

પર ગ્રાણી ઉગારિયે, બોલીને મુખ સાર;
નર નારી તુમને શ્રી જિન ઇમ કહે. ૧
પરધનથી અળગા રહો, જિમ પામો ભવપાર. નરનારી. ૧

પરમભણીથી જે ટળે, પાપી પરિણહ ન મેળે ન.
મહિશ માંસ ન વાવરે, ગામ નગર નવ લેળે. ન. ૨

પાપોપગરણુ નવિ કરે, છે વળી પાત્રે દાન;
દમન કરે ઇંદ્રી સહુ, રાજે નિર્મળ ધ્યાન. ન. ૩

સ્તુતિ નવ કીજે આપણી, નવ કીજે નિંદાય;
ઉપદેશમાળા ઇમ કહે, તપ જપ સંયમ ભય. ન. ૪

માસખમણને પારણે, એકસિત લેઇને ખાય;
પિણુ નર નિંદા નવ તજે, નિમ્ન્યે દુર્ગતિ ભય. ન. ૫

પરનિંદા પુઠે કરે, વહેતો પાતિક પૂર;
દુર્ગતિ દશવૈકલિકે, કહી સિત્તજ'ભવસૂર. ન. ૬

વિવેક ક્ષમા મન આણીએ, મૂકી માન કષાય;
રાગ દ્વેષ લોભજ તણે, પૂજે જિનવર પાય. ન. ૭

શ્રી જિન-ગુરુવાણી સુણી, ગુણવંતના ગુણ લેહ;
વળી વિચાર શુદ્ધ રાખતાં, સાંભળ્યાનું ફળ એહ. ન. ૮.

૧ ધંટી-ખાડણીઓ-સાંખેલુ-કોસ-કોદાળી-કોવાડો, અત્ર શસ્ત્ર
વગેરે પાપનાં સાધનો.

(હાલ.)

શ્રી જિનવર સુખ ઈમ કહે, શાસ્ત્ર સુણે નિજ કાન;
પાપકર્મ નવિ પરિહરે, તે નર પહાણુ સમાન. ૧

જળમાં પડિયો પહાણુડો, લીજે પિણુ નહીં લેઈ;
શુદ્ધવચને નર ઠોલતો, ન કરે પાપ નિષેધ. ૨

સુણતાં પાતિક પરિહરે, કરતાં તત્ત્વવિચાર;
નિજ મન ધર્મે વાસતા, તે નર જગમાં સાર. ૩

(હાળ ૭૭ મી-દેશી ચોપાઈની.)

સાત જનશ (સમ)ના આવક કહ્યા, વીરવચન સુણતાં ગહગદ્યા;
સુક્રિતતણે માર્ગે જે વહ્યા, સોચજ સીપ સરીખા કહ્યા. ૧

મેઘતણું જળ વરષે યદા, સીપમાંહિ મોતી હોય તદા;
શ્રી શુદ્ધવચન સુણે એક વાર, ધર્મ કરે મૂકી સંસાર. ૨

ળીજે શ્રીકૃણવત્ તે માન, વીરવચન સુણિયાં જવ કાન;
નાલેરી ફળે ખારે માસ, તિમ તેના પુણ્યનો અભ્યાસ. ૩

ત્રીજે નદીતણે કષ્ટાંત, મેઘ વિના જળ ઓછાં થાત;
પિણુ ભૂમાં જળ ઝાણું મળે, તિમ રળે વૃહે નર ધર્મ ન ચળે. ૪

ચોથો આવક સરવર સોમ્ય, નીર ભર્યું તવ લીલી સોમ્ય;
જવ જળનો વૃહ ઝંખો થાય, ત્યારે ભૂમિ તરડીને જાય. ૫

વર્ષ દિવસમાં વરાં જે ચાર, સુણતાં શાસ્ત્રતણોજ વિચાર;
સરોવર પરે ધર્મે રહે ભર્યો, બહુ વૃહે મન તો પાછો ફર્યો. ૬

શુજર દેશ પૃથિવી પરે મેહ, માસ પાક તેહનો રહે ત્રેહ;
પિણુ બહુ કાળ ન લીલો રહ્યો, આવક પંચમ એ હવો કહ્યો. ૭

માસ પાક અંતર મુનિ મળે, તો તસ મનહ મનોરથ ફળે;
ઘણા દિવસનો જે વૃહ થાય, તો તે ધર્મથકી નર જાય. ૮

મારૂ દેશ ભૂમિ નહીં ત્રેહ, ક્ષણ ક્ષણ ઊપર જોઈયે મેહ;

૧ પથરા જેવા કંઠાર. ૨ બધ. ૩ વખત. ૪. ભેજ. !

દોય દિવસ 'ધન આધો થાય, તવ કરસણ સૂકીને જાય. ૯
છઠ્ઠો શ્રાવક જોહવો કહ્યો, મુનિ સંયોગે' ધર્મી' થયો;

દોય દિવસ મુનિવર નવ મળે, તો શ્રાવક સમક્રિતથી ચળે ૧૦
સાતમો પર્વત કેરી દુ'ક, ઘન વૂઠે નવ ઊગે રૂ'ખ;

સુશુર મળ્યે જે ધર્મ ન લહે', ઋષભદેવ તસ બહુ ભવિ કહે'. ૧૧

(કુહા.)

બહુ ભવિ તેહને જાણ્યો, સુષ્ટિ ન લહે વૈરાગ્ય;

તેલ સરીખા જે નરા, તેહને ક્યાં શિવ માગ ! ૧

(ઢાળ ૭૮ મી-જેરી કહેણી કરણીની-રાગ ધનાત્રી.)

મુક્તિપંથ નવ પામે નિશ્ચે, તેલ સરીખા થાયલ;

જળમાં મૂકયું પસરે પ્રેમે', લેલી લળી ન જાયલ. ચે. ૧

ચેતો નર જિનવચન સુણીને, કરો પુણ્યની વાતલ;

જે પરભવ સંગાયે આવે, જેહથી બહુ મુખ થાતલ ચે. ૨

જળ સરીખી શુરની જે વાણી, નવ લેદે મનમાંહિ'લ;

હાહા છલ મુખ બહુ કરતો, પાપ ન મૂકે પ્રાયેલ. ચે. ૩

એક નર જળમાં લોહ સરીખા, અગ્નિ મળે તવ રાતુંલ;

અગ્નિ ગયે કાળાતું કણું, રક્તપણું તસ જાતુંલ. ચે. ૪

શુર સંયોગ મળ્યો નર જ્યારે', ધર્મે મતિ હુઇ ત્યારેલ;

જવ શુરથી તે અળગો ઊઠ્યો, તવ તે પાપ સંભારેલ. ચે. ૫

એક જન જળમાં નીર સરીખા, લળી દૂધમાં જાયલ;

અગ્નિ મળે તો ન રહે ઊભા, મૂકી દૂધ પળાયલ. ચે. ૬

દૂધ સરીખો શુર જવ મળિયો, નિરખી નીરપરે લગતોલ;

પિણ કાંઇએક નર પરિસહ થાએ, તવ ધર્મેથી ટળતોલ. ૭

ધર્મથકી જે ન પડે પાછા, તે સિદ્ધરસ લોહ સરીખાલ;

કંચન ફીટી લોહ તવ થાએ, તે ઉત્તમ જળ પુરવાલ. ચે. ૮

સિદ્ધરસ સરખી વાણી ગુરૂની, આતમ લોહ સરીખોલ;
ગુરૂ વચને લેઠાણો પૂરો, તે ધર્મી નિત પરખોલ. ચ. ૬

(હાહા.)

પુન્ય કરે નર જે વળી, શાસ્ત્ર સુણી મન રંગ;
ઋષભવચન હેઠે ધરે, બહુ શાતા લહે અંગ. ૧
શ્રી જિનવચન હિયે ધરી, સ્તવિયો ભરતનરિંદ;
વિબુધ કવીના નામથી, હુઓ મુજ અતિ આનંદ. ૨
(ઢાળ ૭૯ મી—દેશી આવે આવે ઋષભનેા પુત્ર-
રાગ ધનાશ્રી.)

આનંદ લયો કવી નામથી ઝો, તુમ કવી મોટા હોય;
કવીપદ ખૂલિયે ઝો.

હું મૂરખ તુમ આગળે ઝો, તુમ બુદ્ધિસાગર ભોય. ક. ૧
ક્યાં હસ્તિ ક્યાં વાછડો ઝો, ક્યાં ખાસર ને ચીર;

ક્યાં બંટીની રાણડી, ક્યાં ધૂત સાકર ખીર. કવી. ૨
ન મળે સીપ ને ચંદ્રમા ઝો, ન મળે ખજુઓ સૂર ક.

ક્યાં કલ્પદ્રુમ ખીજડો ઝો, વાહુ ગંગા પૂર. ક. ૩
નામે સરીખા બેહુ જણાઝો, બેહુનાં કવિયો નામ. ક.

નામે અર્થ ન નીપજે ઝો, જગમાં ઝાઝા રામ. ક, ૪
ગજકંઠે ઘંટા લલીઝો, વૃષભગળે ઘંટાય.

તિલ્લુ કારણે વૃષભો વળી ઝો, ગજની તોલ ન થાય. ક. ૫
ચંદન લાલ વૃક્ષ સહીઝો, અંતર બહુ તે માંહિ; ક.

ગરૂડ ચીકી બેઠ પંખીઆ ઝો, પ્રાક્રમ સરખું ક્યાંહિ? ક. ૬
મહા નગર ને ગામડું ઝો, બેહુને કહિયે ગામ; ક.

હેમ પીતળ પીળાં સહીઝો, જુજુઆ છે ગુણઆમ. ક. ૭

૧ ખાદી? ૨ ચકલી.

- તીર્થંકર નર અવરને એ, માનવ સહી કહેવાય; ક.
 તત્ત્વજ્ઞાન વિચારીએ એ, તવ બહુ અંતર થાય. ક. ૮
- લંકાગઢ અન્ય નગરના એ, બેહુને કહિયે કોટ;
 એહમાં અંતર અતિ ઘણો એ, જિમ ઘઉં બાજરલોટ. ક. ૯
- હેમાચાર્ય પ્રમુખ કવીએ, મહાકવી તસ નામ; ક.
 સિદ્ધસેનદિવાકર એ, જિણે કીધાં બહુ કામ. ક. ૧૦
- વિક્રમરાય પ્રતિબોધિયો એ, બહુ વરખંતો દાન; ક.
 ઇસા કવિપદરેણુકા એ, હું નહીં તેહ સમાન. ક. ૧૧
- ઇસા કવિના વચનથી એ, સુણત હુઓ કાંઈ બાણ; ક.
 બોલ વિચાર હરખે 'કથુ' એ, કરી કવિજન પ્રણામ. ક. ૧૨
- હેમચરિત્ર કરે ઋષભનું એ, આણી મન ઉદ્દાસ; ક.
 સોય સુણી વળી મેં રચ્યો એ, ભરતેશ્વર નૃપ રાસ. ક. ૧૩

(૬૬૧)

- રાસ રચ્યો નૃપ ભરતનો, ઋષભતણો સુત તેહ;
 આ ચૌવીસીમાં વળી, ભગી ભગ્યો જેહ. ૧
- (ઢાળ ૮૦ મી-દેશી ચઢ્યોરે સિંધાસણ સાર-રાગ ધનાશ્રી.)
- ભગીને ભગીઓ જેહ, ભવિત તસ ખરું એ;
 જપું નિત્ય તેહનું નામ, ધ્યાન તેહનું ધરું એ. ૧
- ઇસા જગ પુરૂષ પ્રમાણ, બીજા શાવલી એ;
 આથમી આથમ્યા જેહ, કીર્તિ ગુણ ગાયા વળી એ. ૨
- કલિકસૂરિઓ જેહ, અધમને કુળ થયો એ;
 મારતો મહીષ શત પંચ, મરી દુર્ગતિ ગયો એ. ૩
- અભવ્ય એ જીવ અસાર, ભમતો સહી સદા એ;
 જન્મ જરા અને મરણ, છુટે નહીં કદા એ. ૪

- ઇસા જગ જીવ અનેક, આથમી આથમ્યા એ; ૫
 રૂળિઆ યોગતિમાંહિ, મુક્તિને નવ ગમ્યા એ.
 એ નહીં પુરૂષ પ્રમાણ, નામ ન લીજિયે એ; ૬
 નવિ સુણિયે તસ વાત, સંગ ન દીજિયે એ.
 ઊગીઆ આથમ્યા એક, નર હુઆ નિર્ગુણી એ; ૭
 રચણચિંતામણિ સાર, નાએ કાગ લણી એ.
 પેખીએ કુંડરીકરાય, જાતિ કુળ જસ લલો એ; ૮
 સંયમ સહસ વરીષ, પાળે શુણનિલો એ.
 અંતે હુઓરે શિયાળ, સંયમ મૂકિયો એ; ૯
 ફરી હુઓ નગરનો રાય, ખાધું ઉખકયો એ.
 લિયે તિહાં સરસ શુભ આહાર, વેદન હુઇ ઘણી એ; ૧૦
 રોદ્ર ધ્યાને મરી જાય, સાતમી નરક લણી એ.
 ઊગી આથમ્યો એહ, લલો નવ એ કિયો એ; ૧૧
 લલો જગ ભરતનરિંદ, ઊગી ઊગીઓ એ.
 આથમી ઊગ્યા એક, કાંઇક નર તે લલા; ૧૨
 નીચ કુળે અવતાર, પામી શુણનિલા એ.
 હરીકેશી હુઓ ઢેહ, ધનવિણુ તે ફરે એ; ૧૩
 રૂપ વિના વિકરાળ, નર સહુ અવશુણે એ.
 સંયમધારી હુઓ તેહ, આથમી ઊગીઓ એ; ૧૪
 મુક્તિ ગયો નર તેહ, ભવનો છેહ કિયો એ.
 મુનિ મેતારજ જેહ, મહેતર કુળે થયો એ; ૧૫
 લેઇ સંયમ શુભ યોગ, મુક્તિમાંહિ તે ગયો એ.
 આથમી ઊગ્યા એહ, ભરત સરીખા નહીં એ; ૧૬
 જન્મ લગી સુખ ભોગ, દુઃખ ન જસ ઠહીં એ.
 ઋષભ સરીખો તાત, જાતિ ઉત્તમ ખરી એ; ૧૭
 પોતે ષટ્ખંડનો નાથ, સુર કરે આકરી એ.

ખાડુંબળ સરીખારે બંધુ, સુત આદિત્યયશા એ;
ચોસઠ સહસ ઘર નારી, સેવક નૃપતિસા એ. ૧૮

રાખ્ય કર્યું બહુ કાળ, અંતે કેવળી એ;
તપ કાયા નહીં કષ્ટ, પુન્યવેલી ફળી એ. ૧૯

ભગી ભગ્યા એહ, એહને નિત નમું એ;
ધ્યાન ધર્મ મનમાંહિ, ભવદુખ નિસ્તર્ક એ. ૨૦

(દુહા)

બહુ ભવ પાતિક છુટિયો, મુજ હુઓ અતિ આણુંદ;
શ્રી ગુરૂચરણપસાઉલે, સ્તવિયો ભરવનરિદ. ૧

(ઠાળ ૮૧ મી—દેશી કહેણી કરણીની—રાગ ધનાશ્રી.)

ભરતનરિદો ત્રિભુવનચંદો, કદપતરૂનો કંદોલ;

શ્રી ગુરૂચરણ પસાએ સ્તવિયો, ગુરૂ નામે આણુંદોલ. ભ. ૧

ગુરૂવિષ્ણુ પંથ કુપંથ ન લહિયે, ગુરૂવિષ્ણુ જ્ઞાન ન હોયલ;

ગુરૂવિષ્ણુ ધર્મ અધર્મ ન જાણે, ગુરૂવિષ્ણુ શુદ્ધ ગતિ નોયલ. ભ. ૨

તત્ત્વભેદ ગુરૂવિષ્ણુ નવ જાણે, ન લહે સાર અસારલ;

ગુરૂવિષ્ણુ જીવ અજીવ ન જાણે, ગુરૂવિષ્ણુ ન લહે પારલ. ભ. ૩

ગુરૂવિષ્ણુ ભક્ષ અભક્ષ ન જાણે, ન લહે પુન્ય ને પાપલ;

ગુરૂવિષ્ણુ કિરિયા કર્મ ન જાણે, ગુરૂવિષ્ણુ ખૂડે આપલ. ભ. ૪

ગુરૂવિષ્ણુ અર્થ—વિચાર ન સૂઝે, ગુરૂવિષ્ણુ ન થટે અધારૂંલ;

ગુરૂવિષ્ણુ ગુણ અંગે નવિ આવે, વચન ખંડાએ તાહરૂંલ. ભ. ૫

ગુરૂનો જીવ હોવે શિર ભપર, તે નર કિહાંયે ન હારેલ;

વાદવિવાદ કરે પરદેશે, કુમતિ કંદ નિવારે લ. ભરત. ૬

તિણે ગુરૂની નિત સેવા કીજે, પદપૂજા ફળ લીજેલ;

નિજ ગુરૂને નિજ મંદિર તેડી, અન્નપાન શુભ લીજેલ. ભ. ૭

વસ્ત્ર પાત્ર ઔપધ ને 'વસ્તી, શ્રુતલિક્ષા પિણુ દીજેલુ;
 માત પિતાથી અધિકા જાણી, શુરની સેવા કીજેલુ. ભરત. ૮
 શુર દેહરાસર શુર છે દીવો, શુર તરણીઅ મય'કોલુ;
 શુર ચિંતામણિ રત્ન સરીખા, શુર દક્ષણાવર્ત શ'ખોલુ. ભ. ૯
 કામધેનુ કલ્પદ્રુમ સરીખા, દેવ પરે આરાહોલુ;
 કામકુલથી અધિકા જાણી, નિજશુરના શુણુ ગાઓલુ. ભ. ૧૦
 નિજશુર સ્તવતાં કૃપ્યા મનોરથ, રચ્યો ભરતનો રાસલુ;
 આણુંદ વિમળ સુરીશ્વર નામે, પહોતી મનની આશલુ. ભ. ૧૧
 જૈનધર્મ જિણે જાતો રાખ્યો, પડતાં રાખ્યા જ'તલુ;
 પૃથ્વી પરે. પરિસહ જામિયા, તે મુજ શુર શુણુવંતલુ. ભ. ૧૨
 શુદ્ધ ગોચરી કરતા કરતા, હેતા શુદ્ધ ઉપદેશલુ;
 લવિક લવ પ્રતિબોધ પમાડ્યા, કપટ નહીં લવલેશલુ. ભ. ૧૩
 ભૂખ તરસ પરવચનો ખમતા, કરતા ઉચ્ચ વિહારલુ;
 જૈનધર્મ દીપાવા કાજે, ન કરે દેહની સારલુ. ભરત. ૧૪
 તાસ પાટે દિનકરથી અધિકો, વિજય દાનસૂરીદોલુ;
 તિમિર-મિથ્યાત્વ દૂર ટાળિયાં, જિમ આકાશે ચ'દોલુ. ભ. ૧૫
 તે નર મુક્તિતણા અભિલાષી, ગીતારથ મહા મોટાલુ;
 મધ્યસ્થ વૃત્તિ ન કરે નિંદા, ઉપશમ રસના લોટાલુ. ભ. ૧૬
 શુદ્ધ પરૂપક સંયમ ધારી, દેશ કાળ લહે લાવલુ;
 દેવ નમી બેસે જસ આગે, મુનિ ન કરેજ સરાવલુ. ભ. ૧૭
 તાસ પાટે ઉદ્યો એક હીરો, હીર પટોધર નામલુ;
 જિણે અકબરશાહને પ્રતિબોધી, કર્યો ધર્મનાં કામલુ. ભ. ૧૮
 જિણે સાગરથી જાળ કઢાવી, અજાતણે ઉગારેલુ;
 ગવરી મહીધી વૃષભ ને ભેંસા, તેહને કોચ ન મારેલુ. ભ. ૧૯
 સસલા શેલા શૂકર હરિણાં, હીરતણા શુણુ ગાયલુ;
 ચકવી આપુકે આસ ચકોરા, પ્રણમે જગશુર પાયલુ. ભ. ૨૦

પૂંછી, ધુવો ઉંખર જનિયો, મૂક્યો તીરથદંડલુ;
 ગચ્છ ચોરાશી[ની] મામ વધારી, શ્રી જૈનરાજ્ય અખંડલુ. ભ. ૨૧
 વૈર વિરોધ વિગ્રહ જિણે ટાળ્યો, ન કરી જિણે પરનિંદાલુ;
 તે નરનારી જગમાં ફાળ્યા, હીર પટોધર વંદાલુ. ભ. ૨૨

(૬૬૫)

હીરતણે પાટે હવો, ^૧જ્યસિંહલુ ગુણવંત;
 જિણે અકખરશાહ પૂજ્યો, દિલીપતિ બળવંત. ૧

(૬૬૬)

જિણે દિલીપતિ દેખતાંરે, હત્યો વાદ વિવેક;
 શાહ અકખર રંજિયોરે, હાર્યા વાદી અનેક. ૧

શાહ અકખર એમ કહેરે, હીરતણે શિષ્ય સાચ;
 રોહણાચળનો ભપનોરે, તે નાચ વળી કાચ. ૨

જગગુરુનો શિષ્ય એ ખરોરે, દીસે બહુ ગુણગ્રામ;
 ત્યાં દિલીપતિ થાપતોરે, સૂરી સવાઈરે નામ; ૩

ઋષભ કહે નર તે ભલારે, રાજે પિતાનું નામ;
 શ્રીઆદીશ્વરકુળ જુઓરે, ભરત વધારે મામ. ૪

વસુદેવ કુળે કૃષ્ણજીરે, દશરથ કુળે શ્રીરામ;
 નૃપ પાંડુકુળે પાંડવારે, જિણે કર્યો ઉત્તમ કામ. ૫

ધણ દ્રધાંતે બાણજોરે, તે ચેલો જગ સાર;
 નિજ ગુરુ મામ વધારતોરે, સંભારે તે વારવાર. ૬

વીરવચન અબુઆળતોરે, ગૌતમ પ્રાદાણુ ભાત;
 તો તેહના ગુણ વિસ્તર્યાંરે, નામ જપેરે પ્રભાત. ૭

૧ શ્રી હીરવિજયસૂરિની પાટે શ્રી વિજયસેનસૂરિ થયા છે.
 જ્યસિંહજી એ નામ શ્રી વિજયસેનસૂરિનું હોય એમ સંભવે છે.

- હીરવચન દીપાવતોરે, જ્યસિંહ ગુરૂપ ગંભીર;
જિજ્ઞે ગચ્છ સંઘ વધારિયો, ગયો ન જાણ્યોરે હીર. ૮
- ખિંબપ્રતિષ્ઠા બહુ થઈરે, બહુજી ભરાયારે ખિંબ;
શ્રી જિનભુવન મોટાં થયાંરે, ગચ્છ વાધ્યો બહુ લંબ. ૯
- તે જ્યસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ;
સમતા શીળ વિદ્યા ઘણીરે, દેખાડે શુભ ગતિ વાટ. ૧૦
- સત્યવાદી સંયમધણીરે, નિર્દોષી નર સાર;
આપ પિયારો કો નહીંરે, દોષ રહિત લેરે આહાર. ૧૧
- તેહને પાટે વળી પ્રગટીઓરે, કલ્પતરૂનોરે કંઠ;
વિજયાનંદસૂરીશ્વરૂરે, દીઠે અતિરે આનંદ. ૧૨
- જેહની મધુરી દેશનારે, સૂરી ગુણરે 'છત્રીસ;
ગુણ 'સત્તાવિશ સાધુનારે, 'સત્તર લેહ સંયમ કરીશ. ૧૩
- હીર હાથે દીક્ષા વરેરે, હુઓ તપગછનોરે નાથ;
ઋષભતણો ગુરૂ તે સહીરે, તેહનો મસ્તકે હાથ. ૧૪

(દુહા.)

- મસ્તક નામી તેહને, રચ્યો ભરતનો રાસ;
ત્રંખાવતિમાં નીપનો, જ્યાં બહુ માનવ વાસ. ૧

(ઢાળ ૮૩ મી—દેશી ઉલાળાની—રાગ ધનાશ્રી)

- જિહાં બહુ માનવનો વાસો, પહોચે સહુકોની આશો;
ભૂખ્યો કો નવિ જાય, ઘેરે ઘોડા ગજ ગાય. ૧
- મંદિર મોટાં છે આંહિ, બહુ ઋદ્ધિ દીસે છે લાંહિ;
ઈંદ્ર સરીખા તે લોકો, કરતા પાત્રનો પોષો. ૨
- ઘર ઘર ઝુંદર નારી, દેખી રંભા એ હારી;
વસે વ્યવહારીઆ ખડોળા, પહોચે મનતણા ડાહળા. ૩

(૧૦૪)

ભરતખાહુબલી.

- વાહાણુ વખાર બ્યાપારી, વૃષભ વહેલ તે સારી;
સાયરતણાં જળ કાળાં, આવે મોતી પરવાળાં. ૪
- નગર ત્રંખાવતી સારો, દુખિયા નરનો આધારો;
નિજ પુર મૂકીઅ આવે, તે અહીં બહુ ધન પાવે. ૫
- ધંસું અનૂપમ ગામ, જોડનાં બહુ છે નામ;
ત્રંખાવતી પિણુ કહિયે, ખંભનગર પિણુ લહિયે. ૬
- લોગાવતી પિણુ હોય, નગર લીલાવતી ભેય;
કર્ણાવતી પિણુ ભાણું, ગઢ મઢ મંદિર વખાણું. ૭
- નગર ચોરાસી અહુટાં, ચોભંત હાટ તે મોટાં;
ઝવેરી પારખ સારા, એસે હોસી દંતારા; ૮
- વિવિધ બ્યાપારિયા નિરખો, ભેધ ૧ ત્રપોળિયો હરખો;
મોટી માંડવી કુરભે, દાણુચોરી તિહાં વર્જો. ૯
- નગરી [નાં] લોક વિવેકી, પાપતણી મતિ છેકી;
પૂજે જિનવર પાય, સાધુતણા ગુણ ગાય. ૧૦
- નહી કોઇને વિષવાદ, પંચ્યાસી જિનપ્રાસાદ;
મોટી પોષધશાળ, સંખ્યા તેહની બેતાળ. ૧૧
- બહુ હરીમંદિર ભેય, અહીં ૨૫૮ દર્શન હોય;
નહી કોઇને રાગ દ્રેષ, વસતા લોક અનેક. ૧૨

(હુહા.)

જન અનેક પુરમાં વસે, નહીં નિંદાની વાત;
બહુ ધન ધાન્યે તે ભરી, વસ્તુ અનૂપમ સાત. ૧

૧ ત્રણ દરવાજા. ૨ ભોગી, જગમ, યતી, સંન્યાસી અને
દર્વેશ આ છ, અયવા જૈન, મીમાંસક, બૌદ્ધ, સાંખ્ય, શૈવ અને
નાસ્તિક.

વહેલ વરઘોડો વીંઝણો, મંદિર બલિલાત;
લોજન દાળ ને ચૂડલો, એ સાતે ખંભાત. ૨

બહુ વસ્તીથી દીપતું, અમરાપુર એ હોંચ;
શાહ જહાંગીરજ પાતશાહ, નાથ નગરનો ભેય. ૩

નગર ભહું ત્રખાવતી, દિન દિન ચઢતો વાસ;
ઋષભ કહે તિહાં ભેડીઓ, ભરતેશ્વરનો રાસ. ૪

(દાળ ૮૪ મી—દેશી દીઠો દીઠારે વાંભાડો—રાગ ધનાશ્રી.)

કીધો કીધોરે મેં રાસ અનૂપમ કીધો;

મહીરાજનો સુત સંઘવીસાંગણુ, પ્રાગ્વંશીય પ્રસિદ્ધારે. કી. ૧
દાન શીળ તપ ભાવના ભાવે, શ્રીજિનના ગુણુ ગાવે;

સાધુપુરૂષને શીષ નમાવે, જિનવચને ચિત્ત દાવેરે. કી. ૨
દ્વાદશ વ્રતતાણા તે ધારી, જિન પૂજે ત્રણુ કાળ;

પોષધ પડિછમણાં પુન્ય કરતા, જીવદયા પ્રતિપાળરે. કી. ૩
સંઘવી સાંગણુનો સુત કવિ છે, નામ તસ ઋષભજ દાસ;

જનની સરૂપાદેને શિર નામી, ભેડયો ભરતનો રાસરે. કી. ૪
સંવત સોળ અઠયોતરો આખું, પ્રગટયો પોષજ માસ;

દશમિ તણો દાહડો અતિ ઉજવળ, પહોતી મનતાણી આશરે. કી.
શુક્રવારે મેં રાસ નિપાયો, અશ્વિની તિહાં નક્ષત્ર;

સંઘવી ઋષભદાસ એમ ભાળે, ભરતનું નામ પવિત્રરે. કી. ૬

હતીશ્રી ભરતેશ્વરજીનો રાસ સંપૂર્ણ.

૧ પ્રાણાતિપાતવિરમણ, મૃપાવાદ, અદતાદાન, બ્રહ્મચર્ય, પરિબ્રહ્મપરિભાણ, દ્વિગ્વિરમણ, ભોગોપભોગ, અનર્થદંડ, સામાયિક, દેશાવગાશિક, પોષધ અને અતિથિસંવિભાગ. ૨ સવાર, મધ્યાહ્ન, સાંઝ.

શ્રીચુત કવિ વાનાજી વિરચિત-

શ્રી જ્યાનંદ કેવળી રાસ.

(મંગળાચરણ—ચરણ છંદ-વૃત્ત.)

શાંતિ જિનવર શાંતિ જિનવર નમિય ^૧ખહુભત્તિ,
શ્રી શારદ સમરી સદા 'કર' ચરિત્ર રસ ^૨સુરંગ આણિય;
જ્યાનંદ ગુણ વર્ણવું શ્રીવજ્યાનંદ ગુરુ લહિય વાણિય;
તાસતણે ^૩સુપસાઉલે હુઓ મને' હુદલાસ,
^૪સરસ કથા સુણને સહુ જિમ મન પહુ'ચે આશ. ૧

(હુહા છંદ.)

^૫બ્રહ્માણી તુજ વીનવું, આપ મતિ તું માય;
સુજ મન આનંદ ઊપનો, ગાઉ જ્યાનંદરાય. ૨
^૬હંસાસનિ સેલું સદા, ^૭કવિયણની આધાર,
સરસ કથા જ્યાનંદની, આપી કરને સાર. ૩

૧. ધણી ભક્તિથી. ૨. સારો રંગ. ૩. કૃપાવડે. ૪. સારા રસ સહિત.
૫. બ્રહ્માણી અને રૂદ્રાણી એવી બે દેવીપકિત છે. રૂદ્રાણિ પશુહિસા
મધ આદિ અધર્મકર્તા હોય છે અને બ્રહ્માણી શ્રીકૃષ્ણ મેવાની
ભેટથી પ્રસન્ન કહેનાર સુધર્મવત હોય છે. ૬. હંસના વાહનવાળાં
સરસ્વતી. ૭. કવિજન. ૮. સભાળ.

- કમળ કમંડળધારિણી, વીણા પુસ્તક હાથ;
કવિયણુને હિતકારિણી. નિશ્ચે આવે સાથ. ૪
- તુજ સમવડ જગ દો નહીં, ત્રિહું ભુવને તુજ ^૧વાસ;
કવિજન આશાપૂરણી, તું ^૨મહી કરજે રાસ. ૫
- તું ^૩જગદંબ ત્રિપુરા સતી, તું કવિયણુની આશ;
સ્વપ્ને જે નરને મિલી, તેહને ક્રિયો ^૪પ્રકાશ. ૬
- કવણુ જયા તે કિહાં હયો, કવણુ ગામ કુણુ ઠાણુ;
શ્રી વિજયાનંદ મુખ થકી, લહું તે મધુરી વાણુ. ૭
- કુણુ સંવત્સર કુણુ દિને, હુવો કેમ હુલ્લાસ;
મંવત સોળે છયાસિયે, શુર ^૫બારેજે ચોમાસ. ૮
- સંઘ મહુ આદર ઘણે, વાવે ^૧વિત્ત ^૨મુકામ:
દિન દિન ઉત્સવ બહુ થયા, પસર્યા ઠામોઠામ. ૯
- શ્રીજયાનંદતાણું ચરિત, શ્રી શુરને ઉપદેશ;
સરસ કથા કવિયણુ કહે, જેહના ગુણુહ ^૩અશેષ. ૧૦
- (કથા-રમ્ભ.)
- જંબૂદ્વીપે સરત જે, મધ્ય ખંડ તિહાં જાણુ;
રતિવર્દન નામે નગર, ગુણુમણિ કેરી જાણુ. ૧૧
- રાજા નરવીર ત્યાં સહી, ^૧અરિઠ્ઠજગંજાણુહાર;
મતિસાગર મંત્રી લલો, મુખ્યો તેહ શિર ભાર. ૧૨
- પ્રેહિત વસુસાગર વળી, કરે રાજનાં કામ;
રાજ્ય મુખે તે ભોગવે, જિમ જગ જાણુ ^૧રામ. ૧૩

૧ નિવાસ-રહેઠાણુ. ૨ રાસની મુદ્રતા સંબંધી સાક્ષીના દસ્કત રૂપ સહી કરજે. ૩ જગતની માતારૂપ. ૪ જાહેરમાં લાભ્યાં. ૫ અમદાવાદ ખાસે બારેજ નામનું ગામ છે. ૬ પૈસો. ૭ ધર્મ, પુન્ય, પરાંપકાર વગેરે સારે ઠેકાણે વાવરવા લાગ્યા. ૮ બાકી નહી તેટલા. ૯ શત્રુના સૈન્યનો નાશ કરનાર. ૧૦ રામચંદ્રજીની પેઠે નીતિયુક્ત. રામરાજ્ય.

- મંત્રીને સ્ત્રી જે અછે, ગુણસુંદરી ગુણખાણુ;
બીજી રૂપે આગળી, ગુણમંજરી વખાણુ. ૧૪
- મંત્રી ઘર એક સાધુ તવ, આવ્યો ^૧બહેરણુ જામ;
^૨અસૂઝતું તે નવિ લિયે, પાછો વળિયો તામ. ૧૫
- મંત્રી કહે નથી ^૩સૂઝતું, તે સ્ત્રી કારણુ જાણુ;
વાણી ઇસી તવ ભિચરી, નયણે શું છે 'હાણુ ? ૧૬
- ઋષિ પાછો વળિયો તદા, ^૪સાહસો આવ્યો શેઠ;
વચને સંતોષી કરી, તવ ^૫નમિયો પગ હેઠ. ૧૭
- મંત્રી કહે શેઠ આવિયો, પૂછે સાધુવૃત્તાંત;
^૬વણિગ કહે એ ગુરૂ લલો, નિશ્ચે જાણો સંત. ૧૮
- એહતું ઈર્ષન મુજ થયું, ધન દિન સહી પ્રમાણુ;
એહતું ચરિત્ર અછે જાણું, સાંભળો બોણું વાણુ. ૧૯
- મિંધુ દેશ નરવીરપુર, અતિભળ નામે રાય;
જહુ 'ભઠવાકો ગાણ્યો, ^૭અરિ સુવિ સેવે' પાય. ૨૦
- સભા સહુકો સામટી, બેઠી જિમ ^૮સુરલોક;
નાટકિયા અન્ય દેશના, માંડે નાટિક રોક. ૨૧
- ચક્રી સગરતણું સહી, નાટિક લાભ્યા જામ;
સાં ^૯સહુસ મુત વિણુસિયા, મન વૈરાગ્યો તામ. ૨૨
- ^{૧૦}પંચ મહાવ્રત આદરી, કીધા શુદ્ધ પરિણામ;

૧ ભોજન પદાર્થ ગ્રહણ માટે. ૨ દોષ રહિત નહીં અથવા ન ખપે એવું. ૩ નથી દેખાતું ? ૪ આંધળો છે ! ૫ મહાનમાં. ૬ પગે લાગ્યો. ૭ આવક. ૮ સુમટવાદમા ગર્જના કરતો ભેદ-મહાન વીર-મણિ નિહાળી. ૯ રાત્રી બધા ચરણ સેવતા હતા. ૧૦ ઈદ્રલોક ૧૧ સાંક ફળર પુત્રનાં મરણ થવાનું ભેદ. ૧૨ પ્રાણાતિપાત, મૃત્યુવાદ, અદ્વાતાદન, મૈથુન-મહાયર્થ અને પરિગ્રહ એઓનો સર્વથા ત્યાગ.

અંગ^૧ અગ્યારજ અભ્યસ્ત્યાં, જપે^૨ તે જિનવર નામ. ૨૩
તપખળે^૩ લખિ અછે ઘણી, વિચરે^૪ ગામોગામ;

એકલ વિહારની આગન્યા, ગુરૂ આપે તિણુ કામ. ૨૪
વિહાર કરતાં આવિયા, ગજપુર કેરે કામ;

દેવે^૫ નાટિક માંડિયો, ગજરોગ છે તિણુ ગામ. ૨૫

(કાળ પહેલી-દેશી ચુંદડીની.)

રાજા લીમ તિહાં રાજિયો એ, અતિસાગર મંત્રી વાજિયો એ;

^૧ગજરોગ નાણી તે દુખ ધરે એ, મંત્રી તવ વનમાંહિ ફિરે એ. ૧

દેવ ભગતિ નાણી ઉદ્ધસ્યો એ, મંત્રી ^૨પગરજ લેઈ ચિત્ત હસ્યો એ;

ગજમસ્તકે^૩ તિલકજ કર્યા એ, તવ દુઃખ હતાં તે સવિ હર્યા એ. ૨

પછે અતિખળ રાજઋષિ સંચરે એ, ખેમાપુર જઈને ઊતરે એ;

નર^૪મિરથી તિહાં અતિ ઘણી એ, તે નાણે શ્રી જિનવર ધણી એ. ૩

ફત એક ગજપુરથી તદાએ; ખેમાપુરથી આવ્યો એકદાએ;

ઋષિ વાત હતી તે સવિ કહે એ, રાજા મન વિસ્મય અતિ લહે એ. ૪

રાજા લોક સહુ આવિયા એ, યતિ વાંદે મનશું ભાવિયા એ;

ગુરૂ ધર્મ દેશના દે ખરી એ, ભવિષ્યે^૫ તે ભાવે ધરી એ. ૫

^૧ચરણુરેણુતણાં તિલકજ કરીએ, સવિ શાંતિ હુઈ તેણિ પુરીએ;

તવ ^૨માસખમણુને પારણુ એ, વસંતપુરિ આવ્યા બારણુ એ. ૬

ગોખે^૩ પુરોહિતનો દીકરો એ, તે ખેઠો હતો ^૪વ્યંતરો એ;

‘યતિશિર મોજા’ તે દિયે એ, શાસનાદેવી ^૫તસ કર દિયે એ. ૭

૧ આચારાંગ, સૂયગડાંગ, કાણાંગ, સમવાયાંગ, ચાતાસૂત્ર, ભગ-
વતી સૂત્ર, ઉપાસકદશાંગ, અંતગડદશાંગ, અણુતરોવવાઈ, પ્રશ્નવ્યાકરણુ
અને વિપાકસૂત્ર. ૨ હાથીઓમાં રોગ ફેલાયો હતો. ૩ પગની ધૂળ.
૪ કોલેરા-પ્લેગ. ૫ પગની રજ. ૬ મહીનાના ઉપવાસના પારણાને
દિવસે. ૭ વ્યંતરના વળગાડ જેવો. ૮ સાધુના માથામાં બેડા મરાવ્યા.
૯ હાથ તેના છેદી નાખ્યા.

રાજા લોક સહુએ મિલિ એ, યતિ ખમાવે મન રણિ એ;
 યતિ કહે હું જાણું નહીં એ, પારણા કાજ આગ્યો અહીં એ. ૮
 તવ દેવી કહે દીક્ષા લિયે એ, તો કર ^૨સાજ સવિ એ લહે એ;
 ચારિત્ર લહી તપ આદરિએ, ^૩લવસાચર તે પુહતો તરીએ. ૯
 વિહાર કરતા ઇહાં આવિયા એ, માસખમણને પારણે ન પાવિયા એ;
 એહને દરિસણે હું ખ ટળે એ, મનવંછિત સવિ આવી મિલે એ ૧૦
 દેવ બહુ ^૪સાનિધ કરે એ, પુન્યલંકાર પોતે ભરે એ;
 મંત્રી હુઃખ ધરતો લણે એ, મેં નિંદા કરી મૂરખપણે એ ૧૧
 શેઠ મંત્રી બેહુ તિહાં ગયા એ, ઋષિ ખામીને ^૫ચોખા થયા એ;
 અસૂઝતું સવિ પ્રીછવિયા એ, ^૬મોહક ન લીધા તે વિષ ઠવિયા એ. ૧૨
 કરતાં ^૭ગરજ નાખી હુતી એ, દેખાડે આણી યતી એ;
 મંત્રી તવ ધરમ પામિયો એ, નિજઘર જઇને વિરામિયો એ. ૧૩
 વણિ માસખમણને પારણે એ, ઋષિ તેડી આણ્યો ખારણે એ;
 અજ્ઞપાન તે સવિ આગળ ધરે એ, ^૮સુરવૃષ્ટિ બહુ જયજય કરે એ ૧૪
 દેવ ^૯હુંદુભી વાજે ઘણી એ, તે સાંભળી સવિ પુરને ^{૧૦}ધણીએ;
 સર્વ વૃત્તાંત લોકે કહ્યા એ, રાજન મન વિસ્મય થયો એ; ૧૫
 પ્રભાતે જાઉં ઋષિ વાંદવા એ, કરે મનોરથ અભિનવા એ;
 તિણે સમે અતિભળ રાણ્યો એ, કર્મ આઠ નીમેડી ભાંજિયો એ. ૧૬
 પ્રભાતે તે કેવળ લહેએ, વધામણી નૃપ આગળે કહે એ;
 રાજા મન ઉદ્વિટ થયોએ, મંત્રીસ્થુ^૧ વદન ગયો એ. ૧૭
 શુરૂએ^૨ ધર્મદેશના કહીએ, ભવિષ્યે તે સવિ^૩ સદહી એ;
 રાજા મંત્રી^૪ દેશ વિરતિ કરેએ, નિશ્ચળ મને ધરમ ચિત્તે ધરેએ. ૧૮

૧ માફી માગી. ૨ હાય સાજ થવા. ૩ સંસારરૂપી સમુદ્ર.
 ૪ મદદ ૫ નિર્દોષ-પવિત્ર. ૬ લાહુ ૭ ઝેરની લાળ. ૮ દેવ તરફથી
 ફૂલ વગેરેની વૃષ્ટિ. ૯ દેવતાઈ નગારાં. ૧૦ રાજાએ. ૧૧ કબુલ કરી.
 ૧૨ આવકધર્મ.

અતિથલ ચતી મારગે' વહ્યાએ, રાજ મંત્રી નિશ્ચળ થયા એ;
રાજ મંત્રી યુષ્મે રહેએ, વસ્તુસાર પુરોહિત 'ગહગહે એ. ૧૯
ભવ પહેલો એ તાણીયે એ, વળી આઘો સંખંધ વખાણીયે એ;
પુરોહિત નાસ્તિક ભણિયે એ, રાજ મંત્રી જિન ધર્મ આણિયે એ;
રાજ જિન ધર્મ ચિત્તે ધરેએ, તે વિપ્ર તણે મન ન વિસરે એ. ૨૦

(હાળ ખીલ-દેશી ચોપાઈની.)

એક દિન રાજ સભા મગાર, વગુ પ્રોહિત પાસે' મતિસાર;
જેન ધર્મની કાઠે વાત, લીની જેહની^૨ સાતે ધાત. ૧
ધાપે ધર્મજ ઉલ્લટ ઘણે, પુરોહિત^૩ ઉથાપે^૪ અવગણે;
નાસ્તિક મતિનો તે છે ધણી, તે મંત્રી નાજે અવગણી, ૨
રાજયે અપમાન્યો જેહ, કઠે ગ્રહીને કાઠ્યો તેહ;
ઘેર જધને બેસી રહ્યો, રાજ સભાથી દૂરજ થયો. ૩
એક દિન રાય શિર દુઃખજ થયું, પુરોહિતને તવ તેહું ગયું;
તવ તિહાં વિપ્રે કરી^૫ સમાધિ, રાજ કાને લાગ્યો બ્યાધિ. ૪
મહેતા બેપર માંડયું ફૂડ, 'શ્રાવકી વૃત્તિ તે' સીખ્યો ખૂડ;
કામશાસ્ત્રના લીધા મર્મ, કોકશાસ્ત્રના કીધા શર્મ, ૫
અનેક પદે તે પેસે કાન, થઈ શ્રાવક રંજે રાજન;
કામ કોક વળી શાસ્ત્રજ જેહ, રાજ આગળ ભાજે તેહ. ૬
ઇણ અવસરે મંત્રી મતિસાર, કીધો 'જિન-પ્રાસાદ ઉઠાર;
'બિંબ પ્રતિષ્ઠા કીધી ભટ્ટી, સહુ જિમવા તેડયા મન 'ફૂલિ. ૭
રાજ જીમવા તેડયો સહી, વસુ વિપ્ર તે આબ્યો વહી;

૧ પ્રસન્ન ચિત્તવડે. ૨ શરીર અંદરના સાતે ધાતુઓ-રસ-
લોહી-હાડ-મજ્જા-મેદ-માસ-વીર્ય યુધાં જેન ધર્મના મર્મમાં રંગાધ
રસખસ થઈ રહી હતી. ૩ વાતને ક્યુન ન કરે-વિકલ પ્રશ્ન ઉઠાવે.
૪ નિંદા કરે અથવા બેપરવાહી બતાવે. ૫ આરામ. ૬ શ્રાવકની
કરણી. ૭ જિનમંદિર. ૮ પ્રતિમા. ૯ આનંદયુક્ત થઈને.

મહેતાની સ્ત્રી બેહુચે બેહ, કરે 'પ્રીસણાં મનસ્થુ' તેહ. ૮
 રાજાનું મન વિન્હળ થયું, સ્ત્રી દેખી હંધડું ગહગહું;
 રાજા મંત્રી વિપ્રજ બેહ, નિજનિજ થાનક પુહતા તેહ. ૯
 રાજા કહે 'વાડવ સુણ વાત, મહેતા સ્ત્રીની 'મેળો ધાત;
 નીતિશાસ્ત્ર માંહિ છે કહ્યું, સ્ત્રીરત્ન રાજાનું લહ્યું. ૧૦
 એ બે સ્ત્રી તે રત્ન સમાન, તે તેહી આણું રાજાન;
 રાજા કહે નહિ માહરું કામ, એ નિશ્ચે નહી મૂકું 'મામ, ૧૧
 બે ધમ કરું તો જાચે ધર્મ, કુળ લાજે ને હુચે કુકર્મ;
 ધન્યુ' ચિંતવી રાજા રહ્યો, પણ તે સ્ત્રીને ગુણે કરી 'દહ્યો. ૧૨
 વળી વિપ્ર માંડે પરપ્રંચ, મહેતા ઊપર કૂડજ સંચ;
 તે સુણજો સહુએ મન શુદ્ધિ, મહેતા ઊપર કૂડ કુશુદ્ધિ. ૧૩
 સીમાડો રાજા છે એક, તેહન્યુ' રાયને છે ઉદ્ધવેગ;
 મહેતા નામે લેખજ લખી, 'દ્વત એક 'પાઠ્યો ધરથકી, ૧૪
 'પળપંચ સોનું તસ દીધ, વાત વળી તે બીજી કીધ;
 તે સાહી આણ્યો સલા મજાર, 'લેખ દેખાડ્યો તેણીવાર. ૧૫
 રાય વાંચી મહેતા કર દીધ, મંત્રી કહે દુર્જન જન કીધ;
 રાજા વિપ્ર મળ્યા એકાંત, સ્વામીએ દીઠો 'વૃત્તાંત. ૧૬
 એ મહેતો છે કૂડલંડાર, તાહરા રાજતણો 'સ્યકાર;
 એહની સ્ત્રી બે છે સુંદરી, તે મંદિર આણો 'શર્વરી. ૧૭
 રાજાચે મોકલ્યા સુભદ્ર, મંત્રી ઘાંધી આણ્યો વિકદ્ર;
 'કંઠપંજર ઘાલ્યો મંત્રીશ, નારી બેહુ ઘર લાવ્યો ઇશ. ૧૮
 તે મહેતો તવ કાઉસજ કરે, શ્રી જિનનામ હૃદયમાં ધરે;

૧ પિરસવાનું કાર્ય. ૨ બ્રાહ્મણ. ૩ સંબંધ મેળવી આપ. ૪
 મર્યાદા-લજ્જા. ૫ વિરહાનળ પ્રકટવો એ સ્ત્રીનો ગુણ હોવાથી તે બળવા
 લાગ્યો. ૬ જાસસ. ૭ મોકલ્યો. ૮ ૨૦ તોલા સોનું. ૯ કાગળ-હસ્તા
 વેળ. ૧૦ હકીકત. ૧૧ નાસે કરનાર. ૧૨ રાતે. ૧૩ લાકડાંના પાંજરામાં.

સીથે તે પદે કીધું સહી, શાસનદેવી આવી ^૧વહી. ૧૬
 મહેતાને કહે ચિંતા ટાળ, સંકટ તાહરું ^૨લાંબું કાલ;
 તવ સીને સંતોષી કહી, નિજ થાનક પુહતી તે ^૩સુરી. ૨૦
 રાજા સી પાસે જવ ગયો, ^૪કુદી દેખી ઝાંખો થયો;
 પ્રભાતે મહેતા પાસે જઈ, સવિ ^૫અપરાધ ખમાવે સહી, ૨૧
 રાજા મંત્રી સલા મઝાર, દૂત તેડાવ્યો તેણીવાર;
 દૂતે બીહીતે સર્વે કહ્યું, સ્વામી પંચ પળ સોને થયું. ૨૨
 પુરોહિત મારણ કાઢે રાય, મહેતો માગે કરો ^૬પસાય;
 દેશ બાહર તે કાઢ્યો તામ, મહેતાની જગ વાધી ^૭મામ. ૨૩
 એટલે વન આવ્યા કેવળી, અતિબળ રાજર્ષિ તે વળી;
 રાજા મંત્રી વંદન ગયા, કરી પ્રણામને ઊભા રહ્યા. ૨૪
 મંત્રી પૂછે સ્વામી મુણો, વિપ્રવચરતું કારણ બણો;
 શુરૂ બોલે તું સાંભળ મિત્ર, ભવ પાછલાતણું ચરિત્ર. ૨૫
 નગર એક તું માળી હતો, સીબેહુર્યું તું મુખ વિલસતો;
 તુજ વાડીમાં જિનપ્રાસાદ, ^૮ઈંદ્રભવનર્યું માંડે વાદ. ૨૬
 તે દેખી તુજ ઉપનો રંગ, બીજેરું એક ^૯દોયું ચંગ;
 તે દિન નરપતિ કરે ^{૧૦}પસાય, આસ્થા આવી તુજ તિણ કાય, ૨૭
 દિન દિન તું બહુ પૂજા કરે, પુન્યભંડાર ઇણી પદે ભરે;
^{૧૧}હાળી એક હતો તુજ પાસ, કામ કરેવા કેરે લાસ. ૨૮
 તેહને તવ તે કાલી ભરી, આગળથી કાઢ્યો હિત કરી;
 પાછળથી તું જવ જઈ મળ્યો, તવ ^{૧૨}રોષે ગાઢો કળકળ્યો. ૨૯

૧ આકાશ માર્ગેથી આવી. ૨ બાગી નાખીશ. ૩ દેવી. ૪ કાઢ રોગથી ગંધાતી દેખી. ૫ ગુન્હો. ૬ કૃપા કરો-દરગુજર કરો. ૭ ઇન્જત. ૮ જિનમંદિર એવું ભવ્ય હતું કે તેની શોભા બોધે ઈંદ્રનું ભવન પણ શરમાઇ જાય તેમ હતું. ૯ નનરાણામાં મૂક્યું. ૧૦ કૃપા-નિવાજસ. ૧૧ સાથી-મદદગાર ખેડૂત. ૧૨ બહુજ કંકળ્યો.

તેં રીસેં તવ કલ્યા કુખોલ, તે રીસાવી ગયો નિટોલ;
 માળી મરી તું મંત્રી થયો, હાળી છવ તે વિપ્રજ લયો. ૩૦
 સ્ત્રી બેહુએ એ સ્ત્રી લહી, વીતક વાત હતી તે કહી;
 રાય મંત્રી પામ્યા પ્રતિબોધ, કર્મ ઉપર તે થાયે ^૧યોધ. ૩૧
 પુત્રને રાજે થાપી કરી, શ્રાવકીવિરતિ નિજ આદરી;
 પૌષધશાળાયે તે રહે, છઠ અઠમ કરતા ગહગહે. ૩૨
 દેવલોકે એ વારતા થઈ, એહને ^૨ખોલાવે કો નહી;
 દેવ દોય તવ આવી કરી, ^૩ઉપસર્ગ બહુલા ક્રીધા ફિરી. ૩૩
 તવ તે ન ચામ્યા એકે લગાર, સુર ^૪પ્રથમી પહોતા ^૫ઠાર;
 આઉપુ ^૬પૂર્ કરીને ^૭તત્ર, ત્રીજે ^૮કલ્પ તે મ્યારે મિત્ર. ૩૪
 હવે વળિ ચોથો અધિકાર, તેહ આગળ કહેચું વિસ્તાર;
 ભરતતણો વૈતાલ્ય વિશાળ, ગગનવદ્ધલા નગરી ભાળ. ૩૫
 ચક્રધર રાજા અતિ ચંગ, માળીની સ્ત્રીચું કરતો સંગ;
 તેહની કુખે ^૯લાણુ સમાન, નરવીર ઉપનો ^{૧૦}સોવનવાન. ૩૬
 ચક્રાશ્રુધ નામે અતિસાર, તેહને રાજા સોંપે ભાર;
 દીક્ષા લેઈ કરે વિહાર, અંથ જાણ્યા નવિ લાલે પાર. ૩૭
 ચક્રાશ્રુદ્ધ રાજા મન રંગ, નંદીસર પુહુતા ઉછંગ;
 આનંદે તિહાં નાટક કરે, દેવ એક તેહતું ચિત્ત ઠરે. ૩૮
 કામોદકી તવ વિદ્યા દીધ, મન ચિંતવ્યા મનોરથ સિદ્ધ;
 આબ્યો નગરે મનને રંગ, વિદ્યા સાથે ગિરિને શૃંગ. ૩૯
 ઇશ્વર અવસર ^{૧૦}લંકાનો ધણી, મેરૂની યાત્રા કરવા લાણી;
 શતકંઠનું ^{૧૧}ખાણું વિમાન, નીચો થઈ જીવે સાવધાન. ૪૦

૧ લડવા મર્યા. ૨ ચળાવે. ૩ કષ્ટ-પીડા-હરકત-ન સહે-
 વાય તેવી વેદના-ભય. ૪ દેવતાઓ વખાણીને. ૫ ઠેકાણે. ૬ ત્યાં.
 ૭ ત્રીજો દેવલોક. ૮ સૂર્ય. ૯ સોવન સરખી નિર્મળ તેજસ્વી
 કાતિવાળા. ૧૦ શતકંઠ રાજા. ૧૧ અપરકચ.

૧નાગપાસ તે બાંધ્યો રાય, કરી ઉપદ્રવ લંકા જાય;
 ૨રોમ એક તે ચૂકો નહી, વિદ્યા પૂરાણુ તેહની થઈ. ૪૧
 ઇંછે સમે નર આબ્યા દોય, વાત સાંભળો સ્વામી સોય;
 ઉવબા નગરી છે અતિ ૩તુંગ, શ્રીચંદ રાજ કરે અતિ ૪ચંગ.
 કન્યા આઠ અછે અતિસાર, જાણે દેવીનો અવતાર;
 તિહાં જઈ જો તુહો વરો, તો સરખેસરખા અણુસરો. ૪૩
 ૫ભેર વળાડી ચાલ્યો તિહાં, અયોધ્યા નગરી છે જિહાં;
 શ્રીચંદ રાજ તે સજ થઈ, સાહમો આબ્યો સેના ગ્રહી. ૪૪
 અનેક પરે યુધ કીધા ઘણા, પુન્ય ખૂટયાં તે શ્રીચંદતણાં;
 મન વૈરાગે ભાબ્યું જામ, ૬મુરે ઊપાડી કાઢ્યો તામ. ૪૫
 યતિ સમીપે મૂક્યો સહી, તવ તેણે તિહાં દીક્ષા ગ્રહી;
 સુત તેહનાને આપી રાજ, કન્યા પરણી સાધ્યાં કાજ. ૪૬
 લંકાપતિસ્યું માંડી રોષ, તે સાહમો ચાલ્યો બહુ ૭કોસ;
 શતકંઠ રાજ અતિ બળ ભર્યો, સાહમો આબ્યો ઉઘટ ધર્યો. ૪૭
 યુદ્ધ અનેક સખળ તિહાં થયાં, ૮રસનાયે નવિ જાયે કદ્યાં;
 શતકંઠે તે ચાલ્યું નહી, ગ્રહી કબજે નર બાંધ્યો સહી. ૪૮
 વડની હાળે તે બાંધીઓ, તવ રાજ આતમ સાધિયો;
 શાસનદેવે છોડી કરી, વેષ સર્વ તે આગળ ધરી. ૪૯
 તવ શતકંઠે દીક્ષા ગ્રહી, ૯સુગતિપંથ તે ચાલ્યો સહી;
 તવ રાજ પગે આવી નમ્યો, ક્રોધ ઘણો ચક્રીનો શમ્યો. ૫૦

૧ સાપના વીંટાવાથી સળડ બંધનમાં આવવું તેવી વિધાવડે
 મુસ્કેટાટ બાંધી લીધો. ૨ ફવાડા જેટલો પણ ન ચાલ્યો. ૩ ઉચું.
 ૪ ઉત્તમ. ૫ ભેર નામનું વાજન ગ્રહી પ્રસિદ્ધ છે. ૬ દેવતાએ.
 ૭ ગાઉ. ૮ જીભથી. ૯ મોક્ષનો રસ્તો હાથ કરવા તૈયાર થયો.

તસ સુત રાજે થાપી કરી, ઘણા રાયની કન્યા વરી;
 પાછી વળીને ચાલે જિસે, વાત હુઈ તે સુણને તિસે. ૫૧
 'દક્ષણ-શ્રેણિ રાજ મનુવેગ, તેહને સહસ કન્યાનો છગ;
 છડે પ્રયાણે ચાલ્યો તિહાં, મનુવેગ રાજ છે જિહાં. ૫૨
 તેહસ્યું યુધ તે કીધા ઘણા, અતિ હરખ પુહુતા મનતણા;
 ચક્ર લાગ્યું મનુવેગહ તજ, ચક્રિ ખમાવે સૂધે મજ. ૫૩
 વૈરાગે નિજ પુરી લાવીઓ, કન્યા પરણાવી લાવીઓ;
 પુત્ર વધાને આપી રાજ, આપે સાર્યો આતમકાજ. ૫૪
 ચક્રાચુધ રાજ ગુણ લયો, નિજ પુરિ આબ્યો બહુ પરિવર્યો;
 કન્યા સોળ સહસ તિહાં વરી, ચક્રીઋદ્ધિ તે પામી ખરી. ૫૫
 ઇંદ્રિતણી પદે વિલસે સોગ, હુઈ હુકાલ કદા નહિ સોગ;
 ઋષિ શ્રીચંદ મનુવેગજ જેહ, સહસાચુધ મોક્ષે ગયા તેહ. ૫૬
 શતકંઠ જે લંકાનો રાય, લવ પંચમે તે મોક્ષે જાય;
 એ વરતાંત એટલે રહે, આઘી વાત કવીયણ કહે. ૫૭

(હુહા.)

શારદ માત પ્રણમી કરી, કહેસ્યું ચરિત્ર રસાલ;
 જયાનંદ હવે વર્ણવું, આણી હર્ષ વિશાળ. ૧
 જંબૂદીપમાંહિ લલો, ભરતખંડ સુવિશાલ;
 જયા નામે નગરી લલી, ઇંદ્રપુરી સમ લાળ. ૨
 રાય વિજય અતિ હીપતો, બંધવ જયાસુજાણ;
 અરિદલગંજન શોભતો, જાણે દૂળે યલાણ. ૩
 વિજય ઘરે વિમળા સતી, જય તે કમલાકંથ;
 શોભાગે કરી દીપિકા, ચાલે સૂધે પંથ. ૪

૧ વૈતાંદ્ય પર્વત ઉપર ઉત્તર શ્રેણી અને દક્ષિણ શ્રેણી એવા બે વિભાગ વિદ્યાધરોને રહેવાના છે. ૨ પોતપોતાનાં. ૩ સોળ હજાર. ૪ સૂર્ય. ૫ પાંસરે રસ્તે-સીધે આચાર માર્ગે.

- ભવ અસંખ્યાતા કરી, પુરોહિતનો જે ભવ;
 ધૂમકેતુ તે ઊપનો, કરતો પાપ સદીવ. ૫
- નિમલ્લાને કુખે અવતર્યો, ધૂમકેતુ 'ચવેણ;
 સિંધ 'શૂકર સુપનજ લહી, સિંધ નામ ધર્યું તેણ. ૬
- મંત્રી ભવ તે અવતર્યો, કમલા કુખે સુભાણ;
 સાત સાગર આય લોગવી, ત્રીજે 'કલ્પે' ઠાણ. ૭
- જન્મ્યા પછે લખમી ઘણી, વાધ્યા દેશ ભંડાર;
 જયાનંદ નામજ ધર્યું, ઉત્તવ જયજયકાર. ૮
- કુમર બેહુ તે વાધતા, સરખા સરખી જોડ;
 વન 'લીતર રમવા ગયા, આણી મનમાં 'કોડ. ૯
- રૂપ અનોપમ અતિ ઘણું, જાણે ઈંદ્ર સમાન;
 રાજાને વલ્લભ ઘણું, તિમ તિમ વાધે વાન. ૧૦
- 'રમત કરતા અતિ રસે', રવિ 'અસ્તાચલ જાય;
 તે દિન વાસો તિહાં વસ્યા, સુંદર જોઈ 'સુધાય. ૧૧
- નાટ્ય અનોપમ સાંભળી, શબ્દતણે અનુસાર;
 જોવા તે બેહુ ગયા, ઋષિ કીઠો તિણ વાર. ૧૨
- શુક્રને કેવળ ઊપનો, 'સુર કરે નાટક 'ચંગ;
 તે બેહુ તવ હરખીઆ, મનસ્થુ' લાગો રંગ. ૧૩
- શુક્રે ધર્મ-દેશના કહી, તે પામ્યા પ્રતિજોષ;
 સમકિત ગ્રહ 'સૂધે મને, તે બેહુયે તિહાં યોધ. ૧૪
- પ્રમ્ન કહું સ્વામી સુણો, પૂરણ કરી પસાય;
 'કુણ સુર એ નાટક કરે, કિહાં છે એહનો ઠાય ? ૧૫

૧ ચવી ગર્ભાવાસમાં આવ્યો. ૨ અચર. ૩ ત્રીજે દેવલોકથી.
 ૪ અંદર. ૫. ઉમગ-આનંદ. ૬ રમત. ૭ સૂર્ય. અસ્તાચળ પર્વત.
 આંદે જવાથી અસ્ત થયો જણાયો. ૮ સારે ઠેકાણે. ૯ દેવતા.
 ૧૦ સાઈ. ૧૧ સરથ મનથી.

- ગુરુ કહે 'વત્સ સુણે! તુમે, જે છે એ વૃત્તાંત;
 ચ'યા નગરી અતિ ભલી, લોક વસે તિહાં સંત. ૧૬
- ૨નગ વૈતાઢે હું રાણ્યો, સૂર્યગ્રહણ ઉતપાત;
 તે દેખી હીખ્યા ગ્રહી, કર્મ કરેવા ઘાત. ૧૭
- વિંધ્યાચલે હું આવીઓ, પાવસ ફેરે કાળ;
 આરે માસ જ પચખિયા, ગુફાતણી તે સાલ. ૧૮
- મૃગ સારસ ને રોઝાં, આવી સુણે વખાણ;
 સમકિત ધારી તે થયાં, વહે શ્રી જિનવર આણ. ૧૯
- તે પાસે નગરજ ભલું, વીરસેન તિહાં રાય;
 ભીમ સોમ છે ભટ ભલા, સેવે તેહના પાય. ૨૦
- શએ તસ 'આયસ દિયો, 'મૃગયા જાઓ દોય;
 મૃગ મારીને વેગસ્થુ, 'મંદિર લાવો સોય. ૨૧
- ભટ બેહુ તે 'સજ થઈ, ગયા તે વનમાં જમ;
 મૃગલાં બહુ દેખી કરી, મારણ લાગા તામ. ૨૨
- બાણ એક લાગે નહિ, મનસ્થુ 'ચિંતે તેહ;
 કારણ કાંઈ ગુફા માંહિ, આવો જોઈએ એહ. ૨૩
- તે બેહુએ તિહાં આવિયા, મુની દેજે તિણ કાણ;
 મૃગલાદિક તિહાં એકઠાં, મન શુધે સુણે વખાણ. ૨૪
- ભીમ સોમ વિસ્મય થયા, બેઠા 'અંજલિ જોડિ;
 મુનિવર હીએ દેશના, સુણે તે મનને કોડિ. ૨૫
- હિંસા છંડી જીવની, સમકિત ગ્રહી શુભ ભાવ;
 નિજ મંદિર આળ્યા સહી, જોયો ધણે પ્રસ્તાવ. ૨૬
- દુરજન 'જઈને વીનવ્યો, હિંસા ન કરે એહ;

૧ પુત્ર-પ્રિયમાનુભાવ. ૨ પર્વત. ૩ વરસાદના સમય. ૪ આગા-
 -હુકમ. ૫ સિકાર કરવા માટે. ૬ ધર. ૭ તૈયાર. ૮ બન્ને હાથને
 જોડી. ૯ રાજાને.

- તિણે કારણ વળી મોકલે, પ્રભાતે મારણ તેહ. ૨૭
- લીમ સોમ બે વન ગયા, મૃગલાં આવ્યાં ^૧જામ; ૨૮
- લીમે ^૨સોય વિણાસિયાં, સહી રાજને કામ. ૨૮
- સોમ કહે માફ નહીં, માહફ નિયમ ખચિત્ત; ૨૯
- રાજને કહે નવિ મળ્યાં, કામે રાખ્યું ચિત્ત. ૨૯
- લીમે લેકજ લાંછળો, રાજ કીધો ^૩ભૂત; ૩૦
- ગામ એક તુજને દિઉં, મારી લાવે ^૪પૂત. ૩૦
- લીમે ^૫આયસ શિર કર્યો, સોમે જાણ્યું જામ; ૩૧
- આગળથી નાસી ગયો, પૂઠે ધાયો તામ. ૩૧
- આગળ સોમ પૂઠે લીધું, મારજો ચાલ્યા જાય; ૩૨
- સમૂહિમ ^૬દધરિ પડી, ઠવીઓ ન જાય પાય. ૩૨
- તે દેખીને ચિંતવે, એક જીવને કાજ; ૩૩
- ઘણા જીવ દુઃખ પામશે, કાઉસજે રહે મહારાજ. ૩૩
- પૂઠે લીમ આવી મળ્યો, મૂકે ^૭પ્રહાર અનેક; ૩૪
- સોમ 'કીલે' લાગે સહી, ક્યાન ન ચૂકો કાણ એક. ૩૪
- દેવે તિહાં સાનિધ કરી, ^૮પાહાણે માર્યો લીમ; ૩૫
- રાજને તે વળી કહ્યું, સોમે ^૯વોળી સીમ. ૩૫
- દેવી તવ પરસન થઈ, મેં તુજ જોયું મન; ૩૬
- પ્રભાતે રાજજ પામસ્યો, પુણ્ય કરો ^{૧૦}અનુદિન. ૩૬
- સોમ શુર પાસે જઈ, ^{૧૧}નિશા રહો તિણ કામ; ૩૭
- ભૂય પેટ દુઃખજ થયું, રાતે સુઓ તિણ ગામ. ૩૭
- જાજમસ્તકે કલશજ ભરી, સેના આવી સાથ; ૩૮

" ૧ જ્યારે. ૨ તે મારી નાખ્યાં. ૩ જાહેરીને ભૂત જેવો
જનાવ્યો. ૪ પુત્ર. ૫ હુકમ માથે ચડાવ્યો. ૬ દેડકા ? ૭ ઝટકા
ચોટ. ૮ શરીરે. ૯ પત્થરથી. ૧૦ મર્યાદા લોપી-આસા ભંગ
કરી-હુકમનું અપમાન કર્યું. ૧૧ હમેશાં. ૧૨ રાત."

- શુદ્ધ કહે 'વત્સ સુષ્ણુ તુમે, જે છે એ વૃત્તાંત;
 ત્યાં નગરી અતિ ભલી, લોક વસે તિહાં સંત. ૧૬
- ૨નગ વૈતાલે હું રાજાઓ, સૂર્યગ્રહણ ઉત્પાત;
 તે દેખી દીખ્યા ગ્રહી, કર્મ કરેવા ઘાત. ૧૭
- વિધ્યાચલે હું આવીઓ, ૩પાવસ કેરે કાળ;
 આરે માસ જ પચખિયા, શુક્લતણી તે સાલ. ૧૮
- મૃગ સારસ ને રોઝડાં, આવી સુષ્ણુ વખાણ;
 સમકિત ધારી તે થયાં, વહે શ્રી જિનવર આણ. ૧૯
- તે પાસે નગરજ ભલું, વીરસેન તિહાં રાય;
 ભીમ સોમ છે ભટ ભલા, સેવે તેહના પાય. ૨૦
- શરણે તસ ૪આચસ દિયો, ૫મૃગયા જાઓ કોય;
 મૃગ મારીને વેગસ્થુ, ૬મંદિર લાવો સોય. ૨૧
- ભટ બેહુ તે ૭સજ થઇ, ગયા તે વનમાં જામ;
 મૃગલાં બહુ દેખી કરી, મારણ લાગા તામ. ૨૨
- બાણ એક લાગે નહિ, મનસ્થુ ચિંતે તેહ;
 કારણ કાંઈ શુદ્ધ માંહિ, આવો જોઇએ એહ. ૨૩
- તે બેહુએ તિહાં આવિયા, ઝુની દેખે તિણ કાણ;
 મૃગલાલિક તિહાં એકલાં, મન શુધે સુષ્ણુ વખાણ. ૨૪
- ભીમ સોમ વિસ્મય થયા, એકા 'અજલિ જોડિ;
 સુનિવર દીએ દેશના, સુષ્ણુ તે મનને કોડિ. ૨૫
- હિંસા છંદી જીવની, સમકિત ગ્રહી શુભ ભાવ;
 નિજ મંદિર આવ્યા સહી, જોયો ઇણે અસ્તાવ. ૨૬
- હરજન ૮જઇને વીનવ્યો, હિંસા ન કરે એહ;

૧ પુત્ર-પ્રિયભાતુભાવ. ૨ પર્વત. ૩ વરસાદના સમય. ૪ આગા-હુકમ. ૫ શિકાર કરવા માટે. ૬ ધર. ૭ તૈયાર. ૮ બન્ને હાથને જોડી. ૯ રાજાને.

- તિથે કારણ વળી મોકલે, પ્રભાતે મારણ તેહ. ૨૭
- લીમ સોમ જે વન ગયા, મૃગલાં આવ્યાં ^૧જામ; ૨૮
- લીમે ^૨સોય વિજ્ઞાસિયાં, સહી રાજાને કામ. ૨૯
- સોમ કહે માફ નહીં, માફફ નિયમ ખચિત્ત; ૩૦
- રાજાને કહે નવિ મળ્યાં, કામે રાખ્યું ચિત્ત. ૩૧
- લીમે લેફજ લાંછળો, રાજા કીધો ^૩ભૂત; ૩૨
- ગામ એક તુજને દિઉ, મારી લાવે ^૪પૂત. ૩૩
- લીમે ^૫આયસ શિર કયો, સોમે જાણ્યું જામ; ૩૪
- આગળથી નાસી ગયો, પૂઠે ધાયો તામ. ૩૫
- આગળ સોમ પૂઠે લીસુ, મારગે આલ્યા જામ; ૩૬
- સમૂહિમ ^૬દધરિ પડી, ઠવીઓ ન જામ પામ. ૩૭
- તે દેખીને ચિંતવે, એક જીવને કાજ; ૩૮
- ઘણા જીવ દુઃખ પામશે, કાઉસગે રહે મહારાજ. ૩૯
- પૂઠે લીમ આવી મળ્યો, મૂકે ^૭પ્રહાર અનેક; ૪૦
- સોમ 'કીલે' લાગે સહી, ધ્યાન ન ચૂકે ક્ષણ એક. ૪૧
- દેવે તિહાં સાનિધ કરી, ^૮પાહાણે માર્યો લીમ; ૪૨
- રાજાને તે વળી કહ્યું, સોમે ^૯વોળી સીમ. ૪૩
- દેવી તવ પરસન થઈ, મેં તુજ જોયું મન; ૪૪
- પ્રભાતે રાજા પામત્યો, પુણ્ય કરો ^{૧૦}અનુદિન. ૪૫
- સોમ શુદ્ધ પાસે જઈ, ^{૧૧}નિશા રહો તિથુ કામ; ૪૬
- ભૂપ પેટ દુઃખજ થયું, રાતે મુઝો તિથુ ગામ. ૪૭
- ગજમસ્તકે કલશજ ભરી, સેના આવી સાથ; ૪૮

૧ જ્યારે. ૨ તે મારી નાખ્યાં. ૩ બંભેરીને ભૂત જોવા
જનાવ્યો. ૪ પુત્ર. ૫ હુકમ માટે ચડાવ્યો. ૬ દેડકા ? ૭ ઝટકા
ચોટ. ૮ 'શરીર'. ૯ પત્થરથી. ૧૦ મર્યાદા લોપી-આગા બંગ
કરી-હુકમનું અપમાન કર્યું. ૧૧ હેમેશાં. ૧૨ રાત.

સોમતણે શિર ઢાળીઓ, પુણ્ય ફળ્યું જગનાથ. ૩૮

૧ જિનમંડિત પૃથવી કરી, ૨ ઊરણ કીધા લોક;

છેહકે અણસણ આદરી, તે પામ્યો ૩ સુરલોક ૩૯

એ જાણો તે દેવતા, ભગતિ જાણી મન એહ;

હું તે હૂંઓ કેવળી, નિશ્ચે જાણો તેહ. ૪૦

કુમર દોય તવ સાંભળી, વિરમય પામ્યા મન;

સમકિત સૂધું આદરી, ચિંતવતા ધન ધન. ૪૧

પ્રભાતે નગરજ આવીઆ, મનમાં ધરી ઉછાહ;

ધમ કરતાં કઠિતક થયું, તે સુણજો નરનાહ. ૪૨

(હાળ ૩ છ-દેશી ચોપાઈની).

એક દિન નૃપતિ વિજય મન ધરે, માહારે સ્થાન રાજ કુણ કરે;

નિમિત્તિયો એક આળ્યો તદા, માન દેઈ તે પૂછે સુદા. ૧

૧ દિન જીજે તવ કહે રાજેંદ, રાજ કરેશે સુજયાનંદ;

ત્રિખંડભોગતા જાણો એહ, મોક્ષે જાશે નહીં સંદેહ. ૨

સંઘસાર તુજ જે સંતાન, અણ્યાચારી ને નરગે ગાન;

પંડિત ઇચ્છું કહીને રહેા, રાજને મન નિશ્ચે થયો. ૩

જયાનંદ જિપર બહુ હેજ, હીપે જેહવું ચંદ્રજ તેજ;

સંઘસાર અન્યાયી બહુ, ૪ રાવે આળ્યું માહાજન સહુ. ૪

રાજા મને કરે નવિ રહે, તે રાજાને અતિ દુઃખ દહે;

એક દિન ભાઈ બેહુથે મળી, વાત કરી એકાંતે વળી. ૫

પુત્ર તાહારાને હીજે રાજ, પ્રજાતણાં સવિ ૫ સીએ કાજ;

મેં નિમિત્તી પૂછ્યું એક, તિણે સહુ સુજને કહું વિવેક. ૬

૧ જિનરાજના મહિરામ અથવા તો જૈનધર્મથી શાંભિતી પોતાના રાજ્યની પૃથિવ કરી દીધી. ૨ દેવાથી મુક્ત કર્યા. ૩ દેવલોક. ૪ ફરિયાદ કરવા માટે. ૫ સિદ્ધ થાય. ૬ ભવિષ્ય કહેનારા જોશીને. ૭ જાણવામાં ન આવે એવી રીતે રહેલી.

દાસી એક પાન આપતી, તે પાસે હુંતી અણુછતી;
 એક દિન સંઘસાર જે નામ, પાન ઉઠાલી લીધાં તામ. ૭
 ખરલી દાસી વિણુઠો આજ, એહવા છા તો ખોયું રાજ;
 ઘણું માન દેઇ પૂછીઉં, તવ ભુઝીએ સરવે કહ્યું. ૮
 સંઘસાર મનમાંહિં ધરે, ન્યાની માફં તો રચું કરે;
 જ્યાનંદને માફં સહી, તેહ વાત મન માંહિં ગ્રહી. ૯
 દાસી રાજ પાસે ગઇ, વાત પાનની સઘળી કહી;
 રાજને મન રીસ અપાર, કુમર તેહાંયો તેણી વાર. ૧૦
 માહારી દ્રષ્ટે માવિસ તું, એહજ કથન કહુંછું હું;
 સુણી કુંવરને ચિંતે તામ, જ્યાનંદરચું બોલે મામ. ૧૧
 આપણુ સહી પરદેશેં ફરી, વિવિધ દેશનાં બેઇએ ચરી;
 એકજ સૂત્રે તવ થયા બેહ, વાટે સરીખું સંખલ લેહ. ૧૨
 મારગે જાતાં ચાલે જામ, સંઘસાર તે બોલે તામ;
 કિસી વારતા બંધવ કહું, તો સુખે સહી મારગે વહું. ૧૩
 સંઘસાર એહવું મન ધરે, કામ માહારૂં સીધું સરે;
 કરી બુદ્ધિ પરપંચ અનેક, એહનાં લોચન કાહું છેક. ૧૪
 સંઘસાર તે બોલે અલી, પાપે જય સહુ બોલે વળી;
 જ્યાનંદ તવ બોલે હસી, ધર્મોજય માહારે મન વસી. ૧૫
 સંઘ કહે કાંઈ પણ પાંકીયે, હારે તે લોચન કર દિયે;
 નહાતું ગામજ આંચું એક, પૂછયું અધિકારી અવિવેક. ૧૬
 તિણું ભૂંડે પાપે જય કહી, જ્યાનંદ તે નવિ સદહી;
 આગળ જાતાં માગી આંખ, જયા ભણે એહની શી સાખ. ૧૭
 નાહના ગામતું જાણ્યું નહી, વાર્તા કાગ હંસની કહી;
 સંઘ કહે તે કહોને ભ્રાત, જે છે હંસ કાગની વાત. ૧૮

૧ રીત રિવાજ-ચરિત્ર. ૨ ભાતું-વાટખર્ચા. ૩ આંખો મૂળ-
 માંચી ફાહી નાખું.

હંસ હંસીસ્યુ' મારગ જામ, ^૧વાયસ એકજ ખૂટે ઘાય;
 હંસી કહે કાઠો એહને, તવ હંસે કાઠયો તેહને. ૧૯
 ધાધને વાયસ લાગો પાય, અમ ઘર પવિત્ર કરો હંસરાય;
 આજ અવ્યાગત રહો તુહો દેવ, થયું અસુર અમો કરશું સેવ. ૨૦
 રાખી રાત ને ભોજન હીધ, બહુ માનસ્યું આઠર કીધ;
 પ્રભાતે વાયસ ગામજ જઈ, ^૨ચોવટીયાને વાતજ કહી. ૨૧
 હંસ હંસી છે માહરે ^૩વાસ, વઢતાં આવશું ^૪તુમચે પાસ;
 તેહની હંસી લેવા જાણી, સીને કારણ ખપ છે ઘણી. ૨૨
 તેહની તુહો પૂરવી સાખ, નહીતો ચોપાં કાઢું આંખ;
 તવ ચોવટિયે હાઅજ લાણી, પુણ્ય પાપ નવ જોયું ગણી. ૨૩
 હંસ ઉઠીને ચાલે જિસેં, વાયસ પાછો આવ્યો તિસેં;
 કાગ કહે હંસી માહરી, હંસ કહેરે કેમ તાહરી ? ૨૪
 વઢતા વઢતા ગયા ન્યાયવટે, ચોવટિયા તવ સવિ ભમટે;
 કાગથકી તે બીહતા સહી, હંસી કાગની જૂઠે કહી. ૨૫
 તવ હંસે વળી મૂકી પોક, ધિગ ધિગ ગામતણા એ લોક;
 કાગ તે જઈને લાગો પાય, લીઓ હંસી ચાલો હંસરાય. ૨૬
 જયા કહે સાંભળ સંઘસાર, નગર આવશે ભલું સુસાર;
 ઉત્તમ નર પૂછીશ્યું એક, તે કહેશે તે કરવું છેક. ૨૭
 મારગે ચાલ્યા જાયે જિસેં, વિશાળપુર તે આવ્યું તિસેં;
 જયવિશાળ રાજા ^૫અભિરામ, સુલોચનાસું વિલસે કામ. ૨૮
 સોમશર્મા એક વિપ્રજ વસે, આગમ શાસ્ત્ર વેદ અભ્યસે;
 કૃળ પુષ્પાદિક લેઈ સાર, પૂછણ ચાલ્યા તિહાં કુમાર. ૨૯
 આગળ મૂકી યોલે હંસી, પાપ પુન્ય જય હોએ કિસી;
 ઓચારજ કહે એ શી વાત, ધર્મોજય તે જગવિખ્યાત. ૩૦

૧ કાગડો. ૨ પંચાતિયા-ચોવટ ચૂકવનારા-તકરાર પતવનારા.
 ૩ મારે ઘેર. ૪ તમારી પાસે. ૫ મનોહર.

રાજપુત્ર સે^૧ પંચજ જેહ, પંડિત પાસે લાણુતા તેહ;
 તે બેહુ તિહાં લણુવા રહ્યા, મન ચિંતબ્યા મનોરથ થયા. ૩૧
 જયાનંદ શિર મોટું કર્મ, શસ્ત્ર શાસ્ત્રના શીખ્યા મર્મ;
 સંઘસારને નાવે મુખે, લણુતાં ગણુતાં અક્ષર દુઃખે. ૩૨
 મનસ્થુ^૨ પંડિતે જયા ધર્યો, કરી પસાય^૩ અગ્રણી કર્યો;
 એક દિન પંડિત સવે કુમાર, ઊભા કીધા રાજહુઆર. ૩૩
 પરીક્ષા દેખાડી નવ નવી, રાજાને મન વિસ્મય હવી;
 તવ આચાર્ય કરે પરપંચ, ^૪તાડ ઉપર તે માંડ્યો સંચ. ૩૪
 તેહને અંથે પીછું મોરનું, ઓ માંધ્યું નિરખો એકમનુ;
 તે માંહેલો બાણજ એક, બાણે ખૂંટો કરી વિવેક. ૩૫
 મારી મારી થાકા સહુ, વાળ ન લાગે બાણજ બહુ;
 જયાનંદને સાનજ કરી, તવ ઊઠે આળસ પરહરી. ૩૬
 આચારજને લાગી પાય, ભીડયા ભાથાને સજ થાય;
 પહેલે બાણે ચૂંટે વાળ, તવ મનમાં રંજ્યો ભૂપાળ. ૩૭
 ગજ તોળી દેખાડયા વળી, હયપરીક્ષા દાખી રળી;
 શસ્ત્ર શાસ્ત્રના જોયા મર્મ, દંડયુદ્ધના જાણ્યા શર્મ ૩૮
 પંડિતને પૂછે રાજાન, કવણુ^૫ છાત્ર એ સાચું માન;
 પંડિત બોલે હું નવિ લહું, ક્ષત્રી જાણું છું તે કહું. ૩૯
 અતિ પ્રસાદ રાજાએ કરી, પાસે રાખ્યો બહુ હિત ધરી;
 અનેક પરીખ્યા જોઈ સહુ, કામ કાજ તે સોંખ્યાં બહુ. ૪૦
 બહુ આદરશ્યું માંડી જંગ, મણિમંજરી પરણાવી રંગ;
 ધન કણ કંચન કેડિ પસાય, હય ગય રથ બહુ આપે રાય. ૪૧
 પરિકરશ્યું આપે આવાસ, પાયક રાખ્યા મોટે આસ;

૧ પાંચસો (૫૦૦), ૨ આગેવાન મુખ્ય વિદ્યાર્થી. ૩ રાજદાર-
 રાજજીની હજૂરમાં. ૪ તાડનું ઝાડ. ૫ વિદ્યાર્થી બાળક. ૬ કૃપા નિવા-
 જસ-શિરપાવ. ૭ પરિવાર. ૮ મોટા ગિરાસ સાથે મોટી પદવી ઉપર
 કાયમ કર્યો.

(૧૨૪)

જયાનંદ કેવળી.

સુખ વિલાસે છે ઇંદ્રની પેર, સંઘતણે મન સાલે વૈર. ૪૨
એક દિન જયા પૂછે સંઘને, તું ઝાંખો કિમ તે કહે સુને;
આપણુ જો પરદેશ જવાય, વિવિધ ચરી તો દીસે લાય. ૪૩
જયાનંદનું મોટું ચિત્ત, મણિમંજરીસ્થું ઝાઝું હિત્ત;
ક્ષણે એક પાછો નવિ થાય, તો સહી કેમ પરદેશ જવાય. ૪૪
સંઘસારે ઘણું તાલીઓ, મધ્ય રાત્રે ઘરથી કાઢીઓ,
બારસાએ શલોકજ એક, અતિ સુંદર તે વઢે વિવેક. ૪૫
પાછળ સ્ત્રી તે જાગી જામ, કંત ન દેખે પાસે તામ;
પશ્ચાતાપ કરે તે બહુ, 'તાત પ્રત્યે જણાવ્યું' સહુ. ૪૬
જેમાં દેશ પાટણ ને ગામ, કો નવિ જાણે તેહનું ઠામ;
શાખે' શલોક લખ્યો છે જેહ, મંજરીયે સહી દીઠા તેહ. ૪૭

(શ્લોક.)

રંતવા જળાશયેબ્ધૌ, માસાંશ્ચિત્રેષુ કૌતુકાત્;

વર્ષાસુ કુરૂતે હંસ, સ્વપદે માનસે રતિં.

૧

(દુહા.)

હંસા રમણ કરંતકા, દેશ વિદેશ બહુ ભત્તિ,

પાવસ ઋતુ તે પાવસે, માનસરોવર રત્તિ.

૧

(ચોપાદ.)

એહ શ્લોક વાંચી મંજરી, સુખી થઈ તવ તે સુંદરી;

ચાલ્યા ચાલ્યા જાયે જામ, આગળ પર્વત આવ્યો તામ. ૪૮

દુખી થયા બહુ ભૂમિ કરી, તવ સંઘે વાણી બિચરી;

તાહરો ધર્મ તે કેથા થયો, જયા લણે તુજ સંજે ગયો. ૪૯

તાહરે પાપે એ કળ જાણ, જયાનંદ એહ બોલ્યો વાણ;

તો આપણે સહી એ થાપ, હું થાપું છું નિશ્ચે પાપ. ૫૦

૧. પિતા. ૨. રમતગમત. ૩. જાતજાતના. ૪. વર્ષાદની
ભાસમર્મા. ૫. સુખ વિલાસ.

આપણુ આજ પ્રતિજ્ઞા એહ, ^૧ક્રાસુ લોજન લાવે જેહ;
 તે તેહની સહી કાઢે આંખ, તે વચમાં શશિ સૂરજ સાખ. ૫૧
 ઇચ્છું કહીને સંઘ ચાલીયો, ચંડસેન બીલે^૨ જાલીયો;
 ખાંધી કૂટીને લેઈ રહ્યા, કોલાહલ તિહાં સળળા થયા. ૫૨
 જયાનંદ સુણી તિહાં ગયો, વઢવા સજ થઈ ઊભો રહ્યો;
 અનેક પેરે કરી સંઆમ, ચંડસેન તે ગ્રહિયો તામ. ૫૩
 સંઘ મૂકાવ્યો ભેરે કરી, જયા કીર્તિ ગહુલી વિસ્તરી;
 ચંડસેન તવ લાગો પાય, અમ ઘર પવિત્ર કરો મહારાય. ૫૪
 ઉત્તમ નર સાહસિક સુભણુ, બીલ મંદિર કીધું ^૨મેલાણુ;
 દિવસ કેટલા સુખે અતિક્રમે, ભેભે વાત હુઈ ઈણુ સમે. ૫૫
 એક દિન ચંડસેન ચિંતવે, મહાસેનને ભાંજું હવે;
 સાહમી પાળતણો તે ધણી, તેહને સેના છે અતિધણી. ૫૬
 સકળ સેના મેળી સજ થઈ, જયાનંદ સંઘ સાથે ભઈ;
 સુભટ સવે મેળી અતિ ઘણા, કહેતાં પાર નાવે તેહતણા. ૫૭
 મહાસેનને જાણજ થયું, ઉઠો સજજ થાઓ સહુ કહ્યું;
 સાહમો આવ્યો મહાખળ ભર્યો, સંઆમે સંઘ આગળ કર્યો. ૫૮
 સંઘ સંઆમ તે ભાગો જામ, ચંડસેન વળી આવ્યો તામ;
 સંઘ ચંડને જાંદિજ કરી, પાછા ચાલ્યો ઉઘટ ધરી. ૫૯
 જયાનંદ નર જાણજ થયું, સકળ સુદ તે પોતે ગ્રહું.
 માહાસેનના નાકા લીલ, મારી પાડ્યા ન કરે લીલ. ૬૦
 માહાસેનને ખાંધી ગ્રહી, ચંડ સંઘ મૂકાવ્યો સહી;
 સંઘ વિચારે એ દુઃખ ઘણું, જયાનંદે મૂકાવ્યાતણું. ૬૧
 ચંડસેનની પાળજ જિહાં, મહાસેન ગ્રહી આપ્યો તિહાં;
 જયાનંદે તે ભાંગી સંઘ, માંહોમાંહે કીધો ખંધ. ૬૨
 દિન કેતે ચંડ તે સુઓ, જયાનંદને રાજ્યજ હુઓ;

જયા કહે માહરે ખપ નથી, સંઘસાર છે વાડુ લથી. ૬૩
 સંઘસાર તે રાજ થયા, જયાનંદની મોટી ^૧મયા;
 પાલ માંહિ તે રાજજ કરે, જયાનંદ કીર્તિ વિસ્તરે. ૬૪
 એક દિન સંઘ કહે સુણ બ્રાત, ગિરિમાલણી દેવી વિખ્યાત;
 તેહની પૂજનું છે કામ, ^૨ઉત્તર સાધક થાઓ સ્વામી. ૬૫
 કાળી ચઢિશ કાળી રાત, તે બેહુ આબ્યાં એકજ જાત;
 ગિરિમાલણી દેવી પ્રાસાદ, ત્રીજે કે નવિ કીધો સાદ ૬૬
 જયા ઉઘાડું ખાંડું કરી, દેવળ ખાર રહ્યો સતધરી;
 સંઘ તે વિદ્યા સાધન કરે, કપટભાવ મનમાં અણસરે. ૬૭
 સંઘ કહે સુણ જયાનંદ, સાધી વિદ્યા થયો અણુસરે;
 હવે તુલ્યો જઈ નિદ્રા કરો, નિજ તન પોતે સુખ અણુસરો. ૬૮
 જયાનંદે સુખ નિદ્રા કરી, તવ સંઘે કર લીધી ^૩છૂરી;
 હૃદય ચઢીને કાઢે આંખ, ત્રીજી પાસે દેવી સાખ. ૬૯
 તું કહેતો ધર્મેજય સહી, સંઘસારે એ વાણી કહી;
 પાપે તો મેં પામ્યું રાજ, હવે દેખાડે પુણ્યક કાજ. ૭૦
 ઈશ્યું કહીને કામે ગયો, જયાનંદ તિહાં દુખે દહ્યો;
 જીવ એ કરણી તાહરું જણ, ખમિયે તો લહિયે ^૪નિર્બાણ. ૭૧
 ઈશ્યું વિમાસી કાઉસગ રહે, ગિરિમાલણી દેવી તવ કહે;
 એક જીવ તું આપે મુજજ, તો હું લોચન આપું તુજજ. ૭૨
 કાઉસગ પારીઓએ તદા, એ શી બોલી વાણી મુઠા;
 પર જીવ તે પોતા સમા, આપ ^૫સમેવડ પર આતમા. ૭૩
 તો તું મુજ આરાધન વીર, લોચન આપું સાહસ ધીર;
 જયા કહે એ મ કહો વાત, ^૬મંદિરગિરિ જો વાયે પાત. ૭૪

૧ કૃપા-દયા ૨ સાધનાની પાસે મદદગાર થઈ રહેનાર.

૩ છરી. ૪ અવસ્ય. ૫ પોતાના જેવો બીજનો આત્મા જાણવો.

૬ મેરૂપર્વત વાયરેથી જો પડી જાય તો.

તવ તે મનસ્થુ^૧ રૂઢી સુરી, જ્યાન^૨દને વેદન કરી;
 ૧મારૂત અગનિ તણે પરસંગ, સમક્રિતથી નવિ ટાળ્યો રંગ. ૭૫
 અનેક ઉપદ્રવ ધીન કરી, ઉપાય કરી તે થાકી સુરી;
 મેરૂતણી પરે અચળજ ધીર, ૨નવપદ મંત્ર જપે તે વીર. ૭૬
 દેવી કહે તું સુણ મહારાજ, સાહસે સીએ સઘળાં ઠાજ;
 હું તુજ તૂઠી લોચન દીધ, મન ચિંતબ્યા મનોરથ સિદ્ધ. ૭૭
 દેવી તે ધર્મજ ખૂબી, પરમ રાગિણી દેવી હવી;
 ભવ પાછલો તે દેખે તામ, શ્રાવિકા હુંતી નાહને ગામ. ૭૮
 પુત્ર એકને હુખ તવ થાય, શૌચ ધર્મ કાપડી કહી જાય;
 શૌચ ધર્મની સંગત લહી, સમક્રિત ૩વમીને અળગી રહી. ૭૯
 ગિરિમાલણી દેવી થઇ મરી, તે જાણે સાધારણ સુરી;
 ધર્માચારજ તું સુજ સહી, તુજ ૪ઉસીકળ થાઉં નહીં. ૮૦
 અનેક પરે આખ્યાં ૫આલણ્ય, વિદ્યા દીધી ૬વિષ અપહરણ;
 દુષ્ટિ દીઠે પરભજની, ત્રીજી આપે જનરજની. ૮૧
 અનેક સ્વાગત કીધી ખહુ, ૭રસનાથે હું કેતું કહું;
 સ્વામી વાત સુણો અભિરામ, કાંઇ કહો સુજ સરથું કામ. ૮૨
 દેવી લણે જાશે કુણુ ઠામ, કુમર લણે હેમાપુરી ઠામ;
 ક્ષણ એકમાંહ તે સુરી, લાવી મૂક્યો હેમજપુરી. ૮૩
 હેમરથ રાજા રાજ કરંત, અરિહળગંજન સજજન સંત;
 નગર મધ્ય તે કરે પ્રવેશ, શકુન ઘણા તવ હોય અશેષ. ૮૪
 ગઢ મઢ મંદિર પોણ પ્રકાર, વાડી વાવ સરોવર સાર;
 જિનમંદિર ૮હરિમંદિર ખહુ, નિજ નિજ ધર્મે વર્તે સહુ. ૮૫
 ચોરાશી ચઉટાં અભિરામ, રાજા હેમરથ જાણે રામ;

૧ પવન. ૨-અરીહંત-સિદ્ધ-આચાર્ય-ઉપાધ્યાય-સાધુ-જ્ઞાન-
 દર્શન-અરિત્ર-તપ ૩ બ્રહ્મ થઇને. ૪ દેવાદાર-શુણુચોર. ૫ ધરેણાં.
 ૬ ઝેરને નાશ કરવાની. ૭ જીભથી. ૮-કોટ. ૯ વિષ્ણુ મંદિર.

- પ્રભતણાં તે સંકટ હરે, કારજ, ધર્મતણાં વળી કરે. ૮૬
- ૧ત્રિક ચાચર ચઉટે સંચરે, લોકો સર્વ વિમાસણ કરે;
કે ૨મકરધ્વજ નાગકુમાર, કે એ ઈંદ્રિતણો અવતાર ! ૮૭
- ચાલ્યો ચાલ્યો તિહાં પહુત, જુઠાણે જિહાં ઝાઝા ૩ધૂત;
તે સાથે બહુ રામત કરી, દશલક્ષ છૂટ્યો ચાતુરી. ૮૮
- જિન ગુણ ગાય ન જાણ્યા જેહ, ૪અળવિસ્થુ સવિ આખ્યા તેહ;
એહ વાત ગઈ રાજ પાસ, મંત્રી ૫પાઠ્યા મન ઉલ્હાસ. ૮૯
- આવી મંત્રી કરે પ્રણામ, વિજય કુશળ તે પૂછે તામ;
સ્વામી પૂરણ કરો પસાય, કૃપા કરો તુમ તેડે રાય. ૯૦
- જયાનંદ તે વેગે તિહાં, હેમરથ રાજ બેઠો જિહાં;
સાહ્યો ઉઠી માનજ ઘણાં, સોવનમય માંડ્યાં બેસણાં. ૯૧
- સલા સહુકો વિરમે થઈ, પ્રદા ઇંદ્ર એ આબ્યો લઈ;
૬ગોઠિ કરતાં વેળા થઈ, લોજન કરવા ઉઠ્યા લઈ. ૯૨
- તે બેહુ અંતઃપુરમાંહિ, જમવા ચાલ્યા મન ઉછાહિં;
લોજન કરી બેઠા એકંત, હવે સુણો બહુ મન નિર્ભાંત. ૯૩
- માહરે પંચસે અંતેઉરી, સો બેટા ઉપર કુંઝરી;
૭પે તે અપહરને ૮દમે, ૯સુરી સવે તે આગળ રમે. ૯૪
- તહારે સુજને ચિંતા થઈ, એ સરજો કુણ મળશે લઈ;
કુળદેવી રેલણી સુરંગ, તે આરાધી મોટે જંગ. ૯૫
- સુપનંતરમાંહિ પણ કહ્યું, તે મેં નિશ્ચે સવિ સહ્યું;
૧જીવું રમી ૨ટકા દશલાખ, અળવે દેશે લોકજ સાખ. ૯૬

૧. ત્રણ રસ્તા, ચાચરચાર રસ્તા, બજાર. ૨ કામદેવ. ૩ જીગારી.

૪ જિનગુણ ગાનારને રીઝમોજને લીધે તેદશે લાખ આપી દીધા.

૫ મોકલ્યા ૬ વાત. ૭ અપ્સરાઓને પણ રૂપમાં હરાવી દે તેવી.

૮ દેવીઓ પણ રૂપ ઉપર દ્રિદા થઈ તેણી આગળ નાચ્યા કરે છે.

૯ પૈસા-રૂપિયા.

તે તુજ પુત્રીનેા વર સહી, એહ વાણી મેં તુજને કહીં;
 ત્રિખંડલોગતા થાશે તેહ, તુજ-પુત્રીને વરશે જેહ. ૬૭
 તે સવિ વચન ચન્ધુ પરમાણુ, પરણો કન્યા સહી કરો વાણુ;
 જયા કહે સાંભળ રાજન, જાતી કુળ નવિ માને મજન. ૬૮
 નૃપતિ કહે વાણી દેવથી, જાતી કુળ કાંઈ જોવું નથી;
 હેમરથ ભૂપે ઉચ્છવ કરી, જયા પરણાબ્યો મન હિત ધરી. ૬૯
 ગજ રથ ઘોડા આપ્યા દેશ, મંદિર મોટે વશ્યા નરેશ;
 સુખ લોગવતો તિહાંકણુ રહે, દેવ દોગંદુકની પરિ લહે. ૧૦૦
 [શ્રી] વિજયાનંદ ગુરુ વાણી જાણુ, મીઠી જેહવી અમૃતખાણુ;
 તેહ સુણીને હુઝો આણુંદ, જેમ ચકોરને દીઠે ચંદ. ૧
 કવિ વાનો કહે શિર નામેણુ, પંડિત જનના પગની રેણુ;
 ઉલ્લાસ એક એ પૂરો સહી, કથા જયાનંદની કહી. ૨

ઇતિશ્રી વાના કવિ વિરચિત શ્રી જયાનંદ રાજર્ષિ રાસમખંધ
 વિષે પૂર્વના ત્રણ ભવચરિત્ર વર્ણન, ધર્મપ્રાપ્તિ, સોમ લીમ કથા,
 વિદેશગમન, હંસકાગનિકર્શન, વિશાળપુરી કળાશ્રહણુ, કન્યાપા-
 ણીશ્રહણુ, મહાસેન ચંડસેન પક્ષીપતિ સાથ સંઘસારનાં જયાનંદે
 કરેલાં બંધનમુક્ત, સંઘરાજ્યસ્થાપના, નેત્ર કહાડી લેવા ગિરિ-
 માલિની દેવીનું આરાધન, નેત્ર કહાડવાં, દુઃખ પ્રસંગે કર્મ-
 વિપાકની સ્મૃતિ લાવવી, દેવીઉપદ્રવ, દેવી પ્રતિષ્ઠાધન, નેત્રપ્રાપ્તિ,
 હેમપુરગમન, જુગારમાં જયપ્રાપ્તિ, રાજકન્યા પાણિશ્રહણુ આદિ
 કથાનક સહિત પહેલો ઉલ્લાસ સંપૂર્ણ.

ઉદ્ધાસ બીજો.

(વસ્તુ છંદ.)

નમિય જિનવર નમિય જિનવર ધરી ઉદ્ધાસ,
 શ્રી શ્રુતદેવી વીનવું કરી પસાય મુજ આપ વાણીઅ,
 શ્રી વિજયાનંદગુરુ નમી કરું ચરિત્ર અતિ ભાવ આણીઅ;
 પ્રથમ ઉદ્ધાસ પૂરો થયો તે સવિ તુજ સુપસાય,
 ઉદ્ધાસ વળી બીજો કરું વાણી દેજો માય. ૧

(હહા.)

એક દિન રાજા વીનવે, સાંભળ કુંઝર સુભણ;
 અમ કુળદેવી રેલણી, તેહનો બોહળો પ્રાણ. ૧
 અમ કુળ જે પુત્રીય વર, એહનો એ આચાર;
 જીવ એકની જીવિ દિયે, તેહનો નિત જયકાર. ૨
 કુમર કહે એ મુજથકી, નિશ્ચે ન હોય કર્મ;
 દેવી મુજને રચું કરે, નિશ્ચય રાખું ધર્મ. ૩
 દેવી પ્રતિ રાજા ભણે, જે તે દીધો મુજજ;
 મુજ પુત્રીવર તે સહી, તે નવિ માને તુજજ. ૪
 તવ દેવી કોધે ભરી, કીધાં નેત્ર રંગત;
 આજ નિશ્ચયે પરભવું, નિશ્ચે આવી તત્ત. ૫
 જયાનંદ તે સાંભળી, શ્રી જિનવરનું યત્ર;
 આગળ ધરી કાઉસગ રહી, સમયો નવપદ મંત્ર. ૬
 મધ્ય રાતે આવી સુરી, કીધા ઉપદ્રવ કોડિ;
 ધીર થયો ચૂકો નહીં, તવ તે રહી કર જોડિ. ૭

૧ એવી રીતનું કરવેલું—પડેલી પરપરાની ચાલ. ૨ એક જીવનું
 બલિદાન દેવી આગળ અપાય. ૩ કામ. ૪ લાલચોળ. ૫ રાત્રે ઉપદ્રવ કરે.

- સુખસજ્જ દેવી થઈ, સાંભળ સાહસ ધીર;
તુજ સાહસે તૂડી સહી, માગ માગ વર વીર. ૮
- કાઉસગ પારી ખૂઝવી, થઈ તે સમકિત ધાર;
શ્રી જિનની સુખભાવિકા, ધર્મતણી તે સાર. ૯
- ૧૩૫૫રાવર્ત ઔષધી, દીધી એક સુચંગ;
નરપતિને કહેતી ગઈ, એ નર ધર્મે રંગ. ૧૦
- દેવી હિંસાથી ટળી, જપતે શ્રી જિનનામ;
ઇશ્વરે સમે જે નીપનું, તે સુણને સહુ તામ. ૧૧
- સભા સહુકે સામટી, બેઠી ઇંદ્રસમાન;
તવ વનપાળક વીનવે, ગુરૂ આબ્યા ૨ચિહ્નું જ્ઞાન. ૧૨
- ગુરૂવંદન સહુ ચાલીઆ, સેના સઘળી સાથ;
૩પંચ અભિગમન સાચવી, બેઠા બેઠી હાથ. ૧૩
- ગુરૂએ ધર્મદેશન કહી, સુણી તે ભવિજનવૃંદ;
રાજા સમકિત બિચરે, પાપતિમિર થયાં મંદ. ૧૪
- પુર આબ્યા ઉદયાસસ્યુ, અંગે ઉછટ-પૂર;
અન્ય પુરૂષ આવી કહે, સાંભળ રાજા શૂર. ૧૫
- ૪કોલક એક વન આવીઓ, તે અતિ ગ્રીહ અપાર;
વાડી સર્વે નિરહળી, બળ નવિ લાલે પાર. ૧૬
- તેહ સુણીને સજ થઈ, રાજા ચાલે જામ;
તવ સુત આવી વીનવે, એ છે અમારું કામ. ૧૭
- જયાનંદ સાથે અછે, બીજા સુભટની કોડ;
વાડીમાંહિ પરવર્યા, બંધવ કેરી બેડ. ૧૮

૧ ૩૫ ફેરવી નાખવાની જડીભૂટી. ૨ મતિ શ્રુત અવધિ અને મનપર્યવ જ્ઞાન. ૩ બેડાં છત્રી સજ્જ અજ્જ તંબોળ આદિનો ત્યાગ કરી ઉત્તરાસંગ યુક્ત વંદન કરવું. ૪ સ્વપ્ન.

૧વરાહ સાહસો આવીઓ, કરેજ યુદ્ધ અપાર;
તે સાહસું કો નવિ રહે, સહુ ભાગું તેણીવાર. ૧૯

જયાનંદ તવ ઊતરી, હાકયો સૂઝર જામ;
તે આગળ તે નવિ રહે, નિશ્ચે ભાગો તામ. ૨૦

આગળ વરાહ પૂઠે જયા, પેઠા ૨કાનનમાંહિ;
૨અહિંતો દંતી થઈ, આગળ આવ્યો આંહિં. ૨૧

તેહસ્યું યુદ્ધ ઘણું કરી, ઊપર ચઢિયો જામ;
નગર ભણી આલે નહીં, ૪બ્યોમે આલે તામ. ૨૨

મર્મસ્થાને ગર્જ ભારિયો, નાખ્યો સરોવરમાંહિ;
જલતરીને પાળે ગયો, દીઠો વડ એક ત્યાંહિં. ૨૩

દ્વિશ સઘળી નિરધારવા, ઊપર ચઢિયો તામ;
બ્યોમગતિ તે આલિયો, મૂક્યો તાપસ ઠામ. ૨૪

તાપસ સાહમા આવિયા, પ્રેમે પ્રભુમે પાય;
કૌતિક એક દેખી કરી, ચિંતે જયાનંદરાય. ૨૫

ઢોલ તળાઈ પાથરી, ઊપર બેઠો વાઘ;
બહુ તાપસ સેવા કરે, એક તે અપે ૫પાગ. ૨૬

તે દેખીને પૂછિયું, કાણુ એ કયો વરતાંત;
તાપસ કહે લોજન કરો, પછે સુણેજો સંત. ૨૭

લોજન ભગતિ ભલી કરી, સહુ બેઠા એક ઠાણુ;
તાપસ એકજ અતિ ભલો, જેહની મધુરી વાણુ. ૨૮

તાપસ જયા પ્રતિ કહે, સાંભળ સાહસ ધીર;
એ વરતાંત અછે ઘણો, નિશ્ચે જાણે વીર. ૨૯

સૂરીપુર નામે નગર, જોપે જિમ સુરલોક;
નરવીર નામે રાજિયો, વરતે પુણ્યશલોક. ૩૦

તસ ઘર સેનાની લલો, હરિવીર તેહનું નામ;
 ન્યાય નીતિ નિપુણ સખલ, જાણે સારું ગામ. ૩૧
 તે પાસે છે દૂકડું, નગર લોજપુર ચંગ;
 તસ નૃપતિ લોજજ સહી, ધર્મે જેહવો ગંગ. ૩૨
 નરવીરનો તે 'માઉલો, પ્રેમ ઘણો અનપાર;
 લાણેજ ઊપર હેત જહુ, તેહનો નાવે પાર. ૩૩
 તેહને વેરી છે વડો, સૂર નામે વળી જેહ;
 'કટક લેઈને આવિયો, નખળો જાણી એહ. ૩૪
 તેહ પણ સાહસો નીસર્યો, સખળી સેના લેય;
 જુએ તે ચાલ્યું નહીં, ગઢમાં પેઠા તેય. ૩૫
 ગઢગ્રહણ જાણી કરી, દૂત મોકલ્યો એક;
 લાણેજને જાણજ કર્યું, વહેલા આવો છક. ૩૬
 નરવીર રાજ સજ થયો, કહે સેનાની 'વત;
 'દેડકા ઉપર ગરૂડ શું ? મૃગ ઉપર સિંહ 'લાત. ૩૭
 પંચ લક્ષ 'વાણ લલા, તેતા ગજ રથ જાણ;
 પંચ કોડિ પાળા લલા, આવ્યો છડે પ્રયાણ. ૩૮
 તવ સેનાની સંચર્યો, મારગ આવ્યો જામ;
 લોજને જાણજ થયું, હવે રહસે સહી 'મામ. ૩૯
 લોજે જાણ્યો આવતો, કીધો મહા સંગ્રામ;
 પણ તે અતિ જળ પૂરીઓ, નિશ્ચે લાગો તામ. ૪૦
 હરિવીરે આવી કરી, કીધું સખળું જૂઝ;
 લાગી સૂર નાશી ગયો, તે તવ સહી અખૂઝ. ૪૧
 જય જયરવ તિહાંકણ થયો, આવ્યા નગરીમાંહિ;
 લોક જહુ ઉચ્છવ કરે, સુખ વિલસે તે ત્યાંહિ. ૪૨

૧ મામો. ૨ લક્ષકર. ૩ વાત. ૪ દેડકા ઉપર. ૫ લાત. ૬ ઘોડા.
 ૭ મર્યાદા-લાજ.

- લોજ પાસે મંત્રી લલો, સૂરત્ત તેહું નામ;
તસ પુત્રી પરણાવીઓ, ઘણી વધારી મામ. ૪૩
- હિન કેતા તિહાંકણ રહી, ચાલણ લાગો જામ;
શ્રીએ ચરિત્રજ માંડિયું, તે સુણને સહુ તામ. ૪૪
- ચેટપીઠ આવે ઘણી, કીધા કોઠ ઉપાય;
ત્રિયાચરિત્ર મૂકે નહી, તવ બોલે માય ૧તાય. ૪૫
- હવડાં મૂકી સાંચરો, કહાવીશ વળી નેટ;
વહેલા વળી પધારને, કરશું સખળી લેટ. ૪૬
- સેનાની તવ આલીઓ, મંદિર પુહતો જામ;
હિન કેતે વળી આવીઓ, સાસરે તેહું તામ. ૪૭
- છડે પ્રયાણે તે ગયો, લોજબૂપને રાજ;
શ્રીએ તેમજ માંડિયું, કાઈ ન સીધું કાજ. ૪૮
- ૨પુનરપિ તવ નારી હિતે, ત્રીજી વારે તેહ;
સસરામંદિર આવીઓ, હરિવીર હું તો જેહ. ૪૯
- શ્રીએ રાગ દેખાડિયો, સજજ થઈ તે પૂર;
મધુકંઠ ગાયક અછે, તેહસ્યું રાગી ૩ભૂર ૫૦
- સેનાની પ્રતિ શ્રી લણે, સાંભળ નાથ સુભણ;
આ ગાયકને માગને, કંઠે રંજે લાણ. ૫૧
- રાજવર્ગ સવિ પરવર્યો, સુંદર માગે સીખ;
તવ મધુકંઠ માગી લિયો, તવ તસ પડશે લીખ. ૫૨
- પરિકર સવિ પાસે અછે, ગાયક બોલે વાણ;
આ મારગ છે દૂકડો, જાતાં મકરો ૪કાણ. ૫૩
- મારગ જાતાં વન બહું, નદી તે આવી ઝોક;
કંઠક સવિ તિહાં ઊતર્યું, લોજન કરે વિવેક. ૫૪

પિંડિસ્યું જલકીડા કરી, વનકીડાને ઠામ;
 રથ બેસીને સંચરી, ^૧ગાયક તેડયો કામ. ૫૫
 રક્ષક પુરૂષ હતા વળી, તે સવિ કીધા દ્વર;
 તે ત્રણે રમવા ગયા, જોડે પ્રેમજૂ પૂર. ૫૬
 વન ગર્જર આબ્યું સહી, કેલિપત્ર તિણ ઠાય;
 તે ત્રણે કીડા કરે, સુંદર કોમળ કાય. ૫૭
 સેનાનીના કંઠમાંહિ, લોહવલય તવ દીધ;
 રથ બેસી બેહુ સંચર્યા, નર તે વાનર કીધ. ૫૮

(ઢાળ ૨ છ-રાગ મહાર.)

જો જો કરમ અઘોર કે, કપિ મનસ્યું રહેરે;
 ધિગધિગ મયણવિકાર કે, સુર નરને નહેરે;
 ત્રિયા જોહુ સભાવ કે, કોઈની નહીરે,
 આ સંસાર અસાર કે, ધર્મ કરો સહીરે. જો. ૧
 પરિકર શોધે ત્યાંહિ કે, સ્વામી હીઠો નહીરે,
 લીધું ખડગ ^૨અહિનાણુ કે, ગામે ગયા વહીરે. જો. ૨
 નાણો સ્ત્રીવિશ્વાસ કે, નર વર પંડિતારે;
 જોછે નરકનો પાસ કે, મમ થાઓ રતારે. જો. ૩
 ગોતમ અહલ્યાનારી કે, ઇંદ્રજ લોગબ્યોરે;
 સુલક્ષ્મીપુત્ર સંથાર કે, સુરનૃપ જોગબ્યોરે. જો. ૪
 સુરીકંતા નારી કે, પરદેશી હણ્યોરે;
 અભયારાણી જાણી કે, રણિ કંઠે શ્રદ્ધોરે. જો. ૫
 નયણાવળીયે જાણી કે, કુકર્મ શું કર્યુરે ?
 યશોધર વિષાપહાર કે, અંગ કંઠે ધર્યુરે. જો. ૬
 જોહુવો જગ-સંસાર કે, ચતુરજ ચેતશેરે;
 તે લહેશે લવપાર કે, આતમ તારશેરે. જો. ૭

૧ ગવેયાને. ૨ નિસાની.

- લોજ પાસે મંત્રી લલો, સૂરદત્ત તેણું નામ;
તસ પુત્રી પરણાવીઓ, ઘણી વધારી મામ. ૪૩
- હિન કેતા તિહાંકણ રહી, ચાલણ લાગો જામ;
શ્રીઓ ચરિત્રજ માંડિયું, તે સુણને સહુ તામ. ૪૪
- પેટપીઠ આવે ઘણી, કીધા કોઠ ઉપાય;
ત્રિયાચરિત્ર મૂકે નહીં, તવ જોલે માય ૧તાય. ૪૫
- હવડાં મૂકી સાંચરો, કહાવીશ વળી નેટ;
વહેલા વળી પધારને, કરશું સખળી લેટ. ૪૬
- સેનાની તવ આલીઓ, મંદિર પુહતો જામ;
હિન કેતે વળી આવીઓ, સાસરે તેડું તામ. ૪૭
- છડે પ્રયાણે તે ગયો, લોજભૂપને રાજ;
શ્રીઓ તેમજ માંડિયું, કાંઈ ન સીધુ કાજ. ૪૮
- ૨પુનરપિ તવ નારી હિતે, ત્રીજી વારેં તેહ;
સસરામંદિર આવીઓ, હરિવીર હું તો જેહ. ૪૯
- શ્રીઓ રાગ દેખાડિયો, સજ્જ થઈ તે પૂર;
મધુકંઠ ગાયક અછે, તેહરયું રાગી ૩ભૂર. ૫૦
- સેનાની પ્રતિ શ્રી લણે, સાંભળ નાથ સુજાણ;
આ ગાયકને માગને, કંઠે રંજે લાણ. ૫૧
- રાજવર્ગ સવિ પરવર્યો, મુંદર માગે સીખ;
તવ મધુકંઠ માગી લિયો, તવ તસ પડશે ભીખ. ૫૨
- પરિકર સવિ પાસે અછે, ગાયક જોલે વાણ;
આ મારગ છે દૂકડો, જાતાં મકરો ૪કાણ. ૫૩
- મારગ જાતાં વન જહું, નદી તે આવી જોક;
કટક સવિ તિહાં ઊતર્યું, લોજન કરે વિવેક. ૫૪

પિઉચ્ચુ' જલક્રીડા કરી, વનક્રીડાને કામ;

રથ બેસીને સંચરી, ગાયક તેડયો કામ. ૫૫

રક્ષક પુરૂષ હતા વળી, તે સવિ ક્રીધા દ્રર;

તે ત્રણે રમવા ગયા, ખોટે પ્રેમજ પૂર. ૫૬

વન ગર્જર આબ્યુ' સહી, કેલિપત્ર તિલુ કાય;

તે ત્રણે ક્રીડા કરે, સુંદર કોમળ કાય. ૫૭

સેનાનીના કંઠમાંહિં, લોહવલય તવ દીધ;

રથ બેસી બેહુ સંચર્યા, નર તે વાનર કીધ. ૫૮

(ઢાળ ૨ જી-રાગ મલાર.)

જો જો કરમ અઘોર કે, કપિ મનરચુ' રહેર;

ધિગધિગ મયણવિકાર કે, સુર નરને નહેર;

ત્રિયા એહ સલાવ કે, કોઇની નહીર,

આ સંસાર અસાર કે, ધર્મ કરો સહીર. જો. ૧

પરિકર શોધે ત્યાંહિં કે, સ્વામી હીઠો નહીર,

લીધુ' ખડગ અહિનાણુ કે, ગામે ગયા વહીર. જો. ૨

નાણો સ્ત્રીવિશ્વાસ કે, નર વર પડિતાર;

એછે નરકનો પાસ કે, મમ થાઓ રતાર. જો. ૩

ગૌતમ અહલ્યાનારી કે, ઈંદ્રજ લોગબોર;

ચુલણીપુત્ર સંથાર કે, સુરનૃપ જોગબોર. જો. ૪

સુરીકંતા નારી કે, પરદેશી હણ્યોર;

અભયારાણી જાણી કે, રખિ કંઠે ગ્રહોર. જો. ૫

નયણાવળીયે' જાણી કે, કુકર્મ શું કર્યોર ?

યશોધર વિષાપહાર કે, અંગ કંઠે ધર્યોર. જો. ૬

એહવો જગ-સંસાર કે, ચતુરજ ચેતશેર;

તે લહેશે લવપાર કે, આતમ તારશેર. જો. ૭

આબ્યા નિજપુરમાંહિં કે, સ્વામીને સવિ કહ્યુંરે;

રાજા થયો હેરાન કે, એ કર્મ શું થયુંરે. નો. ૮
ભેયા દેશ વિદેશ કે, નૃપ આશા ટળીરે;

આણ્યો મન વૈરાગ કે, અતિ ઘણું ટળવળીરે. નો. ૯
એક દિન નરવીરરાય કે, 'દંતી'અહણુ ગયોરે;

અહ્યા હસ્તિના 'ચોક' કે, ઉચ્છવ બહુ થયોરે. નો. ૧૦
લીલા એક આબ્યો ત્યાંહ કે, 'કપિટોળું' અહીરે;

નાટક માહયું રંગ કે, નૃપ રંભ્યો સહીરે. નો. ૧૧
વાનર નિરખે રાય કે, આનંદ ઊપજોરે;

વાચા નવિ ભોલાય કે, કિંપિન નીપજોરે. નો. ૧૨
એ સહી માહરો રાય કે, હવે હું શું કરુંરે;

આગળ પાછળ થાય કે, સહી પાછો ફરુંરે. નો. ૧૩
રાજા ચિંતે ત્યાંહિં કે, એ કપિ શું કરેરે;

આણે અતિ બહુ નેહ કે, નયણાં જળ ભરેરે. નો. ૧૪
રાજા સ્નેહ ધરેય કે, લીધો મૂલમાંરે;

વંધ્યાચળથી રાય કે, આબ્યો નગરમાંરે. નો. ૧૫
તવ વડ કપિશું ભાવ કે, નૃપ ભૂષણુ કળેરે;

પહેરાવે નિજ હાથ કે, કંઠે હીકું 'વળેરે. નો. ૧૬
ભાગી નાખ્યું ત્યાંહ કે, સેનાની થયોરે;

અચરજ દેખી રાય કે, મન વિસ્મય ભયોરે. નો. ૧૭
પૂછે સવિ વરતાંત કે, તુજ એ શું થયું રે;

આબ્યાં કર્મ કઠોર કે, સેનાની કહ્યું રે. નો. ૧૮
(હાલ ૩ છ દેશી. ચોપાઇની.)

નહીતટે અમે જમવા કાજ, ઉતરિયા તું સુણ મહારાજ;

ઝીઝી ચરિત તે હાખ્યું ઘણું, માણસ દૂર કરું અમતણું. ૧

૧ હાથી પકડવા. ૨ પુષ્કળ. ૩ વાનરાઓનું ટોળું. ૪ કંકણ-કંકુ.

નદી સનાન કરી વન ગયાં, માણસ હતાં તે દૂરે થયાં;
 મધુકંઠશું વળી ત્રણ જણા, રંગ વિનોદ તે ભેતાં ઘણા. ૨
 તિણે સમે મેં નિદ્રા લણી, ઠંકળ કોટે ધાડ્યું સહી;
 નર પ્રીટી હું વાનર થયો, ઝીને ગાયક લેઈ (ને) ગયો. ૩
 હું પણ કેટે ધાયો સહી. તવ ઝીઝોં મુજ વાણી કહી;
 જારે જા તું મૂઢ અજણ, નથી પ્રીછતો છાંડગિ પ્રાણ. ૪
 તવ હું તેડની ધાયો પૂંઠ, મધુકંઠે શિરમારી મુંઠ;
 શાખાપાતતણી પડે પડયો, તવ ઝો ભીલે આવી ગ્રહો. ૫
 બાહુ રુદ્રેંક શીખવીઓ નાચ, જાગું સર્વ પાણુ નાચે વાચ;
 દિન કેને સહી તું મુજ મળ્યો, કહું ભાગતાં વાંછિત કહ્યો. ૬
 તવ નૃપ કહે પરજાણું નાર, અતિ મુંઢરને રાજકુંઆગિ;
 સેનાની તવ બોલે હસી, બીટું નાર ઝો સાપિણી જિસી. ૭
 ઝોટલે નર ઝોક આવી કહે, તાપસ હેમજટ વનમાં રહે;
 તે પાસે આડ્યું સહુ કોય, તાપસ ધર્મ કહે તે સોય. ૮
 સેનાની રાણી ને રાય, દીદા લેઈ સેવે પાય;
 લગ્યા અંધ શિવતણા અનેક, ગુરે નિજ પદવી દીધી છેક. ૯
 ગૂઢ ગર્ભારાણી તે હતી, પણ તે નવિ જાણે વળી ચતી;
 પૂરા માત્ર થયા તે જિસેં, પુત્રી જનમ હુઝો તે તિસેં. ૧૦
 તાપસમુંઢરી દીધુ નામ, રૂપે વાંછા કરેં મુત્રામ;
 સોવનવંતી કુંવરી થઈ, ચતીતણે મન ચિંતા લઈ. ૧૧
 હેમજટે તવ કાળજ કર્યો, સોવનજટ તે પાટે ધર્યો.
 પદ્યંગ ઝોક છે વિદ્યાવંત, તે ગુરે દીધો જાણી સંત. ૧૨
 પદ્યંગ બેસી ગુરૂ યાત્રા ગયા, પાછા આવ્યા વાઘજ થયા.
 તે દેખી અમો નાઠા જામ, સાન કરી ગુરૂ તેડયા તામ. ૧૩

૧ શાખાથી તૂટી પડેલી પાંદડાની પેડે. ૨ કહ્યો. ૩ સેનાપતિ.
 ૪ દેવાં. ૫ પદ્યંગ.

આબ્યા નિજપુરમાંહિં કે, સ્વામીને સવિ કહ્યુંરે;

રાજા થયો હેરાન કે, એ કર્મ શું થયુંરે. જો. ૮

જોયા દેશં વિદેશ કે, નૃપ આશા ટળીરે;

આણ્યો મન વૈરાગ કે, અતિ ઘણું ટળવળીરે. જો. ૯

એક દિન નરવીરરાય કે, 'દંતી'ગ્રહણ ગયોરે;

અદ્યા હસ્તિના રથોક કે, ઉચ્છવ બહુ થયોરે. જો. ૧૦

લીલ એક આબ્યો ત્યાંહ કે, 'કપિટોળું' ગ્રહીરે;

નાટક માડયું રંગ કે, નૃપ રંજ્યો સહીરે. જો. ૧૧

વાનર નિરખે રાય કે, આનંદ ઊપજોરે;

વાચા નવિ બોલાય કે, કિંપિન નીપજોરે. જો. ૧૨

એ સહી માહરો રાય કે, હવે હું શું કરૂંરે;

આગળ પાછળ થાય કે, સહી પાછો ફરૂંરે. જો. ૧૩

રાજા ચિંતે ત્યાંહિં કે, એ કપિ શું કરેરે;

આણે અતિ બહુ નેહ કે, નયણાં જળ ભરેરે. જો. ૧૪

રાજા રનેહ ધરેય કે, લીધો મૂલમાંરે;

વંધ્યાચળથી રાય કે, આબ્યો નગરમાંરે. જો. ૧૫

તવ વડ કપિશું ભાવ કે, નૃપ ભૂષણ કળેરે;

પહેરાવે નિજ હાથ કે, કંઠે દીકું 'વળેરે. જો. ૧૬

ભાગી નાખ્યું ત્યાંહ કે, સેનાની થયોરે;

અચરજ દેખી રાય કે, મન વિસ્મય ભયોરે. જો. ૧૭

પૂછે સવિ વરતાંત કે, તુજ એ શું થયું રે;

આબ્યાં કર્મ કઠોર કે, સેનાની કહ્યું રે. જો. ૧૮

(હાલ ૩ જ દેશી. ચોપાધની.)

નદીતટે અમે જમવા કાજ, ઉતરિયા તું સુણ મહારાજ;

શ્રીએ ચરિત તે હાખ્યું ઘણું, માણસ દૂર કર્યું અમતાણું. ૧

૧ હાથી પકડવા. ૨ પુષ્કળ. ૩ વાનરાઓનું ટોળું. ૪ કંકણ-કંકું.

નદી સનાન કરી વન ગયાં, માણસ હતાં તે દૂરે થયાં;
 મધુકંઠશું વળી ત્રણ જણા, રંગ વિનોદ તે જોતાં ઘણા. ૨
 તિણે સમે મેં નિદ્રા લહી, કંકણ કોટે ઘાલ્યું સહી;
 નર શીટી હું વાનર થયો, સ્ત્રીને ગાયક લેઈ (ને) ગયો. ૩
 હું પણ કેટે ધાયો સહી, તવ સ્ત્રીએ મુજ વાણી કહી;
 જારે જા તું મૂઠ અબાણ, નથી પ્રીછતો છાંડસિ પ્રાણ. ૪
 તવ હું તેડની ધાયો ખૂંઠ, મધુકંઠે શિરમારી મુંઠ;
 શાખાપાતતણી પરે પડયો, તવ એ લીલે આવી ગ્રહો. ૫
 ખહું દુરેંક શીખવીઓ નાચ, જાણું સર્વ પણ નાવે વાચ;
 દિન કેતે સહી તું મુજ મળ્યો, કહું લાગતાં વાંછિત ક્યો. ૬
 તવ નૃપ કહે પરણાવું નાર, અતિ મુંદરને રાજકુઆરિ;
 સેનાની તવ બોલે હસી, બીહું નાર એ સાપિણી જિસી. ૭
 એટલે નર એક આવી કહે, તાપસ હેમજટ વનમાં રહે;
 તે પાસે આલ્યું સહુ કોય, તાપસ ધર્મ કહે તે સોય. ૮
 સેનાની રાણી ને રાય, દીક્ષા લેઈ સેવે પાય;
 ભણ્યા અંથ શિવતણા અનેક, ગુરે નિજ પદવી દીધી છોક. ૯
 ગૂઢ ગર્ભારાણી તે હતી, પણ તે નવિ જાણે વળી ચતી;
 પૂરા માસ થયા તે જિસે, પુત્રી જનમ હુઓ તે તિસે. ૧૦
 તાપસમુંદરી દીધું નામ, રૂપે વાંછા કરે સુત્રામ;
 સૌવનવંતી કુંવરી થઈ, ચતીતણે મન ચિંતા લઈ. ૧૧
 હેમજટે તવ કાળજ કર્યો, સૌવનજટ તે પાટે ધર્યો.
 પત્યંગ એક છે વિધાવંત, તે ગુરે દીધો જાણી સંત. ૧૨
 પત્યંગ બેસી ગુરૂ યાત્રા ગયા, પાછા આવ્યા વાઘજ થયા.
 તે દેખી અમો નાઠા જામ, સાન કરી ગુરૂ તેડયા તામ. ૧૩

૧ શાખાથી તૂટી પડેલી પાંદડાની પેડે. ૨ કષ્ટથી. ૩ સેનાપતિ.
 ૪ દેવો. ૫ પદંગ.

આબ્યા નિજપુરમાંહિં કે, સ્વામીને સવિ કહ્યુંરે;

રાબ થયો હેરાન કે, એ કર્મ-શુ થયુરે. જો. ૮

જોયા દેશ વિદેશ કે, નૃપ આશા ટળીરે;

આણ્યો મન વૈરાગ કે, અતિ ઘણું ટળવળીરે. જો. ૯

એક દિન નરવીરરાય કે, 'દ'તીઅહણુ ગયોરે;

અદ્યા હસ્તિના 'થોક કે, ઉચ્છવ બહુ થયોરે. જો. ૧૦

ભીલ એક આબ્યો ત્યાંહ કે, 'કપિટોળું' ગ્રહીરે;

નાટક માહયું રંગ કે, નૃપ રંબ્યો સહીરે. જો. ૧૧

વાનર નિરખે રાય કે, આનંદ ભિખરે;

વાચા નવિ યોદ્ધાય કે, કિપિન નીપજેરે. જો. ૧૨

એ સહી માહરો રાય કે, હવે હું શું કરૂંરે;

આગળ પાછળ થાય કે, સહી પાછો ફરૂંરે. જો. ૧૩

રાબ ચિંતે ત્યાંહિં કે, એ કપિ શું કરેરે;

આણે અતિ બહુ નેહ કે, નયણું જળ ભરેરે. જો. ૧૪

રાબ સ્નેહ ધરેય કે, લીધો મૂલમાંરે;

વંધ્યાચળથી રાય કે, આબ્યો નગરમાંરે. જો. ૧૫

તવ વડ કપિશું ભાવ કે, નૃપ ભૂખણુ કરેરે;

પહેરાવે નિજ હાથ કે, કંઠે દીકું 'વળેરે. જો. ૧૬

ભાગી નાખ્યું ત્યાંહ કે, સેનાની થયોરે;

અચરજ દેખી રાય કે, મન વિસ્મય ભયોરે. જો. ૧૭

પૂછે સવિ વરતાંત કે, તુજ એ શું થયું રે;

આબ્યાં કર્મ કઠોર કે, સેનાની કહ્યું રે. જો. ૧૮

(ઠાલ ૩ છ દેશી. ચોપાઘની.)

નદીતટે અમે જમવા કાજ, ઉતરિયા તું સુણ મહારાજ;

સીએ ચરિત તે હાખ્યું ઘણું, માણસ ફર કર્યું અમતાણું. ૧

૧ હાથી પકડવા. ૨ પુષ્કળ. ૩ વાનરાઓનું ટોળું. ૪ કંકણ-કડું.

નદી સનાન કરી વન ગયાં, માણસ હતાં તે દૂરે થયાં;
 મધુકંઠશું વળી ત્રણ જણા, રંગ વિનોદ તે જોતાં ઘણા. ૨
 તિણે સમે મેં નિદ્રા લહી, કંઠણ કોટે ઘાલ્યું સહી;
 નર પ્રીટી હું વાનર થયો, સ્ત્રીને ગાયક લેઈ (ને) ગયો. ૩
 હું પણ કેડે ધાયો સહી, તવ સ્ત્રીએ મુજ વાણી કહી;
 જારે જા તું મૂઠ અભણ, નથી પ્રીછતો છાંડસિ પ્રાણ. ૪
 તવ હું તેહની ધાયો પૂંઠ, મધુકંઠે શિરમારી મુઠ;
 શાખાપાતતણી પરે પડયો, તવ એ ભીલે આવી ગ્રહો. ૫
 બહુ દુરે'ક શીખવીઓ નાચ, જાણું સર્વ પણ નાવે પ્રાચ;
 કિન કેતે સહી તું મુજ મળ્યો, કડું ભાગતાં વાંછિત ફળ્યો. ૬
 તવ નૃપ કહે પરણાવું નાર, અતિ મુઠરને રાજકુઆરિ;
 સેનાની તવ બોલે હસી, બીહું નાર એ સાપિણી જિસી. ૭
 એટલે નર એક આવી કહે, તાપસ હેમજટ વનમાં રહે;
 તે પાસે આલ્યું સહુ કોચ, તાપસ ધર્મ કહે તે સોચ. ૮
 સેનાની રાણી ને રાચ, દીક્ષા લેઈ સેવે પાચ;
 ભણ્યા અંથ શિવતણા અનેક, ગુરે નિજ પદવી દીધી છેક. ૯
 ગૂઢ ગર્ભારાણી તે હતી, પણ તે નવિ જાણે વળી ચતી;
 પૂરા માસ થયા તે જિસે, પુત્રી જનમ હુઓ તે તિસે. ૧૦
 તાપસસુંદરી દીધું નામ, રૂપે વાંછા કરે' મુત્રામ;
 ચૌવનવંતી કુંવરી થઈ, ચતીતણે મન ચિંતા ભઈ. ૧૧
 હેમજટે' તવ કાળજ કર્યો, સોવનજટ તે પાટે' ધર્યો.
 પત્યંગ એક છે વિદ્યાવંત, તે ગુરે' દીધો જાણી સંત. ૧૨
 પત્યંગ બેસી ગુરૂ યાત્રા ગયા, પાછા આવ્યા વાઘજ થયા.
 તે દેખી અમો નાહા જામ, સાન કરી ગુરૂ તેડયા તામ. ૧૩

૧ શાખાથી તૂટી પડેલી પાંદડાંની પેઠે. ૨ કણથી. ૩ સેનાપતિ.
 ૪ દેવો. ૫ પલંગ.

આબ્યા નિજપુરમાંહિ' કે, સ્વામીને સવિ કહ્યુંરે;

રાજા થયો હેરાન કે, એ કર્મ-શુ' થયુંરે. જો. ૮

જોયા દેશ વિદેશ કે, નૃપ આશા ટળીરે;

આણ્યો મન વૈરાગ કે, અતિ ઘણું ટળવળીરે. જો. ૯

એક દિન નરવીરરાય કે, 'કં'તીગ્રહણ ગયોરે;

ગ્રહા હસ્તિના રથોક કે, ઉચ્છવ બહુ થયોરે. જો. ૧૦

લીલ એક આબ્યો ત્યાંહ કે, 'કપિટોળુ' ગ્રહીરે;

નાટક માડ્યું રંગ કે, નૃપ રંજ્યો સહીરે. જો. ૧૧

વાનર નિરખે રાય કે, આનંદ ઊપજોરે;

વાચા નવિ યોદ્ધાય કે, કિંપિન નીપજોરે. જો. ૧૨

એ સહી માહરો રાય કે, હવે હું' શુ' કરૂંરે;

આગળ પાછળ થાય કે, સહી પાછો ફરૂંરે. જો. ૧૩

રાજા ચિંતે ત્યાંહિ' કે, એ કપિ શુ' કરેરે;

આણે અતિ બહુ નેહ કે, નયણાં જળ ભરેરે. જો. ૧૪

રાજા સ્નેહ ધરેય કે, લીધો મૂલમાંરે;

વંધ્યાચળથી રાય કે, આબ્યો નગરમાંરે. જો. ૧૫

તવ વડ કપિશુ' ભાવ કે, નૃપ ભૂષણ કળેરે;

પહેરાવે નિજ હાથ કે, કંઠે દીકું' વળેરે. જો. ૧૬

ભાગી નાખ્યું ત્યાંહ કે, સેનાની થયોરે;

અચરજ દેખી રાય કે, મન વિસ્મય ભયોરે. જો. ૧૭

પૂછે સવિ વરતાંત કે, તુજ એ શુ' થયું' રે;

આબ્યાં કર્મ કઠોર કે, સેનાની કહ્યું' રે. જો. ૧૮

(ઢાલે ૩ ૭ દેશી. ચોપાધની.)

નહીતટે અમે જમવા કાજ, ઉતરિયા તું સુણ મહારાજ;

શ્રીઓ અરિત તે કાખ્યું' ઘણું, માણસ દૂર કર્યું અમતાણું. ૧

૧ હાથી પકડવા. ૨ પુષ્કળ. ૩ વાનરાઓતુ ટોળ. ૪ કંકણ-કડું.

નદી સનાન કરી વન ગયાં, માણસ હતાં તે દૂરે થયાં;
 મધુકંઠશું વળી ત્રણ જણા, રંગ વિનોદ તે જોતાં ઘણા. ૨
 તિણે સમે મેં નિદ્રા લહી, કંકણ કોટે ઘાલ્યું સહી;
 નર પ્રીટી હું વાનર થયો, સ્ત્રીને ગાયક લેઈ (ને) ગયો. ૩
 હું પણ કેડે ધાયો સહી, તવ સ્ત્રીએ મુજ વાણી કહી;
 જારે જા તું મૂઢ અજાણ, નથી પ્રીછતો છાંડસિ પ્રાણ. ૪
 તવ હું તેહની ધાયો પૂંઠ, મધુકંઠે શિરમારી મુંઠ;
 શાખાપાતતણી પરે પડયો, તવ એ લીલે આવી ગ્રહો. ૫
 બહુ દુરેક શીખવીઓ નાચ, જાણું સર્વ પણ નાવે વાચ;
 દિન કેતે સહી તું મુજ મળ્યો, કહું ભાગતાં વાંછિત ફળ્યો. ૬
 તવ નૃપ કહે પરણાવું નાર, અતિ સુદરને રાજકુંઆરિ;
 સેનાની તવ જોલે હસી, બીહું નાર એ સાપિણી જિસી. ૭
 એટલે નર એક આવી કહે, તાપસ હેમજટ વનમાં રહે;
 તે પાસે ચાલ્યું સહુ કોય, તાપસ ધર્મ કહે તે સોય. ૮
 સેનાની રાણી ને રાય, દીક્ષા લેઈ સેવે પાય;
 ભણ્યા અંથ શિવતણા અનેક, ગુરે નિજ પદવી દીધી છોક. ૯
 ગૂઢ ગર્ભારાણી તે હતી, પણ તે નવિ જાણે વળી ચતી;
 પૂરા માસ થયા તે જિસે, યુત્રી જનમ હુઓ તે તિસે. ૧૦
 તાપસસુંદરી દીધું નામ, રૂપે વાંછા કરે સુત્રામ;
 ચૌવનવંતી કુંવરી થઈ, ચતીતણે મન ચિંતા ભઈ. ૧૧
 હેમજટે તવ કાળજ કર્યો, સોવનજટ તે પાટે ધર્યો.
 પલ્યંગ એક છે વિદ્યાવંત, તે ગુરે દીધો જાણી સંત. ૧૨
 પલ્યંગ બેસી ગુરૂ યાત્રા ગયા, પાછા આવ્યા વાઘજ થયા.
 તે દેખી અમો નાઠા જામ, સાન કરી ગુરૂ તેહયા તામ. ૧૩

૧ શાખાથી તૂટી પડેલી પાંદડાંની પેઠે. ૨ કષ્ટથી. ૩ સેનાપતિ.
 ૪ દેવો. ૫ પલંગ.

આબ્યા નિજપુરમાંહિં કે, સ્વામીને સવિ કહ્યુંરે;

રાભ થયો હોરાન કે, એ કર્મ-શુ' થયુંરે. જો. ૮

જોયા દેશં વિદેશ કે, નૃપ આશા ટળીરે;

આણ્યો મન વૈરાગ કે, અતિ ઘણું ટળવળીરે. જો. ૯

એક દિન નરવીરરાય કે, 'ઈ'તીઅહણુ ગયોરે;

અદ્યા હસ્તિના 'થોક કે, ઉચ્છવ બહુ થયોરે. જો. ૧૦

બીલ એક આબ્યો ત્યાંહ કે, 'કપિટોળું' અહીરે;

નાટકે માડયું રંગ કે, નૃપ રંબ્યો સહીરે જો. ૧૧

વાનર નિરખે રાય કે, આનંદ ભિખજેરે;

વાચા નવિ યોલાય કે, કિંપિન નીપજેરે. જો. ૧૨

એ સહી માહરો રાય કે, હવે હું શુ' કરૂંરે;

આગળ પાછળ થાય કે, સહી પાછો ફરૂંરે. જો. ૧૩

રાભ ચિતે ત્યાંહિં કે, એ કપિ શુ' કરેરે;

આણે અતિ બહુ નેહ કે, નયણાં જળ ભરેરે. જો. ૧૪

રાભ સ્નેહ ધરેય કે, લીધો મૂલમાંરે;

વંધ્યાચળથી રાય કે, આબ્યો નગરમાંરે. જો. ૧૫

તવ વડ કપિશુ' ભાવ કે, નૃપ ભૂષણ કળેરે;

પહેરાવે નિજ હાથ કે, ક'ઠે લીહું 'વળેરે. જો. ૧૬

ભાગી નાખ્યું ત્યાંહ કે, સેનાની થયોરે;

અચરજ દેખી રાય કે, મન વિસ્મય ભયોરે. જો. ૧૭

પૂછે સવિ વરતાંત કે, તુજ એ શુ' થયું રે;

આબ્યાં કર્મ કઠોર કે, સેનાની કહ્યું રે. જો. ૧૮

(ઢાલ ૩ જી દેશી. ચોપાઇની.)

નદીતટે અમે જમવા કાજ, ઉતરિયા તું સુણ મહારાજ;

ઝીઝો ચરિત તે જાખ્યું ઘણું, માણસ ફર કર્યું અમતાણું. ૧

૧ હાથી પકડવા. ૨ પુષ્કળ. ૩ વાનરાઓનું ટોળું. ૪ કંકણ-કહું.

નદી સનાન કરી વન ગયાં, માણસ હતાં તે ફરે થયાં;
 મધુકંઠશું વળી ત્રણ જણા, રંગ વિનોદ તે જોતાં ઘણા. ૨
 તિણે સમે મેં નિદ્રા લહી, કંકણ કોટે ઘાલ્યું સહી;
 નર શીટી હું વાનર થયો, સ્ત્રીને ગાયક લેઈ (ને) ગયો. ૩
 હું પણ કેડે ધાયો સહી, તવ સ્ત્રીએ મુજ વાણી કહી;
 જારે જા તું મૂઠ અજાણ, નથી પ્રીછતો છાંડસિ પ્રાણ. ૪
 તવ હું તેહની ધાયો પૂંઠ, મધુકંઠે શિરમારી મુંઠ;
 શાખાપાતતણી પરે પડયો, તવ એ લીલે આવી ગ્રહો. ૫
 બહુ દુરેંક શીખવીઓ નાચ, જાણું સર્વ પણ નાવે પ્રાચ;
 દિન કેતે સહી તું મુજ મળ્યો, કડું ભાગતાં વાંછિત ફળ્યો. ૬
 તવ નૃપ કહે પરણાવું નાર, અતિ સુંદરને રાજકુંઆરિ;
 સેનાની તવ જોલે હસી, બીહું નાર એ સાપિણી જિસી. ૭
 એટલે નર એક આવી કહે, તાપસ હેમજટ વનમાં રહે;
 તે પાસે ચાલ્યું સહુ કોય, તાપસ ધર્મ કહે તે સોય. ૮
 સેનાની રાણી ને રાય, દીક્ષા લેઈ સેવે પાય;
 ભણ્યા અથ શિવતાણા અનેક, ગુરે નિજ પદવી દીધી છક. ૯
 ગૂઢ ગર્ભારાણી તે હતી, પણ તે નવિ જાણે વળી ચતી;
 પૂરા માસ થયા તે જિસે, પુત્રી જનમ હુઓ તે તિસે. ૧૦
 તાપસસુંદરી દીધું નામ, રૂપે વાંછા કરે મુત્રામ;
 ચૌવનવંતી કુંવરી થઈ, ચતીતણે મન ચિંતા ભઈ. ૧૧
 હેમજટે તવ કાળજ કર્યો, સોવનજટ તે પાટે ધર્યો.
 પદ્યંગ એક છે વિદ્યાવંત, તે ગુરે દીધો જાણી સંત. ૧૨
 પદ્યંગ જોસી ગુરૂ યાત્રા ગયા, પાછા આવ્યા વાઘજ થયા.
 તે દેખી અમો નાઠા જામ, સાન કરી ગુરૂ તેહયા તામ. ૧૩

૧ શાખાથી તટી પડેલી પાદડાંની પેઠે. ૨ કષ્ટથી. ૩ સેનાપતિ.
 ૪ દેવો. ૫ પદ્યંગ.

શરાપ છે મુજ જાણે સહી, સાનથકી, ગુરુ વાણી કહી;
 અનેક ઉપાય કરીને રહ્યા, તોડે ગુરુ નવિ સાજા થયા. ૧૪
 સોવનજટ તે નરવીર જાણુ, હરિવીર તે હું હંધડે આણુ;
 એ દુઃખ અમને લાગું બહુ, તવ તાપસ તે મેળ્યા સહુ. ૧૫
 ત્રિશૂળ ચક્ષુની પાસે ગયા, પંચસયાં તિહાં ધ્યાને રહ્યા;
 ચક્ષુ કહે મેં આલે નહી, તું સમર્યો તે કારણ કહી. ૧૬
 તવ ચક્ષુ બોલે હું આણેશ, દિન ચક્રે નર એક વિશેષ;
 કેવળજ્ઞાની પાસે ગયો, ગુરુ થવાનો ^૧આમ્ના કહ્યો. ૧૭
 કરી ઉપાય ને લાવું જેહ, ખરો ધર્મ તુમ કહેશે તેહ;
 તેહ ચક્ષુ તુજ લાગ્યો સાર, ગુરુદુઃખનો તું ટાલણુહાર. ૧૮
 ત્રણ દિવસ આઠખર કરી, કુંઝર બેઠો ધ્યાનજ ધરી;
 રેલણિયે આપી છે જેહ, જોખધી મસ્તકે મૂકી તેહ. ૧૯
 વાઘ ટળી તે તાપસ થયો, જતીતણે મન વિસ્મય થયો.
 બહુ પ્રશંસા કીધી ધણી, મોટા ભાગ્યતણો એ ધણી. ૨૦
 ગુરુને તાપસ પૂછે વાત, વાઘતણું કારણ કહો તાત;
 પથંગ બેસીને ગતિ બોલે, વચે પરવત આબો એક પોમ. ૨૧
 વાઘ થયો ને ભાગ્યો મંચ, પડ્યો ભોંચ હું એહવે સંચ;
 ચતિ એક મેં દીઠો તિસે, તિહાં સુરનાટક માંડે રસે. ૨૨
 દેવી આરે નાચે રંગ, સુર વળી વીણા વાજે ચંગ;
 વાઘ થઈ હું પાસે રહ્યો, ચતિ પ્રતે અપરાધજ કહ્યો. ૨૩
 સાધુ લણે માહરૂં નહીં કામ, એ સુરને જઈ કરો પ્રણામ;
^૨અમર તણે હું લાગો પાય, શું અપરાધ કર્યો મહારાય ? ૨૪
 મહો ઋષિની ^૩અવજ્ઞા કરી, માચે બેઠો પાગજ ધરી;
 તિણ કારણ મેં દીધો શાપ, એ સહી તુજને લાગું પાપ ૨૫

ફરિ સુર બોલ્યો મધુરી વાણ, તત્ત્વજ્ઞાન હૃદયમાં આણ;
 માસ એક પછી નર એક, ખરો ધર્મ તુજ કહેશે છક. ૨૬
 તે તુજ દુઃખનો ટાળણહાર, કહેશે ધર્મ ક્યાનો સાર;
 વાત કહું તે સાંભળ મુઠા, તસ કન્યા પરણાવે તદા. ૨૭
 તવ ગુરૂ પૂછે એ કુણુ દેવ, શે કારણુ એ સારે સેવ;
 તવ ચતિ બોલ્યો મધુરી વાણ, નગ વેતાલ્યે હું નૃપ બાણ. ૨૮
 વેરાગે^૧ ગ્રહી સંયમભાર, બ્યોમગતિ આલ્યો નિરધાર;
 આણે પર્વત આબ્યો જામ, મૃગપતી હંતી માર્યો તામ. ૨૯
 તે દેખી મુજ ક્યા ઊપની, શ્રી જ્ઞાનશાસનથી સંપની;
^૧બ્યોમથકી હું ^૨ક્ષિતિતળ થયો, સિંહ ગયો ને ^૩હંતી રહ્યો. ૩૦
 શ્રી નવકાર મંત્ર તસ કિયો, પહેલે દેવલોક ^૪સુર થયો;
 ભગતિ થકી ઇણે નાટક કર્યો, ભવસાયર ઇણે પહેલાં તર્યો. ૩૧
 આજ અમારી આશા ફળી, એહ વાત પાળેવી ખરી;
 એહ અમારી પાળો વાચ, પરણો કન્યા બોલું સાચ. ૩૨
 તાપસમુંદરી કન્યા જેહ, બહુ ઉચ્છવ પરણાવું તેહ;
 સામગ્રી સવિ લાવે યક્ષ, કિયે કરે તે સહી પરતક્ષ. ૩૩
 તાપસમુંદરી ત્રીજી વરી, અતિ મુંદર ને બહુ ગુણુભરી;
 સમ ભોમિ દીધો આવાસ, ધન ધાન્ય સુર આપે તાસ. ૩૪
 દેવ દોગંદુક પરિ મુખભોગ, વેર વિવાહ કદા નહિ સોગ;
 તાપસ પંચસયાં લહી ધર્મ, શ્રાવક-વિરતિ પાળે મર્મ. ૩૫
 એકદા તાપસ આબ્યો એક, બ્યોમગતિ તે આલે છક.
 આગળ આવીને કહે વાણ, સુણુ મુંદર તું ગુણુની ખાણ. ૩૬
 મલયાચળ ગિરિ બાણો જેહ, મુજ રહેવાનું ઠામજ તેહ;
 મારે ગુરૂ હતા વળી સહી, ઓપધિક્કલ્પની વિદ્યા કહી. ૩૭

તે પોથી છે માહારી પાસ, ઉત્તરસાધક જોઇયે તાસ;
 જો પ્રભુ આવો કરી પસંધ, કારજ સીઝે માહારૂં રાય. ૩૮
 સો જોયણુ તે દૂરે અછે, આવો તો સહી 'પડખુ' પછે;
 એક જોયણુની છે મુજ ગતી, લેપ પ્રભાવે' જાણું સતી. ૩૯
 પુનરપિ લેપ કરૂં વળી તિહાં, એક જોયણુ વળી આણું જિહાં;
 એમ કરતો હું ઇહાં આવીઓ, તુમ દરસણુ દેખી કાવીઓ. ૪૦
 મુજને જ્ઞાની મળિયો એક, તેહને મેં સવિ કહ્યો સંકેત;
 તે તવ બોલે મધુરી વાણિ, જયાનંદ દુખ કરશે હાણિ. ૪૧
 બોલ દેઇ તાપસ વાળિયો, તવ સસરે મંચક આલિયો;
 કાળી ચઉદશનો દિન જામ, ખડગ મંચરુ' પુહતો તામ. ૪૨
 તાપસ પ્રતિ કહે મહાભાગ, વિદ્યાસાધન કરવા લાગ;
 પર્વત 'શૃંગ' વળી તાપસ ગયો, ઉત્તરસાધક કુમરજ થયો. ૪૩
 ખડગ ઉઘાડું થઈ સાવધાન, નવપદ મંત્ર જપે મન ધ્યાન;
 'જામ' એકરજની જવ ગઇ, તવ ગિરિથી ધુમ પ્રકટયો સહી. ૪૪
 અગ્નિતણા હીંકા કહ્યોલ, શબ્દ ભયંકર સળળા બોલ;
 જયાનંદ)તવ બીહીનો નહી, ખેત્રપાલ તવ વાણી કહી. ૪૫
 જારેજા તુજ ઘર કેા નથી, ખેતલ પ્રતે નહી આલે મથી;
 ખેતલ વીર હું કોપ્યો સહી, જયાનંદ પ્રતિ વાણી કહી. ૪૬
 ઇચ્છું કહીને થયો 'વરાહ', ભુંડી કાયા મોટા પાય;
 જયાનંદે પણ તે પરિ કરી, હાથી થઇને આંબ્યો ફરી. ૪૭
 કુંઆર કરે 'દંતીનું' રૂપ, 'મૃગપતિ' મૃગપતિ હીસે ભૂપ;
 અનેક રૂપ કરી ચુદ્ધજ કર્યું, તે સર્વે જયાનંદે ભર્યું. ૪૮
 ક્ષેત્રપાલ વળી આંબ્યો સહી, પગે સાહીને નાખ્યો મહી;
 બોલે 'ખેતલ' મધુરી વાણુ, એ સહી પુણ્યતાણું 'પરમાણુ. ૪૯

મહાપુરૂષમાંહિ તું વીર, સખળ પુરૂષ ને સાહસ ધીર;

હું ભાગો તું સખળો હોય, તાહારે સ્વામી છે કહે કોય. ૫૦

જ્યા કહે શ્રી જિનવર ધર્મ, એ સહી માહારે મોટો મર્મ;

ક્ષેત્રપાલ તવ બોલે હસી, દયા સહી માહારે મન વસી. ૫૧

હું પણ શ્રાવક પૂઠે હતો, તાપસ તપ કરતો બહુ છતો;

તે દેખી વળિ 'નિઆણો કર્યો, મરી કરી છેતલ અવતર્યો. પર

સમકિતધારી હું પણ થયો, જનમ સહી મુજ 'આળે' ગયો;

આપું તુજને ઔષધી પંચ, તેહતું બોલું સાંભળ સંચ. ૫૩

એક રત્નસેં પંચજ રોક, આણી આપે દિનના થોક;

બોલણી બીજી આપું સહી, એક કાંડી તે આપે નહીં. ૫૪

ત્રીજી શિર જેહને મૂકિયે, 'નિમિત ભાળે નવિ ચૂકિયે;

ચોથી રોગ શમાવે સહી, 'ધાવમેલણી પંચમી લહી. ૫૫

ખેતલ વર દેઈને ગયો, જ્યાનંદ ક્ષણ તિહાંકણ રહ્યો;

તે તાપસ તવ બોલે સહી, વિદ્યા પૂર્ણ થઈ મુજ સહી. ૫૬

બહુએ ભગતિ કરી તે રહ્યો, ગ્રહી પત્યંગ જ્યાનંદ ગયો;

'આદિભવન એક દીકું સહી, પ્રણામ કરી બહુ ગુણસ્તુતિ કરી [કહી.]

મંત્રસાધના સૂધી કરી, તુષ્ટમાન થઈ તવ સુરી;

માગ માગ વર માગને વીર, જે જોઈયે તે સાહસ ધીર. ૫૮

જ્યા કહે માહારે છે સર્વ, તુજ હરસણ મુજ વાધી અર્વ;

સ્તુત્ય કરી દેવી સંતુષ્ટ, જ્યા ભણે સહુ હરજો કષ્ટ. ૫૯

તિહાંથી રત્નપુરી તે ગયો, જિનપ્રણમીને બોલો થયો;

રત્નશિખર તિહાં મોટો રાય, સીમાડા સવિ સેવે પાય. ૬૦

-રત્નમાળાસ્થુ' વિલસે ભૂપ, પણ તે બાણે વેશ્યારૂપ;

તેહની કૂખે લખમી જિસિ, દેવલોકથી આવી વસી. ૬૧

૧ કરાર-નિયમનો આકા. ૨ નકામો. ફાકટ. ૩ ભવિષ્ય ભાષ-
નાર. ૪ જખમ રૂઝાવાની. ૫ આદિનાયજનું દેહરાસર.

પ્રીતિસુંદરીતણે! જીવ જાણુ, વાણી બોલે અમૃતખાણુ;
 ભવ તે અચારતણે છે મોહ, કુમરતણે મન અતિધણુ ^૧લોહ. ૬૨
 રાજાને ગોત્રજ છે દેવો, તેહની રાજા સારે સેવ;
 વર માગે તે પુત્રી ચોગ્ય, તેહને રાજા આપે લોગ. ૬૩
 તેહને મંદિર સાધજ એક, અચાર માસ ^૨પચખી રહો છક;
 તેહની વાણી દેવજ સુણે, ભવ પાછલો મેં દીઠો ભણે. ૬૪
 પૂરવ ભવે હતી આદ્યણી, શીળે ચૂકી રૂડું ગણી;
 તેણે પાપે થઈ બ્યંતરી, તુમ દરસણુ ભવસાયર તરી. ૬૫
 તવ તે કન્યા બહુ ગુણુ ભરી, ભગતિ કરે દેવીની ખરી;
 વર માગે બેહુ કર જોડી, સરખા સરખી દેજો જોડી. ૬૬
 દેવી કહે સાંભળ તું સહી, તુજ વર હવડાં આવે નહીં;
 તું જવ માંડિશ નાટારંભ, વીણા વાસે ^૩પડખી થંભ. ૬૭
 તે થંભથી પુતળી સુરંગ, વીણા વાસે તેહને સંગ;
 પાસે આવી જિભી ધરે, બહુ આદરસ્યું આમર કરે. ૬૮
 તેહ તુજકંત છે પૂરવતણે, તુજને સ્નેહ જિપજે ધણે;
 અચારે ભવનો તુજસ્યું સ્નેહ, ત્રિખંડપતિ તે જાણે એહ. ૬૯
 દેવીએ એ વાણી કહી, કન્યા મોન કરીને રહી;
 દિવસ કેટલે આવી નારી, નાટકિણી એક રાજકુઆરિ. ૭૦
 વાણી વચણે ધસિ જિયરે, મુજ સાથે જે નાટક કરે;
 તેહની વળી હું થાઉં દાસી, જળ પીકે ને ખાઉં ઘાસ. ૭૧
 રાજા ચિંતે કરવું કિસું, એણી રંડાયે એહવું ભસ્યું;
 ભણે મંત્રી ^૪વાહું ડાંગરો, જે કો આવી કારય કરો. ૭૨
 એ નાટકિણિ જીવે જેહ, મુજ કન્યાને પામે તેહ;
 દેશ એકતું આપું રાજ, એતું સાડું વંછિત કાજ. ૭૩

૧ લોહ. ૨ ચાર મહીના ધગીના ઉપવાસ કરીને. ૩ પાસેના
 યાંભલો. ૪ દંદરો ફેરવું.

નગર મધ્ય કો ન ^૧છએ સહી, (તવ) ^૨રાજસુતાયે^૩ વાણી કહી;
 દિવસ ચ્યાર તે ^૪પડખો સાર, હું^૫ છતું એહને નિરધાર. ૭૪
 ચોથે દિન નાટકનો રંગ, વીણા વાદી નહી કો સંગ;
 જોઈ નર નારીની કોઠ, કો નવિ જાણે તેહની જોઠ. ૭૫
 તવ જયા મન ^૬જિજ્ઞાસ થયો, કત્યા પાસે^૭ જઈને રહ્યો;
 જયાનંદ સ્ત્રી રૂપે^૮ યમ, વીણુ વળકે પાસે^૯ જમ. ૭૬
 પ્રથમ નાચ નાટકિણી કરે, તવ રાજાતું ચિત સવિ હરે;
 રાજા ^{૧૦}રંજયો આપે દાન, કુમરીને તવ દિયે સનમાન. ૭૭
 કુમરી નાટક માંડે ચંગ, રાજલોક મન અતિ ઉછરંગ;
 જયાનંદ તિહાં વીણા વાય, નાચે કુમરી પરકે પાય. ૭૮
 નાટક પૂરું જમ્યું જામ, થંભ પૂતળી આવી તામ;
 જયાનંદને ચામર કરે, રાજલોક ચિત એહતું ધરે. ૭૯
 દેવીવચન તે થયું પરમાણુ, એ સ્ત્રી રૂપે^{૧૧} દીસે ભાણુ;
 નારિ નારિ કિસિ પરિ થાય; હવે કરવો એ કિસો ઉપાય ! ૮૦
 નાટક લોકતણું ચિત હરે, દેવતણું નાટક અણુસરે;
 નાટકિણી તિહાં લાગી પાય, સળળ દાન તવ આપે રાય. ૮૧
 નાટક પૂરું કરિ ઘર ગયા, જયાનંદ તવ માર્ગે વદ્યા;
 મંદિર તેહી દીધાં માન, આખ્યાં ચઉસઠ ઘીડાં પાન. ૮૨
 માંહે માંહે પ્રીતિજ ઘણી, તે જાણે ત્રિભુવનનો ધણી;
 કુમરી બોલે સુણુ તું સહી, એ વારતા દેવીએ^{૧૨} કહી. ૮૩
 નાટક કરતાં ચમર સુચંગ, કાઠપૂતળી ઢોળે સંગ;
 તે તાહરો વર નિશ્ચે સહી, પરભવકંત એ વાણી કહી. ૮૪
 તું તો ^{૧૩}વામા દીસે ખરી, વૃથા વાણી નવિ થાયે ^{૧૪}સુરી;

૧ કાષ્ઠ હાથમાં ધરે નહીં. ૨ રાજકન્યા. ૩ ધીરપ ખમો. ૪ ઉપદ્ર. ૫ રીઝ્યો—રાજ થયો. ૬ સ્ત્રી. ૭ દેવીની વાણી નિષ્કળ ન થાય.

તું દો નર છે સાહસ ધીર, પ્રસન્ન થઈને દાખવ ^૧હીર. ૮૫
 જયા રૂપે તવ પરગટ કરે, તવ શ્રી કર્ઠે માળા ધરે;
 રાજા પ્રતે^૨ કરાવ્યું જાણ, રૂપે^૩ જાણે દૂલે ^૪ભાણ. ૮૬
 બહુ આદરવ્યું^૫ વિવાહ કરી, મયણસુંદરી ચોથી વરી;
 સુખે^૬ સમાધે તિહાંકણ રહે, શ્રીજિનઆણ સદા મન વહે. ૮૭
 રત્ન પાંચસે^૭ આપે નિત, ^૮સાતે ખેત્રે બહે^૯ચે વિત્ત;
 સાસુએ^{૧૦} તે દીહું^{૧૧} જિસે, લહી કુંચી ને કાઠી તિસે. ૮૮
 જયાતણે મન આબો રોસ, જાણ્યો એ સાસુનો દોષ;
 દિન બીજે વળી મૂકી તેહ, ^{૧૨}અલીક બોલણી ઔષધી જેહ. ૮૯
 ઔષધી પ્રતે જયા તવ લણે, રત્ન પાંચસે^{૧૩} દો અમતણે;
 માંજ્યાથી તે અમણાં કહે, કાંડી એક ન દેવા લહે. ૯૦
 ઘર માંહેનાં જે છે સાર, રત્ન અમુલિક એક હજાર;
 તે દેખાડે વારોવાર, વેશ્યાને મન થયો વિચાર. ૯૧
 એ મૂકીને બીજી આજ, લેવાયે તો સીએ કાજ,
 દિન બીજે વળી તે તિહાં ધરી, તિણ કામે બીજી ઉદરી. ૯૨
 જયાતણે તે આવી હાથ, ક્રોધ ઘણો તે સાસુ સાથ;
 સાસુને કહે એ શું કરો, વાત એક મનમાંહિં ધરો. ૯૩
 માહુરે વિદ્યા છે અતિ લક્ષી, નવ યૌવન તું થાયે રૂલી;
 તવ સાસુ મન આણે પ્રેમ, નવયૌવનભરી થાઉં કેમ ! ૯૪
 શિરમુડી ને મુખ કરો શામ, પાઠ લણીને આવો આમ;
 માથે જડી મૂકી જેટલે, વરાહ રૂપ થઈ તેટલે. ૯૫
 કણચર આરસે^{૧૪} કાંબ પ્રમાણ, હઠાડી જયા મરાવે જાણ;
 ત્રણ દિવસ તે દુરિક ગયા, જયાનંદને આવી ક્યા. ૯૬

૧ પુરુષાર્થ-પાણી. ૨ સૂર્ય. ૩ સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકા-
 પ્રતિમા-સાન-જિજ્ઞાસુ-એ સાત જગોમાં ધન વાપરવું. ૪ બહુ બોલ-
 વાવાળી-કહે તે ન આપનારી.

ચોથે દિન તે સાસુ કરી, જ્યા ખમાવે સમતા ધરી;
 સાસુ લાલ મનમાં સહી, લક્ષ્મીપુંજની વારતા કહી. ૯૭
 'અદત્ત ઉપર કહી વારતા, તવ સાસુ મન બહુ ઝોરતા;
 સમક્ષિતધારી તે પણ થઈ, કરી મૌન ને મંદિર ગઈ. ૯૮
 રાય એક આપ્યો આવાસ, દેશ એકનો આપ્યો 'આસ;
 તે તસ પુત્રીને હિત કરી, ત્રિભુવને તસ કીર્તિ વિસ્તરી. ૯૯
 એકઠા સુખે સૂતો શર્વરી, સુપન એક દીકું મધ ખરી;
 બાહુ કો એક નગરી હું ગયો, 'મૂળી વેચણ ઉલો રહ્યો. ૧૦૦
 લીલ વેશ તે નરનો કરી, મસ્તકે મૂળી સાથે ધરી;
 લોચન રાતાં એહવું કરી, લાધું તામ ગઈ શર્વરી. ૧૦૧
 મનસ્થું તવ બહુ 'આરતિ કરે, તવ લોચન જમણું ફરફરે;
 શરીરતણા વળી જે આકાર, ઉત્તમ બાણી કરે વિચાર. ૧૦૨
 બાહુ એ કાંઈ કારણ અછે, ચૂપ ધરીને જોવું પછે;
 'સત્રુકાર એક માંડયું સાર, લેવા આવે વર્ણ અઠાર, ૧૦૩
 સપને નગરજ દીકું જેહ, કાગળ-પટે લખાવે તેહ;
 શત્રુકાર પાસે તે ધરે, જમી લોક તે દરસણ કરે. ૧૦૪
 તાપસ આર પરદેશી સાર, જમ્યા પછી તે કહે અધિકાર;
 વિનય કરીને પૂછે સહી, તાપસે વાત ફટી તે કહી. ૧૦૫
 તે આલેખ માંડયું છે જેહ, નગર પદમપુર બાણો તેહ;
 પદ્મરથ રાજા ગુણુ લયો, હય ગય પાયક કમળા વયો. ૧૦૬
 ધંસ્યું સુણી જ્યા ચિંતવે, તેણે કામેં જાવું હવે;
 'પદ્યંક સજ્જ કરીને તિહાં, પદ્મપુરી નગરી છે જિહાં. ૧૦૭
 'વન ગહવરમાં મંચક ધયો, વેષજ લીલતણો વળી કયો;

૧ માલધણીના આપ્યા વગર વસ્તુ ન લેવાના સંબંધમાં દર્શાવેલ
 કહ્યું. ૨ ગિરાસ-આજીવિકા. ૩ લાકડાનો ભારો. ૪ ચિંતા. ૫ દાન-
 શાળા-સદાવ્રત. ૬ પલંગ, તૈયાર કરીને. ૭ ગીચ વનમાં પલંગ રાખીને.

કાષ્ટતણી શિર ભારી કરી, આવી ઉભો સાથેં ધરી. ૧૦૮
 રાત્રતણા તવ આવ્યા ચોધ, હાથ ગ્રહીને તાઠે યોધ;
 પૂછે માહાફં શું છે કામ, કોણ રાજા ને કેહું નામ? ૧૦૯
 શિર ભારીને ધૂળેં ભર્યો, રાજસભામાં ઉભો કર્યો;
 મોહું મસ્તકે છાટા પાચ, વૃદ્ધ કોટ ને કાળી કાચ. ૧૧૦
 નૃપ કહે કોણ કિહાંકણ રહે, રથા માટેં તું મૂળી વહે, ?
 વધ્યાચળની પાળે વાસ, મૂળી વેચીને લેઉં આસ. ૧૧૧
 એકાકી ને થાઉં દુખી, નારી હોય તો પૂરો સુખી;
 તવ રાજા નિજ પુત્રી જેહ, મંદિરથી તેકાવી તેહ. ૧૧૨
 તારા ધર્મતણે પરમાણુ, એ વર પામી નિશ્ચે ભણુ;
 પુત્રી ભણે પિતાજી જેહ, દેવ કરીને માનું તેહ. ૧૧૩
 બાકુળ અન્ન જમાડી દોય, અલંકરણુ વળી લીધાં સોય;
 પાનમાંહિ વિષ ઘાલ્યું જેહ, ત્રણ ભમે દોચન ખરે તેહ. ૧૧૪
 હાહારવ નગરીમાં થયો, મંત્રી નૃપને કહેવા ગયો;
 એહ કર્મ નહી રાજાતણાં, ઇંમ છોડ હીજે આપણાં. ૧૧૫
 નૃપ યોદ્ધે ધર્મે જય સહી, કુમરીએ એ વાણી કહી;
 નગરી 'સમીપે દેહડં ભણું, 'દેવલોક જીવે એકલું. ૧૧૬
 તે બેહુએ તિહાં વાસો રહે, કુમરી પ્રતિ જયા તવ કહે;
 તું સુજ શેં આપી અવગુણી, તવ સુંદરી નિજ વાણી ભણી. ૧૧૭
 ચંદ્રારથ એ રાજા નામ, બેહુ ઓસ્યું વિલસે કામ;
 અનુક્રમે બે પુત્રી ભઈ, ભણી ગણીને પોલી થઈ. ૧૧૮
 માહરી મા જિનધર્મી હતી, હું પપિ કીધી શ્રી જિનમતી;
 રાજાને નાસ્તિકનો રંગ, ખીજી સ્ત્રીને તેહજ સંગ. ૧૧૯
 એક દિન સંસારે કન્યા દોય, રાજા પાસે આવી સોય;
 રાજાનું મન આનંદ ભર્યું, પ્રશ્ન એક સભામે કર્યો. ૧૨૦

સુખ ભોગવો તુલ્યા સહુ કૌય, કહે પસાયે' સુજને કહો લોય;
 સભા કહે તે નૃપ આધાર, સુખ દુઃખ તે સહુ પ્રભુ ચિતાર. ૧૨૧
 તવ હું બોલી મધુરી વાણ, સુખ દુઃખ તે સવિ કર્મે જાણ;
 કર્મે જીવ ચિહ્નું ગતિ કરે, સ્ત્રી નર કાયા કર્મે કરે. ૧૨૨
 કર્મે જીવ નયુંસક થાય, કર્મે રંક ટળી રાય થાય;
 કર્મે જીવ થાય અંડાળ, કર્મે રાજ થાયે બાળ. ૧૨૩
 તવ રાજ મન આણી 'ખાર, નિશ્ચે' આપ્યો તું ભરતાર;
 સુજ જનની તે પીહર ગઈ, તાતે' એહવી વેળા લાડી. ૧૨૪
 માહરે તું તો દેવ સમાન, કહું વાત એ નિશ્ચે માન;
 સુખ શાતાયે' લિયો વિશ્રામ, હું વળી સેવા સાડું તામ. ૧૨૫
 જ્યા કહે હું લીલજ સહી, 'બગ સાથે હંસી કહીં રહી !
 'વિરૂધ વાત કરી તુજ તાત, તેહું મોકલશે પરભાત. ૧૨૬
 નિજ મંદિર જઈ સવિ સયોગ, ઉત્તમ પરણી વિલસો ભોગ;
 કાને અંશુલિ દીધી તામ, સુકુલીણી સ્ત્રીતું નહીં કામ. ૧૨૭
 વાત કરતાં નેત્ર મઝાર, પીડ ઘણી ઉપની તે વાર;
 વિજય-સુંદરી એહવું ચિંતવે, સહી તાતે' વિષ દીધું હવે. ૧૨૮
 ત્રણ પહોરનો અવસર જાણ, નેત્ર ખરી પડશે નિર્વાણ;
 મેં સ્વામીની ન થઈ ભક્તિ, આંધા માણસ ન હોય શક્તિ. ૧૨૯
 વિલપીને બહુ રૂદન કરત, પિયુને હું દુઃખ હૃદય ભરંત;
 પૂર્વ ભવંતર એહચ્યું મોહ, ભવ ચોચાતણો અતિ સોહ. ૧૩૦
 જ્યાતણે મન કરૂણા થઈ, તે ઓપધી શિર મૂકી સહી;
 તવ તેહનાં થયાં લોચન અંગ, મનમાં ઉપનો ઓઝો રંગ. ૧૩૧
 સ્વામી તું કો નહી સામાન, થા પરગટ ને દાખવ વાન;
 જ્યાતણે મન અતિ આણુંદ, રૂપ દેખાડયું જિસ્તું 'સુરિંદ. ૧૩૨

૧ ગુસ્સો-ધર્મી. ૨ બગવા સાથે હંસલી ક્યાંય રહી જાણી છે ?

૩ વિપરિત-કાયદા વિરૂદ્ધ વાત. ૪ ધંદ.

તવ તે સ્ત્રીનાં સવિ દુઃખ ગયાં, એક નિશા તિહાં વાસો રહ્યાં;
 પ્રભાતે જઈને લાઁયો મંચ, તે બેહુ તવ બેસે સંચ. ૧૩૩
 તવ તે 'પલણે સ્વામી સુણો; કોણુ થાનકે જાન્યું' તે ભણો;
 જયા ભણે પહેલી સુંદરી, મેં મૂકી છે રતનજ પૂરી. ૧૩૪
 તવ સુંદરી વહી સુખ વાણુ, સ્વામી કહું તે મનમાં આણુ;
 સુજ માતાયે 'પૂછ્યા યતિ, જ્ઞાની વાત કહે સવિ છતી. ૧૩૫
 સુજ બેટી વર કવણુજ હશે, ત્રિખંડપતિ તે નિશ્ચે થશે;
 તે તસ વચન થયું પરમાણુ, તું તે રાજા નિશ્ચે જાણુ. ૧૩૬
 ચક્રેશ્વરીનું સમરણુ કર્યું, તે સવિ વંછિત માહરું સર્યું;
 ચક્રેશ્વરીએ કરી પસાય, આણી આપ્યો ચક્રીરાય. ૧૩૭
 કરે અભિગ્રહ કુંઝર સોય, તાહરા તાતને શીખ ન હોય;
 તિહાં લગી રૂપ એ રાખું સહી, જયાનંદે એ વાણી કહી. ૧૩૮
 સ્વામી પસાય કરી અવધાર, કમળપુરી નગરી છે સાર;
 કમળપ્રભ રાજા શુભવંત, 'શરી સઘળા જેણે કીધા શાંત. ૧૩૯
 બે પટરાણી અતિ સુંદરી, વિલસે રાજા પ્રેમે કરી;
 એકજ નંદન જાયો જેણુ, કન્યા એક લોહીની તેણુ. ૧૪૦
 સુજ મોસાળતાણું તે ઠામ, નિશ્ચે જાણે મહા શુભધામ;
 'નિમિત્તિઓ એક આપ્યો જિસે', રાજા તેહી પૂછે તિસે. ૧૪૧
 માહરા રાજતણે કુણુ ધણી, જોઈ જ્ઞાનને બોલે શુણી;
 તુજ નંદન છે લોહો જેહ, ન્યાયી રાજા થાશે તેહ. ૧૪૨
 વહી સ્ત્રીએ તવ કામણુ કરી, સુત રાખ્યો મંચકમાં ભરી;
 તાપસીએ તે કર્યો ઉપાય, નાક છેદીને કાઢે રાય. ૧૪૩
 રાજા નિત વાહે 'હાંગરો, સુજ નંદનને સાજો કરો;

૧ કહે. ૨ જ્ઞાની યતિને પૂછવાથી બધી વાતનો ખુલાસો જાહેર કર્યો હતો. ૩ બધા દુશ્મનોને શાંત કરી દીધા. ૪ ભવિષ્ય ભાખનાર મોતિથી. ૫ દંદેરા.

કમળસુંદરી તસ દેઉં સહી, એક દેશની આપુ^૧ મહી. ૧૪૪
 સ્વામી નો તુહો આવો તિહાં, મુજ મામાતુ^૨ મંદિર જિહાં;
 પલ્લંક ચલાવ્યો તવ ક્ષણ એક, કમળપુર તે દીકું છેક. ૧૪૫
 મંચક સાંતીને તિહાં ગયો, વેસજ લીલતણે તે થયો;
 વણિગ એકને રતનજ પંચ, આપી લીધું ઘરનું સંચ. ૧૪૬
 લીલ થઈ શ્રમણ નામજ ધર્મે, ગામજ સર્વ નિરોગી કર્યું;
 લોક માંહિ તસ મહિમા થયો, દિવસ કેટલા તિહાંકણે રહ્યો. ૧૪૭
 પુનરપિ રૂપ કર્યું દ્વીજ સહી, સ્ત્રી પણ પ્રાદાણી રૂપે^૩ કહી;
 વિપ્ર પાસે લણ્યા વેદ ચ્યાર, વિપ્રવૈશ્રવણ નામ ઉદાર. ૧૪૮
 લોક સહુનાં સંકટ ટળે, રોગ સવેના વહેલા વળે;
 રૂપે કરીને દીસે^૪ અમર, લોકે વિંટયો જિમ ગજ ભમર. ૧૪૯
 એક દિન ચઉટે વીણાવાય, મધુર સ્વરે શ્રી જિનગુણ ગાય;
 લોક ઘણા ત્યાં^૫ નિરીખ્યણ કરે, કોઢી રોગી.કારજ સરે. ૧૫૦
 એહવે ઠાસી આવી એક, અતિ કુળડી ને રોગ અનેક;
 તેહને માથે મૂક્યો હાથ, યસરણ થઈને કહે મુજ નાથ. ૧૫૧
 તે ચાલી ગઈ રાજકુઆર, શીઘ્ર વીનવે રાજા નાર;
 વેદ એક આંચો છે માત, માહરૂં કીધું નિર્મળ ગાત. ૧૫૨
 રાણીએ જઈ નૃપ વીનવ્યો, તેહણ મંત્રી જાતો હવો;
 ચિંતામણી ચહુંડું છે જિહાં, વિપ્રને બેઠો દીઠો તિહાં. ૧૫૩
 ખાંહ ધરી આવ્યો નૃપ પાસ, રાજા માન દિયે ઉદ્ધાસ;
 હેમસિંધાસણ બેસણ હવે, અમૃત સમાન વાણી ચવે. (લવે) ૧૫૪
 રૂપે સલા મોહી તિહાં સહુ, ઇંદ્ર ચંદ્ર કે દાનવ કહું;
 આલે^૬ અળવે દાન અશેષ, રૂપે જાણે^૭ ધનદહવેશ. ૧૫૫
 રાજા પૂછે મધુરી વાણ, ગામ નામ રહો કુણ કાણ;

૧ એક તરફનું રાજ્ય આપુ. ૨ દેવતા. ૩ બેતા હતા. ૪ સીધા શરીરવાળા. ૫ કુબેર ભંડારી જેવો.

૧પાળે રહું ધનવંતર સહી, કડું ઉપગાર જિહાં જાઉં મહી. ૧૫૬
 કર કર સ્વામી પર ઉપગાર, તુજ સુત વેદન ટાળો સાર;
 તેહનું દુખ તુજો ટાળો સહી, જયા કહે તિહાં જોઇયે જઈ. ૧૫૭
 જાંહે વળગા મંદિર ગયા, સુત દેખીને વિસ્મે થયા;
 તવ આડંબર અતિ ઘણુ કરી, સોઇ જડી શિર ઉપર ધરી. ૧૫૮
 તવ કુંઝર તન છૂટું સહી, ચરણે લાગો બેઠો થઈ;
 રાજા મન અતિ આણું લયો, નગરમાંહિ બહુ ઉચ્છવ થયો. ૧૫૯
 ધન ઘણાં તે હેતા દાન, વિપ્ર ન લીયે માગે માન;
 એક દેશનું રાજજ શહો, વળી કાંઇ જોઇયે તે કહો. ૧૬૦
 વિપ્ર લણે એ માહરું અછે, લહી અવસરે કહીશું પછે;
 રાજા પૂછે સ્ત્રી કુણુ કામ; નંદતણે ઘર મૂકી સ્વામ. ૧૬૧
 તવ નૃપ રાણીને પાઠવે, સિંધાસને ધરી લ્યાવો હવે;
 તેડી આણી રાજા ધરે, સુખ વિલસે તે સ્વર્ગજ પર. ૧૬૨
 રાજા મંત્રી કરે વિચાર, એહ વિપ્રને કન્યા સાર;
 લણે મંત્રી વાચા નવિ ચળે, ગંગાજળ જો પાછાં વળે. ૧૬૩
 મંત્રી જાણે રાજન અવધાર, પદ્મનૃપની પુત્રી સાર.
 મૂળીવાહક પ્રતિ તે દીધ, દેશ વિદેશે વાત પ્રસિદ્ધ. ૧૬૪
 તુજ ભગિનીની પુત્રી જેહ, મૂળીવાહકને દીધી તેહ;
 બીજી પુત્રી નરવર દીધ, તુજ ભગિનીયે કોધજ કીધ. ૧૬૫
 તે રીસાવી આવી ઇહાં, અશોક તરૂનું વન છે જિહાં;
 એટલે નર એક આવી કહે, બહેન તુજારી મળાણું લહે. ૧૬૬
 આડંબરચું ચાલ્યા સવે, લાઇ વિપ્ર ઉચ્છવ અસિનવે;
 કંઠે લાગીને રૂદન કરંત, રાજા પૂછે કહે વૃતાંત. ૧૬૭
 પલણે રાજા નિજ સુત વાત, તે સાંભળીને થઈ રળિયાત;

૧ જગલમાં ભીલ રહેલાણી અંદર. ૨ દેવની પેઠે. ૩ કાઠીનો
 બારો ઉપાડનાર.

ખડુ ઉચ્છવચ્ચુ' કરે પ્રવેશ, ભાણેજ શોધી દેશવિદેશ. ૧૬૮
 તેહની શુદ્ધિ કેા જાણે નહીં, પાછા આવ્યા મારગ વહી;
 વેશ્રવણને પૂછે રાય, તુલ્કો વળી કાંઈ કહો ઉપાય. ૧૬૯
 જ્યા કહે હું જાણું નહીં, એક કથા તો ઇહાંકણ રહી;
 નાટકિયો પરદેશી સાર, મનમાં ધરતો ગર્વ અપાર. ૧૭૦
 ખડ પૂલો ને પાણીધડો, નહીં તો નૃત્યે આવી લડો;
 અભિમાની મન આણે ગર્વ, રાજા સેના પૂછે સર્વ. ૧૭૧
 કરી નાટક ને જીએ જેહ, દેશ એક કન્યા લહે તેહ;
 'પડો નગરી માંહિ જવ ગયો, છળવા કેા નવિ ઉલો થયો. ૧૭૨
 વેદરાજે' તવ વાણી કહી, દિન સાતમે હું જીયું સહી;
 સાત દિવસ જવ પૂરા થયા, નાટક કાજ જ્યાનંદ ગયા. ૧૭૩
 માંડયા નાટકના ધિર થંભ, સ્ત્રી નાચે જિસિ દીસે રંભ;
 વીણા વંસ અને કંસાળ, અંદર મદલ ભુંગળ સાર. ૧૭૪
 તાળ ચંત્ર શ્રીમંડળ વહી, શંખ નદેરી ને દડદડી;
 દોલ દદામાના ધોંકાર, નેપુર મેખળના અંકાર. ૧૭૫
 અનેક પરિ આલવિયો રાગ, શ્રુતિ છત્રીસે મંડે પાગ,
 પૂર્વ ચરિત્ર પોતાનું જેહ, ધુરથી માંડી ગાયું તેહ. ૧૭૬
 ગાતો ગાતો આવ્યો કિહાં, લીલવેશ સ્ત્રી પરણી તિહાં;
 તે વૃત્તાંત સુણી અતિ સાર, ભાઈ ભાગની કરે વિચાર. ૧૭૭
 આઘી વાત એ જાણે અછે, ચ્ચુ' નીપનું જઈ પૂછે પછે;
 વિપ્ર જાણે હું જાણું નહી, પદમનગરી દેહફં એક સહી. ૧૭૮
 તેણી રાતે હું વાસો રહ્યો, સુણી વાતને અચરજ લહ્યો;
 તાતે સુતાનાં લોચન હર્યા, લીલે તે વળી સાળાં કર્યા. ૧૭૯
 મેં પૂછયું તું કુંજુ છે લીલ, નખળી કાયા એહવે ડીલ;

૧ દેરે પ્રીટાવ્યો પયુ ને સગધીનુ પીકુ ઝડપવા કોઈ આગળ,
 આવ્યો નહીં.

(૧૫૨)

જયાનંદ કેવળી.

તવ તે-રૂપ પાલટી સાર, રૂપે જાણે દેવકુમાર. ૧૮૦
પૂર્વ ચરિત્ર પોતાનું જેહ, નિજ મુખ નિજ શુભ જોલ્યો તેહ;
પછે હું સૂતો નિદ્રા કરી, તે જોહુયે કહિં ગયાં શર્વરી. ૧૮૧
હવે ન જાણું આઘી વાત, મન આણુંદે લગની ખાત;
સહી કોરાળ લીલજ નહીં, ખરી શુદ્ધ એ જાણે સહી. ૧૮૨
કુમરી પોતે નાટક કરે, માતા પાસે નવિ આણુસરે;
દેવખળે તે નાટક સાર, જીત્યો વાદી થયો જયકાર. ૧૮૩
ધન બહુ આપે રાજા ઘણું, ફરિદ્રજ લાગું દીનજતણું;
વિપ્રે કાંઈ ન લીધું સહી, તવ રાયે એ વાણી કહી. ૧૮૪
કમળસુંદરી કન્યા જેહ, નિશ્ચે પરણાવું સહી તેહ;
જયા જાણે માહરે ખપ નથી, સ્ત્રી ચરિત્ર તુમે જોજો મથી. ૧૮૫
કમળસુંદરીએ કહાવી વાણ, ઇચ્છુ ભવે એ વર પરણું જાણ;
નહી તો 'કાષ્ઠલક્ષણ મન ખરૂં', કેહે હું એ વિપ્રને વરૂં. ૧૮૬
શ્રીમાતાનો લહી આદેશ, વળી આઘો હું ત્રીજો કહેશ;
હરખ ધરી કવિ વાનો કહે, રખે માતા એ અધવચ રહે. ૧૮૭

ઇતિશ્રી વાના કવિ વિરચિત શ્રીજયાનંદરાસ પ્રબંધમાં નર-
વીર હરીવીર ચરિત્ર, ક્ષેત્રપાળપ્રતિબોધ, ઔષધિ પંચ પ્રાપ્તિ,
પદ્મપુરગમન, લીલવેશકરણ, વેશ્રમણવેષધારણ, નાટિક કરણ, કન્યા
ચાર પાણિગ્રહણ વર્ણન પૂર્ણ દ્વિતીય ઉલ્લાસ સમાપ્ત:

ઉદ્દાસ ત્રીજો.

(વસ્તુ 'છંદ.')

ધરિય સમકિત ધરિય સમકિત ગુણિય નવકાર,
જ્યાતણા ગુણ વર્ણવું મતિ માત તું આપે સારિય;
શ્રી વિજયાનંદ ચરણથી હુઓ બુદ્ધિ ઉદ્દાસકારિય,
દ્વિતિય ઉદ્દાસજ મેં કર્યો તે સવિ માત પસાય;
આધું વળી વર્ણન કરું સાનિધ દેજો માય.

(દુહા.)

- વેદ વૈશ્રમણ વીનવે, સાંભળ કમળનરિંદ;
૧ ત્રિયા ચરિત્રે દુખ થયું, તે હું કહું વૃત્તાંત. ૧
- નગર કુશસ્થળ અતિ લહું, મહન શેઠ સુખશાળ;
ચંડા તસ ઘરણી અછે, ખીજી પ્રચંડ વિશાળ. ૨
- તે બેહુનેજ વિરોધથી, બૂબૂઝ રાખી તેણ;
૩ નવણ વિલેવણ બૂબૂઝાં, નિત નિત થાયે જેણ. ૩
- ૪ વાસર એક અધિકો રહ્યો, ચંડાતણે ઘર બણ;
પ્રચંડા ૫ મૂસળ કરગ્રહી, સાહમી થઈ નિર્વાણ. ૪
- મહન અતિ ખીહનો ઘણો, પાછો નાઠો જામ;
મૂસળ તે ૬ વિસહર થઈ, પૂઠે આબુ તામ. ૫
- નાઠો નાઠો તિહાં ગયો, જિહાં છે ચંડાભાર;
વિપહર તસ ઝાંપે રહ્યો, તેહને સહી નિવાર. ૬
- નોળ થઈને નીસરી, સાહમી ઉઠી જેણ;
૭ વિપહર તેહ નિપાતીઓ, તે સવિ હીહું તેણ. ૭

૧. શ્રી. ૨ ન્હાવાનાં વિલેપનનાં સાધનો. ૩ દિવસ. ૪ સાંબેલુ.
૫ સાપ.

(૧૫૨)

જયાનંદ કેવળી.

તવ તે રૂપ પાલટી સાર, રૂપે જાણે દેવકુમાર. ૧૮૦
પૂર્વ ચરિત્ર પોતાનું જેહ, નિજ સુખ નિજ ગુણ જોલ્યો તેહ;
પછે હું સૂતો નિદ્રા કરી, તે જોહુએ કહિં ગયાં શર્વરી. ૧૮૧
હવે ન જાણું આઘી વાત, મન આણુંદે ભગની બ્રાત;
સહી કૌશળ લીલજ નહીં, ખરી શુદ્ધ એ જાણે સહી. ૧૮૨
કુમરી પોતે નાટક કરે, માતા પાસે નવિ આણુસરે;
દેવખળે તે નાટક સાર, જીત્યો વાદી થયો જયકાર. ૧૮૩
ધન બહુ આપે રાજા ઘણું, દરિદ્રજ ભાણું દીનજતાણું;
વિપ્રે કાંઈ ન લીધું સહી, તવ રાયે એ વાણી કહી. ૧૮૪
કમળસુંદરી કન્યા જેહ, નિશ્ચે પરણાવું સહી તેહ;
જયા ભણે માહરે ખપ નથી, સ્ત્રી ચરિત્ર તુમે જોજો મથી. ૧૮૫
કમળસુંદરીએ કહાવી વાણ, ઇણ ભવે એ વર પરણું જાણ;
નહી તો 'કાષ્ઠભક્ષણ મન ખરૂં', કેહે હું એ વિપ્રને વરૂં. ૧૮૬
શ્રીમાતાનો લહી આદેશ, વળી આઘો હું ત્રીજો કહેશ;
હરખ ધરી કવિ વાનો કહે, રખે માતા એ અધવચ રહે. ૧૮૭

ઇતિશ્રી વાના કવિ વિરચિત શ્રીજયાનંદરાસ પ્રબંધમાં નર-
વીર હરીવીર ચરિત્ર, ક્ષેત્રપાળપ્રતિજ્ઞાધ, ઔષધિ પંચ પ્રાપ્તિ,
પદ્મપુરગમન, લીલવેશકરણ, વૈશ્રમણવેષધારણ, નાટિક કરણ, કન્યા
ચાર પાણિઅહણ વર્ણન પૂર્ણ દ્વિતીય ઉલ્લાસ સમાપ્ત:

ઉદ્દાસ ત્રીજો.

(વસ્તુ 'છંદ.')

ધરિય સમકિત ધરિય સમકિત ગુણિય નવકાર,
જયાતણા ગુણ વર્ણવું મતિ માત તું આપે સારિય;
શ્રી વિજયાનંદ ચરણથી હુઓ બુદ્ધિ ઉદ્દાસકારિય,
દ્વિતિય ઉદ્દાસજ મેં કર્યો તે સવિ માત પસાય;
આધું વળી વર્ણન કરું સાનિધ દેજો માય.

(હુલ્લો)

- વેદ વૈશ્રમણ વીનવે, સાંભળ કમળનરિંદ;
૧ ત્રિયા ચરિત્રે દુખ થયું, તે હું કહું વૃત્તાંત. ૧
- નગર કુશરથળ અતિ લલું, મદન શેઠ સુખશાળ;
૨ ચંડા તસ ધરણી અછે, બીજી પ્રચંડ વિશાળ. ૨
- તે બેહુનેજ વિરોધથી, ભૂભૂઈ રાખી તેણ;
૩ ૨નવણ વિલેવણ ભૂભૂઆં, નિત નિત થાયે જેણ. ૩
- ૪ વાસર ઓક અધિકો રહ્યા, ચંડાતણે ધર ભણ;
૪ પ્રચંડા ૪મૂસળ કરગ્રહી, સાહારી થઈ નિર્વાણ. ૪
- મદન અતિ બીહનો ઘણો, પાછો નાઠો ભમ;
૫ મૂસળ તે ૫વિસહર થઈ, પૂઠે આબ્યું તામ. ૫
- નાઠો નાઠો તિહાં ગયો, જિહાં છે ચંડાખાર;
૬ વિષહર તસ ઝાંપે રહ્યા, તેહને સહી નિવાર. ૬
- નોળ થઈને નીસરી, સાહરૂં ઉઠી જેણ;
૭ વિષહર તેહ નિપાતીઓ, તે સવિ દીહું તેણ. ૭

૧. શ્રી. ૨ ન્હાવાનાં વિલેપનના સાધનો. ૩ દ્વિવસ. ૪ સાંબેલુ.

૫ સાપ.

મહન મનમાં ચિંતવે, ધિગધિગ એ સંસાર;	
સંબળ બહુ બાંધી કરી, તે આલ્યો નિરધાર.	૮
વન પરવત તે નિરખતો, આલ્યો બાયે જામ;	
થાકો વન ભીતર જઈ, વડે લીધો વિશ્રામ.	૯
તે પાસે છે દૂકઢી, નગરી નામ સુચંગ;	
વૈષ્ણિગ એક તવ આલિયો, મહન બોલાવ્યો રંગ.	૧૦
તે સાથે તસ ઘર ગયો, લોજન લગતિ અપાર;	
પાય પ્રણમીને વીનવે, પરણો કન્યા સાર.	૧૧
મહન વિમાસી ચિંતવે, એ સહી રહું કામ;	
સ્રી પાળે નરને સહી, ન રહે ઘરની 'મામ.	૧૨
વિદ્યુતલતા તવ પરણિયો, કરે બહુ લોગ-વિલાસ;	
દિન કેતે વળી સાંભરી, પૂરવ નારી તામ.	૧૩
વિદ્યુલ્લતાને વીનવે, હું જાઉં નિજ ગામ;	
દિન કેતા ત્યાં રહી કરી, આવીશ આણે ઠામ	૧૪
વિદ્યુલ્લતાયે ચિંતવી, કીધો કરંબો સાર,	
એ વાટે સંબળ સહી, નિશ્ચે કરજો આહાર.	૧૫
ગાંઠે બાંધી આલિયો, 'સર આબ્યું' એક જામ;	
થાકો ભાગો ઉસનો, ખાવા લાગો તામ.	૧૬
સર પાળે એક કાપડી, ભૂખે પીડયો તેહ;	
કરંબો તેહને આપીઓ, સ્રીયે બાંધ્યો જેહ.	૧૭
કાપડીયે તે વાવર્યું, 'છાગ થયો તિણ ઠામ;	
પાછો વળીને આલિયો, વિદ્યુલ્લતાને ગામ.	૧૮
મહન તેહ દેખી કરી, વિરમય પામ્યો મન્ન;	
એહ પાપ છૂટા સહી, પુન્ય ફળ્યું તે ધન્ન	૧૯
આગળ 'અજ પૂઠે મહન, નિજ ઘરને અતુસાર,	

- અજ તે ઘરમાં વહી ગયો, વાટ બુઝ્યે છે નાર. ૨૦
- યંત્રે બાંધી અતિ ઘણું, ક્રીધા સખળ પ્રહાર;
તે નિજ નયણે નિરખતો, ધિગ બણે સંસાર. ૨૧
- ઝેદું (ઘેદું) બુખારવ કરે, ત્રાડે અતિ પોકાર;
કરૂણા બાણી નર કર્યો, તાપસ દીઠો સાર. ૨૨
- તાપસ દેખી માનિની, મનસ્થું લાલ તામ;
તાપસ બહું સંતોષિયો, ક્રીધાં ઝોહવાં કામ. ૨૩
- મદન વિમાસી નીસર્યો, ગયો તે શ્રીપુર વન્ન;
આદિલવન દેખી કરી, ચિંતવતો ધન ધન, ૨૪
- શ્રી જિનને વંદી કરી, શાંત રૂપ થઈ તામ;
નર બીજો વળી આવિયો, જિનપૂજને કામ. ૨૫
- મદને તે દેખી કરી, મુખ મૂકે નીસાસ;
નામ ધનદ છે તેહનું, પૂછ્યું કિહાંકણે વાસ. ૨૬
- વાત મ પૂછી બંધવા, એ છે દુઃખનું હેત;
કર્મે હું બહું રડવડ્યો, તે સાંભળ સંકેત. ૨૭
- મદને વીતક સવિ કહ્યું, સાંભળજે જેમ બાણ;
તે સાંભળી ધનદો લણે, કહું તે મોરી વાણ. ૨૮
- હસંતીનગરીતણો, પુજ શેઠ સુભણ;
પુત્ર દોય તસ ઘર ભલા, રૂપે જેહવા ભાણ. ૨૯
- પિતા તે પરલોકે ગયો, બાંધવસ્થું બહું પ્રીત;
શ્રી બેહુને નવિ મળે, મધ્યમની એ રીત. ૩૦
- તિણ કારણે થયા બૂબુઆ, પણ મુજ શ્રી કુશીળ;
બીજી શ્રી પરણાવીઓ, તે શું માંડી લીલ. ૩૧
- દ્વિસ કેટલે તેહ પણ, તેહવી થઈ ગમાર;
મેં બાણ્યું એ નહીં લહું, આબ્યું ચિત્ત મઝાર. ૩૨
- એક દિન કપટનિદ્રા કરી, સૂતો નિદ્રાકાળ;

(૧૫૬)

જયાનંદ કેવળી.

તે તવ એકંતે મળી, નર નિદ્રા લહી લાળ.	૩૩
ધર પાછળ એક અંબ છે, તે ચઢી તેહની ડાળ;	
હું પણ થડ 'કોટર રહ્યો, અંબે લીધી ચાલ.	૩૪
સમુદ્રપાર એક દ્વીપ છે, રતન તેહનું નામ;	
રતનપુરી નગરે જઈ, તિહાં લીધો વિશ્રામ.	૩૫
તે મધ્યે બ્યવહારીઓ, કન્યા પરણે તાસ;	
તે બેહુને નિરખવા, હુંઓ મન ઉલ્લાસ.	૩૬
તસ ધર મંડપ લાગીઓ, તસ વર પામ્યો હાણ;	
કન્યા પરણી બેઠયે, બીજો તેડીઆણ.	૩૭
હું પણ તે નિરખણ ગયો, સ્ત્રીય ન બાણે એહ;	
મંડપ મધ્યથી હું ગ્રહ્યો, કન્યા પરણી તેહ.	૩૮
હું બેઠો જવ માયરે, તવ સ્ત્રી કરે વિચાર;	
બાઈ એ વર આપણો, નિશ્ચે બાણે સાર.	૩૯
તે મંદિર છે વીસમ્યું, બીજી બોલી વાણ;	
પરણી સુણહરે ગયાં, મહન તું નિશ્ચે બાણ.	૪૦
તે સ્ત્રીને વસ્ત્રે વળી, લખ્યો એક શલોક;	
સહકારે જઈ વળગીઓ, તવ તે સ્ત્રી થઈ થાક.	૪૧

(શ્લોક.)

ક હસંતી કવા રત્ન, પૂરં ચૂતો અગઃક્વચઃ

સૂનુર્ધનપતે ભાગ્યા, દ્વનદેવો ભ્યગાત્તશ્ચિયં.

?

(હોહરો.)

તવ સહકારજ ઉતપત્યો, ચાલ ઉગત આકાશ;	
સાયર તે ઉલંઘી કરી, આબ્યો મંદિર પાસ.	૪૨
સ્ત્રી બેહુ તે ઉતરી, લાગી ધરને કામ;	
તવ સહકારથી ઉતર્યો, જઈ સૂતો નિજ કામ.	૪૩

૧ પોલાણમાં.

કર મીંઢળ છૂટાં નહીં, કંકણવલય શૃંગાર;	
નિશા પાછળી અતિ ઘણી, આવી નિદ્રા સાર.	૪૪
નવ તે કંકણ દેખીઆં, સહી પુહતો સંકેત;	
રાતે એ તિહાં કિમ ગયો, કિમ પરણ્યો કુણ હેત.	૪૫
વડી ભણે મુણ બહેનડી, જે દેખાડો જોય;	
પગ ૧ દોરો બાંધી કરી ૨ સૂડો કીધો સોય.	૪૬
અનેક પદે તે તાડિઓ, દુરંક કાળ ગમંત;	
તે બેહુ પરપુરપર્યુ, વિવિધ પદે વિલસંત	૪૭
રત્નાપુરીની શ્રીયે, તવ વીનવિયો તાત;	
મુજ પિયુ હસંતી ગયો, વસંથી બાણી વાત.	૪૮
અંચલ અક્ષર જે લખ્યા, વાંચી કર્યા પ્રમાણ;	
સારથવાહ એક ચાલતો, તેહને કીધું બાણ.	૪૯
બહુ આભણું તસ કર દિયાં, દેલો લેખ અપાર;	
એ સ્ત્રી અછિ તુમતણી, નિશ્ચયે કરલો સાર.	૫૦
દિને કેતે તે આવીઓ, હસંતીપુર માંહિં;	
ધનદધર પૂછી કરી, નિશ્ચયે આબ્યો ત્યાંહિં.	૫૧
તવ તે વનિતા આકુળી, ગળકે આવી આર,	
રત્નપુરીથી આવીઆ, લાવો પીવા વારિ.	૫૨
સસરે આભણું જે દિયાં, તે કીધાં તતકાળ;	
વળતો ઉત્તર જે દિયો, નિશ્ચયે બાણો આળ.	૫૩
તવ સૂડો નયણે જુઓ, શાકતણા છમકાર;	
નારી બેહુ ધમિ ભણે, તાહરે એ પરિસાર.	૫૪
અમ પિયુ પરદેશે ગયો, લેખ આપો ધરી નેહ;	
રત્નપુરીથી આવશે, તેહને દેલો જોહ.	૫૫
દિન કેતે તે તિહાં ગયો, સૂડો આખ્યો નાર;	

કરી કનકહ પાંજરું, ઉંચો ખાંધ્યો ખાર.	૫૬
ઝોક દિન તે નિરખિ રહી, દોરો ચરણે દીક;	
ત્રોડી નાખે વેગસ્યું, તવ નયણે અમીપછક.	૫૭
નિજ ધણી નયણે નિરખતિ, પૂછે એસ્યું સ્વામી;	
તસ કહ્યું હું જાણું નહી, તવ તે લાગી કામ.	૫૮
ધન ધણું તિહાં વિલસિઉં, સસરો પામ્યો મૃત્ય;	
ભાઈ નિસ્નેહી થયા, જોછી થઈ તવ ભીતિ.	૫૯
તવ તે નારી વીનવે, આપણ જમ્યે ગામ;	
તવ તસ ચરિત્ર સવિ કહ્યું, રહે અણખોલી મામ.	૬૦
તવ જોડી સ્વામી સુણો, હું તસ વાળું વૈર;	
ધન કણ કંકણ સંવરી, નિશ્ચે પુહતાં ઘેર.	૬૧
તવ તે સ્ત્રીએ જાણિયું, પિયુ આવતો ગામ;	
સાહામી આવી વેગસ્યું, લજી લજી કરે પ્રણામ.	૬૨
દિન કેતા આઠર કરી, સ્ત્રીએ કર્યો પ્રપંચ;	
નરનારીને મારવા, સળળો માંડ્યો સંચ	૬૩
સમભૂમિ બેઠાં હતાં, વડીએ ધોયા પાય;	
છાંટા મંદિર છાંટિયા; જળ તે ચઢ્યું અગાધ.	૬૪
તવ મેં લહુડી વીનવી, એ જળની શી પૈર;	
અવિત કુણપરે રાખસ્યું, એ બેહુ આણે વૈર.	૬૫
તવ તે પાણી લોહીયે, મુંઢે પીધું જાણ;	
તવ તે અચરજ પામિયા, આવી કરે પ્રણામ.	૬૬
તે ત્રણે લેળી થઈ, મનસ્યું કર્યો વિચાર;	
હવે બે હું વાસો રહું, તો સહી વાળે ખાર.	૬૭
તસ કારણ હું જસ પામ્યો, નાઠો આબ્યો આંહિં;	
માહરાં દુઃખ એ આગળે, તાહરું દુઃખ રયા માંહિં.	૬૮

ઇછુ અવસર આબ્યા થતી, પંચસયાં પરિવાર;	
વૈરાગે સંયમ ગ્રહી, પૂઠે કીધો વિહાર.	૬૯
ચડિદે પૂરવ અભ્યસ્યાં, લાણીઆં અંગ અગ્યાર;	
કાળ કરી પહેલે સરગ, પદ્ય એક આય સાર.	૭૦
મહાવિદેહે અવતરી, થયા નૃપત્ય અતીવ;	
વૈરાગે ચારિત્ર લિયે, મદનતણે તે જીવ	૭૧
આગમ શાસ્ત્રો અભ્યસ્યાં, ન્યાન ચ્યારસ્યું રંગ;	
બ્યોમગતિ તે સંચરે, ચારિત્ર પાળે અંગ.	૭૨
ધનદેવ તે અવતર્યો, રથનૂપુર ચઢી ત્રાર;	
નૃપતિકુળે ^૧ નંદન થયો, ધરમી ને સુવિચાર.	૭૩
તેહની વનિતા પદ્મિની, તે વળી પામી મૃલ્ય;	
શોકાતુર થઈ તે રહ્યો, ચિંતા કરે નિત નિત.	૭૪
મદન જીવ ગુરૂ આવીઆ, કહે પૂર્વભવવાત;	
ભવ પાછલો દેખી કરી, હુઓ તે ^૨ ઉપશાંત.	૭૫
વચન ઇચ્છ્યાં તે સાંભળી, લીધું તવ ચારિત્ર;	
^૩ કર્મ ખેપી મુગતિ ગયા, કીધો જન્મ પવિત્ર.	૭૬
વિમ્બ લણે નૃપ સાંભળો, એ સ્રીનો ^૪ આચાર;	
તેહ લાણી નવિ આદરૂં, નિશ્ચે બાણે સાર.	૭૭
કમળપ્રભ વળતો લણે, સ્રી સવિ સરખી નાંહિં;	
માતા ^૫ ત્રેસઠ નર તણી, સતી શિરોમણી માંહિં.	૭૮
વાત કરતા ઇછુ સમે, હુઓ જે વરતાંત;	
સલા સહુકો સાંભળો, નિશ્ચળ મન કરી શાંત.	૭૯
પદ્મરથનો દૂત તવ, એક આબ્યો તેણીવાર;	
વિનય કરી નૃપ વીનવે, પહેલો કરી જીહાર.	૮૦

૧ પુત્ર. ૨ શાંતિવંત. ૩ કર્મ ક્ષય કરીને મોક્ષે પહોંચ્યો.
૪ રીતભાત. ૫ ત્રેસઠશલાકી પુરુષોની માના.

- પદ્મનરિદે વીનબું, કમળરાય અવધાર; ૮૧
 તુજ પુત્રી સુજ સુતતણી, નિશ્ચે હોરયે નાર
 તવ કમળપ્રભ ઉચ્ચરે, સાંભળ ફૂત તું સાચ; ૮૨
 એ પુત્રી વિપ્રજ વરે, એ નહીં ચૂકું વાચ.
 તવ ફૂતે વળી વીનબું, સાંભળ કમળનરિદં; ૮૩
 સૈન્ય તેહના આગળે, તુજ જળ થાશે મંદ.
 તવ વળતું રાજ વહે, કર્મ કરે તે હોય; ૮૪
 નાસ્તિકને કન્યા કિસી, એ તું નિશ્ચે જોય.
 તવ ફૂતે વળી જોલિયાં, કુડાં કંઠુ કુવાચ; ૮૫
 તવ 'વાડવ ક્રોધે' ચઢી, જોલ્યો એ નહીં જાય.
 ગળે ગ્રહીને કાઢિયો, શિર મુંડીને જેહ;
 પદ્મરથ રાજ આગળે, જોલ્યો વાકું તેહ.

(હાજ ૧ લી-પુણ્ય કરો જગ જીવડા-એ દેશી.)

- ફૂતે વચનજ વીનબું, સુણ પદ્મરથ રાયરે;
 એ નૃપ તુજને નવિ ગણે, એ જાણે સવિ વાયરે. ફૂતે ૧
 પ્રયાણભંભા તવ વિસ્તરી, હજભળ કીધા ચોધરે;
 હય ગય રથ સવિ સજ કરી, દંતી કીધા કોધરે. ફૂતે ૨
 આયુધ તે સવિ સજ કરી, અંગા અંગા દોપરે;
 શેઠ સેનાપતિ નરપતિ, તેહના મોટા ભૂપરે. ફૂતે ૩
 નાજ ગોળા ને ઢીંકળી, આતસળાગી સારરે;
 હોકાનાળને ચક્ર વળી, ગદાતણા નહીં પારરે. ફૂતે ૪
 ત્રીશ દ્વાબ હય પાખચી, ગજ તે ત્રીશ હજારરે;
 રથ તેતા પાળા વળી, વીશ કોડી પરિવારરે. ફૂતે ૫
 જોયોમે ભાણજ છાહિયો, પુહવે થયો અધારરે;

૧ આજાયુ ૨ તોપ. ૩ ઘોડા. ૪ આકાશમાં રહેલો સૂર્ય પણ ધૂળ
 ૧ દંકાષ ગયો.

- પૃથવી આકંપી સહી, દળ નવિ હીસે પારરે. ફતે. ૬
- હિન કેતે તવ આવિયો, કમળપ્રભનો દેશરે;
લૂંટે લગડે અતિઘણું, ઉતરીઓ એક નેસરે. ફતે. ૭
- કમળરાયે તે જાણિયું, બીહનો હૃદય મઝારરે;
એહનું દળ સળળું સહી, નગર દેવાયું કુવારરે. ફતે. ૮
- મંત્રી કહે નૃપ શિર થઇ, સેના કરો સવિ જાણરે;
ખાર ઉઘાડી નીસરો, ખાહર મંડા પ્રાણરે. ફતે. ૯
- તવ રાજા મન શિર કરી, સમરી મન નવકારરે;
સવિ સેનાપતિ ગજપતી, કીધો સળળો ભારરે. ફતે. ૧૦
- હય ગય રથ તે સજ કરી, પાયક પાર અસંખ્યરે;
તૂર ભાંભા તે વિસ્તરી, સૈન્ય મળ્યું બહુ લખ્યરે. ફતે. ૧૧
- પદમરથના દળથકી, અરધ સૈન્ય તે જાણરે;
કંડાયુદ્ધ સવિ સજ કરી, વિપ્રતણા છે પ્રાણરે. ફતે. ૧૨
- જયા રથ તવ જોતરી, પહેરી અંગા ટોપરે;
આયુધ દળને સજ કરી, મનસ્થું આણ્યો કોપરે. ફતે. ૧૩
- તવ તેને સાસુ વહે, સાંભળ તું મહાવીરરે;
એ નૃપ રાજે જીવતો, કહું હેડાનું હીરરે. ફતે. ૧૪
- દળ બેહુ તે તિમ મળ્યાં, જિમ સાચર-ઉઘાણરે;
નાળ ગોળા તે મૂક્યા, મૂક્યાં સળળાં ખાણરે. ફતે. ૧૫
- હય ગય તે બેહુ આફળ્યા, વાગ્યાં બહુ નિસાણરે;
હાકો હાકી તે બહુ થઇ, કાયર મૂકે પ્રાણરે. ફતે. ૧૬
- શિર ત્રૂટે કેઇ નરતાણાં, ધસી ધસી ઘાય કરંતરે;
સુભટ સવે તવ હળહળે, તિહાં નહીં બીહક ધરંત રે. ફતે. ૧૭
- ઇણી પરે જૂઝ કરંતડાં, ભાગો કમળનરિંદરે;
પદમકટક સળળું સહી, તવ ઉઠ્યો દ્વિજઈંદરે. ફતે. ૧૮

- જયા તવ બહુ સુદ્ધ કરે, ભાગ્યું પદમતું સૈન્યરે;
કમળપ્રભ પાછો વળ્યો, ઉપર વિપ્રને મનરે. ફૂતે ૧૯
- પદમરથ તવ ભિયરે, સુણુ તું વિપ્ર સુભાણરે;
લે તરભાણું પાતરી, કાં તું થાય અભાણરે. ફૂતે ૨૦
- વિપ્ર ભણે સુણુ મહીપતિ, હું તુજ દેઉં સીખરે;
જા પાછો નિજ મંદિરે, નહીંતો માગીશ ભીખરે. ફૂતે ૨૧
- વચન સુણી કોયેં ચઢ્યો, કીધા મહા સંશ્રામરે;
તે સરવે નિષ્કુળ થયા, દા'ડા વાંકો જામરે. ફૂતે ૨૨
- દેવતણે સાનિધ કરી, છુટ્યો જયાકુમારરે;
પદમરાય તે વશ કરી, પાંજરે ઘાલ્યો સારરે. ફૂતે ૨૩
- જષ્ટ સુષ્ટ કરી તાડીઓ, કીધો સખળ ફેલેતરે;
વિપ્ર-વૈદે બહુ નચ્યો, ગ્રહી ચાલ્યો નિજ દેશરે. ફૂતે ૨૪
- જય જય રવ તિહાં બહુ થયા, હરખ્યા નગરના લોકરે;
એ વિપ્ર નહીં કો દેવતા, પદમ મૂકાવ્યો પોકરે. ફૂતે ૨૫
- ધર ધર ગુડીઓ ઉછળી, તરિયા તોરણ રંભરે;
નારિક નવ રસ ખેલીએ, વાળાં વાળે ભંભરે. ફૂતે ૨૬

(ઢાળ ૨ છ-દેશી ચોપાઈની.)

- દિન બીજે તે સલા મઝાર, મળ્યા લોકના ચોક અપાર;
પંજરથી નૃપ તે આણીઓ, કંઠ પાસ ઘાતી તાણીઓ. ૧
- વિપ્ર રાય ખોલાવે સંગ, મસ્તક મૂળી દીધી રંગ;
માંકડ થઈ તે ઉભો રહે, વળી ખોલ રક્ષકને કહે. ૨
- એ રાજાને એહજ સીખ, નગરીમાંહિં મંગાવો ભીખ;
કંઠ કરી કમલવો ઘણું, લોક સહુ નિરખે પેખણું. ૩
- તવ કમળા તે આવી કહે, એહ વાત સુજ મનમાં કહે;
સ્વામી તું તો અછે દયાળ, ઇણ વાતે ઊપજશે કાળ. ૪

કૃપા કરો હવે લાગી શીખ, વચન થયું તે માગી ભીખ;
 જ્યાં ભણે એ નાસ્તિક ટળે, તો સહી એ માનવ સંભળે. ૫
 પદમ કહે જે કહો તે કરું, વયણ તુમારાં સહી આણસરું,
 તવ તે કીધો કપિ ટળી રાય, જ્યાંતણે જઈ લાગો પાય. ૬
 તવ જ્યાં તે ભીલ-સરૂપ, મસ્તક મૂળી દેખે ભૂપ;
 પુત્રી આપી તાતે તદા, સોય કોપ વળી કીધો મુદા. ૭
 જીર્ણ વસ્ત્ર શૃંગારજ વિના, દેખી સહુ થયા વિસ્મયમના;
 કમળપ્રભની ભગિની જેહ, નિજપુત્રી એ નિશ્ચયે તેહ. ૮
 સો દેખી નૃપ લાલ્યો ઘણું, ધિગ જીવ્યું ચિંતે આપણું;
 સલા સહુકો પામી મોહ, તે દેખીને લાગો છોહ. ૯
 કમળપ્રભ નૃપ ખીજે જેહ, કરે વીનતી ઉભો તેહ;
 સ્વામી તું કુણુ જાનવ દેવ, થાઓ પ્રસન્ન ને ભાળો હેવ. ૧૦
 તવ જ્યાં તે દાખે રૂપ, નિજ તનયા તે દેખે ભૂપ;
 રાજ સવે તે રંજયા બહુ, વિકસિત લોચને નિરખે સહુ. ૧૧
 ઈંદ્ર ચંદ્ર કે દૂલે ભાણુ, મીનકંવજ મૂકાળ્યાં માણુ;
 કે એ રામતણા અવતાર, રૂપે જાણે પ્રદા સાર. ૧૨
 તવ આવી તે રાજકુઆરી, લેઈ વરમાળને ઉભી ખાર;
 ઘણો મહોત્સવ તિહાંકણુ કરી, કમળસુંદરી કન્યા વરી. ૧૩
 દેશ એકનું આખ્યું રાજ, તવ સીધાં મનવાંછિત કાજ;
 પદમરાજ પુહતો નિજ ઠાય, રાજ દેશનું આપી જાય. ૧૪
 નિજ નિજ પુત્રીને અનુસાર, અળવે આપે જ્યાંકુમાર;
 ઔષધી એક પ્રથમ છે જેહ, રત્ન પાંચસે આપે તેહ. ૧૫
 તેહનું દાન કરે અતિ બહુ, લોભે સેવા સારે સહુ;
 સ્ત્રી બેહુસ્યું સુખ લોગવે, દેવતણી પરે દિન જોગવે. ૧૬
 વસંત માસ આળ્યો તિર્ણ સમે, લોક સહુ તવ ફાગળ રમે;
 જ્યાંનંદ મન ધરી આણુંદ, રૂપે જાણે જેહવો ચંદ. ૧૭

- મનમાં આણી કોડ અપાર, સ્ત્રીચું રમવા ચાલ્યો સાર,
પરિકર સઘળું સાથે કરી, વિવિધ વસ્તુ વળી આગળ ધરી. ૧૮
- કેસર કરતૂરી મહુમહે, અંબર ચૂઆ પરિમળ રહે;
'ગુલાલતણા તવ કીધા રોળ, અંદન કુંકુમ આપ્યા યોળ. ૧૯
- અંપક મોગર ને જાસૂલ, જાય સેવંત્રી ઝાઝાં મૂળ;
પાડળ પારિજાત નહિ પાર, વારૂ વેલી ફૂલ અપાર. ૨૦
- સહસપત્ર લખદળ વળી જૂઈ, કમણો મરૂઓ કેતકી લઈ;
કમળતણા બહુ ઠંડક કરી, સ્ત્રી બેહુ છાંટે જળ ભરી. ૨૧
- બોલસરી વળી કણચર ઘણાં, નામ કેતાં કહું ફૂલજતણાં;
ફાગ ગાય તે રાગ વસંત, કામીતણા અપળ કરે ચિત્ત. ૨૨
- ધમિ સુખ વિલસે વિધવિધ પરે, દેવ દોગંદક તેહની પરે;
તવ ન્યાં વાત હુઈ છે જિસી, સુણતાં જાણે સાકર તિસી. ૨૩
- વિદાધર એક દીકો ભૂપ, પૂછયું તું કુણુ દાખ સ્વરૂપ ?
ખેચર બોલે મધુરી વાણુ, વેતાઢયે' રહું નિશ્ચે જાણુ. ૨૪
- અમો વિદાધર બ્યોમે' ચાલ, નિજ મનની તું શંકા ટાળ;
પાણી પીવા જળને ઠામ, ઉતરીઓ આણે આરામ. ૨૫
- નંદીશ્વરની યાત્રાએ સહુ, દેવ દાનવ તિહાં મળશે બહુ;
ઈહાંથકી ક્ષીપજ આઠસુ', તિહાં જઈને ભાવે નસુ'. ૨૬
- અઠાઈનો મહિમા સાર, મળશે દેવ અપારાવાર;
શ્રી જિનલવન અછે બાવજ, ચોખારાં દેખે તે ધન્ન. ૨૭
- જયાતણે મન લાગી ખંત, જવાની મન પેઠી જાંત;
નિજ ઘર આવીને કહે વાણુ, કરી યાત્રા ને આવું ઠાણુ. ૨૮
- સ્ત્રી સંતોષી ચાલ્યો વીર, પત્યંક આરોહી બેઠો ધીર;
થોડા દિનમાં આવું જઈ, જયાનંદ એ વાણી કહી; ૨૯
- બ્યોમગતિ તે ચાલે જામ, દેખે જગતી કોટજ તામ;
ઉંચી આઠ જોઅણુને માન, વજર્પીડ ને સોવનવાન. ૩૦

- પોળ ચ્યાર તે સુંદર રૂપ, અતિહિ મનોહર દેખે ભૂપ;
ખારત સામે ભોંગળ સહી, ધ્વજ પતાકા ઝાઝી કહી. ૩૧
- પદ્યકની ગતિ ભેગણ એક, મહીચક્રી તે ઉચો છેક;
તવ મન ચિંતે મેં ન જવાય, વિદ્યાસાધન કરૂં ઉપાય. ૩૨
- તિહાંથી વેગે પાછો વળ્યો, જ'ખૂદીપમાંહિં તે ભળ્યો;
તિહાં દીઠું એક જૈનભવન, નીચું જઈ ચિતે હું ધન. ૩૩
- માંહિં જઈને કરે પ્રણામ, વિનય કરીને સ્તવીઆ તામ;
સ્તવીઆ પ્રથમ જિનેસર દેવ, સુર નર કિંનર સારે સેવ. ૩૪
- ખાહેર આવી પેખે ધીર, મંડપ નિરખે જયાનંદ વીર;
તિહાં તવ બહુલા સ્વર વળી થયા, ભેવા કાળે જયાનંદ ગયા. ૩૫
- સુંદર નરતું ટોણું એક, કરે નૃત્ય તે વડે વિશેક;
તવ નરને પૂછે રાજન, કસ્યા નર એ શું વિજ્ઞાન ? ૩૬
- વળતો તે નર ખોલે વાણ, લખમીપુર નગરી એ જાણ;
નૃપ મહીપાળ સખળ બળવંત, પ્રભા સર્વ વાંછે જયવંત. ૩૭
- પુત્રી ત્રણ સકળશુભલરી, રૂપવંત તે જાણે સુરી;
જિનશાસનની ત્રણે જાણ, નાટિક ગીતતણી તે ખાણ. ૩૮
- એક કન્યા તે નાટક લહે, બીજી ગાન વીણારસ કહે;
ત્રીજી મધુરાં ગીત રસાળ, રૂપવંત તે ત્રણે ખાણ; ૩૯
- થઈ મોટી તે ત્રણે જિસે, નિજ નિજ કરે પ્રતિજ્ઞા તિસે;
આપાપણી કળાના ભેદ, જે અમ લખે તે વર વેદ. ૪૦
- ઠામ ઠામના રાજકુમાર, લખી ન શકે એક લગાર;
વળી આવીને શીખે કળા, માસ માસ પ્રતિ નિરખે બળા. ૪૧
- તવ તે જયાનંદ મનવસી, સુણી વચન ને હેડે હસી;
મંથ શસ્ત્ર સવિ મૂક્યાં ઠામ, વામનરૂપ કરે એ ઠામ. ૪૨
- કુત્સિત દેહ આભરણે ભર્યો, પંડિત જિહાં ખેઠા પરવર્યો;
તેહને આવી કરે પ્રણામ, નામે ઠામ કુળ કેહું ગામ. ૪૩

હું છું ખત્રી રૂપે ઇસ્યો, કે નવિ પરણે કારણ કિસ્યો ?

કળા શીખવા આંચો અહીં, તે કન્યા સુજ પરણે સહી. ૪૪
તવ તે હસી પડયા સવિ રાય, એ શુ શીખે કિસ્યો ઉપાય;

વિદ્યાચોગ્ય એ નર સહી નહીં, પંડિત વચન કહે તવ સહી. ૪૫
તવ તે વામન કરે વિચાર, સવા કોડિતું કંકણ સાર;

તે મૂકે જવ પંડિત પાસ, વિપ્ર ભણે તુમે ભણો ઉદ્ધાસ. ૪૬
કપટપણે નવિ શીખે કળા, તવ કુન્નર થાએ આકળા;

હસી હસી હુખાડે પેટ, એ સહી કન્યા વરશે નેટ. ૪૭
તવ વામણે કરી એક પેર, જયા ગયો પંડિતને ઘેર;

પંડ્યાણીને કરે પ્રણામ, કે આશિશ તે મનસ્થું તામ; ૪૮
સવા કોડિતું કંકણ જેહ, પંડ્યાણીને આપ્યું તેહ;

તિણે પંડ્યાણીતું મન ચાલ્યું, સાકરમાંહિ દૂધજ લાલ્યું. ૪૯
પંડિતને વળી કહેજો તુમો, જિમ બહુ વિદ્યા પામું અમો;

જવ પંડિત આંચો આવાસ, નિજ વનિતા જઈ બેઠી પાસ. ૫૦
એ છાત્ર નહીં વિદ્યાવંત, એહને ઘો સરસ્વતિનો મંત;

તવ પંડિત સુખ એહવું ભણે, બહુ ઉપાય કયા એ તણે. ૫૧
તોહો સુખ નાવે એક માત્ર, ઘર સરખી નવિ દીસે જાત્ર;

કંકણ દેખાડ્યું જેટલે, બીજું પંડિત પાસે ભલે. ૫૨
તવ પંડિત માંડે પરપંચ, નિશા ભણાવે માંડી સંચ;

તોહો પિણુ વામનનું રૂપ, કહ્યું ના કરે વક્રીભૂપ. ૫૩
ઈમ કરતાં દિન કેતા ગયા, શીખી કળા સવિ ઉધમી થયા;

વસ્ત્ર શસ્ત્ર સવિ સૂધાં ધરે, રાજભવન જાવા મન કરે. ૫૪
માસતણો તે અવસર થયો, વળતો બોલ જયા પ્રતિ કહેા;

તવ તે સવિ વામણને કહે, કળા દેખાડી મંદિર રહે. ૫૫
વામણ કહે હું આતું સાથ, બે શુરુ સુજ વળગાડે બાથ;

માસ માસ પ્રતિ પ્રિક્ષા થાય, તિહાં આવીને બેસે રાય. ૫૬

- મળે લોક સર્વ થોડેથોડ, ઉદમ કરે તે ઘાએ ફેડ;
જયાનંદ પંડિતને કહે, બાહુબંધ તુગ દીધું લહે. ૫૭
- તે દીકું તવ આલે હાથ, વિપ્ર લાણે હવે આવો સાથ;
પંડિત પ્રતે પ્રકાશે મુજન, રાચ પાસે બેસારો મુજન. ૫૮
- આપાપણી કળા ને ખરી, નવિ જીવે રાજ-કુંઝરી;
તવ મુજને તુમે દેલે આશ, ઐતિક કરું હું રાજપાસ. ૫૯
- તવ પંડિત તે સોવનમાટ, હાજ લાણીને તેડયો વાટ;
રાજલોક સવે બેઠા જ્યાંહિં, છાત્ર તેડીને આબ્યો ત્યાંહિં. ૬૦
- વામણ રૂપ દીકું જેટલે, એ સહી કન્યા વરશે લલે;
રાજપુત્રી તવ આવી ત્રણ, રૂપવતી ને સોવનવર્ણ. ૬૧
- પહેલી નાદમુંદરી નામ, તે માટે નાટકનું કામ;
ખીજી વીણાના લહે લેઈ, ત્રીજી લાણે રાગ અલેઈ. ૬૨
- નાદમુંદરી ખીજી નામ, ગીતમુંદરી ત્રીજી તામ;
વિવિધ કળા દેખાડી નવી, પર પરની પ્રીછે પહોવી. ૬૩
- તેહને જીપી ન શકે કોય, જયાનંદ તવ બેઠો જોય;
તવ વામણે મુખ-વાણી કહી, નાદમુંદરી તું ચૂકી સહી. ૬૪
- તવ કન્યા તે બોલે કિમ્મ? ભરતશાસ્ત્રના જુઓ મમ્મ !
તવ તે વામણના મુખથકી, ભરતશાસ્ત્રની કાઢી વકી. ૬૫
- તવ તે કન્યા પ્રીછી બહું, હું ચૂકી છું મ કહેશે સહું;
નામે જાણી તાહારી વાત, પ્રીછયા કારણ ચૂકી ઘાત. ૬૬
- પણ મુરખ મિળિયું સહું કોય, જોહવી વાણી મુજે સવિ લોય;
તવ રાજ પંડિતને કહે, વળી છાત્ર કો તાહારે રહે ? ૬૭
- વામણને દેખાડે તામ, આગળ આવી કરે પ્રણામ;
સજ્જનો સાગી આદેશ, વીણામાંહિં દોષ અશેષ. ૬૮
- તે સરવેના જોઈ સંચ, નાટકનો માંડયો પરપંચ;
દેવતાણી પદે વીણા વાય, કરે નૃત્ય મધુર સ્વર ગાય. ૬૯

તે ત્રણે તિહાં રંગી ખાળ, વરમાળા ઘાતી તત્કાળ;
 તવ નૃપ ચિંતે હૃદય મઝાર, કન્યા કિમ દીજે એ ખાર । ૭૦
 આંખ્યા જે જે રાજકુમાર, વઢવા સજ્જ થયા તેણીવાર;
 અનેક પરે તિણે સુદ્ધજ કરી, જયાતણે મન આનંદ ભરી. ૭૧
 એકતણા ઉદ્ધાળે લોહ, તવ નાઠા તે જાયે જોહ;
 કેતાના તો ભાગાં હાહ, કેતા ખાંધ્યા સળળે ઝાહ. ૭૨
 કેતે દશ અંશુલી સુખ દીધ, કેતાનાં શિરમુંડણ કીધ;
 તવ રાજાને ચઢીઓ કોપ, સેનાની પ્રતિ કહે કરો લોપ. ૭૩
 તવ તે સેનાની સજ થઈ, બહુ સંગ્રામ આરંભ્યો લઈ;
 વામણ રાય તે કીધી બુદ્ધ, ખાંધ્યો સેનાની કરતાં યુદ્ધ. ૭૪
 રાજા મન આણી વિખવાહ, સૈન્ય સર્વને કીધો સાહ;
 તવ મંત્રી આવીને કહે, નહીં વામણ તું ઊભો રહે. ૭૫
 એ છે સહી કો દેવ દયાળ, શામાટે ઉપાઓ કાળ;
 તવ રાજા મન ધરી સંતોષ, હય મૂક્યા વળિ મૂક્યો રોષ. ૭૬
 તવ વામણે મૂક્યાં હથિયાર, સાહ્યો આવી કરે જૂઠાર;
 સલામાંહિં બેઠા એકઠા, વામણ દેખીને મનમઠા. ૭૭
 પાય લાગીને ચિંતે તામ, રૂપ દેખીને પૂછે ગામ;
 તું કુણુ દેવ ઈંદ્ર કે ચંદ્ર ? રૂપ દેખાડી કરો આણુંદ. ૭૮
 ચિંતે જયા એ દુખિયા થયા, તવ સોવનમય દીઠી કયા; (કાયા)
 રાજવર્ગ સવિ આણુંદ ભયો, ઘર ઘર મંગળ ઓચ્છવ થયો. ૭૯
 સૂરજ કોટિ થયા પ્રકાશ, રૂપે જાણે લીલવિલાસ;
 ઇણુ અવસર ચાવકજન એક, કમળપુરીથી આંખો છેક. ૮૦
 જયાનંદ જવ નયણે દીઠ, તવ તસ લોચન અમીય પધઠ;
 ચક્રરથની જે હુઈ કથા, તે કહી તામ હુઈ જિમ થયા. ૮૧
 એ નર તે સહી નિશ્ચે જાણ, દેવરૂપી મનમાંહિં આણ;
 તેહ સુણી નૃપ લાગ્યો પાય, સળળ મહોચ્છવ મહે રાય. ૮૨

વારૂ લગન લેઈ એક સાર, કન્યા પરણાવી સુવિચાર;
 દેશ નગર આપ્યા ભંડાર, મુખ વિલસે બહુ જયજયકાર. ૮૩
 રાજકુમાર જે આબ્યા હતા, ખમી ખમાવી થાનક ગતા;
 એક દિન જયાકુમર મન રંગ, વન કીડા કરે ત્રણ સંગ. ૮૪
 ચોર એક તવ રાસલ ધરી, તૂર વાજતે આણ્યો ફરી;
 લાબ્યા જિહાં વધનું છે ઠામ, જોવા મિળિયું સારું ગામ; ૮૫
 તવ જયા મન કરૂણા ધરી, વેગે આબ્યો તિહાં સંચરી;
 શૂળીથી છાડાબ્યો ચોર, કરતા રાખ્યા પાપ અધોર. ૮૬
 તે તેડી આણ્યો આવાસ, લોજન દીધું મન ઉલ્લાસ;
 શબ્દતણે અનુસારે એહ, સંઘસાર એ હોએ તેહ. ૮૭
 તવ આલંગી પૂછી વાત, એ આપદા શી આવી બ્રાત ?
 સંઘ કહે તું ચાપી રાજ, સમર પહીંપતિ આબ્યો લાગ. ૮૮
 તેહસ્થું ચુદ્ધ કરી નવિ શક્યો, ગ્રહી કબજે ને થાનકે લક્યો;
 અગે પ્રહાર મુજ દીધા બહુ, ચરમે મઢિયું હું કેતો કહું. ૮૯
 પરવતથી ઢાળી નાખીઓ, પરાળ પડ્યો દેવે રાખીઓ;
 તવ કરમે વૂઠો જળધાર, ચર્મ શીઆળે ખાધું સાર. ૯૦
 દિન કેતે મુજ મૂર્છા ગઈ, ચોરી કરવા પેઠો લઈ;
 કર્મ સંયોગે તું મુજ મળ્યો, તવ મનવંછિત સુરતરૂ ફળ્યો. ૯૧
 સંઘસાર કીધો ઘરઘણી, રાજા માને બાણી ગુણી;
 રાજા શ્રીપતિ પૂછે જયા, સંઘ તુહારે કેતી મયા ? ૯૨
 જયાનંદ મુખ ખોલે વાણ, એ અમ બંધવ નિશ્ચે બાણ;
 સ્ત્રી જપે સ્વામી અવધાર, સંઘસાર માં રાખો ખાર. ૯૩
 એહની દ્રષ્ટી નિખરજ સહી, મનની વાત હતી તે કહી;
 જયા લણે તુમો લવતી રહો, એહવાં કથન મુજને કાં કહો. ૯૪
 એ મુજ બંધવ વડો વખાણ, એહ વાતની શંકા માણ;
 તવ સ્ત્રી ત્રણે મૈાનજ રહી, વળતી વાચ કિસિ નવિ કહી. ૯૫

- એક દિન નૃપતિ સંઘને કહે, શે કારણ તુમસ્થું હિત વહે ?
 સંઘસાર યોદ્ધેા નરપતિ, એહની વાત ન કહેવી રતિ. ૯૬
- તિમ તિમ રાજા આગ્રહ કરી, એહ પુરૂષતું યોલો ચરી;
 સંઘ કહે કહીં લાખું નહીં, તેહની અગડ કરો ને સહી. ૯૭
- તવ રાજા મન અચરજ ધરી, સંઘ પ્રતે પ્રતિજ્ઞા કરી;
 જયનગરનો વિજયનરેશ, તસ કુંઝર હું ખાળેવેશ. ૯૮
- દાનવ્યસન સુજ હુંતો સદા, તાતે રીસ કરી સુજ તદા;
 સુજ કુળનોએ કુંખજ જાણુ, જાતે ચંડાળ પિણુ વિદ્યાખાણુ. ૯૯
- સુજ સાથે નીસરિયો સહી, શીખી વિદ્યા અળગો રહી;
 હું તે માટે છું વારીઓ, તે માટે સુજ આદર કીઓ. ૧૦૦
- જાણુ ને રાજા જાણુશે, તો સહી નિશ્ચે સુજ મારશે;
 ઇચ્છું સુણીને દીધી વિદા, ભૂપતિ મનમાં લાજ્યો તદા. ૧૦૧
- પોતાના નર હુંતા જેહ, રાતે તેડી અણાવ્યા તેહ,
 મધ્ય રાતે આવે અસવાર, તેહને કરને ખડગપ્રહાર. ૧૦૨
- જયા પ્રતે તવ તેહું કરે, તવ સ્ત્રી ત્રણે ઇમ ઉચ્ચરે;
 સ્વામી રાજા કૂડા હોય, ઇણુ વેળા નવિ જાઓ કોય. ૧૦૩
- નહીં તો સંઘસાર પાઠવો, ઉત્તર દેઈ આઓ હવો;
 સંઘ પ્રતે કહે જયાનંદ, રાજા તુમ તેડે આણુંદ. ૧૦૪
- તવ ઉચ્છક થઈ અશ્વે ચઢી, પોળપ્રવેશ કરવાળજ પડી;
 મારીને તવ નાહા જોધ, ચોકી આવી કરતી શોધ. ૧૦૫
- અધ સસતો તે દીઠો સંઘ, રાજલોક માંહિં પડીઓ ધધ;
 જયાતણે મંદિર લઈ જામ, મૂળી પોઈ પાઈ તામ. ૧૦૬
- સંઘસાર તવ સાને થયો, એ વરતાંત રાજાને કહ્યો;
 રાજાને મન મોટી દાઝ, સુભટ મોકલ્યા મારણકાજ. ૧૦૭
- યાતણે સુભટે તે હણ્યા, તવ રાજા કોપે રણગણ્યા.
 પોતે ચઢીને આઓ રાજ, જામાતાને હણવા કાજ. ૧૦૮

તવ મંત્રી આવી વીનવે, એ શું કર્મ કરો છો હવે ?
 એહનું કુળ ચંડાળજ બાણ, સંઘતણે મુખ એહવી વાણ. ૧૦૯
 મંત્રી કહે દુર્જન જન જેહ, એહવાં કથન કહે વળી તેહ;
 તુમો જઈને પૂછો સહી, ભૂપતિ વાત મંત્રીને કહી. ૧૧૦
 જયાતણે ઘર મંત્રી ગયો, કરી પ્રણામ ને ભલો રહ્યો;
 સ્વામી કહો કુણ કુળ ને ગામ, જયા લણે કહેશું સંગ્રામ. ૧૧૧
 તવ સ્ત્રી ત્રણે લાગી પાય, જયા લણે કહેશે સંઘરાય;
 સ્ત્રી બોલે તસ વાચા તેહ, સંઘ લણે ચંડાળજ એહ. ૧૧૨
 તવ જયા મન આણી ગર્વ, આ હ્યો ખૂટી કહેશે સર્વ;
 રાજસલાયે થંભે જેહ, શાળભાંજિકા કહેશે તેહ. ૧૧૩
 તસ મસ્તકે એ ખૂટી ધરી, શાળભાંજિકા કહેશે ચરી;
 તવ શ્યામા મન ઉઘેટ ઘણો, પિતા પ્રતિ કહે વાણી સુણો. ૧૧૪
 આવો સલા સહુ પેખતાં, થંભપૂતળી ગુણ કહેશે છતાં;
 પૂતળી મસ્તક મૂળી ધરી, તવ બોલેજ જયાનું ચરી. ૧૧૫
 સલા સહુકો થઈ સાવધાન, સૂધે મન ધરજો સહુ કાન;
 એમાં જૂઠ ન એકે રતી, વાત કહું છું જે છે છતી. ૧૧૬
 (દૂહા.)

વિજયપુરાહવ વિજયસુઅ, સિરિ જયાણુંદ લિકાણુ;
 વર ખત્તિ નરવંશમણિ, ગુણનિહિ મહિમનિહાણુ. ૧
 વિજયપુરનગર જયનૃપ, કમળા કુક્ષે' ધાર;
 અતિ સોભાગી ગુણનિહો, એ જયાનંદ કુમાર. ૨
 (ચોપાઈ.)

એહવી વાણી નિસુણી કાન, રાજ મનસ્યું થયો હેરાણુ;
 આલી ગયો કુમરીઆવાસ, પાએ પ્રણમી ખમાવે તાસ. ૧૧૭
 તોહિ રાજ નહીં વિશવાસ, પુરોહિતસુતને તેડે પાસ;
 વિજયપુરે તું વેગે' વહી, નરતિ કરીને આવો અહીં. ૧૧૮

કરી અવધિ દિન નવની સહી, પુરોહિતમુતે એ વાણી કહી;
 કરલનાં વાહન લીધાં પંચ, નર પંચે તે આરૂ સંચ. ૧૧૬
 જોયણુ શતતું અંતર જિહાં, દિન ત્રીજે વળી આબ્યા તિહાં;
 ઉંટ તે બાંધ્યા વનહ મઝાર, જોશી વેથ ધર્યો તેણિવાર. ૧૨૦
 ચાલ્યા આબ્યા રાજલવન, જાણે ઇંદ્રપુરી કે અન્ય;
 સોવનમય મંદિર ઝળકંત, મણિ-રત્નમય લાણું ચિત્ત. ૧૨૧
 થાંભે દીપ ઝલામળ ઘણી, શાલભંજિકા દીસે મણી;
 કાચતણા બહુ બાંધ્યા ચોક, મૂરખજન તે પાડે પોક. ૧૨૨
 જાળી ગોખ તે મણિમય જાણુ, ઇણી પરે જોશી મનમા આણુ;
 કે એ સ્વર્ગ કે ઇંદ્રલવન, વિપ્રતણું ત્યાં મોહું મન. ૧૨૩
 આશિર્વચન જ પોળે કહે, તે આઘો જાવા નવિ લહે;
 દુઆરપાળ જઈ રાજા વીનબો, રાની એક દીસે અલિનવો. ૧૨૪
 શીઘ્ર થઈને તેડી લાવ, આબ્યા જોશી મોટે લાવ;
 કરીય સ્તુતિ ને ભિલો રહે, પ્રણામ કરી નૃપ બેસો કહે. ૧૨૫
 મનસ્થું ચિતે એસ્થું ઇશ, કે બ્રહ્મા કે શ્રી જગદીશ !
 વિજયરાય તવ દિજને કહે, શી શી વિદ્યા તુમ મન રહે. ૧૨૬
 જાણું સ્વર્ગ મૃત્યુની વાત, ચંદ્રચંદ્ર તારાના પાત;
 તવ રાજા કહે સુણુ તું વીર, પુત્ર અમારો જે જગધીર. ૧૨૭
 તેહની સુધિ તુમો જો કહો, તો મન વ છિત સંપદ લહો;
 હીન સંઘ તે લેઈ ગયો, જયાનંદ તે મનમાં હયો. ૧૨૮
 તવ આઠંબર કરી અપાર, તિહાં જોલે જોશી તિણુ વાર;
 તુમ સુત વિજયી જાણું સહી, દેશ ઘણાની ફરસી મહી. ૧૨૯
 નૃપતિસુતા તિણે વરી અનેક, લખમીપુર છે હવડાં છેક,
 તે સુણી નૃપને થયો આણુંદ, વિપ્ર ભલો તું સૂધો અંદ. ૧૩૦
 હાને વૂઠો જળધર-ધાર, ઉંટ સવિ તે ચાંખ્યા ભાર;
 દિવસ એક રહીને વળ્યા, દિન ચોથે જઈ રાજા મળ્યા. ૧૩૧

જે વરતાંત થયો તે કહ્યો, તેહ સુણી મહીપતિ ગહગહ્યો;
 વાત કરતાં જાણુજ થયું, આબ્યા મંત્રી આવી કહ્યું. ૧૩૨
 જય વિજયરાજનો લેખ, લેટ ઘણીસ્થું તુમને પેખ;
 જે અમ પ્રાણતણે આધાર, તે નજરે દાખો એકવાર. ૧૩૩
 મંત્રી સાથે તે પાઠબ્યા, જયાતણે મંદિર આઠબ્યા;
 જાણુ કરી તવ જયાનંદ, તે નિસુણીને થયો આણુંદ. ૧૩૪
 સાહસો આવી પ્રણમ્યા પાય, તુમશું વિજયી છે માય તાય;
 મંત્રી લણે જીવ પાખે અંગ, તુમ વિણુ માયતાય છે તંગ. ૧૩૫
 સુણી જયા મન ઝાંખો થયો, હું કાં માની કુખેં લયો;
 છટે પ્રયાણે જાવું તિહાં, એક ઘડી હવે ન રહું ઈહાં. ૧૩૬
 ઇસ્થું કહી મંત્રીને માન, આરોગાવી આખ્યાં પાન;
 તવ નિશ્ચે જાવું મન ધર્યું, પાયક સહુને જાણુજ કર્યું. ૧૩૭
 શ્રીપતિ રાજ જાણુજ લયો, જયા આલે છે નિશ્ચે થયો;
 તવ રાજ તે ધરણી ઢળે, મંત્રી સઘળા આવી મળે. ૧૩૮
 વાય કરીને વાળ્યું ચેત, જાણે પૂઠે લાગો પ્રેત;
 પેટ મારવા લાગો જામ, પુત્રી ત્રણે આવી તામ. ૧૩૯
 અહીંઆપોહ કરે ખહું તદા, મેં મન માંહિં નાણ્યું કદા;
 એહ પુરૂષસ્થું કીધું યુદ્ધ, એહ મહારાજ-વંશવિશુદ્ધ. ૧૪૦
 માહારૂં સુખ કેમ દાણું એહ, કરી ઉપાય ને પાડું દેહ;
 તવ જયા આબ્યો પરવરી, એ રાજ તે શી પરે કરી. ૧૪૧
 જાણ્યા પખેં નવિ માને મજ, જાણ્યા પખે તે વસતે રતન;
 અનેક ઉપાય કરીને રાય, જીવતો રાખ્યો તેણે ઠાય. ૧૪૨
 નગર વઘરાટે પાંડવ રહ્યા, રાય હરિચંદ કુંબજળ વહ્યા;
 નળરાજ થઈ રહ્યો સુઆર, અણુજાણ્યાનો કિસ્થો વિચાર. ૧૪૩
 શ્રીપતિ રાજ ઇમ ઉચ્ચરે, મહી-થળી જો મેહોં ભરે;
 ગંગાજળ જવ કાજળવાન, અહા વચન તે સાચું માન. ૧૪૪

જોતું હવડાં રહે મુજ પાસ, તો મુજ ભવિતની સહી આશ;
ખોલ દેઈ રાજ સતોપ, મુખે સમાધે કયા-પોપ. ૧૪૫

સંઘસારને તેડી તામ, મંત્રી સાથે ચોખ્યું ગામ;
લેખ લખી રાજને ખરો, સંઘસારને રાજ કયો. ૧૪૬

મંત્રી સાથે આળ્યો સંઘ, જય વિજયને તવ થયો ઘંઘ;
ભાઈ બેઠ એકંતે મળી, કરે મ મૂરતિ સુધી વળી. ૧૪૭

જયા તુલો રહો ઘર વાસ, તો અલો જઈયે વનવાસ;
સંઘસાર રાજે આપિયે, તુલને ભુવ પદવી આપિયે. ૧૪૮

તોજ પ્રભના સીજે કાજ, નહીંતો કુળને આવે લાજ;
પ્રભાતે ઉઠી તાપસ ભયા, સંઘસાર તે રાજ થયા. ૧૪૯

મુખે સમાધે પાળે રાજ, પ્રભતણા સવિ સારે કાજ;
વિજયરાજ તે તાપસ રૂપ, સંઘસારને આપ્યો ભૂપ. ૧૫૦

લખમીપુર શ્રીપતિ રાજન, જયાતણું બહુ વાંધું માન;
એક દિન પૂરી સલા બઈઠ, વનપાળક આળ્યો નૃપ દીઠ. ૧૫૧

સ્વામી ચંદન-વન આરામ, શુર પધાર્યો ભેટો સ્વામી;
તે નિસુણીને આલ્યા તિહા, શુર દીઠા વનમાંહિ જિહાં. ૧૫૨

શુરએ ધર્મદેશના કહી, ભળ્ય-ભવે સાચી સદહી;
જયાનંદને સોંપી ભાર, શુર પાસે લિયે સંયમ સાર. ૧૫૩

પૂરવ અઠિત ખરાં અભ્યસ્યાં, શ્રી જિનવચન તે હેડે વસ્યાં;
ખીજાં પાંચસયાં પરિવાર, નારી પાંચસે થઈ અણગાર. ૧૫૪

શ્રીપતિ રાજઋષિ તે વળી, ખપી કર્મને થયા દેવળી;
સોલો પોહોતા સાધુ મુળણ, જયજયકારે સદા કટ્યાણ. ૧૫૫

હવે જયા નૃપ હુઝ્યો બહુ, દેશ ઘણા પિણ સાધ્યા સહુ;
ત્રિખંડનો રાજ તે થયો, ધનદ પરે તે દાની હુઝ્યો. ૧૫૬

કમળપ્રભ પદમથ જેહ, કન્યા લેઈને આળ્યા તેહ;
વળી ખીજા નૃપ આવે જેહ, કરે ચાકરી ઊભા તેહ. ૧૫૭

ઘણી કન્યાનો સંગ્રહ કરી, દાને પુણ્ય ભંડારજ ભરી;
પ્રભતણાં તે સારે કાજ, ઇંદ્ર પરે તે પાળે રાજ. ૧૫૮

એક દિન નાટકીએ એક સાર, માંડયું નાટક કરી વિચાર;
 નાટકણી તે સુંદર રૂપ, પદ્મપ્રભ ઓળખિયો ભૂપ. ૧૫૯
 પિતા પોતાનો બાણ્યો જામ, નિજ ચરિત્ર તે ગાયું તામ;
 તવ રાજા પદ્મરથ જેહ, નિજ પુત્રી વળી બાણી તેહ. ૧૬૦
 તવ પુત્રીને પૂછે વાત, નૃપ બોલે એ સ્યું અવદાત;
 સુજ સ્વામીસ્યું રમવા ગયાં, વન-રમતાં નિદ્રાવશ લયાં. ૧૬૧
 ભીલ મળીને આબ્યા'બહુ, નારી હહ દિશિ તે ગયું સહુ;
 ભીલ હાથ તે હું તિહાં પડી, ધણી ના શક્યા તેહસ્યું ભિડી. ૧૬૨
 તસ ઘર લઈ ગયો તે ભીલ, તસ નારી વિષ દીધું ડીલ;
 માંગણુ જણુ એ આબ્યો ત્યાંહિં, તેહને આપી બાલી બાંહિં. ૧૬૩
 નગર એક તે લેઈ આવીઓ, ઓપધ કરીને એ ફાવીઓ;
 નિજ સ્ત્રી કરીને રાખી સહી, વીતક વાત હતી તે કહી. ૧૬૪
 ગરથ દેઈ છોડાવી બાળ, તસ સ્વામી તેડી તતકાળ;
 તે સ્ત્રી આપી કરી પસાય, એ શ્યાં કામ કર્યો તુલ્કો રાય ! ૧૬૫
 સુએ સમાધે નિજ ઘર રહે, આઘી વાત તો કવિયણુ કહે;
 બે જગદંબા સાનિધ કરે, વાણી સરસ વળી ઉચ્ચરે. ૧૬૬
 કવિયણુને મન હરખજ લયો, ઉદ્ધાસ ત્રીજો પૂરો થયો;
 બે માતા તું હંસાસની, વાણી આપિશ મનભાવની. ૧૬૭
 તો ચોથો બોલી ઉદ્ધાસ, કરસ્યું વાણીનો પરકાશ;
 હરખ ધરી કવિ બોલે વાન, લાણે સુણે તસ નવે નિધાન. ૧૬૮
 ઇતિશ્રી વાના કવિવિરચિત શ્રી જયાનંદ કેવળી રાસ વિષે
 સ્ત્રી ચરિત્ર ઉપર મદન ધનંદ કથા, કમળપ્રભ પચીરથ સુદ્ધ અ-
 ધિકાર, પચીરથ પ્રતિબોધન, કમળસુંદરી પાણીગ્રહણ, લક્ષ્મીપુરી
 કન્યા ત્રણ પરિણયન, સંઘસાર રાજ્યસ્થાપન, રાજા શ્રીપતિ
 દીક્ષાગ્રહણ મોક્ષપ્રાપ્તિ, ત્રિખંડસાધન, વિજયસુંદરી ચરિત્રાદિ
 વર્ણન પૂર્ણ ત્રીજો ઉદ્ધાસ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દાસ—ચોથો.

(વરપુછ'દ.)

માત ભગવતિ ભગવતિ ધરી તુહા ધ્યાન,
સરસ કથા જ્યાન'દની ધરિય હિતને આપી વાણિય;
શ્રી વિજ્યાનદ ગુરૂ નમી કરૂં, ચરિત્ર અતિ સરસ જાણિય.
ઉદ્દાસ ત્રણ જે મેં કર્યાં, તે સવિ માત પસાય;
વળી આવો ઉદમ કરૂં, ગી તું દેજે માય. ૧

(ફુલા.)

સુખે રાજ જ્યાન'દ ત્યાં, ઇંદ્રપદે સુરલોક;
સંઘસાર જે તિહાં રહ્યો, દિન જાએ તસ કૈક. ૧
એક દિન જયરાજ પ્રતિ, સંઘ વિમાસે તામ;
બંધીખાને સહી ધરૂં, કરૂં એ નિશ્ચે કામ. ૨
ઇશ્યુ' વિમાસી નૃપ જ્યા, સ્ત્રીશ્યુ' નિશ્ચહ કીધ;
ઋદ્ધિ સર્વ તિણે અપહરી, પરધુ બંધી દીધ. ૩
તસ મંત્રી અતિ વહુહો, કરી પરપંચ અનેક;
સુરંગ દેઇ નિશ્ચે તિહાં, સહી તે કાઢ્યો છેક. ૪
લખમીપુરે તે લાવીઓ, મન ધારી અતિ રંગ;
જ્યાન'દ જાણુજ થયું, તવ તસ આવ્યો સંગ. ૫
બહુ ઉત્સવશ્યુ' મંદિરે, જયનૃપ કરે પ્રવેશ;
નગરલોક સહુ દેખતાં, તવ તિહા નમે નરેશ. ૬
દૂત એક બહુ જોલણો, તેહયો ત્યાં દઇ શીખ;
એ કામો તેં સ્યાં કર્યાં, નિશ્ચે માંગીશ લીખ. ૭
વાંચી સંઘ મન ચિંતવે, એ મુજ માહું કામ;
પરધુ સરવ છાડી દિયો, જિમ રહે મારી મામ. ૮

- નિજ ઘર તે લેઈ ગઈ, કરે તે સખળું દુઃખ;
 દિન કેતે મેં સાંભળ્યું, ગઈ તરશ ને ભૂખ. ૨૨
- દક્ષિણશ્રેણિનો પતિ, ચક્રાચુક શભાન;
 તેહની કરૂં હું ચાકરી, પણ નવિ દેવે માન. ૨૩
- મેં જઇને તેહને કહ્યું, પુત્ર છોડવો એહ;
 કહે છોડાવું તો સહી, [પણ] ભૂહું યોલે તેહ. ૨૪
- તે દુખ અતિઘણ સાંભરે, એહવે રાયનો દૂત;
 કન્યામાંગણ આવીઓ, તે અતિ વાકો ભૂત. ૨૫
- તવ મેં તસ ઉત્તર કીઓ, પુત્ર છોડાવે જેહ;
 સહી કરી તે સાંભળો, કન્યા પરણે તેહ. ૨૬
- એહવું વચનજ સાંભળી, મનમાં નાણે તેહ;
 નિમિત્તિયો મેં પૂછીઓ, લાખી નાણે જેહ. ૨૭
- તવ યોલે તે પંડિતો, સાંભળ ખેચર વાત;
 જયાનંદ જે આવશે, જય નૃપ જેહનો તાત. ૨૮
- એ કન્યા તે પરણશે, ત્રિલોકી રૂપ ન પાર;
 તુજ નંદન છોડાવશે, વિશ્વતણે આધાર. ૨૯
- તે હું ખેચર લીલ થઈ, તું આણ્યો ઇણે કામ;
 દુખભંજન જગ તું સહી, આવો મારે કામ. ૩૦
- વિમાને યેસી આવિયા, જિહાં ખેચરનો વાસ;
 પવનંજય તવ વીનવે, સાંભળ લીલ-વિલાસ. ૩૧
- ઇહાં વિદ્યા સાધ્યા પખે, ચઉસઠ વશ નવિ થાય;
 આહુતી સઘળી આણીને, વિદ્યા સાથે રાય. ૩૨
- તવ યોગિનિ આવી તિહાં, કીધા કોઠ ઉપાય;
 જયાનંદ ચકો નહીં, પણ તે વાયા વાય. ૩૩
- એગિનિયો બહુ પરે નહી, આણી મન વિખવાદ;
 જયાનંદ મન થિર કરી, ધ્યાન ધરે નિરાખાદ. ૩૪

અહગના એજ કાર્યસિદ્ધિનું રહસ્ય. (૧૭૯)

રૂપ અનોપમ તવ કરી, હાવ ભાવ કરે તેહ;

વચન રસાળજ વરસતી, નયણે ઢાંખે નેહ.

૩૫

(ઢાળ ૧ લી.)

તું તો જ્યાનંદ મહારાય, અમો સેવશ્યું તાહરા પાય;

અમો ખોલું છું કર જોડી, રખે નાખત હોય વખોડી.

૧

અમો સહિય સમાણી ટોળી, દીસતી ભાંભર લોળી;

અમ વચન જિત્યાં રંગ ચોળી, અમ નયણાં અભિય કચોળી.

૨

અમો રૂપે રંભ સરીખી, તુમે જુઓ નયણે નિરખી;

એક વાર હસીને ખોલો, એણી વાતે હેડું ખોલો.

૩

તુંતો ગુણહતણો સહી દરિયો, નવ નિશ્ચે તું અમ વરિયો;

અમો કેવળ તાહરી ઢાસી, અમો થઈ રહેશું ગૃહવાસી.

૪

અમો ખોલું વચનજ સાર, વળી નાટક કરું ઉદાર;

તવ રંભતણી ધરે ગાવે, લળીલળી તે પાસે આવે.

૫

એમ સ્ત્રીચરિત્રજ ઢાંખે, તે સધળું મન્નજ પાખે;

નયણુ-ખાણે તે તાડે, કામિજનનાં ચિત્તજ પાડે.

૬

અમો ત્રણભવનગતિગામી, એ નિશ્ચે બલણુ સ્વામી;

અમે દરસણુ દેવ તે વાંછે, જોવા જન મોટા ધનિષ્ઠે.

૭

તુમશ્યું લાગો રંગચોળ, તુમશ્યું વંછું રંગરોળ;

તુમે ચિત્ત અમારે પેઠા, અતિ નિહર થઈ શ્યું ખેઠા !

૮

તોય વીર ધ્યાન ન ચૂકે, ત્યારે વિદ્યાદેવી ઢૂકે;

મહાજવાલિની આવી તામ, કર જોડી કરે પ્રણામ.

૯

તવ ચોગિની ત્યાંહથી ત્રાહી, દશોદિશે સધળી નાહી;

જય જયરવ બ્યાખ્યા મહિયે, મહા ધીર પુરૂષ સહી કહિયે.

૧૦

એક મોગર ભાથા આપે, ધનુષ ખડગ તે વળી થાપે;

તું સહી મોટો મહારાય, ઘણા ભૂપતિ સેવશે પાય.

૧૧

(ઠાળ ૨ છ-દેશ ચોપાધની.)

- વિદ્યા પૂરણ થઈ તે જિસે, જવાળાસુરી વળી આવી તિસે;
 બોલે ભલો સહી તું વીર, માંગ માંગ વર આપું ધીર. ૧
- આકર્ષણી એક વિદ્યા સાર, તેથી લહિયે બહુ જયકાર;
 તે આપી અણુમાંગી વળી, દેઈ વર ને દેવી ટળી. ૨
- કરે પારણું જયા મન રીસ, ગ્રહી યોગિની પાઠે ચીસ;
 વળુચુદ્ધ મૂક્યું તતકાળ, તવ તે સર્વે મૂક્યાં બાળ. ૩
- તવ દેવી તે લાગી પાય, રાખ્યા અભ્યાગત ત્યાં રાય;
 આગત સ્વાગત સુપરે કરી, ઇમ કરતાં આવી શર્વરી. ૪
- શૂને મંદિર ઉત્તમ ઠામ, નિજ નિજ થાનક લે વિશ્રામ;
 સુરી સર્વ તે થઇ એકઠી, કંટેશ્વરીને કહે મનમઠી. ૫
- તે સર્વેની વડી છે દેવી, તેહની સુર નર સારે સેવ;
 છે અતિ વરવી બોળે વાણ, હું ચૂકાવું સહી નિરવાણ. ૬
- રૂપ સરૂપ કરીને વહી, જયાનંદ જિહાં સૂતો સહી;
 સ્ત્રીચરિત્ર દેખાડ્યું બહુ, એકે છલે કેતું કહું. ૭
- શિયળ ન ચૂકો એક લગાર, મેરૂતણી પરે નિશ્ચળ સાર;
 તૂઠી દેવી દે આભરણું, નિજ તનુ માને કનકજ વર્ણ. ૮
- બોગિની પ્રતિ કંટકા કહે, એ નર સરખો કો નવિ લહે;
 એહનાં ચરણાં સેવો સહી, એ મેં વાણી તુમને કહી. ૯
- તવ ચોસઠી નમે કરબોડી, આભરણ સ્ત્રીનાં આપે કોડી;
 વળવેગ મૂકાવી કરી, તિહાંથી આવ્યા ઉદ્દટ ધરી. ૧૦
- વળવેગ તે બોલ્યો વાણ, એ દીસે વેતાદયજ બાણ;
 સિદ્ધકૂટની યાત્રા કરો, જિમ ભવસંતતિ પાતક હરો. ૧૧
- તવ તે યાત્રા કરવા ભણી, તે ત્રણે ચાહ્યાં જિન સુણી;
 એટલે વિદ્યાધર શુણવંત, પય પ્રણમીને બોલે સંત. ૧૨

- અંદ્રજસા તે નામ ઉદાર, પય પ્રણમીને કરે જુહાર;
જ્યાનંદ પ્રત્યે તે કહે, મહા દુઃખ સુજ હેડે દહે. ૧૩
- તું છે મહા પુરૂષ સહી જાણુ, તુજથી સુજ દુખ થાશે હાણુ;
ગિરિ વૈતાલ્ય નગર છે એક, પ્રીતિવરધન રાજા છેક. ૧૪
- મદનમંજરીસ્થું વિલસે ભોગ, દૂત દુકાળ કદા નહીં સોગ;
નંદિની એક હવી અભિરામ, અંદ્રકાતા છે તેહનું નામ. ૧૫
- રૂપે તે અપહરને દમે, વાંકી લસુહ-ધનુષસ્થું રમે;
સૂરજ કોટી થયો પ્રકાશ, અલવે જાણે લખમી-વાસ. ૧૬
- એક દિન સ્ત્રીસ્થું કીડા ગયો, સ્નાન કરી સરપાળે રહ્યો;
દેવ એક આબ્યો તિણવાર, સ્ત્રી અપહરી ગયો જ ગમાર. ૧૭
- હું પિણુ તેહની ધાયો પૂંઠ, ભૂમિ પડ્યો શિર મારી મૂંઠ;
તેહની સુધી મેં જાણી નહીં, તિણે દુરંક સુજ કાયા દહી. ૧૮
- વડો રાય ચક્રી છે જેહ, વીતક વાત કહી સવિ તેહ;
તેણે શોધાવી અતિ ઘણું, નામ ન જાણે કો તે તાણું. ૧૯
- ઉચ્ચાટિયો હું બેઠો જામ, વિજ્ઞાની શુરૂ આબ્યા તામ;
વંદન કાળે હું તિહાં ગયો, કરી પ્રણામને બિલો રહ્યો. ૨૦
- શ્રી શુરૂ ધર્મ-દેશના કહે, સુજ મનમાંહિં ચિંતા વહે;
શુરૂ કહે તુજ મન નહીં ઠામ, સ્ત્રી ચિંતા છે મનમાંહિં સ્વામ. ૨૧
- શુરૂ બોલે નગરી ધન નામ, શ્રીપતિ એક વસે તિણ ગામ;
સુતા તેહની મણિમંજરી, રૂપે રંભા હારે સુરી. ૨૨
- એક દાઠો તે શ્રીજિનધામ, આવી પૂજા કેરે કામ;
મંત્રી નંદનને થઈ દ્રષ્ટ, કામે તસ બહુ પાડ્યું કષ્ટ. ૨૩
- મંદિર તવ તે નિશ્ચે જઈ, મંચક માંહિં પોઢ્યો સહી;
તવ તાતે તસ લહી સંકેત, ખીજી વર એ કન્યા કેત. ૨૪

શ્રીપતિ શાહતણે ઘર જઈ, કન્યા માંગે તિહાંકણે રહી;
 શેઠ લણે નાપું મુજ ખાળ, ઈણ વાતે મુજ લાગે ગાળ. ૨૫
 એદ ગ્રહીને પાછા વળે, મંદિર જઈ નરપતિને મળે;
 એહજ નગરીનો જે શેઠ, કોશલ લહુડો દેશલ જેઠ. ૨૬
 કોશલને પરણાવી તદા, મુખસાગરે તે ઝીલે મુઠા;
 ત્રીજો વ્યવહારી તિહાં વસે, મેણપ નામે ધન ખહું તસે. ૨૭
 પુત્ર ચ્યાર છે ખહું ગુણ લય્યાં, સેણગ રેણગ ધરણગ ધર્યાં;
 ચોથો ધનગ એહવે નામ, આપ આપણે વરતે કામ. ૨૮
 મેણપશાહ તે ગરબો થયો, 'કળશા ચ્યાર ભરીને રહ્યો;
 ચિહું ઘર-ખૂણે ઢાટયા વળી, મુણને પુત્ર ન યોહું અળી. ૨૯
 નામ લખ્યાં છે આપ આપણાં, મુઆ પછી લેને તે તણાં;
 માંહોમાંહે કો યોલો રખે, એ ધન મેં ઉપાયું હુખે. ૩૦
 મેણપ તે પરલોકે ગયો, હુવાદશે તે પૂરો થયો;
 તવ તે ભાઈ મળી આવીઆ, માંહોમાંહે જણ ફાવીઆ. ૩૧
 કળશ ચ્યાર ઉઘાડયા જામ, માંહિં દીહું એહવું નામ;
 એક માંહિં ઘાલ્યાં છે હાડ, બીજા માંહિં કાગળ ચાડ. ૩૨
 મૃતિકા ત્રીજામાંહિં રહી, ધન થોડું ચોથામાંહિં સહી;
 તે દેખીને ચ્યારે તામ, કરે વઢાવઢ જાણે ગામ. ૩૩
 નરપતિ આગળ તે તવ કહે, કર જોડીને ઊભા રહે;
 મંત્રીને કહે નરપતિ વાણ, એ સમજાવો મકરો કાણ. ૩૪
 મંત્રીયે તે નવિ પ્રીછળ્યા, તવ રાજા મન વિસ્મય હવા;
 નગરીમાંહિં વાહ્યો 'કાંગરો, એહવી વાણી મુખ ઊચરો. ૩૫
 એહનો જે ભાજે વિષવાદ, શેરી શેરી એહજ સાદ;
 મંત્રી કરીને થાયું મુખ્ય, વડો કરીને જાણુ'દખ્ય. ૩૬

દેશલ ક્રોશલ ભાઈ જેહ, દેશલ ^૧પડહુ છબે જઈ તેહ;
 તે ચાલી આવ્યો નૃપ-પાસ, રાજા માન દિયે ઉદ્ધાસ. ૩૭
 વણિગપુત્રને તેડયા વળી, તે આવ્યા સહુ સાથે મળી;
 દેશલ બોલે મધુરી વાણ, તાતે ભણું કર્યું સહિનાણ. ૩૮
 કળશ એકમાંહિં હાડજ ભર્યા, ^૨ચોપાં સઘળાં તેહનાં કર્યા;
 બીજામાંહિં માટી કહું, ખેત્ર ધાન મંદિર તસ સહું. ૩૯
 ત્રીજે કાગળ બણો જેહ, બ્યાજ વાહણુ નિશ્ચે લહે તેહ;
 ચોથે રોકડ દેજો મળે, લેખું કરતાં સરખું ભળે. ૪૦
 થઈ રળીઆયત મંદિર ગયા, રાય બહુ રળીઆયત થયા;
 મંત્રીશ્વરપદ આપે રંગ, દેશલ ન લિયે વ્રત અભંગ. ૪૧
 દેશલતું વાધ્યું જગ માન, કાળમુહા તે થયા પ્રધાન;
 સિદ્ધપુરી-વૈરી બળવંત, દેવગિરિ રાજા જયવંત. ૪૨
 તેહનો ભય સળળો ઊપનો, રાજા કહે જઈ કીજે વિનો;
 મંત્રી એક તિહાં જઈ રહ્યો, ભેટ મૂકીને એહવો કહ્યો. ૪૩
 તવ મંત્રી દેશલ હાખવે, દેશલ તેડી કહિયે હવે;
 તે સવિ મેળ કરી બાણશે, નિરભયપણું નગરી આણશે. ૪૪
 ભેટ ઘણી દીધી અતિ કાર, હય ગય રથ નવિ લાભે પાર;
 દેશલને દેઈ બહુ માન, દેવગિરિ બચ્ચો દિચ્ચો દાન. ૪૫
 દેશલ દેવગિરિ તે ગયો, કરી પ્રણામને ઊભો રહ્યો.
 ભેટ સરવ તે આગળ ધરી, અમ રાજા તુમ મેત્રી કરી. ૪૬
 મંત્રી કૂડ કર્યું એક બહુ, ^૩રેણુ ઘડો એક છાનો કહું;
 અતિ સુવર્ણ તે વીંટીચો, દેશલથી તે છાનો કિયો. ૪૭
 બાણ્યું એ દેશલ બાણશે, ભેટમાંહિં કુંભ એ મૂકશે;
 વિણુ ઓષધિયે ટળશે બ્યાધિ, મંત્રી બાણે થાય સમાધિ. ૪૮
 શ્રીચંદ રાજા છે અતિ રીસ, મારે દેશલ બાણે ધશ;

એહણું બાણીને ધાલિયો, શ્રીચંદ રાબા તે કર લિયો. ૪૯
 તે દેખી રાય થયો હેરાણુ, એહના સહી ઉઠાણું પ્રાણુ;
 તવ દેશલ છે બુદ્ધિજ ધણી, સ્વામી કથા છે એહની ધણી. ૫૦
 નગર સિદ્ધપુરી મરગી બહુ, દેવી આરાધી બેઠાં સહુ;
 ત્રણ દિન બેઠાં પાણી પગે, દેવી આવી વાણી લાગે. ૫૧
 રેણુ-કુંભ હું આપું જેહ, મસ્તક તિલક કરેજો તેહ;
 તેહનો રોગ હશે અપહાર, તસ ઘર નિશ્ચે જયજયકાર. ૫૨
 લેટ લણી તુમને 'પાઠવી, એહનો મહિમા ન શકું કવી;
 તે રાબા તવ થયો સંતુષ્ટ, લાગે લાલજ બાંધી મુષ્ટ. ૫૩
 એટલે તિહાં છૂટો ગજરાજ, રાય કહે એ સૂધું કાજ;
 જો એ 'દંતીને વશ કરો, તો એ રજનો મહિમા ખરો. ૫૪
 તવ દેશલ સમરે ગજમંત્ર, પ્રથમ આવતો તેહજ ચંત્ર,
 ગજ આણીને બાંધ્યો બાર, ખાય ઘાસ ને પીયે વારિ. ૫૫
 દેશલને નૃપ કરે પસાય, વસ્તુ ધણી ઊપર ગજરાય;
 તે જવ સિદ્ધપુરિ મારગ થયા, તવ તે મંત્રી સાહમા ગયા. ૫૬
 પાય લાગીને કરે પ્રણામ, કયો અયાયજ રાજો મામ;
 નહીંતો રાબા મારે સહી, એહ વાત તુમે કહેતી નહીં. ૫૭
 દેશલ નૃપ વીનવિયો જિસે, સર્વ વૃત્તાંત કહ્યો તે તિસે;
 રેણુ-કુંભનો જે વરતાંત, તે નવિ લાગે એહવો સંત. ૫૮
 એ સંબંધ સુણીને ભૂપ, દેશલ તારૂં દેવસરૂપ,
 આપે ધન કણ કંચન કૌઠ, દેશલ ન લિયે વ્રતની જોડ. ૫૯
 કોઠી એક તે લીધી નહીં, ગાજતે પુહતો ઘર સહી;
 તોયે રાબા બહુ હિત કરી, તૂપતણા બહુ કુંભજ ભરી. ૬૦
 શાલિ-સકટ સહસ હથ બાણ, દેશલ મંદિર લાગ્યા પ્રાણ;

- દેશલ કહે માહરે ખપ નથી, તત 'લીધાં છે દોહિલે મથી. ૬૧
કેશલને મન વાધ્યો લોલ, છાતું રાખ્યું બંધવ મોલ;
તત પંચમ કીધું તેણે ભંગ, દેશલ ચારિત્ર લીએ અભંગ. ૬૨
નરતિચાર પાળીને જેહ, સ્વર્ગ સાતમે પુહતો તેહ;
કેશલ મરીને વ્યંતર થયો, ચવી દરિદ્રી વિપ્રજ ભયો. ૬૩
વિપ્ર મરી થયો વણિગજ દેહ, દુખી દરીદ્રી નહીં સંદેહ;
બંધવ વડો હતો જે દેવ, સ્વરગ સાતમે કરતો સેવ. ૬૪
તેણે આવી વણિગને કહ્યું, તત ભાંગ્યેથી એ કળ લહ્યું;
હવે નીસર કે ખૂડું સહી, બંધવ દેવે વાણી કહી. ૬૫
તવ તેણે ચારિત્રજ ધરી, મેલી કાયા નિર્મળ કરી;
મરી દેવલોક સાતમે, બેહુ બંધવ તે સુખભર રમે, ૬૬
તિહાંથી ચવી હુઆ જુજુઆ, નૃપતિ-કુળે બેહુ રાજ હુઆ;
રાજરમણિ બહુ પામી હતી, લઘુ વય મુજ આવી શુભ મતી. ૬૭
અંદ્રવેગ તું કેશલ જાણ, હું દેશલ તેહ મનસ્યું આણ;
મુજ સદ્ગુરૂ મળ્યા ભવતાર, તવ મેં લીધો સંચમ ભાર. ૬૮
સ્વામી સ્ત્રીયતણો કુણ જીવ, પ્રથમ ભવે તે નારિ સદીવ;
મંત્રીપુત્ર મરી થયો જખ્ય, રમતી દીદી સો પરતખ્ય. ૬૯
વજ્રકૂટનો વજ્રમુખ જેહ, લેઈ ગયો સહી જાણો તેહ;
ગિરિવૈતાલયતણો કૂટ જાણ, તેહજ હરી ગયો મન આણ. ૭૦
વજ્રાચુધને મૂકાવશે, જોગિનીશું સંગ્રામજ થશે;
તેહ પુરૂષ જવ અહિં આવશે, તાહારું દુખ તવ મોચન થશે. ૭૧
તે તુજ પુત્રીનો ભરતાર, તુજ સ્ત્રીનો મૂકાવણહાર;
સ્વામી એ દુખ ટાળો સહી, ગુરૂ બંધવ એ વાણી કહી. ૭૨
એ આરે તવ બહુ ગુણ ભર્યા, વજ્રકૂટઆબ્યા ^૧અસિ ધર્યા;
વિદ્યા સઘળી તે મન ધરી, નવપદ કેરું ધ્યાનજ ધરી. ૭૩

વજ્રસુખને જાણુજ કર્યું, તવ તસ મનહું કોષે ભર્યું;
 મહા સંશ્રામ થયાં અતિ ઘણાં, કહેતાં પાર નાવે તે તણાં. ૭૪
 સ્ત્રી મૂંઝાવી સુર ખાંધિયો, દેઘ સમક્રિતને શ્રાવક કિયો;
 સુખે સમાધે તે નિજ ઠામ, ચ્યાર પુરૂષ તે આબ્યા ગામ. ૭૫
 વજ્રવેગ નગરીમાં વહી, નગર ઘણું શણગાર્યું સહી;
 આગત સ્વાગત બહુપરે કરે, જયાનંદ સુપરે સંચરે. ૭૬
 તવ વિદ્યાધર આબ્યા આઠ, પાયે પ્રણમી સ્તુતિ ભણે પાઠ;
 સ્વામી સુણો વચન જે કહું, અમો આઠે વેતાઠયે રહું. ૭૭
 નિજ નિજ પુરનાં વિલસું રાજ, શ્રી જિનધર્મતણાં કરૂં કાજ:
 એકએકને કન્યા ચ્યાર, બત્રીશે તે કર્યો વિચાર. ૭૮
 એકજ વર પરણેશું ખરૂં, નહીં તો નિશ્ચે 'યમને વરૂં';
 ઇસી પ્રતિજ્ઞા તે કરી રહી, બીજા વરને બાવું નહી ૭૯
 ચક્રીરાય તે વાણી સુણી, દૂત એક આબ્યો અમ ભણી;
 કન્યા બોલી હવડાં નહીં, પરણ્યાતણો સમય જવ સહી. ૮૦
 દૂત ગયો તે ચક્રીતણો, અમ મન હુઓ ઉચાટજ ઘણો;
 અમો આઠે બેઠા એક ઠામ, શી પેર કરવી એણે કામ. ૮૧
 ઝગડે એહસ્યું નવિ પૂગિયે, નાઠાં એહથી નવિ છુટિયે;
 સ્વરગ મૃત્યુ પાતાળે જેહ, કો નવિ દીસે રાખે તેહ. ૮૨
 અમો ઉચાટ કરૂં છું જિસે, 'નિમિત્તિયો એક આબ્યો તિસે';
 તેહને પૂછ્યું પ્રણમી પાય, તવ તે બોલે જોશીરાય. ૮૩
 ચક્રીનું દિન થોડે સહી, રાજ જશે તસ વેશું વહી;
 ચંદ્રવેગ-સ્ત્રી મૂંઝાવશે, વજ્રવેગસુત છોડાવશે. ૮૪
 તો તુમ પુત્રીનો ભરતાર, ચક્રીનો ઉથાપણહાર;
 તે સાભળી અમો હર્ષિત થયા, પય પ્રણમીને બોલજ કહ્યા. ૮૫

૧ મ્હોતને કળ્પ કરવું. ૨. ભવિષ્ય ભાષનાર જોશી.

૧૫સાઉ કરીને આવો જિહાં, તે બત્રીસે સમરે તિહાં;
 જયા કહે અવસરતું કાજ, હવડાં બેઠાં કરજો રાજ. ૮૬
 અંદ્રવેગ વજવેગની જેહ, કન્યા બેહુચે પરણ્યો તેહ;
 સુખે સમાધે સુખ ભોગવે, શ્રીજિનઆણ હૃદય ભોગવે. ૮૭
 તવ આંચો વળી ફૂતજ તેહ, ચક્રી કન્યા માંગે એહ;
 વજવેગ કહે કન્યા વરી, તે કેમ આવે બોલો ફરી. ૮૮
 ફૂત ભણે પરણી બોલો, નહીંતો ચક્રી સહી નહીં ભલો;
 સુપુરુષતું એ કામજ નહીં, પરત્વી દોષજ લાગે સહી. ૮૯
 બહુ ધન દેઈ ફૂત પાઠવ્યો, વિનય વચન કહીને આઠવ્યો;
 નગરી ચક્રીતણે પહુંત, વિનય કરીને બોલે ફૂત. ૯૦
 સ્વામી તે કન્યા સહી વરી, પરણી કિમ આપે દીકરી;
 વજવેગ અંદ્રવેગજ જેહ, બહુ વિનયસ્યું પ્રણમ્યા તેહ. ૯૧
 વજવેગ તવ કરી વિચાર, વાગપદ્ મંત્રી એક સાર;
 તે પાઠવિયો ચક્રી ભણી, વિનયવચનથી રંજે ધણી. ૯૨
 ૨વાગપદ્ તે આલી જાય, વિનય કરીને પ્રણમે પાય;
 સ્વામી તું મહારાજ સહી, એહ વાત પિણુ ભુગતી નહીં. ૯૩
 સમરથ તું સહી દેવ દયાળ, પ્રજા સર્વ છે તાહરાં આળ;
 તું પ્રદાને તું જગદીશ, તું કાહાનક ને તુંહીજ ઇશ. ૯૪
 સ્વામી કૃપા કરે તુમો આજ, તો મન વંછિત સીએ કાજ;
 વિનયવચન ચક્રી રંજિયો, મંત્રી પ્રતિ તવ ઉત્તર કિયો. ૯૫
 કન્યા વજસુંદરી તેહ, પ્રીત ધરી પરણ્યો છે જેહ;
 દાસીપતિપટ નાતું લખી, મસ્તકે ઘાતે તો તે સુખી; ૯૬
 દાસી ચક્રીતણી વળી લખી, કંકણ ધરે તો એ સહી સુખી;
 ઇહાં આવીને પ્રણમે તેહ, સુજ પુત્રીજ ભણાવે એહ. ૯૭

૧. કૃપા કરીને. ૨. બોલવામાં ધણોજ હુશિઆર. ૩. છોર-
 બેટાબેટી છે.

(૧૮૮)

જયાનંદ કેવળી.

- ચક્રીદાસીનો ભરતાર, મસ્તક ઘાતે તો જયકાર;
એહ વચન અમારું કરો, તો ઘર બેઠાં લીલા વરો. ૯૮
- મંત્રીયે તે સવિ સદ્ધ્યા, ચક્રીરાય બે બોલજ કહ્યા;
મંત્રીયે તે કર્યું પ્રયાણ; જયાનંદને કીધું જાણ. ૯૯
- તવ આબ્યા નર ચક્રીતણા, અતિ માઠા ને દીસે ઘણા;
જયાનંદ તવ શી પરિ કરે, વજ્રસુંદરી રૂપજ ધરે. ૧૦૦
- કટક-માંહિ જે સુભટજ લલા, તે ટાળી કીધા મહાખલા;
‘સો’પંચની કીધી ફોજ, જાણે ચુદ્ધતણાં જે ચોજ. ૧૦૧
- તેહનાં રૂપ કર્યા સ્ત્રીતણાં, ‘આયુધ છત્રીસે લઈ ઘણાં;
વિમાન એકજ મોટું કરી, પંચસયાં એકજ સુંદરી. ૧૦૨
- ચક્રીનગર તે વેગે ગયા, રાજસભામાંહિં ઊભા રહ્યા;
તવ રાજયે દીધાં માન, નૃત્ય કરે ને ગાયે ગાન. ૧૦૩
- નાટક દેવતણાં તવ કરી, ચક્રીતાણું ચિત્ત લીધું હરી,
મહા પ્રસાદ રાજયે કરી, લણવા મૂકી નિજ કુંઝરી. ૧૦૪
- શીખે કળા નાટકની એહ, જયાતણા ગુણ ગાયે તેહ;
ગીતગાન ને વીણા રંગ, જાણે તાલતણા તે ભંગ. ૧૦૫
- સુંદરી કહે જયા કુણ હવે, નિત ઉઠીને તેહને સ્તવો;
મહારાજ છે તેહનું નામ, રૂપે જાણે ખીજે કામ. ૧૦૬
- ચક્રસુંદરી પ્રતિજ્ઞા કરે, જયાનંદ સહી મુજને વરે;
વળી વચન તે એહવાં કહું, પરણે નહીં તો કાયા હહું. ૧૦૭
- જયાનંદ મન જાણી ધીર, હૃદયતણું વળી લીધું હીર;
સુંદરી પ્રતિ તવ વાતજ કહી, આવે જય દેખાડું સહી. ૧૦૮
- વિમાનમાંહિં તે સઘળો સાથ, પંચસયાં સ્ત્રી રૂપે લાથ;
આયુધ સઘળાં સાથે ધરી, ચક્રસુંદરી સાથે કરી. ૧૦૯

૧. પાંચસો. ૨. અભયસા.

નગરીમાંહિં સહુ દેખતાં, બાહરે ચાલે જન પરખતાં;
રાજસભાએ જઈને રહ્યા, ચક્રી પ્રતિ તવ યોદ્ધજ કહ્યા. ૧૧૦
ચક્રવર્તિને કહે વળી જોમ, રાજ-લોક સહુ સુણજો તેમ;
ચક્રસુંદરી કન્યા જેહ, જ્યાનંદ સહી પરણે તેહ. ૧૧૧

(શ્લોક.)

રાજા સૌધોપરિસ્થિતવા, જીલોષ પ્રોચ્ચકૈશ્વસા;
લોરાજ રાજ લો ! ખેટા, શ્રૂયતાં વીર માનિનઃ ૧
ચક્રાયુધસુતામેતા, મપદ્વિત્ય ત્રજામ્યહમ્;
શ્રી જ્યાય કુમારાય, સમોચયતુથો બળી. ૨

(ચોપાધ.)

ધન્યું કહીને બાહરે ગયા, સુભટ સવે તે પૂઠે થયા;
સ્ત્રી રૂપે છે જે ગૂંઝાર, અતિ બળિયા ને રાજકુમાર. ૧૧૨
તેહન્યું ચુદ્ધ કર્યું અતિ ખરું, તેહનું વર્ણન કેતું કરું;
સ્ત્રીની ઝડી તે લાગી ઘણું, હળ લાશું તે ચક્રીતાણું. ૧૧૩
તે સાંભળી નૃપ કોપે ભર્યો, મંત્રીને તવ સાદજ કર્યો;
રણભંભા દેવારો સહી, ચક્રીરાયે તે વાણી કહી. ૧૧૪
રણવાજિત્ર તે વાગે ઘણું, હળ સઘળું મેળે આપણું;
ગજ આરોહી થયો અસવાર, લોજક ભાટ ભણે જયકાર. ૧૧૫
ગજ ખેસીને ચાલે જિસે, કુ શકુન મારગે આજે તિસે;
છત્ર પડયું ને આમર ખડયાં, સાહારી છીંક સ્વાન ખે ભડયાં. ૧૧૬
તે દેખી મંત્રી ભણે રાય, ઇણ શકુને નવિ દેવો પાય;
સ્ત્રીનું રૂપ જો તું મમ બાણુ, જ્યાનંદ જો સાચી વાણુ. ૧૧૭
રાય ન માને જે થયો અધ, મંત્રી ભણે કોઈ કીજે અધ;
દેશ દેશના તેડો રાય, હળ આપણું જિમ પુરું થાય. ૧૧૮
ઠામ ઠામના તેડયા ભૂપ, સમરતણાં તે લહે સરૂપ;
મજ્યું સૈન્ય નવિ લાલે પાર, ત્રીશ અક્ષોણી મળીઓ ભાર. ૧૧૯

(૧૯૦)

જયાનંદ કેવળી.

જયાતણા છે ભૂપતિ ઘણા, તેડાની નવિ કીધી મણા;
પવનવેગ ચંદ્રવેગજ જેહ, લોગવેગ વજ્રવેગજ તેહ. ૧૨૦

આબ્યા વીરધવળ જયસાર, માલવંત અરિગંજન ભાર;
વાયુવેગ નરવેગ વખાણ, ચંદ્રપ્રભ નરપ્રભ વળી જાણ. ૧૨૧

મળ્યાં કટક નવિ લાલે પાર, આપ પરાયા એકાકાર;
મળે કટક સરવાળે જોય, પનર અગ્રોણી સંખ્યા હોય. ૧૨૨

ખેહું દળ વાજે કાળી તૂર, ખેહું ખળિયા સખગા શૂર;
પ્રથમ દિવસ માંડયું સંગ્રામ, ચક્રી સેનાની ચૂકયો તામ. ૧૨૩

જયાતણો સેનાની જેહ, વજ્રવેગ સહી કીધો તેહ;
માંહિમાંહિ તે ખેહુયે લડયા, જાણે વૃક્ષ લતાયે જડયા. ૧૨૪

હય ગયતે ખહું ખીણજ થયા, સુહડ હતા તે રણમાંહિ રદ્યા;
ચક્રીતણો સેનાની જેહ, વજ્રવેગે તવ ગ્રહિયો તેહ. ૧૨૫

ખાંધી જયાતણે કર ધરે, પાય આઠિલ જંજીરજ ભરે;
પ્રથમ દિવસનું એ સંગ્રામ, ચક્રીની તવ ભાગી મામ. ૧૨૬

(હાળ ડાહ્યેશી ચરણાકુળ-છંદ જેવી.)

દિન ખીજે માંડયું સંગ્રામ. ચક્રીપુત્ર ચઉ આબ્યા તામ;
હય ગયતણી તવ મેટી કોડી, સરખા સરખી હીસે જોડી. ૧

જયાતણા ભટ અતિ છે વાર, પવન ચંદ્ર તે કીધ પાહાર;
આયુધ સઘળાં તે ખહું કરમે, દંડાયુધ છત્રીસ સહ રમે. ૨

ગદા શુરજ ખહું ગોળા જેહ, નાળયકી મૂકયા તેહ;
ખાણતણા તવ વરસે મેહ, 'બોમે સૂરજ છાયો છેહ. ૩

ચંદ્ર-પવન તે ખેહુયે ભાગા, જઈ જયાને ચરણે લાગા;
તવ ઉઠયો જયાનંદ ધીર, હાકે રાખ્યા ચ્યારે વીર. ૪

સણ એકમાંહિ તે પરિ કીધી, દેવતણી ખહું વિદ્યા સિદ્ધી;
તે ચ્યારે ગ્રહિયા પ્રભુ પોતે, ચક્રી તાત તેહના જો તે. ૫

નાગપાશે તે બાંધ્યા પૂર, હડી કરીને નાખ્યા દૂર;
 દિન બીજાનું એ સંશ્રામ, ત્રીજે વળી આરાધું કામ. ૬

(ઢાળ ૪ થી.)

દિન ત્રીજે વળી માંડયું ઝૂઝ, ચક્રી વચન તે શિર ધરિયું એ;
 સત પુત્ર આવીઆ બહુ ઢળ લાવીઆ, પાયક તણી સંખ્યા નહીંએ ૧
 જ્યાતણા વડ સ્ત્રીરૂપે સત, કરે યુદ્ધ તે સજ્જ થઈ એ;
 સૈન્ય બહુ મળ્યાં માંડોમાંડે, જિમ કો સાજન લેટણું એ. ૨
 મળયું અલ્લેખે લોક લખ્ય દેખે, મેરૂપરે હોય બાણિયે એ;
 મહી તવ ગજજે હક્કે તે વજજે, શેષ તે ભારે સળસલે એ. ૩
 સુહૃદ તે ગજજે હડું તે લજજે, બંદીજન જય જય કરે એ;
 તેણે સમે બળીઆ દિન સહી વળીઆ, જ્યા તણા જગ બાણિયે એ. ૪
 ચક્રીસુત ભાગા જ્યા ભડ સાભ, પુણ્યવશે તે વસ કરે એ;
 ગ્રહીતવ વળીઆ તે બહુ બળીઆ, જ્યા તણા પાય આણસરે એ. ૫
 ત્રીજે હડાડે તે સંશ્રામનું, ચક્રી મન અતિ દુખ ધરે એ;
 ચોથે હડાડે પુત્ર હબારને, ચક્રી તે બહુ સજ કરે એ. ૬

(ઢાળ ૫ થી—દેશી ચોપાઇની.)

સહસ કુમર આબ્યા તિહાં ચડી, જ્યાતણે મન ચિંતા પડી;
 પંચસયાં સ્ત્રી રૂપે જેહ, સંબળ થઈને આબ્યા તેહ. ૧
 તેહની તુડી કરી નવિ શક્યા, જ્યાતણા ભડ પછા લક્યા;
 તવ તિહાં આબ્યો જ્યા કુમાર, નાગપાશ તે બાંધ્યા સાર. ૨
 તે સઘળાંને ગ્રહીને રહ્યો, ચક્રી પ્રતિ બોળ વળી કહ્યો;
 'સ્ત્રી શું કરી બાણેશે યુદ્ધ, એતો કહિયું વચન વિરુદ્ધ. ૩
 તવ 'ચક્રી મંત્રીને કહે, કિણ વાતે હવે મામજ રહે;
 કન્યા પરણાવો જો એહ, પાય પ્રણમીને દાખો નેહ. ૪
 એહને સુર નર સાનિધ બહુ, ત્રિભુવનમાંડિં બાણે સહુ;
 એહ જ્યાનંદ રાજા સહી, એહને ચરણે પ્રણમો જઈ. ૫

ચક્રી કહે વચન એક કરે, સાત દિવસ પટ માથે ધરે;
 એ સુજ પ્રતિજ્ઞા પૂરવી, તો પુત્રી પરણાવી હવી. ૬
 દાસીપતિ પટ નામું લખે, કન્યા પંચ પરણાવું સુખે;
 નગર પંચતણું દેઉં રાજ, બહુ પરિ સારું એહનાં કાજ. ૭
 જયાનંદે તે સુણિયા બોલ, બહુ વાગા પોતા ઢોલ;
 તો એહને મૂકું ભવતો, મહારા વચનતણો કરે મતો. ૮
 સુજ સેવક એ અક્ષર લખી, પટ ઘાતે તો થાએ સુખી;
 ભરત અરધનું આપું રાજ, ચક્રીનાં સવિ સારું કાજ. ૯
 તિથુ વચને ચક્રી મન રીસ, એહને મારું ચઢતે દીસ;
 એહવું કહી ચઢ્યો સંગ્રામ, મળ્યાં કટક બહુ તેણે ઠામ. ૧૦
 ઝોપધી એક અછે અભિરામ, સિંહરોહણી (સંરોહિણી) તેહવું નામ;
 તે ઝોળીને પાએ ચઢા, સુભટ સહુ સાળ સહી તઢા. ૧૧

(ઢાળ ૬ ફી-ચાલ તોડક છંદ જેવી.)

ઝૂઝારા ઝૂઝે વીર વડા, રણ ગળજે ભળજે ભીમ ભડા;
 રણ કાહલ વળજે તૂર નવા, બાલાપણુ આપણુ આજ હવા. ૧
 અણીઆલા કાળા કુંત વળી, પંખાલા પૂંખે પૂંખ મળી;
 રણ હોવે જોવે પંચ પખાં, કાયર તે નાસે જોયણુ લખાં. ૨
 રણ ઠમઠમ ઠમડૂ શબ્દ કરે, કળ કળ તે કાહલી વિસર સરે;
 ઠમઠમ ઢોલ તે ઢાક પડે, રણતૂર કંસાલામાહિં ભડે. ૩
 કંડકડી સરણાઈ સુસરસર, ઉઉં તે ગદલર શંખ કરે;
 નીસાણુ ધ્રુસકકે પુહવિ ડરે, શબ્દ તે આખે ંયોમે ભરે. ૪
 હંચ તીખા નીખા ંયોમ વડે, ભડ અંગો અગે ભઈ અઢે;
 ઘડ ભલે મુંડ તે પુહવિ રડે, ધોરીધર શૂરા લોભિ પડે. ૫
 તવ ગયવર તે બહુ જોર થયા, મસી ભમલિ જેહની પ્રોઠ કયા;
 કંતૂશળ ઘાય તે સળળ થયા, ગય નકા ભગ્ગા પુહવિ રહ્યા. ૬

રથ ભાગીને ચક્રચૂર થયા, શૂરા તે રણમાંહિં રહ્યા;
 રૂધિરતણા પરવાહ વહ્યા, તવ તેહજ વંછે બેહુ જયા. ૭
 કટક તે બેહુય વિકટકટા, વૃખ્ય ભાંગીય કીધા રેણવટા;
 ભડ માંહોમાંહે અહત લટા, કર આલે વેગે કહેડ પટા. ૮
 અંગ ટોપ તે બહુ પરિ આળ કરે, લાગે જવ લોહ તે પુહવિ મરે;
 તૃષ લાગે શૂરા નીરસરે, તવ નીરભરા તે નીર ભરે. ૯
 હુબ હુબ હુબાક્ષીય હાક થઇ, ઝબ ઝબ ઝબુલે ખગ્ગ સહી;
 સંધાર કરે તવ ચક્ષવહી, તવ શોણિત ગ્રીણુત થાય મહી. ૧૦
 ભડ ઝુબે તિહારે ગર્વ ભર્યો, જનમ સફળ તે આજ કર્યા;
 સંઆમણ અંગણ રોસ ભર્યો, પુહવિ પડયા તે સુરીએ વર્યા. ૧૧
 ઇમ શુદ્ધ કરતાં વાર થઇ, તવ ચક્રી આગળ વાત ગઇ;
 તવ મંત્રીએ બહુ બુદ્ધિ કરી, તવ સેના સઘળી તિહાં ભરી. ૧૨
 તવ ચક્રી બળ તે જોર થયું, જયાતાણું દળ હીન ભયું;
 તવ સ્ત્રી-રૂપે નવ ભય કહ્યું, ભાગું દળ તે પુહવિ રહ્યું. ૧૩
 (દુહા.)

તવ સ્ત્રી-રૂપે જયા સહી, આબેયો તેણે ઠાય;
 કાં ભયો રે ચિર રહો, પાછા મ ભરો પાય. ૧
 જયાનંદ આવી કરી, કીધ મહા સંઆમ;
 ચક્રીદળ તે ભાંગીઈ, છેલો તેહનો ઠામ. ૨
 ચક્રીએ તે સાંભળી, ચઢી થયો અસવાર;
 સેના સાથે પરવર્યો, કીધો સબળો માર. ૩
 (ઢાળ ૭ મી.)

તવ સ્ત્રીરૂપે જયાનંદ ચઢ્યો, પટઅક્ષર દાસીપતિ બણ્ય;
 ચક્રીરાય ધરે મન મત્સર, તસ ખૂટું પુન્ય નિરવાણ. તવ. ૧
 બેહુ માંહોમાંહે તે મળિયા, ભળીઆ હય ગય પાયક કોડિ;
 કાયરતણાં તે હૃદયજ કંપે, કહે જગદીશ્વર સંકટ છોડ. તવ. ૨

ચક્રી ઝૂઝ સળંગે તવ મંડીય, વરસે ખાણતણા વરસાત;
 ગદા ગુરજ ને લાલા મોગર, દીયતે વળી વંછે ધાત. તવ. ૩
 કેકખાણ ને નાળજં મોટી, આતસખાણ વળી અનેક;
 ખાંડાં કુંત તુંભર વળી છોટી, ગોળી નીસરી જાણે છેક. તવ. ૪
 જયાનંદ પંથ ઝૂઝે સળંગે, તેહ પિણ ગંજ્યો કિમેં ન જાય;
 પુન્ય કરીને સહી છે ધવળો, નવપદ મંત્ર તે નિશ્ચે ધ્યાય. તવ. ૫
 તવ ચક્રી વિદ્યા પરચુંલું, અગનિતણા તવ કીર્ધો કોટ;
 જયાતણે અંતિ જળની પુંલું, નીરતણી તવ મૂકી દોટ. તવ. ૬
 ચક્રી મેઘ કરે અંધારું, વરસે મૂસળધાર પ્રમાણ;
 પવને દૂર કર્યું અંધારું, તે દેખી સાવ રાણો રાણ. તવ. ૭
 વિષદર ચક્રી સળંગા મૂકે, 'નકુલ ઘણાં જયાના જાણ;
 બ્યાધ તે તવ ચક્રીના હુંકે, મૃગપતિ તેહની આણે હાણ. તવ. ૮
 નાગપાશ તે મૂક્યા ચક્રી, જેહતું વિષ છે અતિ વિકરાળ;
 જયાતણા ગરૂડ આબ્યા વકી, તેહતું અમી અછે સુરસાળ. તવ. ૯
 સિંઘતણી વિદ્યા તવ મૂકી, ચક્રીરાય તે અતિ વિકરાળ;
 તવ અષ્ટાપદ જયાના હુંકે, મૃગપતિ તે પામ્યા વિસરાળ. તવ. ૧૦
 ચક્રી ગદા તવ તેડી આણે, જેહનો જાણે સળંગો પ્રાણ;
 જયાતણી ગદા જગ જાણે, જેમ સાયર કેડું ઉધાણ. તવ. ૧૧
 ચક્ર-પ્રહાર તવ મૂકે ચક્રી, જયાનંદ પાડ્યો મહીમાંદા;
 ગઈ મૂર્છા ને ઊડ્યો ચક્રી, સળંગી ગદાઓ મૂકી ત્યાદા. તવ. ૧૨
 અચેત થઈને લોમિ ઢળિયો, મૂર્છા તે પાછી નવિ થાય;
 ચંદ્રવેગ છે પાસે બળિયો, ઉપાડી તવ લેઈ જાય. તવ. ૧૩
 જયમંગળ જયારણ વાજે, ખંદીજન તે કરે જયકાર;
 ચક્રી ગ્રહો જયાને છાજે, જયાતણું બળ બહુ હુંકાર. તવ. ૧૪

(ઢાળ ૮ મી—દેશી ચોપાઇની.)

ચક્રીતણા દિન ત્રણજ નાણુ, યુદ્ધ કર્યું એ શ્રી શુરવાણુ;
 સાત દિવસ સંઆમજ થયો, ગ્રહી ચક્રી જયા તવ ગયો. ૧
 સંધ્યાતણો સમય તવ થાય, જયાનંદ તે આનંદ નાય;
 'કંઠપ'જર તે ચક્રી દીધ, મન ચિંતબ્યા મનોરથ સિદ્ધ. ૨
 ચક્રીરાય જવ કાઢે પ્રાણુ, ચંદ્રવેગને તવ યથુ' નાણુ;
 તે આવી ચક્રીને કહે, એહ વાત શી મનમાંહિ' દહે ! ૩
 ભલા ભલેશને દિન એહ, બાહુબળસ્થુ' ભરત હાર્યો જેહ;
 દશરથનંદન જે શ્રીરામ, ગર્ધ સીતા ને ભાગી મામ. ૪
 રાવણુ કંટક સહુકો કહે, છેદાં શિર તે વિશ્વજ લહે;
 જરાસંધ અતિ માની બહુ, કૃષ્ણે છુટ્યો નાણુ સહુ. ૫
 એહતું' દુઃખ તું મ ધર લગાર, એ રાજા જયાનંદ સાર;
 આગે ચક્રી ભોમિ થયા, સગર મધવ વળી બારે કદ્યા. ૬
 તે ઉપજે અવનિતળ નાણુ, આવી યુદ્ધ કરે ઈણુ ઠાણુ;
 કરી યુદ્ધ વિદ્યાધર રહે, નગ વૈતાલયે' લેઈ વહે. ૭
 આશ્વાસના તસ દીધી ઘણી, તવ તે ગયા જયાનંદ ભણી;
 પ્રભાતે કાઢી ભોજન દીધ, સલા મધ્ય તે ઉભો કીધ. ૮
 જયા ભણે તે પદ અણાવ, તારી સુતાને તું તેડાવ;
 એહવે વચને પીડયો ઘણું, કવિજન કહે હું' કેતું ભણું. ૯
 ચક્રસુંદરી આવી રહે, સુલલિત વાણી જયાનંદ કહે,
 સ્વામી મૂકો મહારો તાત, જયા ભણે તે હવડાં વાત. ૧૦
 તવ રાજા સહુ વિનતી કરે, રૂપ દેખાડો સ્વામી સરે;
 રૂપ મૂળશુ' દાખ્યું' તામ, પય પ્રણમીને કરે પ્રણામ. ૧૧
 હરખ્યા રાય મળ્યા છે જેહ, ચક્રીરાય પણ હરખ્યો તેહ;
 તવ જય મંગળ વાગાં તૂર, બંદીજન તે પામ્યા ભૂર. ૧૨

તવ ચક્રીને દીધાં માન, આસન આપ્યું ઉપર પાન;

તુજ પુત્રીનો સુજ ખપ નથી, રાજ ન લેઉં તાહારું મથી. ૧૩

તું તાહારે નગરે કર રાજ, માહારે ખપ નથી સહી આજ;

ખમી ખમાવી થયા નિશંક, દીપે જોડે સૂર મયંક. ૧૪

ચક્રી જોલે તેણીવાર, વચન એક તુમો પાળો સાર;

એકવાર અમ મંદિર રળી, નગર પધારો પાછા વળી. ૧૫

જયાનંદ છે કંઠણસાર, વાઙ્ગ આવિશ હું એકવાર;

નગર જઈ કરશે શણગાર, પંચમ ઉલ્લાસે કહેશે સાર. ૧૬

ચ્યારતણો એ અવસર થયો, સંગ્રામ રસ તે પૂરો ભયો;

કરજોડી જોલે કવિ વાન, પંચમ સુણજો થઈ સાવધાન. ૧૭

ઇતિ શ્રી વાના કવિ રચિત શ્રી જયાનંદ કેવળી રાસ વિષે

વજ્રવેગ મોચન, ચંદ્રવેગ વનિતાવાલન, દેશલ કોશલચરિત્ર,

લોગસુંદરી વજ્રસુંદરી કરગ્રહણ, ચક્રસુંદરી અપહરણ અને સંગ્રામ

વર્ણન નામનો ચોથો ઉલ્લાસ સંપૂર્ણ.

ઉલ્લાસ પાંચમો.

(વસ્તુછંદ.)

નમિય ગણધર નમિય ગણધર સ્વામી સુધર્મ,
તેહતણે પટે દીપતો શ્રી વિજયાનંદસૂરીશ નમિય,
ગીર્વાણી તુજ વીનહું આપ વાણી સરસ અમીય;
જ્યાતણા ગુણ વર્ણવું, તે સવિ તુજ આધાર;
કવિયણ આશ્યાપૂરણી, આપે' કરજ્યો સાર. ૧

(હંહા.)

ચક્રી તવ તે સાંભળી, આબ્યો નગર મઝાર;
ઘર ઘર ગુહીઆં ઊછળી, તરિયા તોરણ ખાર. ૧
હંદ્રશ્રેણિ બહુ સજ કરી, બાંધ્યાં વસ્ત્રજ સાર;
૧અવકર સવિ દૂરે કરો, છડા દીઓ બહુ ધાર. ૨
કૂલપગર પોઢાં ભરો, વાસો ગંધ સુગંધ;
૨કર સઘળાયે' પરિહરો, છોડી મૂકો ૩બંધ. ૩
ઘરે ત્રાટ બંધાવિયા, નાટક નાચે રંગ;
વાળાં વાળે અતિ ઘણાં, વીણા મદલ સંગ. ૪
ઝોમ નગર શણગારીઉં, બાણે એ સુરલોક;
ત્રિભુવનમાંહિં કેા નહીં, ઈંદ્રપુરી તે ૫કેાક. ૫
તવ શોભા બહુએ કરી, આબ્યો જ્યાને પાસ;
સ્વામી નગર પધારિયે, નિજ મન ધરી ઉલ્લાસ. ૬
જયાનંદ પણ સંચર્યો, દીધો નગર પ્રવેશ;
રાજા સહુ પાસે અછે, કેા નવિ આલ્યો દેશ. ૭

૧ કચરા-પૂંજ-હકરડા. ૨ વેરો-ટેક્સ. ૩ કેદીઓ. ૪ નકામી.

પાયે પ્રણમી વિનય કરી, મનસ્થુ માંગી માન;	
અતિ ઉત્સવ શુભ સુહુરતે, દીધું કન્યાદાન.	૮
લોગ રતિ આદિ કરી, જેહ મળ્યાં છે આઠ;	
તેહને અચ્ચારજ અછે, એ બત્રીથે પાઠ.	૯
વળી અનેરા નૃપતાણી, તેણે કન્યા દીધ;	
ગણતાં પાર ન પામિયે, એકસો આઠજ કીધ.	૧૦
સુખથી નૃપતિ જયા સહી, રહે તવ તેણે ઠાય;	
દેશ ઘણેરા સાધિયા, સેવા સારે રાય.	૧૧
એક દિન રાજસભા સહુ, બેઠા ઇંદ્ર સમાન;	
વનપાળક આવી કહે, સ્વામી સાચું માન.	૧૨
પૂરવ દિશ જે અંબવન, તિહાં આવ્યા નિજ તાત;	
અકધર શુરૂ શોભિયે, ^૧ બેહુ જ્ઞાન વિખ્યાત.	૧૩
તસ આભરણુ તે સવિ દિયે, ^૨ સુગટહ વર્જિત તેહ;	
દ્રવ્ય બહુ વળી આપિયું, કહ્યું ન જાણે જેહ.	૧૪

(ઠાળ ૧ દી—દેશી ચોપાઇની.)

તાત પધાર્યો જણ્યા જામ, વંદન આદ્યું સાફ ગામ;	
જયાનંદ પણ સાથે સહી, અતિ મ્હોંચ્છવે આવ્યા ગહગહી. ૧	
પંચય અભિગમન સાચવી, વંદણ કીધું સ્તુતિ બહુ કવિ;	
તણુ પ્રદક્ષણા દેઈ કરી, આગળ બેઠા ^૨ સમરસ ધરી. ૨	
શુરૂ ધર્મ ભાળે ચિહું પ્રકાર, દાન શીલ તપ ભાવજ સાર;	
ધન ચૌવન સવિ અથિરજ જણુ, નિશ્ચળ ધર્મ તે હેડે આણુ. ૩	
^૪ કુશ અથ્રે જળખિંદુ સમાન, અવિત ચંચળ એહવું જાણુ;	
જળ પપોટા દેખો જેમ, કાચા અથિર સહી જાણો એમ. ૪	

૧ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન સહિત. ૨ સુકેટ વગર. ૩ સમતા-
ભાવ ધરી. ૪ ડાબેના અણીપર.

૧ ગયવરકન પતાકા જિસિ, લક્ષ્મી ચંચળ જાણેા તિસિ;
 કહેનાં ઘર કહેનો પરિવાર, આગળ ભરતું પેટજ ભાર. ૫
 રાજરમણિ તે મેળી બહુ, કર્યો પાપ વળી કેતાં કહું;
 તે સવિરહેશે એણે કાય, પાપ પુણ્ય બેહુ સાથે થાય. ૬
 વૃક્ષ એક છે ઉત્તમ ભહું, વિવિધ જાતનાં પંખી મળું;
 સંધ્યા સમે તિહાં વાસો રહે, પ્રભાત સમે તે રહહફિશ વહે. ૭
 તેમ એ કુટુંબ મળ્યું સહુ કોય, જુજુએ કર્મે જાશે સ્ત્રોય;
 કો કહેનો સાથી નવિ થાય, પુત્ર પ્રજા રંક ને રાય. ૮
 એકલો આબો જાશે એક, કર્મ કરે તે સહશે છેક;
 એકલો જીવ ચિહું દિશ કરે, સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ એકલો ભરે. ૯
 સંસાર નગર છે મોટું ગામ, લક્ષ્યોરાશી રહેવા કામ;
 નરગ સાત તે સુંદર વન, નિગોહ જાણે રાજભવન. ૧૦
 હંસરાય તિહાં રાજજ કરે, પાપ આચરી પોતું ભરે;
 એહવા જીવ ઘણા જગ જાણુ, ધર્મે વિહુણા માટે હાણુ. ૧૧
 ધર્મે લહિયે સંપદ કોહ, ધર્મે હય ગય બંધ્યા જોહ;
 ધર્મ એક જગ જાણે સાર, ધર્મે લહિયે ભવનો પાર. ૧૨
 એહવો ધર્મ રખે પરિહરો, ચતુર પુરૂષ તે આહર કરો;
 એ સંસાર અપારાવાર, ધર્મચક્રી હોશે નિસ્તાર. ૧૩
 રાજર્ષિની વાણી બેહુ, થઈ પ્રગમી અમીમય તેહ;
 તવ ચક્રીરાજ પ્રતિપાદ, કર્મ ઉપરે થાવા થોદ. ૧૪
 શ્રી ગુરૂ પ્રતે વચન તવ કહે, ઘર બઈ આતું તાતજ રહે;
 પાછા આવી નગર મઝાર, જ્યાનંદ શિર સોંપે ભાર. ૧૫
 મહા મહોત્સવસ્થુ મંડાણુ, સહસ આઠ તે નરપતિ જાણુ;
 સોળ સહસ વળી વિદ્યાધરી, ચક્રી સાથે તે પરવરી. ૧૬

૧ કાન. ૨ દશે દિશાએ ચાલ્યા જાય છે. ૩ રહિત. ૪ પાર-
 વિનાનો. ૫. કર્મ જીતવા લાડવેયો થાવા માટે તપર થયો.

- દીક્ષા ગ્રહી તે સહયુગ પાસ, ^૧શ્રમણ થઈ ચાલ્યા વનવાસ;
 જયાનંદ લે સમક્ષિત સાર, ^૨દેશવિરતિનાં વરતજ ખાર. ૧૭
- તે આસથે નિશ્ચલ થઈ, ચક્રીઋષિ તે પોહતા વહી;
 જયાનંદ તે રાજા ભયા, ત્રિખંડપતિ તે પોતે થયા. ૧૮
- ઇદ્રતણી પરિ પાળે રાજ, પ્રજાતણા બહુ સારે કાજ;
 સેવા સારે મોટા રાય, દેવી ચક્ષ તે સેવે પાય. ૧૯
- ઇણ અવસર જે વાતજ થઈ, દેવ એક આબ્યો ગહંગહી;
 સ્વામી વીનતડી અવધાર, તાપસસુદરી પરણી નાર. ૨૦
- તેહની ચિંતા કરો મન રંગ, તાપસ બેઠા તેહને સંગ;
 જૈની-દીક્ષાનો છે ભાવ, કન્યા પગબંધન તસ ઠાવ. ૨૧
- ઇસું મુણી જયાનૃપ કહે, તેહણુ આવું કહેતો રહે;
 ચક્રવર્તીનો પુત્રજ જેઠ, ઉત્તર શ્રેણિનો કીધો શ્રેષ્ઠ. ૨૨
- દાક્ષણુ દિશાના જે છે ગામ, કર્યો રાય તે પવનજ નામ;
 નિજ નિજ રાયને દીધા દેશ, ખમાવીને માંગે આદેશ. ૨૩
- બહુ સેના વિદ્યાધર કોઠ, તાપસ-મંદિર આબ્યો હોઠ;
 તાપસસુદરી આણું કરી, પંચસયાં તિણે દીક્ષાવરી. ૨૪
- લક્ષ્મીપુરની વાટે થયા, પવનવેગ તે કહેવા ગયા;
 જયરાજને કરે પ્રણામ, પુત્ર તુમારો આબ્યો તામ. ૨૫
- જયરાજ સનમુખ આવિયા, પુત્ર પિતા તવશુભ ભાવીઆ;
 પુત્ર-ઋદ્ધિ તે દેખી બહુ, સહસ આઠ તે સાથે વહુ. ૨૬
- મહામંડાણે કરે પ્રવેશ, લક્ષ્મીપુર તે ^૩સર્ગનિવેશ;
 વહુ લાગી સાસુને પાય, તવ આશીર્વાદિયે વળી માય. ૨૭
- ધુરથી વાત ^૪હવી તે કહી, પવનવેગતણે મન રહી;
 તે ^૫નિમુણી નૃપ થયો હરાણુ, સહુ પ્રથમે રાણો રાણુ. ૨૮

૧ સંયમી—સાધુવૃત્તિવત. ૨ પળાય તેટલી અર્પણદાણી ત્યાગ
 ભાવના. ૩ સ્વર્ગભુવન. ૪ થયેલી હતી. ૫ સાંભળીને.

ત્રિખંડતણા તવ મળિયા રાય, રાજ્યાભિષેક કર્યોં તિણુ ઠાય;
 કન્યા પરણાવી અતિ ઘણી, કહેતાં પાર નાવે તે તણી. ૨૯
 હવે રતિસુંદરી સ્ત્રી છે બેહ, વેશ્યાપુત્રી બણો તેહ;
 સુરહત્ત મંત્રી સુવિચાર, તેહને કહે તું સાંભળ સાર. ૩૦
 તેહનો કિમ કીબે વિશ્વાસ, કરી પારખું લાવો તાસ;
 બહુ ધન સાથે તે ઐશધી, દીધી સુરહત્ત ગયો વદી. ૩૧
 રતિવર્ધન તે નગર પહુત્ત, લેઈ આવાસ રહ્યો સુરહત્ત;
 કરી રાગને નિત્યે ગાય, કુંવરીમંદિર જોવા જાય. ૩૨
 પણ તે કહીં પેસી નવિ થકે, નવિ જીવે તે પુરૂષજ થકે;
 તે ઐશધી પ્રમાણે સહી, સુંદર રૂપે નારી થઈ. ૩૩
 બાવા લાગી ગીત અનેક, રાગ માન તે લહે વિશેક;
 તે સુંદરી જવ સુણીઆ કાન, મંદિર તેડી દીધાં માન. ૩૪
 પ્રીતિ બહુ માંડી કારમી, વાર વાર તે બોલે નમી;
 તુલ્ય ધણી તુજ મૂકી ગયું, સુણો બોલ બે તુમને કહું. ૩૫
 અન્ય પુરૂષસ્થું નિલસો લોગ, યૌવન વયેશું માંડ્યો યોગ;
 તિણુ વચને સુંદરિ થઈ કોપ, એહને નિશ્ચે કરજો લોપ. ૩૬
 સુરહત્ત તવ વાણી કહે, તુજ મન જોયું લવતી રહે;
 ખમી ખમાવી જોહુયે મળ્યાં, સાકર માંહિ દુધજ ભળ્યાં. ૩૭
 રતિસુંદરીતણું બે રૂપ, સુરહત્તનું ચળયું સરૂપ;
 લોગતણી તે વાંછા કરે, કામે મોહ્યો જગ બહુ મરે. ૩૮
 કામે ઈંદ્ર વગોયો ઘણું, શંભૂએ કીધું પેખણું;
 કામે ચુલણી પુત્રજ કૂડ, રહનેમી તે કીધો મૂઢ. ૩૯
 કામતણા શુણુ વિરૂઆ બણુ, સુરહત્ત ચૂકો ઇણે ઠાણુ,
 તવ સુંદરી તે પ્રીછી સહુ, સ્ત્રી નહીં એ સૂધું કહું. ૪૦
 એ છે કૂડ કપટની ખાણુ, પુરૂષ સહી એ નિશ્ચે બાણુ;

જોહને છે માહારો અલિલાષ, રૂપ પાલટી આળ્યો પાખ. ૪૧
 તો પરિ કરવી જોહવી અસી, જોહને પણ પોચાડું કરી;
 તવ સુંદરી માંડે પ્રરપંચ, સૂરદાસ્યું જોલે સંચ. ૪૨
 મુજ ધણી તો નાળ્યો ગામ, નિશ્ચે મનડું ન રહે કામ;
 તવ સૂરદાસ કહે છે વાત, પુરૂષ જોહસ્યું મેળો ધાત. ૪૩
 સહસ રત્ન મુજ આપે જેહ, તે નર નિશ્ચે આવે ગેહ;
 સરૂપ સુંદર છે મુજ ધણી, જાણે ગીત કળા તે ધણી. ૪૪
 હેર જઈ નર રૂપજ કરી, રત્ન પાંચસે થાળી ભરી;
 તે પાઠળ્યાં દાસી સાથ, સુંદરીએ તે લીધાં હાથ. ૪૫
 દિવસતણે નિરધારજ કરી, દાસી નિજ મંદિર સંચરી;
 મનસ્યું બહુ વિચારી કરી, કાળી દિન આવે પરવરી. ૪૬
 તે દિન સૂરને ઉગમ થયો, કરી શુંગાર દુઆરે ગયો;
 રત્ન પાંચસે ળીળું જેહ, ભરી થાળ પહોંચાડે તેહ. ૪૭
 વનિતાને તે સહી મન વસ્યાં, મુજ સ્વામીને હુંતાં ધસ્ત્યાં;
 હવે કહું કિસી પરિ જેહ, જોહને સહી પણ પહોંચે તેહ. ૪૮
 તેહને તવ બહુ સ્વાગત કરી, ચંદ્રહાસ જળ પાચું ભરી;
 તેણે તવ મૂર્છાગત થયો, થઈ અચેત ને ધરણે ગયો. ૪૯
 તસ શરીર તે શોધ્યું સર્વ, ખૂટી લાધી વાધી પર્વ;
 તે ખૂટી તસ મસ્તક ધરી, તે તવ બાંધ્યો મોકડ કરી. ૫૦
 ઘણી પરે તે પીડયો બહુ, કવિજન કહે હું કેતું કહું;
 કરી વિનય ને લાગે પાચ, હવે અન્યાય હું ન કહું માય. ૫૧
 કરૂણા આણીને નર ક્રીધ, કરે દશ અંશુળી વદને દીધ;
 જયાતણે તવ પૂછ્યો ચરી, તે સર્વે દાખ્યું ઉચ્ચરી. ૫૨
 તવ તે બોલ્યો મધુરી વાણ, હું તેહણ આળ્યો સહી જાણ;
 રતિસુંદરી જોહવું કહે, માન કરી અણુબોલ્યો રહે. ૫૩

મેં તુજ વિદ્યા દીઠી ઘણી, તો આતું જો આવે ધણી;
 તવ તે સૂરઠ્ઠ ગયો કામ, વાત હવી તે સોંપી સ્વામ. ૫૪
 તવ જયાનંદ મનસ્થું હસ્યો, સ્ત્રીવિશ્વાસ તે મનમાં વસ્યો;
 તવ જયાનૃપ પોહતો તિહાં, રત્નપુરી નગરી છે જિહાં. ૫૫
 સુખે સમાધે સુખ ભોગવે, માંગણુ જનને બહુ ભોગવે;
 કદન કેતા રહે તેણે કામ, લખમીપુર તે આવ્યા ગામ. ૫૬
 દેવપરે તે પાળે રાજ, પ્રજાતણું બહુ સારે કાજ;
 એક દિન સભા સહુ સમ ધરી, ઇંદ્રતણી પરે બેઠા ભરી. ૫૭
 વિજયપુરે રાજ સંઘસાર, તિણે પ્રજા કીધી ક્ષયકાર;
 લોક મળીને લિખિયો લેખ, કરી વિનતી બાણે તેખ. ૫૮
 મંત્રી જઈ રાજ વીનવ્યો, સ્વામી નર એક આવ્યો નવો;
 તેહનો લેખજ લેઈ કરી, વાંચે રાજ આગળ ધરી. ૫૯
 વિજયપુર છે વાડ ગામ, તેહનો દૂત આવ્યો એ સ્વામ;
 વડી વિનતી મહાજન કરે, તે સ્વામી નિજ હૃદયે ધરે. ૬૦
 સ્વસ્તિ શ્રી લખમીપુર જેહ, મહારાજ રાજનજ એહ;
 કરી વિનતી હેઠ ધરો, પ્રજાતણું ઉપરાણું કરો. ૬૧
 તું સહી જગમાં મોટો ધીર, પરનારીનો પ્રગટ્યો ^૧વીર;
 તુંહિજ બ્રહ્મા તું ^૨ગોવિંદ, તુંહિજ ઇંદ્ર ને તુંહિજ ચંદ. ૬૨
 તું બાણે પોતે જગદીશ, તુંહિજ ^૩ધર્મ ને તુંહિજ ઇશ;
 તાહરા શુણ નવિ લાભે પાર, તું સહી ત્રિભુવનનો આધાર. ૬૩
 તુંહિજ પુન્યવંત જગ સહી, તેજે સઘળી બ્યાપી મહી;
 તું ત્રિખંડપતિ નિશ્ચય બાણ, સેવા સારે છે શુણબાણ. ૬૪
 તેં બહુ પામી ઋદ્ધિ અનંત, તેં જગ પાળ્યા સઘળા સંત;
 શ્રી જયા નગરી પોતાતણી, તેં સ્વામી પોતે અવગણી. ૬૫

જોવડો રચું પ્રભુ અમ અપરાધ, અખર ન લીધી મોટા સાધ;
 પાપી હાથે આખ્યાં અમો, ખીજી પરભ પાળી તુમો. ૬૬
 હવે જો ઉપરાણું નવિ કરો, તો સહી લેખ લખી હું ખહેરો;
 પિતાતણી વળી પરભ જેહ, વીસારી કાં મૂકો તેહ. ૬૭
 જો પાપી મન આણે ગર્વ, ધન કણ કંચન લીધું સર્વ;
 આયમાર્ગ જોકે નવિ રહે, કર જોડીને મહાજન કહે. ૬૮
 તવ શ્રી જયાનંદ મન રીસ, કોષે જહું ધૂણાવે શીશ;
 મંત્રીને શિર સોંપી ભાર, ચઢ્યું કટક નવિ લાલે પાર, ૬૯
 સોળ સહસ છે રાજ સાથ, ચક્રી પવન તે આગળ લાથ;
 હથ ગય રથ પાયકની કોડિ, નૃપ સેવા સારે કરજોડી. ૭૦
 છડે પ્રયાણે પુહતા વહી, સંઘસાર તે આખ્યા સહી;
 કરી સંઘામ ને ભાગો ભમ, સંઘસારને સાદો તામ. ૭૧
 કંઠયંજર તે ઘાત્યો સહી, જય જયકાર થયો તે મહી,
 બંદીજન તે કરે કલ્યાણ, તેજે જાણે દીપે ભાણ. ૭૨
 મહા મહોત્સવે કરે પ્રવેશ, સચરાચર તે જાણે દેશ;
 ઘર ઘર ઉચ્છવ માંડયા જહું, ધવળ મંગળ તે ગાજો સહુ. ૭૩
 દિન કેટલા તિહાંકણે રહી, જય રાજાને સોંપી મહી;
 આવે લખમીપુર જયા રાય, મંત્રીશ્વર તવ સાહમા જાય. ૭૪
 પય પ્રણમી તવ કરે પ્રમાણ, કરે વળી રાજ્યનાં કામ;
 સુખે સમાધે પાળે રાજ, કરે વળી ધર્મનાં કાજ. ૭૫
 વિજયનગરે તે રાજ જેય, બંદી છોડું જોહવું કહેય;
 મૂક્યા ચાર તે દહ દિશ ગયા, સંઘસાર તે માંહે વહ્યા. ૭૬
 રાજ જય તવ રાજ કરંત, છોડું પરે પ્રભ પાલંત;
 જોટલે વન આખ્યા કેવળી, સાહસું આલ્યું સહુકો મળી. ૭૭

શુરે' ધર્મદેશના કહી, નૃપ જયે તે સવિ સફહી;
 સતાનંદને સોંપી ભાર, આપે લીધો સંયમ ભાર. ૭૮

શ્રી શીતળને વારે હવા, લાખ ચોરાશી આય પૂરવા;
 ગ્રહી દીક્ષા ને કર્યો વિહાર, ચારિત્ર પાળે ખાંડા ધાર. ૭૯

વિજયપુરીશ સતાનંદરાય, પિતાતણો બહુ શોકજ થાય;
 તવ મંત્રીયે કીધો લેહ, લખમીપુર તે આવ્યો છેહ. ૮૦

જયાનંદ મનમાં હરખીઓ, બંધવ આવંતો પરખિયો;
 રૂઢામૈયું તે સુપરે કરી, બંધવ તેડયો બહુ હિત ધરી. ૮૧

સુખે રહે તિહાં સરખી જોડ, રમવા ચાલે મનને કોડ;
 મારગ નર એક આવે જાય, તવ તસ પૂછે જયાનંદ રાય. ૮૨

સ્વામી ઓ પેહું વન જાણુ, વિજય તાપસ આવ્યા તિણુ ઠાણુ;
 તે સુનિના દરસણુને કામ, લોક જાયછે જાણુ સ્વામ. ૮૩

તે તુમ સાચો લહિયે સહી, વાત કરીને તે ગયો વહી;
 જયાનંદ મન એહવું ધરે, અજ્ઞાન કષ્ટ ઘણું એ કરે. ૮૪

કિમ એથી ટળશે મિથ્યાત, જિમ જાણુ જિનધર્મની વાત;
 અજ્ઞાની એક વિદ્યા જેહ, રાયે સમરી નિશ્ચે' તેહ. ૮૫

જો એ તાપસ સમકિત લઈ, તો તવ નિશ્ચે' પાતગ દહે;
 અજ્ઞાની તવ જોલે વાણુ, જે લાકડાં બળે તે જાણુ. ૮૬

તે કાઢીને ચીરી દાખ, એ તાપસને પાસે રાખ,
 તે મધ્યે છે જીવજ બહુ, તે દેખીને સમજે સહુ. ૮૭

જયાનંદ તવ તિહાંકણુ ગયા, કરી પ્રણામ ને ઉભા રહ્યા;
 કાકા માટે કર્યો પ્રણામ, વિજય યતી કહે આવો આમ. ૮૮

કાકા ધર્મ તુમે નવિ લહો, પતી લાણુ જાણુ તે કહો,

તવ પૂરવતું લાકડં બળે, કાઠી ચીરું ^૧પત્રંગ બળે. ૮૯
 દક્ષિણ દિશતું જે ઇધણું, ચીરે વીંછી દીકા ઘણું;
 પશ્ચિમનાં તે જવ ચીરિયાં, ઉધેધનાં બિલ બહુ નિરખિયાં. ૯૦
 ઉત્તરનાં જે છે ઇધણાં, તે શોધાવી નિરંજે ઘણાં;
 જીવ ઘણા વળી દીકા તિહાં, રાય ભણે એ ધર્મજ કિહાં. ૯૧
 વિજય તાપસ તે પામ્યો ધર્મ, જ્યાનંદ દાખે જિનમર્મ;
 એટલે તિહાં આબ્યો વનપાળ, સુણો વીનતિ દેવ હયાળ. ૯૨
 કુસમાંગદના વનહ મઝાર, ધર્મઘોષ આબ્યા ગણધાર;
 તુમ્હે તાત વળી પાસે અછે, તિહાં વાંદીને રહેવું પછે. ૯૩
 ઉચિત દાન જ્યા તવ દિયે, વનપાળક હરખીને લિયે;
 તવ ઉઠ્યા જ્યાનંદ રાય, વિજય તાપસ વળી પૂઠે થાય. ૯૪
 તિહાં શુરૂ વંદી ભેટ્યા તાત, તુંહિજ શુરૂ ને તુંહિજ માત;
 સ્તુતિ કરી રાય ભલા રહે, ધર્મલાભ શ્રી શુરૂ મુખ કહે. ૯૫
 એકા, બેઈ ^૨ઉચિતજ ઠામ, શ્રી શુરૂ દેશના ભાળે તામ;
 વિજય તાપસ તવ દીક્ષા વરી, બંધવ બેહુ તન પુન્યે ભરી. ૯૬
 આચારજે વિહારજ કર્યો, જ્યાનંદ નગરે પરવર્યો;
 લક્ષ્મીપુર તે પાળે રાજ, કરે ઘણાં ધર્મનાં કાજ. ૯૭
 જિનગ્રાસાદ કર્યા તે ઘણા, પ્રતિભાતણી નવિ લાભે મણા;
 બિભ્રતિષ્ઠા કીધી બહુ, સંઘ લોક પહેરાબ્યા સહુ. ૯૮
^૩શત્રુકાર તે કીધા બહુ, એક જીભે કેતું હું કહું;
 દેઈ દાન અવારી ઘણુ, ઋણ સઘળું આપ્યું સહુતણું. ૯૯
 દિન ઘણા તે પાળી રાજ, ત્રાસી લાખ વરવ પૂર્યા કાજ;
 તંવ વનપાળે રાય વીનબ્યો, સ્વામી સમાચાર સુણુ નવો. ૧૦૦
 ચક્રીરાજઋષિ આબ્યા વહી, સંસાર-પણે તે સસરો સહી;

૧ સાપ. ૨ લાકડું. ૩ આપવા લાયક વસ્તુ. ૪ શોભે તેવે
 રીતે. ૫ દાનશાળા-સદાનતો. ૬ ધર્મલાભ.

તે સુણી નૃપતિ હુવો સાવધાન, દીધ દાન ને બહુલાં માન. ૧૦૧
 મહા મહોત્સવસ્યુ વંદન ભય, રાણી સરવે સાથે થાય;
 વાંદા ચંક્રી તવ જગદેશ, ધર્મતણી તિહાં દિયે આશીષ. ૧૦૨
 ગુરુ કહે ખૂઝ ખૂઝ તું રાય ! મૂકી રાજને સિદ્ધજ થાય;
 ભવ પાછલા વળી આરે જેહ, એકમને તું સાંભળ તેહ. ૧૦૩
 પહેલે ભવ તું માળી ભવ, બિનપૂજા તેં કરી સહીવ;
 તેહ પુન્યથી મહેતો થયો, હું તુજ રાજા નિશ્ચે ભયો. ૧૦૪
 માળી પાસે હાળો જેહ, મંરી વિપ્ર સહી બણો તેહ;
 મહેતાતણે ભવ બાંધ્યું કર્મ, અતિબળ રાજર્ષિ મહા ધર્મ. ૧૦૫
 નેત્ર ગયાં તેં જોહવું કહ્યું, તે સંધે કાઠયાં ઉઠ્યજ થયું;
 ત્રીજે ભવે કલપ સાતમે, આરે મિત્ર-પણે તે રમે. ૧૦૬
 તિહાંથી ચવી હું ચક્રી થયો, જ્યાનંદ તું ચોથે ભયો;
 વિપ્ર ભવ તે સંધજ બાણ, વૈરથકી બહુ પામી હાણ. ૧૦૭
 રાજા નરવીરને અવતાર, મેં તું રાખ્યો હતો એકવાર;
 તે કર્મનું એ ફળ બાણ, તે હું ભૂત્યો સહી નિર્વાણ. ૧૦૮
 આરે ભવંતર લહી વરતાંત, જ્યા નૃપતિ થઈ બેઠો સંત;
 ત્રણે જાતિસમરણ લહે, સ્ત્રી બેહુ ને જ્યા તવ કહે. ૧૦૯
 અમો આરે ભવ દીકા સહી, જે સહગુરુ તમ વાણી કહી;
 સ્વામી પિતા ને કાકો જેહ, કુણ કુણ ગતિ પામ્યા કહે તેહ. ૧૧૦
 પિતાભવ સ્વર્ગ ચોથે જઈ, ઇંદ્રપણું તે પાળે સહી,
 કાકો ત્રીજે સર્ગે બાણ, ઇંદ્રપણું ભોગવે સુબાણ. ૧૧૧
 સ્વામી સંઘસાર કિહાં ગયો, જયરાજથી છૂટી વહો;
 કો નવિ આપે તેહને ઠાય, જિહાં ભય તિહાં માર્યો ભય. ૧૧૨

૧ એકાગ્ર વૃત્તિથી. ૨ સાથી-બેહુત. ૩ દેવલોક. ૪ પાછલા ભવનું વૃત્તાંત રજુ થાય તેવું માન.

તવ તે ચોરી ઝાઝી કરે, દિન કેતે ઝલાણો સરે;

ચોરતણી પરિ શૂદ્ધી દીધ, નરગ સાતમે વાસજ કીધ. ૧૧૩

તિરે વળી નરગ તસ બાણ, ઇણ પરે ^૧રૂળશે આરે ખાણ;

જય વિજય અવતારજ એક, મહાવિદેહ ઉપજે સુવિવેક. ૧૧૪

અહી દીક્ષા ને કેવળ થશે, ખપી કર્મને સુગતિ જશે;

જયાનંદ કહે સુણો ગુરૂ આજ, સુજને કહીએ સુકિતાનું રાજ ? ૧૧૫

અકીરાજઋષિ કહે વાણ, તું હું સી યે આરે બાણ;

આણે ભવ તે નિશ્ચે મોક્ષ, એહની શંકા માણિશ ^૨દક્ષ. ૧૧૬

તવ રાજ મન આણુંદ લયો, વળી બોલ શ્રીગુરૂને કહ્યો;

મહારા પુત્ર અછે જે ઘણા, કેતાં કર્મ કહું તે તણા. ૧૧૭

ઘણાજ તે સહી એણે ભવે, બીજે ત્રીજે મોક્ષે સવે;

મહાવિદેહે ગયો હું ^૩રણી, એ વરતાંત કહ્યો કેવળી. ૧૧૮

તીર્થકર કરતાજ વખાણ, એહ સંબંધ વખાણ્યો બાણ,

તેહ સાંભળીને કહેવા વળ્યો, ઇહાં આવીને તુજને મળ્યો. ૧૧૯

આલ આલ તું મકર વિલંબ, નીસર નીસર સહી અવિલંબ;

હા સ્વામી પડ્યો તવ કહે, રાજભારની ચિંતા વહે. ૧૨૦

વેર જધને દીધી વિધિ, મંત્રી તેહી પૂછી બુધિ;

પુત્ર વડો સુકુળાનંદ જેહ, નિશ્ચે રાજ થાયો તેહ. ૧૨૧

મહા મહોત્સવ જિનહર કરી, બહુ પુણ્ય-ભંડારજ ભરી,

ઘણાં નરનારીને સાથ, હેતો દાન બહુ નિજ હાથ. ૧૨૨

નગર વળી શણગારે બહુ, બેવા સાજન મળિયું સહુ;

અનેક મહોત્સવે વનમાંહિં ગયા, ગુરૂ પ્રણમીને ઊભા રહ્યા. ૧૨૩

રાય કુલાનંદ પાસે રહે, હીજે દીક્ષા ગુરૂને કહે;

તવ રાજ આપે આદેશ, શિષ્યતણી હું ભિક્ષા દેશ. ૧૨૪

પંચ સુષ્ટિ તવ લોચન કરી, સહશુદ્ધ સાથે ગયા પરવરી;

અંગ અચાર તે ખરાં અભ્યસ્યાં, પૂરવ ચઉદ તે પૂરાં વસ્યાં. ૧૨૫
વરસ ઘણાં વળી પાળી દીખ, શિરે વહી સહશુદ્ધની શીખ;

ચક્રીરાજ ઋષિ વૃદ્ધજ થયા, એક દિન લખમીપુર તવ ગયા. ૧૨૬
માસતણું તિહાં અણુસણ કરી, પાદોપગમ મન સાથે ધરી;

અંતગઢ તે થયા કેવળી, શિવપુર પહુતા મનની રળી. ૧૨૭
હવે શ્રી જ્યાનંદ શુદ્ધ થયા, પંચ મહાનત પાળે દયા;

અનેક ભવ તે પામ્યા ધર્મ, દશે દિશે કરે વિહારજ કર્મ. ૧૨૮
વરષ ઘણા તે વિહારજ કર્યો, પુન્યભંડાર તે પૂરો ભર્યો;

તવ તે કેવળ પામ્યા સાર, સંઘ સહુને જ્યજ્યકાર. ૧૨૯
વરષ લાખ એક દીક્ષા વહી, લક્ષ ચોરાસી પૂરાં સહી,

વરષ એટલું આય લોગવી, એણી પરિ તે ભાલે કવી. ૧૩૦
માસ એકનું અણુસણ કહી, શેત્રુંજે તે આંખ્યા વહી;

સમતા રસ મનમાંહિં ધરી, જ્યાનંદ પુહતા શિવપુરી. ૧૩૧
કુલાનંદને જાણજ થયું, મંત્રી પ્રતે વચન તવ કહ્યું;

શ્રી શેત્રુંજે યાત્રા કરૂં, તાતતણાં ચરણાં અણુસડૂં. ૧૩૨
મેળી સંઘને આંખ્યો તિહાં, શેત્રુંજ્ય ગિરિ ઠામજ નિહાં;

જિન મંડપે બહુ ઉચ્છવ કરી, આલ્યા પુણ્યભંડારજ ભરી. ૧૩૩
દિવસ કેટલે દિક્ષા ગ્રહી, લહી કેવળ મોક્ષે ગયા સહી;

પંચમતણો એ અવસર થયો, શ્રી શુદ્ધલની શક્તિયે કહ્યો. ૧૩૪
માત ભારતીતણો પસાય, મેં સહી કંચો જ્યાનંદરાય;

શ્રી વિજયાણુંદ શુદ્ધ ઉપદેશ, કરી ચોપાઠ એ લવલેશ. ૧૩૫
(અંચપ્રશસ્તિ.)

પંચમ ગણુહર સોહમસ્વામી, જાએ પાપ તસ લીધે નામ;

તેહતણે પટ સહી દિનકાર, જગજંદ્રસૂરી થયા ગણુધાર. ૧૩૬
આર વરષ આંબિલ તપ કરી, પુણ્યતણો ભંડારજ ભરી;

ચુમાલિસમે પાટે જ્યકાર, તપાનિશ્ઠ ધરાંખ્યો સાર. ૧૩૭

અનુક્રમે ગુરુ ગણપતિ જેહ, સુનિસુંદરસૂરી કહિયે તેહ;
 એક્ષવનમે થાનકે કહ્યા, ક્ષમા હયા વિધાવંત લહ્યા. ૧૩૮
 તિણુ ગુરુએ અંથ કીધા ઘણા, કહેતાં પાર નાવે તે તણા;
 જયાનંદનું ચરિત્રજ સાર, કીધું શાસનને હિતકાર. ૧૩૯
 આઠ સહસ તે કીધું વળી, તે વાંચો સહુએ મનરળી;
 પાટ એકસઠમે ઉદયો લાણુ, વિજયાણુંદ ગુરુ ગુણની ખાણુ. ૧૪૦
 તસ મુખકમળથી લહી એ વાણુ, મેં આ રાસ કર્યો સહી જાણુ;
 ખારેભા વર નગર મઝાર, અલ્પમતેં કર્યો ગુરુ-આધાર. ૧૪૧
 મૂરખ માત્ર હું જાણું નહીં, સહુગુરુ વચને શક્તિજ થઈ;
 લણે ગણે તસ નવે નિધાન, હર્ષ ધરી કવિ બોલે વાન. ૧૪૨
 જિહાં લગે મહિયલ ધરે વળી મેર, ક્રુવમંડળ ચાલે નહીં સેર;
 જિહાં લગે તારા રવિ ચંદ, તિહા લગે રાસ કરો આણુંદ. ૧૪૩
 વસ્તુ પાંચ ચોપઈ કહું વળી, નવસો પંચોતર મન રળી;
 દુહા બસેં સત્તાવીશ જોય, ખારસેં સાત તે પૂરા હોય. ૧૪૪
 એ કીધો મેં મનને કોઠ, સરખા સરખી જોજો જોડ;
 વિગુધ ખરો કરેજો સહી, કર જોડીને વાણી કહી. ૧૪૫
 સંવત સોળ છયાસિયે જાણુ, પોષ શુદ્ધી તેરસી પ્રમાણુ;
 વાર ગુરુ સર્વાકજ સાર, લણે ગણે તસ જયજયકાર. ૧૪૬
 ઇતિશ્રી વાના કવિ વિરચિત શ્રી જયાનંદ કેવળી રાસની
 અંદર ચક્રાચુષ-દીક્ષાગ્રહણ, મોક્ષપ્રાપ્તિ, શ્રી જયાનંદ રાજ્ય-
 પાલન, દીક્ષાગ્રહણ નિર્વાણ ગમન સંબંધમય પાંચમો ઉદ્દેશ
 સંભાષ થયો.

શ્રીયુત લાવણ્યસમય વિરચિત.

શ્રી વત્સરાજ દેવરાજ રાસ.

મંગળાચરણ.

(વસ્તુ છંદ.)

સકળ જિનવર સકળ જિનવર પાય પણમેવિ,
પણમેવિ ચઠકેસરી એક ચિતે^૧ બહુ ભત્તિકારીય,
^૨નિયગુરૂતણે - ^૩પસાઉલે હૃદયકમળ નિયમતિ વિચારિય;
સજન સહુકો સાંભળો, હિયડે ભાવ ધરિય,
ખેલિશ નવ નવ કવિત રસ, સિરિ વત્સરાજ ચરિય. ૧
કથાસુખ.

(ઢાળ ૧ લી-દેશી ચોપાદ છંદની.)

ધન ધન વત્સરાજ ગુણનિલો, વીરસેન રાજ-^૩કુળતિલો;
જસ ગુણ ચોપટમલ ચોશાળ, ઇણ યુગે^૪ જીવદયા પ્રતિપાળ. ૧
જિનવરે ભાખ્યા ચાર પ્રકાર, જ્ઞાન શીલ તપ ભાવ વિચાર;
દયા જ્ઞાન ધુર ચાખ્યો તિણે^૫, ઇણ પાળી કળ લાઘ્યો કિણે. ૨
કળ લાઘ્યો રૂઠો વત્સરાજ, ખેઠો દેશ બિહુને રાજ;
લેટયા ગુરૂ તવ કીધી^૬ મયા, ^૭પૂર્વ ભવાંતર પાળી દયા. ૩

૧ નિજ-પોતાના. ૨ કૃપાવડે. ૩ કુળમાં તિલક સમાન.
૪ કૃપા. ૫ અગાડીના જન્મમાં.

હયા પ્રભાવે આપદ ટળી, ઠામ ઠામ સવિ સંપદ મિળી;
કિલ્લુ થાનક કિમ હુઝો સોય, સાવધાન સુણજો સહુ કોય. ૪
કુથારંભ.

જંખૂદીવહ લક્ષ પ્રમાણ, ભરતખંડ તસ લીતર જાણ;
સિંધુ-દેશ સોહે અતિ ખહુ, નાનાવિધ ગુણવંતજ સહુ. ૫
તસ લીતર નગરી ઇક સુણો, ચંદ્રાવતી નામ તસ લણો;
તે નગરી મોટે મંઠાણ, રચણતણી તસ પાસે ખાણ. ૬
ચઉ-પખેરિ સોહે વનખંડ, સરસ સરોવર અતિહિ અચંડ;
કુવા વાવ વાલીની ઝોળ, ઝોપે ચિહુ-પખ ચોલી પોળ. ૭
ગઠ ગિરૂવો ને વિષમી ખાળ, જેહતણો પાયો પાતાળ;
કુંગર શિખરતણે અનુમાન, ઉચપણો ઇમ મોલે જાણ. ૮
ચઉ-પખેરિ ખાઈ જળ ભરી, પેસી ન શકે કો ખળ કરી;
એ ગઠ મોટો અતિ અભિરમ્ય, કિસું કહું દેવરે અગમ્ય. ૯
જિનમંદિર ઉત્સવ અતિ ઘણા, પૂજે રંગ સવિ મનતણા;
ધ્વજાદંડ તિહાં ઢળકે ધ્વજ, જિલ્લુ દીકે મન મોહે પ્રજા. ૧૦
વસે વલ્લિક ચોરાશી જાત, લોકતણી નાનાવિધિ જાત;
ચોરાશી ચહુટાં જોઈયે, થાનક થાનક મન મોહિયે. ૧૧
કિહાં પારખ સોની સોનાર, કિહાં ગાંધી દોસી મણિયાર;
ઝોફળિયા ફળહટિયા ઘાટ, કિહાં સૂખડિયા-કેરાં હાટ. ૧૨
કિહાં પટુવા માંડે પટસૂત્ર, કિલ્લુ થાનક ઊગટિયે સૂત્ર;
કિહાં માળી તંબાળી રહે, કિહાં કૌતુકિયા કૌતુક કહે. ૧૩
કિહાં નવરંગે નાચે પાત્ર, કિલ્લુ થાનક પલણે ખહુ પંજાત્ર;
ગુણે કરી સોહે એ પુરી, જાણે દેવપુરી અવતરી. ૧૪

૧ ચોમેર. ૨ મોટી. ૩ વાણિયા. ૪ તરેહ તરેહવાર જાતિયો.
૫ વિધાર્થિ. ૬ અમરાવતી.

વીરસેન રાજા તિહાં તપે, અરિયણુદળ સવિ ^૧હેળાં ખપે;
 ન્યાયવંત ને શુદ્ધ વિચાર, જ્યશ્રીતણે ન લાધે પાર. ૧૫
^૨પાયક પાર નહીં જે તણે, ભાટ ભલા ગિરદાવળી ભણે;
 મહમાતા ^૩મયંગળ મહ ઝરે, ચંચળ ^૪હુચ ^૫હિંસારવ કરે. ૧૬
 શત્રુ સવિ છંદાબ્યા ચીશ, સીમાડા સહુ નામે શીશ;
 સખળસેન સરિષો ગહગહે, જેહની આણ મહાભડ વહે. ૧૭
 મોડળધા મંડલીક અનેક, જેહ મને ઉપજે સુવિવેક;
 રાજસૂત્ર સવિ રાજે સોય, તે વિણ રાજ ન રહિણે હોય. ૧૮
 અંગ ઓળગુતણી નહિ મણા, દાસ દિકોલાં છે અતિ ઘણા;
^૧અવર ઋદ્ધિ નવિ પાસું પાર, જાણે ઇંદ્રતણે અવતાર ૧૯
 પટરાણી કુળવંતી નાર, અવર ન એ સરિસી સંસાર;
 હાર હોર કંકણ અતિસાર, પહેરણુ ફાળી અતિહિ ^૭સફાર. ૨૦
 સવા લક્ષનાં કુંડળ કર્ણ, સાત લક્ષ સોના આભરણ;
 તાસ નામ દેવી ધારણી, સા રાજા છવનકારણી. ૨૧
 નિસી પ્રીતિ ^૮ગૌરી ને ^૯શંભુ, નિસી પ્રીતિ માછલડી ^{૧૦}અંબુ;
 નિસી પ્રીતિ ^{૧૧}મધુકર કેતકી; નિસી પ્રીતિ ^{૧૨}ગયવર ^{૧૩}સહકી. ૨૨
 નિસી પ્રીતિ ઇંદ્રાણી ઇંદ્ર, નિસી પ્રીતિ કમલિની—^{૧૪}દિણુંદ;
 નિસી પ્રીતિ અંદા આંદણી, તિસી પ્રીતિ રાજા ધારણી. ૨૩
 રમણ કરે રંગે નરનાહ, પટરાણીને મન ઉચ્છાહ;
 લોગ ભલા લોગવે મન હસી, પુત્રતણી ચિંતા મન વસિ. ૨૪
 હીંદાલાટ ખાટ પોઢણે, ^{૧૫}ખીરોદક ઉપર ઓઢણે;
 નિંદ ભરી સુપનંતર માંદ, આલંતો દીઠો ^{૧૬}સુરસાય. ૨૫
 તવ રાણી જાગી તિણુ સમે, ઊઠી રાય જગાડયો તિમે;

૧ સ્નેહમાં. ૨ ચાકર-પેદળ. ૩ હાથી. ૪ ઘોડા. ૫ હણુહણાટ.
 ૬ ખીજ. ૭ સુંદર. ૮ પાર્વતી. ૯ મહાદેવ. ૧૦ પાણી. ૧૧ ભમરો.
 ૧૨ હાથી. ૧૩ નર્મદા નદી. ૧૪ સૂર્ય. ૧૫ ઘોળા. ૧૬ ઇંદ્ર.

રાય આગળ સુપનંતર કહે, રાજા હિયે વિચારી રહે ૨૬
 રાજા હિયે વિમાસે કિસું, એ સુપનાંતરમાં છે ઇસું;
 ઇદ્ર ચાલતો દીઠો જે લણી, હોયે પુત્ર ચપળ તેહ લણી. ૨૭
 તે દિન પૂરે પુત્ર જનમીઓ, દેવરાજ તસ નામજ દિયો;
 વરષ બિહું ચિહું અંતર વળી, પટરાણી પૂજે મન રળી. ૨૮
 ઝોકવાર સધ્યાને સમે, લાવ સહિત સામાયિક રમે;
 કરે સામાયિક ચિંતે ઇસુ, જિનવર ગુણ રંગે ગાઈસું. ૨૯
 રજની પહોર દોઢને માન, જિનવર ગુણ ગાએ ઝોક ધ્યાન;
 ગાઈ ગુણ આલી માનિની, નિયમંદિર ગઈ નિદ્રા લણી. ૩૦
 ઢાળી ખાટ જ સોનાતણી, તિહાં પોઢી દેવી ધારણી;
 આવી નિદ્રા ^૧સુહણું લહે, તે હિવ કવિજન કુણપરિ કહે ૩૧
 જાણે કરી ગંગાનું પૂર, કે એકહું કિસું કપૂર;
 કે ખીરોદધિતણા કલોલ, કે આણી નવારિયો દોલ. ૩૨
 જાણે શશિ ઉગ્યો અસિનવો, કે સૂરિમ કરી સૂરિજ સમો,
 કે નીપાયો હઠીની ખોટ, અતિ ઉગ્યો ને વાડ કોટ. ૩૩
 ગુણે કરીને ^૨અતિહિ પ્રચંડ, દીઠો ઇસો સુપનમાંહિં ^૩સંઢ;
 તતખિણ જાગી સંઢજ નહિ, તે નિશ્ચે સુહણો એ સહી. ૩૪
^૪પુહવી ખાટ થકી ઊતરે, ^૫રાજા-સેજ લણી સંચરે;
 રાય જગાડીને ઇમ કણું, આજ ^૬સ્વામિ સુહણું વળી લહું. ૩૫
^૭નિસુણી રાજા સુપનવિચાર, પસણે હોશી પુત્ર ઉદાર;
 દેવરાજથી ચકતો જાણ, બોલે રાજન સુ^૮લક્ષિત વાણ. ૩૬
 તવ ધારણિ મન હરખ અપાર, ^૯જપે મહામંત્ર નવકાર;
 લિયે નામ પરમેશ્વરતણું, ઇમ કરતાં વાયું ^{૧૦}વાહણું. ૩૭

૧ સ્વપ્ન. ૨ ધણોજ વિશેષ ૩ સાદ-આખસો. ૪ પૃથ્વી. ૫
 સુવાની શય્યા હતી ત્યાં ગઈ. ૬ પતિ. ૭ સાંભળીને. ૮ મુંદર. ૯
 સ્મરણ કરવા-જપવા લાગી. ૧૦ પ્રભાત થયો.

તે દિન આરંભીને ઋદ્ધિ, નિત પૂજે જિનવર મન શુદ્ધ;
 ઇષ્ટિ પરે ^૧પૂજા નવ માસ, જનમ્યો પુત્ર હુઓ ^૨ઉલ્લાસ. ૩૮
 એહ વાત એક પુરૂષે સુણી, દિયે રાજને સુવધામણિ;
 રાજા ^૩તૂઠો કરે પસાય, લક્ષ મૂલ આપે કંખાય. ૩૯
 આપે કમરખંધ યજ્ઞતણા, ખીજા જોગની નહિ કંઈ મણા;
 આપે મણિ માણિક ભંડાર, આપે ^૪કણુ-કેસ કોઠાર. ૪૦
 આપે જીભજ સોનાતણી, આપે ^૫અવર વસ્તુ ^૬અતિ ઘણી;
 આપે તાસ નયર ખત્રીસ, રાજઋદ્ધિ ભોગવે નિશિદ્રીસ. ૪૧
 સોઈ પુરૂષ ^૭રણિયાયત થયો, રાજસભાથી ^૮મંદિર ગયો;
 રાજને માંડયો મોટો જંગ, પાત્ર નચાવે અતિહિ સુચંગ. ૪૨
 વાજે વાજિત્ર મધુરે નાદ, કામની ગાઓ સરલે સાદ;
 ઘર ઘર તોરણુ આંધ્યાં ખાર, ટાળી હિંસા આણુ મઝાર. ૪૩
 નગરમાંહિ ગુડિઆં જીછલે, લોક લક્ષ તિહાં જોવા મિલે;
 જોઈ દહે ધન્ય ધારિણી, પુત્રરતન જન્મ્યો જે ભણી ૪૪
 જન્મમહોત્સવ રાજને કીઓ, રાજલોક સહુ આણુ દીઓ;
 માગધ જન મન પૂગી આશ, દહદિશિ પસરી કીરતિ જસ ૪૫
 દીઠો વત્સ સુપનમાંહિ તામ, દીધું વચ્છરાજ તસ નામ;
 દિન દિન વાધે સોઈ કુમાર, રૂપે જાણે જાત્યો ^૯માર ૪૬
 જવ તે પાંચ વરપનો થયો, પુત્ર ^{૧૦}નિસાલેં લણવા ગયો;
 લણિયાં લક્ષણ છંદ પ્રમાણુ, શીખી કળા હુઓ અતિ જાણુ. ૪૭
 એકવાર રાજન અસમાધિ, અંગે ઉપની મોટી ^{૧૧}બ્યાધિ;
 દાઘજવર ધડહડિ અપાર, તે કેણે ન હુએ ^{૧૨}ઉપચાર, ૪૮
 હાહાકાર કરે સવિ લોક, કે મનમાંહિં ઘરે અતિ શોક;

૧ પૂર્ણ થયા. ૨ હર્ષ. ૩ તુષ્ટમાન થયે. ૪ અનાજ. ૫
 ખીજ. ૬ હથ્થાર. ૭ ખુસી. ૮ ઘેર. ૯ કામદેવ. ૧૦ પાઠશાળ. ૧૧
 પીડા. ૧૨ ઉપાય.

(૨૧૬)

વચ્છરાજ દેવરાજ.

કે આપણાં સાતે ધન, કે બીહેવા દૂકા જન. ૪૯
નયરલોક ખળલળે અપાર, થાનક થાનક કરે વિચાર;
વથે કરિ મોટો દેવરાજ, તે પાળી નવિ જાણે રાજ. ૫૦
શુભે કરીને અતિ અભિરામ, ^૧લહુઓ વચ્છરાજ તસ નામ;
રાજ પદવી ઝોહને હોય, ^૨મનહ મનોરથ પૂજે તોય ૫૧
લહુઅ લગે વચ્છરાજ વિનીત, ચતુરતણાં ચમકાવે ચિત્ત;
અવગુણ અંગથીકે પરિહરે, લહુઅ લગે લક્ષણ આહરે. ૫૨
લહુઓ ^૩રવિ સોહિ અતિ ઘણો, દશ દિશિ તેજ તપે જેહતણો;
લહુઓ ^૪મૃગપતિ^૫મયગલ ભિડે, લહુઅ ^૬દીપ તિમરને^૭ નડે. ૫૩
લહુઅ અપક પરિમલ ^૮આવાસ, લહુ ચિંતામણિ પૂરે આશ;
લહુઓ પણ પોતે શુભ બહુ, ઝોહ રાજે હુએ સુખીઆં સહુ. ૫૪

(દુહો.)

લહુકા વડાજ મત ગણો, શુભે વડા સંસાર;
ગાગર અછેજ બેઠડી, શુભથી પીજે વાર.

૧

(ચોપાઇ.)

ઝોહ વાત નિસુણી દેવરાજ, તવ પાલટીઓ સઘળો સાજ;
રાયતણા જૂના રખવાળ, તે સવિ પાલટીઆ તતકાળ. ૫૫
વીરસેન રાજા ધમ લણે, રાજ ગચું પાપીને કને;
વચ્છરાજ હોએ તે રાજ, તો પૂંકિ મુજ નાવત લાજ. ૫૬
પાળે રાજ નિકંટક થાય, તેહતણે મન હરખ ન માય;
ઉચાટે હુવો દુગણો રોગ, વીરસેન સાધે ^૧પરલોક. ૫૭
માછલડી જળ વિષુ ટળવળે, તિમ ધારણિદેવી વલવલે;
ઘણા દિવસકેરો સસનેહ, સ્વામી કાંઈ દેખાડે ^૨છેહ. ૫૮

૧ નહાનો. ૨ મનની ઇચ્છાઓ પૂર્ણ કરે. ૩ સૂર્ય. ૪ સિંહ.

૫ હાથી. ૬ અંધકાર. ૭ મૃગધનુધર. ૮ પાણી. ૯ મરણ. ૧૦ વિયોગ.

પ્રાણનાથ જીવનઆધાર, તુજ વિષુ મુજ કુણ કરસિ સાર;
 ઝોલાબંધે નવિ દિયે ઝોલાડો, પાપી દેવપ્રતિ ધિગૂ પડો. ૫૯
 કાં લઈ હજીજ ન આવે મરણ, હાર દોર લાંબે આભરણ;
 કુંડળ કાને શશિ ને સૂર, નેઠર સહિત કરે ચક્રચૂર. ૬૦
 સ્વામી તુલ્ય પસાયે' ઘણા, સુખ લોગબ્યાતણી નહિ મણા;
 પીયુ ગુણુ જિમ સંભારે વળી, તિમ ધારણિ ધરમંડલ ઢળી. ૬૧
 ક્ષિણુ જોવે ક્ષિણુ રાવે ઘણું, ક્ષણ મુંઝે ક્ષણ બૂઝે મણું;
 સગાં સણીજાં રાખે સહુ, સામિણિ શોક ન કીજે બહુ. ૬૨

(હૃદય.)

હિયડા મ છંડિસ ઘાતકી, મુઝો ન જીવે કોય;
 આપું અજરામર કરી, તો તું અનહ રોય. ૧
 વિહિ વિહડાવે વિહિ ઘડે, વિહિ ઘડીઉં લાંબેય;
 ઇમે લોઈ તડકડે, જા'વિહ કરે મુ હોય.

(ચોપાઈ.)

જાણી ઝો સંસારહ માગ, તવ ધારણિ મન હુઝો વિરાગ;
 છંડી 'કોહ લોહ 'દુઃકર્મ, પાળે વીતરાગનો ધર્મ. ૬૩
 પ્રથમ ખંડ સમાપતિ હુઈ, સગપણુ વિગતિ કહી જાણૂઈ;
 ઝોલ્યો વર્ણન બહુત પ્રકાર, રાજન દુનિય ખંડ અવધાર. ૬૪

ધતિશ્રી વચ્છરાજ અધિકાર વિષે પ્રથમ ખંડ સમાપ્ત.

ખંડ બીજો.

(વસ્તુછંદ.)

જ'ખૂદીવહ જ'ખૂદીવહ ભરહખંડ'મિ,
 સિંધુદેશ સોહે બહુ વસે લોક સહુ વિચક્ષણ,
 ચંદ્રાવર્ધ નગરી તિહા, વીરસેન રાજ સલક્ષણ;
 પટરાણી ધારણી સુત, દેવરાજ વચ્છરાજ;
 રોગાંતર રાજ હુઓ, દેવરાજ દિયે રાજ.

૧

(ફહા.)

વચ્છરાજ નિતુ પ્રહસમે, ઉઠી રાઉલે જાય;
 કરનેડી આગળ રહી, પ્રણમે ભૂપતિપાય.
 પાપખુદ્ધિ મંત્રી ભણે, નિસુણો રાઉ વિચાર;
 રાજ તુમારૂં જાયસિ, જો જીવસિ કુમાર.

૧

૨

(ચોપાઇ.)

નીચો નમણો દેખી કુઓ, તે ઉપર માંડયો ઢીંકુઓ;
 વાર વાર તે કરે પ્રણામ, નીરતણુ ^૧નીઠાડે ઠામ.

૧

(ફહા.)

તવ રાજ મન ચિંતવી, મંત્રી પ્રતે કહેય;
 તું કાંઈ કૂઠજ રચું, જેણે કુમર ખપેય.
 એહ વાત નિસુણી તિહા, પહુતો ^૨જણુણી પાસ;
^૩અવર દેશ અમ જાઇવું, ન રહું એહને ^૪વાસ.
 તવ વળતું ધારણી ભણે, મૂકી સઘળી ^૫આથ;
 તુજ માસી વિમલા સહિત, આવિશ તાહરે સાથ.

૧

૨

૩

૧ અંત લાવી દે. ૨ માતાની પાસે. ૩ બીજે. ૪ ઠેકાણે. ૫ દોલત.

હંસા જિહ્વિ ગય તિહ્વિ ગઈ, મહિમંડણા હવંતિ;

છે હઉં તાંહ સરોવરહ, જે હંસા મુચ્ચંતિ. ૪

હંસા એહ પરખખડી, ઈંદ્રિય જલ ન પિયંતિ;

કે પીયે માનસ સરે, કે ત્રસિયાજ મરંતિ. ૫

નાનહું રૂપેં રૂચકું, ઉડયું પંખ સમાર;

હંસા વહલામણિ આવશે, ગયો ગંગાકે પાર. ૬

(સોરઠો.)

ગયાજ ગંગાદુઆર, હંસા હરખે હિંસતા;

અમિચ્છતણા ભંડાર, બગલા બેસેવું કરે. ૧

(દોહા.)

હંસા બગા બલાહડા, ઉગલડું અંગાળ;

જિણે સરોવર ઝીલતા, તે સર કૂટી પાળ. ૧

(ગાથા.)

કારણિ વસેણ મુંદરિ, હંસા સેવંતિ ગામ વહલયા;

ગમિઉણ કેવિ દીહા, પુણોવિ ને જત્ય સો તત્ય. ૧

(દોહા.)

બગ બિડાડે બપડા, બિણ પાળેં બિણ તીર;

હંસ ૧૫રાભવ કિમ સહે, અમર સનાંહ શરીર. ૧

સર છાંડી પાળેં ચડયા, હંસા બિડણહાર;

વળી વલામણી લેટડી, સરવર મિત્ત બુહાર. ૨

હંસાને સરવર ઘણા, પુખ્ત ઘણાં ભમરાંહ;

સુગુણાને સજ્જન ઘણાં, દેશ વિદેશ ગયાંહ. ૩

અંદ્રાવઈ નગરીચિકા, તે ત્રણે ચાલંતિ;

ઈમ કરતાં દિન કેટલે, માળવ-દેશ લહંતિ. ૪

૧ તલાવડા-ખાખોચિયામાં ભરામણ પાણી કટી ન પિયે. ૨

મુંદર. ૩ અમૃત. ૪ સંતાપ-અપમાન.

- માળવ-દેશહું મંડણુહ, નગરી અછે અનેક;
 ઉજેણી સરિખી નહીં, બાણ ન બાણે એક. ૫
- કનકભ્રમ રાજા તિહાં, કનકસિરિપતિ બાણ;
 તે ત્રણે ચાલતહાં, પહુતાં તેણે ઠાણ. ૬
- ભૂખે તરસે આસના, બેઠા નગરી પાસ;
 વિમલાબુદ્ધિ વિમલાતણી, બોલે હિયે વિમાસ. ૭
- વચ્છરાજ ધારણિ તમે, પહોળો થડિ બેચાર;
 હું બિતારા કારણે, બાઈ નગરી મંજાર. ૮
- દોય જણાં બેસારિ કરિ, પહુચે નગરીદ્વાર;
 બહુ ઘર બેઝાંતી ગઈ, સોમદત્ત ઘર-ખાર. ૯
- સોમદત્ત વિવહારીઓ, બેઠા બલે મંડણુ,
 દેખી બિભી માનની, બોલે રાધુરી વાણ. ૧૦
- કહો કામિની કિણુ કારણે, બિલા અમ આવાસ;
 કરબોડી વિમલા કહે, કાજ એક તુમ પાસ. ૧૧
- કિંથું કાજ છે બહિન તુજ, રવેગે કરી કહેય;
 અમે પંથિ પરદેશીઆ, રહેવા થાનક દેય. ૧૨
- ઘર જમલો એક ચોરડો, તિહાં જઈ રહેજ્યો નાર;
 ભાડું બિહુ માસહતાણું, દેને પટકા ચ્યાર. ૧૩
- દ્રવ્ય નહિ અમ આપવા, કરશું દાસહ-કર્મ;
 લોજન બિહુ જણુ દેઈને, હોશિ ગાલો ધર્મ. ૧૪
- વિમલા માત મનાવિ કરી, તે દોય જણુ આણુંતિ;
 સોમદત્ત ઘર તે રહ્યાં, ઇણુ પરે કાળ ગમતિ. ૧૫
- (હાળ ૧ લી-દેશી ચોપાછની.)
- સોમદત્ત ઘર ઇણુ પરે રહ્યાં, કરમ વસે દુખિયારાં થયાં;
 કરમ કરે તે ન કરે કોય, રાજ કરે તે રૂળતા બોય. ૧

આગે કરમે' ઘણા રોળબ્યા, નંદિષેણ સરિખા ભોળબ્યા;
 કરમે' રાવણ પડીઓ ચૂક, સીતાહરણ રણ કીધો ભૂક. ૨
 કીચક પડીઆ પંડવ પાસ, પંડવ પંચ ગયા વનવાસ;
 કરમતણી શી કીજે વાત, રવિચંદ્ર 'હયવર સરજ્યા સાત. ૩
 કળાવતી કર આપદ ઘણી, કર્મે કુરવ થયા રેવણી;
 નિશિ એકલડી 'વેડ મઝાર, દુઃખ સહે દવદંતી નાર. ૪
 કરમે' પેખ કલંકિત ચંદ, મરણ લહે ભાલડી 'સુકુંદ;
 કરમે' ગૌતમ વીર વિયોગ, શેઠ સુદરસણ શૂલીયોગ. ૫
 કરમે' નાચ્યા કુળિનવનંદ, 'નીર વહે રાજા હરિચંદ;
 કરમવિપાક કિંમું હું ભણું, નળ રાંધે પરધર રાંધણું. ૬
 સીતા પ્રતિ લગાડી શીખ, કર્મે સુંજ મંગાવી લીખ;
 કરમતણી ગતિ કુણ અવગણે, મદિલ જિજ્ઞેસર નારીપણે. ૭
 કરમે' 'કદરથી ચંદનખાલ, નરગ ગયો શ્રેણિકભૂપાલ;
 કરમે' બળિ ઘાલ્યો પાતાળ, દુઃખ સહ્યાં તિમ ગયસુકુમાળ. ૮
 મહાવીરને વીતક બહુ, ઈમ કરમે' ધંધોલ્યા સહુ;
 કરમતણી પરિ નિશ્ચલ જોય, વિણ ભોગબ્યાં ન છૂટે કોય. ૯

(વસ્તુ છંદ.)

જામ પહુતો જામ પહુતો તાત પરલોક,
 મંત્રી રાઓ વિચાર કરી, રચે કૂડ વચ્છરાજમારણ;
 કુમરે' વાત સોઈ સાંભળી, કરીઆ સજ્જ માસીય ધારણિ,
 ચંદ્રાવધ નગરી ચિકી, તે ત્રણે ચાલતિ;
 ઉજેણી નગરી તિહાં, સોમદત્ત ઘર જંતિ. ૧

૧ શ્રેષ્ઠ ધોડા. ૨ વન-ઉજડ. ૩ ભાલોડના વાગવાથી શ્રી કૃષ્ણ
 મરણને શરણ થયા ! ૪ નીચ ઘેર પાણી ભર્યું. ૫ અપમાની શકે. ૬
 પીડાણી-હેરાન થઈ. ૭ જ્યારે.

(દાળ-ચોપાદ.)

કહે ધારાણિને વિવહારીઓ, કુંવર ઘરે કાં બેસી રહ્યો;
 ૧વાછડ્યાં ચારે અમતણાં, તો લોજન દહો ત્રણે જણાં. ૧૦
 મન પાખે મોકલ્યો કુમાર, આપી વાછડ્યાં દશ બાર;
 નગરી બાહિર બહુ ૩ખડ હોય, તિહાં રાખીને ચારે સોય. ૧૧
 તિહાં જમલો કોલાહલ સુણી, ચાલ્યો કુંવરજ નેવા ભણી;
 રાજકુમાર દીઠા અતિ ઘણા, કરે શર્મ હથીઆરજતણા. ૧૨
 શસ્ત્ર અભ્યાસે નિરતું બેય; સાહસું બેઈ હરખ ધરે સોય;
 દૂડું શસ્ત્ર અભ્યસે બિન્ને, કુંવર સુંહ મચકોડે તિમે. ૧૩
 કળાચાર્ય તવ બોલે ઇસું, ક્યાંથી આવ્યો કારણ કિસું;
 કળાતણા કેતો અભ્યાસ, પૂછે પંડિત કળાનિવાસ. ૧૪
 ૪યભણે દૂર દેશાંતરથિકો, હું આવ્યો ઇહાં બિલો હતો;
 શસ્ત્ર શર્મ તે દેખી કરી, નેવા આવ્યો ૫કૌતુક ધરી. ૧૫
 કળાચાર્ય કુંવર પ્રતિ ભણે, શસ્ત્ર શર્મ કેતો તુમતણે;
 કુંવર શસ્ત્ર અભ્યસ્યાં બહુ, કૌતુકવંત હવું તિહાં સહુ. ૧૬
 ૭શાળિ દાળ અને પકવાન, લોજન કારણ આવ્યાં ધાન;
 કુંવર સહિત જિમવાને કામ, જઇ બેઠા વારૂ આરામ. ૧૭
 વાછડ્યાં ચરતાંતાં બેહ, વહિલાં ગયાં શેઠ ઘર તેહ;
 ભૂમિ કરી હુઆ નિશ્ચિંત, વચ્છરાજ હરખ્યો શુણવંત. ૧૮
 માહોમાંહિં વલગા બાંહે, સાજે આવ્યા નગરી માંહે;
 પ્રીતિ શિરસા કરી પ્રણામ, પહુતા જિહાં આપણુકાં કામ. ૧૯
 સોમદત્ત કહે સુણો કુમાર, તુમ હેકનો શુચ વિચાર;
 વાછડ્યાં વહિલાં મોકલી, કિહાં રહ્યો વેળા એટલી. ૨૦

૧ વાછડા. ૨ મન વગર. ૩ ખચા વગર. ૪ ધાસ. ૫ બોલો. ૬
 ગમ્મત. ૭ કેટલો. ૮ દાળ-માત. ૯ વાડીમાં.

વચ્છરાજ તવ ઉત્તર દિયે, વિવહારિયાથિકે નવિ ખીડે;
 વાછરૂઆં ચારતાં શેઠ, થાકે તવ સૂતો વડ હેઠ. ૨૧
 એક દિવસ ઈમ ઉત્તર કરે, ખીજે દિવસ વળી સંચરે;
 કુંચર પહુતો પૂરવ રીત, વાછરૂઆંની મૂકી ચિંત. ૨૨
 નિત વાછરૂયાં વહિલાં વળે, સોમદત્ત રીસે અતિ બળે;
 વાર એક બે કહીઉં હતિ, 'આલસો દિયે ધારણિ પ્રતિ. ૨૩
 વાછરૂઉં એકે જાઈશે, તે ઉત્તર તુમ કિમ થાયશે;
 ધારણિ બોલે 'સુલલિત ભાખ, 'વચ્છ વાછરૂઆં રૂડાં રાખ. ૨૪
 કુંચર કહે એ મ કહો વાત, વાછરૂઆં નહિ ચારૂં માત;
 હોય ત્રણ દિન ચાર્યા જેહ, મેં રાખ્યું તુમ દાક્ષિણ તેહ. ૨૫
 રાયતણા કુંચર જિહાં રમે, તિહાં જઈને નિત સાથે જમે;
 'ધારણિ આલસો દે ઇસો, તું ઘર ભાર ન બોલે કિસો. ૨૬
 ઘરે નથી તેતાં ઈંધણાં, જે તિમ કીજે સીરાં ઘણાં;
 એહ વાત જવ કુમરે સુણી, તવ આલ્યો વન ખંડક ભણી. ૨૭
 પહુતો વનહ હુઆ 'આલહાદ, હીઠો ચક્ષતણો 'પ્રાસાદ;
 ચક્ષતણો એ મહિમા જોય, ફૂલ પત્ર લઈ ન શકે કોય. ૨૮
 વન ગંઠર તે કહિયે કિસું, સૂરિજકિરણ ન ફૂટે ઈસું;
 વાળે વારૂ શીતલ વાય, આવી ન શકે કો તિણ ઠાય. ૨૯
 'સાવજતણા 'યૂથ ગહગહે, ચંચલ ચપલ ન સાદ્યા રહે;
 વાઘ સિંઘ ગાળે ગહગહે, તિણ નાદે ધરણી 'ધડહડે. ૩૦
 સૂચર રોજ રીંછનાં ઠામ, કવિ કહે ઘણાં ન જાણું નામ;
 'કૃષ્ણ પીત તે ધવળે વાન, કે છિરવિયા કરડે કાન. ૩૧
 સરલ તરલ તરૂવરની સાખ, રાયણ રૂંખતણાં તિહ લાખ;

૧ ઇપકો. ૨ સુંદર વાણીથી. ૩ પુત્ર. ૪ આનંદ. ૫ - દેવળ.
 ૬ વાધ. ૭ ટોળાં. ૮ કાંપી ઉઠે.

૧પરિમલ બહુલ કરે કેવડી, ૨કુસમવેલિ છે તિહાંકણુ વડી. ૩૨
 પંખી જાતિ બહુ ટોળે રમે, ઇસે મહાવન કુંઝર ભમે;
 ભયની વાત હિયે નવિ વસી, તતખિણુ કરે વિમાસણુ ઇસી. ૩૩
 જાણુ કાપૂં મોટું વૃક્ષ, તો ઇધણુ હોવે લક્ષ;
 ભમતાં ફીકું ચંદન સાલ, વિલગાછે ૩વિસહર વિકરાલ. ૩૪
 હાથે કરી લાંબે સીંદરાં, પૂંછ સાહી તિમ નાખ્યાં ૪પરાં;
 અણીઆળો લેઈ ૫કોઠાર, ૬ફેડી વૃક્ષતણી તે ઠાર. ૩૫
 સોઈ વૃક્ષ ચતખંડજ કર્યો, કાવડ કરી પાછો સંચર્યો;
 આવતાં રાત્રિ પડી બેટલે, ૭પોળ સવે ફીધી તેટલે. ૩૬
 કુંવર નગરી પાસે રહી, એક પહુર તિહાં નિદ્રા લહી;
 જાગ્યો જાણુ કુણુ આવશે, સુજ ચંદન લેઈ જાઈશે. ૩૭
 ઇમ ચિંતીને આલ્યો તામ, પહુતો ચક્ષતણો જિહાં ઠામ;
 કાવડ વળગાડી એક ગાડ, પેસી દે સાંકળી કમાડ. ૩૮
 પહુર હોય પછી ઉગ્યો ચંદ, પેજે ૯વિદાધરીના વૃન્દ;
 નાટિક માંડ્યું તિહાં રસાલ, નાચતાં નવ ચૂકે તાલ. ૩૯
 ચક્ષભવન મન રૂડો રંગ, ૧૦ખેચરી નાટિક નિરખે ૧૧ચંગ;
 મૃગનયણી સહજે સુકમાળ, કંઠ ઠવી ચપકની માળ. ૪૦
 કવિ કેલવણુ કરે કહો કિસી, ભરહલેહ જાણુ અભયસી;
 ધપમપ ધોધોં માહલ સાહ, ગાએ ગીત અનોપમ નાહ. ૪૧
 ૧૨પય ઇમઘમ ઘુધર ઇમકાર, નાચતાં ઉર ખલકે હાર;
 સવિહું મન સરિખો આણુંદ, તે જોવા કરિ આળ્યો ચંદ. ૪૨

૧ સુગંધિ. ૨ ફૂલ. ૩ ભયકર સાપ. ૪ દૂર. ૫ કોવાડો.
 ૬ કાપી નાખી. ૭ સો કકડા. ૮ દરવાજા ૯ વિદાધરીનીસ્રી.
 જોનાં ટોળાં. ૧૦ આકાશમાં ગમન કરનારી વિદાધરીઓનું. ૧૧
 સુંદર. ૧૨ ખજો. ૧૩ રાત્રી.

મન ઉઠેટ સવિ નાચી રહી, તવ હિવ રચણી થોડી થઈ;
 વિદ્યાધરી પાછી ઓસરે, પ્રભાવતી^૧ કંચુક વીસરે. ૪૩
 ઊલાળા કેરો જે રવેજ, તિહાં તિગ તિગતે દેખે તેજ;
 બાર ઉઘાડી જોવે જેમ, દોઠો કંચુક પડીઓ તેમ. ૪૪
 રત્નજડિત સોઈ કંચુક લેય, કુંઝર ગંભારામાંહિં પેસેય;
 પૂરવ રીતિ દિયે સાંકળી, વચ્છરાજ મન પૂગી રળી. ૪૫
 વાટે પ્રભાવતી કહે સહી, વેગવતી મુજ કંચુક નહીં;
 કંચુક કારણ પાછી વળે, પ્રભાવતી મન અતિ ટળવળે. ૪૬
 તે આખે દેઉળે શોધીઓ, તિહાં નવિ લાધો તે કંચુઓ;
 વાયે કરીને ઊડયો હોય, પ્રભાવતી તું વનમાંહિં જોય. ૪૭
 જોઈ વૃક્ષ અને બહુ વાડ, તવ કાવડ દીઠી એક ઝાડ;
 કાવડ દેખી ચિતે સોય, ચક્ષતણે મંદિર છે ડોય. ૪૮
 જે હુંતો માહરો કંચુઓ, તેહજ નિશ્ચે એણે લીઓ;
 કિમે કરી એ ખીડાવિયે, બાર ઉઘાડી કંચુક દિયે. ૪૯
 ખીડાવે બહુ પરિ અત્યંત, નિરભય કુંઝર રહ્યો નિશ્ચિંત;
 હાથ લગાડી ન શકે બાર, ચક્ષતણો ભય ધરે અપાર. ૫૦
 બેહુ જણ આજોએ મંત્ર, હિઅઠે નવો પઉપાયો તંત્ર;
 એહનાં સગા ઉજેણીમાંહિં, રોતાં રડતાં હશે વિદાહિ. ૫૧
 આપણ સોઈ વિલાપજ મુણી, તિમ કરશું આવી ઇહાં ભણી;
 તવ પહુતી બે નગરી કને, ધારણિ વિમલા રોતી મુણે. ૫૨

(ઢાળ ૨ છ-દેશી દવદંતી પુહવી પડે એ.)

કહે ધારણિ વચ્છ કારણિયે, વચ્છ ખાટલી વાળીરે;
 વાળીને ઢાળી આંસુ ઇમિ ભણે એ. ૧

૧ ચોળી-કાચળી. ૨ કાણું-સાર. ૩ કાવડિયા કાવડ રાખે છે તેવી. ૪ વિચારણા વિચારવા લાગી. ૫ ઉપાય ઉપજાવી કહાડયો.

આંજ લગે તવ વાટડી, વચ્છ જોઈ અપારદે;	
બહારને આર ન લાભું તાલરી એ.	૨
કે રીમાણો તેહ ભાળી, જે દીધું મેં કામદે;	
કામને નામ તાલરું ગોદામણું એ.	૩
બૂખ્યો તરસ્યો હોસે તું, વચ્છ તું કિહાં રહિયોદે;	
રહીઓ ને હકીઓ સુજ માસી ઘટુએ.	૪
વચ્છરાજ સુણ વાતડી, તુજ માળડી ગોલેદે;	
જોલે ન ટોલે કાંઈ નીહરું એ.	૫
જોકવાર તુજ દોડ્યો, ગોરી આંખડી જોઈદે;	
જોઈને રોઈ નહીં હિવ તો પછે એ.	૬
ઈમ વિલખંતી માડલી, અને વળી માસીદે;	
માસીને હિયે વિમાસી તે વળીએ.	૭

(કાળ ૩ છ—દેશી ચોપાઈની.)

પાછી આવી વિદ્યાધરી, રોવા માંડયું ^૧ માયા કરી;	
વળી વળી જ'પે વચ્છરાય, કુંઝરને મન વાયે વાય.	૧
ઈમ વલખંતી વિલખી ધઈ, કંચુક વિલુ તે નિય ધર ગઈ;	
^૨ દિનકરતણાં કિરણ વિસ્તરે, ^૩ દેવળથી બાહર નીઝરે.	૨
વૃક્ષથકી તે કાંવડ લેય, કુંઝર નગરમાર્ગિં પેચેય;	
વિમલા જ'પે વધાવી વિઓ, ધારણિ વચ્છરાજ આવીઓ.	૩
તવ ધારણિ બિડી ધસમસી, દેખી કુંવર હિયડે હસી;	
વચ્છરાજ તવ કરી પ્રણામ, આપે અદન ^૪ કંચુક તામ.	૪
છએ ખંડે મતિ બૂલુઈ, દ્વિતીય ખંડ સમાપતી હુઈ;	
આણ્યો કંચુક વ્યંદન બહુ, તૃતીય ખંડ હરે સુલુએ સહુ.	૫

૪ ઇતિશ્રી વચ્છરાજ રાસ દ્વિતીય ખંડ સમાપ્ત:

ખંડ ત્રીજો.

(ઢાળ ૧ લી—દેશી ચોપાઇની.)

દિન બિહુ ત્રણતણે અંતરે, ચંદન વેચીને ધન કરે;
કુંવર ઘર મન ચિંતા ટળી, પહોતો રાજકુંવર બિહાંવળી. ૧
(ગાહા.)

હંસા રમંતિ સરે, ભમરા રમંતિ કેતકીકુસમે,
ચંદનવને ભુચંગા, સરિસા સરિસેણુ રમંતિ. ૧
માહોમાહિં ગ્રીતિ અપાર, ન સકે સહી વિયોગ લગાર;
રાજકુંવરિ તે શીખી કળા, પંડિત સરિસા રાઉળે ગયા. ૨
રાઉ આગલિ અભ્યાસે શસ્ત્ર, તૂઠો દે પંડિતને વસ્ત્ર;
ભૂપતિ દેખી વચ્છકુંઆર, સકળ કળા કેરો ભંડાર. ૩
કનકભ્રમ રાજા અતિ નિઉણુ, પૂછે પુત્ર કન્હે એ કુણુ ?
રાજકુંઆર કહે નિસુણો તાત, એહની અવર ન બાણું વાત. ૪
શસ્ત્રશર્મ અમે શીખ્યું બિહાં, એ કુંવર અમ મિલીઓ તિહાં;
કનકભ્રમ પૂછે નિજ સુખે, બોલે કુંઆર યથાસ્થિત સુખે. ૫
શસ્ત્રશર્મ તુમને કેટલો, અમને દેખાડો તેટલો;
કુંઆર શસ્ત્ર અભ્યાસે સાર, તવ રાજા રંજિઓ અપાર. ૬
નિસુણો કુંવર બોલે ભૂપ, કહો તુમે આપણું પશ્વરૂપ;
બે કર ભેડી કુંઆર લણે, તિહાં જમલી કનકશ્રી સુણે. ૭
સિંધુ દેશ અતિ રૂઢો બણુ, ચંદ્રાવધ નગરી તિણુ ઢાણુ,
વીરસેન રાજા મુજ તાત, પટરાણી ધારણિ મુજ માત. ૮
કનકશ્રીમન બાગ્યો દેજ, આવ વચ્છ મુજ તું લાણેજ;

૧ નિપુણ-ડાહો-હુંશીઆર. ૨ પિતા. ૩ ધણેજ ગણ થયો.

૪ રાજા. ૫. હકીકત. ૬. રનેહ.

એમ કહી આલિંગન દિયે, વચ્છરાજને ખોલે લિયે. ૯
 તિણુ અવસર ઘેસી હાથિણી, ચાલી જિહાં વિમલા ધારણિ;
 દોષ બહિન તેડી આપણી, રહિ એકઠી ત્રણે જણી. ૧૦
 ભૂપતિ લણે સુણો વચ્છરાજ, નગર બિહું ચિહુંલું લે રાજ;
 કુંવર કહે રાજ નવિ લેશ, પણુ તુમ પય હું સેવ કરેશ. ૧૧
 શ્રીગુણ જવ તુમે કહેશેા સ્વામ, તે વિણુ કિમે ન જાઉં કામ;
 ઇણિ પરિ કુંવર આલગ કરે, રાત દિવસ તીરે સંચરે. ૧૨
 એકવાર રાજા અણકહે, પોઢયો મંદિર નિદ્રા લહે;
 વચ્છરાજ કાઠી 'તરુઆર, ઉભો રહિઓ મંદિર બાર. ૧૩
 દોષ પહુર જવ 'રયણી થઈ, તવ રાજાની નિદ્રા ગઈ;
 નિસુણી રોવંતી એક 'ખાળ, ભઠી બેઠો થયો 'ભૂપાળ. ૧૪
 ભૂપતિ બોલાવ્યા પાહરિ, તે સવિ સૂતા નિદ્રા ભરી;
 તિણુ અવસર પલણે વચ્છરાજ, સ્વામિ 'આયશ દો શું કાજ? ૧૫
 પૃથ્વીપતિ 'પલણે ઇણિ પરે, કુંવર તું કિમ ન ગયો ઘરે?
 તુમ કહ્યા વિના જાઉં કીમ, મેં આગે લીધો છે નીમ ૧૬
 પાહરિ સવિ સૂતા છે સ્વામ, કાજ કહો સુજ એહને કામ;
 પહુવિ વચ્છ જો હુઈસગિણ, જોઈ આવ રોવે છે કુણ. ૧૭
 આલ્યો કુંવર આયસ લહી, નગરી માહિં ન રોવે સહી;
 'દક્ષિણ કર આલી 'કરવાળ, ગઢ ઉલ ઘિઓ દેઈ ફાળ. ૧૮
 જાએ સાદતણે અનુસાર, પહુતો વચ્છ મસાણ મઝાર;
 તિહાં 'વટવૃક્ષ વડો વિસ્તાર, લીઠી જમલી રોતી નાર. ૧૯
 કુંઆર તે પાસે જઈ રહે, રોએ કા કામણિને કહે ?
 રહી રોતી કહે સુણો કુમાર, ઇહા બાંધ્યો છે સુજ ભરતાર. ૨૦

૧ તરવાર. ૨ રાત. ૩ સ્ત્રી. ૪ પૃથ્વીનો પાળનાર. ૫ આગા-
 દુકમ. ૬ ખોલે. ૭ જમણા હાથે. ૮ તરવાર. ૯ વડનું ઝાડ.

હુઃખ ઘણું નવિ જાએ જીવ, ભૂખે તરશે પાડે ^૧રીવ;

કહે મુજને આણો કાંઈ જિમું, હું ઘર જઈ લાવી ચૂરમું. ૨૧
કરી કોલીઓ ઉઘો કરૂં, પણ પૂચું નાં એ શું કરૂં;

તવ મુજ હિયડે ઉપનો શોક, સરલે ^૨સાદે મૂકી પોક. ૨૨
કુંવર કહે મન કરો સમાધ, લેઈ ચૂરમું ચડો મુજ ખાધ;

તુજ વડલલ લાવે જેટલું, દીઓ બહિન લોજન તેટલું. ૨૩
નિસુણી કામણિ ખાધે ચડી, તવ કાઠી ^૩કાતી રાતડી;

^૪આમિષ ખાએ કટકો પડે, તે કુંવરની દ્રષ્ટે ચડે. ૨૪
કુંવર કહે અરે પાપિણિ ! ભૂડી દુહા ^૫દુરાચારિણી;

^૬માયા માંડી માંડ્યો પાપ, જાઈશ જો તો દેઈશ શાપ ૨૫
ઇમ જાંપી કાઢે તરવાર. તવ નાસતાં દૂડી નાર;

વચ્છરાજ તું ખાવન વીર, વિંતરડીતું કાઢ્યું ^૭ચીર. ૨૬
વિંતરડી નાઠી ‘નિ’વચ્છ, જાણ્યું મુજ ^૮વાળેસે ચચ્છ;

ઇમ કરતાં દિનકર ઉગીઓ, ચીર સહિત ભૂપતિ ભેટીઓ. ૨૭
રાત્રિતણો ^૯વૃત્તાંતજ કહે, ^{૧૦}સૂરિમ દેખી નૃપ ^{૧૧}ગહગહે;

સોઈ ચીર કનકશ્રમ રાઉ, કનકશ્રીને કરે ^{૧૨}પસાઉ. ૨૮
પટરાણી પહિરીને જોએ, સરિખા કંચુક વિણ નવિ સોહે;

કનકસિરિ કહે નિસુણો ભૂપ, કંચુક વિણ નહીં તેહલું રૂપ. ૨૯
તવ રાજા ચિંતાતુર હોય, વળિ વળિ કુંવર સાહસું જોય;

‘ખેચરડી કેરો કંચુઓ, તે કુંચરે આણી આલીઓ. ૩૦
પહિર્યો કંચુક વળી મન ^{૧૩}દહે, ^{૧૪}તતખિણ કાળ મુંહ થઈ રહે;

જો આવો પુરપટલ હાટ, જિંહું સરીખી આણો ઘાટ. ૩૧

૧ બૂમ. ૨ મુક્તકંઠથી—કરૂણા સ્વરથી—છૂટે મ્હોડે. ૩ તથવાર.

૪ માંસ. ૫ નકારા આચારવાળો. ૬ કપટ. ૭ વચ્છ—કપડાં. ૮ નગ્ન—

નાગી. ૯ અધ્યાવશે—ધા કરશે. ૧૦ હકીકત. ૧૧ શરાપણું. ૧૨ આ—

નંદ પામ્યો. ૧૩ બક્ષિય. ૧૪ બળતર થવા લાગી. ૧૫ તુરત.

કેનકેસિરિઅતિ^૧ આડો લીઓ, ભૂપતિ મનમાં વિલખો થયો;
 કુંવર કહે મ ધરો જિઆટ, રાજન મેં આણેવો ઘાટ. : ૩૨
 જઈ નાણું છમાસ મઝાર, તો પેસેવું અણિ મઝાર;
 કુંવર ઇંસી પ્રતિગ્યા કરે, સહી કહીને^૨ પ્રણુમી નીસરે.; ૩૩

(વસ્તુછંદ.)

એહ કુંવર એહ કુંવર અલવે ભંડાર,
 અલવે રાજન પુત્ર શું જેણી પ્રીતિ ચિરકાલ મંડીય;
 ચક્ષતણે ખંડડે અલવિયે ચંદનહં ખંડીય;
 અલવિ લીધો કંચુઓ અલવિ લીધું ચીર;
 ઘાટહં લેવા કારણે અલવિ આલ્યો વીર. ૧

(ઠાળ ૪ થી—દેશીનો ચડિયો ધન માનગળે.)

ધારણિ કેરો બેટકાએ, ખડગ લઈ નિજ હાથે તો;
 મારગ ચાલે એકલો એ, નહિં કો ખીને સાથે તો. ૧
 વાટ એક અટવી અછેએ, તિહાં નાહનડીઈ ગામ તો;
 કુંઅર તે દેખી કરીએ, બેવા પહુંચે તામ તો. ૨
 એક પુરૂષ ૨પોળે મિલ્યો એ, પૂછે ૩નયરસ્વરૂપ તો;
 ૪પણે ભૂમીતલ નગર, વીરસિંહ તિહાં ભૂપ તો. ૩
 દંતશેઠ વ્યવહારીઓએ, શ્રીદેવી તસ ૫સજ્જ તો;
 શ્રીદતા પુત્રી અછે એ, સકલ કળા કરિ ૬સજ્જ તો. ૪
 નવિ બાણું કુણુહિં ૭છળીએ, બેટી લેળી દોખ તો;
 ૮સત પાસે મૂકે ૯પાહરીએ, તે પહુંચે ૧૦પરલોક તો. ૫
 બે નવિ મૂકે પાહરીએ, આખું કુટુંબ મારેય તો;
 એક પુરૂષ ૧૧હહાડિતણાએ, રહિવ સજ્જ કરેય તો. ૬
 દેવી કુંણુ કોખી અછે એ, નિતુ નર મારે જેહ તો;

૧ હં. ૨ દરવાજો. ૩ હકીકત. ૪ બોલો. ૫ ભાર્યા-ઝી-વહુ.
 ૬ તૈયાર. ૭ છેતરી. ૮ સો તરફ. ૯ પહેરેગિર. ૧૦ મરણ. ૧૧ રોજ.

- કારણુ તે મોટું અછે એ, કવિજન કહેતી તેહ તો. ૭
- એહ વાત ભૂપેં સુણી એ, તેડિઓ હત્ત શેઠ તો;
- એહ નગર છે ^૧ઉચલે એ, કિહાં વસતું અનેથ તો. ૮
- લહી ભૂપતિ ^૨આદેશડોએ, પહુંએ આ વન માંહિં તો;
- હત્તપુર નાહલું નગરજ એ, વાસ્તું હત્તે શાહિં તો. ૯
- કુંવર આઘો સંચરે એ, દીઠો મંદિર ^૩દ્રેઠ તો;
- દેખી ઉત્તમ આવતો એ, તતખિણુ ઉઠે શેઠ તો. ૧૦
- આસણુ બેસણુ માંડીઆં એ, બેઠા હરખ ધરંત તો;
- માંડોમાંહિં દોઈ જણુએ, કહે આપણાં વૃત્તાંત તો. ૧૧
- બહુ આભરણુ અલંકારીઓ એ, એક પુરૂષ આવેય તો;
- કળિમુંહ દેખી કરે એ, તવ કુંવર પૂછેય તો. ૧૨
- શેઠ લણુ હવડાં કહું એ, જે બેઠી વૃત્તાંત તો;
- આજ રહેશે એ તે કન્હે એ, હોશે એહનો અંત તો. ૧૩
- વચ્છરાજ વળાતું લણુ એ, માનો સાચી વાત તો;
- એહ પુરૂષની ^૪થાહરે એ, મેં રહેલું સુણુ હત્ત તો. ૧૪

(ઢાળ પ મી-દેશી ચોખાધની.)

- સાંઝ સમે કુંવર ચાલીઓ, જિહાં બેઠી ઢાળ્યો ઢાલીઓ;
- તવ કુંવરી મન ચિંતે ઇસું, મેં અવતરીને સાધ્યું કિસું? ૧
- પુણ્ય રહિત મુજ સરખી નાર, નથી અવર ઇણે સંસાર;
- ઘણા પુરૂષ મુઆ મુજ કાજ, પુરૂષરયણુ વળી મરશે આજ. ૨
- પોહ્યો કુંઅર સાહસ ધરી, કુંઅરી પહુંતી નિદ્રા લારી;
- ભાગત જનનેં લય શું કરે, ચિંતી ^૫ઢોલ થિકો ઊતરે. ૩
- ખોડ કાજ કુંવર-સંચરે, ગોખે થઈ હેઠો ઊતરે;
- લેઈ ખોડ ઉપર આણિઓ, કુંવર જમણું પોહાડિઓ. ૪

૧ ઉચાળા ભરે. ૨ હુકમ, ૩ નજરે. ૪ બદલે. ૫ ઢોલિયા-
ખાટલા ઉપરથી.

રહે કુંવર દીવા છાંહડી, પહિલું વયણુ પછે ખાંહડી;

ગોખે માગ આવતો દેખ, કાઠી ખડગ રહ્યો ^૧ભટ વેષ. ૫

હાથે ^૨વળિયાંને આકાર, બિહુ ઔષધી અછે અતિ સાર;

એકતણો મહિમા વિસ્તરે, મુખે કૂંકી ધુમાડો કરે. ૬

માનેવ સેજે સૂએ જિહાં, કર આવીને કરસે તિહાં;

દેખી ઈસો દુષ્ટ આચાર, કુંઅરે મેહલ્યો ^૩ખડગ પ્રહાર. ૭

કાપ્યો કર વેદન અતિ ઘણી, પણ નવિ તૂટે દેવ તે બણી;

હા હા કહી અને ^૪આરડે, હું ^૫વંચી ઈણુ કુઆરડે. ૮

વિંતરડી રાતલડી જાય, તવ કુંવર વળી પૂઠે થાય,

ઘણેખરે સપેડી કરી, પાછા આવ્યો ઉલ્લટ ધરી. ૯

કુંવર જવ ઢોલિયે ચડે, તવ દ્રષ્ટે જે વળીઆં પડે,

હાથે કરી જે વળિયાં લેય, બેઠો કુંઅર નહિ ઉઘેય. ૧૦

બહાણાતણો સમય જવ હોય, કુંવરી બેઠી સામું જોય;

જીવંતો દીઠો વચ્છરાજ, મહમનોરથ કૃળિઆં આજ. ૧૧

એણે મુજ નિર્ગમ્યો કલંક, એણે હું કીધી નિશંક;

ચિંતે કુંઅરિ જો પરણેસ, ઇણિ ભવિ એહ ટાળી ન વરેસ. ૧૨

કરનેહીને ^૧રાત્રિ વિચાર, પૂછે કુંઅરિ કહે કુમાર;

તિણે અવસરે ઘાસી આવે, ઘાતણુ પાણી સુંઠર લાવે. ૧૩

કુંઅર બેઠો દેખિ કરી, તતખિણુ ઘાસી પાછી વળી;

તિણે ઘેર આવીને કહ્યું, શેઠતણું મન અતિ ^૨ગહગહ્યું. ૧૪

પહુતો જિહાં બેઠો વચ્છરાજ, ઉત્તમ તે કીધું અતિ કાજ;

બોલે હીઅડે ધરી ઉત્સાહ, એ બેટીનો ^૩કરો વિવાહ. ૧૫

૧ ધરવીરના દેખાવથી. ૨ કંકણ-કડાના આકારે. ૩ તલ-
વારથી. ૪ ધા-કર્યો-ઝટકો માર્યો. ૫ બરાડા પાડવા લાગી. ૬ ઠગી.
૭ રાતની હકીકત. ૮ હર્ષ પામ્યો.

(દુહા.)

સાહસીઆં લચ્છી હુવે, નહું કાયર પુરખાંહ;

કાને કુંડલ રચણમેં, નયણે કાજલ થાય. ૧

સિંહ ન જોવે ચન્દ્રખલ, નવિ જોવે ધણ ઋદ્ધિ;

એકલકો બહુયાં ભિડે, જિહાં સાહસ તિહા સિદ્ધિ ૨

(ચોપાઇ.)

તવ કુંવર કહે સુણોણ શાહ, કુગ જાણ્યા વિણ કિસો વિવાહ;

દત્ત કહે જે રચણવિચાર, તિણે જાણ્યો ઉત્તમ આચાર. ૧૬

અતિ ધણું કહીને મનાવીઓ, પુત્રી સાથે પરણાવીઓ:

^૧અહોરાત્રિ તિણુ મંદિર રહી, રમણિ પ્રેતિ પ્રતિજા કહી. ૧૭

રમણિ પિતાતણે ધર સોય, મેહલી આપણે મારગ હોય;

વાટે અટવિ અતિહિ ^૨દુરંગ, દીઠો નયર રચણગઢ રંગ. ૧૮

^૩જમણું સરસ સરોવર સાર, પહુતો ^૪તટ જલ ભર્યું અપાર;

કુંવર હાથપાય તવ ધોઈ, ખેઠો નગર સાહસું જોઈ.

તવ તિહાં નારીજન આવેય, મસ્તકિ ^૫રચણતણા ઘટ લેય;

^૬નીર ભરીને ઊતાવળી, એક જાએ એક આવે વળી. ૨૦

એ પૂછે નારીને તિહાં, કુણુ નગરી કુણુ ભૂપતિ ઇહા ?

કિણુ કારણુ અતિ વહિવું નીર ? વળતું નારિ કહે સુણુ વીર. ૨૧

નગરી લીલાવતી અવધાર, પુરૂષ રહિત વિંતરી મઝાર;

^૭અમ ઠકુરાણી વિદ્યુનમતી, રચણીભર કિહાં પહુતી હતી. ૨૨

મિલીઓ કોક સુભટનો નાથ, અમઠકુરાણી કાપ્યો હાથ;

^૮વળીઆં દોઈ મહિમા ભંડાર, છેલો હસ્ત પડયા તિણિવાર. ૨૩

એક વળિયાનો મહિમા એહ, ^૯ધાવ સવે રૂઝવતું તેહ;

૧ આઠ પહોર. ૨ વિકટ પ્રકારની ઉજડ જગ્યા-જગ્યા. ૩ પાસે.

૪ કિનારે. ૫ રેલના ધડા લઇને, ૬ પાણી. ૭ અમારી ધણીઆણુ,

૮ કંકણ. ૯ જખમ.

ખીજનો એ મહિમા બેય, પુઠે ગહુ ધુમાડો હોય. ૨૪
 હાયે હુએ છે પીડ અપાર, દીને છે પાણીની ધાર;
 નિમ્મણે કુંઅર સાહસ ધીર, તિણ કારણે વહે છે નીર. ૨૫
 હું જાણું છું કિંપિ ઉપાય, તિણિ કીધેથી સાજ થાય;
 નગરીમાંહિં જઈ કામિની, તું વિનવ તાહરી સ્વામિની. ૨૬
 કુંઅરતણાં વચણાં તે સુણી, જઈ વિનવિ સામિણી આપણી;
 હુઈ ^૧અસમાધિ અતિ આપુલી, તે નર તેડને ભતાવળી. ૨૭
 તવ પુહતિ તેડવા કુમાર, વાટે છાનો કરે વિચાર;
 પહી ગતાં સામિણિ ^૨તૂસેય, તો હું કહું છું તે માગેય. ૨૮
 આર વસ્તુ છે એહને સાર. અથરૂપિ એક યજ્ઞ ઉદાર;
 કન્યા દોઈ અછે ^૩નિકલંક, મન વહિત પૂરે ^૪પર્યંક. ૨૫
 તિણ અવસર કુંઅર હા લણે, ઘર પહુતો ઠકુરાણીતણે;
 વૈધતણું માંદી મંડાણુ, નિવડું કરો કહે ધમિ જાણુ. ૨૬
 પહિલું એક વળીઉ કાઢેય, પુ કિ અતિ ઘણુ ધૂમ કરેય;
 ખીજું નીર નિવારી કરી, કર જાંટયો તિણે ^૫ખોખો ભરી. ૨૭
 હાથતણી સવિ^૬ નાહી બ્યાધ, ઠકુરાણીને હુઈ ^૭સમાધ;
 દેખી નૃપ પુરૂષારથ તત્ર, એ સવિ કીધું તેંહિજ પુત્ર. ૨૮
 કુંવર કહે હા સાચી વાત, એ સહુ કીધું મેંહિજ માત;
 દેવી તૂડી ઇણી પરિ લણે, માંગ વચ્છ બે મન તુજ તણે. ૨૯
 દેહંશ તો દેવી અવધાર, કન્યાદિક મુજ આપો આર;
 હું આપિશ મન ^૮માણસિ ખેદ, પણ એ કાંઈ ઘરનો ભેદ. ૩૦
 તે આરે આપે એક ચિત્ત, નિમ્મણે કુંવર એહ ઉત્પત્ત;
 ભૂમીધર વૈતાહયજ જિહાં, ચમરચંચા નગરી છે તિહાં. ૩૧
 ગંધવાહન રાજ તિણુ ઠાણુ, દોઈ ^૯કલત્ર લલી તસુ જાણુ;

૧ પીડા વડે ગભરાયલી. ૨ તુષ્ઠમાન થાય. ૩ કલક રહિત.
 ૪ પલગ. ૫ અંજળી. ૬ પીડા દૂર થઈ. ૭ આરામ. ૮ દ્વિગિરિ
 ન લાવીસ. ૯ સ્ત્રી.

બિહુ તણે બે બેટી હોય, રતનવતી કનકાવતી સોય. ૩૨
 ચોવન ભરી નૃપ દેખે ^૧જામ, ^૨વરચિંતા મન પેઠી ^૩તામ;
^૪નિમિત્તિક પૂછ્યો મતિસાર, બેટી વરસિ કોણ કુમાર. ૩૩
 સ્વામી તુમે ચિંતા મત કરો, વરસિ એહ ભૂમિગોચરો;
 નૃપ કહે ઇહા કિણ પરિ આવશે, અણુઆવિ તે કિમ પરણશે. ૩૪
 વળતું નૈમિત્તિક ઇમ ભણે, વિવાહ નહીં હોસિ તુમ કન્હે;
 આયુ તુમારો માસજ અછે, વાત કહું તું સાંભળ પછે. ૩૫
 તુજ બહિન બે કમલાવતી, સૂર મહીપતિ પરણી હતી;
 તિણ બીજી આણી એક નાર, તુજ બહિન મૂકી કણુવાર. ૩૬
 બાળપણે તે બહુ તપ કરી, વિદ્યુનમતી હુધ વિંતરી;
 દિન કેતે બીજી પણુ મુઠ, દત્તશેઠ ઘર પુત્રી થઇ. ૩૭
 પુત્રી ^૫જમલે રહે ^૬પાહરી, તે વચરે મારે વિંતરી;
 ઇમ કરતાં કુણુ ^૭ભટનો નાથ, તેહતાણુ કાપેસિ હાથ. ૩૮
 કાપીને રૂઝવસિ જેહ, બિહું બેટી વર હોસિ તેહ;
 એહ વાત નિસુણી રાજને, એ બિહુને મહેલી મુજ કને. ૩૯
 માસ છેહ તે રાજન મુઝો, ત્યાર પછી વિંતર પતિ હુઝો;
 તેણે યક્ષ અને પર્યંક, વળીઆં આખ્યાં હરખ ધરંતિ. ૪૦
 એ સહુ અંગિ કરી વચ્છરાજ, લોગવ એહતાણું તું રાજ;
 ઇમ કહી રહે સા સુંદરી, વચ્છરાજ રહો તસ ઘરિ. ૪૧
 શ્રીદત્તા વચ્છરાજે વરી, એહ વાત બાણે વિંતરી;
 ત્યાર પછી મન મૂકે ^૮કોહ, બેટીથીકો ધરે અતિ ^૯મોહ. ૪૨
 આખ્યો ચીર સર્કચુક ભલો, ઘાટ કાજ આલ્યો એકલો;
 ત્રણુ નારિ પરણી બૂબૂધ, તૃતીય ખંડ સમાસિ હુધ. ૪૩
 ઇતિશ્રી વચ્છરાજે ચીરકંચુક અધિકાર તૃતીય ખંડ સમાસે.

૧ જ્યારે. ૨ જમાઇ-ધણી. ૩ સારે. ૪ બેશી, ૫ પાસે. ૬
 ચોપાદાર. ૭ બહાદુર શિરોમણિ. ૮ મહિનો પૂરો થયેથી. ૯ કોધ.
 ૧૦ પ્યાર.

ખંડ ચોથો.

(વસ્તુ છંદ.)

ધન ધારણિ ધન ધારણિતણો એ પુત્ર,

જિણિ કનકભ્રમરાયે દોઢ વસ્તુ આપી લલેરી.

જેણિ સભામાહિં રહી કરી અવધિ છ માસ કેરી;

ઘાટહુ લેવા ચાલીઓ તિહાં પરણી તણુ નાર,

વચ્છરાજ કુંઝર સમો અવર ન ઇણિ સસાર. ૧

(હાળ ૧ લી-રાગ દેશાખ.)

દિન દિન બહુ પરિ ભોગવે ભોગ, શોક નહીં તસ 'આસનો એ;

ઈમ કરતાં દિન આવીઓ તેહ, જે છેલો છમાસનો એ. ૧

પોઠયો નિદ્રા ૨વિણુ વચ્છરાજ, સોઢ પ્રતિજ્ઞા સાંભરે એ;

દેવતિ આગલ કહું સવેય, ઋદ્ધિ સહિત તવ સંચરે એ. ૨

મારગ દત્તશેઠ આવાસ, શ્રીદત્તા તેડી કરી એ;

ત્રિહું રમણી સરિસો વચ્છરાજ, પહુતો ઉજેણીપુરી એ ૩

કનકસિરિ કહે સુણુ વચ્છરાજ, આજ આણુંદ હુઈ ભરી એ;

૪સુજ મનોરથ ચડયા પ્રમાણુ; તે સઘળા પણુ તે કરી એ. ૪

ભૂપતિ ૫આયસઠે વચ્છરાજ, પહુતો જિહા પરિવાર છે એ;

ઈમ કરતાં હિવ કેટલે ૬દીહ, સુણુને જેહ ઉપજે પછે એ. ૫

કનકસિરિ અતિ લેલી રોગ, નૃપ ૭ઉપચાર ઘણો કરે એ;

ઈમ કરતાં પહુતી પરલોક, ઇણિ પરિ રાજન દુખ ધરે એ ૬

(દુહા.)

હાહા કામણિ કિહા ગઈ, છંદયો માહરો સાથ;

તુંજ વિયોગે અતિ ઘણો, ૮વિલવે તાહરો નાથ. ૧

૧ નજક. ૨ ઉઘ્યા વગર. ૩ મારી ધૃષ્ટાઓ સજ્જન યઈ.

૪ હુકમ. ૫ દિવસ. ૬ દવા વગેરે ઉપાય. ૭ વિલાપ કરે.

હા જીવનઆધારણી ! હા શુભગણહાલંકાર;
 કામિણિ તુજ પોચાંતડે, સુજ ઘટ દહો અપાર. ૨
 નયણે આંસુ અતિ ગળે, વયણ નિસાસ ન માય;
 રાજન હિયડે ચિંતવે, કાં હજી જીવ ન જાય. ૩
 ભૂપતિ વળી ઇણી પરિ ભણે, હિવ તું ગઈએ વિદેશ;
 આજ પછી કહે કામિની, કહીએ હસી મિલેસ. ૪
 નૃપ રડતો દેખી કરી, કહે મંત્રી શુભસાર;
 સ્વામી અતિ દુખ મિતિ ધરો, એ સંસાર અસાર. ૫
 માય આપ બંધવ બહિન, ભાજન સુત લંકાર;
 એહ ચિતિ બણો સહુ, નિશ્ચે સુપન વિચાર. ૬
 સુરપતિ જસુ સેવા કરે, નિવસે ત્રિહુ ગઢ માંહિ;
 તેહુ જિન પિણુ ચિર નહી, એ સંસારહ માંહિ. ૭
 નિસુણી એ ઉવએસડો, રાજને મેહલ્યો શોક;
 ત્યાર પછી કૃતિગ હુએ, તે સુણજે સહુ લોક. ૮
 (ઢાળ ૨ જી—દેશી ચોપાઇની.)

કામિણિ પ્રતિ કહે વછરાજ, સુજ ઉપનો મનોરથ આજ;
 સપરિવાર રાજન તેડેવિ, ભોજન દેઉ રંગ ધરેવિ. ૧
 કામિની કહે કંત અવધાર, રાજન મત તેડસી ઘરબાર;
 એહ વાત માનો હિતભણી, નહિતર તુમ આપદ છે ઘણી. ૨
 જો તેડયા પિણુ ન સકો રહી, અમ પ્રિસવા મ તેડસિ સહી;
 વછરાજે એ માની વાત, ભૂપતિ નૂતરીઓ સપ્રભાત. ૩
 એક પહુર જવ દિવસ પહુંત, તવ રાજને મોકલિયો દૂત;
 જોઈ સજાઈ છે કિણુ માન, આપણુ જઈએ તિણુ અનુમાન. ૪
 નૃપની આયસ લહી તે દૂત, કુંવરને આવાસ પહુંત;

૧ નહી. ૨ સી. ૩ ઈદ્ર. ૪-રહે. ૫ ત્રિગડાની અદર. ૬ ઉ-
 પદેશ. ૭ વાત કચ્છ કરી રાજને ન નૂતરશો. ૮ હુકમ.

પૂછી ધારણિ કુંઝર કિહાં, રમણી સહિત રમે, છે ધંહાં. ૫
 જોઈ મંદિરમાઈં સોય, જિમણ સજાઈ કિંપિ ન હોય;
 દેખી જોહણું તાસ 'સ્વરૂપ, તેણે જઈ વિનવીઓ ભૂપ. ૬
 જો કુંવર નહીં કેહને હાથ, જે હાસું માહયું સુજ સાથ;
 સવિહું જોઈં સુજ નહુંતરી. જિમણ સજાઈ 'કિંપિ ન કરી. ૭
 ઇમિ ચિંતે કનકભ્રમરાય, જાણે જોહણું ફેડું 'ઠાય;
 તવ આવીને કહે વચ્છરાજ, પહુંચો રાજન લોજન કાજ. ૮
 ભૂપતિ ભ્રગુટી 'લીપણ ચંઈ, કુંવર પ્રતિ વાત ઇમ કહી;
 નહુંતરીઆ બ્યાહણાને સમે, તું ઘર જઈ રમણીયું રમે. ૯
 નીયાસું જોઈએ પકવાન, તેહ વિણ કિસું ન રાંધ્યું ધાન;
 હાસું નવિ કીજે અમ સાથ, બનારી થઈ તારી આથ. ૧૦
 (હુહા.)

'પાસા વેશ્યા અગ્નિ જલ, ઠંગ ઠાકુર સોનાર;
 જો દશ ન હુજો આપણા, દુર્જન સાપ મંઝાર. ૧
 (ચોપાઈ.)

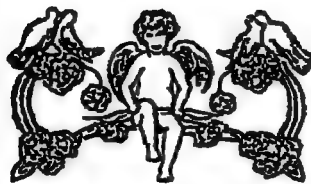
તવ હિવ યોલે વચ્છકુમાર, સાગી કોપ મ કરો લગાર;
 જો હાસું મેં કીધું હોય, તો તુજ મ દિર આવી જોય. ૧૧
 જોહ વાત જવ ભૂપતિ સુણી, ચાલ્યો કુંવરના ઘર ભણી;
 વચ્છરાજ રલીઆઅત હુજો, રાજન પહેલો મંદિર ગયો. ૧૨
 તે પહુંતો પર્યંકહ પાસ, વિવધ વસ્તુ માગી ઉલ્લાસ;
 લહી વસ્તુ હરખીઓ અપાર, તે નૃપ પહુંતો મંદિર ખાર. ૧૩
 સોવનકેરી 'કરવી લેય, રાજન પ્રતી અલોખો દેય;
 નિર્મલ પાણી આપ્યાં બહું, હાથપાય તવ ધોવે સહું. ૧૪
 સોવનતાણું સિંહાસન જિહાં, કુંવરે નૃપ જોસાયોં તિહાં;
 આસણુ જોસણુ અવર અનેક, સહુંકો જોહું ધરી વિવેક. ૧૫

૧ હંકીકત. ૨ કંઈ પણ. ૩ ઠેકાણું-ઘર. ૪ હરામણી. ૫ રમ-
 વાના પાસા. ૬ ઝારી.

મેહલ્યા સોવનમેં બહુ થાળ, કુંવર પ્રીસે રંગ રસાળ;
 મુખે યોલે નવિ મધુરી લાખ, પહિલી ફલહલિ પ્રીસે દ્રાખ. ૧૬
 ચારોળી ખાંડેશું મિલી, મેહલી સાકર દૂધે લળી;
 માંડી મરકી નેહે સમી, તે રાજનને મેહલી ગમી. ૧૭
 નીલાં ટોપરાં ખારેકડી, શુદ્ધવડી અને છટકી;
 વાડ વરસોલા વાટલી, ફલહલિ અવરજ પિરસી લલી. ૧૮
 ૧કિસમિસઆદ્રાખડીયા ઘણા, સેવેઆની નહીં કે મણા;
 અવર જાતિના બહુ લાડુયા, મોટપણે જેલ્યા ગાડુઆ. ૧૯
 અતિ વિસ્તર છાળાં જેહવાં, અનુમાને ખાળાં તેહવાં;
 પ્રીસે ફીણી ને ૨સાકળી, તે પણુ જિમતાં ગાઢી બલી. ૨૦
 સાત પડી ફીણી પાપડી, તે પ્રીસતાં ન લાગે ઘડી;
 મેહલે ઘેવર ઘીશું ઘસી, પ્રીસી પંચધાર લાપસી. ૨૧
 અજતણો જવ અવસર થયો, તવ કુંવર ઘરમાંહિ ગયો;
 સીને કહે હિવ પ્રીસો તમે, હોસિ તે જાણેમુ અમે. ૨૨
 કંતતણો જવ આયસ સુણે, તવ સઘળી સુંકરિ શિર ધુણે;
 વિણુ કારણ માંડી સંતાપ, સૂતો કાંઈ જગાડે સાપ ! ૨૩
 ઇમ રમણી મન ચિંતા ધરે, પ્રિય આદેશ હુઓ શું કરે;
 તે રમણીની ફરી રીતિ, નિતુ ચાલે પ્રિય કેરે ચિંતિ. ૨૪
 વહે વિનય ખીજા શુણુ ઘણા, યોલ્યા યોલ ખમે પિઉતણા;
 શીલ મહિમ જસ ઝલકે દેહ, સુકલીણી પ્રિય સરિસો દેહ. ૨૫
 જિનવર લગતિ કરે ઉઠસી, શુર શુરણીને હિયડે વસી;
 દાનવતિ મુખે મન ઊજળી, જાણે સાકર દૂધે લળી. ૨૬
 તે ત્રણે નવરંગી જાળ, ચતુરપણે નવિ ચૂકે ચાલ;
 ચિંતા ચિત્ત થકી પરિહરે, વેષ વળી સવિશેષ કરે. ૨૭
 તિણુ વેળા નવિ ખમે ૪વિલંબ, વેણીદંડ સમારે લંબ;

લ'પટ નર કેરી ગજઘટા, તસ હણવા કરી કેસરિઘટા. ૨૮
 રતનજડિત કુંડલ જલહલે, જાસ તેજિ શશિ રવિ ખલભળે,
 પ્રહિર્યા દોરહાર સીંગાર, જાણે 'લગ્નિતણો અવતાર. ૨૯
 કામીતણો ગર્વ ભાંજતી, નયનખાણે જનમનવી'ધતી,
 કવિ કહે ઘણું વખાણુ કિસિ, રૂપે કરી ર'ભા ઉરવસી. ૩૦
 'મયગલતણી પરિ માહલતી, હંસતણી પરિ ગતિ ચાલતી,
 તિણુ થાનક તે આવી જામ, રાજનને મન પચઠી તામ. ૩૧
 શ્રીદત્તા મુખે મધુરી ભાખ, પ્રીસે અંખ તણી બહુ શાખ;
 માંડા વડાંતણી નહીં મણા, પ્રીસે કેલાં રાયણુ ઘણા. ૩૨
 રતનવંતી અતિહિંમુરસાલ, પ્રીસે રાય ભોગને સાલિ;
 મંડોરા મગ કેરી દાળ, ઉપરિ મેહેલે ઘીની નાળ ૩૩
 કનકવતીતણા શુણુ ઘણા, નવ નવ પરિ પ્રીસે સાલણા;
 ટીંડૂરાં ડોડી કાકડી, પ્રીસે પાપક ઠળકા વડી; ૩૪
 પ્રીસે પૂરણુ કેઠીંબડા, સાગરિ કાચર ને ચીલકાં;
 કૂલવડી ને સાલેવકાં, આણી મેલેલે લીનાં વડા ૩૫
 કોઠવડી કારેલાં સાર, કાલીંગડા કરમલાં અપાર;
 કરપટ કરણાં ને ખાંડમી, રાઈતા તે મેલેલે નમી. ૩૬
 શ્રીદત્તા તો અતિહિં છેક, વળી વિવિધ સાચવે વિવેક;
 સાકરવાણીના વાટલાં, મેલેલે આંબિલવાણી લલાં. ૩૭
 રતનવતી એ ડાહી સહી, અવસર જાણી પ્રીરથું દહીં;
 ફૂર કપૂરે વાસ્થો લલો, તેહ તણો મેહલ્યો કરંભલો. ૩૮
 કનકવતી રૂપવંતીનાર, પાડલવાસિત આણે વાર;
 સવિ કહિની પૂગી મનરલિ, તતખિણુ આપે સોવન સળી. ૩૯
 ઈમ પ્રીસંતી દેખી બાળ, કામણિ વોધ્યો તે ભૂપાળ;
 વચ્છરાજ તવ પ્રગટિ વીર, કર લૂહેવા આપે ચીર. ૪૦

આપે નાનાવિધ તંબાળ, આપે પાન પ્રતેકે સોળ;
 કાથો ચૂનો ને એલચી, મહમહાટિ રહીઆં મચમચી. ૪૧
 ૧પૂંગીફળ કેવડીઓ કાથ, આપે ત્રિફળું કન્યાનો નાથ;
 ખાવન ચંદનનાં છાંટણાં, અવર વિલેપન કીધાં ઘણાં. ૪૨
 આપે કમલ સુકોમળ સાર, જસુ ૨પરિમળ પરિમળ વિસ્તાર;
 દમણો બિમણો પરિમળ કરે, કાળો વાળો સહુ શિરધરે. ૪૩
 આપે કરણી ને કેવડી, પાર ન પામું તે કેવડી;
 આપે ચંપા ને જાસૂદ, સેવંત્રાદિક ઝાઝાં ફૂલ. ૪૪
 આપે મણિ માણિક ભંડાર, મન ગમતા તેણ ૩તોખાર;
 વચ્છરાજનો અતિ સુવિચાર, નૃપસહ શોભાવ્યો પરિવાર. ૪૫
 ચોથા ખંડનો પાચ્યો પાર, આપી ઘાટ ભોજન દે સાર;
 કુંવર નૃપ પહિરાવી નમે, જોજ્યો જન ૪વીતક પંચમે. ૪૬
 ઇતિશ્રી વચ્છરાજ પ્રખંધે રાજન ભોજન નિમંત્રણ ઘાટ
 અધિકાર ચતુર્થ ખંડ સમાપ્ત.

૧. સોપારી. ૨. અત્યંત. ૩. ઘોડા. ૪. કુખ દાતા સમયની
 કથા.

ખંડ પાંચમો.

(ઢાળ ૧ લી-દેરી ચોપાઈની.)

- નૃપ પહુતો નિયમદિર જિહાં, મન મૂક્યું કન્યા છે તિહાં;
 યોલાવ્યો મંત્રી મતિતાત, રાજા હૃદયતણી કહે વાત. ૧
- કુંવરને કન્યા જેહવી, મુજ અતેઉરી નહીં તેહવી;
 જો જોઉં યેસારી પાસ, મુજ અતેઉર દીસે દાસ. ૨
- એ કુંવરને મારી કરી, તે ત્રિણે આણો મુજ ઘરિ;
 ચિતો એ મારિવા ઉપાય, ઇમ જોલે કનકભ્રમરાય. ૩
- દ્વર્જણ ને યોછો જલકુંભ, એક સરીખો બહુ આરંભ;
 માથે કીધાં વહિયો જોય, ખલખલપણું ન છંડે તોય. ૪
- મંત્રી કહે ઊપનો ઉપાય, કુંવર જવ લેટે તુમ પાય;
 સિંહભૂપ સિંહાસણ જિહાં, યેસારજો કુંવરને તિહાં. ૫
- જિમણુ લાણી તમે દેલો માન, સિંહભૂપને કરજો સાન;
 સિંહભૂપ એહને મારશે, એહ રમણી તમ ઘરિ આવશે. ૬
- એહ વિચાર કરે જવ ભૂપ, કુંવર આવિયો અદ્ભુત રૂપ;
 તિણે સિંહાસણે યેસારીઓ, તતખિણ સિંહભૂપ આવીઓ. ૭
- તિસે રાજને ઉપાડી દ્રષ્ટિ, સિંહભૂપે ઉપાડી મુષ્ટિ;
 વચ્છરાજ ગરજે બલવંત, સિંહભૂપનો આણ્યો અંત. ૮
- જે રાજન દીધો છેરવી, હહદિશિ નાખ્યો તે ફેરવી;
 કનકભ્રમને કરી પ્રણામ, પહુતો જિહાં આપણુ ઠામ. ૯
- રાઉલે પહુતાતણો વિચાર, રમણી આગળ કહે કુમાર;
 રમણી કહે વાર્યાતા અમે, ભૂપતિ જિમવા મ તેડા તુમે. ૧૦

૧ રાણીઓ. ૨ અધૂરા ધડામાંનું પાણી અને દુષ્ટાત્મા એઓને માથે લધને ચાલો તોય ખળખળાટ તળનાં નથી. ૩ સ્ત્રી. ૪ લડે. ૫ દશે દિશાઓ.

તુજ મારિવા લણી વાલિંલ, રાજન ઘણા કરેસિ ૧૬લ;
 સાવધાન થઈ રહિજો ૨નાહ, એ ભૂપતિનો પ્રીછયો માહ. ૧૧
 સિંહભૂપ માર્યો સાંભળી, રાજન મંત્રી વિચાર્યું વળી;
 ઝૂંઝિ મારી ન સકે કુણો, દૂધ આણવો વાઘિણી તણો. ૧૨
 એહવો મંત્ર વિચારી જામ, કુંવરે ભૂપતિ ભેટયો તામ;
 રાજન કહે સુણો વછરાજ, તુણ સરિયું છે એક કાજ. ૧૩
 નિમળ થયું છે અદ્ધા શરીર, આણવું જોઈએ વાઘિણી ૩ખીર;
 ભૂપતિ ૪આયસ અંગીકરી, પહુતો ઘર કહે વિદ્યાધરી. ૧૪
 આજ વળી કાંઈ દીધું કાજ, તુમે કિમ જાણો કહે વછરાજ;
 રાતિ દિવસ તુમ રક્ષાતણી; કેઠ ન છાંડું ખિણ તુમતણી. ૧૫
 કામિણિ કહે સુણો ભરતાર, વાઘિણિ દૂધ આણિવા વિચાર;
 અશ્વસ્વરૂપિ તુમે ૫યજ્ઞે ચડી, પહુતો જિહાં ૬અટવીછિ વડી. ૧૬
 અમમાતા કેરી જે સહી, વાઘિણિ રૂપે ૭દ્રષ્ટિ રહી;
 એહ યજ્ઞે ઓલખસિ તેહ; દૂધ આપસિ હરખ ધરેહ. ૧૭
 કામિણિતણી વાણી તે સુણી, પહુતો કુંવર અટવી લણી;
 દેવતિ દેખી સોઈ કુમાર, જમલો જઈને કરે જુહાર. ૧૮
 અશ્વકરી ઓલખિયો કુમાર, સુજ સહીઅર-ખેટી ભરતાર;
 ૯સુલલિતભાખિ કહે હેસામિ, ૧૦આયસિદિઓ પહુતારથે કામિ ૧૬
 કુંવરે તે જાપ્યો વૃત્તાંત, દેવતિ કહે થાઓ નિશ્ચંત;
 એક વચણ અદ્ધાડું માનિ, ૧૧છાળીની પરિ સાહો કાનિ. ૨૦
 કુંવરે તે સાહી વાઘિણી, પહુતો જિહાં માળવનો ધણી;
 સ્વામિ દૂધ જોઈએ જેટલું, વાઘિણી દોહી લિયો તેટલું. ૨૧
 તવ તે વાઘિણિ અતિ ૧૨વિકરાળ, વળગે સવિહું નર દેઈ દાળ;

૧ કપટપ્રપંચ. ૨ નાય. ૩ વાઘણનુ દૂધ ૪ હુકમ. ૫ દેવતા
 ઉપર-વાહને. ૬ જગલ-વન. ૭ મનપસ દ-મીઠી-મનોહર. ૮ હુકમ.
 ૯ ખકરી. ૧૦ ભયંકર વકરેલી.

જે મંત્રીને ઝાઝાં માન, તે અરહકના કરડે કાન; ૨૨
 ભૂપસલા ખળભળિયા વીર, વિદૂરે નખે સકળ શરીર;
 નૃપમંત્રી ખીહંતા લણે, દૂધ સર્થે અમ વાધિણિતણે. ૨૩
 વાધિણિ લેઈ જાઓ તુમે, 'નારા ઘણા કહું છું' અમે;
 કુંવર ઘેર લેઈ ગયો વાધિણિ, તિહાંથિકી ગઈ અટવી લણી. ૨૪
 પાંચસાત દિન હુવા જેટલે, નૃપ કુંવરને કહે તેટલે;
 રોગે શિર લેળિઉં અપાર, નવિજાએ કેણે ઉપચારિ. ૨૫
 બોલંતા પાણીનો ચોગ, જોઅ મિલે તો જાએ રોગ;
 કુંવર કહે તે છે કિણે ઠામિ, તિહાંથકી જઈ હું લાવું સામિ. ૨૬
 તવ બોલે મંત્રી મતિતાત, તે પાણીની સાંભળ વાત;
 વજ્રલીમ એક અટવી હોય, તેહ મધ્ય છે પર્વત દોય. ૨૭
 ખિણિ જૂયા થાએ ખિણિ મિલે, કુંડ અછે તે પર્વત તળે;
 ઈમ બોલી મંત્રી ઉચ્છાદિ, બોલંતું પાણી તેહ માંહિં. ૨૮
 કુંવર તવ નિજ મંદિર જઈ, રમણિ પ્રતિ વાત તે કહી;
 'કંત પ્રતે જ'પે સુંદરી, અહા 'સખી છે એક વિંતરી. ૨૯
 તે 'સીઆણીરૂપે થઈ, પર્વત દોઈ અદ્રષ્ટિ રહી;
 અન્ન પલાણી પહુંચો વીર, બોલખસિ આપેસિ નીર. ૩૦
 પહુંતો કુંવર પર્વત પાસ, સીઆણી બોલે ઉદ્ધાસિ;
 બહિનેવી એવડું રચું કાજ, અમ્હ લગે તે આબ્યા આજ. ૩૧
 સોઈ કાજ તે આગળ કહ્યું, મનવંછિત પાણી તિણે લહ્યું;
 તે પાણી લેઈ વછરાજ, પહુંતો જિહાં કનકભ્રમરાજ. ૩૨
 કાળું નીર ઘણું કળકળે, ખિણ ઉચું નીચું ઉછળે;
 અગ્નિ તણી પરિમેહલે ગાળ, કરિજાણે જિમ 'જિહવા લાળ. ૩૩
 પાણી બોલે એહવી વાણી, નૃપ મંત્રીને ખાઉં પાણી;

ખોલતો વિળગો ઉછળી, નૃપ મંત્રીની દાદી બળી. ૩૪
 નૃપ મંત્રી ચિંતે મન માંદા; એ હવિ ન મરે કુણે ઉપાય;
 'ધણુ' કીર્તિ મારેવા લણી, મોટા ભાગ્યતણો એ ધણી. ૩૫
 વચ્છરાજ નિજ મંદિર ગયો, વંળી ઉપાય મંત્રીસ્વરે કહ્યો;
 તવ ભૂપતિ ચિંતે મન માંદા, ઇણે મરેસિ સહી વચ્છરાય. ૩૬
 તે કુંવર 'રાઉલિ આવીઓ, તતખિણુ ભૂપતિ તેડાવિયો;
 કુંવર બે કર જોડી રહે, તવ ભૂપતિ હિવે ઇણી પરિ કહે. ૩૭
 મુજ બેટી છે શ્રીસુંદરી, તે હિવ પહુંચી ચૌવન ભરી;
 તેહતણો મંડયો વિહવાહ, નહુંતરિયો જોઇયે ચમરાય. ૩૮
 તેહ સાથિ છે મિત્રાચાર, તેડયા વિણુ કિમ હુએ કુમાર;
 તેહને નહુંતરીવા તો જવાય, રહે રચી જો પેસો તે માદા. ૩૯
 પેઠાં પૂઠિ દીજે આગ, તો જઇએ જમના ઘેર માગ;
 કુંવરે નહુંતરિવા હા લણી, હરખયો માળવદેશહ ધણી. ૪૦
 વચ્છરાજ પહુંતો આવાસ, તવ સુંદરી સવિ આવી પાસ;
 ભૂપતિ આયસ કહિયો જામ, સોઈયક્ષ ઇમ બોલ્યો તામ. ૪૧
 હું કરી લઈ તુલ્કારો વેષ, ભૂપતિતણો કરીસું આદેશ;
 એમ કહી 'પાલટીઉ' રૂપ, તતખિણુ તેણે ભેટયો ભૂપ. ૪૨
 વાટ જોઉં છું કહિયે સામિ, જાઉં છું તુલ્કારે કામિ;
 'માસ ઘેર વહિલો આવજો, જમરાજ સાથે લ્યાવજો. ૪૩
 ઇમ 'જ'પી 'મંત્રી 'નરનાહ, કુંવર રૂપ ઘાલ્યો રહે' માંહિં;
 તતખિણુ પ્રગટ કરી રહે' ધણી, ચક્ષ ગયો કુંવર ઘર લણી. ૪૪
 ભૂપતિ કહે હિવ એહની નારિ, મહેતા આણો મુજ ઘરખાર;
 એક માસ તમે 'પડખો ભૂપ, લોક માંહિ અતિ હુસિ ૧૦ વિરૂપ. ૪૫

૧ રાવળામાં. ૨ કાળ. ૩ ચિતા ખડકીને તે અંદર પેસી આગ મૂકવાથી. ૪ બદલ્યો. ૫ મહિનો પૂર્ણ થયે. ૬ બોલી. ૭ પ્રધાન. ૮ રાજા. ૯ ધીરપખમો. ૧૦ ખરાબ ચર્ચા ઉઠશે.

માસ દીસ હિવ હુઓ જામ, મંત્રિ મોકલ્યા તસ ઘર તામ;
 નાહંતો દીઠો વચ્છરાજ, ચિતે કિસુ ન સીધું કાજ. ૪૬
 વચ્છનાહી ઘરમાંહિં પહુંત, યક્ષે રૂપ કીધું યમદૂત;
 બાળર ઝાંટિ કરી ઇમ વેષ, ભામે લાયકર પંજર કેસ. ૪૭
 શામલ કનજલ સરિસોવર્ણ, સાગપાન પરિસોહે કર્ણ;
 ઝળઝળતા યે ડોળા કિસા, ધમ્યા લોહના ગોળા જિસા. ૪૮
 હાક હૂક કરિ ઘાતી ઘસે, જન ખીહાવે હડહડ હસે;
 અગ્નિતણી મુખ મૂકે ઝાળ, નિશાબળ દીસે વિકરાળ. ૪૯
 ધિગ નાશિકા ધમણિ અવતાર, અધર દરી રૂપ આકાર;
 ગાછલિ અવતરી આગડા, દાડણુ દાઢ દંત પાવડા. ૫૦
 ધડ હડ ધરણિધર ડાલતો, રૂંડમાળ ગળે હિંડોલતો;
 પગ પાટલા પરિ અણસરે, તિમ બડી જ'ઘા થરહરે. ૫૧
 કુંવર અશ્વ પલાણ્યો સાર, લીધો રથણુતણો ભંડાર;
 દૂત સહિત આલ્યો તતકાળ, તિણિ અવસરે લેટે ભૂપાળ. ૫૨
 તવ ભૂપતિ મન કઠિતિગ થયું(યો), ઘડે'માંથી એ કિમ છવીઓ;
 પૂછે પણ મન અતિ અસમાધિ, કુંઝર તુમ શિરિ અછે સમાધિ. ૫૩
 મિત્ર અદ્ધારો જે જમરાય, તુમ સાથે કહો નાબ્યો કાંય;
 સામીતસખિણિ નહીં ^૧પરિવાર, તિહાં તે વિણ નવ સરે લગાર. ૫૪
 સામી સેવક તાહરા ભણી, સોળ રત્ન આ આખ્યાં ગિણિ;
 સાહસ દેખી અતિ રંજિયો, તતખિણ હું ^૨અજરામર કિયો. ૫૫
 માસ છેહ જવ ઇહાં પહુંત, તવ રાજન મોકલીઓ દૂત;
 જમરાબને તિમ કહ્યું બહુ, દૂત કહે તે પૂછો સહુ. ૫૬
 ભૂપતિ પૂછે અતિ અવિચાર, દૂત કહે રાજન ^૩અવધાર;
 એકવાર તુમ મળવા ભણી, જમને ^૪ઉતકંઠા છે ઘણી. ૫૭

૧ નવરાસ ૨ જરા ન આવે અને મરણુ પણ ન થાય એવો
 બનાવ્યો. ૩ ધ્યાનમાં લ્યો. ૪ આતુરતા-ઇચ્છા.

યમલલિપ્તું અવાઝે નહીં, તુમ મિળવા તેડયા છે સહી;
 'અંગિત અવર મોકલસ્યો જેહ, જિમ અજરામર કરસિ તેહ. ૫૮
 જો વિચાર આવે નરનાથ, તો આપણ કીજે ઝોકસાથ;
 ઝોહ વાત નૃપ મંત્રી સુણી, ઉચ્છક હુંવા જાવા લાણી. ૫૯
 રહે' રચાવી 'પાયક પાહિં', પહિલો દૂત 'જ'પાંચો માંહિ;
 તે પૂંઠિ મંત્રીશ્વર ચ્યાર, પેઠા ગયા 'પરલોક તિવાર. ૬૦
 જવ ભૂપતિ જ'પાવે જામ, તવ કુવર કર ઝાલ્યો તામ;
 સામી કાંધ 'લોળિ મ ઝોવડી, અગનિમાંહિ' કુણુ છવે ઘડી. ૬૧
 તુજ 'કુણુદિ દેતાતા જેહ, બુદિયે' કરી માર્યા તેહ;
 ભૂપતિ રાજ કરો હિવ સુજે, ઇમ યોલે કુંવર નિજ સુજે. ૬૨

(દુહા.)

સગુણું નિગુણુ 'પટ'તરો, 'કિમ લાલે દશરથ;
 નિગુણુ છેડયાં કલહ કરે, સુગુણુ જોડે હંથ. ૧
 સનજણુ અતિહિં પરાલંચો, હિયડે ન ધરે 'ડંસ;
 છેલો લેલો દૂહંચો; મધુરો વાજે 'વંસ. ૨
 મૂલ નહીં તે માણસહ, દૂધ સરીખું જેહ;
 સંતાપ્યે સનજન મિલે. મથ્યે દેખાડે નેહ. ૩

(ચોપાઇ.)

નૃપ કુંવરનું દેખી લાગ્ય, ચિત્તમાંહિ આલ્યો વૈરાગ્ય;
 યેટી પરણાવી વછરાજ, હાથ મિલામણી દીધું રાજ. ૬૩
 ધર્મદોષસૂરીસ્વર પાસ, વડે મહોચ્છવે મન ઉદ્દાસ;
 વાણી સુધા સમાણી સુણે, રાજઋદ્ધિ '૧'હલાં પરિહરે. ૬૪

૧ બીજા પણુ અંગી આણસોને. ૨ ચાકર પાસે. ૩ રહેમાં પડતું
 મૂક્યું. ૪ બળી સુવા ૫ ભોળપણુ. ૬ નહારી મતિ. ૭ તદ્દાવત. ૮
 શી રીતે જણાય? ૯ દેવ-અટસ. ૧૦ વાંસળી-પાવા-અલગુન વગેરે.
 ૧૧ સ્કેનમાં

(૨૪૮)

વચ્છરાજ દેવરાજ.

સહી ગુરુ સુખ 'આલોચાં પાપ, મ'ડે ધર્મતણે તે બ્યાપ;
ભૂપતિ આહરિયો યતિધર્મ, કુંવરે ગ્રહિયો શ્રાવકધર્મ. ૬૫
પંચમ ખંડ પ્રમાણુજ ચડયો, મંત્રીશ્વરને માથે પડયો;
વચ્છરાજ નૃપ અતિ ગહગહે, છઠ્ઠો ખંડ કવીશ્વર કહે. ૬૬
ઇતિ શ્રી વચ્છરાજ રાસે પંચમ ખંડ સમાપ્ત.

ખંડ છઠ્ઠો.

(વસ્તુ છંદ.)

ઝોહ ભૂપતિ ઝોહ ભૂપતિ કુંવર આવાસે લોજન કારણુ આવિયો,
ત્રિણિ નારી હીહી મનોહર તે ત્રિણિ લેવા ભણી;
ખંડુ ઉપાય માંડયા નરેશ્વરે છેહડે ખેટી આપણી;
મહા મહોત્સવ સાચશું પરણાવિયો વચ્છરાજ,
રાજ દેઈ માળવતણું ભૂપ હુઓ સુનિરાજ.

(ઠાળ ૧ લી-પવાડાની કેશી.)

માળવદેશ મહીપતિ હુઓ, વચ્છરાજ ગુણવંત
સંજનન લોક સહુએ સંતોળે, સુખ લોગવે અતિંત, ૧
તેહિયો સોમદત્ત વિવહારી, ભૂપતિ દે બહુમાન;
તતખિણુ રાજ ધુરિંધર કીધો; મંત્રી માંહિં પ્રધાન. ૨
ઝોકવાર ચંદ્રાવધથી આવીઓ; નર અવધૂત વેષ;
વચ્છરાજ કેરા પાપ પ્રણમી, આગળ મેલેહે રહેખ. ૩
વચ્છરાજ જોઈ લેખ માંહિં, મહાજન રાવ અપાર;
દેવરાજ અમે અતિ દૂહબ્યા, સામી તું કર પસાર. ૪

૧ ખમાવ્યાં-દૂર કર્યાં. ૨ ખજે લાગીને. ૩ કાગળ-વિનતીપત્ર.

૪ પુકાર. ૫ બહાર-મહદ.

તિમ કરિજે જિમ 'છડે પ્રયાણે, ઇહાં આવો વછરાજ;
દેવરાજ 'ભૂપીને પાળો, સિંધુ દેશવું રાજ. ૫

(હાળ ૨ ભ-દેશી ચોપાઇની.)

તવ કુંવર મન ચિંતા ધરે, બાપરાજ વિણુઠેરુનું કરે;
અનેરો કેઇ તેડાવસિ, ત્યાર પછી મેં બહું હુસિ. ૧

(હાલ.)

બેટે બાપે કવણુ શુણુ, અવણુ કવણુ 'ધુયેણુ;
જે 'બાપીકી બૂંહડી, અ'પી જે અવરેણુ. ૧

(ચોપાઇ.)

તવ તે કુંવર ચિંતે એમ, એહ કાજ મેં કરિવું કેમ;
એક પાસે ભાઈવું રાજ, બીજે 'તાતહ કેડું કાજ. ૨
કુંઅર એહવું ચિંતે એમ, ભાઈ ઉપર જઈયે કેમ;
તિણુ અવસર તે બાલે હૂત, ભાઈએ વણુસાડયું ઘરસૂત. ૩

(હાળ ૩ ભ-દેશી પવાડાની.)

બાપપ્રભ પીડાતી બાણી, લેઈ 'કટક તુતકાળ;
ઉજેણી નગરીથી ચાલિયો, વચ્છરાજ ભૂપાળ. ૧
મારજ સંચરતાં હળ એહ, રવિ ફંધિઓ આકાશ;
ધર્મ કરતાં દિન કેતે પહુંતો, અંદ્રાવધને પાસ. ૨
એક હૂત મોકલીને કીધું, દેવરાજને બાણ;
કે 'હળ લેઈ સામો આવે, કે લેઈ નાસે પ્રાણ. ૩
દેવરાજ મન માન ધરીને, બહુ હળ લઈને પહુંતો;

૧ છડી સ્વારીથી. ૨ જીતીને. ૩ પુત્રી. ૪ પુત્રના જન્મથી શુણુ અને પુત્રીના જન્મવાથી અવણુ શું પ્રાપ્ત થાય છે? પુત્ર બાપુથી જન્મીને બીજાને હાથ જવા ન દે તે શુણુ અને પુત્રી પોતાની લબ્યા પરનરને હાથ સોંપતી ફરે તેજ અવણુ. ૫ બાપવું. ૬ લશ્કર. ૭ લશ્કર.

- ખેહુ 'સહોદર માહોમાંહિ', માંડયાં ઝૂઝ ખહુંત. ૪
- ખિહુ હળ ધાવ વળ્યા 'નીસાણે, ને રણ વાગાં તૂર;
'કોહ કરંતા બે હળ ઝૂઝે, શૂરમેં ચઢિયા શૂર. ૫
- ઘોડે ઘોડા રથ રથીઆ શું, ગયવર ગયવર સાથિ;
ખડગયધર ખડગયધર સાથિ, 'પાયક પાયક સાથિ. ૬
- ધણી પરિ ન્યાયે સરિસા ઝૂઝે, 'સમરંગણિ ખહુ વીર;
એક એકને માંહોમાંહિ', તાડી મૂકે તીર. ૭
- હાકખૂક સુખ અહનિશ જ'પે, મેહલે ખડગ-પ્રહાર;
વીર વડા ઝૂઝંતા દેખી, કાયર છડે થહાર. ૮
- ખિહુ' હળે ભાટ સરંગમિ ચઢિયા, ભોલે ખહુ 'વિધ છંદ;
ભાસ દૂહવીતા ગયંવર, અતિહિં કરે 'આકંદ. ૯
- રથણ દીસની વિગતી ન લાલે, આપપર નવિ સૂઝે;
રોસે ચડયા રણ રાઉત કેરા, મસ્તક વિણુ ધડ ઝૂઝે. ૧૦
- તવ વછરાજ મૂકે સિંહનાદ, સુહડ છંડાવ્યા છીક;
મહવડી પેસી સડસડ સૂડે, વહે 'રૂધિરની નીક. ૧૧
- મોઢોધા મંકડ જિમ ખેલે, રડવડિયા 'રેવંત;
મંકલિક માન મૂકાવ્યા, કિયો પરદળનો અંત. ૧૨
- ધમ સમરંગણિ ઝૂઝ કરંતાં, તવ હારે દેવરાજ;
માળવ સિંધ દેશનો સામી, હિવ હુવો વછરાજ. ૧૩

(હાળ ૪ થી-દેશી ત્રિપદીની.)

વાઙ વેષ કરી કસમસતો, લોક સહુ હીંડે હસમસતો;
હસતું હિયડે હરખમું એ. ૧

૧ ભાઈ. ૨ નગારે ઠંકા દીધા. ૩ ક્રોધ. ૪ પેદલ-પાણું-લ-
સ્કર. ૫ લડાઈના મેદાનમાં. ૬ વીરતા વધવાના છંદ. ૭ ધુમ-ગીસ.
૮ લોહી. ૯ ઘોડા.

- વાટ સવે ચોખાળી રૂઢી;
ઠામઠામ ઉભાવિયે ^૧ગૂડી, ઉડી ગગન પટોલડી એ. ૨
- વાળે વાન્નિત્ર શેરીશેરી, ઢાલ અને નીસાણુ નફેરી;
લેરી નવલે નાહસું એ. ૩
- તવ સઘળે વરતી અમારિ, તરિયા તોરણ મંદિર ખાર;
થાહરે થાહરે નાટિક હુંએ એ. ૪
- કે ગોરી કે શામળ વાને, સોવન ઘડી ઝળકાવે કાને;
માન ભરી મન ^૨માનની એ. ૫
- રૂપવંત અને સુવિચારી, બહુ ^૩આભરણે સહુ શૃંગારી;
નિરધારી કરે કે નહીં એ. ૬
- મસ્તક પૂર્ણકલશ સુવિસાળ, કંઠકવી અંપકની માળ;
થાળ ભરી મોતીતણા એ. ૭
- દીસંતી જેહવી ઇંદ્રાણી, મંગળ બોલે મધુરી વાણી;
ઉજેણી નૃપ ઘર ભણી એ. ૮
- સુકુલીણી સુઠરી સવિ સરિખિ, નૃપતું રૂપ નિહાળે નિરખી;
હરખી હરખે વધામણી એ. ૯
- આણે લેટણ વસ્તુજ ભારી, ઉપર મેલહે પાન સોપારી;
^૪વિવહારી નગરીતણા એ. ૧૦
- આગળ રહીને કરે પ્રણામ, નૃપ ^૫આદેશે બેસે તામ;
નામ લેઈ પૂછે કુસલે એ. ૧૧
- લેટિ કિસી નવિ રાખે રાય, ^૬અંભોરીને કરે પસાય;
પાય નમી સહુંએ વળે એ. ૧૨
- ભાઈ વડા પ્રતિ વછરાજ, માળવ દેશતણો દે રાજ;
પુણ્ય કાજ માંડે પછે એ. ૧૩

૧ પૂતળી-દીંગલી નવાવવા લાગ્યા. ૨ સ્ત્રી. ૩ દાગીના ૪ વ્યાપારી
જન. ૫ હુકમ. ૬ ઉમેરીને પાછો બહીસ આપેછે.

હાનશીળતપભાવના ભાવે ^૧ઉત્તંગ તોરણ ^૨પ્રાસાદ મંડાવે;
^૩ગિળ ભરાવે ભાવસ્થું એ. ૧૪

રાજ ભલું પાળે ભૂપાળ, એક વાર આવિઓ ^૪વનપાળ;
 પાલિતસૂરિ આબ્યા કહે એ. ૧૫

તવ ભૂપતિ મન ભગતિજ વહિતો, રાજઋદ્ધિ લેધ ગહગહતો,
 પહુતો સહિ શુર વંદવા એ. ૧૬

ઘેઠો સહી શુરના પાય પ્રણમી, પૂછે પહિલું ધુરિ સિરિ નામી;
 સામી મેં સુખ રથે લલાં એ. ૧૭

સહી શુર કહે નિસુણો ^૫નરસામી, વસંતપુર પાટણ જિણિ કામિ;
 સૂર નામિં ભૂપતિ હતો એ. ૧૮

વિદ્યાધર કુળની એક રમણી, ભલે મહોચ્છવે તે તેં પરણી;
 ઘરણી અવર આણી ભલિ એ. ૧૯

પહિલી ઉપરી મેહલીઓ નેહ, તિણે તપે ખેટવીઓ દેહ;
 છેહ જઈ વિંતરી હુધ એ. ૨૦

જે વિંતરીએ સામિણિ થાપી, આરિ વસ્તુ તુજને તેણે આપી;
 કર કાપી તેં રૂઝમે એ. ૨૧

ખીલ હુંતી ^૬નિરૂપમ નારી, પહુંતી શ્રીદત્તા અવતારી;
 દોષ નિવારી તેં વરી એ. ૨૨

જીવ કયા પાળી અતિ ખરીજ, સૂર મહીપતિ તિણે કરીજ;
 મરીજ હુઓ વચ્છરાજ તું એ. ૨૩

સહિ શુર એહવું કહિયું જામ, પુર્વ ભવંતર ^૭દેખે તામ;
 કામ નહીં સંસારતું એ. ૨૪

૧ મોટાં-ઉંચા મૂલાં. ૨ જિનમંદિર. ૩ પ્રતિમા. ૪ ફેરેસ્ટ ખા-
 તાનો અમલદાર-વનનું રક્ષણ કરનાર. ૫ રાજા. ૬ તેણીની બરોબરી
 ૭ ન કરી શકે તેવી મહા સ્વરૂપ ત હતી. ૭ જાતિસ્મરણ જ્ઞાનવડે,

શ્રી શેખર સુતને હંધ રાજ, માત રમણિ સરિસો વચ્છરાજ;
કાજ કરે સંયમ લિયે જો. ૨૫
નિર્મલ તપ બહુ ગાઠાં કરીય, 'ઉવસમરસે નિય દેહ બરીય;
વરીય કેવળ સુગતિ ગયોજો. ૨૬

(બ્રથ પ્રશસ્તિની ઠાળ.)

તપગચ્છનાયક સહિ ગુરુ જો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
શ્રીસુખ સરસતિ વાસિ વસે જો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ,
નામિયેં સંપદ રૂપરિ. ૧
અતિ ગિરુઆ પંડિત રૂપવર, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
સમયરચણ સુણિસારસૂરિ જો.
સુખ સરસતિ વાસિ વસે જો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
ગુણમણિતણો ભંડાર. ૨
'શિશ્ય તાસ પયતળિ નમી જો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
નયર કતપુરિ માહિં.
સંભવનાથ પસાઉલે જો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
રાસ રચિઓ ઉછાહિં. ૩
પહિલો અક્ષર લાભનો જો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
બીજો ભવનો જાણી, ત્રીજો પુણ્યવંત બીજલુ'જો. માલ્હંતડે.
આગલિ સમય ઠવેઈ. ૪
'જો કવિ સવિહુ' નમી કરી જો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
ધમ કહે જો કરજોડિ.
અધિક આધુ' બોલતાં જો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
કુણે મ દેખ્યો જોડિ. ૫

૧ ઉપશમ રસથી. ૨ બહુજ. ૩ મોટા. ૪ 'લાવણ સમય'
એવું નામ સમસ્યામાથી (બહિર્વાપિકાવટે) નીકળે છે.

(૨૫૪)

વચ્છરાજ દેવરાજ.

જ્યાંગણુગણિ દિણુયડુ ઝો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
જ્યાં શશિકળા નિવાસ.

મેડુ મહીધર સાયડુ ઝો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
ત્યાં લગે પ્રતયો ઝો રાસ.

૬

ઝોહ રાસ વચ્છરાજનો ઝો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
ભાવ સહિત નરનારિ.

લણે શુણે જે સાંભળે ઝો, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
નવનિધિ તિહિં ઘરબારિ.

૭

ધતિ શ્રી દેવરાજ વચ્છરાજ રાસે પદ્મ ખંડ સમાસ:

૧ ગગનશ્ચી આંગણુમાં જ્યાં લગી સૂર્ય અને ચંદ્રની કળા
કાયમ છે ત્યાં લગી.

શ્રી નયસુંદરજી વાચક વિરચિત.

સુરસુંદરી-રાસ.

વસ્તુનિર્દેશાત્મક-મંગળાચરણ.

(રાગ-કેદારો.)

આદિ ધરમને કરવા એ, ^૧લીમ ભવોદધિ તરવા એ,
ભરવા એ સુકૃતભંડાર ભલી પરે એ;
ભવિયણ ભગત ઉદ્ધરવા એ, કર્મકંઠિન ^૨નિરજરવા એ.
વરવા એ શિવસુંદરીસ્વયંવરે એ.

૧

(ઝૂટક).

સ્વયંવરે ^૩ શિવરામા વરિવા કરવા ઉત્તમ કાજ,
મરૂદેવી માતાની કૂખે અવતરિયા જિનરાજ;
આષાઢી વહિ ચોથતણે દિન અભૂઆણું જિણે કીધું,
ગરભ અવતરિ સુપન દેખાડી ^૪મહોત માયને કીધું. ૨
ચૈત્રતણી વહિ આઠમે જાયો દિશિકુમરીએ ગાયો,
^૫શચીપતિ ^૬સુરગિરિ નહવરાયો, ત્રિભુવન રંગ વધાયો;
ઋષભ ^૭નિરૂપમ નામ નિપાયો, ચૌવન ભરજળ આયો,
ઈદ્ર ઈદ્રાણિ મિલિ પરણાયો, કન્યા દોય લહાયો. ૩
ભરતાદિક ^૮શતસુતે સોહાયો, નીતિપંથ પ્રકટાયો,
^૯જનક પરે જનકળા પઢાયો, યુગલા ધર્મ છોડાયો;

૧ બીહામણા સંસાર-સમુદ્રને. ૨ ક્ષય કરવા. ૩ મોક્ષરૂપી સ્ત્રી.
૪ મોટાધ. ૫ ઈદ્ર. ૬ મેરૂ. ૭ કોઈની આપમા ન આપી શકાય એવું
૮ સો પુત્ર (૧૦૦). ૯ પિતાની પેઠે.

- ત્રાસીલાખ પૂરવ ગૃહ ભાથો, પછે સંયમે ઉમાદેહા,
 ચૈત્રવદિ આઠમે અરચાથો, ત્રિભુવન પાગ^૧ લગાથો. ૪
- વરષ સહસ્ર એક કર્મ ખપાથો કેવળ જ્ઞાન ઉપાથો,
 ફાગણ વદિ એકાદશિ સુરપતિ સમોસરણ વિરચાથો;
 માઘતણી વદિ તેરસકે દિન મહાનંદ પદ પાથો,
 તેણે ભવ ભય દૂર ગમાથો જેણે સો સ્વામિ આરાદેહા. ૫
- સો ભગવંત સંત સુખકારક આદિ ધર્મ જિણે ફાખ્યો,
 દાન શીલ તપ ભાવના સંયમ વિરતાવિરતિ ભાખ્યો;
 મંત્ર અનાદિ આદિકો ન લહે સોઈ^૨ પંચપરમેષ્ઠી,
 શ્રી યુગાદિદેવે^૩ પરકાસ્યો જસ ધ્યાને હુઈ^૪ તુઠ્ઠી. ૬
- શ્રી નવકાર મંત્રનો મહિમા આગમે^૫ કહિઓ જિણુદે,
 કોડિ વરષ સું કોડિ જિંહાએ નાવે પાર સુરિદે;
 આગે જિણે એક ચિત્ત ધ્યાયો સો પરમાનંદ પાથો,
 સુરસુદરી સતીએ સમર્થો તવ તસ કષ્ટ ગમાથો. ૭
- કવણ સતી સા હુઈ સુરસુદરી કિમ રાખ્યું તિણે શીલ,
 શ્રી નવકાર મંત્ર મહિમાયે કિમ સા પામી લીલ;
 ચરિત તાસ પવિત્ર પભણેશું વંદી જિણુ ચઢવીસ,
 શ્રી ઋતદેવી કેરે^૬ સાનિધિ પૂરો મનહ જગીશ. ૮
- સુણુને સુઅણુ સરસ શુભ વાણિ આણી પ્રેમ અપાર;
 કહે કવિજન વિશેષે વારૂ તે સરસતિ આધાર. ૯

(હાળ પહેલી-પુણ્ય ન મૂકીયે—એ દેશી.)

(હાળ.)

જંબૂદ્વીપ ભરત ભણું, અંગ અનોપમ દેશણ;
 ચંપા નગરી ચતુર વસે, જલનિધિતનયાનિવેશણ.

૧ પગે લગાડ્યાં. ૨ અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ.
 ૩ સંતોષ. ૪ સરસ્વતી. ૫ મદદથી. ૬ લક્ષ્મીના નિવાસ રૂપ.

(ટૂંક.)

નિવેશો પુણ્યવંત લોકા ¹વિગતશોકા જિહ્વાં વસે,
નિત સુકૃત સંચે કરમ ખંચે દાન દેતા ઉલ્લસે;
જિન-ધર્મરંગી સાધુસંગી નીતિમારગ સંચરે,
જિનવરવિહારે રથણ હારે પુરી નારી મન હરે. ૧

(ઢાળ.)

સા નગરીપતિ શુભ મતિ, નૃપ રિપુમર્દન નામણ;
²અરિકુળકુંજરકેસરી, તેહનું નામ ઉદામણ.

(ટૂંક.)

ઉદામ જેહનું મુણી શાસન શત્રુ સવિ સેવા કરે,
અન્યાય ટાળે પ્રજા પાળે ન્યાય ધર્મ સમાચરે;
સમક્રિતાદિ આદરે વ્રત પાપસંગતિ પરિહરે,
³વ્રણ વર્ગ સાધે જિનઆરાધે સદા ⁴જ્યલખમી વરે. ૨

(ઢાળ.)

તસ પટરાણી રતિસુંદરી, સા ⁵રતિરૂપ હરાવેલ;
શીલાદિક શુણ શોભતી, તસ તુલના કુણ આવેલ.

(ટૂંક.)

લાવતે મન પિયુષગતિ કરતિ હરખ ધરતિ કામિની;
દોય પુત્ર ઉપર સકલ સુંદરી ⁶સુતા લહી ⁷ગજગામિની;
સા વાત જાણી પ્રેમ આણી રાય ઉત્સવ અતિ કરે,
સુરસુંદરી અતિ સુજન પોષી નામ પુત્રીનું ધરે. ૩

૧ શોકરહિત. ૨ શત્રુના કુળ રૂપ હાથીનો નાશ કરવા સિદ્ધ
સમાન. ૩ ધર્મ, અર્થ અને કામ. ૪ વિજયરૂપ લક્ષ્મીને વરતો હતો.
૫ કામદેવની સ્ત્રી રતિનાં જેવી અંથાગ રૂપાળી. ૬ પુત્રી. ૭ હા-
થીના સરખી આલવાળી.

(૨૫૮)

ચુરચુદરી-સાસ.

(હાળ)

જિમ વાધે પખ ઊજળે, ચંદ્રકળા સુવિશાળલ;
તિમ ગુણ રૂપ લાવણ્ય કળા-સાથે વાધે બાળલ,
(ટૂટક.)

સા બાળ વાધે સુખ સમાધે સમ વર્ષી જવ હવી,
તવ ^૧કળાચારજ પાસ ^૨જનકે કળા ^૩અહવાને ઠવી.
નૃત્ય ઐચિત્યાદિ ચોસઠ કળા જે ^૪કામિનિતણી;
તે કળા શીખે સા સરીખે સાથ પ્રીતિ ધરી ઘણી. ૪

૧ કળા શીખવનાર માસ્તર. - ૨ પિતાએ. ૩ કળા હાથ કરવાને માટે. ૪ સ્ત્રીઓની ચોસઠ કળા એ છે કે નાયવાની ૧, સમય પારખવાની ૨, ચિત્રની ૩, વાજીત્રની ૪, સ્હા-માના વિચાર જાણવાની ૫, તંત્ર પ્રયોગ જાણવાની ૬, વર્ષા જાનની ૭, વૃક્ષનાં ફળ ચુંટવાની ૮, સંસ્કૃત ભાષાજાનની ૯, ક્રિયા કેળવવાની ૧૦, જ્ઞાન રહસ્યની ૧૧, વિજ્ઞાન જાણવાની ૧૨, કષ્ટ કેળવવાની ૧૩. પાણી ચંભાવવાની ૧૪, ધરના આચારની ૧૫, ગીત ગાવાની ૧૬, તાલ સમજની ૧૭, આકાર ગોઠવવાની ૧૮, ઝાંઝ રોપવાની ૧૯, કવિતા કરવાની ૨૦, વક્રોક્તિથી બોલવાની ૨૧, પુરૂષ લક્ષણ પારખવાની ૨૨, હાથીનાં લક્ષણ જોળખવાની ૨૩, મહાનાં સુચિન્હ કુચિન્હ પારખવાની ૨૪, સુગંધ પારખવાની ૨૫, ઉત્પાત શુદ્ધિની ૨૬, શકુન વિચારની ૨૭, ધર્મના આચારની ૨૮, અંજન આંજવાની ૨૯, ચૂર્ણ બનાવવાની ૩૦, ગૃહસ્થાશ્રમ ધર્મ જાણવાની ૩૧, સ્હામાને પ્રસજ કરવાની ૩૨, કિમિયાની ૩૩, ધાતુ વૃદ્ધિ પ્રયોગની ૩૪, પચનચાતુરીની ૩૫, હાથ સફાઈની ૩૬, સુદર ચાલ ચાલવાની ૩૭, સુગંધી તેલ બનાવવાની ૩૮, ચાકરને સંતુષ્ટ રાખી કામ લેવાની ૩૯, બાકરણ જાનની ૪૦, વાતવું નિરાકરણ કરવાની ૪૧, વીણા વાદની ૪૨, વિતંડાવાદ-લડાઈ કરવાની ૪૩, આંખ જેડી જાણવાની ૪૪, ઘડો ભમાડી જાણવાની ૪૫, સોગંધના પાસા નાખવાની ૪૬,

(ઢાળ ૩ છ-સરસતી અમૃત વરસતી મુખે વાણી, એ દેશી,
રાગ કેદારો.)

હવે તે નગરીમાંહિં અધિકારી, શેઠ ધનાવહ સમક્રિતધારી,
વસેં વિવેક વિચારી;

પ્રિયા ધનવતી તેહની નારી, તસ રૂપેં રંભાદિક હારી,
સા વિલસે સંસારી. ૧

તાસ કુંવરી કુલકીરતિકારી, સુત ઉપન્નો સુર-અવતારી,
પૂરવ પુણ્ય સંભારી;

અમરકુમર નામે સુવિચારી, માત તાત ચિતિં આનંદકારી,
જિહાં ભણે રાજકુમારી. ૨

તેણી નિશાળેં વિદ્યા સારી, શીખેવા મૂકે વિવહારી,
નિજ ચિતિં સુમતિ વિચારી;

પંડિત પાસેં ^૧છાત્ર સુવિચારી, કળા અભ્યસેં અવશુભવારી,
શુભ અહે હૃદય મઝારી. ૩

લિખિત પંડિત શુભ ગણિત વિનાણુ, કાવ્ય છંદ વ્યાકર્ણ પ્રમાણુ,
થોડે દિન હુઓ જાણુ;

વડ નિશાળીઓ નામ ધરાવે, ^૨અવર વિદ્યારથી પઠવેં હરાવે,
પંડિતનેં મન ભાવે. ૪

રત્નપરીક્ષાની ૪૭, લિપિગ્ઞાનની ૪૮, વૈદ્યકની ૪૯, કામચેષ્ટાની ૫૦, રસોષની ૫૧, વેંણી શુંધવાની ૫૨, ખાંડવાની (ડાંગર ખાંડવા છડવાની) ૫૩, મ્હોતે શોભિત કરવાની ૫૪, વાત કયા કહી જાણવાની ૫૫, ફૂળ શુંધવાની ૫૬, કપડાં પહેરવાની ૫૭, દેશ દેશની ભાષા જાણવાની ૫૮, વ્યાપાર કરવાની ૫૯, જમવાની ૬૦, અભિપ્રય કામ જાણી લેવાની ૬૧, દાગીના પહેરવાની ૬૨, ચરણપૂર્તિ કરવાની અથવા છેલ્લા પદમાં ગોઠવેલો ઉત્તર જાણવાની ૬૩, અને પ્રશ્ન પૂછવાની ૬૪, આ ક્ષીની ચોસઠ કળાઓ છે.

૧ જાણનાર બાળક. ૨ ખીજો.

‘રાજસુતા સો પ’કિત પાસે’, પટે’ ગુણે’ ગુરૂ ગ્રંથ અભ્યાસે;
નરપતિ હૃદય ઉદ્ધાસે;

અન્ય દિવસ ‘શ્રુતુ ગ્રીષમ કાળે’, સોજન કરી આવી નેશાળે’,
નિદ્રા લહી સા બાળે’. ૫

તિલુ અવસર સો શેઠકુમારે’, બાલક અવરતણે’ પરિવારે’,
રમતિતણે અધિકારે’;

કુમરી વસાંચલે’ અભિરામ, ગાંઠી બાંધી દીઠી જામ,
કુમરે છોડી તામ. ૬

કાંઠી સાત હતી તે લીધી, બાલક એકતણે કર દીધી,
શીખામણ સી દીધી;

એટલાની જે સુખડી આવે, ચઢિતામાહિં જઈ જે દ્યાવે,
તે મુજ મિત્ર કહાવે. ૭

તે બાલક ચોટે જઈ જાણી, અતિ મીઠી દીઠી શુભધાણી,
કુમરને આપી આણી;

નિશાળીઆ સકળને’ સાથે’, વિહચી દિયે’ કુમર નિજ હાથે’,
કુમરી જાગી તાથે’. ૮

(ઢાળ ૪ થી-દશી ચોપાઘની.)

કુમરીને’ કહે’ શેઠકુમાર, ભાગ સુખડીનો સુ વિચાર;
રાખી મૂક્યો છે તુમતણે’, તે આરોગીને પછે’ લણે. ૧

તવ કુમરી બોલી પઠવઠી, એ આણી કુણુહે’ સૂખડી;
વળતું કુમર કહે’ શુધ વાત, તુમ ‘વસાંચલે’ કાંઠી સાત. ૨
મે’ તે લેઈ અણાવી એહ, મ ધરે ચિત્ત અવર સંદેહ;

૧ રાજની કુમરી. ૨ ઉંહાળાની મોસમ. ૩ કપડાને છેડે
સાત કાંઠી બાંધેલી હતી તે મે’ લઈ લીધી અને તેની આ સુખડી
ખરીદી લાવેલી છે.

અતિ 'ચટકી' ભઠી તે સુણી, કુમર પ્રતે' કહે રે 'અવશુણી. ૩
 તું કિહાંનો મોટો એવડો, જે 'સુજ' કહ્યા વિના પરગડો;
 સુખડી આણી વયભે' કરી, તે' સુજ સૂતી વેચી ખરી. ૪
 'અરથ પારકો લેઈ 'વ્યય લીધ, પોતે' સોહુ ભલાઈ કીધ;
 એ તુજ કળા કુણે' શીખવી, ઇમ કીરતિ નહીં વાધે' નવી! ૫
 પશુ મેં લેઈ સકળ તુમ લહિયા, પ્રાહિં પ્રપંચી હોએ વાણિયા;
 વળી વિશેષે' ઘીકા દ્રેઠ, કુમર તસાસિત ફૂલણુ શેઠ. ૬
 જો પ'ડયે બોલાવ્યો બહુ, તો તે' અવશુણી નાખ્યો સહુ;
 નિશાળીઓ વડો જો કહ્યો, તો ફૂલીચુ' ચોળો થયો. ૭
 કુમર કહે' તું થોડે કામિ, કાંઈ 'વદે એવડી વિરામી;
 'કરત સાત કાંડીએ' કિચુ', જે તુજ દુખ લાગે' છે' ઇચુ'. ૮
 કુમરી કહે' તુજને' ચુ' કાજ; સાત કાંડીએ' લેઅત રાજ;
 સુણી કુમર અણુબોલ્યો રહ્યો, 'ડંસ સોઇ મનમાંહિં' બહ્યો. ૯
 પિતા એહનો આ પુરધણી, કિમ ઉત્તર વાળું એ ભણી;
 વળી પ્રસ્તાવ લહીસે ચઢા, સઘળાં કાજ કરીસે તઢા. ૧૦
 જે 'પ્રસ્તાવતણો હુએ બાણ, તેહતું' સઘળે થાય વખાણ;
 નવિ થેએ માણસ 'વાઉળાં, રમાડિયે 'છોડ રાઉળાં. ૧૧
 ઇસી 'વિમાસણ સૂધી કરી, પછે' ન બોલાવી કુંવરી;
 અનુકમે' તે બહુ ગુણ કળા, શીખ્યાં શાસ્ત્ર અર્થ આમળા. ૧૨
 જૈનાચારીજ પાસ વિચાર, શીખી 'કર્મગ્રથ અધિકાર;
 'સઘચણી ને' 'જેત્રસમાસ, તેહતણો કીધો અભ્યાસ. ૧૩
 સુરસુંઢરી કુમરીએ' વળી, પાસે' સાધવીને' મન રૂળી;

૧ ગુસ્સો બતાવીને. ૨ ફુગુંણી-નકારી ટેવવાળા. ૩ પૈસો.
 ૪ વાપરી નાખ્યો. ૫ બોલે. ૬ કૃત્ય-કામ. ૭ દાવ લેવાનો નિશ્ચય
 કર્યો. ૮ સમય. ૯ દીવાનાં. ૧૦ રાજ્ય કુટુંબનાં સતાનો. ૧૧ વિચારણા.
 ૧૨-૧૩-૧૪ એ જૈનધર્મનાં પ્રકરણો છે.

એક 'અભિગ્રહ લીધો સાર, નિત 'અઠોત્તરસો નવકાર. ૧૪
 મેં ગુણવા મન લાવે' કરી, જા' શરીરે' હુએ ચેતના ખરી;
 નવકારસીતહું 'પચખાણુ, પાણું દેહ ધરે' જિહાં પ્રાણુ. ૧૫
 અન્ય દિવસ પંડિત પરવરી, અમરકુમર ને' સુરસુંદરી;
 રાજસલામાંહિં ઉદ્ભટ ધરી, બેહુને' આબ્યો તેહી કરી. ૧૬
 રાજસલા પૂરાણી જિહાં, શેઠ ધનાવહ બેઠો તિહાં;
 તે બેહુ દેખી સરીખાં રૂપ, મનસ્થુ' તવ આચરિયો ભૂપ. ૧૭
 કુમરી કુમર બેસારી પાસિં, નરપતિ 'જ'પે મન ઉદ્ભાસિં;
 તુમે બેહુ કરો શાસ્ત્રસંવાદ, સલામાંહિં મન કરી પ્રસાદ. ૧૮
 રાજા જ'પે અમરકુમાર, પ્રથમહ પૂછે પ્રશ્ન ઉદાર;
 સલા સમખ્ય રાય 'અનુમતે', પૂછે' કુમર કુમારી પ્રતે. ૧૯
 કહેા કુમરી શૂરો કુણુ કહ્યો, તુમો માનવી નિપુણુ કુણુ લહ્યો;
 કુણુ વક્તા ઠાતા બાલિકે, બોલો તુમે જાણ્યા હોય જિહે'. ૨૦
 કહે' કુમરી શૂરો તે' સરે, જે ઇંદ્રિ 'પાંચે વશ કરે;
 નિપુણુ તેહ જે ગર્વ ન ધરે, પુણ્યતણે પંથે' અણુસરે. ૨૧
 તે વક્તા કહિયે સંપન્ન, જે ઉપગારી વહે વચનન;
 'અભયદાન દે' તે ઠાતાર, શાસ્ત્ર માંહિં'છે ઇંદ્રો વિચાર. ૨૨
 સત્ય વચન રાજાનાં સુણી, સલા સહુ મન રંન્યા ગુણી;
 કુમરી કહે' હું, પૂછું જેહ, સુજ પ્રત્યુત્તર દેન્યો તેહ. ૨૩
 કવણુ ચોર કુણુ પંડિત હોય, કુણુ બલવંત સંત કુણુ ભોય;
 કુમર કહે ચોરે' પરમન્ન, સોઇ ચોર સાંભળો સુજન્ન. ૨૪

૧ બાધા-આખડી-પ્રતિજ્ઞા. ૨ એકસો આઠ નવકાર મંત્ર
 જપવા. ૩ જ્યાં લગી જીવમાં જીવ હોય ત્યાં લગી પ્રત્યાખ્યાન પાળીશ.
 ૪ બોલો. ૫ વિચાર પ્રમાણે. ૬ જીભ, આંખ, કાન, નાક અને
 સ્પર્શ એ પાંચે ઇંદ્રિયોના વિકારવિવાસ કબજે રાખે. ૭ કોઈના
 જીવને જરાપણુ ત્રાસ-હર દુઃખ ન પેદા થાય તે અભયદાન.

સલા-રંજવે' જે વાણીએ, સો 'લોકે પંડિત જાણીએ;
 ચૂએ' લીડે સોઈ બલવંત, પર હુઃખે' દુખીઓ તે સંત. ૨૫
 રાજાદિક કહે' સાચું કહ્યું, કુમરી કહે મે' નવિ સદહ્યું;
 મોટો કહિયે' મનમથ ચોર, કરે એકલો ત્રિભુવને' સોર. ૨૬
 તેહને' જીયે તે બલવંત, શત્રુ મિત્રહ દષ્ટિ લજત;
 ચિત્ત ધરે' જે તત્ત્વજ્ઞાન, તે પંડિત બોલ્યો 'પરધાન ૨૭
 રાય કહે બેહૂ કહ્યું તુમે, સકળ પ્રમાણ કર્યું તે અમે;
 વળી સમસ્યા કહો દોઈજણા, તુમ 'જીભડા કીજે ભામણા. ૨૮
 કુમરી કહે સાંભળો કુમાર, હું જે કહું તે સમસ્યા સાર;
 સલા સકળ દેખતાં સાર, બેઈ કહેને જાણુ વિચાર. ૨૯
 'પદમક્ષર વિષુ 'લશ માહિંલો, બીજ અક્ષર વિષુ પદ પાછિલો;
 નહી ભલો છે ત્રીજે' કરી, ચોથા વિષુ બાપા આસુરી. ૩૦
 આર એકઠા મેળી ભેડ, સોઈ જાપી પાતક મળ ઘોઈ;

(કુમરોવાચ)

શ્રી જિનશાસન કેરો સાર, ચિંહું અક્ષરે શ્રી નવકાર. ૩૧
 પદમક્ષર વિષુ 'મૃગપતિ ધામ, બીજ અક્ષર વિષુ 'દેવી નામ;
 અંત્યક્ષર વિષુ કિંપિ ન હોય, 'મરતકે' સુર દેઈ તું ભેઈ.
 (સુરસુંદરી.) ૩૨

૧ જગતમાં. ૨ કામદેવ. ૩ ઉત્તમ-મોટો. ૪ જીભનાં ઓવારણાં
 લપથે-અલિહાર જાથે. ૫ પહેલા અક્ષર વગર. ૬ નવકાર શબ્દમાંથી
 પહેલો અક્ષર બાદ કરવાથી ૫ ર લ વ શ ષ સ હ એ વણોમાંથી
 લ જની વચ્ચેનો વકાર વર્ણ છે. બીજો બાદ કરવાથી ૫ ક બ ભ
 મ તેની પાછળનો નકાર વર્ણ છે. ત્રીજો બાદ કરવાથી ન વર એટલે
 એઈ નહીં એવો શબ્દાર્થ થાય છે. અને ચોથો બાદ કરતાં યવન
 બાપાનો એક શબ્દ થાય છે. ૭ સિંહનું રહેઠાણ દરી એટલે શુદ્ધ.
 ૮ સુરી એટલે દેવી. ૯ સુંદ એટલે કશું પણ નહીં. એટલે કે 'સુંદરી'

(૨૬૪)

સુરસુન્દરી-રાસ.

(કન્યા પ્રાહ.)

પદમક્ષર વિણ મ કહો કોઈ, મધ્યક્ષર વિણ જિનવર-જોઈ;
છેહલ્યા વિણ હોઈ કરે નિવેધ, તે તું જાણે ચતુર સુખોધ.
(અમર.) ૩૩

(અમરકુમર પ્રાહ.)

પદમક્ષર વિણ ઉલી કહો, મધ્યાક્ષર વિણ કહિયે' મ હો;
અંત્યાક્ષર વિણ અન્ને' રહી, સોહો' નિત તુજ શિર સા રહી.
(રાખડી.) ૩૪

(કન્યા પ્રાહ.)

પદમક્ષર વિણ હિયે મ રાખ, ખીઅ વિણ નામ મનોહર ભાખ;
અંત્યાક્ષર વિણ પાડતો રખે, તસ ઉપમા દીજે' શશિસુખે.
(કમળ.) ૩૫

શબ્દની આ વર્ણલેખ સદા છે. એ શબ્દની શરૂઆતમાં સુર શબ્દ જોડીને તું તપાસી જો-મતલબ કે એ જોડણીથી સુરસુન્દરી એવું નામ તૈયાર થાય છે. અમર શબ્દમાથી અ બાદ કરતાં મર શબ્દ થાય તે મરવું કોઈને કહેશો નહીં; કેમકે એ અપશબ્દ-અપ્રિય છે. મ બાદ કરતાં અઢારમા અર જિનેશ્વરનું નામ વંચાય છે, અને છેલ્લો ર બાદ કરવાથી અમ થાય છે એથી મર અને અર એ બેઉ શબ્દનો ભાવ હડી જાય છે અને પોતે, એવો અર્થ સૂચવે છે તે તું પોતેજ છે. અમર કુવરે કહ્યું-રાખડી શબ્દમાથી પહેલો અક્ષર બાદ કરતાં ખડી-ઉભી એ અર્થ સૂચવનાર શબ્દ થાય છે. ખ બાદ કરતાં રાડી એટલે લઠાઈ તે કોઈ વખત પણ ન થાઓ. અને ડી બાદ કરતાં રાખ રહે છે તે અજ રખેળવામાં આવે છે. કન્યા બોલી-કમલ શબ્દમાથી ક બાદ કરતા મળ-મેલ રહે તે હૃદયમાં ન રાખવો. મ બાદ કરતા કલ એટલે મનોહર બોલી રાખવી. લ બાદ કરતાં કમ એટલે ઝાઝાપણું તે તું રખે મ્નેહમા ઝાઝાચ પાડતો. કેમકે કમલની ઝોપમા ચદ્રમા જેવા મો વાળી સ્ત્રીને 'કમલવદને' એવા સુખો-

..(કુવર પ્રાહ.)

પદમક્ષર વિણ કૈા મત કરો, ખીન્નક્ષર વિણ કાં ઉચરો;
અંત્યક્ષર વિણ વરીઓ રમા, તેહને લોચન તુજ ઉપમા.
(હરિણ.) ૩૬

(કુવર પ્રાહ.)

પદમક્ષર વિણ બાલક કાન, ખીન્ન વિના નવોઠા માન;
અંત્યક્ષર વિણ ઝીણો સાર, સા કામિની અહેં અણુગાર.
(લાકડી.) ૩૭

(કુવર પ્રાહ.)

પદમક્ષર વિણ પુઠવીકાય, ખીન્ન વિના પંખિણી કહાય;
દીરઘ વિણ અંત્યક્ષર હીણુ, સહુ વંછે સઘળે લઘુ લીણુ.
(સૂખડી.) ૩૮

ધનથી અપાય છે. કુવર બોલ્યો—હરિણી શબ્દમાંથી હ બાદ કરતાં
રિણી થાય છે તે દેવાદાર કાઈ થશે નહીં-દેવું કરશે નહીં. રિ
બાદ કરતાં હણી શબ્દ થાય છે તે હણી-મારી નાખી એવો શબ્દ
કેમ બોલોછો ? છી બાદ કરતાં હરિ-વિષ્ણુ તે તો લક્ષ્મીએ વરેલ
છે તે હરિણના નેત્ર જેવાં તારાં નેત્ર છે. કુમરી બોલી—લાકડી
શબ્દમાંથી લા બાદ કરતાં કડી થાય તે બાલકના કાનમાં (મુરકી-
વાળી-કડી) હોય છે. ક બાદ કરતાં લાડી થાય છે તે ઉછરતી સ્ત્રી
એવું સૂચવનાર શબ્દ થાય છે. ડી બાદ કરતાં લાક શબ્દ ઝીણો
સાર-કાર્ણ સૂચવનાર છે. તે સ્ત્રીને (લાકડી-દાંડાને) અણુગાર
-મુનિ હાથમાં ગ્રહણ કરે છે. કુવરે કહ્યું—સૂખડી શબ્દમાંથી સુ
બાદ કરતાં ખડી-ખીત ધોળવાની થાય છે તે પૃથ્વીકાયના ભેદથી
પેદા થયેલી છે. ખ બાદ કરતાં સડી થાય છે તે (સડો ને) સડી
(પોપટ ને) પોપટી પક્ષિણી થાય છે. તેની ન્હાના મોટા જીવો
સહુએ ચાહના રાખે છે.

ધણિ પરિ કહી સમસ્થા થણી, રાય શેઠ રંજયા બેહુ સુણી;
 'પંડયો સંતોખ્યો શુભ પરે', સહુકો પુહુતું નિજ નિજ ઘરે'. ૩૯

(હાળ પ મી-રાગ રામથી.)

રાય કહે' રાણી પ્રતિ', સુણો કામિનીલ,
 વાત અપૂરવ એક, ગજગામિનીલ;
 એ કુમરી સુરસુંદરી, સુણો કામિનીલ,
 શીખી વિનય વિવેક, ગજગામિનીલ. ૧

ચોસઠ કળા કુશળ હવી, સુણો કામિનીલ,
 જાણે શાસ્ત્રવિનોદ, ગજગામિનીલ;
 દેખી 'સુતાની આતુરિ, સુણો કામિનીલ,
 સુજ મન થાય 'પ્રમોદ, ગજગામિનીલ. ૨

ચૌવન વય પૂરણ હવી, સુણો કામિનીલ,
 રૂપતણો ભંડાર, ગજગામિનીલ;
 રાજધાની 'પંચમાણી, સુણો કામિનીલ,
 ગુણ નવિ લાભે' પાર, ગજગામિનીલ. ૩

'શશિવદની 'મૃગલોચની, સુણો કામિનીલ,
 'સિંહ હરાવે લંક, ગજગામિનીલ.
 'પાણી ચરણ ભેઈ એહના, સુણો કામિનીલ,
 પદમ લીલું જઈ પંક, ગજગામિનીલ. ૪

એ સરીખો વર કુણ હસે', સુણો કામિનીલ,
 અમ મન ચિંતા એહ, ગજગામિનીલ;

૧ અધ્યાપક-મહેતાજી. ૨ પુત્રીની ચતુરાઈ. ૩ આનંદ. ૪ કામદેવતો અમલ. ૫ ચંદ્રમા સરખા શીતળ તેજવંત મહોવાળી. ૬ હરિણના સરખાં અણિયાળાં પાણીદાર તેજસ્વી નેત્રવાળી. ૭ સિંહ સરખી પાતળી કમરવાળી-અર્થાત્ કમરનો લંક સિંહના કટિલંકને ચરમાવે તેવો છે. ૮ હાથ પગની લાલાશ ભેળતે કમળ પણ કાદવમાં ધ લીન થયા.

- સરિખા સરિખી જોડી મિલે, સુણો કામિનીલ,
તો વાઘે બહુ રનેહ, ગજગામિનીલ. ૫
- મેં રપટ લિખી અણાવીઆ, સુણો કામિનીલ,
રાજકુમાર બહુરૂપ, ગજગામિનીલ;
પણુ એ યોગ જોકુ નહિ, સુણો કામિનીલ,
વળીવળી ભાખે ભૂપ, ગજગામિનીલ. ૬
- નગરશેઠ છે આપણો, સુણો કામિનીલ,
વ્યવહારીઓ સુભણ, ગજગામિનીલ;
નામે ધનાવહ ધનધણી, સુણો કામિનીલ,
પાળે જિનવર આણ, ગજગામિનીલ. ૭
- પુત્ર અનોપમ તેહનો, સુણો કામિનીલ,
સકળ કળા શિણુગાર, ગજગામિનીલ;
રૂપે અમર હરાવીએ, સુણો કામિનીલ,
નામે અમરકુમાર, ગજગામિનીલ. ૮
- એક નેશાળે બેહુ ભણ્યાં, સુણો કામિનીલ,
સુતા આપણી સોય, ગજગામિનીલ;
સરિખા સરિખી છે કળા, સુણો કામિનીલ,
રૂપે સરિખાં હોય, ગજગામિનીલ. ૯
- શાસ્ત્ર-સંવાદ કરાવીઓ, સુણો કામિનીલ,
સલા માંહિ મેં કોડી, ગજગામિનીલ;
બિહુ તવ સરિખાં પરખિયાં, સુણો કામિનીલ,
એ દીસે સરિખી જોડી, ગજગામિનીલ. ૧૦
- ચિત્ત રૂપે જો તાહરે, સુણો કામિનીલ,
તો કીજે એ વાત, ગજગામિનીલ;

કુંઝર વ્યવહારીતણે, સુણે કામિનીલ,
કરો 'યુવતિ' યામાત, ગજગામિનીલ. ૧૧

(કામિની પ્રાહ.)

કહે' રાણી રતિસુંદરી, સુણે કંતાલ,
જે પ્રીતિ ચિત્ત આવે, શુભવંતાલ;
તે કીજે અતિ ઉલટ ઘણી, સુણે કંતાલ,
તુમ 'દાસી' મનભાવે, શુભવંતાલ. ૧૨

તુમ 'ચરણાંબુજરેણુકા, સુણે કંતાલ,
હું છું અહનિશિ દેવ, શુભવંતાલ;
કુણુ વિચારે' સુજ પૂછીઓ, સુણે કંતાલ,
તે 'આયસ' દિઓ હેવ, શુભવંતાલ. ૧૩

રાય કહે' પુત્રી પ્રાહિં, સુણે કામિનીલ,
માયને' વલ્લભ હોય, ગજગામિનીલ;
તસ જનનીને' નિમ રૂચે', સુણે કામિનીલ,
તિમ કીધે' સુખ હોય, ગજગામિનીલ. ૧૪

(દુહા)

શેઠ તેહાવી નૃપ કહે, અમ બહુ ઉપનો રંગ;
તુમસું સગપણુ નેહીએ', કીજે વિહવા જંગ. ૧
અમ પુત્રી સુરસુંદરી, તુમ 'સુત' અમરકુમાર;
પાણિઅહણુ કરાવીએ', યુગતો એહ વિચાર. ૨
વળતું શેઠ વચન વહે', 'પ્રભુતું' વચન પ્રમાણુ;
અમે સેવક છું 'રાઉળા, 'વહું' મસ્તકે તુમ આણુ. ૩

૧ સ્ત્રી. ૨ જમાઈ. ૩ આપશ્રીના હુકમને આધિન રહેનાર
હું દાસી સ્વરૂપના મનમાં એ વાત ગમે છે. ૪ ચરણ કમળની ધૂળ.
આસા. ૬ પુત્ર. ૭ પૂજ્ય પુરુષરૂપ આપતું. ૮ રાજની-સરકારના
ઓ. ૯ આસા માથે અંગિકાર કરે' છું.

તુણે સુજને આયસ્થુ, તે 'શુભ કીજે' કાળ;
 ઇણિ વાતેં અમો હરખીઆ, ઉલ્લટ અધિકો આજ. ૪
 (હાળ ૬ ફી-તથાપિ કહું છું એટલું, દેશી એ રાગ-કેદારો.)
 રાય શેઠ બિહુ જણા; ઇમ વિચાર કીધા મનતણા;
 તેડાબ્યા પંડિત ચોતિધી, 'વિન્હાચી વાત સકળ લખી. ૧
 તવ લીધું લગન ઉતાવળું, વળી સકળ દોષ વર્જિત ભણું;
 કંકોતરી સઘળે પાઠવી, સવિ સુજન વર્ગ હુર્જેં હળી. ૨
 મંડપ-રચના મંડાવીએ, 'જનપદથી દુઃખ છંડાવીએ'
 'અપરાધી જન છોડાવીએ', 'માગધ જન કર ઉદ્ધાવીએ'. ૩
 ઘરે ધવલ મંગલ ગવરાવીએ, વિધિ જવારા વવરાવીએ;
 ખહું નગર શોભાવિરચાવીએ, ખેલાવિધિ 'પાત્ર નચાવીએ'. ૪
 ઘરે સળળ લોક પધરાવીએ, ભલાં લોજન ભક્ષિ કરાવીએ;
 વસ્ત્ર 'આભરણાદિક પોષીએ', 'પ્રત્યેકે' સુજન સંતોષીએ'. ૫
 દારિદ્ર દુખિયાનાં ચૂરિયે, યાચક જન 'વંચિત પૂરિયે';
 'પરિવલ મન લાહો લીજિયે', વિહવા વિધિ સઘળો કીજિયે'. ૬
 હવે લગન-દિવસજ આવીએ, વરવહુ ખહું નહવરાવીએ;
 શૃંગાર સકળ પહિરાવિયે, વાજિત્ર અનેક વળાવિયે. ૭
 મંડપ મહાજન મેલાવિયે, અતિ ઉચ્છવ જાન ચલાવિયે;
 વર તોરણ દ્વાર સિધાવિયે, ભરી મોતીથાળ વધાવિયે'. ૮
 તિહાં સાખી અગનિ સમાચરી, સુરસુંદરી અમરકુમરે' વરી;
 પહિરામણી રાયે' સર્મળ કરી, વર મંદિર પોહતા પરવરી. ૯
 નરનારી જોડી ભલી મળી, ખિયૂરે' મંદિર મનિ રૂળી;

૧ હુકમ કરમાવ્યો. ૨ ઉત્તમ-ત્રેષ્ઠ કામ કરો. ૩ વિવાહની.

૪ દેશી. ૫ ગુન્હેગારોને. ૬ ભાટ ચારણ યાચક. ૭ નાચનારી
 પાતરોનો નાચ પડાવિયે. ૮ દાગીના. ૯ દરેકને. ૧૦ માગણની ઇચ્છા,
 પૂર્ણ કરિયે. ૧૧ પુષ્કળ.

નિત પંચ વિષય સુખ ભોગવે, યૌવન વય યુગતિ ભોગવે. ૧૦
 ૧નખમંસતણી પરિ પ્રીતડી, ન ખમે તે વિરહ કદા ધડી;
 સુખે ખોલે વાસર રાતડી, ભેદ ન લહે આતપ છાંયડી. ૧૧
 હવે શેઠને સાર વધામણી, આવી જખ ખાર વાહણતણી;
 ખહુ વજ્રે પૂરિત આવીઆં, વાહણ શાહતણે મન ભાવીઆં ૧૨
 મંદિર સ્ત્રવિ વસ્તુ ભરાવીઆં, લેખાં સુત પાસે કરાવીઆં;
 બ્યાપારતણો રસ ભાવિયો, તવ પુત્રે પિતા બોલાવિયો. ૧૩
 કહે સાંભળો સાચી વાતણ, પરદેશે ચલાવો તાતણ;
 બ્યાપાર કરેવા સુખ પ્રતિ, જિમ લખમી મેળું તુમ પ્રતિ ૧૪
 સુખ મન એ ઉલ્લટ ભપનો, નહિં થઈ રહું મેંડક કૂપનો;
 બાલપણે નામ ન વિસ્તરે, તિણ આગળ અરથ ન કો સરે. ૧૫
 સુણિ વચન અપૂરવ વચ્છતણાં, તવ જલ ભરી લોચન આપણાં;
 કહે સાંભળ અમરકુમારણ, નહિં લખમી આપણે પારણ. ૧૬
 તે વિલસો જિમ રૂચિ આવેણ, પરદેશે જતું કિમ લાવેણ;
 સુખ પ્રાણથકો તું વહાલોણ, ખિણ એક અલગો મમ થાઓણ. ૧૭
 કહે કુંઅર ધન નિજ તાતનું, વિલસે ધિગ લુવિત તેહનું;
 જો નહીં દો જાવા હઠ કરી, તો મૂકિય લોજન પરિહરી. ૧૮
 મન નિશ્ચય સુતનો જાણીઓ, તવ શેઠ ધનાવહ વાણીઓ;
 વળી પ્રવહણ ખારે સજ કરે, ચર વસ્ત કયાણાં લેઇ ભરે. ૧૯
 આશીષ લેઈ શિર માચની, વળી પામી આજ્ઞા રાયની;
 જવ ચાલે કુમર ઉલટ ધરી, તવ બોલે ઇમ સુરસુન્દરી. ૨૦

૧ નખ અને માંસની વખાણવા લાયક પ્રીતિ છે એટલે કે એક
 એકથી છૂટા પડતાં મહા દુઃખ થાય છે. ૨ તડકો. ૩ કૂવાનો
 દેડકો કૂવામાંજ રહી રમ્યા કરે. ૪ કામ ફતેહમંદી ન પામે. ૫ પસંદ
 પડે છે.

(ઢાળ ૭ મી રાગ માલવીગાડી.)

સુરસુંઠરી કહે' શિરનામી, સુણો વીનતી એક સુજ સ્વામી;
 તુમે ચાલવું છે પરદેશ, હું સાથે તુમારે' આવેશ. ૧
 આધારજી વચન મ ચૂકેા સુજ એકલી ઘેર મ મૂકેા;
 તુમે પ્રાણ પ્રાહિં સુજ બહાલા, ન ખમાયે' વિરહના બાલા. ૨
 માત 'તાત ને સસરા સાસુ, પીઠિ વિણ ન ગમે' કે 'પાસુ';
 સુજ તેડો પ્રીઠિ સંઘાતે', 'એ સુજ દીધી તુમ તાતે'. ૩
 નહીં તેડો એ સુજ નાથ, નહીં મેહલું તુમચો સાથ;
 મમ કહિચો ખાલી વચન, એ સાચું માનજો મન. ૪
 તુમ વિણ દિન દેહિલ્યો થાય, વળી જૂરંતાં રાતિ વિહાય;
 બહુ લોક કલંક ચડાવે', વાહલા વિણ રહિયું કિમ લાવે'. ૫
 ભરતાર કહે' સુણ સાચું, તું કાજ કરે' કાં કાચું;
 નરને પગખંધન નારી, મારજે' એ ચિત્ત વિચારી. ૬
 કામિની કહે' દેહની છાયા, અલગી કિમ રહે વરરાયા;
 તિમ હું પ્રીઠિ જુઠં ન થાઉં, તુમ ચરણ સદા 'આરાહું'. ૭
 માયે' તાયે' ઘણું સમજાવી, પણ વાત ન કામિનિ 'લાવી;
 ભરતારની સાથ ચલાવી, કિમ છૂટે' પદારથ 'લાવી. ૮
 વાણોતરના પરિવાર, વહુ સાથે' અમરકુમાર.
 વલ્લભાને' સાથે' લેઈ, આલ્યા પ્રવહણું જેસેઈ. ૯
 કુંવર કુમરી મન પ્રેમે', બહુ પંથ 'ઉલ્લંઘ્યો જેમે';
 સીંહલદ્વીપે' જાવા હીંડે, ચક્ષુદ્વીપ આબ્યો વિચ નીડે' ૧૦
 પ્રવહણુ તિહાં છીપી રાજે', 'નિર્ધારિક સઘળા ભાજે';
 ઇણે' દ્વીપે' છે મીઠાં પાણી, તે ભરીએ મીઠું જાણી. ૧૧

૧ પિતા. ૨ પડખુ. ૩ આપને મારા પિતાએ પરણાવી છે.
 ૪ આરાહું—સેવ્યા કરૂં. ૫ પસંદ ન આવી. ૬ યનાર વસ્તુ કેમ
 થયા વિના રહે. ૭ ક્ષેમ કુશળ સાથે ઘણો માર્ગ જાળવ્યો. ૮ ખલાસી.

અહીં રહીવું રાત ન સુણિયે, રહે તેહને યક્ષે હણિયે;
 એહ કારણે 'શીઘર થાઓ, જલ ભરવા વાર મ લાઓ, ૧૨
 એહ સૂધી વાત સંભાવી, યક્ષદ્વીપમાંહિ' લોક આવી;
 પૂરવલાં પાણી છાંટે, મીઠાં જલ ભરવા માંડે. ૧૩
 તવ અમરકુમર નિજ કેહી, ઉતર્યો સુરસુંદરી તેહી;
 કૌતુક જોવા દ્વીપ માંહિ, આવી બેઠો એક 'તરૂં છાંહિ'. ૧૪
 તિહાં જોયાં વાડી આરામ, થાકી કુમરી બિણિ તામ;
 શિર ફેઈ કંત' ઉસંગે, સુરસુંદરી 'ચોઢી રંગે'. ૧૫
 નિદ્રાવશ હુઈ સા બાળા, તવ કુમર કરે ચિત્ત ચાળા;
 સંભારી સા પૂરવ વાત, નિશાળની કાઠી સાત. ૧૬
 લઘુપણે મેં એહની લીધી, મુજ 'ગાળિ તિહ ભણી દીધી;
 સંભાર્યાં સઘળા બોલ, ચિત્ત નિહુર થયું નિટોલ. ૧૭
 એહની સાત કાઠી આપું આજ, કિમ લેસેં જોઇએં રાજ;
 ઇસી ચિત્તે 'કુણુદિ વિસારી, સૂતી મેહલી વનમાંહે નારી. ૧૮
 કુમરે' મતિ કીધી ઉધી, સૂધો તિહાં નિમડિઓ કુણુદિ;
 શુભ વાત ન એહો શુધ્ધી, સા બાલા 'નેહ વિલુધ્ધી. ૧૯
 સાથિ' તેહીને' શો કોધી, કર્યું કામ બે ન કરે 'લોધી;
 થયો દેખત સૂધો અધી, તસ 'ચીરે' કાઠી બધી. ૨૦
 લિખ્યા અક્ષર ત્યજી લાજ, ઇણિ કાઠીએં લેજે રાજ;
 ઇમ કીધી 'કરણી દુષ્ટ, સૂતી મેહલી આલ્યો. ૧૧'પાપિષ્ટ. ૨૧
 પડ્યો કોધતણે વશ પ્રાણી, તવ યુદ્ધિ સકલ મુંઝાણી;
 કર્મ શાં શાં ન કરે જાણી, રસ દેવતણું મન આણી. ૨૨

૧ શીઘ્ર-જલ્દી. ૨ ઝાડ. ૩ જોળામા ૪ સુષ ગઈ. ૫ ગાળા
 ખરાબ વચન. ૬ નહાર. ૭ નહારી યુદ્ધિ. ૮ સ્નેહમાં લુબ્ધ થયલી-
 બધાયલી. ૯ પારધી-શિકારી. ૧૦ સાડીને છેડે સાત કાઠી બાંધી.
 ૧૧ ખરાબ કામ. ૧૨ પાપકર્મ જેને વહાણુ છે એવા તે અમર કુમારે.

કરે' પુણ્યતણી સવિ હાણી, વળી પૂરે' પાપહ ખાણી;
 જુઓ પાપિણી શામારાણી, ઇચ્છારમે' અંગ વખાણી. ૨૩
 વળી પાલક અલબ્ય અનાણી, મુનિ પાંચસે' પીલ્યા ઘાણી;
 પરશુરામ સંભૂમ કમાણી, ઉપદેશમાળા જુઓ વાણી. ૨૪
 કોથ ખાળે' સંયમ છાણી, જુઓ કરડી કુરડ અહિનાણી;
 ઇમિ યોલે' કેવલ પ્રાણી, પીઓ સમરસસાકરવાણી. ૨૫
 જુઓ ભટાઅચ્ચકારી, કોથે' સુખ-શાતા હારી;
 આઠમે' અંગે' ગયસુકુમાળ, સસરો લહે' દુઃખ તત્કાળ. ૨૬
 કુરગડૂ મહા મુણિદ, ઉપશમથી લહે' મહાનંદ;
 ઇમિ 'આગમ-વચન સંભારો, 'મુવિવેકી કોથ નિવારો. ૨૭
 કોથે' સોઈ હુઓ કઠોર, અળળાત્યું આંગમ્યું ભેર;
 માંણસ રૂપે' થયો ઢોર, જાણી કીધું પાપ અઘોર. ૨૮
 સૂતી એકલી વનમાંહિં છોડી, જઈ સાથને' કહે' વાત ભેડી;
 જખ્યે' મુજ નારી મારી, ચાલો વાહણ વેગ હંકારી. ૨૯
 હવે લાગ ન કોઈ રહ્યાનો, વાત એ સવિ સૂધી માનો;
 ઇમ કહી ચલાવ્યાં વાહાણ, 'માંડ રોવા લાગ્યો 'અભાણ. ૩૦
 અતિ ફદન કરે' સવિ લોક, કુમરીનો ધરે બહુ શોક;
 કોથ હીજે' પરને' 'ફેક, 'કૃતકર્મ ન છૂટે' રોક. ૩૧
 (ઢાળ ૮ મી—રાગ પરજિયો વા રામથી.)
 ભગીરે પાછળ અળળા એકલીરે, અંદ્રવદની ચિહુંદિશિ ચાહરે;
 ગ્રીઉડા ન દેખે' પાસે' પદમનિરે, તવ ઉપનો અંતર'હાહરે. ૧
 છાનો છુપિને કંતા કિહાં રહ્યોરે, તુજવિણ દોહિલી'ઉભડરે;
 હામું ન કીજે' વલહા'વેડમે'રે, વળી મોહન સુખડું દેખાડરે.
 છાનો ૦ ૨

૧ પિસ્તાલિસ નિનાગમ. ૨ વિવેકવાળા જનો. ૩ પરાણે
 પરાણે. ૪ અસાની. ૫ ફેકટ. ૬ કરેલાં કર્મ. ૭ બળતરા. ૮ ઉઝડ
 સ્થાનકમાં. ૯ નિર્જન-જ્યાં મનુષ્ય જાનરે ન પડે તેવા જંગલમાં.

આવેને આધારજી ઉતાવળારે, અમીએ ઠારે મોરી આંખરે;
 સાદ કરીને હુંસે સનેહવારે, ઉત્તર વળતો ભાખરે. છાનો. ૩
 માતપિતાનો મોહ મેં મેહલીઓરે, લીધો એક તહારો સાથરે;
 તુજમ્યું જીવડો હું જલપી રહ્યોરે, વિરહે મ પીડો પ્રાણનાથરે.
 છાનો. ૪

પરણી તરૂણી વાહલા વેલડીરે, પ્રેમ-જલપાએ સૂકાયરે;
 વચનસુધારસ સિંચીએરે, તો નવપલ્લવ થાયરે. છાનો. ૫
 જલ વિષુ જિમજલચારી જીવડોરે, તિમ તુજ વિષુ મુજ થાયરે;
 હાસુરે વિખ હાસુ હવડાં હોયસેરે, કાં કોનું કાળજી વિલાયરે.
 છાનો. ૬

નિરખો સલૂણે સ્વામી નયણુલેરે, રે રઠીઆળા મિત્તરે;
 ફેળી વિલવિલતી બાલિકારે, કાં ન કરે કુંળું ચિત્તરે. છાનો. ૭
 રચણુડીહુરે માહરા બાળતુરે, તુતો માહરા હિયડાનો હારરે;
 હીરે જડી શિર-ઘાટડીરે, સકળ શરીર-શૂંગારરે. છાનો. ૮
 તુતો જીવન માહરા જીવનોરે, મોરા હિયડાનો હંસરે;
 બાલપણે આપણુ બેહુ બોલિયાંરે, સો રખે આણુ મને હંસરે.
 છાનો. ૯

મેં કલહંસ કરી કામીઓરે, હોય તું હવે રખે ૧^૦ કાકરે;
 ૧^૧ મુરતરૂ જાણી તું સેવ્યો સદારે, આપે રખે ફળ તું ૧^૨ આકરે.
 છાનો. ૧૦

ફદન કરંતી ઈમ કામિનીરે, આંસુડાં લૂહો ચીરે જામરે;
 અક્ષર પાલવ લખ્યા ઝોલખ્યારે, વાંચી જીએ વળી વળી તામરે.
 છાનો. ૧૧

૧ બોલી-જ પી. ૨ વગર. ૩ વચનરૂપી અમૃત. ૪ જળમાંજ
 આડે પહોર રહેનાર માછલાં વગેરે જીવોનો જીવ. ૫ વિલાપ કરતી.
 કોમળ. ૭ રતન. ૮ કપાળમાં. ૯ હંસનું આળસ. ૧૦ કાગડો.
 ૧૧ કલ્પવૃક્ષ. ૧૨ આકાશનું ફળ.

કાંઠિ સાત આપી છે તુંહને'રે, એણે લેને 'રાજ તું નારરે;
હાહા કરીને 'ધરણીએ' ઢળીરે, સુરસુંદરી તેણિ વારરે. છાનો. ૧૨

(ઢાળ દ મી—રાગ કેદારી ગાડી.)

અતિ દુઃખ દેખી કામિની, વાળી લહરિ શરીર;
કુણ બોલ તિહાં'તાઠે કિયે', કુણ છાંટેરે વળી શીતલ ઝનીર.
પાપીડા લેઈ ઇમ કાં પૂરુથું' વેર, કે ન હુઓરે સદય તુજ શેર;
શ્યે નવિ નાખીરે અંગારે ખેર, કાં નવિ હીધુ'રે હાથેથું' ઝેર.
પાપી. ૧

વનપવન શીતલ વાયો, તિણિં ચેતના થે અંગ;
અહંવડે' વળી ભૂમે' પડે, ઇમ રડે' વિલપે' બહુ ભંગ. પાપી. ૨
રે પાતકી મે' તુજ પ્રતે', નવિ કરિયો કિંપિ વિણાશ;
અપરાધ વિણ સુજને એકલી, કાં મેહલીરે વનમાંહિં નિરાશ.
પાપી. ૩

સમરીરે લલુપણ વાતડી, કાતડી હીધી કંઠ;
બોલીઆ બોલ હસ્યામિસે', તે તે'રે સવિ બાંધીઆ ગંઠ.
પાપી. ૪

જો રોસ સો સાહી રહ્યો, પરણી તો રચું દેખિ;
પરણીઆ કાં કરી પ્રીતડી, પ્રીતિ કરીરે મૂઠી કિંસે દેખિ.
પાપી. ૫

સુંદરી રૂઢન સુણી કરી, રોયાં તે'વનચર અવ;
પ્રેમિયાં રોયાં તરૂતણાં, પણ નાવીરે તુજને કયા દેવ. પાપી. ૬
ઝોછા પુરૂષ ન ઊતરે', કરતાં કુર્કર્મ અબાણ;
પણ દોષ અબળા શિર ચડે', તેતો બાણુરે તુમ્હ પુરૂષ પ્રમાણ.
પાપી. ૭

૧ પૃથ્વી ઉપર ઢળી પડી બેશુદ્ધ થઇ ગઇ. ૨ દિલાસાનાં વચન.
૩ ટાહું પાણી—(બેશુદ્ધિવાળાને ઠંડા ઉપાય ચેતના લાવનાર હોય છે.)
૪ વનમાં વસનારાં 'પ્રાણી.

(૨૭૬)

સુરસુંદરી-રાસ.

સીતા સતી જગ જાણિયે, રામે કરાવી 'ધીજ;
સુણી નીચ જનનાં વચણલાં, દોષ પામે' મન આણી'ધીજ.
પાપી ૮

આગે' હવઈ'તી સતી, એકલી મેહલી રાન;
હાખિ નિદયા સવિ પરિકરી, મેહલી હું'તીરે નલ સરીએ' રાજન.
પાપી. ૯

પતિ નર્મહાસુંદરીતણે, નવિ લહિયું કાળ વિનાણ;
અપરાધ વિણ મારગ ત્યજી, મણિરથરાયે'રે હરિયા ખંધવ
પ્રાણ. પાપી. ૧૦

અતિ રૂદન કરતી બાલિકા, ચાલવે' વળી મન આપ;
નહીં દોષ ભરતારનો, ઉદય આબ્યાંરે પૂરવ ભવપાપ. પાપી. ૧૧
હું' પાપિણી પૂરવ ભવે' હુઈ, અદેખી શુણ દેખિ;

પારકા શુણ નવિ ભિચર્યા, મે' ઠાંક્યારે નિજ દેખી વિશેષ. પાપી. ૧૨
અંતરાય કીધા રૂધના, પાડીઆ મોહ વિછેહ;

લલુ વચ્છલલુ બાલક પ્રતિં, વળી કીધારે સપત્ની દ્રોહ. પાપી ૧૩
પંખિયાં ખંધન પાડીઆં, પોપટ-પંજર દીધ;
કે જંતુ રસના રસે' હણ્યા, લાજ લોપીરે 'વારૂણીપાન કીધ.
પાપી. ૧૪

દ્રહ પ સર શોભાવીઆ, હવ દિયા વન પુણ્ય-હેત;
સમાર દેઈનીહ જાલીયા, સૂડલાબ્યાંરે નિરહય થઈ જેત. પાપી. ૧૫
સાતે' વ્યસન રસે' સેવિયા, લોળબ્યાં લોક 'અખૂજ;
થાંપણ રાખી જોળવી, બાહિર ભાખ્યાંરે લેઈ પારકાં 'શુજ.
પાપી. ૧૬.

મિત્રસ્થુ' કપટજ કેળબ્યાં, કેળબ્યાં કૂડાં કોડિ;

૧ સાંચા જૂકાની પરીક્ષા કરાવવાની એક રીતિ. ૨ રીસે બળીને.
૩ ન્હાના વાહરડાં-બાળક. ૪ દારૂ પીધો. ૫ અચ્છાની. ૬ છાની વાતો.

સુનિવર સૂધા સંતાપિયા, શુભમાંહેરે દીકી 'અછતી જોડિ.
પાપી. ૧૭

કરી જોર મત 'ખંડાવિયાં, દીધાં અશુભતાં 'આળ;
જિન-વચન જાણી વિરાધિયાં, ઇમ બાંધ્યાંરે બહુ પાતિક જાળ.
પાપી. ૧૮

તે કર્મ સઘળાં એકઠાં, એ ઉદય આબ્યાં જોઇ,
કંતનું દૂષણ કાંઈ કહે, પોતે કીધુરે જીવ લોગવે સોઇ.
પાપી. ૧૯

(બાળ ૧૦ મી—રાગ માઝ.)

ઇમ આપણું વાળી મન રાજે, શોક સંતાપ નિવારેરે;
સમરે શ્રીનવકાર સુંદરી, શ્રીજિન-વચન સંભારેરે. ૧

કર્મ ન છૂટેરે, કર્મ ન છૂટેરે વિષુ લોગબ્યે ન ખૂટેરે,
દેખી દુખ સતીનું સૂરિજ, તવ 'અસ્તંગત જાવે;

રાતિ રહ્યું માણસ જખ્ય જાણી, હણવા કારણ આવેરે. કર્મ. ૨
શ્રીનવકારતણે મહિમાયે, 'અનુકંપા તસ આવેરે;

શાંત હૃદય થઇ જશે તતખિણુ, સુરસુંદરી જોલાવેરે. કર્મ. ૩
કવણુ કાજ એકાકિની અળળા, ઇહાં રહી તે કહે વાતરે;

પિતા કહી કુમરિયે જોલાબ્યો, કહ્યો 'સકળ અવકાતરે. કર્મ. ૪
યક્ષ સોય પુત્રી કરી માને, ઉપવન વ્યારે દેખાડેરે;

પ્રાણવૃત્તિ સફળિ કરે કુમરી, ઇણિ પરિ કાળ ગમાડેરે. કર્મ. ૫
રાજે શીલ સદા આપોપુ, જપે જાપ નવકારેરે;

ન સકે કે' પરાભવી વનચર, યક્ષ કરે નિત સારરે. કર્મ. ૬
એહવે એક અવર વ્યવહારી, પ્રવહણુ જોસી જાવેરે;

દેખી ક્ષીપ ઉતર્યા તતખિણુ, જલ ભરવા તિહાં આવેરે. કર્મ. ૭

૧ ન હોમ તે છતાં. ૨ ભંગ કરાવ્યાં. ૩ કલંક. ૪ અસ્ત થયો. ૫ ક્યા. ૬ બધી હકીકત. ૭ અડચણ-દુઃખ ન છ' શકે.

કુમરી દેખી સો કહે એ છે, અધિષ્ઠાયકા દેવીરે;
 કુમરીતણા^૧ પાય તવ પ્રણમે, રહે દો કર નેડેવીરે. કર્મ. ૮
 સતી કહે અણ્ણ^૨ માનવીથી, પૂરવ ચરિત્ર પ્રકાશેરે;
 સો કહે તો આવ તું અમ સાથે, વળતું સુંદરી ભાખેરે. કર્મ. ૯
 અવર પુરૂષ સુજ પિતા સરિખા, એ ને વચન ન ચૂકોરે;
 તો હું^૩ તુમચે સાથે આવું, ને સુજ^૪ પીહર મૂકોરે. કર્મ. ૧૦
 સિંહલદ્વીપિં કંથ સુજ ચાલ્યો, અથવા દેને તેહનેરે;
 વાત સદ્ગ માની લેઈ ચાલ્યો, પુત્રી પડવણ એહનેરે. કર્મ. ૧૧
 મારગ જાતાં દિવસ કેટલે, રૂપ અનોપમ દેખીરે;
 તે વ્યવહારીનું ચિત્ત ચળિયું, બોલીઓ વચન^૫ ઉવેખીરે. કર્મ. ૧૨
 સુણ સુંદરી તું સવિશુણ પૂરિ, મ ધરસિ દુઃખ લગાવેરે;
 પંચ વિષય સુખ લોગવ સુજસ્યું, કામિની રહેા ધર માહરેરે.
 કર્મ. ૧૩

સતી કહે ઉત્તમ નરકેરી, એહવી નોંહે^૬ રવાચારે;
 મોટા બોલ ઢાલ સમ પોલા, એ^૭ ઉખાણા સાચારે. કર્મ. ૧૪
 પુત્રી પસાયે^૮ પડવણ સુંહને, પછે પ્રવહણ બેસારીરે;
 એહવો બોલ હવે^૯ શો ન લાને, તુમે વડા વ્યવહારીરે. કર્મ. ૧૫
 સો કહે પુત્રી તેહને^{૧૦} કહિયે, જે હોય આપણી જાઈરે;
 મેં તો કામિની કરવા લીધી, મ કરસિ અવર^{૧૧} સભાઈરે. કર્મ. ૧૬
 જવ^{૧૨} પ્રસ્તાવ કહ્યાનો જેહવો, તેહવું કહિયે^{૧૩} પ્રાંહિરે;
 પૂરવ બોલ કિસ્સા સંભારે, વહી ગયા^{૧૪} વેલીમાંહિરે. કર્મ. ૧૭
 એકવાર જેહસ્યું^{૧૫} મન માન્યું, તે જિમ કહે તિમ કરિયેરે;
 પછે પ્રીછવિયે^{૧૬} વચન વિશેષે, નારીપણે આદરિયેરે. કર્મ. ૧૮

૧ પગે લાગીને. ૨ મારા બાપને સાં. ૩ વચન ચૂકીને-પ્રતિજ્ઞા
 ભંગ કરીને. ૪ બોલી-વાણી-પ્રતિજ્ઞા. ૫ દાખલા. ૬ દીકરી માફક
 કહ્યું કરીને. ૭ તૈયારી. ૮ સમય. ૯ દરિયાની બરતીમાં.

અધવિચ અધમ ગયો તે નાળી, દીધો બળ છળિયેં છેહરે;
 'મુગધે માનિની હજી ન માને, તેહસ્યુ' કિસો સનેહરે. કર્મ. ૧૯
 ઇમ સુણી સતી વિમાસે મનસ્યુ', કરશું કિસ્યો વિચારરે;
 એ સુજ શીલ 'લોપશે પ્રાણે, કરશે કુણ અહીં 'સારરે. કર્મ. ૨૦
 સાચરમાંહિં 'અંપા દેઈ, પ્રાણહરણ હવે' કરિયે' રે;
 'પ્રવહણમાંહિં' જીવતાં રહેતાં, નવિ એહથી ઉગરિયે'રે. કર્મ. ૨૧
 ઇમ ચિંતવતી હયે અંપા, સમરી ચિત્ત નવકારરે;
 પ્રવહણ તામ ઠોલવા લાગું, જન પાડે પોકારરે. કર્મ ૨૨
 અતિ કદલોલ ઊછળે 'અંબર, વાયાવાય' પ્રચંડરે;
 સકળ લોક કોલાહલ કરતાં, વાહણ થયું 'શતખંડરે. કર્મ ૨૩
 શેઠ 'સકળ પરિકરસ્યુ' જૂડયું, સતી પુણ્ય વળી જાગેરે;
 પ્રવહણ ભાગ એક ઊગરિયો, સો કુમરી કર લાગેરે. કર્મ. ૨૪
 તિણે ઘેડી આલી સુંદરી, બેનાતટપુર પાવેરે;
 સાચરતીર એકલી દેખી, હયા લોકમન આવેરે. કર્મ. ૨૫
 એહવે પુરનૃપનો હસતી, મહમાતો અસમાનરે;
 છૂટો 'લોહશુંખલા ત્રોડી, મોડી મહા' આલાનરે. કર્મ. ૨૬
 જઈ' કુલાલ મંદર 'મઘ પીધો, અતિ ઉન્માદી થાયરે;
 પુર બાહિર ભમતો સો' ગજવર, સાચરતીરે જાયરે. કર્મ ૨૭
 પ્રવહણ ભાગ્યે મનુષ્ય ઉગરિયું, પણ કરસ્યે ગજ ઘાતરે;
 દૂરિ રહ્યા 'કલિરવ કરે' લોકો, જો જો વિસમી વાતરે.
 કર્મ. ૨૮

૧ બોળી. ૨ પરાણે લાજ છુટશે-આખરૂ લેશે. ૩ સંરક્ષણ.
 ૪ પડતું મૂકીને. ૫ વાહણ. ૬ આકાશ તરફ. ૭ ભયંકર. ૮ સો ક-
 કડા. ૯ બધા પરિવાર સહિત. ૧૦ લોહાની સાંકળ. ૧૧ હાંથી-
 શાળાનો સ્તંભ. ૧૨ કલાલને ઘેર. ૧૩, દારૂ. ૧૪ તે હાથી.
 ૧૫ શોરખકાર.

(લાળ ૧૧.મી—દેશી ચંદ્રાધિ—રાગ કેહારો ગાહિ.)

કર્મ કઠિન કોપે' ચડ્યાં, બલ મત બોલે કોય;

માન મ ધર માનવી, કર્મ કરે તે હોય. ૧

આલિં કર્મ સો હોવે ભાઈ, મત કો કર્મ કરો દુખદાયી;

કર્મવિપાક ન કોઈ 'સખાઈ, નાજે કર્મ મહા 'ભવખાઈ. ૨

કર્મે ઋષભ વરપઉપવાસી, વીરસાંઈ હો ગરભ નિવાસી;

મદ્દલી 'મહિલાવેહ વિકાસી, કર્મે રામ પંડવ વનવાસી. ૩

નલનૃપ કુબજ'સૂઆર અભ્યાસી, હરિચંદ વેચાવીઓ માંહિં કાશી;

કર્મે રાવણ ગઈ સાળાસી, કૌરવ 'સંતતિ કરમે વિણાસી. ૪

કરમે શ્રેષ્ઠિક નરગાવાસી, વંકચૂલ હુઓ કરમે ગવાસી;

નૃપ સો દાસ મનુષ્ય પદાસી, કરમે' કુબેરદત્ત માત-વિલાસી ૫

'વસુનૃપ કૂટ વિભાખાભાસી, કરમે' કુંડરીક ભોગ-પિપાસી;

ચુલણી હીરથ સાથ વિલાસી, કરમે' ચુલસાપુત્ર નિરાસી. ૬

દ્રુપદી કરમે' સુદસા દાસી, હીરમતી હુઈ છાર સંકાસી;

કરમે બ્રહ્મદત્ત ચક્ષુનિકાસી, મુંજ નરેહ સંપદ ગઈ નાસી. ૭

એવડી કર્મચી વાત પ્રકાશી, જીવ ભમે' યોનિલાખ ચોરાસી;

જોજો સજ્જન ચિત્ત વિમાસી, અશુભ કરમ મળ મહારો ઠાંસી. ૮

(દુહા.)

હિવ નિજ કર્મ નિહાલતી, સમુદ્રતીર સાળાલ;

નાસી અળખા નવિ સફી, આબ્યો ગજ વિકરાલ. ૧

(ચાલ)

ગજ વિકરાલ શૂંઢે કરી જાલે, સતીને આકાશે' ઉછાળે;

તવ એક પ્રવહણુ ચાલે વિદેશે, કુમરી બઈ પડી તાસ નિવેસે. ૨

૧ મદદગાર. ૨ ભવરૂપી ખાઈ—ખાડીમાં ૩ અવેશપણે ૪ રસો-
ધ્યાપણું. ૫ કૌરવોનું કુટુંબ.

દેખી પ્રવહણપતિ મન હરજે, વળી વળી સુંદરી સનમુખ નિરજે;
વળીવળી સીંચે શીતલ નીરે, વળિયુંચેત સતીતણે શરીરે. ૩
આપે 'ભાગ્ય કરવા મેવા, પ્રાહે' નવિ વંછે સા લેવા;

૨સ્વસ્થ થઈ શ્રમ સકળ શમાવે, અતિ આશ્રહે' સુખડી
આરોગાવે. ૪

મધુર સકોમળ વચન યોદાવે, ૩પ્રવહણ પતિ નિજ ભાવ જણાવે;
લોચન ચાલવી ચિત્ત ચલાવે, સતીતણે મન કિંપિ ન ભાવે ૫
કહે સુખ^૧સાચર મધ્ય લેધ નાખો, ૪અનરથ કરવા^૨ફેક મ રાખો;
આગે શેઠ એક થયો ૫કૂડો, પ્રવહણ ભાણું સમુદ્ર માંહે

ખૂડો, ૬

૬પૂરવ ચરિત્ર કહ્યું સવિ માંડી, તિણ કણવાર સતીની છાંડી;
સોવિનકૂલિ નગરે લેધ આબ્યો, તો તિણે એહ વિચાર
સંભળાબ્યો. ૭

એહસ્યું અવર ઉપાય તે અહીલો, વેચી દ્રવ્ય કફ હિવિ વહેલો;
ધમ વિચારીને લલ્લ છાંડી, સતી પ્રતિ સાથે જઈ માંડી ૮
એટલે એક ગણિકા તિહાં આવી, કુમરી રૂપ દેખી મન ભાવી;
પ્રવહણપતિ પ્રતે મૂલ સા પૂછે, લક્ષ સવા માંહિ' ન ફીલે
ઓછી. ૯

કરવા લાગી અંગ વિભૂષા; કહે સાંભળ તું રૂપ-મંજુષા;
આરોગો નિત જે મન ભાવે, પહિરો વસ્ત્ર જે અંગ સુહાવે. ૧૦
સોવન ખાટ હીંચાલે હેલો, અંગથિકી સવિ^૩આરતિ મેહલો,
મન ગમતા નરસ્યું કરો લોગ, નવલો યૌવન સરસ સચેગ. ૧૧

૧ જમવા. ૨ આરામ સહિત. ૩ જહાજનો માલિક. ૪ દરિયામાં.
૫ વ્યભિચાર કરવા માટે. ૬ નકામી ન રાખો. ૭ પ્રતિજ્ઞા ભંગ કરનારો.
૮ આગળ થઈ ગએલું. ૯ ચિંતા.

(ઢાળ ૧૨ મી—કુંતારે માતા ઈમ ભણે એ દેશી.)
 વેશ્યા-વચન સુણી કરી, 'કરણશૂળા સમ જોહરે;
 ચિંતે' ચિતમું બાલિકા, નાન્યો કર્મનો^૧છેહરે. ૧
 આપણું^૨લાયગ લોગવે', નવિ કીજે^૩શગ રોપરે;
 સુખદુખ જીવ સમાચરે, નવિ દીજે^૪પર દોષરે. આપણું. ૨
 ધિગ ધિગ એ સુજ રૂપને', ધિગ ધિગ યૌવન-વેશરે;
 જસવશ પડીઓ પ્રાણિયો, પગ પગ પામે કલેશરે. આપણું. ૩
 'જનની ગરલ ન કાં ગલિઓ, કાં દીધો અવતારરે;
 કાં નવિ તૂટું પાલણું, રથે નવિ સરિયા છારરે. આપણું. ૪
 વસુધા^૫વિવર ન કાં દિયે, નવિ તૂટે આકાશરે;
 ગણિકા-વચન સુણી કરી, કાં નવિ હુએ પ્રાણનાશરે. આપણું. ૫
 વેશ્યાને વળતું કહે, ત્રિણ દિવસ મ કહેસિરે;
 સુજ આગળ એ વાતડી, પછે કહિશ તેહ કરેસિરે. આપણું. ૬
 જો સુજસ્યું પ્રાણે માંડશ્યો, તો કરસ્યું પ્રાણત્યાગરે;
 વળતું ગણિકા વદી નહી, રતિ લહીસતી લાગરે. આપણું. ૭
 નાસી પુર બાહિર ગઇ, દ્રહ એક દેખી જંપાવેરે;
 તિહાં મચ્છના સુખમાં પડે, નવિ તે ઠાઠ લગાવેરે. આપણું. ૮
 તે મચ્છ^૬ધીવરે કાઢીઓ, જાણી ભાર વિશેષરે;
 ચતને જકર તે છેદિયું, સી દીઠી રૂપ રેખરે. આપણું. ૯
 શીતલ ઉપચારે કરી, સ્વસ્થ કરી સા શામારે;
 ભેટ કરી તેણિ રાયને', નૃપ કહે કુણુ એ 'રામારે. આપણું. ૧૦
 પૂરવ વાત સુણી કરી, નૃપ અંત:પુર ઠાવેરે;
 તવ પટરાણી ચિંતવે, એહથી અમ માન જાવેરે. આપણું. ૧૧

૧ કાનમાં શ્રવણ નિકળતું મહા દુઃખદાતા જાણ્યાયાની પેઠે.
 ૨ અત. ૩ કર્મ-નસીબ. ૪ પ્રેમ કે ક્રોધ. ૫ બીજાને દોષ ન દેવો.
 ૬ માતા. ૭ માર્ગ. ૮ માછીમાર. ૯ હુશિયાર. ૧૦ સી.

રાણીએ^૧ રજની નાસવી, મારગિં ચોરે ઠલ્લીરે;
^૨પલ્લી માંહિં તે લેઈ ગયા, ^૩પલ્લીપતિ કરિ ખલ્લીરે, આપણું. ૧૨
 પલ્લીપતિ અતિ હરખીઓ, કહે સુજ કામિની હોયરે;
 સતી કહે સુજ તાત તું, સુણી હુહવાણો સોયરે. આપણું. ૧૩
 કરવા પ્રહાર ઉચ્છક થયો, સતી જપે નવકારરે;
 તવ તસ થલે દેવતા, કરે અપેટા પ્રહારરે, આપણું. ૧૪
 સતી પોયે તવ સો નમે, દીન વચન મુખે ભાજેરે;
 માત મયા સુજને કરો, સતી શરણુ તવ રાજેરે. આપણું. ૧૫
 અદ્રષ્ટ હુઈ તવ દેવતા, કહે પલ્લીપતી-રાયરે;
 બાઈ તુમે કડણા કરી, મન માનેં તિહાં જાયરે. આપણું. ૧૬
 તિહાંથી ચાલી વળી એકલી, મહા અટવી માંહિં પેઠીરે;
 સરોવર તિહાં એક પેખિયું, તસ પાળે જઈ બેઠીરે. આપણું. ૧૭
 વસે ગળી જલ વાવરું, થાકી તડતળ સૂતીરે;
^૫મૃત જાણી મુખે લેઈ ગયું, ભારંડ પખી તિહાં હુંતિરે.
 આપણું. ૧૮

સો આકાશે ઉડતાં, મૂકે જીવતી જાણીરે;
 પડતી વિમાનમાંહિં લિયે, વિદાધર ગુણ જાણીરે, આપણું. ૧૯
 ચાલીઓ લેઈ મંદિર જાણી, સતી કહે સુજ નાજોરે;
 વિદાધર કહે તુમતણી, પુરવ કથા સવિ ભાજોરે. આપણું. ૨૦
 નિજ વીતક સવિ ભાખિયું, સતીએ તેહને તામરે;
 સંભળી સો અતિ ગહિખર્ચો, વિષમો કરમ વિરામરે. આપણું. ૨૧
 (ઢાળ ૧૩ મી—જોઉરે શામળિઆતું મુખડું, એ દેશી.
 રાગ મદહાર.)

^૧જેયર હુહય કોમળ કરી, કહે સાંભળ સુજ બાઈ;
 હુખ મ આણસિ કિંપિ તું, સુજ^૫પડવજ ભાઈ. ૧

૧ રાત્રી. ૨ બીલ લોકોને રહેવાનું રહેકાણુ. ૩ બીલોનો આજે-
 વાન ૪ ઝાડ. ૫ મરેલી જાણીને. ૬ વિદાધર. ૭ કમુલ કર.

- પુણ્ય^૧સખાઈન શુભ કરે, તવ^૨કુરિત પડાયે;
 સંકટ વિકટ સર્વિ ઉપશમે^૩, મનવંછિત થાયે. પુણ્ય. ૨
- ઉત્તરશ્રેણિનો રાજ્યઓ, મણિશ્રખ અભિરામ;
 જેચરપતિ તસ કામિની, હેમચૂલા નામ. પુણ્ય. ૩
- રતનજટિ તસ પુત્ર હું, પિતા દેઈ મુજ રાજ;
 અથિર સંસાર જાણી કરી, કીધું આતમ કાજ. પુણ્ય. ૪
- દીપ નંદીસર સંયમી, ^૨કુધર તપ સાધે;
 ઇંદ્રી પાંચ સો વશ કરી, જિન-વચન આરાધે. પુણ્ય. ૫
- તિહાં 'જિનભુવન બાવન છે, સાશ્વત જિનબિંબ;
 અડતાલીસ ચોસકિંસે', પૂજાને^૪ અવિલંબ. પુણ્ય. ૬
- તિહાં જઈ મેં જિન-પૂજા, વંદા સાધુ સો વિરતી;
 વળતાં મંદિર જાવતાં, લીધી બેહનિ મેં પડતી. પુણ્ય. ૭
- માકરે ચ્યાર છે કામની, મોટા રાયની બેટી;
 રૂપ લાવણ્ય કળા ભરી, અતિ પ્રેમની પેટી. પુણ્ય. ૮
- તે મુજ અહનિશિ ધંમ કહે, જે બહિનિ તુમારી;
 તેહને આવો આણું કરી, કડું ભક્તિ અમે સારી. પુણ્ય. ૯
- માતબાઈ જિસી બેહિનયી, તિસી તુજ કરી જાણું;
 આવો હવે મંદિર આપણે, કરી જાઉં તુજ આણું, પુણ્ય. ૧૦
- વચન સાચું તું માનજે, રખે આણે સંદેહ;
 વાત તાકુરી સુણી બિપનો, મુજ કડૂણા સ્નેહ. પુણ્ય. ૧૧
- મુંદરી કહે સુણ બાંધવા, મુજ યાત્રા કરાવો;
 પ્રથમ નંદીસર દીપની. પછે મંદિર જાવો. પુણ્ય. ૧૨
- જેચર સોઈ પાછા વળે, નંદીસર આવે;
 તીરથ સકળ પ્રણમી કરી, પછે સાધુવંદાવે. પુણ્ય. ૧૩

૧ સહાયતા-મદદ ૨ પાપ નાશી જાય. ૩ મહા મુશ્કેલથી થઈ શકે તેવા. ૪ દેહરાસર—જિનમંદિર ૫ તુરત.

સાધુ તે દિયે દેશના, સતી શીલ વખાણે,
 રત્નજટિ સતી બિપરે, સુણી ભગતિ બહુ આણે. પુણ્ય. ૧૪
 સા સતી તવ સુરસુંદરી, પૂછે પૂજ્ય પ્રકાશો;
 અશુભ કર્મ હવે કેટલું, મુજ હોય તે ભાણે. પુણ્ય. ૧૫
 સાધુ કહે બહુ ક્ષય ગચું, તુજ પૂરવ પાપ;
 મિલસ્યે ભત્રીં બેનાતટે, મ ધરજો સંતાપ. પુણ્ય. ૧૬
 સાધુનો પાય વઢી કરી, બેસારી વિમાને;
 'જેયર નિજ પુર દયાવીઓ, સતીને બહુમાને'. પુણ્ય. ૧૭
 આપણી આર નારિ પ્રતે, કહે સાંભળો સાચું;
 બાલિકા બહિનિ એ માહરી, પુણ્ય એહનિ રાચું. પુણ્ય. ૧૮
 ભગતિ ભૂલો રખે ભામિની, એહની ક્ષણમેવ;
 જિમ સુપ્રસન્ન હોએ બહિનડી, તિમ સાચવો હેવ. પુણ્ય. ૧૯
 સતી સુરસુંદરી તિહાં રહી, ચિત્ત નિરમલ રાખે;
 જેયરની પત્ની પ્રતે, જિનમારગ દાખે. પુણ્ય. ૨૦
 ભગતિ સતીતણી નિત નવી, કરે જેયર નારી;
 'જેસી વિમાન બંધવતણે, સતી યાત્ર કરે સારી. પુણ્ય. ૨૧
 પૂજા કરે જિન રાજની, નવકાર આરાધે;
 મુખભર રહિતાં સતીતણું, રૂપ અધિકું વાધે. પુણ્ય. ૨૨
 આભરણાદિક શોભતે, લોભધ એમ વિચારે;
 શૃંગાર જેયર દેખી મોહે, વળી ચિત્ત બાંચી વારે. પુણ્ય. ૨૩
 (ઢાળ ૧૪ મી—દેશી આપાર્થની.)
 કેતો કાળ સુખે ધમ જાયે, વિદ્યાધર ચિંતા મન થાય;
 હવે એ કહે તિહાં મુકીએ, મુઘા રખે વાચા મૂકિયે. ૧
 એહનું દેખી રૂપ અપાર, ભજે કદાચિત ચિત્તવિકાર;

૧ આકાશમાં ગમન કરનાર વિદ્યાધર. ૨ ભાષના વિમાનમાં
 બેસીને ભાષ સાથે યાત્રાઓ કરવા લાગી.

છે 'દુરજય' અપતાં 'માર, જેણે' સકળ વ્યાપ્યો સંસાર. ૨
 બિહુ' ગતિ માંહે ફિરી ફિરી, હીસે 'મહનવિહંગન' ખરી;
 ધીર પુરૂષનું ગાળે' માન, મહા ઋષિનું ચૂકાવે ધ્યાન. ૩
 પંડિતજનની પાડે 'મામ, ઉત્તમ અર્થ છાડવે કામ;
 શૂરવીર મોટા 'નરનાથ, સ્ત્રી આગળ જોડાવે' હાથ. ૪

(આર્યા.)

" વિકલયતિ કલા કુશલ', હસતિ શુચિ પંડિત' વિહંગયતિ;
 અધરયતિ ધીર પુરૂષ', અર્થો ન મકરધ્વજો દેવ: "

(ગોપાલ.)

પરશાસ્ત્રે' ઇમ સુષ્ટિયે' વાત, તપસી દેવતાણા અવદાત;
 ઇંદ્ર અહિલ્યા સાથે' રમીઓ, ગૌતમ ઋષિને શાપિ' દમીઓ. ૫
 મોરપી'છનાં ચરણાં કરી, 'ભિલ્લીવેશ રાનમાંહિ' ધરી;
 અંદીયે' ચૂકાવ્યું' ધ્યાન, તિષ્ઠિ અવસર તે નાચ્યો ઇશાન. ૬
 ઉર્વસીએ' આવી તપ હર્યો, પંથ વહન પ્રદાને કર્યો;
 નારાયણ ગોલણિ માંહિ' વળી, થઈ ગોવાલ વાચે' વાંસલી. ૭
 ભાનુ ભામિનીએ લોળવ્યો, અંગ નકારે અનંગે કળ્યો;
 શુરપત્નીશ્ચુ' આલ્યો કંક, પામ્યો તેણિ' 'મયંક-કલંક'. ૮
 મંડપ કેશ મહા તાપસે', વિધવા કલત્ર આદરી રસે';
 છાયા નામ પુત્રી તેહતણી, માત પિતા મન ચિંતા ઘણી. ૯
 આપણુ હો તીરથ કીર્તિયે', પુત્રી કવણુ હાથ હીન્તિયે' ?
 મહને' નકયા તાપસ દેવતા, તે કરી ક્રિમ આપીજે' સુતા. ૧૦
 જેહથી નવિ ઉપજે વિનાશ, એહવો એક હીસે કીનાશ;
 ઇંદ્રુ' વિમાસીને યમ કહે', સુતા ભલાવી આલ્યાં બિન્હે'. ૧૧
 અતિ સરૂપ દેખી રવિપુત્ર, સા કન્યાને' કદે કલત્ર,

૧ કુંજે કરીને જીતી ચકાવ તેવો. ૨ કામદેવ. ૩ કામદેવની વિટંબના. ૪ ઇન્દ્રજીત. ૫ રાજા. ૬ બીલડીનું રૂપ ધારણ કરી. ૭ અંદ્રમામાં કલક.

૧ જીર પુરુષનો લય મન ધરે, તો તસ ઉઠરજ માંહિં ધરે. ૧૨
સ્નાન કરી ગંગામાંહિં ૨ યદ્વા, નદીતીર તસ મેહલે ૩ તદ્વા;
વાયુદેવ-સા વાતજ લહે, મિત્ર અગ્નિ આગળ સવિ કહે. ૧૩
તવ અગ્નિ દ્રુપ માંડયો ઘણો, કેઠો લીધો છાયાતણો;

૪ વિશ્વાનરસ્થુ માન્યુ મન્ન, દોયે રમ્યાં યમથી ૫ પ્રછન્. ૧૪
યમની લીતિ ધરી સાનાર, અગ્નિ રાખ્યો તે ઉઠર મઝાર;
સાવળી યમે ઉઠર માંહિં ધરી, જોલો કામ વિટંબન ખરી. ૧૫
સુખ તેનિસ કોડી દેવનું, કામ ન જાણે કો અગ્નિનું;

તવ સુરલોક કોલાહલ થયો, ઇંદ્રે સમાચાર સો લયો. ૧૬
વાયુ મિત્ર તતગિણ પૂછિયું, તિણિ વૃત્તાંત સકળ પ્રોછિયું;
ઇંદ્ર કહે પરગટ કર ૭ શિખી, સકળ લોક જિમ થાયે સુખી. ૧૭
પવને નિજ ઘર તેડયા હેવ, લોજન કરવા સઘલા દેવ.

સહુને માન દિયાં અતિ ઘણાં, એક એક માંડયાં બેસણાં. ૧૮
યમને ત્રણ ઘેસણાં લીધ, કરજોડીને વીનતી કીધ;

૯ ઉઠર માંહિં છે નારી જેહ, ઇણે આસણ બેસારો તેહ. ૧૯
યમદેવે પણ કીધું તિમ્મ, વળી સાનારિ વીનવે ઇમ્મ;

અસિ ધર્યો તે ઉઠર મઝાર, તેહને ઇણ આસણ બેસાર. ૨૦
તો તિણ યમની દ્રષ્ટિ વિકટ, અસિ ઉઠર કીધો પરગટ;

તે દેખી સુર થયા ૮ હેરાણ, જમ અસિથું માંડું પ્રાણ. ૨૧
હંડ લેધને ધાયો જિસે, નાઠો અસિ તિહાંથી તિસે;

૧૦ વૃક્ષમાંહિં પેઠો પાવાણ, ૧૧ પરશાસનિ એ બ્યાત કરજાણ. ૨૨
અસિ હજીલગે જોલો મિલે, ૧૨ ઉપલ કાષ્ટ હુંતી નીકળે;

વિગોવન એ મનમથતણ, અવર વાત શી કહિયે ઘણી. ૨૩

૧ રાખેલો પુરુષ. ૨ બ્યારે. ૩ ત્યારે. ૪ અગ્નિથી. ૫ ગુપ્તપણે-
છાને. ૬ અગ્નિ. ૭ પેટમાં. ૮ હેરાન. ૯ મિથ્યાત્વી-વૈષ્ણવી ગ્રંથોમાં
એ લેકીકત છે. ૧૦ પત્થર.

ભૂલુ વશિષ્ઠ ઋષિ વિશ્વામિત્ર, અત્રિ પરાસર પ્રમુખ વિચિત્ર;
 'કંઠાહારી વન તપ કરે', નારી ઇકેકી સવિ આદરે. ૨૪
 નંદિષેષુ મુનિ આર્દ્રકુમાર, તે સરિખા વેશ્યા આગાર;
 'મંદનું મહાભક્ત મોટો વીર, જન આનંદ ઉતાર્યો નીર. ૨૫
 ઇષ્ટિ અવસર મુણ્ણને અધિકાર, વસંતપુરી રાજા શ્રીસાર,
 'અરિકુળકૌશિક સૂર સમાન, મતિ મેહર તસતણો પ્રધાન. ૨૬
 અંદ્રધવલ સેનાની નામ, કરે વિષમ નરપતિનાં કામ;
 રાજ પુરોહિત છે મુરદત્ત, તેહનો મિત્ર શેઠ શ્રીદત્ત. ૨૭
 સતી શ્રીમતી તેહની નારી, શેઠ ચઢા ચાલે બ્યાપારી;
 તદ્દા પુરોહિત મિત્રજ ભણી, દીયે ભલામણુ ઘરની ઘણી. ૨૮
 અન્ય દિવસ મંદિર મુંદરી, ચાલ્યો શેઠ ભલાવી કરી;
 કરે પુરોહિત નિત સંભાળ, એક દિવસ કીધો ચિતચાલ. ૨૯
 સતી પ્રતે પ્રારથના કરે, તવ શ્રીમતી ઇચ્છુ ઉચ્ચરે;
 તુમને ઇમ કહેવું નવિ ઘટે, સરુદ્રથી રજ કિમ ય ઉમટે. ૩૦
 બંધવ ભણી મુજ ભરતાર, ચાલ્યો ભલામણુ દેઇ સાર;
 વાઠ ચીભડાને' જો ખાય, તાસ ઘણી કિહાં પરાવે જાય. ૩૧
 કહે પુરોહિત બોલિ મ ઘણું, રાખી જાણે ઘર આપણું;
 તો તું બોલ માનિ માહરો, નહીં તો કામ ટળે તાહરો. ૩૨
 સતી વિમાસી કહે ભાવજો, વહિલા પુહરમાંહે આવજો;
 સંતોષી ઇમ વાળ્યો સહી, વાત સેનાની આગળ કહી. ૩૩
 સેનાની કહે મુણુ ઉછાહિં, નામ પુરોહિતનું શ્યામાહિં;
 એહને' હું વારીસ ભલી પરે, પણ મુજને' તેહો મંદિરે. ૩૪
 મુણી સેનાની વચન કુરેખ, સતી વિમાસે અય વિશેષ;

૧ કંઠનો આહાર કરનાર. ૨ કામદેવ. ૩ શત્રુના કુળરૂપી ઘૂડને
 મંત્ર વગર સૂર્ય સરખો. ૪ ઉઠે. ૫ ફરિયાદ કરે.

કહે એ બોલ નહીં તુમ લાગ, પાણીથી કિમ પ્રગટે આગ. ૩૫
 સેનાની કહે ઘણું મ લાખ, સુજને સંતોષી ઘર રાખ;
 સતી કહે રથ^૧ કહીએ^૨ અમે, બીજે પુહર આવજો તુમે. ૩૬
 તિહાંથી પ્રધાનને કહે જઈ, સેનાનીને વારો લઈ;
 સુજ ઘર આવેવા ખપ કરે, તવ પ્રધાન ઇણિપરે ઉચરે. ૩૭
 સેનાનીતું^૩ કહ્યું શું ગળું, કહે તો એહતું^૪ પડાવું છળું;
 પણ સુજને ઘર તેડો આજ, નિમતુમ^૫ સીએ સઘળાં કાજ. ૩૮
 સતી કહે અમ કારિજ સર્થો, એણે બોલે પૂરાં^૬ કથાં;
 તુમ સુખથી એ રથ^૭ નીકળે, અમૃતકુંડ^૮ વિષ કેમ ઊછળે. ૩૯
 ઘણું મ બોલિસિ કહે પ્રધાન, સુજ આબ્યે વધશે તુજ^૯ વાન;
 ત્રીજે પુહર આવજો સહી, રાજા પાસે ગઈ ઇમ કહી. ૪૦
 રાજા પ્રતે કહે વારો સ્વામિ, પ્રધાન બોલે ઘણિ વિરામિ;
 કહે છે તુજ ઘર આવિશ આજ, વારી રાખો તે મહારાજ. ૪૧
 રાય કહે સાંભળ ગુણપાત્ર, સુજ આગળ મંત્રી કુણ માત્ર;
 એહને ભલીપરે^{૧૦} વારેસિ, પણ હું તુજ મંદિર આવેસિ. ૪૨
 માહરૂં^{૧૧} કથન કરો ઉલ્લાસ, સુજે^{૧૨} સમાધે રહો આવાસ;
 સતી કહે એ શી વારતા, સ્વામિ તું પરબનો પિતા. ૪૩
 તાતદષ્ટિ^{૧૩} છોડશ્યુ^{૧૪} ફિરે, રસાતલિં^{૧૫} જગ બાતું શિરે;
 રાય કહે મ કરો^{૧૬} લવ ઘણી, રાજા છે પરબનો^{૧૭} ધણી. ૪૪
 કુણ ઉવેમે ધણીવચન, વળતું શું કહે પાખે મન;
 સ્વામિ કિહાં વાડું^{૧૮} અમે, ચોથે પુહર આવજો તુમે. ૪૫

૧ સિદ્ધ થાય. ૨ ખરેખરો કારકો વળે-શાંતિ મળે એવોજ બોલ નીકળ્યો! ૩ ઝેર. ૪ રૂપ અને શોભા વધશે. ૫ રણવાસમાં. ૬ હે ધર્મધુરંધર! તું પ્રબલ-રૈયતનો બાપ ગણાય છતાં છોડ શરણે આબ્યે આ શુ બોલે છે? ૭ લવારો. ૮ માધિક-(બંગમાં).

ઇમ જૂ જૂઆ કરી ^૧સ કેત, મંદિર જઇ વિમાસ્યું હેત;
 પાડોસણિ પાસે છે એક, તેહને ઇમ શીખવીઓ વિવેક. ૪૬
 ચ્યાર ઘડી હુવે નિશિ પાછલી, તવ તું અતિ રહતી આકુલી;
 ખડકી બાહર ઉઘડાવજે, કૂડો કાગળ વંચાવજે. ૪૭
 તેહને ઇસી શિખામણુ દીધ, ^૨મંજૂષા મોટી સજ કીધ;
 તેહ માહિં ચ્યાર ^૩વખારા અછે, ઘરિ નિચિંત થઈ બેઠી પછે. ૪૮
 સંધ્યા હવિ સૂર આથમ્યો, ચિત્ત પુરોહિતને અતિ ગમ્યો;
 વસ્ત્રાભરણુ પુષ્પ તંબોલ, લોગ ^૪સન્નધ લાવ્યો હોલ. ૪૯
 આવી રહ્યો સતી-મંદિરે, કરે સત્કાર સતી શુભ પરે;
 તિણિં આપ્યું તે સઘળું લીઝે, ઠાસી પ્રતિ શીખ સવિ દીઝે. ૫૦
 લોજન સ્નાન સન્નધ કરી, પ્રહર એક રજની ગઇ ખરી;
 એટલે સેનાની આવીઓ, ^૫પૂરવલી પરિં સવિ લાવિયો. ૫૧
 સ્નાન કરી તિણિં આવી બાર, વઢે પુરોહિતલ છે દ્વાર;
 સતી કહે ન લહું કુણ કાજ, સેનાની આવ્યો છે રાજ. ૫૨
 તવ ધૂજતો પુરોહિત કહે, ^૬પ્રચ્છત કરો રખે મુજ લહે;
 કિહાં પ્રચ્છત કરૂં હિવેં કહો, આ મળુસમાં પેસી રહો. ૫૩
 તતખિણુ તેણે કીધુ ^૭જામ; સતી હયે 'હઠ તાળું' તામ;
 સેનાની ઘરમાંહે લીધ, નવી ^૮સન્નધ સવિ તસ કીધ. ૫૪
 કરતાં સકળ સન્નધ સાર, રાત ણિ પુહર હુએ તિણિ વાર;
 તવ પ્રધાન પુહુતો બારણે, કુણ આવ્યો સેનાની લણે. ૫૫
 વળતું વઢે શ્રીમતી નાર, પ્રધાન આવ્યા દીસેં બાર;
 એ આવ્યો છે કારણ કિસેં, સ્યું બાણું કાંઇ કારણ હુસે. ૫૬
 તું વહિલી મુજને સંતાડ, પછેં એહને બાર ઉઘાડ;

૧ વાયદા. ૨ પટારો ૩ ખાના. ૪ સામગ્રી-જોઇતી ચીજ.
 ૫. પહેલાની પેડે. ૬ છુપાવી દે-સતાડી દે. ૭ બ્યારે. ૮. મજ-
 નૂત. ૯ તૈયારી.

કિહાં સંતાડું થાનક નહીં, મળુસમાંહે પેસો સહી. ૫૭
 બીય વખારેં તિણિ પેસિયે, સા વળી તિમ તાલક દઢ દિયે;
 પ્રધાનને મંદિરમાંહે લિયે, ભગતિ કરે તિમ કુઠે દિયે. ૫૮
 ઓથે પ્રહર પધાર્યા રાય, પ્રધાન વળી પેઠા તિણિ ઠાય;
 તુતિય વખારેં તાલક લીધ, રાય પ્રતિ મંદિર માંહિં લીધ. ૫૯
 કરે ભગતિ રાભની વળી, ઝોટલે પાડોસિણિ આકુળી;
 ખાવી કારે કરે પોકાર, અરે ઉઘાઠ બાપડી ખાર; ૬૦
 સમાચાર જો તુજ ભરતાર, ^૧ માઠો આવિયો અછે અપાર;
 તિણ કુટુંબ સવિ આબુ મિલી, પડી ભૂમિ સા ધમ સાંભળી. ૬૧
 રાય કહે હવે કરશુ કિમ્મ, મંજુષા માંહે પેઠા તિમ્મ;
^૨ તાલક દિયે સતી મન હસી, ચિત ન આણે શંકા કિસી. ૬૨
 ઉંચો ^૩ સૂર હવું પરભાત; શેઠતણી હુધ સધળે વાત;
 સગા સણીબ હુસેકો સુણી, આવેં આરણુ કારણુ લાણી. ૬૩
^૪ રાઉલે સમાચાર સો હુઝો, અપુત્રીઓ બ્યવહારી મુવો;
^૫ તેહની લિખમી ઘર આણિયે, રાભ શોધાબ્યો રાણિયે. ૬૪
 રાય પ્રધાન ન લીધ કોય, સેનાની ને પુરોહિત હોય;
 આરે મિલી ગયા કુણુ કામ, એતો કાંઈ વાત વિરામી. ૬૫
 રાણી કહે સેવકને તામ, વેગે જઈ કરો એ કામ;
 અપુત્રિયાની લિખમી જેહ, રાયતણે ઘર આણો તેહ. ૬૬
 સેવક શેઠતણે ઘર ભાય, કહે લિખમી ^૬ સાંતી કુણુ ઠાય;
 સતી કહે મંજુસ મઝાર, લિખમી સાંતી છે ભરતાર. ૬૭
 અવર કામ હું ન ^૭ લહું કોઈ, મંજુષા તિહાંથી લેઈ સોઈ;

૧ મરણના સમાચાર આવ્યા છે. ૨ તાળું. ૩ સૂર્ય. ૪ દરખાસ્તમાં. ૫ નખોદિયાનુ ધન નવારસુ ગણાતાં તે સરકારમાં લઈ જવાને બધા રાજ્યોમાં પ્રાપ્તે કરાવ હોય છે. ૬ એકઠી કરી ભરી રાખી છે. ૭ ખીજી ઠેકાણાની મને કશી ખબર નથી.

અતિ ખપકરી સેવકેં નાણી, અંતઃપુરમાંહિં મેહલી આણી. ૬૮
 રાણી નાણી અતિ ધનભાર, હરખે હિયાચ્યું કરે વિચાર;
 રાજા આવે તવ પેહિલું, છાનું ^૧કિંપિ લીઉં વેહિલું. ૬૯
 તાલક પ્રથમ ઉઘાડ્યું ચઢા, બાહિર પુરોહિત પ્રગટયો તઢા;
 દેખી રાણી ચમકી ઘણી, કહે એ રચું ^૨કરણી તુમતણી. ૭૦
 હસી પુરોહિત કહે તિણિવાર, તુમે આકુળાં મ થાઓ લગાર;
 તાલક ઉઘાડો જે અછે, સુજને ^૩દ્રુષણ દેલે પછે. ૭૧
^૪અનુકમે તે ચ્યાર નીકળ્યા, ^૫અન્યોઅન્યે દ્રષ્ટે મિલ્યા;
 નીચું ભેષ રહ્યા તિણિ સમે, મઠન સુહૃત ઇણિપરિ નીમમે. ૭૨
 અતિ મનથી તે લાન્યા પછે, તેડાવી નારીએ અછે;
 વસ્ત્ર દેષ પરશંસી ખરી, ઉચ્છવિ મંદિરે પુહુતિ કરી. ૭૩
 દિન કેતે આંચો ભરતાર, પુણ્ય ^૬પ્રસાદે જયજયકાર;
 સો વિદાધર ચિતે ઇચ્યું, રખે નીપજે સુજને તિચ્યું. ૭૪
 ચ્યાર નારિને કહે તુમે ઘણી, ભગતિ કરો સુજ ભગિનીતણી;
 હિવે દિન થોડા માંહિં બિહિનડી, નિજ મંદિરિ પુહુચસિ
 બાપુડી. ૭૫

પ્રથમ નારી વિદાધરતણી, ભગતિ કરે સુરસુંઢરીતણી;
 કંત અમારો ભે તુમ ^૭વીર, બાધ તાસ પાસે ગંભીર. ૭૬
^૮વિદાદ્રુપપરાવત્તિની, તુમે શીખભે ^૯દોષહત્તિની;
 બીજ ભગતિ કરી તુમ ઘણું, કહે શીખભે બાધ તુમ ભાણું. ૭૭
 વિદા વળી ^{૧૦}અદ્રધિકરણ, જે પરતક્ષ ^{૧૧}કુટસંહરણ;

૧ કથુ પધુ-કાંધક. ૨ કામ-કર્તવ્ય. ૩ દોષ. ૪ એક પછી એક. ૫ માહોમાહે-પરસ્પર. ૬ પુણ્યની કૃપાથી. ૭ બાધ. ૮ રૂપ બદલી નાખવાની. ૯ દોષને દૂર કરનારી. ૧૦ કાંધની નજરે ન આવી શકે તે. ૧૧ હરકત દૂર કરનાર.

- ત્રીજી કહે 'પરવિદ્યાછેદ, હોવે તે શીખજે ^૨અલેદ. ૭૮
 'શતહસ્તી બળ એહથી થાય, તે વિદ્યા શીખેજે માય;
 ગ્રાથી નારી શીખ એક કહે, સતી બોલ આરે સંગ્રહે. ૭૯
 (હાળ ૧૫ મી-રાગ સામેરી, રૂથે' છતો રતિપતી એ દેશી.)
 એક દિને' વિદ્યાધર વીર, બાઈ પ્રતિ કહે ચિત્તથી ધીર,
 'મનકીર તુમ શુભ સહકારે' ભમે' એ;
 તુજ વિયોગનું દુઃખ ઘણું, એક મુખે તે કિમ લાણું,
 તુજતાણું મુખ દીકું મુજને ગમે એ. ૧
 દેવ વિરહ દુઃખ પાડસ્યે, મન 'કહી' જીવ રમાડસ્યે,
 નમાડસ્યે' જુહાર મિસે' શિર કુણુહિને એ;
 દિવસ આટલા તુજતાણી, ભગતિ કિસી ન કરી ઘણી,
 નવિ સુણી તુજ વાણી મેં શુભ પરિ એ. ૨
 તુંતો સકળ સૌભાગણી, પુણ્ય વાતની રાગિણી,
 માજણી મેં તો માની બિહનડી એ;
 તું મનથી નહીં જીતરે', તાહરા શુભ કિમ વીસરે',
 મુજ સરિ થાશે વરસ સમી ઘડી એ. ૩
 હંસ સરોવર નહીં મણાં, ભમરાને ફૂલજ ઘણાં,
 સુરિજણાં 'સુમનસને' સઘળે મિલે એ;
 હંસા જે 'સર છોડ એ, તે સરોવરને' 'જોડ એ,
 હોડિ' એ હંસાના શુભ નહીં ટળે' એ. ૪
 તુમને' કિમ કહિયે જાઓ, સા રસના 'શતધા થાઓ,

૧ બીજીની વિદ્યા નાશ થઈ જવાની. ૨ ભેદ રહિત.
 ૩ સૌ હાથી જેટલું. ૪ મનરૂપી પોપટ તમારા શુભરૂપી આંખા
 ઉપર ભર્યા કરે છે. ૫ ક્યાં. ૬ ફૂલ-સારાં મનુષ્યને. ૭ તળાવ.
 ૮ ખદ્તાબી. ૯ જીભનાં સૌ કંકડાં થાઓ.

(૨૯૪) , સુરસુંદરી-રાસ.

ઉભાહો મિલવા હુએ કંતને' એ;
તુમે જિણુ' ભૂમિ પધારસ્યો, તિહાં યશ આપ વધારસ્યો,
તારસ્યો 'સુમતિ કંધને' કંતને' એ. ૫

તો હું' એનાતટ જાઈ, તુજ મૂંછી આવું' બાઈ,
તુમે કાંઈ જોઈએ તે માગી લીઓ એ;
સતી કહે ભાઈ સુણો, પાર નવિ તુમ શુણતણો,
મે' ઘણો કાળ સુખે' અહીં' વેળિઓ એ. ૬

તે' પ્રસાદ તુમચો સહુ, પુણ્યવતી આરે વહું,
હું' કહું' તે વિદ્યા સુજ શીખવો એ;
આર પૂરવલી કહી વર, શીખવે તે વિદ્યાધર,
સુંદર ઉપગારી પૂરણ હવો એ. ૭

સતી તજ સુરસુંદરી, મોકળાં મન સહુસું કરી,
'એચરી પૂજે પાય નેહજ ધરીએ;
બાઈ વહિલાં આવજો, તુમ બંધવ મન ભાવજો,
કહાવજો સાંઈ અમને સુંદરીએ. ૮

હવે' વિમાન સો આપણું, એસારી થિર ચિત્તપણું,
પુરતણું એસારી વન આવીઓ એ;
સતી તિહાં મેહલી કરી, નિજ લોચન આંસુ ભરી,
શુણધાર વિદ્યાધર ઘરિ આવીઓ એ. ૯

હવે સતી સુરસુંદરી, નારી રૂપજ 'પરિહરી,
'આહરી રૂપ નિરૂપમ નરતણું એ;
નગરમાંહિ' તવ આવે એ, 'આરામિક' ઘર જાવે એ;
કહાવે એ નામ વિમલમથ આપણું એ. ૧૦

૧ સારી શુદ્ધિ. ૨ મહેરબાની ૩ વિદ્યાધરી. ૪ બંધ પાડી.
૫ અંગીકાર કરી. ૬ માળાને ઘેર.

તેહને ધન કેતું દિયેં, સા માલણિ હરખિં દિયે,
રાખિયેં એહને આપણે મંદિરેં એ;
માય કરી થાપી તસ, તિહાં સો રહીઓ વિમલયશ,
સવિ રસ તસ ઘર પૂરે શુભ પરિ એ. ૧૧

(હાળ ૧૬ મી-ભાણેજને જવ રાજ દેહએ, એ દેશી, તૂટક.)

સો વિમલયશ ઇતિ નામે, કુંવર રહ્ય મંદિર તાસ;
ઇક દિન કળા તિહાં પ્રકટ કરે, આપણાં લીલ વિલાસ. ૧
વિંજણો વિજ્ઞાને કરી, આપીઓ માલણ હાથ;
સોવન સવાલાખ લેઇ કરી, વેચ્યો માલણે સાથ. ૨
એહનો એ ગુણ ભાખવે, દીરઘકાળી જોય;
વ ઝતાં દાઘજવર સમે, ઝોષધેં ન શમ્યો હોય. ૩
જઈ રાજમારગે મંડિઓ, આરામિકાએ સોય;
સાંભળી મૂલ અતોલ તવ, ઉપહાસ કરે સહુ કોય. ૪
સંઘ્યા સમે વ્યવહારીઓ, ગુણ પરિક્ષાને હેત;
વિંજણો મંદિર લેઇ ગયો, સુત રોગને સંકેત. ૫
તતકાળ તેહના વાયથી, જવરદાઘ પામે શાંતિ;
સવિ મૂલ માલણને દિયું, ગુણ લહી તાસ એકંત. ૬
સો વિંજણો જઈ રાયને, વ્યવહારિયેં ભેટિ કીધ;
ગુણ સુણી રાજ રંજિયો, કહે તુજ પ્રતિ કુણ હીધ ? ૭
માલણ કન્હેથી મેં લીઓ, સાંપ્રત તેહી રાય;
જહુ માન દેઇ પૂછીયું, વિંજણા ઉતપતિ કાય. ૮
સા કહેં સુજ ઘર આવીઓ, પરદેશથી નર એક;
સવિ ગુણ કળાએ અલકર્યો, તે લહે સકળ વિવેક. ૯

૧ માતા. ૨ મંદિર, ૩ બળતરાજ કરનારો તાવ, ૪ માલણ,
૫ મશ્કરી, ૬ પુત્ર, ૭ શાંતિ. ૮ તેજ વખતે. ૯ સહિત શોભતો.

જૂપ ^૧સુખાસન ચોકલી, બોલાવિયો નિજ પાસ;
 સો કરી જલેયો લેટણો, રાયને મલિયો ઉલ્હાસ. ૧૦
 સુષુ પૂરો અતિ વિજ્ઞાન તેહતું, કળા દેખી સાર;
 રંજીયો રાજા ઇમ દહે, ^૨વર માગ તું સુવિચાર. ૧૧
 સવિ અરથ પૂરણ માહરે છે, તુમ ^૩પ્રસાદે દેવ;
 નૃપવચન નિઃકલ નવિ હોયે, વર ચાચ મન રૂચિ હેવ. ૧૨
 દત્તણિ ^૪વિમાસી મન આપણે, માંડવી માંગી લીધ;
 તે નગરમાંડિં દિન થોડલે, જથ હવો તાસ પ્રસિદ્ધ. ૧૩
 આવાસ રાજાએ દિયા તિહાં, રહ્યો મનને રંગ;
 સેવક સખાઈઆ રાખિયા, આલે ચતુરીમાં ચંગ. ૧૪
 ચાચક પ્રતિ બહુ દાન દે, કીરત કરે વિસ્તાર;
 અતિ સુખ નિશિ દિન અતિક્રમે, જિનધર્મથી જથકાર. ૧૫
 અરિહંત ધ્યાન હિયે ધરે, પૂજા કરે ત્રણિવાર;
 જન માંડે ચથ વાખ્યો ઘણો, સહુ કરે જીજ્ઞાસ. ૧૬
 (હાળ ૧૭ મી-દેશી ચોપાઈની.)
 પૂરવ વાતચિત સંભવી, ^૫અનુચર સવિ મેહલયા શીખવી;
 પરદેશી બ્યાપારી જિકો, નગર આપણું આવે તિકો. ૧
 સુજ આગળ તે સંભળાવળે, પછે દાણ તેહતું વાળળે;
 ઇણિ પરિં કાળ ગમે મન રૂળી, વાત એક સાંભળળે વળી. ૨
 એહવે એક નગરમાંડે ચોર, ઘરઘર પ્રતિ પડાવે ^૬સોર;
 કરે ^૭ઉપદ્રવ અહનિશિ ઘણું, દુખી થાયે જન નગરીતણું. ૩
 રાતિ બહુ ^૮બૂંઘારવ પડે, ધાએ બહાર પણુ ^૯કર નવિ ચડે;
^{૧૦}પડહ વળવિઓ ઇમ ^{૧૧}નરનાથ, જકો ચોર આપે સુજ હાથ. ૪

૧ પાલખી. ૨ વરદાન. ૩ કૃપાથી. ૪ વિચાર કરીને. ૫ નો-
 કર-દાસ ૬ પોકાર. ૭ તોફાન-હરકત. ૮ શ્રુમ. ૯ હાથ ૧૦ દંડેરો
 પિટવરાવ્યો. ૧૧ રાજા.

તે જે સુખ માગે તેહ દીર્ઘ, કોટવાળ તવ આલે પીયુ; ૫
 તે સંભળી ચોર 'ગહગદ્યો, રૂપ ફેરવી ચઊટે ગયો.
 માંડ લોકને પૂછે વાત, ચોર કરે છે બહુ ઉતપાત;
 કો તસ 'વારી ન સકે કિસે', કોટવાળ હવે સહી વારસે. ૬
 ઇમ મન માંહિ' કરી ઉપહાસ, રાતિ કોટવાળ આવાસ;
 કાઢી ગયો તુરંગમ રત્ન, કોઈ કરી ન શક્યા તસ ચત્ન. ૭
 કોટવાળતું ભાણું ભેર, હરખ્યો ઘણું હિયારથું ચોર;
 બીજે દિવસે પ્રધાને 'છખ્યો, નિસુણી ચોર હિયારથું 'હખ્યો. ૮
 તવ પ્રધાને ખપ માંડ્યો ઘણો, પરઘો સવિ તેડ્યો આપણો;
 નાકાં ભારી નગરી બાર, ડેરા દેઇ બેઠો તિણિ ઠાર. ૯
 રૂપ મહિયારીતું કરી ચોર, મહી 'લ્યો મહી યું કરતો 'સોર;
 કુંભ માંહિ' જે 'મહિરા ભરી, પ્રધાન આગળ તવ ઊતરી. ૧૦
 તવ પ્રધાને મહી લેવા ત્યાંહિ', સા બેલાવી ડેરા માંહિ';
 મહિયારી મહિરા કેળવી, પ્રધાનને પાએ ભોળવી. ૧૧
 ચંદ્રહાસ મહિરામદ ચડ્યો, થઇ અચેત સો ભૂતલ પડ્યો;
 ચોર કાજ 'હકિ પહિલી પડી, તે પ્રધાન પગ સાથે જડી. ૧૨
 હાથે પહિરાબ્યા 'દસકલા, મહિતા નિદ્રામાંહિ' એકલા;
 'પોઠ્યા ઠંકુરાઇ ભોગવે, 'તસ્કર સુહુત ઘણું નીગમે'. ૧૩
 સુંડયાં અરધાં કાઢી મૂંછ, લણુ વડનીત કરે સુખ લૂંછ;
 સુખ ઊપર મેહલે 'પગત્રાણુ, પણુ સો ન લહે કાંઇ અભણુ. ૧૪
 નિશ દિન ખાવે પીવે બેઇ, જેહને નિરતિ' વિરતિ નહીં કોઇ;
 તેહતણાં ફળ એહવાં લહી, વિરતિ વિવેકી કરબે સહી. ૧૫
 વસ શસ્ર વિણ મંત્રી થયો, ચોર આપણે મંદિર ગયો;

૧ રાજ થયો, ૨ બંધ પાડી શકતો નથી ! ૩ બીકું ઝડપ્યું, ૪ મઢવાયો, ૫ બૂમ દેતો, ૬ દાર- ૭ હેડ ગુન્હેગારોના પગમાં પહે-
 રાવવાની. ૮ હાથકડી. ૯ ચોર. ૧૦ જુતાં. ૧૧ વસિ.

પ્રભાતિં આંચો રાજા તિહાં, સેવકને કહે મંત્રી કિહાં. ૧૬
 મંત્રીસ્વર મહીઆરી દોષ, સેવક કહે ડેરામાંહિં જોઈ;
 કપટ ચોરતું રાજા કહે, એવડી વાર સૂઈ કિમ રહે. ૧૭,
 માંહિં જઈને જોયું નિસેં, પ્રધાન તિણિ પરિં દીઠા તિસે;
 તવ પ્રધાન^૧ હાકિઓ ભૂપાળ, ધિગ તુજ પ્રતિ કહિ દિયેં ગાળ. ૧૮
 સાવધાન તે હુઝો જામ, પરિ પોતાની દીડી તામ;
^૨અધોવહન તવ નિરખે સોઈ, ખડકડ હસેં લોક સહુ કોઈ. ૧૯
 નૃપ^૩ વિલજો થઈ મંદિર ગયો, રાતે જાતે^૪ નોખતી રહ્યો;
 જાણી ચોર વાત સો ખરી, ચોરી ગયો રાજકુંઝરી. ૨૦
 પોતકાર અંતપુર પડ્યો, ચોર હાથ કેહને નવિ ચડ્યો;
 રાય પ્રતે દુખ લાગે જહુ, ચિંતાતુર થઈ બેહું સહુ. ૨૧
 પડક છળ્યો વેશ્યાયેં વળી, ચોરતણી તો પૂગી^૫ રૂણી;
 વૈધ રૂપ કરી આંચો તિહાં, મંદિર વેશ્યાનું છે જિહાં. ૨૨
 કુળજા હાસી વેશ્યાતણી, વૈધ રૂપ ચોરેં ઇમ ભણી;
 તુજને સુંદર કરૂં બાયડી, ક્ષણ માંહિં ટાળું કુળડી. ૨૩
 ઇમ કહી મૂક્યો કહે પ્રહાર, કુળજા^૬ સરલ થઈ તિણ વાર;
 ગઈ વેશ્યા ઠકુરાણી પાસ, બોલી એહવે વચન વિલાસ. ૨૪
 સ્વામિનિ સત્ય વાત અવધાર, વૈધ એક આંચો છે બાર;
 તે વિલાએ પૂરો ભયો, સરલ દેહ તિણિ મારો કર્યો. ૨૫
 દીડી વાત સકળ સા ખરી, વૈધ બોલાવ્યો આદર કરી;
 વેશ્યા કહે^૭ કૃપા મન ધરો, સુજને ભરયોવન વચ કરો. ૨૬
 વૈધ કહે એ છે પાધરૂં, હવડાં તુજને તણી કરૂં;
 પણ એક સત્ય વચન^૮ અવધાર, જઈ બેશો ચોરડા મહાર. ૨૭
 એકોરા માંહિં જઈ બેડી વેશ, વૈધે વળી તિહાં કીઓ પ્રવેશ;

૧ લંબકાપો. ૨ નીચું મ્હોં રાખી. ૩ ઉલાસ. ૪ ચોક્કી ઉપર.
 ૫ આસા. ૬ સીધી. ૭ દયા. ૮ કષ્ટ કર. ૯ ચોરડાંમાં.

કરી 'રાસલી વિધાનજે', બાહિર આવી યોલ્યો ^૨છજે. ૨૮
કાલે પ્રહર દિવસ જવ ચડે, તિહાં લગે તાલું દીલેં ઝોરડે;
પ્રહર આઠ ઉઘાડો રજે, વળી વળી શું કહીએ મુજે. ૨૯
કથન એહ કર્યો કામિની, ચૌવન લહિસેં તુમ ^૩સ્વામિની;
ગયો ચોર ઇલિપરિ ઠગ કરી, તવ તે વેશ ^૪વિગૂતી ખરી. ૩૦
પ્રભાતે નૃપ પૂછે ઘર જઈ, કહો રે વેશ્યા ^૫કેથે ગઈ;
દાસી કહે પૂરવ અધિકાર, નૃપ કહે જુઓ ઉઘાડી બાર. ૩૧
બાર ઉઘાડી જોયું જિસેં, માંહિં રાસલી દીઠી તિસેં;
તે દેખી નૃપ દુઃખેં લયો, ચોરે વડો વિગોણો કર્યો. ૩૨
એહવું કુણુદેં ન લલુ' હેત, ઇલિ ચોરે સહુ કર્યું રજેત;
વિલજો થઈ મંદિર આવીઓ, પડહ ^૬પ્રૌઢ વળી વળવીઓ. ૩૩
ચોર પ્રતેં વળી કાઠી દિયે, અરધ રાજ સો માહફં લિયે;
તેહને પરણાવું દીકરી, એ મુજ વાચા મુણુજે ખરી. ૩૪
ચોરતણી મન મોટી બીહીક, પડહ ^૭છજે નહીં કે સાહસીક;
જન સવિ આશ્યા મેલી રહ્યા, તવ માંડવિયે આણી દયા. ૩૫
વિધાનલિ સુરસુંદરી જેહ, વિમલયશ માંડવીઓ તેહ;
ભૂપસભામાં બીહું ધરી, આબ્યો નિજ મંદિર પરવરી. ૩૬
તો તેહના સેવક કહે હેવ, અમને આજ શીખ દીઓ દેવ;
પડહ છજ્યું તુમે કાં રાયસલા, ચોર એહ કરસેં રાસલા. ૩૭
બીહીકે ^૮પરિકર છાંડી ગયો, માંડવીઓ એકાંકી રહ્યો;
સાધી વિધા જે તિણ વાર, એક અદ્રષ્ટીકરણ ઉદાર. ૩૮
બીહુ પરવિધાછેદની, રાતે દીવી કીધી ઘણી;
બાર ઉઘાડાં મેહલી કરી, રહ્યો એકલો ધીરજ ધરી. ૩૯

૧ ગધેડી. ૨ કપટચી. ૩ ધણિયાણી. ૪ વગોવાણી. ૫ ક્યાં.
૬ જખરી પ્રતિજ્ઞાવાળો. ૭ ઝીલે નહીં. ૮ મડળ-પરિવાર-પાસેનાં
માણસો.

આબ્યો ચોર ન હીઠું કાંઈ, સોવન ^૧પોટ ધરી શિરિ સોઈ;
 લખરી સર્વ લેઈને વળ્યો, માંડવીઓ કેડે નીકળ્યો. ૪૦
 નગર બાહિર એક વડ છે દૂર, તે શાખાએ વિસ્તર ભૂર;
 તેહને મૂળ ^૨વિવર ઇક જોઈ, તે મધ્યે ^૩ભૂમિ ગૃહ જોઈ. ૪૧
 તેહ ચોર રહ્યાનું કામ, આબ્યો તિહાં કરી નિજ કામ;
 તસ કેડે માંડવીઓ ગયો, સોઈ ચોરે આબ્યો ^૪નવિ લહ્યો. ૪૨
 શિલા દેઈ મોટી બારણે, ^૫રાજમુતાને તસ્કર લણે;
 તું કહેતિ માંડવીઓ જોઈ, માહરી ^૬સાર કરેસિ તેહ. ૪૩
 તેહને હું આબ્યો છેતરી, કિરયું વિમાસે હવે સુંદરી;
 હવે તું મુજ પરણે નહીં કિસે, માંડવીઓ કિહાંથી આવસે. ૪૪
 કુંવરી કહે આ અવિત મરણ, મુજને માંડવિયાનું શરણ;
 સુણી ચોર ^૭કેધાકુલ લયો, પ્રહાર મેલવા ઉભો થયો. ૪૫
 જે હતી શતહસ્તિની આંહિ, તે વિદ્યા સમરી મનમાંહિ;
 તવ માંડવીએ વાચા બકી, સાવધાન થા રે પાતકી. ૪૬
 સુણી સાદ ચિત્ત ચમક્યો તેહ, મુજ મંદિર આબ્યો છે જોઈ;
 અંત કરેવા ઉઠ્યો જામ, માંડવિયે સો બાંધ્યો તામ. ૪૭
 બાહું વિચ ચાંપી લેઈ નીકળ્યો, કુમરીતણો મનોરથ ફળ્યો;
 હવે તે રાજસભા દુઃખ ધરે, માંડવીઆની ^૮ઓસરિ કરે. ૪૮
 માંડવીઓ નવિ આબ્યો કિસે, સહી ચોરે સો હણિયો હસે;
 માહરા નગરતણું ^૯આભરણ, જોઈ સાથે આંગમિયે મરણ. ૪૯
^{૧૦}ચિતા રચાવી નગરી બહાર, માંડવિઆના ગુણ સંભાર;
 કરે ^{૧૧}કાષ્ટભક્ષણ રાજાન, સકળ લોક દુખ ધરે ^{૧૨}અસમાન. ૫૦

૧ પોટકું. ૨ પોલાણ. ૩ ભૂમિ. ૪ જાણવામાં ન આબ્યો.
 ૫ રાજકન્યા. ૬ બહાર-ખબર. ૭ કેધવડે ખૂબ તપી. ૮ ફિકર.
 ૯ ભૂષણ-ધરણ. ૧૦ રહે ખડકાવી. ૧૧ બળી મરવાનો નિશ્ચય.
 ૧૨ બહુજ.

એટલે ચાર પ્રતે લઘ તિહાં, માંડવીઓ આબ્યો નૃપ જિહાં;
 તે દેખી રાજદિકતણું, હરખેં હિયું ઉલ્લસેં ઘણું. ૫૧
 સુણી સકળ તસર વૃત્તાંત, નૃપ કહે એહનો આણો અંત;
 માંડવીઓ કહે સાંભળિ સંત, એહ ચાર છે વિદાવંત. ૫૨
 એહવાને કાં મારો દેવ, એહની તુમે વધારો હેવ;
 ઇમ કહી મેહલાબ્યો જીવતો, દીઓ દ્રવ્ય જે જેહનો હતો. ૫૩
 રાજસુતા માંડવીઆ પ્રતિં, પૃથિવિપતિ પરણાવેં હિતેં;
 અરથ રાજ્ય વહિયીનેં દીઉં, પુણ્યતણું ફળ તિહાં પ્રગટીઉં. ૫૪
 ચાર પ્રતિ દેઈ ઉપદેશ; ટાળ્યો ચોરીતણો કલેશ;
 આબ્યો નૃપને સેવક કરી, માંડવિયા કીરતિ વિસ્તરી. ૫૫
 અન્ય દિવસ સો અમરકુમાર, સુરસુંદરીતણો ભરતાર;
 વિવિધ વસ્તુ ભરી વાહણુ બાર, આબ્યો બેનાતટ સુ વિચાર. ૫૬
 લોટિ લેઈ રાજને મિલ્યો, માંડવીઓ સો નિજ પતિ કળ્યો;
 નિજ સેવકનેં કહે સાંભળો, એહની વસ્તુ માંહિં આમળો. ૫૭
 પાહી ખોટો નૃપનેં કહી, પાસિં માહરે લ્યાવો સહી;
 તેણે સેવકે સો પરિ કરી, દીધો માંડવિયા કર ધરી. ૫૮
 નિજ ધર વસ્તુ ભરાવી તાસ, ગોતિહરેં દીધો જિમ દાસ;
 સેવકનેં કહે મારો રખે, બીહાવજો ઘણી પેરિં સુખે. ૫૯
 દિન દિન પ્રતિ બિહાવે ઇમ, હવે જીવતો છૂટે કિમ્મ;
 થાઓ શિરપડ ચોરી કરી, વાત વણિકની જાણી ખરી. ૬૦
 એક દિન પેટ પડ્યો ધાસકો, બીડી ન સકે તે તિહાંથીકો;
 પામ્યો મૂર્છા થયો ^૧અચેત, કીધો શીતોદકે ^૨સચેત. ૬૧
 બોલે વચન ઇસ્યાં સુખે દીન, હું છું પ્રભુ તુમચે આધીન;
 મયા કરો મુજ ઉપર સ્વામિ, રહું જીવતો તુદ્ધારે નામ. ૬૨

હયા કરે દેખી રીવતો, સવિ લેઈ મેહલો જીવતો;
 માંડવીઓ કહે સાંભળ સાચ, તો તુજ મેહલું સહી એ વાચ. ૬૩
 બે તું સવિ મેહલી પાપલાં, જોલાંસે માહરાં પગતળાં;
 સવાશેર ઘી અવટાડેસિ, તતખિણ હું તુજને છોડેસિ. ૬૪
 શેઠપુત્ર કહે પુણ્યે મિલે, ઘી અવટાડું તુમ પગતળે;
 માંડવીઓ મન કૌતુકે ધરિ, 'સ્વચ્છ પછેડી જોડી કરી. ૬૫
 પોટે 'પલ્ય'કે જઈ જામ, સો પગતળાં જોલાંસે તામ;
 પોહર એક બે માહુ થાય, તોહે ઘી અવટાડ્યું ન જાય. ૬૬
 તો તિણિ ઇચું વિચાર્યું મતું, ઘી પીને રાખું દીસતું;
 જાણ્યું એ છે નિદ્રા માંહિ, ઘી પીવા લાગો ઉછાહિ. ૬૭
 તવ માંડવીએ જાલ્યો તામ, કપટી ભલું કરે છે કામ;
 ચોરી શીખ્યો લઘુપણ્યકી, હજી ટેવ ન ગઈ પાતકી. ૬૮
 અમરું દ્રોહ કરી નવનવા, તું વળી શું હીડે છૂટવા;
 હવે મૂકું તો આહવા સમ્મ, તે ઇમિ સુણી પડિઓ વળી તિમ્મ. ૬૯
 તેહને વળી વળાવ્યું ચેત, પૂછે સવિ પૂરવ 'સ'કેત;
 જન્મભૂમિકા કુણુ તુજથકી, તાહરે નારી છે કે નથી? ૭૦
 તવ કહે અંગદેશ અભિરામ, અ'પાપુરી પ્રાસધ્યું નામ;
 શેઠ ધનાવહનો હું પુત્ર, રાજસુતા માહરી 'કલત્ર. ૭૧
 હું જલવાટે જાલ્યો વ્યાપાર, સુજસું પ્રેમ ધરી સા નાર;
 જક્ષ દ્વીપલગે આવી સાથ, તિહાથી વિરહ કીધો જગનાથ. ૭૨
 કહે માંડવીઓ વહે હુંએ જિયુ, વિરહ હવો તે કારણ કિંચુ;
 તતખિણ શેઠપુત્ર ગહળયો, 'ગદગદ સ્વરે જોલે દુખ ભયો. ૭૩
 કુમર કહે મેં કીધું પાપ, તે સુણતા હોવે સંતાપ;
 નિરપરાધ નિરમાનુષ જિહાં, મે સૂતી મેહલી સા તિહાં. ૭૪

૧ સાફ-ધોયેલી, ૨ પદ્યગ. ૩ પ્રથમની વાતચીત. ૪ વહૂ.
 ૫ ગગળો થઈ.

એકલી છોડી મેં બાલિકા, જનમ લગેં રહી સા કલિકા;
 પાપ ઉદય તે આબ્યુ^૧ આજ, સકળ ગમાયી^૨ લક્ષ્મી લાજ. ૭૫
 માંડવીઓ કહે કિસે કુમાર, તિહાં તુજ નાવી દયા લગાર ?
 વળતું વાળી બોલ નવિ કહ્યો, ગાદું^૩ ફૂલન કરે તિહાં રહ્યો. ૭૬
 માંડવીઓ કહે રોતો રહે, તેહનો સમાચાર કે કહે;
 તેહ પ્રતિ તું શ્યો ગુણ કરે, કેતો હરખ હિયામાં ધરે. ૭૭
 કુમર કહે મેં મહા અજ્ઞાની, તે બાપડી તણ તિહાં રાની;
 હવે એવડું પુણ્ય છે કિહાં, સમાચાર એહનો લઉં ઇહાં. ૭૮
 કહે માંડવીઓ ઇહાં કદાપી, સા તુજ પાસ આવે આપિ;
 તુંજ ઉલ્લટ હોય કેતી^૪ સીમ, સાચું નવિ બોલે તો^૫ નીમ. ૭૯
 વાર વાર શ્યું પૂછો ઇશ, તે ઉલ્લટ બણે જગદીશ;
 સા વલ્લભા ઇહાં ને મિળે, તો મુજ સકળ મનોરથ ફળે. ૮૦
 માંડવીઓ મંદિર મધ્ય જઇ, સુરસુંદરી સ્વરૂપે થઇ;
 સારે અંગ સકળ સંગાર, આવી પાસેં નિજ ભરતાર. ૮૧
 દેખી હર્ષ કુમરને હુઓ, વિષુ જ્ઞાની કે ન લહે બુઓ;
 આનંદામૃત સમુદ્ર^૬ અગાહ, ચાલ્યો લોચનપંથ પ્રવાહ. ૮૨
 તવ કુમરી પૂછે વૃત્તાંત, કહે આપણું પ્રતિ સવિ કંત;
 પુણ્ય પ્રસાદે^૭ સીધાં કાજ, સાત કોડીએ લીધું રાજ. ૮૩
 કુમર કહે મોટું તુજ પુણ્ય, તાહરું^૮ જીવિત જગ ધન ધન્ય;
 એવડાં વિધન થકી ભિગરી, સતી શિરોમણી તું સુંદરી. ૮૪
 મેં અપરાધ કર્યા તુજ જેહ, મૂકે સવિ વિચારી તેહ;
 હવે રખે સંભારો સોય, સજ્જન દુર્જન નાવ હોય. ૮૫

૧ ધન અને ઇજ્જત બેક બોયા. ૨ બહુજ ૩ મર્યાદા. ૪ સો-
 ગંદ છે. ૫ આનંદના અમૃતનો અપાર દરિયો આસુરૂપે આપ્યોના
 રસ્તેથી હોડ્યો.

(હુહા.)

જે સજ્જન તે સજ્જનાં, જે રૂસે સોવાર;
અંબ ન હોયે લીળડો, જે જાતિ ^૧સહકાર. ૧

(સોરઠો)

- અગરતણે અનુસારિ, પીડતાં પરિમલ કરે;
તે સજ્જન સંસાર, જોયાં જે ^૨વિરલા મળે. ૨

(હુહા.)

ચંદન ઓરસિયે ધસ્યું, ^૩પરિમલ પ્રગટ કરંત;
^૪ધ્રુવકંઠ વળી પીલતાં, અમૃત રસ આપંત. ૩
અગ્નિ સાથે ^૫કંચન ધસ્યું, અધીકી જીવમકંતિ;
તિમ ઉત્તમ અતિ હુહાંયો, ^૬નિય ગુણ નવિ મુકંતિ. ૪

(ચોપાધ.)

કહે સુદરી સ્વામી સાંભળો, મેં મન કિંપિ ધર્યો ^૭આમળો;
તુમરું અવિનય કીધો જેહ, કરજોડીને ^૮આમું તેહ. ૮૬
સુજ વીતક જે વીતું ઘણું, તે સવિ ^૯દ્રુષણ કર્મહંતણું;
નહીં કો તિહાં તુમારો વાંક, કર્મ ન છૂટે રાય ને રાંક. ૮૭
જેનાતટ નરપતિ ગુણપાળ, સુણી વાત આંચો તતકાળ;
અચરિજ સતીચરિત્ર સાંભળી, નરપતિ ગુણ ગાવે વળી વળી. ૮૮
સુતા આપણી ગુણમંજરી, અમરકુમરને દીધી ફિરી;
અતિ ઉત્સવ નરપતિ સો કરે, મંગલક પુણ્યે વિસ્તરે. ૮૯

(હુહા.)

પુણ્યે પરમાનંદ પદ, પુણ્યે લીલ વિલાસ;
પુણ્યે પૃથ્વીપતિપણ, પુણ્યે પૂજે આશ.

૧ આળો ૨ કોષકજ. ૩ સુગધ. ૪ શેલડીનો સંકો. ૫ સોનું.
૬ પોતીકા ગુણ. ૭ અટક. ૮ જોઅળી. ૯ ક્ષમા માણુ છુ. ૧૦ દોષ.

પુણ્યે પાતકે 'પરજળે, પુણ્યે ટળે વિયોગ;
 પુણ્ય ભલાં પુણ્યે મિલે, પુણ્યે સુખન-સંયોગ. ૨

પુણ્યે ગ્રહપીડે નહિં, પુણ્યે પુત્ર 'વિનીત;
 મિત્ર વડાઈ પુણ્યથી, પુણ્યે પરિવલ 'વિત્ત. ૩

પુણ્યે યશ જગ જગમગે, પુણ્યે સંપદશ્રેણિ;
 સુરસુંદરી સતી પ્રતે, પુણ્ય ફળે પરિ એણિ. ૪

(લાળ ૧૮મી-મનહ મનોરથ પૂરતિ શ્રીઋસહસર કેરી-એ કેરી)
 સતી શિરોમણી સા સુરસુંદરી, સમભવે શુભ વાણી;
 વિધન વિયોગ 'વિલય ગયા, જે સુખને નવકાર પ્રમાણિ. ૧

સોભાગી શ્રી નવકાર આરાધો, પરતખ તાસતણાં ફળ પેળી;
 સકળ પદારથ સાધો.

રાનહિક સવિ સાંભળી, સાચો શ્રી નવકારપ્રભાવ;
 અહનિશિ એકમતાં આરાધે, 'સંસારસાગર નાવ. સોભાગી. ૨

અમરકુંવર સો સુંદરી સાથે, સુખ લોગવતાં સાર;
 દિવસ કેટલા તિહાં અતુકમી ગયા, કહી નૃપને સુવિચાર સો. ૩

માતપિતાને મિલવા કારણે, ઉત્સુક અમે અતિ છેયે;
 જો આદેશ દિયો પૃથિવીપતિ, તો અંપાપુરિ જઈયે. સો. ૪

રાય કરે મોકલામણુ મોટી, આપે અરથ ભંડાર;
 ગજ રથ અશ્વ અમૂલિક 'પાયક, વસ્તુ વિવિધ પરિ સાર. સો. ૫

સુરસુંદરીના ગુણ સંભારી, રાજા રૂદન કરંતિ;
 નગર અમાફું સુખિયું કીધું, તે કેમ વિસરી જંતિ. સોભાગી. ૬

રાનહિક પુરલોક સંઘાતે, સુરસુંદરી મોકલાવે;
 અરથ રાજ પરિવાર પોતાનો, આપણે સાથે ચલાવે. સો. ૭

૧ નમનતાધવાળો. ૨ લક્ષ્મી-વૈભવ. ૩ નાશ પામ્યાં. ૪ સં-
 સારસાગર પાર કરવાને જહાજ સમાન નવકાર છે. ૫ પૈદ્ધ.
 ૬ હકીકત.

ઋદ્ધિ સકળ દોષ સુંદરી સાથે, આલ્યો અમરકુમાર;
 થોડે દિનં ચ'પાપુરી પામી, રાચે સુષુપ્ત અધિકાર. સો. ૮
 નૃપરિપુમર્દન શેઠ ધનાવહ, નગર શોભાવિ રચાવે;
 ધરધર તારયા તોરણ શુભી, સાહમાં કુમરને આવે. સોભાગી. ૬
 માતપિતા ને સસરા સાસુ, સજન સહુકો મિલિયાં;
 સુખ વિલસે સહુ મંદિર આપણે, પુણ્યે વંછિત ફળિયાં. સો. ૧૦

(ઢાળ ૧૯ મી—રાગ-ઘનહરો.)

એક દિન પુહતાનગરીને વન, જ્ઞાન ધરે ઋષિરાચરે;
 રાયસપરિકર શેઠ ધનાવહ, વહિયા જઈ પાયરે. સૂ. ૧
 સૂરિવર દેશના દિયે, સુધારસ સંભારેરે;
 સાધુ સુખે જિનવચન શ્રવણ, અંગ ધીભ્રું ધારેરે. સૂ. ૨
 જૈનપ્રવચનતણી શ્રદ્ધા, તૃતિય અંગ વિચારિ;
 બળ પ્રગટવું ધર્મકારિણિ, 'તુરીય અંગ ઉદ્ધારિરે. સૂ. ૩
 પરમ આર અંગ ચતુરાં, એહ દુર્લભ દેખીરે;
 વિષય-રસ વાહ્યા વિચક્ષણ, મ નાખો ઉવેળિરે. સૂ. ૪
 વિનય મૂળ ધર્મ-સુરતરૂ, થઈ દયામય સારરે;
 આણુ શ્રી જિનરાજકેરી, પ્રબળતે વિસ્તારરે. સૂ. ૫
 જ્ઞાન શીલ તપ અને ભાવન, ચ્યારે શાખા વૃદ્ધરે;
 સતરે લેહે શુદ્ધ સંયમ, સા પ્રસાખા કીધરે. સૂ. ૬
 લેહ શ્રાવક વિરતિકેરા, તેહ પત્ર પવિત્રરે;
 અંકુર સમકિત જ્ઞાન ચારિત્ર, -તણા લેહ વિચિત્ર રે; સૂરિં ૭
 શમ સુધારસ સૌંચી સુરજન, જિમ લહે સો વૃદ્ધિરે;
 ક્રોધ દવથી ચતન કરતાં, દિયે સકળ સમૃદ્ધિરે. સૂરિં ૮
 સુર નરાધિપ ભોગ યોગા, પુણ્ય એહના હોયરે;

૧ ચોપા અંગમાં. ૨ પાચ ઉદ્ધિયના ૧વધય રસમાં રસખસ થયેલા.

અમલવંશ પદવી અચળ કળ, સેવતાં દે સોયરે, સૂરિં ૯
 એકે દસ દષ્ટાંતે' દુર્લભ, તુમે લલો સુરવૃક્ષરે;
 હવે' મિથ્યાતસંગજથી, ચતન કરજો દક્ષરે. સૂરિં ૧૦
 ધર્મથી મત ચળો ધીરા, ધ્યાન ધરો નવકારરે;
 સતી સુરસુંદરીકેરો, સાંભળી અધિકારરે. સૂરિં ૧૧
 નૃપ પુરીજન સભા સાનિધિ, સૂરિ શ્રીમુખે જોયરે;
 સુરસુંદરિયે' શીલ રાખિયું, કહ્યો વ્યતિકર સોયરે. સૂરિં ૧૨
 નિજ સુતાનું ચરિત્ર નિસુણી, ભૂપતિ પૂછે મર્મરે;
 સુતા ગતભવે' કહો ભગવન, કિસ્થું કિસ્થું વિક્રમરે. સૂરિં ૧૩
 શુર કહે હુએ પાછિલે' ભવે, સુદર્શનપુર સ્વામિરે;
 શૂરનૃપ વલ્લભા તેહની, રેવતી ઇતિ નામીરે. સૂરિં ૧૪
 એક દિન સો પતિ પ્રિયારથું, જઈ રમે વનમાંહિરે;
 રેવતી સાધુ એક પ્રતિમા, ઉલો પેખીઓ તરૂંછાંહિરે. સૂરિં ૧૫
 શૂરનૃપ કહે ભલો એ સુનિ, રહ્યો એકણિ ધ્યાનિરે;
 રાણી કહે તવ તામ સાચું. વચણ એક સુમાનીરે. સૂરિં ૧૬
 ધ્યાન એ ક્ષણમાંહિ' ચૂકે, પારથું જુઓ આમરે;
 હસામસિ' મુહપતી ઓલો, લિયો રાણી તામરે. સૂરિં ૧૭
 ધ્યાન ચકવવા સુનિતું, વિગોથું ઘડી બારરે;
 રાય કહે હિવે મેહલ હાસું, એ ભલો ¹અણગારરે. સૂરિં ૧૮
 ધ્યાન 'પૂરણ કરી સો સુનિ, કહે ધર્મ વિચારરે;
 સદ્દહી સો દોષ જણ સુનિને', દિયે' શુદ્ધ આહારરે. સૂરિં ૧૯
 આથુ પૂરણ કરી અન્ય દિન, ²ઉચિત સાધી-ધર્મરે;
 અણુ આલોચે સોઈ પાતિક, લહે સુરગતિ ચર્મરે. સૂરિં ૨૦
 શૂરનૃપ તે શેઠનો સુત, રેવતી તુજ બાળરે;
 સાધુ સંતાપિઓ હસામસિ', લહે હુખ વિકરાળરે. સૂરીં ૨૧

- સાધુસુખ ભવ પૂરવ ચરિતં, સાંભળી નરનારી;
લહી જાતીરમરણ ઋષિને, કહે મહા મુનિ તારીરે. સૂરી૦ ૨૨
(ઠાળ ૨૦ મી—રાગ દેશાખ ધન્યાશ્રી.)
- સાંભળિ સહી ગુરુદેશના, કે જીવ ભદ્રક ચંગ;
સમક્રિત શ્રાવકમત ધરિ, કે કરે મહામત રંગ. ૧
- કે વિરતિ શકતિ આદરે, કે આખડી લિયે નીમ;
કે ભાવના ભાવે લહી, કે ઉચ્ચરે તપ સીમ. ૨
- લેઈ યથોચિત લાભ મંદિરિ, આપણિં સહુ જાય;
સુરસુંદરી સો અમરકુંવર, પ્રીછવી માયતાય. ૩
- જે વચરાગિ પૂરિયાં, સંયમ હ્યે ગુરુપાસ;
હુધર મહા તપ આદરિ, છેદીઓ કર્મ-કરાસ. ૪
- કેવળ લહી મુગતિ ગયાં, તિણિં લક્ષ્યાં સુખ અનંત;
ગુણવંતના ગુણ સાંભળી, મન મોહ ધરજો સંત. ૫
- શ્રી વૃદ્ધ તપગણે રાજિયા, ધનરત્નસૂરિ સુચંદ;
તમુ પાટ દીપકે દિનકરૂ, શ્રી અમરરત્ન સૂરિંદ. ૬
- તસ ગણવિભૂષણ ગણપતી, ભાતુમેરૂ પંડિત ભાણ;
સૂરીશ શ્રી ધનરત્નકેરા, શિષ્ય સકળ સુભાણ. ૭
- ગુરુ સહોદર તમુતણા શ્રી, -તેજરત્ન ગુણવંત;
ગણપતિ પટોધર પ્રગટ શ્રી, -દેવરત્નસૂરિ જયવંત. ૮
- તમુ શિષ્ય નયસુંદર કહે, સાંભળો સાજણ સાથ;
અરિહંત દેવ આરાધિયે, ત્રિહું ભુવનકેરો નાથ. ૯
- શ્રી સાધુના પાપ વંદીય, નંદીય ન દે પ્રાણી આપ;
પારકા દોષ મ ઉચ્ચરો, કાં કરો સહેજે પાપ. ૧૦
- પુઠ્ઠું પણ મત વાવરો, મન ધરો આગમ જોલ;
હ્રષણ નિંદાતણા નાળ જમ યાજો નિટોળ. ૧૧

- સંભળી 'પ્રવચન સદ્ગો, કાં રહો કઠાગ્રહ પૂર;
સંગ્રહો સદ્ગુણ પારકા, સાર કાં નાખો દૂર. ૧૨
- પરચય હણજો તેહના, દેહના હરીઆ પ્રાણ;
નહી નહુ લલાઈ એમ ખરી, મુખે કરે આપ વખાણ. ૧૩
- સંસાર નિરખો સ્વમ સરખો, ખરો પરખો ધર્મ;
સમકિત તત્વ આરાધજો, સાધજો શિવપુર-શર્મ. ૧૪
- સદય કાજે હૃદય બાણી, પ્રાણી-ગણ પરિ પાળ;
સત્ય ભાષા રાખ ચાપણ, ચતુર ચોરી ટાલ. ૧૫
- પર રમણિ રંગે પાપ સંગે, અંગે અવગુણ માણ;
સંતોષ વૃત્તિ શુદ્ધ ચિત્તે, પૂરે પુણ્યહ ખાણ. ૧૬
- આવાસ રાસ વિલાસ બાસ, કનક કામિનિ કંત;
એણે ધ્યાને મન મોહિ રદ્યા, જે લહિયા વાર અનંત. ૧૭
- એમ લહી સૂધુ કરી વિલુધુ, પુણ્યપથે ચિત્ત;
સંપદા સાડ સગણ વાડ, વાવરો કર વિત્ત. ૧૮
- અરિહંત પૂજી મ રહો મૂંઝી, અરથ સારો આપણા;
પ્રહસમે ઉઠી ઋદે તૂઠી, પૂરી હરખ હિયાતણા. ૧૯
- સોળછિઆજે વરપ વાડ જેઠ શુદ્ધિ ત્રયોદશી;
તેણે દિવસે ઉત્તમ ઉડુ વિશાખા, સિદ્ધિ યોગે મન હસી. ૨૦
- એ વરત કીધું સાર લીધું પુણ્યનું પણ જેહ;
સુરસુંદરી ગુણ સાંભળી, અનુમોદજો સહુ તેહ. ૨૧
- એ સાંભળે મુખ ભિખજે સવિ બચ પાતક પૂર;
કર ભેદી કવિ નયસુંદરો, એમ ભણે આનંદ પૂર. ૨૨
- ધૃતિ શ્રી સુરસુંદરી સતી રાસ સમાપ્ત.

શ્રીમાન્ વાચક મેધરાજી વિરચિત.

નળદમયંતિ-રાસ.

વસ્તુનાનર્દેશાત્મક-મંગલાચરણ.

(રાગ ગાડી-સિદ્ધારથ નૃપતિકુળે-એ દેશી.)

નગર નિરૂપમ ગજપુરે, શ્રી વિશ્વસેન નરિઠ;
અગિરા રાણી ઉરવરે, આબ્યા શ્રી શાંતિ-જિણુ'ઠ.

(ત્રૂટક-હરીગીત જેવી ચાલ.)

જિણુ'ઠ ^૧સંવઠું વિમાણ હુંતી ભાદ્રવા વહિ સાતમે,
^૨ચવી જેઠ વહિ તેરસે જન્મ્યા ઉચ્છવ હુઓ અતુકમે;
દિક્ષા જેઠ વહિ ચઉદશે પોષિ નૌમી શુદ્ધ થયા કેવળી,
મોક્ષ જેઠ વહિ તેરસ દિવસે પુહતી સવિ મનની ^૩રૂળી. ૧

(ઢાળ પ્રથમની પેઠે.)

શુવહયા પાળી ખરી, ^૪પુવ્વભવંતર જેણે;
ચક્રવર્તિ જિનવર રાજિયા, પદવી લીધી તેણે.

(ત્રૂટક પૂર્વની પેઠે ચાલ.)

તેણે પદવી હોય લાધી શાંતિનાથ જિણેસર,
શાંતિ કીધી ગર્ભહુંતે ^૫અભિનવો જગ સુરતર;
સેવ કરંતાં જેહનીરે સંપદા પરગટ હુંધ,
^૬દેવી દવહંતીતણીરે આપદા દૂરે ગઈ.

૧ સર્વાર્થ સિદ્ધ નામના પાંચમા અનુત્તર વિમાનમાંથી. ૨ ચવન કલ્યાણક મનાવી. ૩ આસા. ૪ પૂર્વભવના અંતરે એટલે કે ત્રીજા ભવમા મેધરથ રાજના સમય પારેવાને પ્રાણ સાટે અભયદાન આપીને. ૫ મનોહર કલ્પવૃક્ષ જેવા જગની અંદર છે. ૬ દમયંતી રાણી.

(કવિકથન-ઢાળ ઘની થેઠે.)

હવહંતી કહો કુણ હુઈ, રયે કરમે દુખ પામી;
શીળરત્ન કેમ પાળિયો, પ્રસન્ન હુઝો કિમ સ્વામી.

(ત્રટક-પૂર્વની થેઠે ચાલ.)

કેમ ઋદ્ધિ સમૃદ્ધિ પામી રાય નળ શું બહુપરે,
શીળ પવિત્ર વિચિત્ર પાળિયો ભસ કીરતિ વિસ્તરે;
એ ચરિત અતિહિ સુભાણુ શુભિચલ સાંભળો આદર કરી.
વિધન વારો વરો વાંછિત ઉઘ આળસ પરિહરી.

અન્થારમ્ભ.

(ઢાળ ધીજી-શ્રી જિનવદન નિવાસિની—એ દેશી.)

જ'ખૂ દ્વીપ દક્ષિણ દિશે, ભરતક્ષેત્ર સુપ્રસિદ્ધોરે;
નગર નામ સંગરવસે, બહુ ધને કરી સમૃદ્ધોરે. ૧
અતુર સુભાણુ સાંભળો, સુપુરૂષકેરાં ચરિત્રોરે;
શિયળ ધરો તુમે 'રૂઝડુ', જિમ હુઝે અંગ પવિત્રોરે. ૨
ગઢ મઢ મંદિર વાડિ બહુ, ઉંચા 'જિનપ્રાસાદોરે;
લોક તિહાં સુખિયા વસે, ઘર ઘર ઉચ્છવ નાદોરે. અતુર. ૩
રાજ્ય કરે ત્યાં રૂઝડો, મરમણુ નામ 'નરેશોરે;
પ્રહય 'ગય રથ લિખમી ઘણી, બહુ નૃપ માને 'આદેશોરે. ૪
વીરમતિ 'ઘરણી વડી, પટરાણી શુભાણુરે;
શીળ શોભાગિણિ સુંદરી, અમૃત મધુરી વાણુરે. અતુર. ૫

(રાહરા.)

સુશુદ્ધ સમીપે જીવડા, જો નવિ સુણે વખાણુ;
પુણ્યહ પાપ 'પટ'તરો, કિમ લાલે 'નિરવાણુ ! ૧

૧ અદ્વાયર્થવ્રત. ૨ સાઈ. ૩ જિનમંદિર. ૪ રાજ. ૫ ઘેડા.
૬ હાથી. ૭ આરા. ૮ સ્ત્રી-વહુ. ૯ અંતરો-સુખાનલો-ભિજતા.
૧૦. મોક્ષ.

સુણતાં ^૧સંવર આદરે, ^૨પ્રશમે સયળ ^૩કષાય;
 મૂરખ તે પંડિત હુવે, બીજો નથી ઉપાય. ૨
 જનમ ^૪નિકળ સહી તેહનો, ^૫વિકળ હુઆ તસ કાન;
 શ્રીજિન-ભાષિત વચણાં, ન સુણ્યાં ^૬અમિય સમાણ. ૩
 તિણે રાચે નહું સાંભળ્યો, કહિયે સૂત્ર-વિચાર;
 તિણે કારણ ^૭પારધિ ગયો, ^૮એળિ બહુ પરિવાર. ૪
 વીરમતિશું પરિવર્યો, રામતિ રમે અનેક;
 મારગ સ્હામો આવતો, દીઠો મુનિવર એક. ૫
 મારગે મુનિવર જો મિલે, વાંદી જે કરજોડિ;
 ધર્મસાલ વળતો દિયે, ^{૧૦}સીએ કારજ કોડિ. ૬
 તિણે રાચે મૂરખપણે, ^{૧૧}અપશુકન ચિત્ત વિચાર;
^{૧૨}સાથ વિછોડી સંતાપિયો, મુનિવર ^{૧૩}ઘટિકા ભાર. ૭
 (ઢાળ ૩ છ-હલહો નરભવ પામિયે-એ દેશી.)
^{૧૪}સૌમ્યવદન ઋષિ નિરખિયો, હિયડે નરવર હરખિયો,
 પરખિયો સાચો મુનિવર એ સહી એ;
 પૂછે નૃપ ઋષિ ભાખોને, આબ્યા કિહાંથી દાખોને,
 આખોને જાસો ધહાંથી કિહાં વહી એ ? ૧
 અનિયત વાસિ ઋષિ વહે, જાઉં યાત્રા અષ્ટાપદે,
^{૧૫}ઉનમદે સાથ વિછોડો તેં કયોં એ;
 ધર્મ કાજે બહુ ^{૧૬}અંતરાય, સાંભળ હો મોટા રાય
 ઉપાય ધર્મતણો મેં અણુસર્યો એ. ૨

૧ આવતાં પાપોને રોકનાર તત્વ. ૨ શમાવી દે. ૩ ક્રોધ-માન-
 માયા-લોભ આદિ ૨૫ કષાય ૪ નિષ્કળ. ૫ અપ્રણ. ૬ અમૃત જેવાં
 મીઠાં. ૭ ક્રોધ વખતે પણ ૪૫ આગમનો વિચાર સાંભળ્યો નહતો.
 ૮ શિકારે. ૯ એકઠો કરી. ૧૦ અપશુકન. ૧૧ સંગાય છોડીને.
 ૧૨ ધડી. ૧૩ શાંત-મુખ. ૧૫ અહંકારવડે કરીને. ૧૬ અહંચાલુ-વિદ્ન.

રાયરાણી જે પ્રતિબુદ્ધ, પાચ લાગે થાઈ 'શુદ્ધ,
 વિશુદ્ધ મનશું ઘેર તેડી ગયાં એ;
 'અશનાદિક સુનિને દિયે, 'ધર્મવચન સુનિથી લિયે,
 શુદ્ધ હીએ આવક શુદ્ધ બિહુ' થયાં એ. ૩
 ઋષિ પણ અષ્ટાપદે વહિયો, વીરમતિ ભાવ ઉમહિયો,
 સહી થયો સાનિધિ 'શાસનદેવને એ;
 બાત્રા કરી જિનને શીશે', તિલક ચઢાવ્યાં ચઉવીશે,
 જગીશે' પુહતી ઘર હર્ષિત મને એ. ૪

(ઠાહરા.)

રાયરાણી મન ભાવશું, પાળે શુદ્ધાચાર;
 સમકિતરત્ન વિશેષશું, ટાળે તસુ અતિચાર. ૧
 જિનશાસનિ' 'વચ્છલ કરે, પૂજે જિન શુદ્ધદેવ;
 દેશે 'અમાર વરતાવિયે, કીજે 'સ્વામીસેવ. ૨
 જાનપુણ્ય ઘણાં કર્યાં, અંત સમય શુભ ધ્યાન;
 'અણુસણુ નિર્મલ પાળતે, પુહતા 'અમર-વિમાન. ૩
 જિન શુદ્ધ 'પ્રવચન 'હેલણા, જિનમત ઊપર ખાર;
 કરતાં પામે પ્રાણિયો, 'અધમ કુળે અવતાર. ૪

(ઠાળ ૪ થી—સૂતો સિંહ જગાડીએ—એ દેશી.)

જ'ખૂ ભરત પોતનપુરે, આહિરની ભાતરે;
 મરમણસુર આવી અવતર્યો, ધન નામ વિખ્યાતરે. ૧

૧ પવિત્ર. ૨ આહાર પાણી વગેરે. ૩ અધર્મને સાફ ખતાવી
 આપનારાં અને નહારી ગતિને રોકી ઉત્તમ ગતિ આપનારાં વચનો.
 ૪ જૈનધર્મના અધિક્ષાયક. ૫ પ્રેમભાવ. ૬ કોષ્ટ જીવને ન મારે એવો
 હઠેરો ફેરવ્યો. ૭ સ્વધર્મની સેવા. ૮ ચારે આહારનો ત્યાગ કરી
 અંત સમય સુધારવાની ક્રિયા. ૯ દેવવિમાન. ૧૦ જિનવચનાગમ.
 ૧૧ નિંદા-મસ્કરી. ૧૨ નીચ.

સાંભળો વચણ સાચું, સુખ સંપતિ સારરે;
 જેહવું પુણ્ય પોતે હુવે, તેહવો પરિવારોરે. સાંભળો. ૨
 વીરમતિ જીવ તસુ ઘરે, ધુ'સરી ઝાછે નારરે;
 પંથ ઇંદ્રી સુખ લોગવે, જિહું પ્રીતિ અપારરે. સાંભળો. ૩
 ધન ચારે મહીષી ઘણી, વન ગહન અગાઢોરે;
 એઘઘટા ઉમહી તિહાં, આવિયો માસ આપાઢોરે. સાંભળો. ૪
 ગાળે 'અ'ખર હઠહઠે, વીજળીના ચમકારારે;
 રચાતક પિઉ પિઉ 'ભયરે, મોર કરે કેંકારારે. સાંભળો. ૫
 વેલડી ઉપવન છાહીઓ, નદી વહે 'અસરાલરે;
 પંથી સંભારે સ્વદેશને, વરસે વરસાલરે. સાંભળો. ૬
 પટોપ પલાસ પત્રે કર્યો, શિર ધરિયો છત્રરે;
 ધન ચારે મહીષી જિહાં, દીઠો સાધુ પવિત્રરે. સાંભળો. ૭
 મુનિવર કાઉરસગ પારિયો, ધન લાગે છે પાયરે;
 સાથે કરી ઘેર લેઈ ગયો, હિયે હરખ ન માયરે. સાંભળો. ૮
 ચોમાસું ઋષિ રાખિયો, પ્રિયાશું ધન રંગરે;
 ભગતિ જીગતિ સવિ સાચવે, મુણે ધર્મ મુચંબરે. સાંભળો. ૯
 (દોહરા.)

સાંભળિ સહશુર વચણાં, સફળ કરે 'નિય જન્મ;
 સમકિતશું મત નિર્મળાં, પાળે શ્રાવક ધન્ન. ૧
 શાસ્ત્ર સવે જીવિવંતને, હિયઠે ધરે ઉલ્લાસ;
 જો હુવે લોચન નિર્મળાં, (તો) સૂરજ કરે પ્રકાશ. ૨
 પંડિત તેહને શું કરે, ભય ન હીઝઠે બંધ;
 મલયાચળની સંગતે, વંશ ન હોય મુગંધ. ૩
 તિણે ધને નિય નારીશું, પામે નિય શુરૂ શીખ;

૧ આકાશ. ૨ બપૈયો. ૩ ખોલે. ૪ બહુ ભરપૂર. ૫ ખાખ-
 રાના પોંદાનો ટોપ-છત્રી. ૬ પોતાનો જન્મ.

વર્ષ સાત લગે છેહડે, પાળે નિર્મળ ^૧દીખ. ૪
અંત સમય સંલેખણા, નિજ પરિણામ વિશેષ;
હેમવંત બે યુગલિયાં, વિલસે સુખ ^૨અશેષ. ૫
પંચમ ભવ સુરવર થયાં, ખીર ડંડીર વિખ્યાત;
છઠ્ઠે ભવ સવિશેષશું, સુખ્યો ગુણિયણ વાત. ૬

(ઢાળ પ મી-દેશી ઋષિદત્તાના રાસની.)

કોશળદેશ સુદેશ ઉદારા, નયરી અથોધ્યા જગમે સારા.
ચિંહુ દિશિ ફિરતા ઉંચ ^૩પ્રકારા, વાસ વસે નવ ભેયણ ખારા. ૧
વાડી વ ૧ સરોવર સારા, સોવન કળશે ^૪જોન-વિહારા;
નગર મહોત્સવ જયજયકારા, જાણે ઈંદ્રપુરી અવતારા. ૨
તિહાં શ્રી રસહ જિભેસર વંશ, ઉત્તમ માનસ સરવર હંસ;
સકળ નરેશર શિર ^૫અવતંસ, નિષધ ^૬નરાધિપ રાજે સુવંશ. ૩
એતુરંગ સેના ધરે સુવિશાળ, ન્યાય નિપુણ ને અંતિ પ્રભપાળ;
વેરી વર્ગ વધય જે કાળ, ^૭વર્ણાશ્રમતણો રખવાળ. ૪
પટરાણી સુંદરી ગુણખાણી, રૂપે હરાવી જિભે ઈંદ્રાણી;
તસ ઉચરે અવતરે ધન પ્રાણી, ઉત્તમ સુપન લહે તિહાં રાણી. ૫
જિન ગુરૂ પૂજી દેઉં બહુ દાન, જિનવર સુનિવરના ગુણ ગાન;
નગરે વર્તાવું હું અભયદાન, ઠોહળા રાય કરે પરમાણ. ૬

(ઢોહરા.)

પૂરવભવ શુદ્ધ પાળિયો, શ્રી જિનવરનો ^૮ધર્મ;
તેણે નિષધ-નરેશ ઘર, ધન સુર લિયે વર ^૯જર્મ. ૧
(ઢાળ ૬ દ્વી-રાગ ટોડી-સુણ સુણ પિઠે સુજ વિનતી-એ દેશી.)
શુભ મહુરતે સુત જનમિયો, વાગ્યાં ઢોલ નિસાણ;
ઘર ઘર ઉત્તમ હુએ ઘણા, દિયે યાચક ^{૧૦}દાણ. ૨

૧ દિક્ષા. ૨ પાર વગરનાં. ૩ સહેર પાછળનો કોટ. ૪ જિન મંદિરો. ૫ સુકૃટ સમાન. ૬ રાજ. ૭ પોતપોતાના વર્ણનાં ચારે આશ્રમો. ૮ કુખે. ૯ ધર્મ. ૧૦ જન્મ. ૧૧ દાન.

- ઝનોપમ 'નંદન અવતર્યોઝો, કીજે રંગ રસાલ. ૧
- દેશ અમાર વરતાવિયો, છૂટે રખંધિ ઝનેક;
- મંઘડોત વધારે રાગિયો, ખરચે દ્રવ્ય ઝનેક. ઝનો. ૨
- ખારસમે દિને આવિયો, મિળી સવિ પરિવાર;
- સાર શૃંગાર પહિરાવિયા, લોજન વિવિધ પ્રકાર. ઝનો. ૩
- જાતિ સમક્ષે સ્થાપિયો, 'લલ સુહૃતો નળ નામ;
- રૂપે દેવ હરાવિયા, અભિનવ જાણે 'કામ. ઝનો. ૪
- શુકલ પગે જિમ ચંદલો, વાધે તેમ કુમાર;
- કળા બહુતર શીખિયો, જાણે અંથ-વિચાર. ઝનો. ૫
- લક્ષણ સકળ અલંકર્યો, જાણે જનમત લેહ;
- જિન શુરનો બહુ રાગિયો, 'નવતત્ત્વ જાણે સલેહ. ઝનો. ૬
- વ્યસન સહુ વેગળાં ફિરે, કુસંગતિ નહીં લગાર;
- કામ કષાય ન પીડિયો, શૂરો સુશુણ ઉદાર. ઝનો. ૭
- ભાત પિતાયે બાણવિયાં, પૂરાં શાસ્ત્ર ઝનેક;
- શીળ મુલાગે આગળો, સાચવે ધર્મવિવેક. ઝનો. ૮

(દોહરા.)

- ખાળપણથી 'લાલિયો, શીખવિયો નહું 'ભાત;
- 'રાગી તે 'મત જાણુજો, વૈરી ગણુજો તાત. ૧
- હંસમાંહિ' જિમ બાપડું, બગ પામે અપમાન;
- તિમ પંડિતમાંહિ' મિળ્યાં, મૂરખ ન લહે 'માન. ૨
- 'સે' દેશે બહુ માનિયે, પરદેશે પૂજાય;

૧ પુત્ર. ૨ કેદીઓના બંધન છોડ્યાં. ૩ માન અકરામ બધાં
ખેતાઓ બહેચી વડાઈ વધારી. ૪ સારા. ૫ કામદેવ સમાન. ૬ શુભ,
અશુભ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ
નવતત્ત્વ. ૭ લાક લડાવે. ૮ પુત્ર. ૯ ગ્રેમી. ૧૦ નહીં. ૧૧ સન્માન.
૧૨ પોતાના દેશમાં.

પંડિત જિહાં જિહાં સચરે, તિહાં રાને? વેલાઉલ થાય. ૩
લાલે પાંચ વરષ લાગે, તાડે ભાં દથ માન;

સોળ વર્ષનો મુત થયો, તવ તે મિત્ર સમાન. ૪

ખાળપણે ન કળા બાણી, ન કર્યો ધન ઉપાય;

પાછે ચારે ફેરડાં, ફેધપરે ધાવે પાય. ૫

તેણે કારણે નલ કુંઝર, શીખ્યો કળા વિચાર;

શૂરોપૂરો ગુણે કરી, ઉપગારી હાતાર. ૬

હાન હયા પરમદ રહિત, ચૌવને રહે સાવધાન;

વિષય કષાય ન ગંજિયો, તે જગ તિલક સમાન. ૭

લઘુભાઈ ઘરે લાડકો, કૂબર કૂંડનિહાણ;

બે બંધવ ચૌવને ચડયા, મુણને હવે મુળણ. ૮

(હાળ ૭ મી-બ્રહ્મદત્ત કપિલપુર રાણચોરે—એ દેશી.)

વિદર્ભ દેશે ધણ કણ પૂરી પુલ, નયર કુંડિનપુર નામ;

રાજ કરે તિહાં ભીમરથ રાણચોલ, સારે વંછિત કામ. ૧

પુણ્ય કરેલો ભવિયણ ભાવશુંલ, જેહથી સીએ કાજ;

મુત મુખ ફીરતિ બહુ વધેલ, લહિયે ઉત્તમ રાજ. પુણ્ય. ૨

રાણી તમ્મ ધર પુષ્પવંતી વડીલ, પૂરવ પુણ્યે તાસ;

કુંઝરી ધૂયસિરી મુરલોકથીલ, આવી કરે નિવાસ. પુણ્ય. ૩

તે રાણીયે મુહણે પેખીઓલ, કંઠંતી એક ઉદાર;

દેવથી ત્રાઠો અતિમુખ પામવાલ, આવીઓ નૃપ ધરમાર. પુણ્ય. ૪

ભગી રાણી ભૂપતિ પૂછીયુંલ, મુહણાતણે વિચાર;

ગજ પરમાણે છાડ થાયસેલ, રાય કહે મુખકાર. પુણ્ય. ૫

પુત્રી પ્રસવી રાણી રાયનેલ, કીધાં ઉચ્છવ કામ;

૧ વગડામાં પણ આનંદમંગળ. ૨ વિદ્યા-કૂબર. ૩ કૂંડ-જૂંડનોજ
ભંડાર-ખજાનો. ૪ મોટી. ૫ હાથી. ૬ લાલ લાગવાથી. ૭ સ્વમ.
૮ હાથી.

સુપન વિચારી રાજા તવ 'ઠવેજી, દવદંતી એ નામ. પુણ્ય. ૬
દિન દિન વાધે તે નૃપ કુન્ઝરીજી, શીખી કળા અનેક;

રૂપે' હરાવો 'અમરી કિન્નરીજી, બહુલો વિનય વિવેક. પુણ્ય. ૭
બાળપણથી જિનધર્મ રાગિણીજી, બાણે નવ તત્ત્વ ભેદ;

જિનવર પૂજે સૂત્ર ભક્ષાં સુણેજી, કેહને ન કરે ખેદ. પુણ્ય. ૮

(દુહા.)

સકળકળા ગુણ-ભાણુ ભરી, વિદ્યા વિનય વિચાર;

અનુક્રમે વર્ષ દશની થઇ, 'લાછિતણો અવતાર. ૧

તવ રાજા મન ચિંતવે, એ પુત્રી મુજ સાર;

રૂપ અનોપમ વય ચડી, કુણ કીજે ભરતાર. ? ૨

જો પુણ્ય મનમાં ઉપજે, ભલી ભલેરી ભુદ્ધિ;

તો પણ ડાહ્યા પૂછિયે, જિમ હોય કારજ સિદ્ધિ. ૩

'લહુક વડાં પૂછે નહીં, ન ગણે સયણ સનેહ;

'આપણ છ'દે આલતાં, ખરો 'વગૂયે તેહ. ૪

એમ વિમાસી પૂછિયા, ઘર જે વડા પ્રધાન;

વળતા તે ઇમ ખોલિયા, સાંભળ રાય સુભણ. ૫

મૂરખ નિરધન 'વેગળો, શૂરો અતિહિ 'સરોસ;

કન્યા વરધ ત્રિગુણાં હોવે, તે વર ગણો 'સદોષ. ૬

ધણી અનુકૂળ શીલસ્થુ, વિદ્યા વય ધન દેહ;

ગુણ સાતે જોઈ કરી, વર લીજે નિસ દેહ. ૭

એહવો વર જોઈ કરી, માત પિતા દિયે 'ધૂય;

પાછી કારણ કર્મનું, ઇમ 'જ'પે જગ સહુય. ૮

૧ રાખ્યુ. ૨ દેવાગનાથી વિશેષ રૂપાળી. ૩ લક્ષ્મી દેવી જેવી
લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ કરનારી. ૪ ન્હાનાં મોટાને. ૫ પોતાની મરજી મુજબ.
૬ કનેત યાય-વગેવાય. ૭ દૂર પથે રહેનારો. ૮ બહુજ રીસાળ.
૯ દોષવાળો. ૧૦ પુત્રી. ૧૧ ખોલે.

જો મુખથી થઇ બેટકી, તો કહે કર્મ પ્રમાણ; .
 બિણી તો માવિત્રને, ગાળ દિયે 'નિર્વાણ. ૬
 જીવે તાં માવિત્રને, દોહિલમ દેખી દાઝ;
 ઘર ત્રોડાવે વૈરણી, કાં 'સરજી મહારાજ. ૧૦
 તિણ કારણ બૂપે' બલો, માંડયો સ્વયંવર જંગ;
 એ બેટી વર જોઈને, વરજો વર મન રંગ. ૧૧

(હાળ ૧૨ મી-લોકિક પવાહાની.)

સ્વયંવર મંડપ 'શકેસલા સમ, વિરથે લીમ નરિંદ;
 કનકમણિ રૂપ મંડપ, દેખી મોહે સુર નર વૃંદ. ૧
 કામોઠામ 'દ્રૂત પઠાવ્યા, નુહતરિયા નરવર વૃંદ;
 દેશદેશના 'નરવર આવે, મનમાંડિં ધરી આણુંદ. ૨
 હય ગય રથ 'પાયક પરવરિયા, છાકર છયલ છોગાળા;
 તેજે' 'તાપન રૂપે 'રતિપતિ, મોંઢે મુંછ મુંછાળા. ૩
 નિષધ નરેસર નળ કૂખરચું, સાર સિંગારે સોહે;
 મેઘાડંબર છત્ર ધરાવે, રૂપે સહુયે મોહે. ૪
 લીમ બલી પરિ ભૂપ સહુને, આગત સ્વાગત દાખે;
 બિતારે ઉચે બિતારે, મુખથી મીઠું બાખે. ૫
 'સાર સિંગાર કરી તે બાંતે', પરવરીઆ પરવારે.
 સ્વયંવરે નરવર આવ્યા બેસે, ઇંદ્રતણે અવતારે. ૬
 હવદંતી પણ સ્નાન કરીને, પૂજ્યા જિનવર શાંતિ;
 સકળ સિંગાર કરીને સ્વયંવરે, આવે મુખ વિહસંતિ. ૭
 માનવ માન ધરે જે મનચું, રથે જે શસ્ત્ર ન ચૂકે;
 દેખી હવદંતી નિજ દિલશું, ધીરપણું તે મૂકે. ૮

૧ અવશ્ય. ૨ પેદા કરી. ૩ ઇંદ્રસભાના જેવો મંડપ ગોઠવ્યો.

૪ જનસૂસો. ૫ રાજ. ૬ પગપાળા નોકર. ૭ સૂર્ય. ૮ કામદેવ જેવા.

૬ સુંદર-ઉમદા.

- પુરુષતણી પરિ પરગટ બોલે, ચિત્રલેખા પ્રતિહારી;
 નામ ઠામ કુળ નર વર-કેરા, જાણે અતિ સુવિચારી. ૬
- સોમ અને રવિવંશ વિભૂષણ, બેઠા જિહાં નરનાહ;
 દવદંતીને કહે પ્રતિહારી, સામિનિ સુણે ઉછાહી. ૧૦
- આ સવિ આબ્યા છે પુહવીપતિ, તુક વિન્હા નિમિત્તે;
 રવયંવરમાં વરજે હે ભદ્રે, જે તુજ આવે ચિત્તે. ૧૧
- સુસમારપુર પ્રગટ પ્રતાપી, આ દધિપર્ણ નરિંદ;
 સકળ નરેસર માંહે દીપે, તારા-ગણ જિમ અંદ. ૧૨
- લાછિ અને એહને ધર સરસતિ, એ બેહુ છે નારી;
 તું પણ ત્રીજી થા પટરાણી, હિયડે વાત વિચારી. ૧૩
- દવદંતીને કાંઈ ન ભાવે, તેણે દીઠે નવિ માથે;
 માન સરૌવરે નિવસે હંસી, તે કિમ ખાળે રાથે ! ૧૪
- પ્રતિહારી વળી જાયે આઘેરી, બોલે વાત વિચારી;
 આ અંધાવતિ નામ સુખાહુ, પરણે રાજકુમારી. ૧૫
- લોગ કુળે શોભાકર જેહને, બાંહણળી રાચ નાસી;
 વચરી વન પરવતમાં પેસી, મૃગ સાથે તૃણ આસી. ૧૬
- એ પણ મોરે ચિત્ત ન ભાળ્યો, ચિત્રલેખા શું ભણિયે;
 વાઘ સિંધ ચિત્રાદિક પાસે, શૂરપર્ણ બહુ સુણિયે. ૧૭
- તંવ ણીજા આગળ લેઈ બોલે, ચિત્રલેખા સુવિચાર;
 અંદ્રરાજ નામે એ રાજા, કુળે ખાગ શૃંગાર. ૧૮
- ઘીંજા ભૂપ બંધા છે તો પેણ, ઇણ કરે પુહવી પાળી;
 તારાગણ હુંતે નિશિ કહિયે, અંદ્ર કરે અજૂઆળી. ૧૯

૧-૨ અંદ્રવંશી અને સૂર્યવંશી રાજા કે જે કુળના ભૂપણ-
 ધરેણાં-અલંકાર સમાન છે. ૩ રાજા. ૪ હે કથ્યાણિ. ૫ ધાસ ખા-
 વાની ઇચ્છાવાળા જણાયા, મતલબ એ કે તેને જોઈ શરૂઆત પર્વતની
 કંઠરોઓમાં છુપાતા હતા.

- દવદંતી મન એ ન ^૧સુહાણું, સૂરજ દેખી વિહસે;
તે કમલિણી શશિહર દેખી, કહો કેમ હીઅડે હીસે ? ૨૦
તવ પ્રતિહારી વળી આવેરી, જઈને વળતું બોલે;
સૂરજવંસી સોમદેવ, આપ સમવડે કુણુ તોલે. ૨૧
કટક સભાઈ સઘળી લેઈ, જવ એ કટકે ભય;
શેષનાગ પણુ ભાર ન ખાંચે, ^૨રવિકર તેજ ઠંકાય. ૨૨
બે પણુ રાજા ઘણો મનોહર, દવદંતી સુવિચારી;
તોપણુ એહને મને ન માન્યું, રૂચિ બુબુઈ સંસારી. ૨૩
નિષધ-નરેસર પાસે જઈને, બોલે સા પ્રતિહારી;
નિષધ-નરેસર મોટો રાજા, ઋષભકુળે અવતારી. ૨૪
દેવમાંહે જિમ ધંદ્ર કહીજે, તારાગણે જિમ અંદ;
તેજે રાવ તિમ બીજા નરવર, માંહે નિષધનરિંદ. ૨૫
કોશલ-દેશ અયોધ્યાવાસી, અતુરંગ સેને પૂરો;
શાસ્ત્ર સુવેધ પ્રગટ પરતાપી, જિનવર ધર્મે શૂરો. ૨૬
નળ નામે એહવો આ નંદન, રૂપે દેવકુમાર;
સકળ કળા ગુણુવંત મનોહર, ^૩મયણુતણો અવતાર. ૨૭
^૪વન કુસમાકુલ મૂકી ભમરી, જિમ આંબે મન આંધે,
તિમ નળ દેખી બીજે કામે, ^૫લીમી ચિત્ત ન સાંધે. ૨૮

(દોહા)

- પૂરવ ભવ પ્રેમે કરી, દવદંતી ગુણુ બાણુ;
વરમાળા કંઠે ઠવે, વાળાં ઢોલ નિસાણુ. ૧

૧ ગમ્યું નહીં. ૨ સૂર્યનાં કિરણો. ૩ કામદેવ. ૪ વનમાં ફૂલોનો જાત્યો મૂકીને જેમ રસસંગ્રહ કરનારી મધની ભમરી આંખાના મોર તરફ મનને કાયમ કરે. એટલે કે બીજા પુખ્ત-રસો કરતાં આંખાના મોરનું મધ શુંદર સ્વાદવંત સુગંધદાર બને છે માટે. ૫ લીમ રાજાના કુંવરી દવદંતી.

(ચોપાઈ.)

પૂરવ પાંચ ભવાંતર ચરી, નળરાજે દવદંતી વરી;
 સુની મેઘરાજતણી એ વાણી, એટલે પહેલો ખંડ વખાણી. ૧.
 ઇતિ શ્રી નળ દમયંતી ચરિત્ર-રાસનો
 પહેલો ખંડ સંપૂર્ણ.

ખંડ બીજો.

(દોહા.)

કૃષ્ણરાજ નામે કુંવર, દેખી નળ વિહવાહ;
 મન વિલખાણો અતિ ઘણો, હીઝડે ઉપનો ^૧દોહ. ૧
^૨પર સંપત્તિ જિકે સહે, ^૩પરગુણ બોલે મીઠ;
^૪વિષ્ણુ સ્વારથે ઉપગારીઆ, તે મેં ^૫વિરલા દીઠ ! ૨
 થોડે પણ નિજ મહાજને, મનમાં વહે ^૬શુમાન;
^૭ટીટોડીના પાઉ જિમ, ફોડટિયું અભિમાન. ૩
 બળ અવિચારી આપણું, માંડે અધિક પરાણ;
 મોટા સાથે માંડતાં, નિશ્ચે મૂકે પ્રાણ. ૪
 શબ્દ દુર્જન દરસણી, ધારાણુ મર્મજાણ;
 વૈદ્ય ધની અહિ ચાચકો, મત કોપવસ્થો જાણ. ૫
 નિબળધિકું મંડે જિકે, અતિ મોટાશું ^૬આળ;
^૭ગર્હભ સિંહ શિયાળ જિમ, પામે મરણુ અકાળ. ૬

૧. બળતરા. ૨ બીજનો વૈભવ જોધ છપ્પાં ન કરે. ૩ બીજના
 ગુણ જોલે. ૪ વગર સ્વાયે ઉપકાર કરે. ૫ કોકળ. ૬ અભિમાન.
 ૭ ટીટોડી આકાશને પડતું ઝીલવાના અભિમાન વડે હૈયા પગ રાખે.
 છે તે નકામો મિળજ છે. ૮ છેડખાની-અડપલાં. ૯ એ દર્શાવ
 પંચોપાખ્યાનમાં જુવો.

- કૃષ્ણરાજ હિવ-બોલિયો, સાંભળ તું નળરાય;
અમ બેઠાં જો તું વરે, એહવાત ન સુઠાય. ૭
- વળતો નળ એમ બોલિયો, એ ફેકટીઓ 'ખાર;
પુણ્ય સાથે 'માંટીપણું, માંડે કોણ ગમાર. ૮
- એકજ ગામ ગામંતરું, એકજ બિહું બ્યાપાર;
એક ગમાડે મૂળશું, બીજે દ્રવ્ય અપાર. ૯
- દ્રષ્ટે-દીકું 'સાંપડે, મનતું માન્યું હોય;
પાણીથી ઘી બિતરે, (તો) લૂણ જમે ન કોય. ૧૦
- વળતું કૃષ્ણ નરેસરે, નળ સાથે બહુ 'માન;
કટક સબાઈ લેઈને, માંડયું 'જૂઝ નિહાણ. ૧૧
- નળ પણ બિઠયો ઉદસી, હાથ લેઈ હથિઆર;
આપણુપું દેખાડતા, બે જૂઝે 'જૂંઝાર. ૧૨
- રંગ ભંગ દેખી તિહાં, તે દવદંતી નારી;
જિનવર નામ જપીકરી, 'છાંટો નાખ્યો વારિ. ૧૩
- ભાગો કૃષ્ણકુમાર તે, શ્રી જિનતણે પસાય;
નળકુંઅરના 'વેગરયું, આવી પ્રભુમ્યા પાય. ૧૪
- નળ દવદંતી પરણિયાં, મંગળ ધવળ સુગાન;
સાજન સવિ સંતોષિયાં, દીધાં બહુલાં દાન. ૧૫
- રાયશિરોમણિ નિષધનૃપ, મોટો ભીમનરેશ;
સંપતિ સાડે બિહું જણે, ખરચી 'લાછ વિશેષ. ૧૬

(હાળ ૧લી-માઈ અમે લેશું સંજમભાર.)

- કે દિન ભીમના આગ્રહ માટે, નિષધ રહે તિણે ઠાય;
પછે ભીમ ભણી જણ પ્રેખીઓ, તેહ કહે તિહાં જાય. ૧

૧ છપ્પાં. ૨ મદોમી-લડાઈ. ૩ પ્રાપ્ત થાય. ૪ અહંકાર. ૫ મુદ્ધ. ૬ લડવૈયા. ૭ પાણી મંત્રીને છાંટયું. ૮ તાકીદો. ૯ લક્ષ્મી.

રાજનજી ચાલે નિષધનરેશ, અમે જાઉં અમારે દેશ;

તુમે ધરજો પ્રીતિ વિશેષ.

રાજન. ૨

નિષધ પહાંચો ઘણે આડંબરે, પહેરાંચું સવિસેન;

રાત્રિ ત્રણિ લગે સાથે, વેળાવા જાય ભીમશાસેન. રાજન. ૩

વળતી 'શીખ દિયે તે માતા, સાંભળ હે વર પુત્રિ !

સાસુ સસરા વિનય મમૂકો, રજો ચૂકે પ્રિયુ ભત્તિ. રાજન. ૪

દવદંતી માય આપ નમીને, બેઠી નળ-રથ જાય;

'ઉચ્છ્રક ચાલે નિષધ-નરેસર, 'દીહ રાત ન ગણાય. રાજન. ૫

રાત અંધારી વાટ ન દીસે, પ્રગટ કરે દવદંતી;

'તિલક અનોપમ સૂરીજ સરખું, તેણે વાટ દીસંતી. રાજન. ૬

ગજમદગ'ધે ભમરે વીંટયો, કાઉસગિ' છે મુનિ એક;

નિષધ-નરેસર સવિ પરિવારે, વાંદે ધરી વિવેક. રાજન. ૭

કોશલ-નગરે આવ્યા નરવર, વર્તે ધર્મ અપાર;

તરિઆ તોરણુ ઘર ઘર મંગળ, ઉચ્છ્રવ વિવિધ પ્રકાર. રાજન. ૮

વિનય વિચક્ષણુ વહુ વર દેખી, ર'જે સવિ પરિવાર;

નળ સાથે મુખ સંપત વિદ્યસે, બેહુ જણુ પ્રીત અપાર. રાજન. ૯

(દાહા.)

રાજ કરંતા નિષધને, દેશે ન 'ધતિ લગાર;

દેવ શુરૂ ધર્મ સાચવે, મુખીઆ વરણુ અઢાર.

૧

એક દિન નરપતિ ચિંતવે, એ સવિ પુણ્યપ્રમાણ;

રાજ અનોપમ ભોગવું, સવિ માને મુજ આણ.

૨

૧ શિખામણ. ૨ ઉત્સાહપૂર્વક જાહેરી. ૩ દિવસ. ૪ દમયંતીના કપાળમાં સૂર્ય સમાન તેજ પ્રકાશનું તિલક વિધમાન હતું તેથી. ૫ ધતિ ૭ પ્રકારની હોય છે. તે એ કે હદ ઉપરાંત વર્ષાદ થવો, વર્ષાદની અછત, તીકની પેદાશ, રાજ્ય ભય, પર સૈન્યનો ભય, ઉદ્ધરનો વધારો, અને પોષ્ટ વગેરેથી ધાન્યને તુકશાન પહોંચવું એ ૭ છે.

- છતે સંયોગે ધર્મને, આળસ કરે ગમાર;
કાણી કોંડી કારણે, હારે સહસ દિનાર. ૩
- વ્યાધિ ન પીડે જ્યાં લગે, જરા ન આવે અંગ;
ધંદ્રીશક્તિ કુરંતકાં, કરવો ધર્મ સુચંગ. ૪
- લાલચી લોભ ને લીલરી, લાલ વિશેષે યાય;
ગરઢપણે આવેપડે, લક્ષણ દૂર પુલાય. ૫
- વચન ન માને છાકરા, નારી ન ધરે પ્રેમ;
ખૂણે નાખી મેહલિયે, બે નહિ ગાંઠે રહેમ. ૬
- તપ સંયમ દાને કરી, વિદ્યા વિનય વિચાર;
મંગટો ન થયો જેહ તે, શું આવ્યો સંસાર? ૭
- એમ વિમાસી સુનિ થયો, થાખ્યો નળ નિજ પાટ;
ચોથે આશ્રમે રાચની, વંશધંખાગાં વાટ. ૮

(ઢાળ ૨ છ-પુન્ય ન મૂકિયે-એ દેશી.)

- રાજ પાળે નળ યનય કરી, વરતે આણુ અખંડ;
રાય રાણા સેવા કરે, દેતા બહુલા કંઠારિ. ૧
- નળ સખળ સુખ ભોગવે, સેન સખળ જ સવાયોરિ;
પામી દોલત અતિ ઘણી, એ સવિ પુણ્ય-પસાયોરિ. નળ. ૨
- લોક સુખી કીધા તિસા, જિમ વિસારીઓ તાત;
ધણે વંશે જાયા તિકે, અધિક અધિક વિખ્યાતોરે. નળ. ૩
- અન્યદા મંત્રી પૂછિયું, આજ અમારી આણુ;
કોણુ ભૂપતિ માને નહિ, ભોળા ભમે અભણો રે. નળ. ૪
- મંત્રી કહે આણુ તુમતણી, માને નહિં કદંબ;
તે રાજા છતે થકે, જસ વાધે અવલંબોરે. નળ. ૫

૧ હજાર સોના મહાર. ૩ સ્કુરાઇ રહેલ હોય, ઇંદ્રિયોની શક્તિ
સતેજ હોય. ૨ પૈસા-દાગીના-સોતુ-લક્ષ્મી. ૩ સંન્યસ્ત-દીક્ષા. ૪
ન્યાયવડે કરીને. ૫ કોઇ હુકમ ભંગ ન કરે તેવી અભંગપણ.

(ઢોહા.)

તેજ હોય તો સહુ નમે, ઝોહવો જગત ^૧સુભાવ;
^૨પાવક બપર ^૩કર ધરે, ^૪લસતી બપર ^૫પાય. ૧

તેજે કરી સહુએ બિહે, નામે ન બિહે કોય;
^૬સિંહ સર્પ ભીતે લખ્યા, હાથ વાહીને જોય. ૨

(હાળ પાછળનીજ સાર.)

ધમ સાંભળી નળ રાજ્યે, મોકલીએ તિહાં દૂત;
 તે કાંઈ માને નહિ, ગર્વ વહે મન બહુતોરે. નળ. ૬

દૂત પાછો આવી કહે, ન માને તે તુમ બોલ;
^૭વિષુ કૂટ્યાં વાળે નહિ, મૂરખ દુરજન ઠાહોરે. નળ. ૭

^૮કટક સળઈ લેઈ ચઢ્યો, ^૯માંડે ઝઝ અલંબ;
 નળ છુટ્યો યુધ્ધે કરી, ભાગો રાય કદંબોરે. નળ. ૮

ખડ્ગ વિમાસી તિણુ નૃપે, લીધો સંયમ-ભાર;
 તમુ પાયે લાગે નળ તિહાં, સહુ કહે જય જયકારોરે. નળ. ૯

તસમુત હંસનૃપ થાપિયો; સાધી સઘળા દેશ;
 નળરાજ પરિવારસ્થુ, નયરી કરે પ્રવેશોરે. નળ. ૧૦

(ઢોહા.)

^{૧૦}ચંદન કહ્યો ^{૧૧}ચંદ્રને, -લંછણ ^{૧૨}જળનિધિ ખાર;
 તિમ નળને જીવતાતણો, અવશુણુ એક અપાર. ૧

દોષ મ દેજો ભતિને, માત પિતા નવિ દોષ;
 દોષ જ દેજો કર્મને, ફોક મ કરજો શોષ. ૨

૧ સુભાવ. ૨ અગ્નિ. ૩ હાથ. ૪ રક્ષા-ભસ્મ. ૫ પગ. ૬ ભીતે સિંહ સાપનાં ચિત્ર કહાડેલ હોય તેને સહુ હાથ આડાડે છે. ૭ મૂર્ખ, દુસ્મન અને દોષ કૂટ્યા વગર વાગતાં-પાસરો અવાજ કહાડતાંજ નથી. ૮ લસકરની તૈયારી કરી. ૯ ઘુરત લડાઈ સાર કરી. ૧૦ સુખડમાં કહેવાય. ૧૧ ચંદ્રમામા લંછન. ૧૨ દરિયામાં-ખારાસ.

- મત 'જલ્લો ઉત્તણુતણો, ઝેડથી વંક ન હોય;
ચંદનથી ભેઠે અગનિ, વન ખાળંતી ભેય. ૩
- સમુદ્ર-પિતા ભાઈ ચંદ્રમા, બહિની લાછિ સરીખ;
શ'ખં સરીખો 'કૂટડો, ઘર ઘર માંગે ભીખ. ૪
- કૌંઈક સઘળે ગુણુ ભર્યો, કવિતા કૌંડા કૌંડિ;
કવિ ખઈકે લોભિયા, ઝેડજ મોટી ખોડ. ૫
- કૂખર કૂડનિહાણુ તસ, લઘુ ભાઇને 'સાખ;
'જૂવટ માંડયું રસ ભરી, હારે સઘળી 'આયિ. ૬
- કૂખર-સીધો પાસીઓ, મહા વિદ્યા સિદ્ધ ભેય;
પાસા હીધ તિણે લલા, જેડથી હાર ન હોય. ૭
- હાર મુણી નળ-રાયની, તવ ઠવઠંતી નાર;
લાજ નિવારી આવીને, બોલી સભા મઝાર. ૮
- રળી રળી ઉપાજિયું, જે ધન વ્યસને ખાય;
હીઝકે ખટકે સાલ જિમ, જાવજીવ તે કાય. ૯
- જલ્લિ તરી ગિરિવર ચડી, લ'ધી 'વિષમા ઘાટ;
'નીઠ કરી ધન આણિયું, તે ગમિયે શા માટ ? ૧૦
- ધન કારણુ બ'ધવ હણે, પુત્ર પિતા 'વધ હોય;
ધનથી અનરથ બિપજે, સુરમિયાદિક ભેય. ૧૧
- રાજતણા 'અરથી હુઆ, આદીશ્વરના પુત્ર;
સગપણુ 'કિંપિ ન લેખવે, ઝૂઝયા સગળ બહુત. ૧૨
- વરિયું પેસે હથે કરી, જે રાજે નહીં 'વાઠ;
તે જીતીને લેયસે, તિહાં કેહો તુજ 'પાઠ ? ૧૩

૧ રૂપાણો. ૨ સાક્ષિયે. ૩ જુગાર. ૪ ધન દોલત. ૫ વધમી જગ્યાઓ. ૬ ખરાણે. ૭ પિતાનું ખૂન. ૮ લાલચ. ૯ જરાપણુ ન લેખવતાં. ૧૦ મર્યાદા. ૧૧ આભાર.

(હાળ ૩ છ-નરેસર દીજે માંચું દાન-એ દેશી.)

ભીમી કહે રાય સાંભળોછ, વ્યસનતણા ^૧અવદાત;

ઝોકઝોકે નર ક્ષય ગયાછ, સાતતણી કુણ વાત. ૧

નરેસર વ્યસન નિવારો સાત, ઇહ લોકે ને પરભવેછ;

વાધે સઘળે ખ્યાતિ. નરેસર. ૨

^૨દૂત સુરા પલ પાંડુઓછ, પારધિ વેશ્યા પાપ;

ચોરી પરભીથી લહેછ, પ્રાણી બહુ સંતાપ. નરેસર. ૩

ભાગ્યારી ચોરી કરેછ, કોઈ ન ગણે લાજ;

^૩પરધરણી ધન હારવેછ, પાંડવ ગમીઈ રાજ. નરેસર. ૪

માંસ છવનો પિંડ છેછ, નરગતણો ઉપાય;

બગ રાક્ષસ નરો ગયોછ, માંસતણે ^૪સુપસાય. નરેસર. ૫

સજ્જન સહુયે ^૫પરાભવેછ, પ્રાણી પરવશ હોય;

દ્વારકાં નગરી ક્ષય ગઈછ, ^૬મઘતણા પગ ભેય. નરેસર. ૬

^૭નટ વિટ પુરૂષે ભોગવીછ, વેશ્યા ^૮જણ જણ નાર;

સ્વારથ વિણુ વિહડે સહીછ, કેવનો સવિચાર. નરેસર. ૭

પારધિ નરગ નિવાસનીછ, પારધિ દુખતું બળ;

પ્રદાહત સરખા રાયનીછ, આંખ હરે ગોવાળ. નરેસર. ૮

ચોરી દુખતું મૂળ છેછ, નરગતણી એ દૂતી;

વધ બંધાઈ બહુ પરેછ, મરણ લહે શિવભૂતિ. નરેસર. ૯

પરહારા દુખદાયનીછ, અપજસનો ભંડાર;

ખાત ગમાડે દ્રવ્યતુંછ, રાવણ ચરિત સંહાર. નરેસર. ૧૦

એમ બાણી રાજન કરોછ, વ્યસનતણો પરિહાર;

૧ વૃત્તાંત. ૨ જુગાર, દારૂ, માસ, શિકાર, વૈશ્યાગમન, ચોરી,

પરભીસેવન આ સાત નકારા વ્યસન છે. ૩ પરભી. ૪ કૃપાથી.

૫ નેડે. ૬ દારૂ. ૭ નટકા વચ્ચેલા નકારા માણસોની. ૮ જણ

જણની વધ.

^૧રાજ રમણિ ઋદ્ધિ લોગવોલ, રાજ કરો આધાર. નરેસર. ૧૧
નળને મન આવે નહીંલ, હવહંતીના યોલ;

આપણુ છંદે આલીઓલ, નિષ્કુર હુવો નિટોલ. નરેસર. ૧૨
(ઢાહા.)

અમી સમાણાં વયણુડાં, પાત્ર વસે ફળ પત્તિ;
સ્વાતિતણા જળખિંદુઆ, સીપ પુડે ફળ મોતી. ૧

ઘણો ભલો તોય શું કરે, મૂરખને ઉપદેશ;
^૨સુગૃહીતણે દીઠંતડે, મૂરખને આદેશ. ૨

ઋદ્ધિ ^૩રમણિ પરિવાર રચું, હારે રાજ્ય નરેશ;
કૂખર વળતું ધંમ કહે, છાંડો બંધવ દેશ. ૩

તો હિવ નળ નૃપ આલીઓ, મેલ્હી સવિ પરિવાર;
ભીમી પણ પૂંઠે વળી, કૂખર કહે તિવાર. ૪

મેં તુજ છતી રાજ સહ, તવ કહે મંત્રી સાર;
^૫વડી લોભધં માય સમ, ઉત્તમનો આચાર. ૫

છાંડે પોતાની પ્રિયા, નીચ રસે પરહાર;
^૬સરોવર મૂકી શિર થકો, યોટે કાગ ગમાર. ૬

નિરવાહક છે આપણો, પર નહીં આવે કામ;
કાજળ ઊઠી જાયસ્યે, ^૭લોચન રહેશે કામ. ૭

^૮રાન સરોવર રાજધર, પરહારાનો સંગ;
વસિંભ વેગે પરિહરે, રહી ન કીજે રંગ. ૮

૧ રાજ્યલક્ષ્મી. ૨ મરણ પ્રમાણે. ૩ સુધરી વાંદરની વાત
પંચોપાખ્યાનમાં જીવો. ૪ મોટા ભાઈની વહુ મા સમાન ગણવી. ૫
તળાવતું જળ તણ માથે ઉપાડેલા ધડામાંતું જળ કાગડોજ પિયે
છે, અને ગમાર હોય તેજ નિજ સ્ત્રી છોડી પરસ્ત્રી સેવે છે. ૬ આખો.
૭ ઉજડ વગડામાં રહેલું જળપૂર્ણ તળાવ, રાજની દોસ્તી અને પરાઈ
સ્ત્રી એઓને દુસ્તજ તણ દેવાં.

(ઢાળ ૪ થી-રાગ રામગિરિ.)

મંત્રી કહે રાજન અવધાર, પરહારનો સંગ નિવાર;
 રથ^૧ સંખળથું બયોં અલાવિ, હવઈંતી રથ સાથે ચલાવિ. ૧
 અવસર પામી નવિ ચૂકિયે, બૂના રાગ દેષ મૂકિયે.
 છાયા વૃક્ષનો સંભારવો, રહેશે બોલનો ઉગારવો. ૨
 એહ વચન કૂળર અણુસરે, મંત્રી નળ આગળ ઉચ્ચરે;
 રાજન વચન એક આદરો, રથ સંખળસ્થું અંગી કરો. ૩
 બોલે વચન રાય નળ હસી, રથ ઇચ્છા હિવ કીજે કિસી;
 રાજ ઋદ્ધિ પુર અંતેહરી, બે રહેલાં સઘળાં પરિહરી. ૪
 વિણુઠી ભૂમિ દેવ છાંડિયે, દેશાંતર વ્યવસાય માંડિયે;
 ઉત્તમ આદર વછે સહી, અધમ ધનવાંછે ગહગહી. ૫
 વિદ્યા વિત્ત આદર સુખઠાણુ, એહ પામે તિહાં રહે સુખણુ;
 કેઈ જીડી પરદેશે જાય, પુણ્ય પ્રમાણે સુખિયો થાય. ૬
 જય પરદેશતણો મન ગણે, આળસિયો આલોચે ઘણે;
 કાંક કુપુરૂષ મૃગલાં સરે, લાલચે બાંધ્યા હામે મરે. ૭
 ઉદ્ધ આળસ સુશ્રુષા દેહ, એ નવિ છાંડે તનથી જેહ;
 પડયાં પાથર્યાં રહે આવાસ, સુપને લક્ષ્મી નાવે પાસ. ૮
 જંત કંથ નળ કુપુરૂષ જાણુ, સોહે નિયથાનક નિરવાણુ;
 સિંહ સુપુરૂષ મણિગજ જિહાં જાય, તિહાં પૂજા અધિકેરીયાય ૯
 ત્રુટે નેહ કહો પ્રીતિજ કિસી, એકઠાં બેસે કિમ મન હસી;
 તુજને દિજ કિમ પુત્ર વીસરે, પડિત પૂછે સુજને સાંભરે. ૧૦

૧ બાતા વગેરેનો સામાન. ૨ રમત રમતમાં. ૩ સ્થાન. ૪ વિચાર કર્યા કરે. ૫ કાગડો, નકારાં માણસ. ૬ ધરમાં. ૭ દાત વાળ અને નકારાં માણસ પોતાના ઠેકાણેજ શોભા મેળવી શકે છે. ૮ સિંહ, સહુશ્રુજન, રત્ન, હાથી એ પોતાનું ઉત્પત્તિ સ્થળ છોડી જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાં વિશેષ વિશેષ પૂજા પ્રશંસા ને મૂલ્યને પાત્ર થાય.

તવ યોદ્ધે મંત્રી મતિસાર, સ્વામિ નિસુણો એક વિચાર;
જે માનવ સાહસ આદરે, 'સોહિલે તે આપદ ઊતરે. ૧૧
તો પણ અવસર ઇમ લેખિયે, સર્પે દેડક શિર રાખિયે;
આધુ' બાંભણ ધીને કાજ, ઇમ કારજ કીજે મહારાજ. ૧૨

(દોહા.)

આદર પૂઠે દેઇને, આગળ કરે અપમાન;
કાજ 'સમારે આપણું, ગણવો એહ પ્રધાન; ૧
દવદંતી સુખ કારણે, રથ રાખો ભૂપાળ;
કઠિન ભાત હોય પુરૂષની, સ્ત્રી 'પ્રાહે સુકુમાળ. ૨
(ઠાળ ૪ થી-દેશી ચોપાઇની.)

રથ શખ્યો દવદંતી હેત, નળ ચાલ્યો નિજનારી 'સમેત;
નગર માંહિ ઉંચો એક થંભ, ઉપાડવાને કરે આરંભ. ૧
તે ઉપાડી ચાપ્યો કામ, બળ દેખાડયું નળે પ્રકામ;
બાળપણે નળ વને ગયો હતો, તિહાં એક મુનિવર દીઠો હતો. ૨
તિણ 'ઋષિ ભાખ્યું જ્ઞાન પ્રમાણ, થંભ પંચસે હાથ પ્રમાણ;
તે જિપાડી જે થાપસ્યે, અર્ધ ભરત તે રાજ 'હોસ્યે. ૩
મહા ઋષિ વચન મળ્યું એ સહી, મુનિવર ભાખિત બુદ્ધું નહીં;
લોક કહે છે વાણી ધણી, નળ હોસ્યે 'કોશળનો ધણી. ૪
મોટા માણસ આપદ ભેય, સંપદ પુણ મોટાને હોય;
ચંદ્ર વધે ને ચંદ્રજ ઘટે, તારા શું વાધે શું ઘટે ? ૫
નળ હુંતે લોક સહુ સુખી, પણ કોઇને નવ કીધા દુખી;
નળ ચાલે પુહવીનો ધણી, વહેલા આવો કોશળ ભણી. ૬
ઇશાં લોક વચન જિયરે, સાંભળી નળ મનમાંહે ઠરે;
રાજ કમાયું તેહ પ્રમાણ, સહુયે જેહનાં કરે વખાણ. ૭

૧ સહેલાઇથી 'આપત્તિ દૂર કરી શકે છે. ૨ સુધારે. ૩ ધણું
કરીને. ૪ સહિત. ૫ મુનિ. ૬ યશો. ૭ કોશલદેશનો અધિપતિ-માલિક.

જળપૂરે નદી કરે સુસુઆહિ, ઝાડ છિપાડે નહીં કહીં પાહિ; ૮
 વર્ષા ગઈ ઊડે તિહાં ધૂળ, પાપ કર્યું રહ્યું તે મૂળ.
 વેળા વહેતે ડાહ્યો થાય, સઘળા દિન સરખા નવિ જાય;
 અરહટ ઘટિકા આવે ફરી, એક ગળી ખીજી જળ ભરી. ૯
 ઘર આબ્યો પરણી નળરાજ, ભૂવટે રમીને હાર્યું રાજ;
 મુનિ મેઘરાજતણીએ વાણી, એટલે ખીજે ખંડ વખાણી. ૧૦
 ઇત શ્રી નળ દમયંતિ ચરિત્ર-રાસનો
 ખીજે ખંડ સંપૂર્ણ.

ખંડ ત્રીજો.

(ચોપાઈ છંદ.)

હિવ ચાલે દવદંતી-ધણી, દેવીવચન કુંડિનપુર ભણી;
 મંત્રી સામંત સહુ પરિવાર, આંસુ પડતે વળે તિવાર. ૧
 નળનૃપ ^૧અટવી પેઠા જિસે, ભીલ છુટવા આબ્યા તિસે;
 રથથી ઊતરીઓ નળ વીર, ^૨અસી લઈને ધાયો ધીર. ૨
 દેવી પણ વારેવા જાય, કથા કથા નાઠા ભીલ પુલાય;
 માંહો માંહે ^૩કેલાહળ થયો, રથ પુકેથી કેઈ લેઈ ગયો. ૩
 (દોહા.)

ઋદ્ધિતણો શું ^૪ગારવો, રખે કરો નર કોય;
 આવત જાતાં વાર નહીં, છાંદ ફિરંતી જોય. ૧
 કાજ ન આવે ^૫પાધરૂં, મિત્રાઈ ^૬વિહઠંતિ;
 જવ પુણ્યાઈ પાતળી, વચરી દાવ પડંત. ૨

૧ વગડામાં. ૨ તરવાર. ૩ શોરખકોર. ૪ ગર્વ. ૫ પાંસરું ન થાય. ૬ નાસ પામે. ૭ નળણી. ૮ દાવ. ૯ સુહાળાં.

(હાળ ૧ લી-વીર જિનેસર વંદશુ. એ દેશી.)

નળ હવદંતી આલીઆં તે બેહુ પાળારે, પાળાને પગે પગે
વિસામો લિયે એ;
રાણી ચરણ સુહાલડાં, પછે ખૂચે છે ડાભ, ડાંસને ખૂતે
વિસામા દિયે એ. ૧

લોહી પગે ઝર ઝર વહે, નળ મન અતિ ઝૂરે રે;
ઝૂરેને ઉંપર તડકો 'રિઠું પડેએ;
ચિહ્ન પાસે 'લૂણ વાય, તિણિં પ્રિયા કુમલાય,
રાવે ને નળ હીઅડે આવી ચડે એ. ૨

ભૂખ તરસ પીડી મગેએ, પગે પગે નીર રે,
નીર રે દીણે આણી નળ આલેએ;
પગે પાટા હવદંતીને, બાંધિય ફાંડી ચીરરે,
ધીરરે પ્રિયા કરે પાળી આલે એ. ૩

બાળકની પરિ ધીરવે, હિવ રાણિય પૂછે રે;
પૂછેરે આગળ અટવી કેટલીએ;
નળ બોલે સો ભેયણ, તેમાંહિ પાંચરે,
પાંચરે યોજન આદ્યા એટલી એ. ૪

િંબે પાલવ સાથરો, નળ કરે પોતે રે,
પોતેરે અરધું આઠણ પાથરે એ;
નિજ શુરૂ દેવને સંભારી, નિજ પ્રિયાને વિસરે,
પાસે સૂતી પ્રિયા સાથરે એ. ૫

(હાલ્લા.)

હિવ ચિતે નળ રાણીએ, હિયડું આણી ઠામ;
સુજી ભયેલું નવિ ઘટે, કુંડિનપુર વર ગામ. ૧

- જેહુ જમાઈ સાસરે, માંડે^૧ ચિર વિશ્રામ;
નામ ગંમાડે બાપવું, તિમ પોતાની^૨ મામ. ૨
- બા થોડો તિહાં વાહલો, ગ્રાહ્યુડો રંગ રેલ;
ઘણું રહંતાં^૩ પ્રીસિયે, ઘીને ઠામે તેલ. ૩
- નિજ થાનક નર પૂછ્યે, પરધર નહુ પોસાય;
સૂરજને ઘર આવિયો, શશિહર ઝાંખો થાય. ૪
- પૂરવ કરમે પ્રેરિયો, ચિંતે નળહુ નરેશ;
એ પગબંધન મૂકીને, હું બાઈ પરદેશ. ૫
- છાણી તાં સૂણી સહી, ખિણુ દેખાવે છેહ;
ત્રી નર વેંતાં દોહિલી, પગ-બંધન છે એહ. ૬
- પુત્ર સહોદર ને પ્રિયા, સગાં સણીબં મિત્ત;
સોહિલે સહુયે સાભરે, દોહિલે નાવે ચિત્ત. ૭
- બૂખ્યો નર પાપી હુએ, નિર્ધન નિર્દય થાય;
ગંગદત્ત સંદેસડો, કહેજ્યો ભદ્રે બાય. ૮
- તો હિવ મન^૪ કાઠું કરી, મેઢહી સૂની સત્ય;
જિહાં કો મુજ બાણે નહી, મેં બાણેવું તત્ય. ૯
- શીલ સતીને રાખશે, એહને વિધન ન હોય;
શીલ સનાહ તજે નહુ, ગંજે તાસ ન કોય. ૧૦
- એમ વિમાસી^૫ રૂધિરથી, લખિયા અક્ષર વીર;
“અસિયે” કાપી ઓઢણું, લેછ અધિલો નર વીર. ૧૧
- મન પોતાવું મેહલિયું, કવહંતીને પાસ;
નળ પરદેશે નીસર્યો, મૂકો ગહુ નિસાસ. ૧૨
- આથો જઈ પાછો વળે, છુપી રહ્યો “તરૂ પાસ;

૧ વિશેષ વખત. ૨ લાજ. ૩ પિરસાય. ૪ કઠોર. ૫ શીળ રૂપી કવચ. ૬ દોહિલી. ૭ તરવારથી અરધ ઓઢણું કાપી લઇ. ૮ નિશાસ. ૯ ઝાઝની પાસે.

જાણ્યું ને જાગે પ્રિયા, તો હું જાઉં નાસિ. ૧૩
 કવલંતી ^૧સુહાણું લહે, ફળીઓ ^૨આંખ રસાળ;
 તે આંખો એક હાથિયે, ઉપાડ્યો ^૩સમકાળ. ૧૪
 હું ફળ લેવા તિથિં ચડી, તિહાંથી પડી ^૪અકાળ;
 એ સંપત્તિ પામી કરી, ^૫સાનગી તતકાળ. ૧૫
 (હાળ રજા-રાગ માફ-કોઈ રાખોરે પ્રાણ આધાર-એ દેશી.)
 રવિ ઉગમને આલીઓ; ભરિયો નળ દુખ પૂરેરે;
 કવલંતી જાગી સતી, નળ ^૬અણ હીઠે ઝૂરેરે. ૧
 આજ આવો રે અભેધ્યા રાય, પ્રિય પરદેશી આવોરે;
 અખળા એકલડી પ્રિયા, ^૭રાને મૂકી કાંઈ જાવોરે. આજ. ૨
 કે સરોવરે પુહુતા હસ્યે, પાણી લેવા કાળેરે;
 સૂતી અખળા મેલહીને, જાઓ કિમ નળ રાજેરે. આજ. ૩
 વિજાળાણે મોહકે કરે, જોતી વન તરૂં ધરણીરે;
 જિમ દહ દિશ જોતી કરે, સાથ વિછાડી હરણીરે. આજ. ૪
 રખે વનદેવતા તુમે, પ્રિય સોભાગી રાખોરે;
 હું અખળા એકલી ફફં, મયા કરીને હાખોરે. આજ. ૫
 સસનેહી અખળા સતી, હીઝડે પ્રિયને ચિંતોરે;
 તે નિરધારી મૂકિયે, એ રથું કુળની રીતોરે. આજ. ૬
 અથવા સ્વામિ તુમારો, કુણ કરી જે દોષોરે;
 પૂરવભવે કમાઈયું, તેણે એ કીધો રોષોરે. આજ. ૭
 સગાં સણીજાં મૂકીને, આવી તુમ વિશ્વાસોરે;
 તેહને ઈમ કેમ મૂકિયે, પ્રિયડા હિયડે ^૮વિમાસોરે. આજ. ૮
 એકવાર દરસણુ દાખિયે, કીજે પ્રિય સંભાળોરે;

૧ સ્વપ્ન. ૨ આંખો. ૩ એકદમ. ૪ સમય વગર-કારણ વગર ?
 ૫ દમયંતી. ૬ ન દેખવામાં આવવાથી. ૭ જંગલ-વગડામાં. ૮ હિતરેલે
 રહેરે. ૯ વિચાર કરો.

'કળહી મેં દુહબ્યા હોસે, તોહી ચિતડું વાળોરે. આજ. ૯
 આંખે આંસુ ઝરઝરે, ચિહું દિશ કરી કરી જોયરે;
 જોકલડી ને દયામણી, 'સરલે સાહે રોયરે. આજ. ૧૦
 આજ દવદંતી રોવે કરી, રોયું સહુ વનખડોરે;
 મોરે નાટક છડિયું, મૃગલે તૃણના ખડોરે. આજ. ૧૧
 સુહણું સંભારે સુંદરી, આંખળડો નળ બળીઓરે;
 રાજ રમણિ સુખ સંપદા, તેણે કરી નિઃકળિયોરે. આજ. ૧૨
 કૂખર ગળે ઉપાડીઓ, નળ તે ગયો રાજ મૂકીરે;
 તે તરૂં ચઢી ભૂમિ પડી, હું પણ નળથી ચૂકીરે. આજ. ૧૩
 જોકહવું મુપન વિચારતાં, ચીરેં અક્ષર દીઠારે;
 વાંચે દવદંતી રહી, લાગે અતિ ઘણું મીઠારે. આજ. ૧૪

(દોહા.)

નિષધ નરેસર ઇંમ કહે, સાલળ હે ગુણખાણુ;
 હું પરદેશે જાઉં છું; કારણ લણી મુજાણુ. ૧
 વઠ હેઠળ જે વાટડી, તે કુંડિનપુર જાય;
 ઠાવી વાટે કોશલા, જિહાં તુજ ચિત્ત સુહાય. ૨
 તિહાં તું જાજે કામિની, રહેજે મન ઉદલાસ;
 મન મહાકું સેવક સમું, મેહલું છું તુમ પાસ. ૩
 વાહલાં કિમે ન વીસરે, વસતાં ઉવસે રાન;
 સાસ સમાં નિત સાંભરે, ખટકે સાલ સમાન. ૪
 તું મત જાણે નેહ ગયો, દૂર વસંતે વાસ;
 યેહુ નયણાં અંતર પડયું, જીવ તુમારે પાસ. ૫
 દવદંતી હરખી સતી, પામી પીઉની સીખ,
 નળ અક્ષર નળ સારખા, માને તેહ પરીખ. ૬

૧ ક્યારે પણ મેં દુહબ્યા હોય તો પણ. ૨ સુકાકડથી લાગે
 ને કરણા ભર્યા સાધથી.

(ઢાળ ૩ છ-દેશી ચોપાઇની.)

ચિત ચિંતે દવદંતી સતી, હિવ થાશે શી માહરી ગતી;
 એકલડી એ વનહ મઝાર, રહેતાં પામીજે સહી હાર. ૧
 મળે કોઈ એકલડું જગ હોય, જો મોટો તો કહેચું તોય;
 વનમાં 'તરૂ હોવે થકવડે. પવન ધધોલ્યો તે ગિરિ પડે. ૨
 એકલડી વનમાં 'ગોરડી, સળળ ફળી બીજી બીજેરડી;
 વાડ નહીં ને નહીં કો નાથ, વાટે કોણુ ન વાહે હાથ. ૩
 નવચૌવન નહીં કહેની વાડ, શીળે' રહે તો નહીં કુણુ' પાડ;
 જિમ તિમ કરી આપું રાખવું, બીજું સહુ દૂરે નાખવું. ૪
 શીળે' સઘળાં સંકટ ટળે, શીળે' મનવંછિત સવિ ફળે;
 શીળે' સુર નર કરે વખાણુ, ગણવું છું તાસ પ્રમાણુ. ૫
 રાજા ન્યાયિ વિપ્ર સુભણુ, એહ અચરજ મ ગણુજો જાણુ;
 સુધક સુરૂપ લણીથી સતી, એ અચરજ જાણુ નરપતિ. ૬
 મણિ માણિક પણુ સોને તોય, કનકતણુ જે આશ્રય જોય;
 'વલ્લી 'વનિતા પંડિત જાણુ, આસિરે કરી શોભે' નિરવાણુ. ૭
 નારીને એહજ બળ જોય, કે સાસરૂં કે પીહર હોય;
 તો પીહર જાઉં દુખ કટે, કેશલા લણી જાવું નવિ ઘટે. ૮
 સાસુ સસરા દેવર જેઠ, કંત હોય તો માને નેટ;
 પતિ વિણુ હોએ જહું અંતરૂ, એ સઘળું જોડયું નાતરૂ. ૯
 હાલ હુકમ તોડજ સ્ત્રી કરે, પિઉડો જો બેઠો હોય ઘરે;
 કંત વિના કેહવી કામિની, ચંદ વિના જેહવી 'ચામિની. ૧૦
 સ્ત્રી પીહર ને નર સાસરે, સયમીઆં વસવું થિર કરે;
 જો રહેતાં આમણુ દૂમણાં, છિહડે જાતાં અળખામણાં. ૧૧
 તો પણ પીહરે માને કાર, નારીને પીહર આધાર;
 કાંઈ અવગુણુ હોએ નેટ, તોહે દોંકે તે મા-પેટ. ૧૨

એમ ચિંતી નવકારહ ગુણી, સા આલી કુંડિનપુર ભણી;
વાટે સિંહ ^૧સાવજ બહુ મળે, શિયળ પ્રભાવે દૂરે ટળે. ૧૩
(ઢાળ ૪ થી-રાગ કેદારો ગોડી.)

સહુયે જીવ ખમાવિયારે, સમરી શ્રી નવકાર;
સાગારી અણસણ કરિયુંરે, કીધાં ^૨શરણાં ચ્યાર.
સજની ભીમી આલી કુંડિનપુર વાટ,
ગિરિ ગંઢરને લ'ધતીરે, લ'ધે વસમા ઘાટરે. ભીમી. ૧
રાક્ષસ ચક્ષ બહુલા દીસેરે, ^૩સ્વાપદ ગજ વૈતાળ;
શ્રી જિન નારે ઉપશમેરે, ^૪દાવાનલ દુષ્ટબ્યાળ. ભીમી. ૨
વાટ જતાં એક મિલેરે, સારથવાહ વસત;
બહુ પરિવારે પરવર્યોરે, પૂરો છે ધનવંતરે. ભીમી. ૩
આગળ ધાડ છે ભીલનીરે, ભાંભ્યા તેણે સાથ;
હું'કારવ ભીમી મૂકેરે, સમરી શ્રી શાતિનાથરે. ભીમી. ૪
ભાગી ધાડ તે ભીલનીરે, નાઠી દહ દિસે જાય;
સારથવાહ દવદંતીને, માને જિમ નિજ માથ. ભીમી. ૫
સાથ મૂકી રાતેં અલેરે, રાક્ષસ રૂપેં દેવ;
કરી પરીક્ષા તેહનીરે, તૂઠો સારે સેવ. ભીમી. ૬
દેવ કહે સાચી સતીરે, માંગો તુમે ^૭વર આજ;
ભીમી પૂછે સુર કહોરે, મળશે કદિ નળરાજ ? ભીમી. ૭
દેવ કહે પીહર રહેતારે, તુજને બાર વરીસ;
પૂરવ કરમ ભોગવીરે, મળશે નળ પુહવીશરે. ભીમી. ૮

(હંહા.)

એહ વચન સુરનું સુણી, લાગું કંઠિન કઠોર;
તિણુ દિનથી ભીમી કરે, મહા 'અભિગ્રહ' ઘોર. ૧

૧ રાત્રી. ૨ વાધ. ૩ અરિહંત, સિદ્ધ સાધુ અને ધર્મ એ ચારેનું
શરણુ ગ્રહણુ કર્યું. ૪ ધાતકી વાધાદિ જીવો. ૫ લાલ-દવ. ૬ સાપ. ૭
વરદાન. ૮ કંઠન તપ યોગ્ય બાધા-પ્રતિજ્ઞા.

- રંગિન વસ્ત્ર અંજન તિલક, સ્નાન ^૧વિગય તંબોળ;
સરસ આહાર ને હાથરસ, ગીત ચંદન રંગરોળ. ૨
- એ મેં સઘળાં પરિહર્યા, જાં ન મળે ભરતાર;
પિયુ વિયોગે એહવો; ઉત્તમ સ્ત્રી આચાર. ૩
- પ્રિય જમાડીને જમે, ^૨આરત હરખ સમાન;
પિયુ પરદેશે દૂખળી, તે પતિવૃતા સુખણ. ૪
- વાટે આવી ગિરિગુફા, તિહાં જઈ રહે કવદંતિ;
^૨વેળૂની પ્રતિમા કરી, પૂજે જિનવર શાંતિ. ૫
- દુખ ^૩દોહડગ દૂરે ટળે, દારિદ્ર દૂરે ભય;
જેણે જિનવર પૂજ્યા, તે ત્રિભુવન પૂજય. ૬
- રાવણ સરખે રાજિયે, પૂજ્યા જિનવર-પાય;
તે જિનવરપદ પામશે, હોશે ત્રિભુવનરાય. ૭
- અઠવીપત્ત નઈ જળે, જાસ ન ચૂડા હેત્ય;
સ્વામી તાહકવાડિયા, સો દીસે અવત્ય. ૮
- તે બીમી વન-કૂલડે, પૂજે પ્રતિમા સાર;
દાસ કૂળ કૂલે કરી, ચોથે કીજે આહાર. ૯

(હાળ-પાછળની દેશીની.)

- કેતે દિન તિહાં આવિયોરે, સારથવાહ વસંત;
તાપસ પણ આન્યા તિહાં, જે તપ સંચમવંત. બીમી. ૯
- એણે અવસરે આવિયોરે, મેહ મહા ભરબેર,
વન થળ ગિરિને પૂરિયારે, બોલે મધુરાં મોર. બીમી. ૧૦
- જિન ગુરૂ નામે બીમીરે, કુંડે થંભ્યો મેહ;
સાથ સહુ ઉગારીઓરે, હરખ્યો માણસ તેહ. બીમી. ૧૧
- સારથવાહ પૂછે તિહારે, ભાજો એ સુજ માય;
કુંડે મેહ કિમ થંભિયોરે, બીમી કહે સુણભાય. બીમી. ૧૨

^૧ દૂધ, દહી, માંખણ, ધી, તેલ, ઊંચ, ^૨ ચિતા. ^૩ રેતની.
^૪ તીર્થંકર.

જિનધર્મે ^૧સાનિધ ^૨સુરવર કરેરે, તેહનો એ અનુભાવો;
 તાપસ પણ પ્રતિબોધાણારે, સાંભળી ધર્મ-પ્રભાવ. ભીમી. ૧૩
 તાપસપુર તિહાં વાસીઓરે, ^૩સારથવાહે સાર;
 કૂબરપુત્ર સિંહકેસરીરે, પરિવરીઓ પરિવાર. ભીમી. ૧૪
 પરદેશે પરણી વળ્યોરે, આંચો તિણ ગિરિ પાસ;
 યથોભદ્ર ગુરૂને^૪ વાંદીરે, ધર્મ સુણેરે ઉદ્ધાસ. ભીમી. ૧૫
 રાત્ર્ય ઋદ્ધિ રમણિ તણરે, લીધો સંયમભાર;
 પાંચ દિવસ માંહિ તે મુનિરે, પામે કેવળ સાર. ભીમી. ૧૬
 કૂબર તો કૂટે^૫ ભયોરે, પુત્ર થયો ઋષિરાજ;
 પિતા પુત્ર કહો સ્યું^૬ ઠરેરે, સરજ્યું કરમે કાજ. ભીમી. ૧૭

(હંહા.)

^૧અહીં મસ્તકે જ્યુંમણિ, ^૨સોવન રેત-વિકાર;
^૩પંક થકી પંકજ હોયે, સ્યું જાતે અધિકાર. ૧
 ઋણિક પહેલી ભોગવે, કોણિક છટ્ટી હોય;
 અભય મેઘકુમાર ઝાંવ, અનુત્તરે સુર હોય. ૨

(ઢાળ પ મી.-દેશી ચોપાઇની.)

કેવળમહોત્સવ સુરવર કરે, હર્ષભર્યા જય જય ઉચ્ચરે;
 ભીમી સારથવાહ વસંત, તાપસ જિનધર્મી ગુણવંત. ૧
 ગિરિવર ચક્રી નમ્યા કેવળી, ધર્મ સુણે નિજ મનની રૂળી;
 દેસણ સુણી ^૨રગિયાયત થયા, વાંદીને તાપસપુર ગયા ૨
 સાપ એક બિલવાસી રહે, બહાર મુખ કાઢીને કહે;
 માણસ ભવ તપ સંયમહાર, કોષે સાપ થયો દુખકાર. ૩

૧ મદદ. ૨ ઈન્દ્ર-મોટો દેવો. ૩ વ્યાપારી. ૪ સાપના માયામાં
 ઝેર મટાડનાર મણી યાય છે. ૫ રેતમાંથી સોનું નીકળે છે. ૬ કાદવ-
 માંથી કમળ પેદા થાય છે ત્યાં પછી જન્મશૂનિની અસરનું ક્યાં
 કારણ રહે ? ૭ ખુસી.

પૂરવ કોઠિ લગે તપ તપે, કોધે મુહૂરતમાંહે ખપે;
ભર્યું વન બહુ તરૂવર તૃણે, ઠાવાનળ ખાળે તતખણે. ૪

અચ્છંકારીભટ્ટા સતી, મંત્રી ઘરે તે રહેતી હતી;
કોધે આવી કિયો પ્રવેશ, વેચાણી તે ખાખર દેશ. ૫

ઘેવર ક્ષપક તપસ્વી થયો, કોધ પ્રભાવે નરકે ગયો;
ચારિત્ર પાળ્યાનો એ સાર, ઉપશમ કીજે સુખદાતાર. ૬

હિવ કુળપતિ તે કેવળી પાસ, સંયમ લિયે મનને ઉઘાસ;
ચોમાસું રાખી કેવળી, હુઝો વસંત શ્રાવક મનરૂળી. ૭

ધર્મધ્યાન ^૧અકુનિશ મન ધરી, સાત વરષ યોગ્યાં દુખ કરી;
અન્યદા ભીમી વાણી સુણે, નળ જાય છે પંથી ભણે. ૮

એહ વચન ભીમી સાંભળે, નળ નેહે તિહાંથી નીકળે;
રાત માંહિ ભમે તે સતી, પાણી ન પામે એકે રતી. ૯

તરસે હીંડે આકુળમના, નદી એક કીડી જળ વિના;
તસ ^૨ઉપકંઠે ભીમી ગઇ, ^૩અજળ નદી તે સજળી થઇ. ૧૦

સારથવાહ નામે ધનદેવ; ઉતરી ઉપાસે તેણે ખેવ;
લોક પશુ સહુયે તેહતણે, જળ પાળે સીદાએ ઘણે. ૧૧

દવદંતીના શીળ પ્રમાણ, સજલ નદી થઇ શેઠ સુખાણ;
બહુમાની ભીમી તેણે ખેવ, સાથ માંહે આણે ધનદેવ. ૧૨

સાથમાંહે એક શ્રાવક ભલો, મહિનાથ પૂજે ગુણનિલો;
તિણે શ્રાવક જાણી ગુણવતી, બહિન કરી સા માની સતી. ૧૩

તે સારથપતિ કેતે દિને, પુહતો અચળપુરી ઉપવને;
તિહાંથી ગયો ખીજ દિસે વહી, દવદંતી તેણે પુર રહી. ૧૪

ઘેઠી આવી સરોવર પાળ, કહેને ઘર જાએ સમકાળ;
ચિંતે કિહાં જાયેસિ ચિંતી, પરદેશીની એહજ રીતી. ૧૫

૧ રાત દિન. ૨ કિનારે. ૩ પાણી વગરની નદી પણ સતીત્વના પ્રભાવથી પાણીની છતવાળી થઇ.

(દુહા.)

- પંથીડા દેહલ શરણુ, કે સરવરની પાળ;
 પંથી હોય દયામણા, જિમ જિમ પડે વિચાલ. ૧
- પંથીડા ^૧તહીઆં લલા, ^૨જથહી ^૩જમોપત્તી;
 માન સરોવર બાહરા, હંસ હુવા બહુ ભત્તિ. ૨
- દારિદ્રી મૂરખ સદા, એ બેઉ દુખિયા ભેય;
 પરવશ બીજા પંથિયા, એ મહા દુખીઆ હોય. ૩
- જિહાં કે આપણડું નહીં, કિં કીજે નગરેણુ;
 ભલું એ લલુતર ગામડું, સુખિયા થઇએ જેણુ. ૪

(ચોપાઈ)

- નળ ગયો પરદેશે વહી, લીમી અચળપુરે તે ગઇ;
 સુની મેઘરાજતણી એ વાણી, એટલે ત્રીજો ખંડ વખાણી ૧
- ઈતિ શ્રી નળદમયંતી રાસનો ત્રીજો ખંડ સંપૂર્ણ.

ખંડ ચોથો.

(રાગ સિંધુઓ—શાળીભદ્ર ભોગીરે હોય—એ ઢશી.)

- રાજ સકળ ઋદ્ધિ જેણે ભોગવીલ, તે દવદંતી નાર;
 પાળે' બેઠી અતિહી દયામણીલ, એકલડી નિરધાર. ૧
- કર્મતણી ગતિ દોહીલી ભણિયેલ, માણસ કેહી માત્ર.
 રામ રાવણ સરખા નવ છૂટીઆલ, જે હતા ઉત્તમ ગાત્ર. કર્મ. ૨
- તેણે નગરે' ઋતુપર્ણ રાજિયેલ, અંદ્રયશા ઘર નાર;
 તેહની દાસી એક સરોવરે'લ, ગઇ છે ભરવા ^૪વારિ. કર્મ. ૩
- દાસી આવી અંદ્રયશા પ્રતિલ, બોલી સાંભળ માત;

સરવર પાળે' એક દયામણીજી, બેઠી નારી ^૧અનાથ. કર્મ. ૪
 સખી પાંહે અણાવે ચંદ્રચંદ્રા સતીજી, નવી ઝોળખી લાણેજ;
 પડતી વેળા કોઈ ન ઝોળખેજી, કવણ સગાં ને સણેજ. કર્મ. ૫
 તોહે તિણે' મોની સા સતીજી, વચને ઘણો સંતોષ;
 ફેટે રાખી તે ભીમી લલીજી, ^૨અસનાદિક બહુ પોષ. કર્મ. ૬
 ચંદ્રવતી છે બેટી તેહનેજી, મફી સતી તસ પાસ;
 સુખણી કીધી ભીમી બહુ પરેજી, જગમાંહિ એજ સાખાસ. કર્મ. ૭

(૬૬૮)

નિરધનને આહર દિયે, શરણે રાખે જેહ;
 આપહ પડિયાં ઉદ્ધરે, ^૧પૃથવીભૂપણુ તેહ.
 ધરતિયે બે નર ધર્યા, ધરતીમંડળ દોચ;
 વિણુ સ્વારથ ઉપગારીઓ, કીધો જાણે સોચ. ૨

(૬૬૯ ૨ જી-દેશી ચોપાઈની.)

અન્યદા તે રાજા ઋતુપન્ન, બોલ્યો નરપતિ અતિ સુવચન;
 પુત્રી ભીમી સાંભળ વાત, વચન એક બોલું છું સાચ. ૧
 લખમી માહરે ઘર છે ઘણી, આરતિ ચિંતા સવે અવશણી;
 માંડો મોટી એક દાનશાળ, દીજે પુત્રી દાન રસાળ. ૨
 દાને દુર્ગતિ દૂરે ટળે, દાને વંછિત આવી મળે;
 વશીકરણનો એહ ઉપાય, ભૂપતિ સરખા પણ વશ થાય. ૩
 વચર વેઠ પરહું વોળિયે, મીઠે મોહે દીધે કોળિયે;
 માહળ પહેલું બોલે ^૪નીક, ^૫લોટે દીધે બોલે મીક. ૪
 વડપણુ નાવે ધૂળે સિરે, વડપણુ આવે કરિયાવરે;
 ધૂળી ^૬ગાહર ફરતી જોય, શું આહર પામે છે સોચ. ૫
 શ્રેણિક સરખા જે નરપતિ, જેહને ઘર બહુ લખમી હતી;
 તે પણ શાલિભદ્ર આવાસ, જોવા આવ્યો મન ઉલ્લાસ. ૬

૧ ધણીથી વિખૂટી પડેલી. ૨ ભોજન વગેરે. ૩ પૃથ્વીને દીપા-
 વનાર. ૪ પરાણે. ૫ લોટના લુદાથી મીઠું બોલે છે. ૬ ધપળ.

વાડી પણ ફૂલીને ફળી, ધત્તો સૂતો તિહાં મન રૂળી;
 સારથવાહ સુદાને સહી, આદીશ્વરની પદવી લહી. ૭
 કુમર સુખાહુ સોભાગી જોય, એ સહુ દાનતણાં ફળ હોય;
 અભયપાત્ર છે મોક્ષ નિદાન, સુખસપતિ દીએળીજાં દાન. ૮
 એહ વચન સંભળ દવદંતી, દાન દિયો અતિ મતની ખંતિ;
 નગરતણે બાહર એક કરી, દાનશાળ માંડી ધન ભરી. ૯
 એહવે પિંગળ નામે ચોર, કર્મ કરે છે કઠિન કઠોર;
 એકદા તે આદ્યો મહારાજ, બાહર કાઢ્યો મારણ કાજ. ૧૦
 દવદંતીની દ્રષ્ટે પડ્યો, ચિંતે અહો કર્મે એ નડ્યો;
 રાજા પાંડે છોડાવ્યો તેહ, ઉત્તમની કરણી છે એહ. ૧૧
 વાટે વૃક્ષ દિયે આધાર, વરસે મેહ સદા જળધાર;
 સૂરજ ટાળે જગ-અધાર, કારણ કેવળ જગ-ઉપગાર. ૧૨
 કહિયે ન શક્યો કરી ઉપગાર, કિંપિ ન બીહીનો શત્રુ લગાર;
 ધન કમાયું બાંધ્યું રહ્યું, પેટ ભર્યું તો કેહું થયું. ૧૩
 દવદંતિ કહે પિંગળ સુણો, કુસંગતિ દૂરે પરિહરો;
 ૧સાતે વ્યસન નિવારો ગણી, જેહથી લાહ્યે આપદ ઘણી. ૧૪
 કુસંગતિના સુણો અવદાત, ઉત્તમને કોઈ પૂછે વાત;
 લીંબ સમીપે ઉગ્યો અબ, ફળ કડવા થાયે ૨અખિલંબ. ૧૫
 ૩ઉદ્ધિ બંધાણો રાવણ સંગે, પોપટ વંકયો બીલ પ્રસંગે;
 ઘટિકા ચોરે પાણી જાત, ટીજે આલર દિનરાત. ૧૬
 મીઠાદાસી ખેં ખેં કરે, તિમ તિમ વાનર ચિત્તે ઠરે;
 કિંબહુના દીસે પરલોચ, કહિયે કુસંગતિ ભલી ન હોય. ૧૭
 કહિયે કુસંગતિ રૂડી નહીં, ગાયે લલ્લક ઘંટા વહી;
 માકણ સંગે જી નિરવંશ, કાગ પ્રસંગે મરાણો હંસ. ૧૮

૧ ચોરી, જુગાર, પરત્ની સેવન, શિકાર, દારૂ પીવો, માંસભો-
 જન અને વેશ્યાગમન એ સાત દુર્વ્યસન છે. ૨ દીલ વગર. ૩ દરિયો.

ઇત્યાદિક દ્રષ્ટાંત અનેક, કુસંગતિ ^૧વારો ધરિ વિવેક;
^૨સાધુ સંગતિ કરો નિરમળી, જેહથી પુહુચે મનની ^૩રૂણી. ૧૬
 ચંદન ટાળે બહુ ઓખમા, ચંદનથી ટાઢો ચંદ્રમા;
 વિરહી જનને બહુ દુખકાર. સાધુ સંગ સહુને સુખકાર. ૨૦
 મેરૂ ઉપરજ ઉચ્યાં તૃણાં, ઉપમા પામે કંચન તણાં;
 મલયાચળની સંગતિ જોય, વૃક્ષ ઘણાં ચંદન મય હોય. ૨૧
 ઉત્તમ સંગતિ કરવા જાય, નીચથકો પણ તે પૂજાય.
^૪ગંગા કર્દમ આહર વડે, ગોપીચંદન મસ્તકે ચડે. ૨૨
 ત્યાર હત્યા જેણે નર કીધ, સ્ત્રી મસ્તક છેદી કર લીધ;
 એહવા પણ પુહુતા સદગતી, જાણો સાધુતણી સંગતિ. ૨૩
 કાઠીવાહ સુનીસર તિમે, 'ચોથુ' વ્રત પાળે પૂનમે;
 તેહથી મન વંછિત તસ થાય, રાજતણો પામ્યો સુપસાય. ૨૪
 ઉત્તમ સરસી સંગતિ કરે, પંડિત ગોષ્ઠિ હિયડે ધરે;
 નિરલોભીશું મૈત્રિ યદા, તે નર નહું સીદાએ કદા; ૨૫
 એહ વચન ભીમીનાં સુણી, પિંગળે સમતા આણી ઘણી;
 સેવા સાધુતણી તે કરે, અવગુણ અંગથકી પરિહરે. ૨૬
 સુનિબર પાસે સંયમ લીધ, ઉત્તમ કારજ સઘળાં કીધ;
 ચારિત્ર પાળી થોડે દિને, દેવ થયો મોટો શુભ મને. ૨૭
 જાતિ સંભારે પૂરવતણી, જાણી ભીમી ઉપકારિણી;
 તે સુર આવી મનને કોડિ, ભીમી વાંદે બેકર જોડી. ૨૮
^૫કનકવૃષ્ટિ તિહાં કીધી ઘણી, સુર પુહુતો નિજ મંદિર ભણી;
 ઉત્તમ તિહાં કીધો ઉપગાર, નહુ વિસારે કિંપિ ભગાર. ૨૯

(કુહા.)

સુર કીધો ઉત્સવ ઘણો, દેખી રિતુપનરાય;
 ભીમીને સુવિશેષ શું; આહર કરે સવાય. ૧

૧ બધ કરો. ૨ સારા પ્રરૂપોની. ૩ ઇચ્છા આસ્થા. ૪ ગંગાજના
 ગારાનો. ૫ અક્ષયર્થ. ૬ સોનાનો વરસાદ વરસાબો.

(ઠાળ ૩ છ-દેશી વિમળમહેતાના રાસની.)

- નળ દવદંતીની સુષ્પી, ભાવઠ લીમનરિંદ;
 ઝૂરે દુઃખ હિયડે ભર્યું, તિમ અતેઉર વૃંદ. ૧
- આવોને આજ અદ્વારડે, પંચિડા ઘરખાર;
 સહજ સલ્લણ રાજીઆ, મયા કરી ઉરધાર. આવો ૨
- કિહાં પરદેશ ભાવઠ કિંહાં, કિહાં નળનૃપ વઠવીર;
 જિમ જિમ પડે વિપત્તડી, તિમ તિમ સહે શરીર. આવો ૩
- એમ ઝુરંતો રાજિયો, બેસી સલા સમાજ;
 હઠ દિશ ફૂત પઠાવિયા, નળને બેવા કાજ. આવો ૪
- અચળપુરે^૧ બેવા ગયો, વડો કેહરિ મિત્ત;
 દાનશાળા સંભળિ કરી, બેઠો તિહાં પવિત્ત. આવો ૫
- દવદંતી તિણે આળખી, હિયડું ઘણું ભરાય;
 અંદ્રયશા રૂપર્ણને^૨, બાણ કરેવા બાય. આવો ૬
- તસ વચને બાણી સતી, દવદંતી છે તેહ;
 અંદ્રયશાને ઊપનો, ભાણેજીપર^૩ નેહ. આવો ૭
- ભગતિ સુક્તિ સુવિશેષ શુ, સાચવીયે તાસ;
 બડો કહે રાય પાઠવો, ^૨લીમી લીમ-^૩આવાસ. આવો ૮
- રાજા બહુ પરિવારશું, ચલાવી દવદંતી;
 થોડે દિને કુંઠિનપુરે, પુહતી તેહ તુરંત. આવો ૯
- માતપિતા તવ સાહમાં, આબ્યાં ધરતાં મોહ;
 દેખી પુત્રી હયામણી, કરે સળળ અઢોહ. આવો ૧૦
- માતપિતા પયલાગીને, રોવે તે દવદંતિ;
 માય કહે વત્છ રોય માં, હોયે સુખ-સંપત્તિ. આવો ૧૧
- ધર આણી ઉચ્છવ કરી, જિમ નવે અવતાર;
 તેણે પુર પુત્રી માનીને, પૂછ્યો સર્વ વિચાર. આવો ૧૨

રાજ ગમાઈયું જેમ નળે, મેલ્હી રાન મળાર;
રોતી ભીમી સવિ કહે, ધરતી દુઃખ અપાર.

આવૌ ૧૩

(હાહા.)

માતપિતા ઇમ બૂઝવે, સાંભળ પુત્રી વાત;

કર્મે કોઈ ન મેલ્હિયું, માણસ કોણહી માત્ર.

૧

સીતા સરખી જે સતી, રામરમણી વિખ્યાત;

વનમાંહિ મૂકી પતિ, જાણે સહુ એ વાત.

૨

પવનજય નૃપગેહિની, હનુમંતની જે માય;

સતી શિરોમણી અંજના, દુખણી વનમાં થાય.

૩

ઋષિદત્તા મોટી સતી, મૃગાંકલેખા વાર;

ઇત્યાદિક દુખણી હુઇ, કારણ કર્મ વિચાર.

૪

પહેલે ભવે કમાઇયાં, જે મહા ભૂકાં કર્મ;

વિષ્ણુ લોગળ્યાં નવિ છૂટિયે, જિનવર ભાખિત ધર્મ.

૫

જતી સતી સંતાપિયા, અથવા હીધાં આળ;

છોડ માત વિછોહીઆં, પ્રાણી ઘાલ્યાં જાળ;

૬

પૂરવ ભવે કમાઇયું, તેહતું પામે જીવ;

કણ સાડું ફળ નીપજે, ફેકટ જૂરે જીવ.

૭

જે તું આવી જીવતી, હે પુત્રી કવહંતી;

નળ પ્રુણ વહેલો આવશે, ટાળો દુઃખ તરંત.

૮

જીવંતાં પામે જગે, સુખ સખળાં સંસાર;

યથા ભાતુ મંત્રીસરે, પામી સરસતિનાર.

૯

આન્યું સુખ પામ્યું કુણે, દુખ પણ પામ્યું કેણ;

અકેતણા આરા સવે, ફરતા આવે જેણ.

૧૦

એમ સાંભળી ભીમી સતી, કરતી જિન ગુરૂ પલતિ;

૧ રામચંદ્રજીની સ્ત્રી. ૨ પવનજયની સ્ત્રી. ૩ વણી. ૪ ચક્રના
હાંતાની પેઠે અથવા પૈડાના આરાની પેઠે. ૫ ભક્તિ.

અતિ સમુહતિ તિહાં રહે, હિવ યુષ્ઠ નળ ^૧વત. ૧૧
 રાતે રખવાળો રહ્યો, તે નળ પ્રિયાને ખાસ;
 વહાણે ભગી ભણીને, આલ્યો હૃદય વિમાસિ. ૧૨

(ઢાળ ૪ થી-રાગ મેવાડો-તે સસનેહીરે મુગધા-એ દેશી.)

નળ પરદેશે આલ્યો તિહાંધડી, એકલો વનહ મઝાર;
 સતી સ્નેહીરે મૂકી એકલી, ઝૂરે સંભારિ સંભાર. નળ. ૧
 વાટે' જાતાંરે તવ દિન આઠમે, દવ દીઠો વનમાહિ;
 સાદ કરે છે છે એક તિહાં રહ્યો, રાખો પસારી ભાંહિ; નળ. ૨
 વંશધંખાગીરે તું નળ રાજીઓ, ભણ્યું જ્ઞાન પ્રમાણ;
 વન દવ બળતાંરે તું મુજ રાખીને, ઉપકારી ગુણખાણ. નળ. ૩
 તવ નળ ચિંતેરે એ કુણ માહરું, ભણે કુળ ને નામ;
 સાદ કરે છે મુજને' વળી વળી, દીઠો નળે ^૨નાગ તામ. નળ. ૪
 તવ નળ ચિંતેરે દુષ્ટ પ્રાણીઓ, સર્પ મહા વિકરાળ;
 તવ પણ રે સહુ જીવ ઉપરે, ઉત્તમ હોય દયાળ. નળ. ૫
 એહવું ચિંતાવ એહણ નાખીઓ, વળગો ^૩આહ તણે બાથ;
 આઘો જઈને નળ મૂકે જિસે, ડસીઓ ડાવે હાથ. નળ. ૬
 તવ નળ બોલેરે તે' કીધું કસ્યું, મે' કીધો ઉપગાર;
 પ્રાણહાયકને જે ઇમ ડસે, એહ દુર્જન આચાર. નળ. ૭

(દુહા)

વેશ ^૪કુનારી ચોરટો, રાજા ^૫નીર અઘાહ;
 ભેગી ^૬પાવક પાળીઓ, દુર્જન છેહ દે દાહ. ૧
 દુર્જનનો વિશ્વાસડો, કરતાં હોયે હાણ;
^૭વાયસ ભે ઘર રાખિયો, ધુઅહ બલ્યા નિરવાણ. ૨

૧ વાત. ૨ સાપ. ૩ સાપ. ૪ નહારી સ્ત્રી. ૫ પાણી ૬ અગ્નિ.
 ૭ વિશ્વાસ. ૮ ઠાગડાને.

દુર્જન જતને પાળિયે, એ તું મ. કરે ધાંખ;
હંસે રાખ્યો ખૂડતાં, ઉદરે કરડી પાંખ. ૩
મિત્ર અને કુમિત્રનો, રખે કરે વિશ્વાસ;
ખાળે' એહુ કોખ્યાથકી, જિમ દવ ખાળે ઘાસ. ૪
દુર્જન તે દુર્જન સહી, સીંચી જે અમિયેણુ;
અંખ ન હોયે લિંબડો, જાતિતણે ગુણેણુ. ૫

(ઢાળ પ્રથમની ચાલુ.)

તિણે વિખે' પીડયોરે નળ થયો કૂબડો, કાળો અને કુરૂપ;
તવ નળ ચિંતેરે હિવ કિહાં જાઈએ, એહવું લેઈ રૂપ. નળ. ૮
ધમ ચિંતવતાંરે 'અહિ પ્રીટિયો, 'સુરવર એક ઉદાર;
તે સુર બોલ્યોરે હું' ઇહાં આવીઓ, ધરતો પ્રેમ અપાર. નળ. ૯
નિષધનરેસર હું'હું' તુજ પિતા, આંચો એણે કામ;
દોહિલી વેળા આવે આપણે, નહીં'તર કેહી કામ. નળ. ૧૦

(દુહા.)

સંદેસે નવિ આવીઆ, જે વે'લા ન પુહુંત્ત;
તે સાજણુ તિણુ દેશડે, કરજો રાજ બહુંત્ત. ૧
રોગે' કષ્ટે' પીડિયા, કાળ હુકાળે જેહ;
દોહિલી વેળા આવિયા, સાજણુ ગણજો તેહ. ૨
કામકાજ આવે, નહીં, તે સાજણુ કુણુ નામ;
મોટા તાઠ સરીખડા, વાધ્યા તેકુણુ નામ ? ૩

(ઢાળ પાછલી ચાલુ.)

નિષધ કહે છેરે પુત્ર તુમે સુણો, મમણને ભવે'સાધ;
ઘટિકા ખારેરે તે' સંતાપીઓ, તે કર્મ કરેરે આ'ખાધ. નળ. ૧૧
તિણે પ્રમાણેરે ખાર વરષ લગે', 'લાવઠ તું નળ જાણુ;

કર્મ 'આગળ કોઈ દેવો તથા, ન કુરે કિંપિ ^૧વિનાશ. નળ. ૧૨
રાજ્ય કરતાં સઘળા રાજ્યા, તેં કીધી નિજ ^૨દાસ;

તે હિવડાંરે તુજને જોળખી, નળ તુજકરેરે ^૩વિનાશ. નળ. ૧૩
તેણે કારણે તુજ રૂપ ટાળિયું, તું થયો અતિહિ કુરૂપ;

રાજો વશાભરણ કરંડીઓ, પહેર્યે હોશે સુરૂપ. નળ. ૧૪
નળ રાચે રાખ્યોરે તોહ કરંડીઓ, પૂછી ભીમી વાત;

શીળ પ્રશંસા સુર સુવિશેષશે, સઘળી કરેરે વિખ્યાત. નળ. ૧૫
હિવ સુર ભાખેરે નળ સુત તુમે કહો, કિહાં મૂકું તુજ આજ;

તવ નળ બોલેરે મુજ સુસુમાર પુરે, મૂકો હે સુરરાજ. નળ. ૧૬
તવ નળ મૂક્યોરે તે પુર ઉપવને, સુર પુહતો નિજ હાય;

^૪પંચમ કદ્યે મહા મુખ ભોગવે, તપ સંયમ ફળ જોય. નળ. ૧૭

(હુહા)

નળ હવે પુરમાંહિ આલિયો, વાંદે એત્ય ઉદાર;

જેહને હરસણે પામિયે; મુખ સંપત જયકાર. ૧

કર જોડીને વીનવે, જય ^૫જિન જય જગતાય;

હુખ હરવા મુખ પૂરવા, તું સમરથ જિન રાય. ૨

એહવે એક ^૬ગજ મહ ભર્યો, ત્રોડી સાંકળ પાસ;

ત્રાસ પમાડે નગરને, ^૭સળળો કરે વિનાશ. ૩

ગોખે ચકયો દધિપન્ન નૃપ, બોલે જે ગજરાજ;

ઝાલે તાસ 'ધનામ દે, ^૮સાડું વંછિત કાજ. ૪

શૂર શિરોમણી ભલભલા, નાવે કો ગજ દ્રેક;

વાહલું સહુયે છ ઘણું, તે સહુ અવિત હેક. ૫

૧ વિદ્યાન ૨ તાબેદાર. ૩ નાશ કરવાનો ઉદ્યમ આદરે છે. ૪ પાંચમા દેવલોકમાં. ૫ જિનમ દિર. ૬ હાથી ગાંડો અનેલો. ૭ બહુજ તુકશાન. ૮ ધનામ-નિવાનસ. ૯ પૂર્ણ કરૂં.

આપે કુશળ તો ઘર કુશળ, ઘર કુશળ તો જગૃં;
 ન ઘર કુશળ ન જગ કુશળ, (ત્યારે) જગો લગી અગા. ૬
 ઇંધુ અવસરે નળ રાજ્યો, ચહુટે આંચો 'નામ;
 શોર કરતો બહુ પરે', દીઠો નળે' ગજ તામ. ૭
 તતક્ષણ ગજ શિખ્યા કરી, ચડી જઈ ગજકુંભ;
 અ'કુશ શિરે પ્રહારીને', લેઈ બાંધ્યો ગજથ'ભ. ૮
 એ સવિ સાંભળી વાતડી, તેડાવે પુરરાય;
 કનકતાણાં કર સાંકળાં, રાય કરે સુપસાય. ૯
 સભામાંહિ આવી કરી, અનુમતો મહપત્ત;
 ખેઠો નૃપ પાસે' જઈ, રાજ પૂછે વત્ત. ૧૦
 (ચોપાઈ.)

ભીમી છાંડી કૂળક થયો, દધિપત્ન રાજ પાસે ગયો;
 મુનિ મેઘરાજતણી એ વાણિ, એટલે ચોથો ખંડ વખાણ. ૧

ખંડ પાંચમો.

(કાળ ૧. દી-રાગ માઝણી-વીણા બજાવેરે-એ દેશી.)
 કિહાં હુંતાં કૂળક તુમે આંચ્યા, કેહું તુમારું ગામોરે;
 શે કારણે તુમે આંહી આંચ્યા, કિશું તુમારું નામોરે.
 નૃપ ઇંમ પૂછે રે. ૧
 કૂળક કહે છે નરવર સંભળે, કોશલ દેશ સુહાયોરે;
 નગરી અયોધ્યા ઇંદ્રપુરી સમ, તિહાં હૂંઓ નળરાયોરે. નૃપ. ૨
 હુંડક નામે તસ લઘુ ભાઈ, તિણ સાથે જૂઓ રમિયોરે;
 રાજ રમણિ પુર દેશ વેલાઉલ, સયળ વિભવ સુખ ગમીઓરે. નૃપ. ૩
 રાજન આપ સવારથ વાહલો, કુણ ભાઈ કુણ જાતોરે;
 રાજતણો લોણી કનકરથ, પુત્ર વિણાશે તાતોરે. નૃપ. ૪

(૩૫૨)

નળદમયંતિ-રાસ.

નૃપ રાજ ગમાયું તે નળ રાયે, નીકળ્યો ત્યજી આવાસોરે;
દવદંતીને સાથે લઈ, એકલડો વન વાસોરે. નૃપ. ૫

લીલા લહરી પૂર પ્રતાપી, ઇંદ્ર સમો નળ હુઓરે;
હુખ દીકું તિથે એકે વારે, તેણે કારણે વને ભૂઓરે. નૃપ. ૬

ક્રોમળ પ્રાણી ટાઢે તડકે, થોડે ઘણું કમલાયરે;
જિમ હિમ પડતે માસ શિયાળે, કમલિની કરમાયરે. નૃપ. ૭

હું 'સુઆર હતો નળ કેરો, મેં જાણ્યું શું રહિયેરે;
સ્વામિ ગમાડી પુઠે રહેતાં, આદર કેતો લહિયેરે. નૃપ. ૮

સાથે સેવક તેહજ કહિયે, જે રહે પ્રભુને હેઠેરે
'સે' દેશે અથવા પરદેશે, સુખ દુઃખ સાથે વેઠે રે. નૃપ. ૯

(હા.)

સેવક કામે જાણવો, બંધવ કપ્પે જાણ;
ભાર્યા પણ નિરધન પણે, પરખીજે નિરવાણ. ૧

સોહલામાં સહુયે મળે, દોહિલે ન મળે કાય;
વૃક્ષ કળ્યાં દેખી કરી, પંખી આંખ્યાં જોય. ૨

(ઢાળ પાછળનીજ આલુ.)

તેણે કારણે અયોધ્યા છોડી, હું આંખ્યો તુમ પાસોરે;
નિરગુણ નિહુર હું છું રાજન, જે મેહલી નર આસોરે. નૃપ. ૧૦

હું આંખ્યો તુમારે પાસે, તુજ ગુણ સહુ વખાણેરે;
'સ્વામી તેહવો કીજે માથે, ગુણ અવગુણ તે જાણેરે. નૃપ. ૧૧

(હા.)

કુળામ વાસ કુલારજ, 'સામિ નહિ 'સુવિવેક;
પરવશ રોગે પીડિયો, મરણથકી અતિરેક. ૧

૧ રસોષ્ઠો. ૨ પોતાના દેશમાં. ૩ ધણી-માલિક. ૪ જોળ
જોળની ખબર ન હોય તેવો અનુજ-વિચાર વિનાનો હોય.

વૈરીને માને પ્રભુ, જે જાણે ગુણવંત;
 પોતાનું પણ પરિહરે, નિરગુણ જાણી સંત. ૨
 ભુડો પણ પ્રભુ સેવિયે, ભલી સભા જે હોય;
 ભલો પણ ભુડો સભા, તો છાંડે નર જોય. ૩

(ઢાળ પાછળનીજ ચાલુ છે.)

કૂળડ વચણે નળના જાણ્યા, મરણતણા સમાચારોરે;
 દુઃખ ધરે તે હધિપર્ણ રાજા, કરતો હાહાકારોરે. નૃપ. ૧૨

પ્રેતકાળ કરે સવિ નળનાં, મન વૈરાગે રહિયેરે;
 પ્રેમી અથવા શિરી હોજો, ગુણવંતના ગુણ ગ્રહિયેરે. નૃપ. ૧૩

હધિપર્ણ રાજા પૂછે કૂળડ, તુજ પાસે કળા કેતીરે;
 તુમે જાણી જે હુએ વિદ્યા, દેખાડો અમ કેતીરે. નૃપ. ૧૪

સૂરજપાક રસોઈ શીખી, નળ પાસે અતિ હેજેરે;
 દૂધ ચોખાદિક રાજા સોંપે, નળ રાધે રવિ-તેજેરે. નૃપ. ૧૫

સહુએ જાસક હરખે જમિયા, સૂરજપાક રસોઈરે;
 વિદ્યા એહવી તેહની દેખી, પ્રશસે સહુ કોઈરે. નૃપ. ૧૬

હધિપર્ણ રાજા પરજ્યો બોલે, ભૂવણ ટંકા લાખોરે;
 ગામ પાંચસે ઉપર દીજે, એ કૂળડા તુમે રાખોરે. નૃપ. ૧૭

ગામ વિના ખીનું સહુ રાખ્યું, લોકે તમ ગુણ કહિયેરે;
 વિદ્યા શીખી દેશ વિદેશે, સઘળે પૂજા લહિયેરે. નૃપ. ૧૮

(દુહા.)

રૂપ કુરૂપ કશું કરે, માનીજે ગુણ જોય;
 આઉળિ કરાં ફૂલડાં, શિરે ન ચાઢે કોય. ૧
 આડંબરે નહું પૂજિયે, ગુણે કરી પૂજાય;

૧ કેટલી. ૨ તેટલી. ૩ મૂર્ચના કિરણો મારફત. ૪ વખાણો.
 ૫ ખુશી થયો. ૬ દાગીના અને સોના મ્હોરો. ૭ આપણનાં ફૂલ
 સુગંધી રૂપી ગુણ વગરનાં હોવાથી કોઈ માથે ચડાવતું નથી.

- દ્રથે' વિના અલંકરી, નવિ વેચાયે ગાય. ૨
- કસ્તૂરી કાળી હોવે, શિરે વહે નરરાય;
- રૂપ કુરૂપે' શું હુએ, ગુણ સઘળે પૂજાય. ૩
- કૂબડ કહે નરવર સુણો, 'પારધિ' ૨ મદિરા ટાળ;
- ધર્મ કરાવો બહુપરે, દેશ ભલી પરિપાળ ૪
- તવ તિણે રાયે માનિયું, હિયે ધરી બહુ ભાવ;
- સુવચન વચ અંગીકરે, ઉત્તમ એહ સભાવ. ૫
- (હાળ ૫ મી-સુરત બંદર મંડણો—એ દેશી.)
- હિવ દવદંતિ પીહરે રહી, કરતી મન જંજળોરે;
- ભીમરથ રાજા પાસે જઇ, બોલે સા વર બાળરે. ૧
- બાબાલુ રે નળની બખર કરો, જોવરાવો પુર દેશરે;
- ન જાણું રે તે પિયુ કિહાં હોશે રે, શે રૂપે શે વેશરે. બાબાલુ. ૨
- એહવે દધિપન રાયનો, કામ વિશેષે' ફૂતરે;
- કુંડિનપુરવર આવિયો, ભીમનૃપ દ્વારે પહુતરે; બાબાલુ. ૩
- ભીમરથ રાયે' પૂછિયું, કહો તુમ રાજ સરૂપરે;
- તે કહે એક પરદેશથી, આબ્યો' સૂચાર કુરૂપરે. બાબાલુ. ૪
- સકળ કળા કરી પૂરિયો, કહિયે હુંડિક નામરે,
- સૂરજપાક રસોઇ એ, નીપજાવે ૫ અભિરામરે. બાબાલુ. ૫
- એહવી સાંભળી વાતડી, ભીમી કહે સુણ તાતરે;
- ૫ ચર મોકલો તિણે પુરે, જોવરાવો એક વાતરે. બાબાલુ. ૬
- નળ વિના કોઇ જાણે નહીં, સૂરજપાક રસોઇરે;
- તવ કુશળો નૃપે' મોકલ્યો, બહુઓ અતિ કાદો જોઇરે. બાબાલુ, ૭
- રાય દધિપર્ન સભા તે જઇ, જોયું હુંડિક સૂતરે;
- ૮ વિરહદાવાનળ પીડીઓ, જૂરે મન માંહિ બહુતરે. બાબાલુ. ૮

૧ સિકાર. ૨ દારૂ પીવો બધ કરો. ૩ રસોઇઓ. ૪ મનોહર.
૫ ફૂત-અસુસ. ૬ ૧૫ થોગ રૂપી લાલથી પીડાયલો.

તવ કુશળો ચિત્તે ચિંતવે, કિહાં નળ દેવસરૂપીરે;
 કિહાં હુંડિક એ કૂંખડો, કાજળવરણ કુરૂપીરે. આખાલ. ૬
 હુંડિક ઉપર લીમીની, નળની ફેકટ બ્રાંતિરે;
 તો પણ જોઈ જોલાવીને, કાંઈ રાખું એક ખંતિરે. આખાલ. ૧૦
 તવ હધિપર્ન નૃપ પૂછીને, નળ નાટક મનરંગેરે;
 માંડે કુશળો આદર કરી, લેઈ સચલ ઉપાંગરે. આખાલ. ૧૧

(હુહા.)

જિમ નળ ધરથી નીસર્યો, આબ્યો વનહ મઝાર;
 એકલડો નાશી ગયો, મૂકી સતી ^૧નિરાધાર. ૧
 જિમ જિમ વીતક વાંદીએ, તિમ ખૂંધયે સંકેત;
 તિમ તિમ ઝૂરે મન ઘણું, હુંડિક દુઃખ સમેત. ૨
 વળી કુશળો જોલે તિહાં, રે ^૨નીધુર નિર્વજ્જ;
 એકલડી પ્રિયા તણ, તે શું કીધો ^૩કબજ. ૩
 જગમે પાપી છે ઘણા, દ્રોહી પણ લખ હોય;
 રે નિર્ગુણ નળ તું સમો, ^૪અવર ન દીઠો કોય. ૪
 સૂતી વિશ્વાસે સતી, પ્રિય ઉપર ખડું ^૫રાગ;
 તે મૂકીને જાયતાં, કિમ ^૬વૂંઠા તુક પાગ. ૫
 સ્વામીદ્રોહી ને શુરૂદ્રોહી, મિત્રદ્રોહી અતિ ધીઠ;
 વળી વિશ્વાસે ધાતકી, તેહતું મોહ મ દીઠ. ૬
 એણે વચને તે ^૭ગહિવર્યો, ભરિયો દુઃખ અપાર;
 નીસાસા ખડું નાખતો, ^૮ગાઢો રડે સૂઆર. ૭
 રૂપ કર્યું લીમીતણું, તે લેઈ ^૯ગળપાસ;
 તખ કૂંખડ નેહે ભર્યો, ભડી ^{૧૦}વારે તાસ. ૮

૧ કાંઈના પણ આધાર વગર. ૨ નડોર. ૩ કામ. ૪ ખીજો.
 ૫ પ્રેમ. ૬ પગ કેમ ચાલ્યા-ઉપડ્યા ? ૭ ઘબરાયો. ૮ ખડુંજ.
 ૯ ગળાફાંસો ૧૦ મના કરવા લાગ્યો.

- હે દેવી તું કાં મરે, હું છું તાહરે પાસ;
 નેહવિલૂપી નારીને, હિંવ નહીં જાઉં નાસી. ૯
- ધમ આપણુપું પ્રગટિયું, 'નેહગહેલો સોય;
 'પ્રેમસુરામદ ધારિયો, પ્રાણી પરવશ હોય. ૧૦
- મહિરા પાંહેં દ્રોહ કર, નેહ નિખરો અપાર.
 જેણે 'વાહો જાણે નહીં, જીવ વિવેક વિચાર. ૧૧
- છેદી છોલી છુંબરી, કટકા કીધા કોડ;
 ચેલકીતણે પટંતરે, અતિ રસીઆને ખોડ. ૧૨
- સાજન સાજન સહુ કરો, અમે ન કરચું કોય;
 'જેતો તુંહી સુખ સંપજે, 'તેતો ફિર દુખ હોય. ૧૩

(ઢાળ ૬ ફી-આપાઈ.)

- હિંવ કુશલો ખોલે કુળજાત, હુંડિક પૂછું તુજ એકવાત;
 નાટક દેખે સહુએ વડું, કૂળક કાં તુજ દુખ એવડું? ૧
- તવ કૂળક ખોલે મુખ હસી, એણી વાતે 'વિમાસણ કિસી;
 હું નળના ઘરનો 'સૂઆર, તેણે ઉપજે મુજ દુઃખ અપાર. ૨
- સામિભગત જે સેવક હોય, સામી દુઃખ દેખીને રોય;
 જિમ ભીમીના ગુણ સાંભરે, તિમ હિંવડું ફાટે દુખ ધરે. ૩
- ભાઉ ભલપણ જગે ગાઇયે, ગુણ દેખી ગહેલા થાઇએ;
 સંભારી સીતા ગુણગ્રામ, વનવાસી રોયા શ્રી રામ. ૪
- કરજ મત્રી નેહે માય, કામે દાસી ક્ષમા સવાય;
 રૂપે રંભા ચયને નારિ, રોઉ ભીમી ગુણ સંભારિ. ૫
- કુશળાને કૂળક લેઇ ઘરે, સૂરજપાક રસોઇ કરે;
 જમાડી કુશળાને દિન, ભૂષણ ટંક લક્ષ સોવત્ત. ૬

૧ પ્રેમવહેલો. ૨ પ્રેમરૂપી દારૂ પીધો હોય. ૩ છડેલો. ૪ જેટ-
 હું. ૫ તેટલું કરીને ૬ વિચારવા જેવું શુ છે. ૭ રસોયો.

કુશળો કહે છે કૂળડ સુણો, તુજ ઉપર નળનો ભ્રમ ઘણો;
 જો તું નળ હોયો તો માન, ભીમી મૂરે સોવન વાન; ૭
 કૂળડ કહે કુશળ સાંભળો, હું કૂળડ 'કાજળ શામળો;
 નળ સોભાગી રૂપે દેવ, કાજળ 'શ્રમ ટાળોને દેવ. ૮
 તવ હિવ કુશળો પાછો વળ્યો, જઈ કુંડિન પુરે ભીમરથ મળ્યો;
 કુશળો કહે સુણો 'ભૂપાળ, કૂળડો રૂપે' અતિ 'કરાળ, ૯
 દાતા ભોકતા સુગુણ સુભણ, સૂરજપાઠ રસોઈ જાણ;
 ગજશીખ્યાદિક રાજતણી, વિદ્યા જાણે છે એ ઘણી. ૧૦
 મેં નાટક માંડ્યું નળતણું, હુંડિક પણ રોયો તિહાં ઘણું;
 મેં નિંદો ખહું પરે નળરાય, તેણે કીધો મુજલાખ પસાય. ૧૧
 એહ વચન તેહનું સાંભળી, ભીમી થઈ આકુળ બ્યાકુળી;
 બોલી ભીમરથ રાજા પ્રતિ, પિતાજી સુણને એક મતિ. ૧૨
 અમ ઘર કે હુંડિક સૂઆર, હંતો નહિ એહવે આકાર;
 સૂરજપાઠ રસોઈ સહી, બીજો નર કે જાણે નહી. ૧૩
 રૂપ ફેર જે નળ રાયનું, કે 'કુલોજન કારણ ગણું;
 કે કરમે કરી કૂળડ જોય, પડતી વેળા એમજ હોય. ૧૪
 લખમી લક્ષણવંતી જાય, તવ સહુ લક્ષણ કેવાં થાય;
 'સચણ સંબંધી ગણે ન કોય, બોલે તે ફેકટિયું હોય. ૧૫
 બહેનતણે ઘર ભાઈ ગયો, વદન વિછાઈ બાહેર રહ્યો;
 હરિદ્ર કરી પાર્યો અપમાન, 'લાકુંકણ દીધું નામ. ૧૬
 બળ મુદ્ધિ 'લક્ષણ વિદ્યા 'માન, ચતુરાઈ ઉદમ અભિમાન;
 રૂપ કયા વય તેહ સહાય, લક્ષમી જાતાં 'એતાં જાય. ૧૭

૧ કાજળથી પણ કાળો કૂળડો. ૨ જુડી રાકા દૂર કરો. ૩ રાજા-
 પૃથ્વીના પાળનારા. ૪ ભયંકર-ખીંહામણો. ૫ નઠારી વસ્તુ ખાવામાં
 આવ્યાનું કારણ સમજી લે. ૬ સજ્જન. ૭ સારા લક્ષણ-ગુણ.
 ૮ સન્માન. ૯ આટલાં.

નળ હુઓ જે કાળો ઘણો, બપુયું કારણ ^૧લાવઠતણો;
^૨ગજશીખ્યાદિક દાન ઉપાય, એણે લક્ષણ બણો નળરાય. ૧૮
 જિમ તિમ કરી અણાવો ધંહાં, હું બણું છું નળ છે તિહાં;
 તવ રાજા પૂછ્યું પરધાન, મંત્રી મતિસાગર જે નામ. ૧૯
 તવ મંત્રી બોલ્યો નૃપ સુણો, સ્વયંવર માંડો ભીમીતણો;
 કૂડો એ માંડો પરપંચ, તેડો દધિપન ^૪સખળે સંચ; ૨૦
 દધિપન્ન સાથે નળ આવશે, જો નળ તિહાં જીવતો હુશે;
 સ્વયંવર નામે તે કેમ રહે, નિજ નારી જાતી કીમ ^૫સહે ? ૨૧
^૬નારી રોસ પશુ નવિ ખમે, રોસે ભરિયા આતમ દમે;
 એક વસ્તુના ^૭અરથી હોય, વચર સુણો એહ કારણ હોય. ૨૨
 વળી એક સુણો ^૮અહિનાણુ, અશ્વ હુદે વિદાનો બણુ;
 નળ વિદાયે અતિ છે વડો, સ્વયંવર દિન કહેવો દૂકડો. ૨૩
 અશ્વ વિદાને જોરે કરી, હુંડક આવશે આદર કરી;
 દાધપન લેખ આવે સોય, નિશ્ચે બણો તે નળ હોય. ૨૪

(દહા.)

ભીમીએ દૂત પઠાવિયો, જિહાં છે દાધપન રાય;
 તેહ જઈને વીનવે, સાંભળ તું ભુવિરાય. ૧
 ભીમરથ રાયે માંડિયો, ભીમીસ્વયંવર રંગ;
 ચૈત્ર શુદ્ધિ પાંચમ દિને, હોશે ઉત્સવ જંગ. ૨
 દિન થોડા હિવ રથું કરું, વહેલો નાબો કેણુ;
 વાટે હું માંડો પડ્યો, મોડો આવ્યો તેણુ. ૩

૧ વિપત્તિ-પીડા. ૨ હાયાને કબજે લેવાની વિદ્યા-કળા. ૩ જ્યુઠો પ્રપંચ. ૪ બળવાન ઉપાયથી. ૫ ખીજાને વરતી કેમ સાંખી શકશે ? ૬ સ્ત્રી સખંધી અયુક્ત વર્તન જોતા પશુઓને પશુ-ગુસ્સો આવ્યે સહન કરી શકતાં નથી અને લડી વઢી મરણ સુધાંત સ્વીકારી લે છે. ૭ ઇચ્છા કરનારા-ગરજી. ૮ નિસાની.

- દધિપન ઐહવું સાંભળી, આકુળ વ્યાકુળ થાય;
ઐહવે હુંડક આવીને, બોલ્યો મનને ભાય. ૪
- કાં નરવર તુમે ઇમ કરો, કેહું છે તુમ હુઃખ
રાય કહે તુજને કહ્યાં, રથું બિપજરથે સુખખ. ૫
- મન-હુખ સ્ત્રી વ્યભિચારિણી, ધન વંચ્યો અપમાન;
વંચાણું સહુ આગળે, એતાં ન કહે બાણ. ૬
- હુખ કહિયે તે આગળે, જે ^૧હુખકેડણહાર;
જે તે આગળ ભાખતાં, ^૨લઘુતા લહે અપાર. ૭
- કૂબડ કહે છે નૃપ કહો, એવડો ર્યો વિસ્તાર;
વળતું દધિપન બોલિયો, સાંભળ હુંડક વિચાર. ૮
- વનમે નળ રાજા સુઓ, ભીમી છે નવવેશ;
તે માટે સ્વયંવર નવો, માંડ્યો ભીમનરેશ. ૯
- સુહૃત દિન તો કાલ છે, કુંડનપુર અતિ દૂર;
સુજ પરણવા ખંત છે, ઇણ કારણ હુખ પૂર. ૧૦
- તવ નળ મનમાં ચિંતવે, ^૩શશિહર ઝરે અંગાર;
રવિ ઉગે પશ્ચિમ દિશે, (તો) ભીમી લોપે ^૪કાર. ૧૧
- અથવા મન નારીતણું, સહેજે ચંચળ હોય;
^૫કુંજર કેરા કાન જિમ, નિત ફળફળતો જોય. ૧૨
- અન્યને ચિંતયું ચિંતવે, રંજે વચને લોગ;
દ્રષ્ટે અન્યને રીઝવે, અન્યશું વિલસે લોગ. ૧૩
- નીચા નર સાથે રમે, ઘણી કુલક્ષણ નાર;
^૬આપણુપું રાખે જકે, થોડી ઇણ સંસાર. ૧૪
- ઇણ કારણ હું પણ તિહાં, બાઉ દધિપન સાથ;

૧ મટાડી શકનાર. ૨ હલકાઇ. ૩ ચદ્રમા શીતળતા છોડી દેવતા-અગ્નિ વરસાવા માટે. ૪ મર્યાદા-નીતિ-શીળ ન્યાય. ૫ હાથી. ૬ પોતાની સાજ પોતેજ જે જાળવી રાખે તેવી.

નારીતણો વિસાસડો, રખે કરે પરમાથ. ૧૫
 નદી નળી રશુંગી વળી, ધારાળો નૃપ નાર;
 એતાંનો વિસાસડો, ન કરે ચિત્ત વિચાર. ૧૬
 હુંડક એહુ વિમાસીને, બોલ્યો સુણ મહારાજ;
 ચિંતા મ કર ચિત્તશયું, એ સાઈં તુજ કાજ. ૧૭
 હયવર રથશું સજજ કર, કુંડિનપુરને પાસ;
 સૂર્યોદય પહેલાં પ્રભુ, મેહલું તો સાળાશ. ૧૮

(ઠાળ ૭ સી-દેશી આંદાચણાની.)

તેણે વચને હરખ્યો નરરાય, રથ સજજ કર્યો ઘણે ઉછાહ;
 રથે બેઠા તિહાં દધિપત્ર ભૂપ, છત્ર આમરધર પાસે સરૂપ. ૧
 હુંડક એકંતવ નર પાસે, કાછક બાધે ઉલ્લાસે;
 રથણકરંડ દિયે મનખંત, જે સુરે દીધો પ્રેમ ધરંત. ૨
 એક રથે પાથે નર બેઠા, હયવર ભેતરિયા અતિ જોડા;
 હુંડક દેવ હયવરને કાને, મંત્ર નઉકાર ભણી મહા માને. ૩
 ખેડૂ હુંડક તિણે રથે થાય, પવન વેગે આલ્યો રથ ભાય;
 પડી પછેડી ઉડી વાય, રથ રાખો હુંડક કહે રાય. ૪
 હુંડક બોલ્યો સુણને પુહવીશ, આપણ વોળ્યા ભોજન પંચવીસ;
 રથ રાખો કહેતા ભુઈ એતી, મેહલી વાત કહું પ્રભુ કેતી. ૫
 વાટે રૂંખ બહેડાનો આવે, તવ નૃપ હુંડકને તિહાં બોલાવે;
 એણે રૂંખે રૂંખ ૧૦ સહસ્ર અઠાર, હુંડક ગણી કરે. ૧ નિરધાર. ૬
 પાલીને રૂંખ કૂબડે ગણિયા, તેટલાં હુંઆં જે નૃપ ભણિયા;
 અશ્વકળા દધિપત્રને દીધ, ગણિતકળા તેણે હુંડક લીધ. ૭

૧ નખવાળા જનવર. ૨ શીંગડાવાળા પશુ. ૩ હાથમા શસ્ત્ર
 અસ્ત્ર ધારણ કરેલ હોય તેવા માણસનો. ૪ સારા ઘોડા ભેડેલો રથ.
 ૫ રાજા. ૬ દેવતાઓ. ૭ નવકાર મંત્ર. ૮ રાજા. ૯ ઝાડ. ૧૦ હજાર.
 ૧૧ નિશ્ચય.

(ફુલો.)

- વિનય કરી વિદ્યા ગ્રહે, કે ધનતણે પસાય;
વિદ્યાથી વિદ્યાલિયે, ચોથો નથી ઉપાય. ૧
- નીચ થકી વિદ્યા લણી, લેતાં મ કરે લાજ;
૧કર્મથી મણિ સગ્રહી, કાલો સાધે કાજ. ૨
- ૨લણુવે ગાવે નાચવે, સાસરઘર રણુ કાજ;
આહાર વ્યવહારે નવિ હુચે, આઠે ઠામે લાજ. ૩

(ઢાળ પાછળનીજ ચાલુ.)

- સહસ્રકિરણુ ઉચ્યો જગ જેતે, કુંડનપુર રથ પુહતો તેતે;
લીમી-સુપન તિણુ ૩નિશિ પાવે, ઉઠી તાત પ્રતે તે જણાવે. ૮
- તાત સુણો સુપન ૪અભિરામ, કોશલપુર વર સોહ ૫આરામ;
દેવી સુજ પુહ્યાઠે તિહાં રાગે, ૬મહિમા તાસ સદા જગે જાગે. ૯
- તિહાં એક ફૂલ ફળે અભિરામ, આંખો એક મહા સુખ ઠામ;
હું જિણુ ફળે ચડી આજ જેતે, પૂરવ ચડી પ'ખી પડયું તે તે. ૧૦
- સુજ કરકમળ વિમળ દિયે દેવી, સુપનાતણી વિગત કહેવી;
રાય કહે સુપનું અભિરામ, પુત્રી સરવ સર્થો તુજ કામ. ૧૧

(ફુલો.)

- ૭ગો ૮વૃષ ૯કુંજર ૧૦તરૂ ચડ્યો, ૧૧ગૃહ ૧૨વર પરવત શુંગ;
દેખી જાગે માનવી, લહે લખમી મન રંગ. ૧
- ૩લણુ કારણ પુત્રી સુણો, દેવી તે પુણ્ય રાસિ;
રાજ લાભ આરામ તે, પામિશ તું ઉદ્ધાસ. ૨

૧ કાલવ-ગારામાંથી રતને લઇ લેવું. ૨ લણુવામાં-ગણુવામાં, ગાવામાં, નાચવામાં, સસરાના ઘરમાં, લગાણના મેદાનમાં, કામમાં, ભોજનમાં, વ્યવહારની વાતમાં લાજ ન રાખવી. ૩ રાત્રીની અંદર આવ્યું. ૪ મનોહર. ૫ બાગ-વિશ્રામસ્થળ. ૬ પ્રભાવ. ૭ ગાય. ૮ બળદ. ૯ હાથી. ૧૦ ઝાડે ચડેલા. ૧૧ ધર. ૧૨ ઉત્તમ પર્વતના શિખર ઉપર.

અંબ ચડણુ નળ સંગ તુહ, પંખી પડયો નિરધાર;
કૂખર પડીઓ રાજથી, આજ મળે લરતાર.

૩

(હાળ પાછળથી ચાલુ.)

ચોળે પુહતો દધિપત્ર રાય, લીમરથ ભૂપ તે સનમુખ જાય;
દધિપત્ર ઘર ભીતર જવ આવે, સ્વયંવર અણુદીઠે દુખ પાવે. ૧૨
દધિપત્ર પ્રતે પૂછે નૃપ ભીમ, પંથ ઘણો આબ્યા તુમે કિમ ?
દધિપત્ર કહે અમ ઘર છે સૂઆર, સકળ કળા શુણુ રચણુ ભંડાર. ૧૩
તિણું આણ્યા અમે રાય તુરંત, ભીમી ભણુ દધિપત્ર મુણો સંત;
સૂરજપાક રસોઈ કરાવો, ^૧વંછિત કાજ સવે તુમે પાવો. ૧૪
કહે હુંડક દોહિલા અમે આબ્યા, ભીમી સ્વયંવર ભેવા આબ્યા;
પહેલો સ્વયંવર ઉત્સવ કીજે, ^૨રસવતી સ્વાદ પછે નૃપ લીજે. ૧૫
ભીમ કહે ^૩સુરપતિ ભે આવે, ભીમીને ચિતે તેહ ન ભાવે;
તો ખીજા નર સુર કુણુ રાય, નળ વિણુ ^૪અવર સવે નર ભાય. ૧૬
જે તેડયો દધિપત્ર અમે આજ, તેહ કહેશે કૂખડ છે કાજ;
સૂરજપાક રસોઈ કીજે, આરોગી સહુ જણુ જિમ રીજે. ૧૭
તવ તેણે રસવતી^૫નીપાઈ, ^૬બસક જિમીઆ સહુ મન ભાઈ;
રસવતી સ્વાદ પરીક્ષા પામી, કહે ભીમી એ નળ મુજ સ્વામી. ૧૮

(દહા)

કહે ભીમી રાજન મુણો, સૂરજપાક રસોઈ;
નળ વિણુ ખીજો માનવી, જાણુ કદી ન કોઈ.

૧

(ચોપાઈ.)

હુંડક આબ્યો કુંડનપુરે, દધિપત્ર સાથે પુહતો ઘરે;
મુની મેઘરાજ એણી પરિ કહે, પંચમ ખંડ સમાપ્તિ લહે. ૧
ધતી શ્રી નળદમયંતી રાસ વિષે પાંચમો ખંડ સંપૂર્ણ.

૧ દરવાજો. ૨ દેખવામા ન આવતા. ૩ મનમાં ઇચ્છેલા કાર્ય-કામ.
૪ રસોઈ. ૫ ઇંદ્ર. ૬ ખીજા બધા. ૭ તૈયાર કરી. ૮ જમવાની ઇચ્છાવાળા.

ખંડ છઠ્ઠો.

(દેશી ચંદ્રાયણાની.)

લીમરથ રાજ રાણી સાથે, હુંડકે ઝાલ્યો જમણે હાથે;
 ઘર માંહે આણી ધણો ભાવ, કરભોડી નૃપ પૂછે ભાવ. ૧
 ચતુર સનેહી મેરા રાય, વીનતી સુણો તુમે કરી પસાય;
 તું સાહિબ હૈ મોટા મેરા, ચરણ ન મૂકું સેબ્યા તેરા. ચ૦ ૨
 કહે કૂળડ તુમે સુણો સયાણા, લીમી વચણે કાહે અયાણા;
 કિહાં હું હુંડકે 'તારક સરખો, કિહાં નળ ભૂપ તે ચંદ્ર સરીખો
 ચતુર૦ ૩

ચોવન 'ભર પ્રિયતણો વિયોગ, વિરહાનળ પીડે મહા રોગ;
 લીમી મદ વિન્હળ મતિ 'માઠી, તમુ વચને તુમ મતિ
 'કાં નાહી ? ચતુર૦ ૪
 કળા સુલક્ષણ વિદ્યા માહરી, સૂરજપાક રસોઈ સારી;
 દેખી કાં મન ભૂલા તેરા, જગમે' કળાવંત 'ખહુતેરા. ચતુર૦ ૫
 (હુહા.)

વધા ધન સૂરિમપણે, ચતુરાઇ તપ દાન;
 એક એકથી છે વડા, ચિત્ત મ ધરે 'શુમાન. ૧
 (હાળ પાછળની ચાહુ.)
 નળ થાતાં માહરૂં શું જાય, ભો 'તુમચે મન એમ 'સોહાય;
 તો હું નળ થયો છું આજ, દો લીમી 'સારો નૃપ કાજ.
 ચતુર. ૬

ઇણે વચને સહુ ઉઠી જાય, લીમીનું મન આકુળ થાય;

૧ તારા જેવો-ચાંદની સરખો. ૨ નકારી. ૩ નાચ પામી ગર્ષ.
 ૪ ધણાએ. ૫ અહંકાર મનમાં ન રાખશે. ૬ તમારા. ૭ ગમતું હોય.
 ૮ રાજાનું કામ સુધારો.

ભીમરથ નૃપ આગળ દિવ ખોલે, લાજ મૂકીને ભીમી ખોલે.

ચતુર. ૭

તાત, સુણો એક વચન વિચારી, ઓર પરીખ્યા એક માહરી;
નળ ફરસે સુજ તન રોમ વિહસે, જિમ રજલધરવૂઠે
વન વિકસે. ચતુર. ૮

હસી હુંડક વળતું ધમ લાખે, લાખું અમે એણે કરી હાસે;
પરપુરૂષનો ફરસવિકાર, કરતાં જાણો અસતી આચાર. ,, ૯
હુંડક કર જોરે ફરસાવે, ભીમરથ દવદંતી મન લાવે;
રોમચી તવ હુંધ ભીમી, ખોલી તાત ઘાત એ નીમી. ,, ૧૦
જો કૂળક સખળો અતિ કાળો, તોપણ નળ પ્રિય એહ કયાળો;
પર પુરૂષને કીધે ફરસે, સુજ કાયા કહિયે ન ઉલ્હસે. ,, ૧૧
મોકલીઆં બાહેર માય તાય, હુંડક કર તવ ભીમી સાધ;
વળવળતી ભીમી ધમ લાખે, પ્રાણનાથ છેહ ધમ કાં દાખે.

ચતુર. ૧૨

તું સાહિબ મેરા હું દાસી, પિઉડા હિવ કિમ જાઈશ નાસી ?
તુજ સાથે નીકળી અકેલી, તે સૂતી વન માંહિ મેલ્હી. ,, ૧૩
શક્તિ હોય જો સ્ત્રી ન વહેવા, તો સ્ત્રી પારગ્રહ ઉધમ કરવા;
વિષ્ણુ ગુન્હે સ્ત્રી છાંડી જાય, તેનર અધમાધમ કહેવાય. ,, ૧૪
કીડી ઉપર પકટકી કહેવી ? અળખા ઉપર મહેર કરેવી;
હું કિંકર છું રાજન તેરી, પિઉડા અંચિંત કરો અળ મેરી.

ચતુર. ૧૫

નજરે નજર પિઉ તેં મેળી, દૂધ માંહિ જિમ સાકર લેળી;
જળ તે મોહ સુલટ કર બ્યાપ, તળ તે નળ પ્રિય મૂકે
આપ. ચતુર. ૧૬

૧ રૂપાટાં વિકલ્પર યાય-ઉભા યાય. ૨ વરસાદ વરસવાથી વન પ્રકુલિત યાય. ૩ સ્પર્શ-અડકવાના વિકાર-દોષથી. ૪ અભિચારિણી-
ગીનાળ સ્ત્રીની રીતિ. ૫ કરડી નજર. ૬ દાસી, ૭ ચિંતા.

‘નારી વયણે’ કોણ ન ચૂકે, સુભટશિરોમણી રધીરજ મૂકે;
સ્ત્રી ફરસે વિહસે તરૂં ધાત, તો માણસની કેહી વાત. ” ૧૭

(હાલો.)

શસ્ત્ર શાસ્ત્ર પૂરા જિકે, કેહને પન નામે શીશ;
તે પણ નારી બોલકે, ચૂકે વિસ્વા વીસ. ૧

માત પિતાને વચિયે, સગાં સણેજાં ભાય;
નારી નેહે વશ કર્યાં, માહા તે ગહિલા થાય. ૨

તાં લગે મતિ બુધિ સાંભરે, જાં લગે શાસ્ત્ર-વિચાર;
નારી સાથે ગોઠી, જાનહુ કરે અપાર. ૩

તવ નળ રાયે પરિહર્યો, અમરહત્ત શિશુગાર;
દેવરૂપ તે પ્રગટીઓ, સહુ કહે જય જયકાર. ૪

આશ ફળી ભીમીતણી, હજ્યો ભીમનરિહ;
સિંહાસન બેસારિયો, સોહે નળ જિમ ઇંદ. ૫

(હાળ બોલ-અનિત્ય નિવારીએ-એ દેશી.)

ભીમરાજ તે ઇંમ ભણે, રાજ્ય સકળ ઋદ્ધિ દેવ;
એ સહુયે તુહારડું, કરું તુહારી સેવોરે. ૧

નળ પુણ્ય પ્રગટીઈ, પુણ્યથી સવિ સુખ થાયરે;
પુણ્યે મનવંછિત ફળે, આપદ ફરે જાયોરે, નળ. ૨

૧૦ કુતિંગ એક ભીમીતણુરે, સાહસ એક અથાહ;
અન્ય ભવાંતરની પરે, ઝોળખિયો નિજ નાહોરે. નળ. ૩

દધિપન રાજા આવીને, નળનૃપ લાગોરે પાય;
બોલ્યો બે કર જોડીને, સાંભળ શ્રી નળરાયોરે. નળ. ૪

તું ઠાકુર ગુણ આગળો, ગિરૂઓ સાહસ ધીર;

૧ યજ્ઞે નહી. ૨ ધીરજ. ૩ ઝાડ. ૪ ધાતુઓ. ૫ માયું ન
નમાવે. ૬ ઠગીને. ૭ ગાંડા. ૮ દેવનાએ આપેલો શૃંગાર. ૯ વિપત્તિ-દુઃખ.
૧૦ કૌતુક-ગમ્મત.

મેં અવગણ્યા અજાણ્યે, તે ખમજે વર વીરોરે. નળ. ૫
તવ નળ વળતું જોલિયો, સાભળ હધિપત્તરાય;

મેં 'હુતર ભાવઠ તરી, તે સહુ તુજ પસાયોરે. નળ. ૬
તું સાચો ઉપગારિયો, તું 'જાધવ સ સનેહ;

ભણ સુભણ-શિરોમણી, તુજ શુભ નાવે 'છેહોરે. નળ. ૭
હધિપન્નને પહેરાવીઓ, સાથે દેઈ પરિવાર;

નિજ નગરે પુહતો કયો, હવે સુભજ્યો અધિકારોરે. નળ. ૮
હિવ કુંડનપુરે આવીઓ, સાર્યપતિ ધનદેવ નામ;

કવઈંતીએ ઝાળખ્યો, જે વાટે આંખો કામોરે. નળ. ૯
પ્રિય પાહે ભગતાવીઓ, શુભ સંભારી તાસ;

ઉત્તમને ઉપગારીઓ, વિસરે ન જો હોય સાસોરે. નળ. ૧૦
(હહા.)

અંખે વૂઠો મેહલો, અમી સમાં ફળ જોય;
'ઉખર જેત્રે તેહ જળ, વૂઠ્યે નિઃફળ હોય. ૧

તિમ ઉત્તમ નર મેહુ શુભે, કીધો જે ઉપગાર;
ફર્જન મન માંખ્યો ચકો, સાહમો કરે 'વિકાર. ૨

(હાળ-પાછલીજ આહુ.)

પુત્રીને વચને કરી, ભીમે તેડયો વસંત;
ઋતુપર્ણ રાજા તેડીઓ, અંદ્રયશાસ્ત્રીકંતોરે. નળ. ૧૧

અંદ્રવતી બેટી વળી, એ તેડયા સવિશેષ;
'ઋદ્ધિ પામીને ઝાળજે, તે ઉત્તમ માંહિ રેજોરે. નળ. ૧૨

૧ ન તરી સકાય-ફ ખેથી તરી સકાય તેવી વિપત્તિથી પાર થયો. ૨ ભાઈ. ૩ પાર ન આવે. ૪ ખારી જમીનમાં. ૫ ફુઃખના ઉપાયો ઉભા કરે. ૬ જે મનુષ્ય ગરીબી વળોટાવી ઋદ્ધિનો ધણી થયા છતાં ગરીબીના વખતમાં કે ફુઃખના સમયમાં કરેલા ઉપકાર ન થયે અને તે ઉપકારીને જોતાં ઝાળખી લઈ આદર યુક્ત સારો અદ્દલો વાળે તે ઉત્તમ જનમાં પહેલા ન બરનો ગણાય છે.

સફળ સુલક્ષણ વૃક્ષની, ઉપમ લહે નર સાર;
 જિમ-જમ ઋદ્ધિ ભારે ભયો, તિમ તિમ નમે અપારોરે. નળ. ૧૩
 કુળપતિ જિજ્ઞે આરિત લીલિ, તે હુઓ સોહમ દેવ;
 પૂરવ ભવ ઉપગારિણી; બાણી ભીમી હેવોરે. નળ. ૧૪
 તે સુરવર આવી કરીરે, વરસી સોવન-ધાર;
 ભીમીને પ્રભુમી ગયોરે, લેખવી પ્રીતિ અપારોરે. નળ. ૧૫

(ફુલો.)

ઉત્તમ સાથે પ્રીતડી, પહેલી થોડી ભેય;
 નદીતણે પટ'તરે, છેહડે વધતી હોય. ૧
 નીચ સરીસી પ્રીતડી, પહેલી અધિકી થાય;
 રાસબના ભુ'કાર જિમ. છેહડે તૂટી જાય. ૨

(હાળ-પાછળની ચાલુ.)

બાર વરવની ભાવડીરે, તેહનો આબેયો અંત;
 રાજા બહુ આવી મળ્યા, પૂરવ પ્રેમ ધરતોરે નળ. ૧૬
 ચતુરંગ સેના પરવયો, નળનૃપ કરે પ્રયાણ;
 ભેર ઘણું સેનાતાણું, જિમ સાયર ઊધાણોરે. નળ. ૧૭
 અનુક્રમે દેશળ આવીઆરે, કૂળર સાંભળી વત્ત;
 અતિશય ઇર્ષ્યા ઊપની, રાજલોભ સંયુત્ત. નળ. ૧૮
 ખર સાહમે આવીઓ, કટક લેઇને તામ;
 રાજતણો તરશ્યો ઘણો, માટે સખળ સંઆમોરે. નળ. ૧૯

૧ પહેલા દેવલોકમા દેવતાપણે પેદા થયેલ. ૨ ગધેડાના બૂકે.
 વાની પેઠે પ્રથમ ચડતા સાદ્યી ને પછી ધીરે ધીરે ઉતરતા સાદ્યી
 બંધ પડવા જેવી. ૩ દુઃખયાતના-વખમી વખત. ૪ હાથી-ઘોડા-
 રથ પાળા એ ચાર જાતનું લશ્કર તે ચતુરંગ કહેવાય છે. ૫ સમુદ્ર
 છાળી રહ્યો હોય. ૬ ભારે લડાઈ આદરી.

(ઢાળ ૩ છ-સાદાની દેશી-આશાવરી.)

મિહું ફળે સુભટ સવિસાર શૂરે ચડયા, સખળ સંગ્રામ^૧ રણતૂર વાળે;
 શબ્દ શ્રવણે પડયો સાંભળે કો નહી, ^૨ઘોષ નિર્ઘોષ બ્રહ્માંડ ગાળે. ૧
 નળનૃપ શૂરરણ રંગ રોશે ભર્યો, સુભટ શૂરિમ ચડયા બહુ બિરાળે;
 જેમ નર સંયમી કરમ સાથે ભિડે, તેમ નળ શૂર સંગ્રામે છાળે,
 નળ૦ ૨

રથરજ સખળ અંધારૂં ઉઠ્યું ઘણું, અશ્વગજ પૂર પડવા ઉછાચું;
 આપણું પારકું ઓળખે કો નહિ, દિનકર સહિતશું ગગન છાચું.
 નળ૦ ૩

પાયકે પાયક રથપતિયે રથપતિ, અશ્વપતિ ઝૂઝ અસવાર સાથે;
 ગજપતિયે ગજપતિ રોસભર ઝૂઝતાં, શસ્ત્ર ખૂટાં પછે બાથોબાથે.
 નળ૦ ૪

પ્રખળ હથિયાર તન તેજ દેખી કરી, કાતર કેટલા દૂર નાસે;
 સુભટ શૂરા ઘરે હોય વધામણા, ^૫બંદી બોલે યશવા ઉદ્દહાસે.
 નળ૦ ૫

સુભટ સાચા ભડયા કેટલા રણ પડયા, કોઈ કાતર વળી કીહ નાઠો;
 પુન્ય પ્રસાદ વળી નળનૃપ છતિયો, કૂબર બાંધિયો કરીય
 કાઠો. નળ૦ ૬

ઘોષ નિર્ઘોષ વાળાં ઘણાં વાજતે, નળનૃપ કોશલા માંહિ આવે;
 નગર શૃંગારી ^૧ગયણુ ધજ લહ લહે, કામિની મોતિયે કરી
 વધાવે. નળ૦ ૭

(દુહા.)

સખળ સવે રાજા મળી, સિંહાસને બેસારી;
 પુનરપિ નળનૃપ થાપિયો, છત્ર ધર્યું જયકારી. ૧

૧ શૂર ચડાવનાર વાળું. ૨ ગજના પડધાના ઘોષાટથી આ-
 કાશ આદિ ગાજી ઉઠ્યું. ૩ કાયર-બહીરણ. ૪ મિરઘાવળી બોલનારા.
 ૫ આકાશમાં ધ્વજઓ ફરકવા લાગી.

- ઠામ ઠામના નરપતિ, દેતા બહુલા દંડ;
પુણ્ય પસાર્યે નળતણી, આણા ધરે અખંડ. ૨
- પુણ્યે કરી આપદ ટળે, પુણ્યે નાસે રોગ;
મનવંછિત પુણ્યે ફળે, પુણ્યે લાલે ભોગ. ૩
- રાજ ઋદ્ધિ ^૧રાણિમ મળે, પુણ્યતણે ^૨સુપસાય;
ધમ જાણી ઉત્તમ તુમે, ^૩વિરચો પુણ્યઉપાય. ૪
- કૂળડ કૂડનિહાણુને, છોડે શ્રી નળરાજ;
દયાલાવ મન લેખવી, કૂળડ કિયો સુવરાજ. ૫
- ઉત્તમ અતિહી ^૪પરાભવો, ન હોય કૂડો ભેય;
યત્રે પીડી શેલડી, મીઠો રસ દિયે તોય. ૬
- સુંદર ^૫સુકુલીણીતણો, કિમહિ ન વિહડે વંશ;
લેઈ કાજળ કાળો કર્યો, હંસો સોયજ હંસ. ૭
- ^૬દુર્જન જન સંતાપિયો, સુજન ન મૂકે આપ;
રાહે ચંદ્ર પરાભવો, તોહી ન ધરે તાપ. ૮

(ઠાળ ૪ થી-શીળ મુહાવોરે સાજન સેવિયે.)

- હિવ નળ પાળેરે દેશ લલી પરે, માંડે ^૭શત્રુકારોરે;
જિનવર પૂજરે કીધી અતિ ઘણી, આણી ભાવ અપારોરે. ૧
- ધર્મ કરને ભવિયણ ભાવશું, જિણે ઉત્તમ કુળ વાસોરે;
જસ સુખ સંપત્તિ ઇંહ લોકે ઘણી, પરભવ સુગતિ
નિવાસોરે. ધર્મ. ૨

- વર્ણ અઢારે રૂડે પાળંયે, વરજે વ્યસન ભૂપાળોરે;
સહિ શુદ્ધ સેવે ^{૧૦}સૂત્ર સુણે ભલાં, ખટ દરશન રખવાળોરે. ધર્મ. ૩

૧ મોટાઇ. ૨ સારો કૃપાર્થી. ૩ તૈયાર કરો. ૪ પીડા આપો-
સંતાપો. ૫ સારા ઉત્તમ કુળની. ૬ નઠારો માણસ. ૭ દાનશાળા.
૮ આ લોકમાં ૯ સારી ગતિ અને સારી દશાવંત વશયા જન્મ.
૧૦ ઇચ્છાર અંગ, બાર ઉપાંગ, ૭ છેદ, ચાર મૂળ સૂત્ર, દશ પ્રયત્ના,
અનુયોગદાર, નંદીસૂત્ર એ ૪૫ સૂત્ર-આગમ.

લોક સહુરે મન આણુંદિયા, દુખિયા દુર્ગન ચોરોરે;
 નળનૃપ દેખીરે સહુ 'પ્રજ ઉલ્લસે, જિમ શશિ દેખી ચકોરરે.
 ધર્મ. ૪

કાષ્ઠક દિવસે' નિષધ સુરેસરો, આવે જિહાં નળરાણેરે;
 મીઠે વચને સુર પ્રતિષોધવે, સારો ભૂપતિ કાળેરે. ધર્મ. ૫
 વિષયરસ 'વિરૂઆરે રાજન ભણુલેરે, મોહ માયા જ'ભળોરે;
 તિહાં જે 'ખૂતારે તે કિમ નીસરે, પામે મરણુ અકાળોરે. ધર્મ. ૬
 તન ધન ચૌવન અંચળ ભણિયે, જેહવો 'કુ'જર કાનોરે;
 સુપન સરખુ'રે પ્રિય સંગ પ્રીછળે, ઋદ્ધિતું રથું અભિમાનોરે. ધર્મ. ૭
 કુદુ'બ સવેરે પ'ખી પદે મળ્યા, જેહને અર્થે જીવોરે;
 પાપ ધણારે 'સંચી પરભવે', લોગવે કર્મ 'અતીવોરે. ધર્મ. ૮
 સુખ દુખ પામે પ્રાણી એકલો, ખીજો ન થાય આધારોરે;
 રાખણુહારો જિનધર્મ ભણુલે, શરણાગત સાધારોરે. ધર્મ. ૯
 ઇમ પ્રતિષોધી સુર સ્વર્ગે ગયો, દેઈ બહુ ઉપદેશોરે;
 સગાં સણીનાં તેહજ ભણુલે, હાખે ધર્મ અશેષોરે. ધર્મ. ૧૦

(૬૬૫)

ખરું સચું તે ભણુલે, બેહુ ભવ જે હિતકાર;
 ઇહલોકે' હિત પરભવે', સુંદર ગતિ મતિદાર. ૧
 પાપ નિવારે હિત કરે, ગુણ પરકાશે જેહ;
 વિહટે નહી આપલ પડયે, મિત્ર ગણુવો તેહ. ૨
 મયણુરેહ સરખી સતી, ચોડી એણે સંસાર;
 સગપણુ સાચું લેખવી, તાર્યો નિજ ભરતાર. ૩

૧ પ્રજ-રૈયત. ૨ નકારો-આકારો-દુઃખ દેનારો. ૩ કળાઈ રહેલા.
 ૪ કાથી. ૫ એકઠાં કરી. ૬ બહુજ.

(ઠાળ પ મી-દેશી ચોપાદની.)

નળરાજા મન ધરે વિરાગ, કારભો જાણો ધન પ્રિય 'રાગ;
 જોડવે વન આવ્યા મુજગીસ, ધર્મઘોષ નામેં સૂરીશ. ૧
 વંદણુ પુહતો નળનરદેવ, વિધિશું વાંદી સારે સેવ;
 શ્રી શુરૂ ભાળે જિનવરધર્મ, જોડથી પ્રાણી પામે 'શર્મ. ૨
 શ્રી શુરૂવાણી રાજા સુણી, અમીયકી અતિ ટાઢી ઘણી;
 જે સુણતાં નાસે ભવતાપ, કામ ક્રોધ દુખ ટળે સંતાપ. ૩
 નળ બોલે બે જોડી હાથ, સ્વામી મુજને કરો 'સનાથ;
 ફરે કરમેં બહુ દુખજ સદ્યાં, નહું જાણે છલે મેં કદ્યાં. ૪
 શુરૂ ભાળે રાજન અવધાર, ઇહાંથકી ભવ છૂટે ધાર;
 મંમણુ ભવે ઋષિ સંતાપીઓ, ઘડી બારહ લગેં તાપીઓ. ૫
 સોમ્ય મૂર્તિ ઋષિ તે દેખિયો, સાચો તે શુરૂ કરી પરખિયો;
 તે પાસે પામ્યો જિન 'ધર્મ, સદ્ગુણ કર્યું માણસ ભવ 'જન્મ. ૬
 ધન 'આહિરતણે ભવ વળી, સાધુ ભગતિ કીધી મન રળી;
 દૂધ કાન દીધું અતિ ઘણું, પછે લહ્યું શ્રાવક ઋષિપણું. ૭
 ઘડી બાર સંતાપ્યો જતી, ભાવક બાર વરષ નરપતિ;
 વળી સંતોષી કીધું કાજ, તેણે પામ્યો નળ ઉત્તમ રાજ. ૮
 ઇમ સાંભળી નળ ઘરે આવિયો, રાજે પુઃકલ સુત 'ઠાવીઓ;
 દવદંતી સાચેં શુરૂ પાસે, દીખ્યા દીધી મનઉદ્ધાસે. ૯
 પાળે આરિત્ર નિરતિચાર, જપ તપ મુનિવર કરે ઉદાર;
 ભણે શુણે સેવે શુરૂપાય, ઉપશમ સંવર્તિ ઋષિરાય. ૧૦
 અન્યદા નળઋષિને મન થયું, વિષયરાગ મનસ્થું ઉમથું;
 તવ તિણે મુનિવર ધરી વિવેક, અણુસણુ પાળી નિર્ભગ એક. ૧૧

૧ પ્રેમ. ૨ સુખ. ૩ નાય રહિત હોવાથી હવે નાય-ધણી
 સહિત કરો. ૪ ધર્મ. ૫ જન્મ. ૬ મહિયાર-ભરવાડ. ૭ સ્વાખ્યો-કાવમ
 કર્યો. ૮ આરિત્રાચારના અતિચાર નિવારીને.

અણસણ પાળી નિરતિચાર, પામ્યો ^૧સોહમે સુર અવતાર;
 ધનદ નામે ભંડારી થાય, લોકપાલ ઉત્તર દિશિરાય.. ૧૨
 દવદંતી મોટી મહાસતી, સતીમાહિ તે મોટી સતી;
 ચારિત્ર પાળી અણસણ મૂઢ, ધનદતલે ધર દેવી હુઈ. ૧૩

(દુહા.)

તે દેવી તિહાંથી ચવી, પુર પેઢાલ નિવાસ;
 હરિચંદ રાજા રાણ્યો, પૂરે પ્રભાની આશ. ૧
 તે નૃપ ધર બેટી હુઈ, કનકવતી તસ નામ;
 અન્યદા તિણ રાયે રચ્યો, સ્વયંવર અતિ અભિરામ. ૨
 ધનદ લોકપતિ આવીઓ, ધરતો પ્રીતિ અપાર;
 કનકવતીને પરણિયો, ચદુ વસુદેવ કુમાર. ૩
 બારવતી નગરી જઈ, વિલસે મુખખ અશેષ;
 અન્યદા ભરતેસર પરે, લાવન ચડી વિશેષ. ૪
 લાવ બળે કર્મ ^૨ક્ષય કરી, પામી કેવળ સાર;
 કનકવતી મુગતે ગઈ, પામી સૌખ્ય અપાર. ૫
 તે પણ ધનદ સુરેસરો, પામી સમકિત સાર;
^૩આપણુ અન્નઆલીને, લહશે ^૪નર અવતાર. ૬
 લવ ચોડામાંહિ ^૫ખૂણશે, લહશે ^૬શિવપુરરાજ,
 ઇંમ જાણી ઉત્તમ તુલે, સારો આતમકાજ. ૭
 ઠાન શીળ તપ લાવના, ચિહું પરિ જિનવર ધર્મ;
 પામીને આરાધને, લહેને અવિચળ ^૭શર્મ ૮

૧ સુધર્મ નામના પહેલા દેવલોકમા દેવતા થયા. ૨ નાશ કરીને.
 ૩ આત્માને નિર્મળ કરીને. ૪ મનુષ્ય જન્મ. ૫ પ્રતિબોધ પામશે.
 ૬ મોક્ષ. ૭ સુખ.

(ચોપાઈ.)

નળ પ્રગટયો ભાવઠ ઉદ્ધરી, પામ્યો રાજ પૂર્વભવ ચરી;
સુનિ મેઘરાજતણી એ વાણી, એટલે છઠ્ઠો ખંડ વખાણી. ૧

(રાગ મેવાડો-ધનાશ્રી)

નળ દવદંતી ચરિત્ર સોહામણુંજી, નવ નવ રંગ રસાળ;
સાંભળી ઉત્તમ સાધુ સતી પદેજી, ધરજો શીલ વિશાળ. ૧
સાધુ સતીનું ચરિત્ર સુણો ભલુજી, સુણતાં નાસે પાપ;
ગાડકમંત્ર ખરો જેમ સાંભળેજી, નાસે 'અહિવિષન્યાપ. ૨
પાર્શ્વચંદ્રસૂરિસર રાજ્યાજી, મહિમા જાસ અપાર;
ઉપદેશે જેણે ભવિ તારિયાજી, જિનશાસન શિલુગાર. સા. ૩
શ્રી સમરચંદ્ર તિણ પાટે શોભતાજી, તેણે પાટે સૂરિંદ;
રાયચંદ્રસૂરિસર દીપતા, ગિર્યા મેરૂ-ગિરિંદ. સા. ૪
સરવણ ઋષિ જગે પ્રગટિયો મહાસુનીજી, ક્રીધુ ઉત્તમ કાજ;
ને સડી ગુરૂના ચરણ નમી કહેજી, વાચક શ્રી મેઘરાજ સા. ૫
સંવત સોળ ચઉસઠ સંવત્છરે, થવીઓ નળ ઋષિરાજ;
ભણજો ગણજો ધર્મ વિશેષજી, સારતા વંછિત કાજ. સા. ૬
ધતિશ્રી નળદમયંતીના રાસ વિષે છ ખંડ અને પ્રસન્નિત સંપૂર્ણ.

શ્રીમાન્ જિનહર્ષણ સંકલિત. હરિખળમચ્છી રાસ.

(મંગળાચરણ-દોહા છંદ.)

શાંતિકરણ શ્રી શાંતિજિન, અચિરાશીનંદ;	
વિશ્વસેનનૃપકુળકમળ, 'સહસકિરણ મુખકંદ.	૧
માય ઉચ્ચર આવી કરી, દેશ [માં] નિવારિ મારિ;	
શાંતિ થઈ સહુ લોકને, શાંતિ નામ દિયો સાર.	૨
શ્રી શાંતીશ્વર સોળસો, જિનનાથક જિનચંદ;	
ચક્રવર્તિ વળી પંચમો, આપે પદ 'મહાનંદ.	૩
સોવન વરણ સોહામણો, લંછન જાસ 'કુરંગ;	
'શાવઠ લાજે નામથી, દિન દિન રંગ 'અભંગ.	૪
ચરણકમળ તેહના નમી, ધ્યાન હૃદય 'અવધારિ;	
રાસ કરૂં હરિખળતણો, જીવદયા અધિકાર.	૫
માછીગર કુળ જીપનો, પાર્યો રાજ્યભંડાર;	
મુખ ભોગવી શિવપદ લલો, કયાતણો ઉપગાર.	૬
જિગાર્યો જોક માછલો, પાળી 'અગઠ અપાર;	
'વિકથા જીવ તણ કરી, સાંભળજો નર નાર.	૭

૧ સૂર્ય. ૨ મચ્છી-કામેરા. ૩ મોક્ષ. ૪ હરિણ. ૫ કુખ શીશાદિ તથા બીડ. ૬ કોષ સમય ખંડિત ન થાય તેવો. ૭ કબૂલ કરીને. ૮ ટેક-પ્રતિયા. ૯ રાજકથા-દેશકથા-ભક્તકથા-ઝીકથા એ આરે વિકથા કહેવાય છે.

[ચરિત્રારમ્ભ.]

(હાળ ૧ લી-શહેર ભણું પણ સાંકડું, એ દેશી.)

ભરતક્ષેત્રમાં -ભાણીએરે, નગર કંચનપુર નામરે; સુભાણ નર;

સોહો 'સુરપુર સારિખોરે લાલ, 'પાખળ ગઢ અલિરામરે. સુ. ભ. ૧

સુંદર મંદિર માળિયાંરે, ચઉખાર ચિત્રશાળરે. સુ.

હીપે ઉંચા દેહરાંરે લાલ, અળદે ઝાક ઝમાળરે. સુ. ભ. ૨

ઋદ્ધિયે કરી સુપરે ભયોંરે, લોક સુખી હાતારે; સુ.

ચૌરાશી ચહુટાં જિહાંરે લાલ, બાણે 'લક્ષ્મી ભંડારરે. સુ. ભ. ૩

બેઠા જિહાં વિવહારિયારે, કરે વિષુજ બ્યાપારરે; સુ.

ન્યાયે લિખમી એકઠીરે લાલ, થાએ વિવિધ પ્રકારરે. સુ. ભ. ૪

લિખમી પામી 'વિદ્રવેરે, ધર્મ કરે વિસ્તારરે; સુ.

'દયદયકાર સહા ધરેરે લાલ, દુખિયાના આધારરે. સુ. ભ. ૫

તિણુ નયરે ન્યાયિ ભલોરે, વસંતસેન મહારાયરે; સુ.

તેજ પ્રતાપે આકરોરે લાલ, 'અરિ લગાયા પાયરે. સુ. ભ. ૬

વસંતસેના પતિરાગિણીરે, ભાગ્યવંત સિરહારરે. સુ.

શીળ સુહાગશુભે ભરીરે લાલ, માન ઘણો ભરતારરે. સુ. ભ. ૭

વસંતસિરિ તેહની સુતારે, રૂપે 'રતિ અવતારરે; સુ.

તેહવી રંભા અપછારે લાલ, નહીં 'અવર સંસારરે. સુ. ભ. ૮

ચતુરાઈ ચોસઠ કળારે, બાણે રાગ છત્રીશરે; સુ.

અંત કરી નિજ હાથ શુંરે લાલ, 'નીપાઈ જગદીશરે! સુ. ભ. ૯

ભણી ગણી બાણી શારહારે, બોલે મધુરી વાણિરે; સુ.

મનઁમતી મુખ મલકતીરે લાલ, 'પરતિખ શુભની ખાણિરે.

સુ. ભ. ૧૦

૧ ઉદ્રપુરી. ૨ ચૌદેર. ૩ લક્ષ્મી. ૪ વાવરે. ૫ દયા દયા એજ વિચાર. ૬ સત્રુને પગે લગાડ્યા. ૭ કામદેવની સ્ત્રી રતિસુંદરીના જેવી. ૮ ખીજ. ૯ પેદા કરી. ૧૦ સાક્ષાત.

નારી સહુ ^૧શિરસેહરોરે, યૌવન લહેરે ભયરે; સુ.
 એહવી કન્યા ^૨કૂટરીરે લાલ, દીકાં આવે ^૩દાયરે. સુ. ભ. ૧૧
 તિણુ નયરે માછી વસેરે, હરિબલ એહવે નામરે; સુ.
^૪સરલ અશઠ મન જેહનોરે લાલ, કરે નિજ કુળનો કામરે.

સુ. ભ. ૧૨

નારી પ્રચંડા તેહનેરે, ^૫નામ તિસો પરિણામરે; સુ.
 દેહે^૬ સદા રીસે ભરીરે લાલ, પ્રાત ન દ્યે કોઈ નામરે. સુ. ભ. ૧૩
^૭કળહો પ્રિય છે જેહનેરે, કડૂઆં વચન કઠોરરે; સુ.
 કરડેવા જિમ કૂતરીરે લાલ, ^૮ધાએ કરતી સોરરે સુ. ભ. ૧૪
^૯બ્યાઈ વાઘણ જિમ ધસેરે, જે યોલાવે તાંહિરે; સુ.
 હરિબળ સુખ તિણુ નારીશુરે લાલ, ન લદ્દો સુપનહી માંહિરે.

સુ ભ. ૧૫

^{૧૦}ભાંડે જે ભરતારનેરે, મારે વિણુ ^{૧૦}અપરાધરે; સુ.
 થરથર મૂજે બાપડોરે લાલ, એહવી ^{૧૧}ઘરણી અસાધરે. સુ ભ. ૧૬
 કૂર નજર ^૧કરડી કરીરે, રહામો જોવે નારિરે; સુ.
^{૧૨}માંટી જાણે મારિયોરે લાલ, ^{૧૩}પોત ભરે તિણુ વા-રે. સુ. ભ. ૧૭
 એહવી ઘરણી જે લહેરે, તેહને પોતે પાપરે; સુ.
 સુખજ નહીં ઘડી એકનોરે લાલ, આઠ પહોર સંતાપરે. સુ ભ. ૧૮
 એહવી હરિબળને ઘરેરે, કામિનિ જાણે ^{૧૪}કાળરે; સુ.
 કહે જિનહર્ષ પૂરી થઈરે લાલ, પહિલી ઢાળ વિશાળરે સુ ભ. ૧૯

૧ માયાની કલગી સમાન. ૨ સુંદર-રૂપાળી. ૩ પસદ. ૪ સીધા અને શઠ-મૂર્ખતા-ખળતા રહિત મનવાળો. ૫ નામ પ્રચંડા હતું જેથી તે નામ પ્રમાણે પરિણામવાળી ભય કર કોધી હતી. ૬ કલેશ-લડાઈ. ૭ દોડે. ૮ વિચાએલી. ૯ ગાળો દે. ૧૦ વગર વાકે. ૧૧ સ્ત્રી-વધૂ. ૧૨ આકરી. ૧૩ ધણી. ૧૪ ઘુરત પેશાબ કરી ધોતિયુ બગાડી દે. ૧૫ મહોત.

(હાંસી)

હરિભળ માછી ^૧અન્યદા, ^૨મીનગ્રહણ તિણ કાળ;
પહોતો સમુદ્રતણે તટે, કાધે લેઇ જાળ. ૧

સાધુ એક દીઠો તહાં, બેઠો કરે ^૩સન્નિધાય;
^૪નિર્મોહી નિર્પરિગ્રહી, નિઃસ્વાદી નિર્માય. ૨

તન મન જેણે ^૫સંવર્યા, છુટ્યા ^૬વિષય વિકાર;
ઘેર તપસ્વી ઘેર વ્રતિ, સમતાતણે ભડાર. ૩

^૭કાયા ઊપર પિણુ નહીં, મમતા જેહની લેશ;
^૮અનાચરણુ નવિ ^૯આચરે, છડયા કોષ કલેશ. ૪

સમ ^{૧૦}તૃણ મણિ સુખ દુઃખ સમ, વેચે નહીં આપાધ;
હરિભળે' દીઠો એહવો, મહા મુનીશ્વર સાધ. ૫

(હાળ ૨ છ—આદર છવ ક્ષમાગુણ આદર—એ કેશી.)

ખુશી થઈ હરિભળ મનમાંહિ, પ્રણમ્યા મુનિના પાયલ;
ધર્મલાલ દીધો ઋષિરાયે', કેળી સરલ મુલાયલ. ખુશી. ૧

મુનિ ભાષે કાંઈ ધર્મ જાણે છે ? ભોભદ્રક ! મતિવંતલ;

^{૧૧}સ્વકુળાચારથકી કોઈ ભાંને, ધર્મ અછે ભગવંતલ ! ! ખુશી ૨
હાલ્યા ભોળા સહુ કરે છે, નિજ કુળધર્મ પ્રમાણલ;

જે ચાલે કુળધર્મે ^{૧૨}સૂધા, તેહ કહીને જાણલ. ખુશી. ૩
સાધુ કહે સાંભળ તું માછી ! ^{૧૩}મૂઠ વયલ એ હોયલ;

જે કુળ માર્ગે ધર્મ હુવે તો, પાપી નહીં છે કોયલ. ખુશી. ૪

૧ કોઈ સમય. ૨ માછલા પકડવા. ૩ ધર્મ ક્રિયાનુશાન ૪ મોહ, પરિગ્રહ, સ્વાદ અને કપટ વિનાના. ૫ શરીર અને મનને કબ્જે રાખેલાં છે. ૬ પાંચ ઇન્દ્રિયોના ૨૩ ત્રિપય છે અને તેના વિકારો અનંત છે તે તમામને છુટી લીધા છે. ૭ શરીર. ૮ નદારી રીતભાત. ૯ અમલમાં ન લેનારા. ૧૦ તરખલું. ૧૧ પોતાના કુળનો આચાર. ૧૨ બરોબર. ૧૩ મૂર્ખ જેવાં વચન.

દારિદ્ર દુઃખ પ્રસુખ ^૧કુળગત, સપૂત ન છાંડે જાણિયું;
 તેા જાણીજે ^૨ધીવરભાઈ, સુકુળાચાર પ્રમાણુ; ખુશી. ૫
 તે માટે નિજકુળ આચારે, ધીવર ! ધર્મ ન હોયયું;
 પ્રાણિદયા જિનધર્મ પ્રકાશ્યો, હૃદય વિચારી જોયયું. ખુશી. ૬
 જીવ સહુના છેજ સરિખા, સહુ વાંછે સુખ ^૩જોમયું;
 મરણુથકી જે નાસે ત્રાસે, તેહ ^૪હણીજે કેમયું ? ખુશી. ૭
 દયા સમાન ધર્મ નહીં કોઈ, હિંસા સમ નહીં પાપયું;
 દયાધર્મથી સહુ સુખ લહિયે, ^૫અદયાથી સંતાપયું. ખુશી. ૮
 જેહવી આપણને પીડા હુએ, તેવી પીડા અન્યયું;
 આપવેદન પરવેદન સરિખી, જાણે તે ધન્ય ધન્યયું. ખુશી. ૯
 ભવજળનિધિ તરવાને ^૬તરણી, દુખગિરિ-વજ સમાનયું;
^૭વાંછિત અરથતણી એ કરણી, જીવદયા સુપ્રધાનયું. ખુશી. ૧૦
 જો દુખ કલેશ મૂકી તું ભાગે, જો ચાહે તું સુખખયું;
 તેા તું ચિત્ત દયા ધર ધીવર, ભાગે સઘળાં દુઃખયું. ખુશી. ૧૧
 જોહવાં વચન સુણી પ્રતિજૂઠો, ધીવર કહે કર જોડીયું;
 દયાધર્મ જે તુમે પ્રકાશ્યો, કુણુ કરે તસ 'હોડિયું. ખુશી. ૧૨
 સભ વચન ^૮સદ્દેહો તુમારો, પિણુ સાંભળ સુનિરાયયું;
 જમ કુળમાંહે જે નર આન્યા, તાસ દયા કિમ થાયયું. ખુ. ૧૩
 જીવદયા ઇણુ કુળમે' ન મિલે, બીજી દાળે જોયયું;
 દરિદ્ર ઘરે ચકીનો ભોજન, કહે જિનહર્ષ ન હોયયું. ખુ. ૧૪
 (કુહા.)

જો તું સઘળા જીવના, રાખી ન શકે પ્રાણ;

(તો) પટે પ્રથમ જે જાળમે, ^૧મૂકે મચ્છ સુજાણ. ૧

૧ ચાંલતી આવેલી દારિદ્ર્યદુઃખની. ૨ ભોઈ-માછીમાર ૩ કુશળતા.

૪ મારી નાંખીજો. ૫ હિંસા. ૬ ભવસમુદ્ર તરવા જહાજ. ૭ ધારેલી
 ધારણા માર પડવાતું કૃત્ય. ૮ બરોબરી. ૯ કંઈ કંઈ. ૧૦ મૂકજો.

ઝોડ વયણ મુનિનો સુણી, હયે મત ધરી ઉદલાસ;
 ઝો પળશે મુજથી સુખે, ઇણી પરે' વયણ પ્રકાશ. ૨
 મુનિવર પાયે લાગીને, કરે સ્વકુળ આચાર;
 મત પાળે રૂડી પરે', ચિત્ત ઉજળે અપાર. ૩
 ઇમ કરતાં હવે 'ઝોકદા, હરિભળ લેઇ જાળ;
 'જલધિત્રટ આવી કરી, નાખી તિણે તતકાળ. ૪
 પડિયો આવી જાળમે', મગરમન્હ તિણ વાર;
 'કાલ્યો જાહિર ખાંચીને, હેખી કરે વિચાર. ૫

(રાગ ૩ જ-ફરી અલખેલાની.)

ઝો તો મત્સ્ય મે' મૂક્યોરે લાલ, ઝોહને ન 'કરૂં જાધ; ધન્ય માછીરે;
 કોટે ખાંધી દોરકોરે લાલ, નાખ્યો નીર 'અગાધ. ધન્ય માછીરે. ૧
 પાળે નિયમ લલીપરેરે લાલ, ગિણતો ગ્રાણુ સમાન; ધન્ય.
 શુરૂત મત જો ખ'ડિયેરે લાલ, લહિયે દુરગતિ સ્થાન. ધ. પા. ૨
 જાળ જલધિમાં મૂકિયોરે લાલ, પુનરપિ ખીજવાર; ધ.
 તેહિજ પડિયો માછલોરે લાલ, મૂક્યો નીર મઝાર ધ. પા. ૩
 ખીજે 'ઘાટ જઈ કરીરે લાલ, નાંખ્યો જાળ વિશાળ; ધ.
 તિહાં પણ તેહિજ માછલોરે લાલ, મહેલ્યો નયણ નિહાળ. ધ. પા. ૪
 વળી તે જાળચર જાળમે'રે લાલ, આવે વાર'વાર; ધ.
 સાંઝ સૂધી ધીવર મચ્યોરે લાલ, નાવે ખીજે કિવાર. ધ. પા. ૫
 જિમ જિમ આવે જાળમે'રે લાલ, તિમ તિમ મૂકે ચાહ; ધ.
 પિણુ નિજ નિયમ ચાલ્યો નહીરે લાલ, ન ધર્યાં મનમે' 'વિષાદ.
 ધ. પા. ૬

ધીર પુરૂષ મૂકે નહીંરે લાલ, જે 'કીનો અંગિકાર; ધ.

૧ ગ્રાણુતે મત આપણોરે લાલ, સંકટ વિકટ મઝાર. ધ. પા. ૭

૧ કોષ વખત. ૨ સમુદ્રના કિનારે. ૩ પીડા. ૪ જહૂજ હંડા
 પાણીમાં. ૫ ખીજે કિનારે. ૬ ખેદ-હંસી. ૭ કર્યો. ૮ મરતાં લગી પણ.

સાંજ થઇ મન ચિંતવેરે લાલ, વ્રત મેં લીધો જોડ; ધ.

શુરુમુખ જીવહયાતણુરે લાલ, કિમ હું મૂકું તેહ. ધ. પા. ૮
ઇમ ચિત્ત ચિતે 'કેજળેરે લાલ, ઇણ અવસર એક દેવ; ધ.

પ્રગટ થઇને ઇમ કહેરે લાલ, સુચુ ધીવર તું હેવ. ધ. પા. ૯
દરિયાનો હું દેવતારે લાલ, 'અવધે' દીઠો આજ; ધ.

અસદ્ હતો હું આવીયોરે લાલ, તારી પરીક્ષા કાજ. ધ. પા. ૧૦
રૂપ કરી મેં મચ્છનોરે લાલ, તારી પરીક્ષા કીધ; ધ.

ધન્ય ધન્ય તું જગવિષેરે લાલ, તે' ભવ દહાવો લીધ. ધ. પા. ૧૧
જીવહયા પાળી કરીરે લાલ, સફળ કિયો અવતાર; ધ.

સંકટમાં પિણુ પાળિયોરે લાલ, તે' તારો વ્રત સાર. ધ. પા. ૧૨
કેઇક નિયમ લિયે નહીંરે લાલ, લેઇ પાળે નહિ કેહ; ધ.

કેઇ કલ્પે પાળે સહીરે લાલ, તુજ સરિખા છે જેહ. ધ. પા. ૧૩
તારૂં 'સત્વ દેખી કરીરે લાલ, તુજશુ થયો 'સંતુષ્ટ; ધ.

માંગ માંગ 'વરતું હવેરે લાલ, તુંજ પોતે પુન્ય 'પુષ્ટ. ધ. પા. ૧૪
'ધીવરને કુળે' જીવનોરે લાલ, જીવહયા-પ્રતિપાળ; ધ.

કહે જિનહર્ષ ભલો ભલોરે લાલ, ઇમ કહ્યો ત્રીજી ઢાળ. ધ. પા. ૧૫

(દુહા.)

તે ભણી દર્શન દેવનાં, 'નિષ્કુળ કહે ન હોય;

તે માટે જે જોઇયે, માંગ માંગ હું સોય. ૧

વચન સુણી હર્ષિત થયો, હરિબલ કહે વચન;

જો તૂઠો સુર તો 'કરે, આપદમાંહિ જતન્ન. ૨

૧ પવિત્ર. ૨ અવધિ જ્ઞાનવટે ઉપયોગ છૂ જોતા આજ તને
શ્યાવા આવ્યો; કેમકે મેં જો વાત સાચી આની નહતી જ્યો. ૩
'સાહસ-દંડતાપણું. ૪ સતોષવ્રત ૫ વરદાન. ૬ પુન્ય સમળ હોવાથી.
૭ માછીમારના કુળમાં જન્મી જીવહયા પાળનાર થયો. ૮ નકામાં-ફળ
આપ્યા વગર ફેફડે ન ચાય. ૯ કરજો.

^૧અરથ નહિ માહરે કિસો, રાજ્ય ઋદ્ધિ લાંડાર;

^૨હોહિલી વેળા આવીને, કરજે મા'રી સાર. ૩

^૩તહત્તિ વચન સુરવર કહી, પુહતો આપણે ઠામ;

નિજ નારીથી બીહતો, હરિભળ ગયો ન ^૪ધામ. ૪

મનમાંહિ ઇમ ચિંતવે, મચ્છ ન પામ્યો આજ;

ઘર જઈયે તો માહરી, નારી પાડે લાજ. ૫

(હાળ ૪ થી-કપૂર હોવે અતિ ઉજળોરે-એ દેશી.)

ઇમ ચિંતી હરિભળ હવેરે, શૂના દેવળ માંદ્ય;

આવીને ઘેસી રહ્યોરે, નિયમશું ચિત્ત લગાયરે માનવ !

અવધયા ક્ષળ ભોય, તૂઠો જેહને દેવતારે, હરિભળ સુખિયો હોયરે.

મા. અ. ૧

ભોવો તે ક્ષળ પામિયોરે, ભો રાખ્યો એક અવ;

સકળ અવ ભો રાખિયેરે, તો ક્ષળ લહિયે ^૫અતીવરે મા. અ. ૨

ધન ધન તે નર જાણિયેરે, જે રાખે પર પ્રાણ;

^૬કહિયે' અવ હણે નહિરે, તેહ કહીને ^૭જણુ રે. મા. અ. ૩

હું તો પાપી નિત પ્રતેરે, માફ' અવ અપાર;

ધિગ ધિગ અવિત માહરૂરે, ધિગ ધિગ મુજ અવતારરે. મા. અ. ૪

^૮અવર ઉપાયે નિરવહેરે, જે કિમહી ઘરવાસ;

તો ^૯ત્રિવિધે' હિ સા તજુરે, દુર્ગતિનો આવાસરે. મા. અ. ૫

પ્રગટયો દેવ દયાથકીરે, પામ્યો કોડી કલ્યાણ;

તો આગળ પિણુ પામશુરે, એહથી સુખની ખાણુરે મા. અ. ૬

ધીવર મનમે' ચિંતવેરે, સુખનો મારગ એડ;

સાંભળજો સહુકો તમેરે, પુન્યે થાએ જેહરે મા. અ. ૭

૧ જરૂરે ૨ દુખની વખતે ૩ કમૂલ. ૪ ધેગ. ૫ અત્યંત ૬ કોઈ વખત પણ-અવ ન મારે ૭ જણપણું. ૮ બીજો શુદ્ધરાતનો ઉપાય. ૯ મન વચન કાયા. ૧૦ ધર.

ગોખે' બેઠી ઝોકદારે, ^૧રાજસુતા ગુણગેહ;

હરિભળનામે ^૨હરિ સમોરે, ^૩ધ્વનનંદન સુસનેહરે. મા. છ. ૮
નયણે કુમારયે' નિરખીઓરે, લાગ્યો અતિ અભિરામ;

નયણે નયણ મિલ્યાં સહીરે, પ્રેમ મગન થયો તામરે મા. છ. ૯
રૂપ નિરખી રાચી રહીરે, લાગ્યો સખળ સનેહ;

મળવા ધ્વચ્છી તેહનેરે, તેહાગ્યો નિજ^૪ગેહરે મા. છ. ૧૦
નેહ ધરી કુંવરી કહેરે, વચન મધુર તિણવાર;

હરિભળ તુજશું નેહલોરે, લાગ્યો અધિક અપારરે મા. છ. ૧૧
મન માહરો તે' મોહિયોરે, તુજ વિણ હવે ન ^૫સુહાય;

તુંહીજ હિયઠામાં વસ્યોરે, દીઠો આવે ^૬દાયરે મા. છ. ૧૨
તે માટે દેશાંતરેરે, જધયે ગ્રાણુ-આધાર;

સરખી બેઠી આપણીરે, મેળિ ^૭સરજણહારરે મા. છ. ૧૩
પરણીને સુખ વિલસિયેરે, લીજે નરલવ લાહ;

તન ધન યોવન આપણોરે, સફળો કીજે નાહરે મા. છ. ૧૪
સરીખે સરીખાં જો મિલેરે, તો થાજો 'હિછરંગ;

તું પ્રિયતમ હું' પદિનીરે, કંચન જહિયો નંગરે મા. છ. ૧૫
^૮વેધક વચણ સુણી કરીરે, મોહો હરિભળ ચિત્ત;

કહે જિનહર્ષ ચોથી થઇરે, હાળસું ચોર્યો ચિત્તરે મા. છ. ૧૬
(હાલ)

હરિભળ હિત હિયડે ધરી, માન્યો તાસ વચન;

^૧લચ્છી ઠેલે આવતી, - પગશું કવણ અપુત્ર ? ૧

રાયતણો લય અવગણી, કીધો ^૨વચણ પ્રમાણ;

થાપી હિન ^૩સંકેતનો, ઘરે ગયો સુવિહાણ. ૨

૧ રાજની કુંવરી. ૨ છદ્ધિ જેવો. ૩ વાણિયાનો છોકરો. ૪ પોતાને
ધેર. ૫ પસંદ ન આવે, ૬ પસંદ આવે. ૭ દેવે. ૮ આનંદ. ૯ મનને
વીધનારાં-ભેદનારાં. ૧૦ લક્ષ્મી આવતી હોય તેને અભાગીઓજ પગની
ઠોકર મારી પાછી ઠેલે છે. ૧૧ વચન. ૧૨ વાયદાનો.

હવે ચિંતવતાં વિધિ સમે, આબ્યો 'વાસર તેહ;
જે દિન માછી દેહરે, માંહે રહ્યો છે જેહ. ૩
ભઠ્યો કુંવર ઉતાવળો, મનમેં થઇ ખુશાલ;
કુંવરીનો મન ઉઠ્યો, બાણે થઇ નિહાલ ! ૪

(હાળ પ મી-ખેહલે હાર ધણો છે રાજ-એ દેશી.)

શેઠપુત્ર મનમાંહે વિચારે, ખોલ દિયો મેં તેહને;
પિણ મેં તો અવિચાર્યું કીધું, એહવું ન ગમે કહેને.
એહવું કામ ન કીજે છવ, જગમેં અપયશ લહિયે. ૧
જો પરદેશે નીકળી બાશું, લેઇ રાજકુમારી;
તો મા'રો સહુ કુટુંબ કળીવો, રાજ નાખે મારી. એ. ૨
હું કુળમાંહિ કપૂત કહાઉં, કુળને કલ'ક લગાઉં;
હુંતો મા'રો સ્વારથ સાધું, પિણ કુળહીણ કહાઉં. એ. ૩
શાહુકારતણો હું ખેટો, કુમતિ કિસી સુજ આઇ;
ઉત્તમ કુળ આચાર નહીં એ, લહિયે કેમ લલાઇ? ! એ. ૪
'દેશાધિપ તો સ્વામિ કહિયે, તેહની ચોરી કરિયે;
'સ્વામિદ્રોહીનો ભલો ન થાએ, તો કિમ એ આચરિયે ? એ. ૫
ચોરી 'જારી એ ખે જગમેં, નીચો શીખ બલાવે;
ફિરતો લાજે સહુકો તેહને, આંશુજિયેં દેખાવે. એ. ૬
પરનારીશું પ્રેમ કરે જે, મનમેં ધરી ઉછરંગ;
સુખને કાજે માંહિ પડે જિમ, દીવામાંહિ પતંગ. એ. ૭
પરનારી વિષવેલિ સરીસી, તેહની સંગતિ કરશે;
તેહની સંગતિનાં કળ 'વિરૂવાં, તેનો સુખ કિમ લહિયે ? ! એ. ૮
દશશિર વીશ લુબા છેલાયાં, રાવણ-લ'કાસ્વામિ;

૧ દિવસ. ૨ રાજ. ૩ 'ધણીવી દ્યો કરનારનું. ૪ છિનાળી.
૧ નહારાં.

- પરનારીનો પ્રેમ કિયાથી, એહ અવસ્થા પામિ. ઝો. ૯
 ભીમે' હણ્યા કીચક સો ભાઈ, રાયતણા જે સાળા;
 પરનારીની વાછા કરનાં, પામ્યા દુખ વિશાળા. ઝો. ૧૦
 પદ્મનાભ રાજે' પત ખોઈ, 'દ્રુપદસુતા લેઈ જતા;
 પાંડવ કુળજી જઈ ગઢ ભાજ્યો, જગમાંહિ રહિ વાતાં. ઝો. ૧૧
 ઈંદુપેણ બિંદુપેણ બે ભાઈ, વેશ્યાને વશ પડિયા;
 'કામે ખૂતા ઘણા વિગૂતા, માહો માહે લડિયા. ઝો. ૧૨
 ઇંમ અનેક પરનારી સંગે', દુખ પામ્યા અધિકેરાં;
 હાળ પાંચમી નામી કિથુહુ, કહું જિનહર્ષ ઘણેરાં. ઝો. ૧૩

(હાલ)

- પહેલાં તો રાજા હણે, છેદે આલી શીપ;
 આગળ તો જે સુખ હુશે, તે જાણે જગદીશ ! ૧
 સુખ છોડી દુખ 'આંગમુ, પેશુ ઊડે નીર;
 વેચી ઉંઘ ઉભાગરો, હવે મૂરખ બેપીર. ૨
 કામ 'વિમાસિ નવિ કરે, તેહની ન રહે લાજ;
 અતિ ઉચ્છ્રક ઊતાવળા, તે 'વેણુસાહે કાજ. ૩
 પરની 'સુદરિ દેખીને, લાલચ ઘાલે જીવ;
 અતિ લોભી નર જે હુવે, ધરના ચૂકે ધીવ. ૪
 કુણુ મૂરખ 'ચુખન દિયે, સાપવદન આલેય;
 અશિશિખા આત આકરી, કુણુ 'આલિંગન દેય ? ૫
 જોઈય સરીખી કુંઝરી, લાગી દુખ ઘે અંગ;
 દેખી પેખી એહશું, કોણુ લગાડે રગ ? ૬

૧ દ્રોપદી. ૨ કામમા લુપ્ત થયેલા ધણા વગોવાયા. ૩ નોતર-
 ખોલાવી લઈ. ૪ વિચાર કરીને. ૫ ખરાબ કરે. ૬ સ્ત્રી. ૭ બચી.
 ૮ ખાચ ભીકવી. ૯ કૌવચની ફવાટી જેવી.

(લાળ ૬ ફી-આહુળળ રાણા ધમ ચિંતવે-એ દેશી.)

એહવું વિમાસિ હરિળળ તદા, સેને ખેઠો જમ સોયરે;

^૧કામગવી કામિતદાયિની, દાલિદ્ર ઘરે નવિ હોયરે. એહવું. ૧

હવેરે ^૨કનક મણિ ^૩અગણિત ગ્રહી, નૃપસુતા દિવસ સંકેતરે;

^૪અપલ તુરંગ ચઢી કરી, એક ^૫નિમિત્તને હેતરે. એહવું. ૨

આવીરે ઊભી દેહરે, અધિક અધારઢી રાતરે;

દેખોરે સાહસ કિયો કેટલો, અળળા કહિને નારી જાતિરે. એ. ૩

^૬ગાઠે સ્વરેરે બોલાવિયો, હરિળળ પ્રાણુ-આધારરે;

આવ્યો છે રે ઇહાં કે આવ્યો નથી? ઇમ કહું રાજકુમારિરે. એ. ૪

હરિળળ માછી સૂતે સુણ્યો, અમિય સરીખી મીઠી વાણિરે;

હરખ પામી હુંકારો દિયો, કપટ દિયડામાંહિ આણિરે. એ. ૫

થાઓરે ^૭અમૃત પિઉ ઊઠિયે, વાહણું વાયે જાણ્યે રાયરે;

અશ્વ ચઢોરે ઇણે આવીને, ઢીલ કરો ^૮મતિ કાંચરે. એ. ૬

જમયે આપણુ પરદેશકે, મનોરથ સફળ જિમ થાયરે;

આપણું ચિંત્યું જિમ હુવે, તનતણી તપતિ મિટી જાયરે. એ. ૭

હરિળળે જાણ્યું એ કામિની, સંકેત કર્યો છે કુણુ સાથરે;

તિણેરે આવીછે ઇણુ દેહરે, તુરંગ લેઇ લેઇ ^૯આથરે. એ. ૮

એહ તુરી ^{૧૦}તરૂણી ઇહાં, આવી આવી મા'રે ^{૧૧}ભાગરે;

તો ઇણુ સાથે જાઉં હવે, રાખું રાખું એહશું ^{૧૨}રાગરે. એ. ૯

આગેરે જાતાં ભાવે તિમ હુજ્યો, ચિંતવી હરિળળ તામરે;

^{૧૩}અશ્વ ચઢીરે તિહાંથી ચાલિયાં, કુમરી ચિંતવે ^{૧૪}સર્થી કામરે. એ. ૧૦

વાટેરે બોલાવે મીઠે વચણુકે, વસંતસિરી તિણુવારરે;

૧ પથારી. ૨ કામધેનુ મનોરથ પૂરનારી. ૩ સોનું રત્ન. ૪ ગણ્યામાં ન આવે એટલું. ૫ પાણીદાર ઘોડાપર બેસી. ૬ કારણુ માટે. ૭ મોટા ભારે સાદથી. ૮ અમૃત જેવી. ૯ મોડું. ૧૦ નહિ. ૧૧ ધન. ૧૨ એ. ૧૩ નશીબે. ૧૪ પ્રીતિ. ૧૫ ઘોડે ચડીને. ૧૬ ક્ષેત્રે થયાં.

મોન કરીરે હુંકારો દિયે, રખે મુજ ઝોળખે નારરે. ઝો. ૧૧
કિમ ઝો બોલાયો બોલે નહીં ! મોન ધરી રહ્યો કેમરે; .

જાણ્યું રે પીડે વિગ્ધ એહને, માતપિતાનું જાડું પ્રેમરે. ઝો. ૧૨
ચાલતાં રઘવવીમાં મંચર્યા, હરિભગ હુંવરી મંધાનરે; .

સહસકિરણ જાગ્યો એટલે, પ્રગટ થયો પરભાતરે. ઝો. ૧૩
વસંતસિરીજે રહ્યું ભેદ્યું, શેઠમુનશું ધરી હેતરે,
ઝોળખ્યો તામ રહાકારવ કરી, પરી ભૂધં ધઇ અચેતરે. ઝો. ૧૪
વાય શીતળ જળ છાંટીને, કીધી સચેત તતકાળરે;
કરેરે આકંઠ ભાડી કરી, છઠ્ઠી જિનહર્ષ ધઇ દાળરે. ઝો. ૧૫

(કુહા.)

શેઠપુત્ર-હરિભગ વિના, વનિતા કરે વિલાપ;

તાવડ તડકે માછલી, તિલ્હિ પરે વાધ્યો તાપ. ૧

ઉન્હાળે લૂ પીડિયો, તરસ્યો થયો ગજરાજ;

સરવર હીડું જળ ભર્યું, પહુતો પીવા કાજ. ૨

પેઠા માંહિ ઉતાવળો, ખૂતો પંક શરીર;

બેઠ વિશુક્યાં વિધિ વશે, પાગ્યો નીર ન પીતીર ! ૩

મિત્ર મિત્ર્યા નહીં મુજ ભણી, ઘર પિણ મૂક્યો ભેય;

કપટીને વયલે કરી, કામ બિગાડ્યાં દોય. ૪

નારી મતિ હુઝે પાનહી, તે પણ જાએ રાત;

મૂરખ થઇ ઉતાવળી, કહું કેહને કુખ-વાત ! ૫

(ઢાળ ૭ મી-હો મતવાલે રહાજનાં-એ દેશી.)

મેં કપટી જાણ્યો નહીં, તે તો જાણ્યો શાહુકારોરે;

મીતિ લગાઇ પાપણી, મેં તો કાઈ ન કિયો વિચારોરે. મેં. ૧

૧ વિયોગ ૨ જગલમા પ્રવેશ કર્યો. ૩ સૂર્ય. ૪ ભૂમો પાડી રોવા લાગી. ૫ પોક મૂકી વિલાપ કરવા લાગી ૬ તડકેથી માછલી તડકડે તેવી રીતે. ૭ તલાવ. ૮ ગારાની અદર ખૂચી ગયો ૯ દેવના ચોગથી. ૧૦ કિનારો. ૧૧ પ્રમદાની યુદ્ધિ પગની પાનીએ કહેવાય છે.

હું લોળી સમજી નહીં, વિશ્વાસ કિયો શું વિચારોરે;
 હિયડો આપ્યો તુજ લણી, તેં ધતી સુજ ધૂતારોરે. મેં. ૨
 ફૂવા માંહિ ઘાતિને, તેં તો 'વરત વિચેથી કાપીરે;
 વિશ્વાસદ્રોહી તું થયો, પાપથી કિમ છૂટિશ પાપીરે ? મેં. ૩
 કરમ કિયો અંડાળનો, તેંતો નાણી દયા લગારોરે;
 એતલોઈ જાણ્યો નહીં ? ઇણ અળળાની દ્યુ 'સારોરે. મેં. ૪
 તુજ મનમેં એહવું હતું, તો 'જોલ કિયો શા માટેરે;
 મન માહરો ચોરી લિયો, જુઓ સુજને કળી 'કિરાટેરે. મેં. ૫
 મન મેલા સુખ ઊજળા, પર મન દયે પિણ નાવહિયેરે;
 ફૂં કપટ ખહુ 'કેળવે, તો ન્યાયે જઈયે સાતમિયેરે. મેં. ૬
 મેં તુજને જાણ્યો હતો, ચિંતામણિ સુજ કર લાગોરે;
 પિણ પત્યર થઈ નીવડયો, ફિટ પાપી શો મન લાગોરે. મેં. ૭
 આંખો જાણી આહયો, મન હુંથ હતી સુજ મોટીરે;
 નીવડિયો તું આકડો, સુજ આથ થઈ સહુ જોટીરે. મેં ૮
 કિશું કહું ! હવે શું કહું ! કિણ આગળ પોકારોરે;
 'દેવે' 'વિડંબી સુજ લણી, નહીં સુજને કોઈ આધારોરે. મેં. ૯
 'દોષી દેવ દયા નહીં, 'જમ થઈ સુજને દુઃખ દીધોરે;
 આથા લાગી માહરી, પાપી એ શું તેં કીધોરે ? મેં. ૧૦
 બીજો ન મિળ્યો સુજ લણી, જે સુજને એમ વિડંબીરે;
 હંથા વ્તરૂવરથી પડી, વિચહીમે વાય વિલંબીરે. મેં. ૧૧
 અળળા ઊપર એવડો, કાં રોષ ધયો 'કરતારોરે;
 તુજ અપરાધી ન કો કિયો, કાં દીધી એવડી મારોરે ? મેં ૧૨

૧ દોરડું અધવગથી કાપી નાખ્યું ? ૨ ખખર. ૩ વચન-કો-
 લકાર. ૪ ભીલો. ૫ અમલમા લ્યે. ૬ વગોવી-ફખમાં ફૂખાવી. ૭
 દોષવંત. ૮ ચમરાળ. ૯ માડ. ૧૦ પ્રભુ.

દોષ કોઈ કહેનો નહીં, મેં ફળ પામ્યા મુજ કીધારે;
સાતમી હાળે ઓહવાં, જિનહરે 'જોલ'લા દીધારે. મેં. ૧૩

(હંહા.)

ફેકટ જોલ'લા દિયું, ફેકટ કહું વિલાપ;
લોગવરે તું છવડા, કરમ કમાયાં આપ. ૧
કરમ શુભાશુભ જે ક્રિયા, ભવ પાછિલા મઝાર;
તેહવા તેહને 'પરિણમે, ઇહાં નહીં કાંઈ વિચાર. ૨
માહરે કરમે આણીઆ, જિસો તિસો નર ઓહ;
આરત ધ્યાન વૃથા કરું, ફેકટ 'ભાળું' દેહ. ૩
ધર્મ ચિંતવતી કુંવરી, ભેવે સનમુખ વાસ;
ઐટલે તિહાં ભ'થે સ્વરે, વાણિ હુઈ આકાશ. ૪
ભે સુખ વાંછે સુંદરી, વાંછે સુચશ અપાર;
તો જ'ગમ 'સરતરૂ સરિસ, કર નર અંગીકાર. ૫

(હાળ ૮ મી. હરિયા મન લાગો-એ દેશી.)

'દેવગિરા ધર્મ સાંભળી, ભણ્યું ઉત્તમ ઓહરે, કુંવરી પ્રેમ ભરી.
હરિભજન હિતશું નિરખિયો, પામ્યો પરમ સનેહ; કુંવરી.
પ્રેમ ભરી હીઅઠે ધરી, સુરવાણિ શુણ્ણેહરે. કુંવરી. ૧
હંહા 'હેજે ઉમદો, હુલસિત થઈ અપારરે; કું.
અતિ લોચણ અણિયાલકે, નિરખે વાર'વારરે. કું. ૨
મીઠે વચણે માનની, બોલાવે તિણ વારરે; કું.
'પુરુષોત્તમ પ્રીતમ મુણો, લાગી તૃષા અપારરે. કું. ૩
નીર વિના ન ચાલી શકું, હોઠ તાણુ મુકંતરે; કું.

૧ કંપકા. ૨ ભોગવવાં પડે. ૩ ખાળું-દમ્બ કરું. ૪ હાલતા ચાલતા કલ્પવૃક્ષ જેવો. ૫ દેવવાણિ. ૬ સ્નેહથી ઉત્સાહવંત થતાં અત્યંત હૃદ્વાસ પામ્યું. ૭ ઉત્તમ પુરુષ.

પ્રાણ હોવે છે પ્રાહુણા, પાણી પાવો કંતરે.	કું. ૪
હરિભળ મન હરણિત થયો, પામ્યો અધિક સંતોષરે;	કું.
ચતુર ચલ્યો જળ કારણે, પ્રીતિ કરેવા પોષરે.	કું. ૫
મોટી અટવીમાંહિથી, આણી પાયો નીરરે;	કું.
વસંતસિરી મન ચિંતવે, છે કોઈ સાહસ ધીરરે.	કું. ૬
સળળ ભયંકર અટવિયે, એ ગયો જળને કાજરે;	કું.
બીક ન આણી કોઈની, એ સહુ નર શિરતાજરે.	કું. ૭
સુણ સુપુરુષ કુંવરી કહે, મેં ભણ્યો ગુણવંતરે;	કું.
પાણિઅહણ કરો પ્રેમશું, હું કામિનિ તું કંતરે.	કું. ૮
પરણી હરિભળ પ્રેમશું, જોવો પુન્ય વિશેષ !	કું.
કિહાંએ મધડૂક્યો મેહુલો, વૂઠો કિણહી દેશ !	કું. ૯
જળહી દિન હોય પાધરા, મારગ પાકે બોરરે;	કું.
બોહલહી ઘોડા જણે, લાડૂ મારે ચોરરે.	કું. ૧૦
ગામ નયર પુર દેખતાં, આન્યા કિણહીક દેશરે;	કું.
નયર વિશાળપુર આવિયો, દેખી ટળ્યો કલેશરે.	કું. ૧૧
ઠામ ઠામ વન સોહતા, નંદનવન અનુસારરે;	
વાળ્ય કૂવા સર જળ ભર્યો, દીસે અતિ મનોહારરે.	કું. ૧૨
દીસે ઉંચા દેહરા, વાળે ઘંટા નાદરે;	
કંઠ કળશ ધ્વજ લહલહે, ભાળે મન વિષવાદરે.	કું. ૧૩
નગર અનોપમ નિરખિયું, સ્વર્ગપુરી લઘુ-ભાતરે;	
દેખીને ઉદયિતા ભણે, વાલમ સુણ સુજ વાતરે.	કું. ૧૪
એ નગર અતિ રણિયામણું, દીઠાં અધિક ઉલ્લાસરે;	કું.
કંત ગમે જો તુમ ભણી, ઇણપુર કીજે વાસરે.	કું. ૧૫

૧ મેમાન જેવા પ્રાણ યદ્ય પડતાં રસ્તો માપી જશે. ૨ માયાના મુકુટ સમાન મહાન્ પુરુષ છે. ૩ ગાળ્યો. ૪ પાંસરા-સીધા. ૫ નંદન વન જેવું. ૬ અમરાપુરીના ન્હાનાભાઈ જેવું. ૭ સ્ત્રી.

(૩૯૦)

હરિખળમચ્છી-રાસ.

નારી વચણ માની કરી, પહુતા નગર વિભાસિરે; કે.
 'સખરો ને સાતભૂમિયો, લીધો એક આવાસરે. કે. ૧૬
 તિહાં ભરતાર ને ભામિની, સુખે વસે સુકુમાળરે;
 કહે જિનહર્ષ પૂરી થઈ, આઠમી ઢાળ રસાળરે. કે. ૧૭

(૬૯૫)

રાજસુતાયે' અતિ ઘણી, આણી અગણિત 'આથ;
 વનિતા વિવિધ પ્રકારના, સુખ વિલસે પ્રિય સાથ. ૧
 માછી મનમે' ચિંતવે, કિહા અધમ મુજ જાતિ !;
 કિહાં રાજાની કન્યકા, પુન્ય મિત્યા એ વાત ! ૨
 પુન્યે' વાંછિત પામિયે, પુન્યે લીલ વિલાસ;
 પુન્યે' જગયથ વિસ્તરે, પુન્યે પહુંચે આથ. ૩
 પુન્યે' મંદિર માળિયાં, પુન્યે નારી સુશીલ;
 પુન્યે' માને રાજવી, પુન્યે ન હુવે 'હીલ. ૪
 પુન્યે' સહુને વાલહો, પુન્યે લહિયે માન;
 પુન્યે' લહિયે દીકરા, પુન્યે કાયાવાન. ૫
 પુન્યે' વિદ્યા પામિયે, પુન્યે રાજ્ય ભંડાર;
 પુન્યે' લહિયે સંપદા, હરિખળ કરે વિચાર. ૬

(ઢાળ ૯ મી-મહાવિદ્ય ક્ષેત્ર સોહામણો—એ દેશી.)

હરિખળ મનમે' ચિંતવે, મે' લહિ 'લગ્નિ પ્રધાન લાલરે;
 તો હિવે હું સફળી કડં, દુખિયાને દેઈ દાન લાલરે. હરિ. ૧
 એક દાતા કર વરસણો, સુખ પ્રિય વાણિજ્ય લાલરે;
 શંખ અને દૂધે ભર્યો, સોનો અને સુગંધ લાલરે. હરિ. ૨

૧ સુંદર સાત માળનું. ૨ ધનદોલત. ૩ મશ્કરી-નિંદા. ૪ અત્યંત લક્ષ્મી. ૫ અતિ ઉદાર હાથવાળો અને ગર્વ રહિત મીઠું જોલનાર.

પ્રસિદ્ધ થઈ સહુ લોકમે, યશ ^૧વ્યાપ્યો પુરમાંહિ લાલરે;
 નિષ્કર્ણતો થાએ નહીં, દાન દિયો કિણ ઠાહિ લાલરે. હરિ. ૩
 ધર્મ સુપાત્રે સંપળે, ખીજે કયા કહાય લાલરે;
 પ્રીતિ વધારે મિત્રશુ, વૈરી વૈર ^૨નિહાય લાલરે. હરિ. ૪
 ભક્તિ વધારે^૩ ભૂત્યની, રાજા દિયે સન્માન લાલરે;
 ભાટાદિક યશ ઉચ્ચરે, નિઃકળ ન હુવે દાન લાલરે. હરિ. ૫
 નહાના મહોટા નગરના, કરે સહુ છલ્લકાર લાલરે;
 પુન્યે કરી શુભ પામિયાં, શુભ અધિકા સંસાર લાલરે. હરિ. ૬
 શુભ પામે ગૌરવપણું, શુભ લહે આદરમાન લાલરે;
 શુભે પૂજાએ જિહાં તિહાં, શુભથી મુયશ પ્રધાન લાલરે. હરિ. ૭
 હરિભજના શુભ વિસ્તર્યા, ^૪સારા શહેર મઝાર લાલરે;
 મહુંતી કીર્તિકામિની, રાયતણે દરબાર લાલરે. હરિ. ૮
 તતખિણ રાય તેહાવિયો, હરિભજને હિત આણિ લાલરે;
 સો આયો નૃપની સલા, હરિ સરીજો હરિ ભણિ લાલરે. હરિ. ૯
 પ્રણિપતિ કરી ^૫પુહવીશને, ભુગતે કિયો બુહાર લાલરે;
 રાજા રણિયાયત હુઓ, આદર દિયો અપાર લાલરે. હરિ. ૧૦
 કિહાંથી આવ્યા રહો કિહાં ? પૂછી સઘળી વાત લાલરે;
 હરિભજળળ બુદ્ધિ આગળો, ^૬ક્ષિતિપ ભણી કહી દાત લા. હ. ૧૧
 નીતિ વડે નરનાથને, ખિણમે કિયો ખુશાલ લાલરે;
 પરમન તો નિજ વશ કરે, ચતુરતણી એ ચાલ લાલરે. હ. ૧૨
 પ્રાણુતણી પરે રાયને, બહાલો થયો વિશેષ લાલરે;
 હુલસિત થાએ આતમા, દર્શન જેહનો દેખ લાલરે. હ. ૧૩
 લાગો જેહશું નેહલો, તે પ્યાએ ન ^૭સુહાય લાલરે;
 દિન થાયે દશ પહુરનો, રાત છમાસિ થાય લાલરે. હ. ૧૪

૧ ફલાયો. ૨ નાશ પામે. ૩ દાસની-સેવકની. ૪ બધા. ૫ નમન. ૬ રાજા. ૭ રાજા. ૮ રાજા. ૯ વિના. ૧૦ ન ગમે.

વસુધાપતિ હરિબળ વિષે, અંતર ન રહ્યો કોઈ લાલરે;
 ખીર નીર જિમ મન મિળ્યા, એક જીવ તન દોઈ લાલરે. હ. ૧૫
 પંડિતકેરી પ્રીતડી, મુગુણાંતણે સનેહ લાલરે;
 વધે નિરંતર વેલજ્યું, મહિયળ વૂઠે મેહ લાલરે. હ. ૧૬
 હરિબળ નૃપશૃંગ દિલી મિળ્યો, લેળ્યો મન ભૂપાળ લાલરે;
 કહે જિનહરખ સહુ મુણો, એ થઈ નવમી ઢાળ લાલરે. હ. ૧૭

(હહા.)

૧ અવનીપતિ હિવે એકદા, હરિબળશું હિત આણિ;
 મીઠે વચણે માન દે, વદે ઇસી પરે વાણિ. ૧
 સાંભળ મિત્ર સોહામણા, તું આતમ આધાર;
 ૨ મહિલાશું ધર માહરે, લોજન કર એક વાર. ૨
 જો-તું આવીને જિમે, તો વાધે બહુ પ્રીતિ;
 ભક્તિ કઈ બહુ ભાતિયું, પ્રીતિતણી એ રીતિ. ૩
 ભાઈ માન્યો તે ભણી, મ કહિશ મુખ નાકાર;
 જોરે^૩ હી જીભાડ્યું, હરિબળ ભણુ હાકાર. ૪
 હરિબળ હિત જાણી કરી, વાડ માની વાત;
 પ્રીતિ તિહાં અંતર કિસો ? અંતર પ્રીતિ વિલાત. ૫

(ઢાળ ૧૦ મી-મારૂ રાગિણીની દેશી.)

હરિબળ પહુતો નિજનારિ શું, 'મહીપતિમંદિર તામજી;
 આદરમાન દેઈ 'અવનિપતિ, બેસાર્યાં બલે કામ, જ્ઞાની જાણેજી.
 નારી અનરથ આણિ, મનમે^૧ આણેજી. ૧
 રાજા આવી આપ પરોસે, પરિઘળ ભલા પકવાનજી;
 શાળ દાળ નામજી ઘૂત સુરહા, જીપર ફેફળપાન. સા. ૨
 વસંતસિરિનો રૂપ વિલોકી, ચિત્તમે^૨ ચિંતે રાયજી;

૧ રાજા. ૨ સ્ત્રી સહિત. ૩ પરાણે. ૪ રાજા. ૫ રાજા.

ઈંદ્રાણી. કે ^૧હરિસુતરાણી, એ સમ અવર ન કાય. સા. ૩
અતિ ^૨કામાનલમય થયો તાતો, દેખી મોહન રૂપલ;

શુદ્ધિ ગર્ભ બુદ્ધિ નાહી-સઘળી, ^૩વ્યામોહિત થયો બૂપ. સા. ૪
એહવી નારી-સુજ ઘર આવે, જન્મગણ ^૪સુકયત્થલ;

પિણ કિમ આવે માહરે હાથે, એહનો પતિ સમરત્થ. સા. ૫
એ હરિભળ કિમહી કરી હણિયે, તો થાયે સંખંધલ;

એ નારી માહરે વશ થાયે, ધિગ ધિગ નર કામાંધ. સા. ૬
કુકર્મ કરતો કિમહી ન લાજે, નાણે કેહની ^૫ભીતિલ;

મિત્રતાણી મિત્રાઈ ન ગિણે, ક્ષણમેં તોડે પ્રીતિ. સા. ૭
કામી કુળને કલંક લગાડે, કામી કુયશ કહાયલ;

માત પિતાની ^૬શંકા નાણે, કામીની ^૬મતિ ભય. સા. ૮
રાજ કામ વશે ધમ ચિંતવે, જિમ તિમ હરિને મારીલ;

સકળ કરું માનવલવ માહરો, હું લોગવી એ નારી. સા. ૯
હુષ ભાવ રાજનો ભણી, વારે નહી પ્રધાનલ;

રાજના મન ગમતું બાલે, તે પિણ તેહ સમાન. સા. ૧૦
ભાહીને ઘરે ^૭સંપ્રેયો, પિણ મનમાંહિ ^૭કૂડલ;

^{૧૦}એહડે કૂડથકી રાજને, મુંહડે પડશે ધૂડ. સા. ૧૧.
મંત્રીશું કરી રાય ^{૧૧}મંત્રણો, બહુ ^{૧૨}બુડિયો દરબારલ;

સહુ સાંભળતાં મિલન કુબુદ્ધિ, રાજ કહે તિણવાર. સા. ૧૨
અતિ ઉત્સવશું માહરે કરવો, પુત્રીનો વિવાહલ;

ફત મોકલીને તેડાવો, દેશ દેશના નાહ. સા. ૧૩
લંકાપુરિનો રાય વિભીષણ, નહુતરવા કુણુ ભયલ;

૧ ઈંદ્રના પુત્રની સ્ત્રી. ૨ કામદેવની અગ્નિ વડે. ૩ મનની પી-
ડાથી રૂખી. ૪ સુકૃતરૂપ યાય. ૫ ડર. ૬ મર્યાદા. ૭ બુદ્ધિ. ૮ મો-
કલ્યો-ગયો. ૯ બુદ્ધ-કપટ. ૧૦ અતે. ૧૧ છાની મસલત. ૧૨
એકઠો કર્યો.

તિહાં લગી પહુચી શકે ચતુરનર, સાહસીક જે થાય. સા. ૧૪
એહવુ વચન સુણી, સુખ નીચું, કરી રહ્યા સહુ કોયછ;

જેઘા પિણુ યોધા હુધ રહિયા, નૃપ હરિ સનમુખ જોય. સા. ૧૫
દુષ્ટાતમ મંત્રી ઇમ પલણે, વાત સુણે મહારાજછ;

હરિભગ સરીખો છે નહીં કોઈ, જેહ કરે એ કાજ. સા. ૧૬
વિષમાં કામ કરે કોઈ વિરલો, ઉપગારી બળવંતછ;

એતલે હાળ થઈ એ દશગી, ઇમ જિનહર્ષ કહંત. સા. ૧૭

(દુહા)

સહુ સેવક સુખ ભોગવે, સ્વામિતણે સુપસાય;

પિણુ વિષમાં કારજ કરે, તે થોડા મહારાજ. ૧

અવર ન કોઈ કરિ શકે, વિષમ કાજ બળવંત;

સચળ સાર તિહુઅણુતણો, હરિ વિણુ કોણુ ધરંત ! ૨

તે માટે ૧આદેશ દો, હરિભગ ભણી તુરંત;

ભાર મહા ૨ગયવરતણો, ગયવરહીજ સહંત. ૩

સુભટ તુમારે છે ઘણા, પિણુ હરિ સમ નહીં કોય;

તેજ કરેય ગ્રહણ ૩નિશા, સૂરજ સમો ન હોય. ૪

કપટીમંત્રીનાં વચન, સુણી નૃપ સન્મુખ જોય;

હરિભગને કહે તુજ વિના, એ ૪કારિજ નહિ હોય ! ૫

હાક્ષિણ્યે નૃપનો વચણુ, માન્યો હારણજો તામ;

ઘરે આવી ઘરણી પ્રતિ, વાત કહી સહુ જામ. ૬

(હાળ ૧૧ મી-ગણિઆરે સાજણુ મિલ્યા-એ દેશી.)

વનિતા કહે સુણ વાલમા, હું વારી, એ શું કીધો કંતરે,

હું વારી લાલ ?

રાએ કપટ કીધો અછે, હું વારી, એ દુઃખ દેશે અંતરે.

હું વારી લાલ. વનિતા. ૧

નેધ રહિયો જીમતાં, હું. સુજ રહામી જો રાયરે; હું.

સુજ ગહિવા તુજ મારવા, હું. માંડયો જોહ ઉપાયરે. હું. વ. ૨
રાજનીતિ માંહે કહ્યો, હું. કીજે નહીં વિશ્વાસરે; હું.

જેતલોહી જાણો નહીં ! હું. તો તુમને શાખાસરે. હું. વ. ૩
થાય કદાચિત કાગડો, હું. નિર્મળ ઉજવળ ^૧નાહરે ? હું.

અગણિત પેરપંચો કરો ! હું. હંસ કદાચિત ^૨શ્યાહ ! હું. વ. ૪
પશ્ચિમ દિશિ રવિ ભગમે ! હું. પ્રચલે મેરૂ-ગિરિંદ ! રે; હું.

^૩ક્ષાંતિ ધરે મણિધર કદા ! હું. પિણુ મિત્ર ન હોય નરિંદરે. હું. વ. ૫
^૪અવિમાર્યું કીધું તુમે, હું. કંતા ચતુર સુભણ્ણરે; હું.

^૫હુંતા તુમે વિચક્ષણા, હું. પિણુ ચૂક્યા ^૬અવસાણરે. હું. વ. ૬
અવિમાસે આવી પડે, હું. દીવામાંહિ પતંગરે; હું.

કીધો છે તેહની પરે, હું. કિમ ઉગરશે અંગરે ? હું. વ. ૭
કિમ હી ન વિણ્ણર્યો છે હજી, હું. કરો વિચારી કાજરે; હું.

પ્રાણુ રાખો પોતાતણા, હું. તમને કહું છું રાજરે. હું. વ. ૮
હરિખળ કહે તે શું કહ્યું ? હું. હે સુકુલિણી નારી ! રે હું.

નાકારો કિમ કીજિયે, હું. જિણુ સુખ કહ્યો હાકારરે. હું. વ. ૯
પ્રાણાંતે મૂકે નહીં, હું. કીધો અંગીકારરે; હું.

સુપુરૂષ તેહ ^{૧૦}સરાહિયે, હું. સુચશ લહે સંસારરે. હું. વ. ૧૦
“ અલસાયતેણુવિસજ્જણેણું, જે અખખરાસસુખહવિયા;

તે પત્થર ટંકુકિંકરિયંચ, નહું અજ્ઞથા હુંતિ. ૧

છિજ્જઉ સીસં અહ હોઉ જંધણું, ચયઉ સંબહા લચ્છી;

પડિવણ પાલણેસુ, પુરિસાણ જં હોયતં હોધ ”) ૨

“ પડિવળ્યો નિજ પાળતાં, હું. અનરથ થાને નિચંતરે; હું.

સાકર ખાતાં જો પડે, હું. તો પડી જાને દંતરે હું. વ. ૧૧

૧ નાય-પાતિ. ૨ કાળો-શ્યાહ. ૩ ક્ષમાશીલ. ૪ વગર વિચાર્યું.

૫ હંતા. ૬ તક-સમય. ૭ વખાણિયે. ૮ કપૂલ કરેલું. ૯ તુક્કસાન.

ઉત્તમ વયણુ યોલે નહીં, હું. યોલે તો કરે 'પ્રમાણુરે; હું.

લીયા મૂકી જે કરે, હું. તે તો મૂઠ 'અયાણુરે. હું. વ. ૧૨
હા કહીને જો ના કહું, હું. તો થાએ અપવાદ રે હું.

અપવાદે જે જીવિયે, હું. તે માંહિ કિસો સવાદ રે ? ! હું. વ. ૧૩
એ કારિજ કરવા લાણી, હું. મેં જાયવો 'ગનર્જાતરે હું.

વિષમો પિણુ થાએ સમો, હું. આલતાં ન્યાયે એકાંતરે. હું. વ. ૧૪
મુજને ચિંતા માહરી, હું. કંડીની નહિં કાંચરે; હું.

પિણુ ચિંતા છે તાહરી, હું. હરથે કામીરાયરે. હું. વ. ૧૫
વયણુ ઇશાં પતિનાં મુણી, હું. વળતી યોલી બાળરે; હું.

કહે જિનહર્ષ પૂરી થઈ, હું. એ અચારમી ઢાળરે. હું. વ. ૧૬

(ઉહા.)

હિયો ભરાણુ 'હેજશું, નીર ભરાણુ ને'ણુ;

વિરહાનળ પીકાયકી, યોલે ગઢગઢ વે'ણુ. ૧

જેહવી મહેલો છો તુમે, શીળાભરણુ અમોલ;

તેહવી આંચે દેખશો, એ મહારો છે યોલ. ૨

માહરી ચિંતા મત કરો, 'મુકિલેહી પિણુ કંત;

'શીળ બ્રંશ ન કરે કહે, જે મુકિલિણી હુંત ! ૩

રત્નતણી પરે યત્નશું, યત્ન કરીને પ્રાણુ;

રૂહી પરે' રખવાળજો, સહુ થાશે કહ્યાણુ. ૪

ન હુંજો અતિ ઉતાવળા, કરજો કામ વિમાસિ;

કુશળે વહિલા આવજો, સફળ ફળેજો આશ. ૫

(ઢાળ ૧૨ મી. વીરે વખાણી રાણી ચેલણાણ—એ દેશી.)

વયણાં અમૃત વનિતાતણાંણ, હરિબળે સાંભળ્યાં કાન;

પરમ સંતોષ મુખ પામિયોણ, દેઈ ભલી શીખ સન્માન. વય. ૧

૧ પાળી ખતાવે. ૨ અપાની. ૩ બ્રાતિ વગર. ૪ રનેહ વડે
કરીને. ૫ સ્વપ્નમાં પણુ. ૬ અદ્યયર્થપણાને નુકસાન—ખંડના.

પ્રમિતિ તિલક કુંકમતણોલ, હિતધરી હાથશું કીધ;
 મહોડ્યા શીશ ચોખા ભલાલ, થાઓ તુમ કારજ સિદ્ધ. વય. ૨
 ચતુર શુભ શકુન લેઈ ચાલિયોલ, દક્ષિણ દિશિ લાણી જાય,
 નિરખતો ખ્યાલ નયણે ઘણાલ, મૂકતો નયર વન ગામ. વય. ૩
 કેતલેક દિવસે ગયોલ, હરિભળ જલધિને તીર;
 વેગળો તેહને કંઈ નથીલ, જે છે સાહસ ધીર. વય. ૪
 ભીમ ભયંકર ચિહું દિશેલ, ઉછળે લોલ કલ્લોલ;
 ગાજતો નીર ગયણે ચડેલ, જાણે કરશે જગબોળ. વય. ૫
 એહવો ઉદધિ જેખી કરીલ, અતિ ઘણો લહો ઉદ્દેગ;
 દેખતાં નયણે ફાટે હિયોલ; ઉતરાયે કિમ વેગ ! વય. ૬
 ચિંતવે નારિ નિવેધિયોલ, ^૧વિધિવશ આવિયો એથ;
^૨ઉદધિ આહો પડયો આવીનેલ, હિવે મુજ લંકપુર કેથ. વય. ૭
 ચેસવો તો સહી જલધિમાંલ, પાછલ જાણે તિમ થાય;
^૪અંગીકૃત કામ કરતાંયકાંલ, પ્રાણ નિજ જાય તો જાય. વય. ૮
 ઇમ ચિતમાં નિરધારીનેલ, જેતલે હરિ દિયે અંપ;
 પૂર્વ વરદાથી મુર તેતલેલ, આવીને લાણે ^૫અકંપ. વય. ૯
 હરિભળ હું જલધિ-દેવતાલ, પુન્યથી હું થયો ^૬પુદ્ધ;
 તું કહે વંચણુ તે હું કરુંલ, ભદ્ર તુજ પુન્ય છે પુદ્ધ. વય. ૧૦
 હરિભળ ચિતમાં ચિંતવેલ, સાંભળિ મુરતણું વાક;
 સાનિધકારી થયો દેવતાલ, અહો અહો પુન્યવિપાક. વય. ૧૧
 વિસયો મુજ લાણી દેવતાલ, નિધિપરે એહ હિતકાર;
 પ્રકટ થયો ઇહાં આવીનેલ, એક જીવદયાકુળ સાર. વય. ૧૨
 ચિંતવી દેવ પ્રતે કહેલ, હરિભળવંત મતિમંત;
^૭ચિંતિત કામ કરવા લાણીલ, લંક મુજ મૂકે તુરંત. વય. ૧૩

૧ દેવને તાણે યતાં. ૨ દરિયો. ૩ સમુદ્ર. ૪ હાથ લીધેહું.
 ૫ સત્ય-અચળ. ૬ પ્રસન્ન-રાજ. ૭ જખડું-સખળ. ૮ વચન. ૯ ધારેહું.

વચનને દેવે માનિયોલ, કીધ મહામત્સ્યનું રૂપ;

પીઠ ચડાવી હરિભલ ભણીલ, લ'કપ્રતિ આલ્યો અનૂપ. વચ. ૧૪

ઉદધિ ઉલ'ધ પુરિષા પડેલ, પ્રવહણુ જિમ ક્ષણમાંહિ;

ઢાળ થઇ એ બારમીલ, ધરી જિનહર્ષ ઉચ્છાદિ. વચ. ૧૫

(કુહા.)

લ'ક ^૧ઉપવને મ્હેલિયો, દધિ દેવે તેણિવાર;

^૨ત્રિદશ કહે હરિભળ ભણી, એ વન છે અતિ સાર. ૧

ઇંબુમે' લાધે એકઠા, સહુ ઋતુના ફળ ફૂલ;

ફરી ફરીને જોય તું, એ ઉદ્યાન અમૂલ. ૨

હરિભળ જોવે હર્ષશું, ન'દનવન ^૩અભિધાન;

કનકભવન દીઠો તિહાં, જાણે દેવવિમાન. ૩

કોતુહલ જોવા ભણી, માંહે ગયો તતકાળ;

મણિ માણક ^૪સેતી ભયો, ધણ ક'ચણ સુવિશાળ. ૪

પણ માણસ કોઈ નહીં, વિસ્મય ધરી વિવેક;

^૫અરહો પરહો જોવતાં, દીઠી કન્યા એક. ૫

(ઢાળ ૧૨ મી-દેશી શ્રી ચંદ્રમલ પ્રાહુણીરે.)

તે ^૧મહિલા 'મૃત સારિખીરે, રૂપે રંભ સમાનરે;

ચિંતે શૂને મંદિરેરે, બાલા સોવન માનરે. તે મહિલા. ૧

ઇહાં કિમ એ મૂઘ પડીરે ? ! સુંદર પુષ્ટ શરીરરે;

એહને ^૨અરિષ્ટ કોણે કર્યોરે, દેખી થયો દિલગીરરે. તે. ૨

પાસા પાસે તૂંબડોરે, ^૩અમિય ભયો ભરપૂરરે;

કરૂણાવંત કયા કરીરે, આબ્યો તાસ હનૂરરે. તે. ૩

અમૃત શું અંગ સિ ચિયોરે, પરહિત કરણ કયાળરે;

૧ જહાજ. ૨ બાગમાં. ૩ દેવતા. ૪ નામ. ૫ થી-પાંચમી

વિભક્તિ. ૬ આમતેમ. ૭ સ્ત્રી. ૮ મરેલા જેવી. ૯ પ્રાણાંત કષ્ટ-દુઃખ.

૧૦ અમૃત.

નવ યૌવન રતિ સારિખીરે, તતક્ષણ ઉઠી બાળરે. તે. ૪
 રૂપે અતિ રળિયામણીરે, યૌવનવત યુવાનરે;
 ઇંદ્રતણી બાણે અપ્સરારે, એહવી નહીં કોઇ અંઆનરે. તે. ૫
 હરિબળને દેખી કહેરે, સુણ સાપુરૂષ સુબાણરે;
 ઉત્તમ બાણ્યો મેં તુને, ઉપકારી શુણબાણરે. તે. ૬
 તો પણ કહે કિમ આવિયોરે, કિહાં બાંધશ ? રૂપે કામ ? રે;
 કુણું તું છે ? કહે કિહાં રહે ? ગામ ભૂમિ કુણું કામરે ? તે. ૭
 તેહ કહે સુણ કન્યકારે, મદનવેગ રાજાનરે;
 નગર વિલાસપુરનો ધણીરે, તિહાં માહરો છે કામરે. તે. ૮
 સેવક છું હું તેહનોરે, હરિબળ માહરો નામરે;
 આંચો છું લંકપતિ બાણી, નહુંતરવાને કામરે. તે. ૯
 મુર સાનિધે આંચો ઇહારે, મેં કહી માહરી વાતરે;
 તાહરી કહે તું સુંદરીરે, સુજ મન હરખિત થાતરે. તે. ૧૦
 રોમાંચિત કુંવરી કહે રે, સાંભળ નર સતવંતરે;
 રાય બિલીધણની સુતારે, સહુને વલ્લભ હુંતરે. તે. ૧૧
 પૂજારો મુરગૃહતણોરે, પુણ્ય બહુચો તસ નામરે;
 લંપટ વિષયી લાલચીરે, કડુવા મન પરિણામરે. તે. ૧૨
 કુસુમસિરિ સુજ નામ છે, કુસુમ સમી સુકુમાળરે;
 સામુદ્રિકના બાણુનેરે, અન્યદા પૂછયું ભૂપાળરે. તે. ૧૩
 સુજ કન્યા કેહવી હુશેરે, દાખ વિજ્ઞાન પ્રમાણરે;
 ઘર વર કહેવું પામેશેરે ? હુએ તેહવી કહે વાણીરે. તે. ૧૪
 એ તુજ પુત્રી થાઇશેરે, ઉત્તમ લક્ષણવંતરે;
 એહને જે નર પરણશેરે, તે થાશે નૃપ વંતરે. તે. ૧૫
 ભૂંગારાસન પગથ તુરીરે, રથ વૃક્ષ ધુસર બાણરે;

૧ કામદેવની સ્ત્રી-આનંદ ઉપજાવનારી ઇખી. ૨ ખીજ. ૩
 દેવની મદદથી. ૪ રૂમાડાં વિક્રમર યવાથી. ૫ હાથી ધોડા.

‘માળા કુંડળ ચામરારે, અંકુશ યવ ^૧ગિરિ ^૨ભાણુરે. તે. ૧૬
^૩તોમર ધ્વજ ^૪કંજ માછલારે, સ્વસ્તિક શંખ છત્ર ધારિરે;
^૫પાણિ પગે જેહને હુવેરે, નર નૃપચી નૃપનારિરે. તે. ૧૭
 ભાલ ત્રિશૂળ જેહને હુવેરે, હસતાં સ્વસ્તિક હોયરે;
 સકલ ^૬યોષિતની સ્વામિનીરે, વચન ન લોપે કોયરે. તે. ૧૮
 એ કન્યામાંહિ ભલાંરે, લક્ષણ છે બત્રીસરે;
 હાળ જિનહરજે એ તેરમીરે, એહનો પતિ ^૭અવનીશરે. તે. ૧૯

(કુંડા.)

પુષ્પ બહુએ ધમિ ^૧સાંભળ્યું, ^૨રાજ્યલોભાકુળ તેહ;
 મુજને વાંછે પરણવા, મૂરખ ધરે સનેહ. ૧
 માત પિતાદિક માહરાં, જાણી તેહનો ^૩ભાવ;
^૪પરહો કાઢ્યો ઘરથકી, લોભિ લહે સંતાપ. ૨
 મુજને લીધી પાપિયે, જિમ જાણે નહીં કાપ;
 કંચનમંદિર કરી ઇહાં, મુજને રાજે સોય. ૩
 ન્યારે તે કિણહી સમે, જાણે કરવા કાજ;
 મૃતક સરીખી મુજ પ્રતિ, કરી રાજે મહારાજ. ૪
 આવે ત્યારે ઇણ રસે, છવાડે તતકાળ;
 દુઃખ વિસમમાંહિ પડી, વાંછું મરણ અકાળ. ૫
 એ દુઃખથી મરવો ભલો, એક વાર સંતાપ;
 દિન દિન મરવો મુજ જાણી, એ તો મોટો પાપ ! ૬
 (હાળ ૧૪ મી. દશી આજ નિહે ભેટ દીસે નાહલોળ)
 મુણ સાપુરૂપ કહું તુજ વાતડી, જો તું માનેરે આજ;
 પ્રારથના કીજે ^{૧૧}ગિરવા જાણી, જે સાધે પરકાજ. મુણ. ૧

૧ પર્વત. ૨ સૂર્ય, ૩ આયુષ. ૪ કમળ. ૫ હાથમાં. ૬ સ્ત્રી-
 ઝોની ધણીગણી. ૭ રાજા. ૮ રાજ્ય મળવાના લોભથી મસ્ત થઈને.
 ૯ વિચાર. ૧૦ દૂર. ૧૧ મોટા મનવાળાને.

જે નર દુઃખ ભાગે દુખિયાતણાં, તેહને કહિયેરે દુઃખ;
 પર-ઉપકારીરે જેહ કયાળુવા, આપે સહુનેરે સુખખ. સુણ. ૨
 ¹પ્રારથના આવી ²કિણ્ણી કરી, ન કરે તેહનોરે ભંગ;
 પ્રારથના ભાગે પાતિક બહુ, ³આશાભંગ વિરંગ. સુણ. ૩
 હરિભળ ભાખેરે-કુંવરીને તદ્દા, કહે સુજ સરીખોરે કાજ;
 કરી શકશું તોરે કરીશું સહી, ⁴મત મન રાખેરે લાજ. સુણ. ૪
 ⁵ખોલ લઈનેરે ખાળા ધમ કહે, ⁶કરખીડણ કર કંત;
 ⁷ખીણું હું કિમહી કહેતી નથી, એ ⁸પૂરવ સુજ ⁹ખંત. સુણ. ૫
 ચિંતે હરિભળ મનમાં ઇશું, જીવદયા ફળ એહ;
 વિદ્યાધરતનયા સુરસુંદરી, સુજશું ધરે સનેહ. સુ. ૬
 પરણી હરિભળ તિહાં તે પદમણી, પામ્યો પરમ પ્રમોદ;
 કુસુમસિરિ હર્ષિત થઈ, વારૂ થયોરે વિનોદ. સુ. ૭
 કર જોડીરે કહે ¹ખેચરી, સ્વામી સુણ અરદાસ;
 રખે તુમારોરે પુષ્પબદ્ધક પાપી, આવી કરેરે વિણાસ. સુ. ૮
 ઇશુ આનકથીરે આલિયે તો ભહું, નહું તરવા લંકેશ;
 રાય વિલીધણુને મિળવાતણો, મનમાંહે મ ધરેશ. સુ. ૯
 નરને કામેરે તે જાએ નહીં, વિદ્યાધર બળવંત;
 ફેકટ ફેરોરે પડશે તુમ ભણી, ઇહાં રહિવો નહિ કંત. સુ. ૧૦
 હરિભળ કહે સુજ રાય હુકમ દેઈ, મૂક્યો કરિવારે કાજ;
 તે કારજ કીધા વિષુ કિમ સરે? કિમ રહે માહરીરે લાજ? સુ. ૧૧
 કોઈ ઉપાય વિદ્યાધરી? મનમેં ધરિય હુલ્લાસ;
 આણી ખડગ દિયો રાજાતણો, હરિભળને અંદ્રહાસ. સુ. ૧૨
 એહ ખડગ રાજાને આપજો, ખુશી હોશે ભૂપાળ;
 કહે જિનહર્ષ થઈ એ આદમી, પૂરી ઢાળ રસાળ. સુ. ૧૩

૧ અરજ. ૨ કોષયે. ૩ નિરાસ. ૪ નહીં. ૫ વચન-કોલ.
 ૬ હસ્તમેલાપ કરી પતિ યા. ૭ પૂણ્ણકર. ૮ હુશ. ૯ વિદ્યાધરી.

(હાં.)

- હરિખળ પ્રમુદિત ચિત થઈ, નારી કરી નિજ સાથ;
અમૃત તુંબો પણ લિયો, લીધી સર્વે ^૧આથ. ૧
- ચતુર તિહાંથી ચાલિયાં, આંબ્યાં હરિયા-તીર;
હરિયા કેરો દેવતા, આંબ્યો તુરત સધીર. ૨
- રૂપ કરી ^૨અનિમિષતણો, લેઈ પુ'ઠ ઉલ્લાસ;
નગર વિલાસપુર ^૩કાનને', આણી મૂક્યાં તાસ. ૩
- વસંતસિરિ પાસે હવે, મદને' પીડાણો રાય;
ચોતાની દાસી બણી, મૂકી કરી ઉપાય. ૪
- દેઈ અમૂલક લેટણો, લેઈ આવી દાસિ;
કુંવરી આગળ મૂકીને, કરે એમ અરદાસ. ૫

(હાળ ૧૫ મી-દેશી-તાંબિયાની.)

- ભૂપતે' મૂક્યોરે તુમને લેટણો, બાઈ દ્યો તુમે એહોલ;
હું આવીછુંરે તુમને આપવા, રાખો સુજશું સનેહોલ. ભૂ. ૧
- કુમરી દાસીને ઇણી પરે' કહે, બહિની સુણ સુજ વાતોલ;
રાજા મૂકે નવ નવ લેટણો, કારણ ર્યો તે કહાતોલ. ભૂ. ૨
- ^૪ચંદ્રસુખી સુણ ઇમ દાસી ^૫ચવે, તુજ પતિ નૃપને કાનેલ;
પહુંતો લંકાપતિને તેડવા, શું જાણે નહીં આનેલ ? ભૂ. ૩
- કુસુમસિરિ બાઈ તુજ ઘરતણી, રાજાને છે ચિતોલ;
મહેર કરીને તુજને મોકલે, વિવિધ વસ્તુ શુણવંતોલ. ભૂ. ૪
- કુંવરી જાણ્યું એ સાચું કહે. એ નવિ જાણે ^૬અશુદ્ધોલ;
^૭લદ્રક જે થાએ તે ઇમ જાણે, ધોણું તે સહુ દૂધોલ. ભૂ. ૫
- કામિનર ^૮વંચે જિમતિમ કરી, પાડે પરને ^૯પાસોલ;

૧ ધન દોલત. ૨ મત્સ. ૩ વનમા. ૪ ચંદ્રમા સરખા-સામ્ય-
શીતળ તેજસ્વી સુખવાળી ! ૫ બોલે. ૬ જૂઠું ૭ બોળાં. ૮ ઠગે.
૯ દેખાં.

મનમેલા ધૂત્ત મુખ ઉજળા, હૃદય ન લહિયે તાસોલ. ભૂ. ૬
દિન દિન મૂકેરે ભેટ નવી નવી. એમ વધારે પ્રેમોલ;
આશાએ દોહિલા નૃપે ^૧નિર્ગમ્યા, કેતલાએક દિન

એમોલ. ભૂ. ૭

મહનવેગ. ^૨મહનાનળ પીડિયો, નાણ્યો ચિત્ત વિવેકોલ;
કુસુમસિરિને મંદિર આવિયો, અધિપતિ નિર્લજ એકોલ ભૂ. ૮
આંહિર હરખિત અંતર દ્રેષિણી, ભીડી છે સન્માનોલ;

આસનહાનાદિક ^૩પ્રશ્નિપતિ કરી, રંજ્યો ચિત્ત રાનનોલ. ભૂ. ૯
ખુશી થઈ રાજા ઈર્ષીપરે કહે, સુણ શશિવહની નારોલ;

સુંદર રૂપે તું રતિ સારીખી, હું છું ^૪મહન અવતારોલ. ભૂ. ૧૦
પૂરવ પુણ્યેરે ભાગ્યે તાહરે, ને એ મિલે સંયોગોલ;

તો ^૫પરિશ્રમ વિધિનો સફળ હુવે; ભલા લોગવિયે

લોગોલ ભૂ. ૧૧

વિષ સારીખા વચણ સુણિ કરી, ચિંતે કુંવરી ચિત્તોલ;

એક અધિક મનમાંહે ઊપનો, રાજા થયો અમિતોલ. ભૂ. ૧૨
એ પાપી માહરી કેટે પડ્યો, શરણ નહીં મુજ કોયલ;

શીળરતન હું કિણું રાખશું, દેઈ વિશ્વાસ વિગોયલ. ભૂ. ૧૩

શીળ વિના નારીનો ભવ ઇશો, કુહિ ધિસિમાંહે કંસારીલ;

શીળવિના શોભા પામે નહીં. ^૬નિખર જનમ છે નારીલ. ભૂ. ૧૪

“અણુતાઓ પાવશસિયો, જ્યા ઉદય માગયા;

તયા ઇસ્થિતણું પત્તા; સમ્મં બણાહિ ગોયમા.” ૧

શીળે શોભા પામે કામિની, શીળે વાધે લાનેલ;

શીળે સંકટ વિકટ સહુ ટળે, શીળે ^૭સીએ કાનેલ. ભૂ. ૧૫

૧ કાઢયા. ૨ કામદેવની આગથી. ૩ નમસ્કાર. ૪ કામદેવનો.
૫ વિધાત્રાની મહેનત પેદા કરવા સખધી સફળ થાય. ૬ નકામો.
૭ ફતેહ પામે.

પ્રાણ હણે રાજા રૂઠો થકો, તૂઠો આપે ધન્નોલું;

પ્રાણાંતે પણ હું મૂકું નહીં, રૂઠો શીળ રતનોલું. ભૂ. ૧૬
શીળ રહે ઘર ભાએ રાજવી, ખુશી થઈ તતકાળોલું;

કહે જિનહર્ષ કિશી બુદ્ધિ 'કેળવું? એ થઈ પંદરમી ઢાળોલું. ભૂ. ૧૭

(દુહા.)

મુખ મલકી કુંવરી કહે, સ્વામી કિયો પસાય;

અમ ઘર આજ પધારિયા, આંગણ કીધા પાય. ૧

મહનવેગ રાજા કહે, શશિવદના ! સુણ વાત;

લાજ તજિ ભજ મુજ ભણી, મુખ લોગવ દિનરાત. ૨

ખાળા ખોલી બુદ્ધિબળે, સાંભળ શ્રીમહારાજ;

નારીને પતિ જીવતાં, કરવું નહીં અકાજ. ૩

હસી કરી ભૂપતિ કહે, ભદ્રે તુજ ભરતાર;

મરણ સ્થાનકે મોકલ્યો, સંકટ વિકટ મઝાર. ૪

જો ઇંદાં કુશળે આવશે, બીજો વળી ઉપાય;

જિમ તિમ કરીને મારશું, બીક ન આણિશ કાંચ. ૫

(ઢાળ ૧૬ મી-દેશી કોઇલો પર્વત ધુધલોરે લો.)

ચંદ્રમુખી ઇમ ચિંતવેરે લો, સાભળિ વચણવિકારરે; હાહાલું.

કામી-નર કામાંધનેરે લો, ધિગધિગ પડો ધિકારરે હાં. ચં. ૧

કહેવા સરિખો જે નહીં હુવેરે લો, પ્રગટ કરે કામાંધરે; હાં.

નિલજ કિમહી લાજે નહી રે લો, બાંધે માઠો બાંધરે હાં. ચં. ૨

બુદ્ધિવંતિ ખાળા કહેરે લો. સાહિબ મુણ સુવિહિતરે; રાજેશ્વર

અપચય ન હુવે આપણો રે લો, પૂરી નિવહે પ્રીતિરે. રા. ચં. ૩

અળર પડે મુજ કંતની રે લો, ત્યાં લગિ પકડ્યો રાજરે; રા.

૧ અજમાવું-પ્રુખી કરે. ૨ જરા હસીને. ૩ કૃપા. ૪ નકાર
કામ-વ્યભિચાર સેવના. ૫ વિષય વિકારવાળા વચનો. ૬ નિભાવ થાય.
૭ સંપૂર્ણ કરો.

ઊતાવળા અતિ આકળારે લો, તે વિણસાડે કાળરે. રા. ચં. ૪
ઝોરીને ગુળ આધયેરેલો, પોતાનો પિણુ તેહરે; રા.

બાહિર પ્રકટ ન કીજિયેરે લો, સાહિળ સુગુણ સનેહરે. રા. ચં. ૫
નૃપ ચિંતે સુજ વથ થઈ રે લો, ઇહાં નહિ કોઈ વિચારરે; હા.

એ જીવતિ જોવે અછેરે લો, નાહમરણુ નિરધારરે. હા. ચં. ૬
અવશ્ય-સુવાના આવશેરે લો, હરિભળના સમાચારરે વાડુશ;
ત્યાર કેડે એ થાયશેરે લો, નિશ્ચે મારી નારરે. વા. ચં. ૭
રાજા રજિયાચત થયોરે લો, દેઈ દિલાસા તાસરે; વા.

આયો મંદિર આપણેરે લો, ધરતો ચિત્ત ઉલ્લાસરે. વા. ચં. ૮
કુંવરી ઇમ યુદ્ધિ કેળવીરે, સુંદર પાળ્યું શીળરે; વા.

હવે પેઉ આવે તો લલોરે લો, તો લહિયે સહુ લીલરે વા. ચં. ૯
હવે હરિભળ નિજ રંગેહનોરે લો, સહુ જોએવા રૂવરૂપરે; વા.

કુસુમસિરી ઉદ્ધાનમેરે લો, મૂકી આંખો અનૂપરે. વા. ચં. ૧૦
યુદ્ધિવંત આવી બારણેરેલો, સુણે નારીની વાતરે; વા.

પિઉ સહિયર આંખો નહીરે લો, કેણી પરે શીળ રહાતરે
સાહેલી. ચં. ૧૧

જો ઇહાં પ્રીતમ આવશેરે લો, તો રાય કરશે ઘાતરે; સા.

ખેઉ પ્રકારે સુજ લણીરે લો, મરણુ આંખો મોરી
માતરે. સા. ચં. ૧૨

વયણુ ઇસાં વનિતાતણા રે લો, સાંભળિયાં સુખકારરે; વા.

હિયડામાં હરખિત થયોરે લો, એહનો ધન્ય અવતારરે. વા. ચં. ૧૩
હું પિણુ ધન્ય એહવી લડીરે લો, શીળવંતી જે નારીરે. વા.

રાય આગળ ઇણે રાખિયોરે લો, શીલરયણુ નિરધારરે વા. ચં. ૧૪
આવી ઉલો આગળરે લો, પૂરવ પુન્ય પરિનેહરે; વા.

રોમાંચિત કુમરી થઈરે લો, નવપણવ થઈ દેહરે. વા. ચં. ૧૫

સ્વાગતિ પૂછી પિઉ ભણીરે લો, નયણુ ભરાણું નેહરે; વા.

હિયડો હરખે ઉઘસ્યોરે લો, ગહગટ્ટ હુવો ગેહરે. વા. ચં. ૧૬

ભામિની લ્યે પિઉ ભામણારે લો, લુલી લુલી લાગે પાયરે; વા.

પ્રીતમ ભલે પધારિયારે લો, કીધી ટાઢી કાયરે. વા. ચં. ૧૭

આબ્યા વાટ નિહાળતાંરે લો, કીધી વહેલી સારરે; વા.

કહે જિનહર્ષ એ સોળમીરે લો, ઢાળ થઈ સુવિચારરે. વા. ચં. ૧૮

(દુહા.)

પ્રીતમ તુમ આલ્યાં પછી, રાય થયો વિપરીત;

વાર્તા કીધી વિગતશું, ગુપ્ત કિશું જ્યાં પ્રીત. ૧

હર્ષ ધરી હરિણાંખિયે, પૂછ્યું ધરી સનેહ;

પહુંતા કિમ લંકાપુરી, હિત કરી દાખવો નેહ. ૨

સુંઠરી સુર સુપ્રસન્ન થઈ, ઉતારિયો ઉદ્ધિ;

તરૂણી એક પરણી તિહાં, પામી પરિવળ ઋદ્ધિ. ૩

પુત્રી લંકાપતિતણી, વિદ્યાધરી વિચિત્ર;

આબ્યો રાખી ઉદ્યાનમેં, તુજ મિળવા સુપવિત્ર. ૪

આબ્યા સો કીધી ભલી, કીધો ભલે વિવાહ;

ઇહાં નાણી સુજ બહેનડી, તે રયો કારણ નાહ ? !

(ઢાળ ૧૭ મી—દેશી ખિંદલીની.)

વસંતસિરિ ઇમ ભાખે, મુજથી શું છાની રાખે હો; પ્રીતમ
વયણુ સુણો.

રીસ કરે રખે રાણી, ઇમ જાણીને નારી ન આણી હો; પ્રી.

વયણુ સુણો મારો સ્વામી, બહાલેશ્વર અતરયામી, હો. પ્રી. ૧

સોકલડી નહીં સુહાવે, અરધો જે સુખ વહેચાવે હો; પ્રી.

સ્નેહતરૂ નાખે ઉન્મૂલી, સોકલડી સાચી શૂળી હો. પ્રી. ૨

શૂળી એક રીસો ઘાલે, શાક્ય એવે ત્યાં લગી સાલે હો; પ્રી.

હુંજ અવર બહુ હોય, પિણુ શાક્ય સમો નહી કોય હો. પ્રી. ૩

તે તો હું મન નાણું, શોક્ય બહેન કરીને બાણું હોઃ પ્રી.
 અરધો સુખ જિમ પાવે, તિમ અરધો દુખ વહેચાવે હો. પ્રી. ૪
 પરસ્પર પ્રીતિ ધરીજે, સુખ દુખની વાત કરીજે હો; પ્રી.
 જે બહેનો સંપ રહાવે, તો તમને પિણુ સુખ થાવે હો. પ્રી. ૫
 મત બણો દુખ થાશે, એહને કિમ શોક્ય સુહાશે હો; પ્રી.
 શોક્ય બહેન મુજ ંહાલી, મળવાને સનમુખ ચાલી હો. પ્રી. ૬
 કુસુમસિરિ કુળવંતી, હંસગમની હરખ ધરંતી હો; પ્રી.
 વસંતસિરિને દીઠી, મનમાંહે લાગી મીઠી હો. પ્રી. ૭
 ઊઠી સનમુખ આઈ, પાચે પડી ધળધળ ધાઈ હો; પ્રી.
 નયણુ વયણુ ઉઘસીઆં, માંહોમાંહે દેખી હસિયાં હો. પ્રી. ૮
 પ્રીતિ ધરીને મિલિયાં, વિકસે જિમ ચંપાકલિયાં હો; પ્રી.
 આવી મંદિર જે નારી, રતિ મતિ બણે અવતારી હો. પ્રી. ૯
 હરિભળ હિવે વિચારી, તેડયો એક નર સુવિચારી હો; પ્રી.
 નિજ આગમ રાય જણાવા, મોકલિયો દેયણુ વધાવા હો. પ્રી. ૧૦
 તેહ પુરૂષ તિહાં બાઈ, નૃપને સહુ વાત સુણાઈ હો; પ્રી.
 રાય વિલીધણુ પાસેં, તમે મૂકયો હતો ઉઢાસેં હો, પ્રી. ૧૧
 તે હરિભળ અહિયાં આયો; લંકાપતિ તિહાં પરણાયો હો; પ્રી.
 નારી ઋદ્ધિ બહુ લાયો, તુમ સુપસાયેં સુખપાયો હો. પ્રી. ૧૨
 રાજ ચિત્ત વિલબાણો, દીકા ચમ હરખ આઢહાણો હો; પ્રી.
 શું જિનહર્ષ એ હુવો ! ઢાળ સત્તરમી બાણે નૃપ સુવો
 હો. પ્રી. ૧૩

(દુહા.)

મહિપતિ મનમાં ચિંતવે, એ આવ્યો કુશલેણ;
 કિમહી મનમાં ચિંતવ્યું, કિમહી કિયો વિહેણ ? ૧
 ન થયું માહડું ચિંતવ્યું, ભાગ્યહીન હું ભૂપ;
 મુજથી એ પુન્ય આગળો, જે ઘર નારિ અનૂપ. ૨

- પહુતો કિમ લંકાપુરી ! કેમ વિલીધણુ રાય;
પરણાવી નિજ પુત્રિકા ! જોહને પુન્ય સહાય. ૩
- હોનહાર તેતો હુવે, હવે શું કરિયે દુઃખ;
હિયકામાં જાણી રહ્યો, પિણુ ન જણાયો મુખખ. ૪
- ધીરપણું અવિલંબીને, રાયે કિયો વિચાર;
દાન માન દેઈ કરી, પૂછ્યા સહુ સમાચાર. ૫
- (હાળ ૧૮ મી-દેશી-તું આતમ ગુણ જાણીરે જાણી જોહના.)
મન વિણુ રાજા કહે સુપ્રમાણુ, હરિભળ આયો થયો કલ્યાણુ; મ.
ધણે મુજ કીધો ગિરૂવો કાજ, નુંતરી આયો લંકારાજ. મ. ૧
- શિણુગાર્યા લલ પુર આજાર, ફૂલ વિખેર્યાં વિવિધ પ્રકાર;
સેના સજ કીધી ચતુરંગ, ઢોલ નગારાં ધુરે સુરંગ. મ. ૨
- કરી મહોત્સવ વિવિધ પ્રકાર, સપ્રિય આણ્યો નગર મજાર; મ.
જાયા ભુગલ સહિત નિજગેહ, હરિભળ આન્યો હર્ષ ધરેહ. મ. ૩
- મૂકી મહિલા મહેલ મજાર, હરિભળ પહુતો રાજદુવાર; મ.
પુહવી પતિને કરિયો પ્રણામ, આદરમાન દિયો નૃપ તામ. મ. ૪
- પૂછે હરિભળને હિવે નરેશ, કિણી પરે ભેટયો તેં લંકેશ; મ.
ધંદાંથી ચલિયો હું મહારાય, કેતલેક દિવસે પહુંચાય. મ. ૫
- ચણાયર કાંઠે હું ગયો, દેખીને મન વિસ્મય થયો; મ.
ગાજે દરિયો ભયો છે નીર, દેખી ધીરા થાય અધીર. મ. ૬
- ઉંચા જોહના ચઢે ઝોધાણુ, કાયર નરના ઉપડે પ્રાણુ; મ.
જોહના ચંચળ ચપળ કલ્લોલ, જાણે કરશે જગ જગખોળ. મ. ૭
- મગરમત્સ જાણે પડયા પાહાડ, લિપર ઉગ્યાં મોટાં ઝાડ; મ.
જલચર જીવ તણી કેઈ જાતી, મહા લયંકર જીઈ જીઈ જાતી. મ. ૮
- જોહવું દેખી મેં મનમાહિં, ચિંત્યું કિણુ પરે એ બંધાય; મ.
કિમ લંકા-નગરિયે જઈ, રાય વિલીધણુ ભેટસી દઈ. મ. ૯
- સમુદ્રતટે એક રાક્ષસ દીઠ, તેહને પૂછ્યું વચણે મીઠ; મ.

તમને પૂછું મહારા ભાઈ, કહો લંકાપુરી-ગમન ઉપાય. મ. ૧૦
તેહ કહે સાંભળ ગુણવંત, તું દીસે છે સાહસવંત;

તે માટે તુજ કહું વિચાર, તું સાંભળજે થઈ હું શિયાર. મ. ૧૧
કાઠભક્ષણ કરી જે નર ગણે, તે નર લંકાપતિને મિળે; મ.

પ્રાણ થકી પ્રભુ કારજ થાય, તો તિહાં કરવી ઢીલ ન કાંચ. મ. ૧૨

કાઠભક્ષણ કરી અસિ સંજોગ, લક્ષ્મ થયો હું તાસ પ્રયોગ; મ.

તેહ લક્ષ્મ લેઈ રાક્ષસ તેહ, લંકાપતિ આગળ મૂકેહ. મ. ૧૩

રાય વિલીખણ થયો સંતુષ્ટ, જીવાડ્યો નિજ શક્તિ વિશિષ્ટ; મ.

પરણાવી નિજ પુત્રી તેણિ, રૂપવંત સહુ ગુણની શ્રેણિ. મ. ૧૪.

અપંછર રંભાને અનુહાર, બાણે રતિ સરસ્વતિ-અવતાર; મ.

ઢાળ થઈ એ અદારમી, કહે જિનહર્ષ મુજ હિયડે રમી. મ. ૧૫

(હંહા.)

ઘણે મહોત્સવે માહરો, વાર કિયો વિવાહ;

દિવ્ય વસ્ત્ર મુજને દિયા, ધન પણ દિયો અથાહ. ૧

રાય વિલીખણ આગળે, મેં કીધી વિનત્તિ;

અમ નૃપ ઘર વિવાહ છે, સાંભળ લંકાપત્તિ. ૨

મુજ તુંહંતરવા મૂકિયો, તુમને શ્રી મહારાજ;

તે માટે પાઉધારિયે, જિમ સીજે સહુ કાજ. ૩

તુમ આંચે શોભે નગર, તુમ આંચે ગહગદ્દ;

મહેર કરી આલો પ્રભો ! લેઈ હય ગય થદ્દ. ૪

રાજ રજિયાયત હુવે, સહુમે વાઘે મામ;

માહરો પણ મુજરો હુવે, થાએ સક્ષો કામ. ૫

(ઢાળ ૧૯ મી—અલખેલા હાડી હરખેડે હો, એ રાહ.)

રાય વિલીખણે ઇમ કહ્યો હો, હરખિત થઈ તિણવાર;

વિવાહ ઊપર આવશું, રાયનયરે હો મિળવાને હર્ષઅપાર,

(૪૧૦)

હરિભળમચ્છી રાસ.

મહારાય સુણો મુજ વિનતી હો. તુમ ભપર છે બહુ પ્રેમ. મ. ૧

રાય લાણી એ આપજો, નિશાની મુજ જોડ;
અંદ્રહાસ નિજ હાથનો, ખડગ દીધો હો મુજને ધરી અધિક
સનેહ. મ. ૨

વિદ્યાધર વિદ્યાબળે હો, 'ઉદ્ધિ' ભિતાર્યો મુજન;
એ કહી આગળ મૂક્યો, લંકાપતિ હો આપ્યો છે એ ખડગ
તુજન. મ. ૩

કન્યા દીઠી તેહવીહો, તેહવો ખડગ નિહાળ;
હરિભળની કહી વાતરી, સાચી સાચી માની સઘળી ભૂપાળ. મ. ૪
સત્ય આધારે પણ ચલે હો, અસત્ય વચણ સંસાર;
દેણુ મિળી 'ધનસારને, સહુ માનેહો તેહને પણ ધનસાર. મ. ૫
ધૂરત કાગતણી પરેહો, રાયતણો પરધાન;
તેહ વચણ માને નહીં, 'છળ પાળે હો બોલી ન શકે નિદાન મ. ૬
" નૃપ સર્પ પિશુન ચૌર, કુદ્રસુર સ્વાપદારિ શાકિન્ય;
કુષ્ઠા અપિ કિં કુર્યુ, સ્થળ વિના નિષ્કલારંભા. " ૧

નૃપ ચિંતે મેં જોહને હો, વાલ્યો સંકટ માંહિં;
ભરમ થઇને માહરો, પિણુ કીધો હો ઇચ્છે કારજ ધરી ઉછાહ. મ. ૭
એ તો મુજને માનવો હો, એ મુજને હિતકાર;
'પરમમિત્ર એ માહરો, મરી ગયો હો લંકા દરિયાને પાર. મ. ૮
અહો અહો 'સોહગ જોહનો હો, જોહનો પરાક્રમ જોય;
સ્વામી કામને કારણે, પ્રાણ હોમે હો 'પાવકમાં ઇમ કોય. મ. ૯
ઇમ પ્રશંસા નૃપે કરી હો, દેઇ બહુ સત્કાર;
હરિભળને ઘેરે મોકલ્યો, ઘેર આન્યો હો હિયડે ધરી હર્ષ
અપાર. મ. ૧૦

૧ દરિયો ૨ ધૂળ. ૩ જરાસ ૪ કપટ વિના. ૫ ઉત્તમ-સહુ
કરતા ચડિયાતો. ૬ સૌભાગ્ય. ૭ અગ્નિ.

લોક સહુ ગુણ વર્ણવેહો, જાણી તાસ સરૂપ;
ખીજો હરિભળ સારીખો, ઉપકારી હો નહીં કોઈ જગમે ભૂપ. મ. ૧૧
લોક આગળ રાજ કરે હો, સુખ ઉપરલી મિહાસ;
પણ આંચો ન ગરૂચો ઘરે, ઇચ્છુ પાપી હો કીધી સુજ આશ
નિરાશ. મ. ૧૨

હું મનમાંહિં જાણુંતો હો, એ મરશે તિણ કામ;
એ નારી માહરી હુશે, લોગવશું હો એહશું સુખ અભિરામ. મ. ૧૩
મનની મનમાહે રહી હો, આશ થઇ વિશરાણ;
પુન્ય વિના કિમ પામીએ, ગુણવંતી હો એહવી મનમાની
રખાળ. મ. ૧૪

હવે હરિભળ કહે એકદાહો, વનિતા આગળ વાત;
રાજ તેડી છમાડિયે, તો વાધે આપણી પુરમાંહિં ^૩જ્યાત. મ. ૧૫
નારી કહે સુણ નાહલા હો, એ શું આંચું મન !
રાય મિત્ર કહેના નહીં, સંભારો સ્વામી તુમે નીતિવચન. મ. ૧૬
રાજ ને જમ સારીખા હો, આંચા કરે વિણાસ;
દાળ થઇ ઝોગણીશમી, કાજ કીજે હો જિનહર્ષ પિયાલ
વિમાસિ. મ. ૧૭

(દુહા.)

રાજ ન હુવે આપણો, જમડો ન હુવે મિત્ર;
એ ઘરમાંહિં નાણિયે, ચતુર વિચારો ચિત્ત. ૧
તેડે કોઈ તાવને, દરિદ્ર છુલાવે ખાર ?
જમને કોઈ તુંહુતરે, શાવા હુખ અપાર ? ૨
રાયનજરમે વિષ વસે, એહનો સંગ નિવાર;
આસંગો કીજે નહીં, વાલમ હિયે વિચાર. ૩
હરિભળ નારીને કહે, હે સુકુલિની સુદ્ધિ;

(૪૧૨)

હરિબળમચ્છી રાસ.

અવસર ચેચ ન ઝોળજો, તુમમાંહિં નહીં બુદ્ધિ. ૪
દુર્જન જન પણ કોળિયો, દીધે સંતોષાય;
તે માટે છમાડવો, બળ અંચ ન કરો કાંચ. ૫

(હાળ ૨૦ મી—૨૨ી યત્નાની.)

બળઅંચ કરો મત કાંધ, ભોજનની કરો સબંધ;
બહિની પિયુને શું કહિયે, કહેતાં કાંધ ભલું ન લહિયે. ૧

(સોરઠી દુહો.)

લહિયે ભલું ન જાણુ, તૂટે અતિ તાણુ ઘણું,
પ્રીતમ વચન પ્રમાણુ, કીધો કુળવતી સીએ. ૨

(હાળ.)

ઘેઉ નારી કરે તૈયારી, પ્રીતમની પ્રીતિ વિચારી;
ખાનાં તાનાં ધી તળિયાં, ઝાઝી ખાંડ ગલેફાં ગળિયાં. ૩

(સોરઠી દુહો.)

ગળિયા ઘેખર કીધ, એક ન ખાએ એકલો;
મુંહડામાંહિં દીધ, સાકરના બાણે ^૧લવા. ૪

(હાળ.)

સાકરના શીરા ગળિયા, રલરલતા નિમ માલિયા;
કાંતાંને જોર ન આવે, ગરદા બૂદાને ભાવે. ૫

(સોરઠી દુહો.)

ભાવે પૂરી પ્રેમ, તાણ પરિણા ધી તળી;
મૂકી જાએ કેમ, ફરસી ને વળિ ^૨ફૂટરી. ૬

(હાળ.)

ફૂટરી કીધી વળિ ફીણી, ઘણી સેવ વણી અતિ ઝીણી;
લાખણસાઈ કીઆ લાડૂ, તેતો બાણે મોટા ગાડુ. ૭

(સોરઠી દુહો.)

ગાડૂ સરીખા કીધ, ભાત ભાતના લાડૂઆ;
ઘાંઘાં નીચે દીધ, ભલા ભલા સહુકો ભણે.

૮

(ઢાળ.)

સહુકો ભણેરે હસેળી, જીવતી ભલી કીધ જલેળી;
પકવાન કીધા હવે જેતા, તે નામ કહીજે કેતા !

૯

(સોરઠી દુહો.)

કેતા કહિયે નામ ? સુંદર કહિયે સૂખડી;
શિષુગાર્યા અભિરામ. રૂઠા મંદિર માળિયા.

૧૦

(ઢાળ.)

માળિયા આળિયા મનમોહે, સખરા તાંબૂ બિચ સોહે;
દેવતાનો જાણે વિમાન, ગળી જાએ સહુના માન.

૧૧

(સોરઠી દુહો.)

માન દેઈ મનરંગ, કંતભણી કામિની કહે;
અવનીપતિ ઉછરંગ, તેડીને આવો તુમે.

૧૨

(ઢાળ.)

તુમે જઈ નૃપ લાવો જીલાર્ધ, સઘળી હવે થઈ છે સભાઈ;
હરિભળ ચાલ્યો બોલાવા, પુરમે વડમાણસ થાવા.

૧૩

(સોરઠી દુહો.)

થાવા જસ (યશ) વિસ્તાર, રાજાને જાઈ કહે;
લેઈ સહુ પરિવાર, રાજ પધારો જીમવા.

૧૪

(ઢાળ.)

જિમવા મહારાજ પધારો, સેવકની લાજ વધારો;
ઉમરાવ પ્રધાન વડાલા, ચાલો ચડિયા ને પાળા.

૧૫

(સોરઠી દુહો.)

પાળા નર શિર હાર, મહોડા આગળ મલપતા;
લેયો જાજા અસવાર, ઘોડા કેરે ધૂમરે.

૧૬

(૪૧૪)

હરિભળમઝી રાસ.

(ઢાળ.)

ધૂમરે ઘોડારે ચાલો, હરખી મહારે ઘેર હાલો;
ધંહાં પાઠ જાણો મત કોઈ, ભડો પ્રભુ સુપ્રન્ન હોઈ. ૧૭

(સોરઠી દુહો.)

હોઈ સુપ્રસન્ન સ્વામ, પૂરો વાંછિત માહરા;
નરપતિ હરખ્યો તામ, મોં માંગ્યા પાશા ઢળ્યા. ૧૮

(ઢાળ.)

દળિયો ધી સુગાં માંહે, લાગો મિષ્ટ વચણ અમી પ્રાહે;
નવલી જે એહની નારી, પહેલી પણ મુજને ચ્યારી. ૧૯

(સોરઠી દુહો.)

ચ્યારી નારી મોય, જોઈજે તે જાઈને;
હિયડો હરખિત હોય, નયણે વાધે નેહલો. ૨૦

(ઢાળ.)

નેહલો રાજા 'જ'પે, હરિભળ જેહં 'પ'યપે;
તે વચન માન્યો જોઈજે, તુમને દેખી મન રીંઝે. ૨૧

(સોરઠી દુહો.)

રીંઝે મન તુજ દેખ, મિત્ર ખરો તું માહરો;
જહાલો વળી વિશેષ, કોઈ ન કરે તે તેં કિયો. ૨૨

(ઢાળ.)

કિયો કામ તે 'સ'ખજો ભાય, તુજને કિમ ના કહેવાય;
વીસમી ઢાળ પૂરાણી, જિનહર્ષ રાજા કહે વાણી. ૨૩

(દુહો.)

વાણી 'વ'સુધાધિપ કહે, સાંભળજો સહુ લોય;
માહરે હરિભળ મિત્રશું, અંતર નહીં છે કોય. ૧

'અ'સ ન ખાઓ માહરો, ન લિયે માહરા ગામ;
પર-ઉપકારી માહરા, કુણકુણ કીધા કામ. ૨

૧ જોલો. ૨ જોલો. ૩ મોલો. ૪ રાજા. ૫ ગિરાસ-શાસન.

ગામ પરગણાં લોગવો, ખાઓ માહરા આસ;
 કાંમ ન કેા માહરા સરે, એહને છે શાખાશ. ૩
 એહને મંદિર બાંધવો, ન કહેવો નાકાર;
 એહને લલો મનાધવો, એ સહુમે શિરદાર. ૪
 કપટે એમ વખાણિયો, હરિભળ થયો ઉછાહ;
 સુંહડે દીવાળી કરી, હોળી હિયડા માંહિ. ૫

(ઢાળ ૨૧ મી-દેશી છાહલાની.)

રાજા તતખિણુ ભટ્ટીઓ, હરિભળ મનમે હરખિયો,
 નિરખિયો સહુને સનસુખ તેડીઆ એ;
 આબ્યા સઘળા વાગિયા, હરિ ઘર જોવા રાગિયા,
 જાગિયા આગસ મૂકી ધાઈઆ એ. ૧
 કેઈ ચડયા કેઈ પાળાએ, કેઈ મોજી મતવાલાએ,
 હાળાએ છાકયા ચાલે ધૂમતા એ;
 હરિભળ મોહરે ચાલિયો, ઘેર આબ્યા ઉછરંગી થયો,
 માંહિયો સિંહાસન નૃપ યોગ્યતાએ. ૨
 પાટંબર બહુ પાથર્યા, મંદિર સુરમંદિર કર્યા,
 સંચર્યા રાજા હરિભળ ઘર-દિશાએ;
 મંદર માંહિ આવિયા, માણિક મોતિ વધાવિયા,
 ગાઈયા સુંદર હરિભળની વસાએ. ૩
 સુખમલના સમિયાણા એ, તિહાં બિરાજ્યા રાણા એ,
 ભાણા એ આણી આગળ મૂકિયાં એ;
 સોવન થાળં મંગાવે એ, રાજા આગળ ઠાવે એ,
 આવે એ રૂપળ આવનનો નિરખિયે એ. ૪
 માંહે આવન વાટકી, પાટણ કેરા ઘાટકી,
 કાટકી રૂચ માત્ર નહીં તે સહીએ;

પાણી ભર્યાં ઝારા દીઝા, સઘળે થાળ પખાળિયા,
 ટાળિયા મળ હાથે રાખ્યા નહીં એ. ૫
 હિવે સુંદર બેઠ નારી એ, અદ્ભુત તન શિશુગારિ એ,
 સારી એ રૂપે રંભા અપહરા એ;
 લલભાવતી લલભા કરી, વદનકમળ નિજ ^૧આવરી,
 કર ધરી લલ્લી મિકાઇ નાગરી એ. ૬
 ભાણું સહુકોનાં ભર્યાં, સર્થાસર્થો મુખ ઉચ્ચર્યા,
 મન ઠર્યો દેખી વારૂ સૂખડીએ;
 દાંત દાઢ દીકાં ગળે, તે તો પુન્યયોગે મિળે,
 ચળવળે ખાવાને એ જીભડી એ. ૭
 ચમકે જાણે વીજળી, તિમ આભરણ ઝળામળી,
 બે મિળી આવી ચમકો લાઇને એ;
 સહુ શિશુગાર ઉતારિયા, વળી જીભ નવલા ક્રિયા,
 કર લિયા શાક લલા પ્રીસે આઇને એ. ૮
 પ્રીસી શાક પાછી વળી, રાભા ભેવે વળી વળી,
 અટકળી એ કોની છે સુંદરી એ;
 માંહે ગઇ તે નારિ એ, મૂક્યા વેશ ઉતારી એ,
 સારી એ વળી શૃંગાર જીભ કરે એ. ૯
 ચોખા દાળ પરોસે એ, સહુકોનાં મન હીંસે એ,
 વીસે એ વિસવા ઘી પિરસે ઘણાએ;
 ચમક્યો ચિત્ત રાભાતણો, થાએ અચરિજ મન ઘણો,
 બહુબણો ભાળે નહીં નિરતિ વિણા એ. ૧૦
 વળિ મંદિરમે આવી એ, નવલા વેષ બણાવી એ,
 લ્યાવીએ દહીં કરંબા કૂરના એ;

- પીળા કેશવરણા એ, પ્રીસે તે મનહરણા એ,
તરૂણા એ જોઈને રહ્યા એકમનાએ, ૧૧
તે શિશુગાર સહુ લાણું, બીજા વેષ લલા સણ.
નહીં કણ ચણ કરાવે સહુ લાણીએ;
લાવિંગ સોપારી બીડા એ, આપે કરીને વીડા એ,
બીડા એ નૃપને ઉપજાવી ઘણી એ. ૧૨
હરિભળ કરી પહિરામણી, આલરણાદિક સહુ લાણી,
આપણી શોભા કીધી નગરમેં એ;
એકવીશમી ઇણુ ઢાળે એ, કહે જિનહર્ષ નિહાળે એ,
આળે એ મન કેરે કામિની રમેએ. ૧૩

(દુહા.)

- રાજા મનમેં ચિંતવે, હરિભળની સા નારી;
સૂધી નિરતિ ન કો પડી, રહ્યો [મનમે] વિચારી. ૧
નારી હીસે નવ નવી, સુંદરરૂપ સુભણ;
એક એકથી આગળી, વશ કીધા સુજ પ્રાણ. ૨
કિહાંથી પામી એહવી, કંચનવરણી નાર;
એહવી નહીં મારે ઘરે, કીજે કિસો વિચાર. ૩
રાજા આમણદૂમણો, મનમે થયો ઉદાસ;
મંદિર આવ્યો આપણે, નાખતો નિશ્વાસ. ૪
એકાંતે રાજા કહે, સુણ મંત્રી બુદ્ધિવંત;
હરિભળને સ્ત્રી કેતલી, તું જાણે ગુણવંત. ૫
(ઢાળ ૨૨ મી—વિમળ જિન માહરે તુમથું પ્રેમ-એ દેશી.)
દુષ્ટ મંત્રિસર રાયનોણ, જાણી મનનો લાવ;
કર જોડી એહવું કહેણ, દેખી આવ્યો દાવ.

૧ ધરેણાં. ૨ એક એકથી ઘણી સારી. ૩ ચિત્તવિનાનો, દુઃખી મનવાળો.

- નરેશ્વર ! સાંભળ મુજ અરદાસ,
ભરમ નિવારૂં તાહરોલ, તો હું ખાસો દાસ. નરે. ૧
- એ નારી હરિભજતણીલ, લોજનને અવસાણ;
કીધા વેષ નવા નવાલ, ચતુર સમયની જાણ. નરે. ૨
- રાગ ઉપાયો તુમતણોલ, ભક્તિ તુમારી કીધ;
એહ તુમારી રાગિણીલ, તુમ મન હેરી લીધ. નરે. ૩
- વયણુ મુણી તેહના ઈસાલ, રાગાઉગ થયો રાય;
નીર વિના જિમ માછલીલ, દુખ પામે અકુલાય. નરે. ૪
- નયણે નાવે નિદ્રીલ, ભૂખ તુષા ગઈ લાજ;
રાજકાજ સહુ મૂકીઆંલ, ગયાં લક્ષણ ગઈ લાજ. નરે. ૫
- મંત્રીને તેડી કહેલ, કામે પીડયો રાય;
હરિભજને મારણુ તણોલ, કરિવો કોઈ ઉપાય. નરે. ૬
- મંત્રિ કહે દુરાતમાલ, સાંભળ શ્રી મહારાય;
અગ્નિપ્રવેશે લવતોલ, કહો કિણપરે રહેવાય. નરે. ૭
- અગ્નિપ્રવેશ કરી કહેલ, ભેટયો લંકભૂપાળ;
તુમે પિણુ સાચો માનિયોલ, કુણુ કહે યોદ્ધો આળ. નરે. ૮
- એ એ રહિયો લવતોલ, પેસી ^૧પાવકઆળ;
તો વળી જમને તેહવાલ, મૂકો ^૨અગ્નિપ્રભળ. ન. ૯
- રાય કહે રૂડું કહુંલ, બુદ્ધિતણા ભંડાર;
એહ વયણુ મુજને રૂચ્યોલ, તું મહેતા શિરદાર. ન. ૧૦
- એક દિવસ હરિભજ લાણીલ, રાય કહે મુણુ મિત્ર;
તું મુપુરૂષ તેં માહરાલ, કીધા કામ વિચિત્ર. ન. ૧૧
- ન સરે કામ બીજા થકીલ, તેહને શું કહેવાય;
પાવકમાં પેસી કરીલ, ^૩જમ તુહુંતરવો લાય. ન. ૧૨
- બીજાને એ દોહિલુંલ, પડવું અગ્નિમઝાર;

- તુજને નહીં કંઈ દોહિલુંલ, શક્તિતણે ભંડાર. ન. ૧૩
- તાહરા ગુણ કેતા કહુંલ, એકે લહે મિત્ર;
તાહરા ગુણ કેહેતાં થકાંલ, રસના હોય પવિત્ર. ન. ૧૪
- “ સિંહસ્ય સાહસભુષઃ સુજનસ્ય ઘનસ્ય (પૂર્ણ) શશિનશ્ચ
ભાનોશ્ચ વૃહદ્ભાનોરનન્યસાધારણા શક્તિઃ ” ૧
- એ કારિજ છે દોહિલોલ, પણ એ તુજથી થાય;
તે માટે એ વીનતીલ, કરું તુજ લાગી પાય, ન. ૧૫
- એહ કુમંત્રી મંત્રણોલ, હરિ જાણ્યું તેણીવાર;
કીધો દોષ ભણી થયોલ, ખળ માણસ ઉપકાર. ન. ૧૬
- “ ઉપકૃતિરેવ ખલાનાં, દોષસ્ય મહીયસો ભવતિ હેતુઃ
અનુકૂલાચરણેનહિ, કુખ્યંતિ વ્યાધયોડત્યર્થમ્ ” ૧
- નીચ ભણી ઉપકારડોલ, કીધાં અવગુણ હોય;
અમૃત પાયો સાપનેલ, હાલાહલ સં(તે)જોય. ન. ૧૭
- તો પણ મેં કરવું સહીલ, નૃપતું વચન પ્રમાણ;
હાળ થઈ ખાવીશમીલ, કહે જિનહર્ષ સુખણ. ન. ૧૮

(દુહા.)

- રાયવચણ હરિખળ હસી, કીધું અંગીકાર;
રાજા રેળિયાયત હુવો, મનમાંહે તિણવાર. ૧
- હરિખળ આયો નિજઘરે, વનિતાને કહી વાત;
નારી કહે રે નાહલા, એશી તાહરી ધાત ! ૨
- એ રાજા કેહે પડ્યો, દેખી ન શકે સુખખ;
આખર તમને મારશે, અમને દેશે દુઃખ. ૩
- પિયુ ભલા ભદ્રક તુમે, એ છે ધૂરતરાય;
માંડ્યો છે ઇણ પાપિયે, મારણતણો ઉપાય. ૪
- તમને અંજિન પ્રજાળશે, અહશે અમારા જ્ઞાન;
ચિંતા મ કરો કામિની, થાશે હર્ષનિહાન. ૫

(ઢાળ ૨૩ મી-દેશી ઇડર આંખા આંખલીની.)

- નગર બાહિર હવે રાજવીરે, આણવી બહુ ^૧કાઠં;
ચિતા કરાવી ચુપશુરે, લાંબી પહોળી ^૨કર આઠં.
- રાજેસર, અગ્નિ કરાવ્યો કુંડ, એ તો દીસે અતિ પરચંડ,
મીળી ઝાલો ઝાળ અખંડ, રાજેસર, અગ્નિ ૧
- ^૩પ્રલયાગ્નિ પેઢા થઈરે, અથવા ચમની ^૪જીહ્વ;
સહુકોનાં કંપે ^૫હિયાંજી, સહુને લાગે ^૬બીહ્વ. રા. ૨
- રાભ મંત્રી આવિયારે, આંખા લોક અનંત;
હરિખળ પણ આંખો તિહારે, બુદ્ધિ ધીરજવંત. રા. ૩
- બળવાનો ભય ^૭અવગણીરે, પાવક કરે પ્રવેશ;
નરનારી દેખે સહુરે, દેખે મંત્રી નરેશ. રા. ૪
- પ્રકટ પેસતાં દેખીઓરે, ભસ્મ થયો તતકાળ;
હાહારવ પુરજન કરેરે, ^૮પ્રમુદિત મંત્રી ભૂપાળ. રા. ૫
- લલનાં લખમી કારણેરે, રાયે બાળ્યો એહ;
મંત્રી કુમંત્રી મંત્રવેરે, કીધ અન્યાય અછેહ. રા. ૬
- ધિગ ધિગ પડો પરધાનનેરે, નૃપને પડો ધિક્કાર;
પુરૂષરતન ^૯પરભાળિયોરે, કીધા જેણે ઉપકાર. રા. ૭
- નૃપતિની નિંદા થઈરે, ^{૧૦}સારા શહર મઝાર;
સુખ અદીઠ હુઓ એહનોરે, ઇંમ કહે સહુ નરનાર. રા. ૮
- ^{૧૧}જલનિધિસુર સુપસાઉલેરે, હરિખળ ન બાળ્યો ધીર;
^{૧૨}તાંબ્યા કંચન સારિઓરે, નિર્મળ થયો શરીર. રા. ૯
- દેવપ્રભાવે દીઠો નહીંરે, રહિયો ^{૧૩}ચિતા મઝાર;

૧ લાકડાં. ૨ હાથ. ૩ પ્રલય સમયની અગ્નિ જેવો. ૪ જીભ.
૫ હૃદય. ૬ બીક. ૭ દરકાર્યાવિના. ૮ રાજ. ૯ બાળી નાંખ્યો.
૧૦ આખા-બધા. ૧૧ દરિયાના અધિષ્ઠાયક દેવની કૃપાથી. ૧૨ તપાવેલા
સોના જેવી. ૧૩ ચૂકેની અંદર.

સાંજ સમય આંચો ઘરેરે, હંપિત હુધ બે નાર. રા. ૧૦
 પામી અચરિજ પદમણીરે, અંગે થયો ઉછાહ;
 અહો અહો ! પુન્ય અમતણેજી, નયણે દીઠો ^૧નાહ. રા. ૧૧
^૨પ્રેમઆલાપ કરે જિસેરે, હરિભળ નારી સાથ;
^૩તમ થયો મયણાનજેરે, આંચો દીઠો નરનાથ. રા. ૧૨
 નારી કહે સ્વામી સુણોરે, આંચો રાજ સોય;
 તુમે ^૪પ્રછન્ન બેસી રહીરે, કળા અમારી જોય. રા. ૧૩
 છાનો રહી હરિભળ જીવેરે, માંહે આંચો ભૂપ;
^૫હરિણાંખી આહર દિયોરે, ^૬પ્રણિપતિ કીધ અનૂપ. રા. ૧૪
 કર જોડી આગળ રહીરે, જોડે વયણ રસાળ;
 કહે જિનહર્ષ પૂરી થઈરે, ત્રેવીશમી એ ઢાળ. રા. ૧૫

(હાહા.)

પૂછે ઇણીપરે પદમણી, રાજ પધાર્યા કેમ ?
 ગહેલાની પરે હસી કરી, રાય વચન કહે એમ. ૧
 નથી તુમે કિશું જાણતાં ? બે છે આપણી પ્રીતિ;
 તુમને મિળવા આવિયો, લાગો તુમશું ચિત્ત. ૨
 તુમ પાખે બે દિન ગયા, તે સંઘળા અક્યત્થ^૭;
 તેહિજ દિન સુકૃત ગિણું, મિજે તુમારો સત્થ. ૩
 નિશિ દિન મનમાહે રહે, મિળવા તણી રૂઢાડ ?
 આશા પૂરો પદમણી, માનિશ તાહરો પાડ. ૪
 મન માહરૂ તુજ વશ થયું, ચિત્ત લીધો તે ચોર;
 મેળો દે હિવે મુજ લણી, તુજને કહું નિહોર. ૫
 વયણ માહરો ચિત્ત ધરો, આવો મુજ આવાસ;

૧ નાથ-ધણી. ૨ પ્રેમની મીઠી ગોઠડીઓ. ૩ કામદેવની અગ્નિથી તપ્યો.
 ૪ છાનામાના. ૫ હરિણ જેવા નેત્રવાળી. ૬ નમસ્કાર. ૭ અકૃતાર્થ, નિષ્ફળ.

ભદ્રે ! અહનિશિ લોગવો, વાડુ લોગ-વિલાસ, ૬
તન ધન યૌવન પામીને, સફળાં કીજે જોડ;
વળી વળી લહેવો કિહાં, એ યૌવન એ દેહ. ૭

(હાજ ૨૪ મી-દેશી પરદેશી ચાર મોરી અંખિયાં લગી.)

વસંતસિરિ કહે પ્રભુ અવધાર, સુખથી બોલો બોલ વિચાર;
મહારાજાજી મોરી અરજ સુણો, તમે મહિપતિ મોટા શિરદાર,
સહુ પૃથ્વીના તુમે આધાર, મહારાજા. ૧

તુમને ભુગતી નહીં એ વાત, સકળ પ્રજના છે તુમે તાત; મ.
તુમ સરિખા બોલો ઇમ બોલ, તો બીજાનો કેહો મોલ. મ. ૨
પરનારીની મકરો આશ, જેથી થાએ કુળનો નાશ; મ.

પરનારીનો મોટો પાપ, લહિયે ભવભવનો સંતાપ. મ. ૩

પરનારી છે વિષની વેલી, દુર્ગતિના કુળની છે રેલી; મ.

જેહ કરે પરનારી સંગ, તેહનું સુખ હીસે બહરંગ. મ. ૪

પરનારી છે અનરથ મૂળ, વૈર વિરોધ વધે પ્રતિકૂળ, મ.

પરનારીથી હુવે ઉદવેગ, લાગુ થાએ લોક અનેક. મ. ૫

શવણ સરિખા નૃપ મનમોટ, લંકા સરિખો જેહનો કોટ; મ.

નવગ્રહ કીધા જિજ્ઞે કાસ, પરનારીથી લહો વિનાસ. મ. ૬

કરતા સખળી મોહા મોહ, સો ભાઈની સરિખી જોહ; મ.

કીચક આંખો કુંભી સીમ, અવર નવાણુ બાળ્યા લીમ. મ. ૭

પરનારીશું જે અનુકૂળ, તેહને શિર સહુ નાંખે ધૂળ; મ;

પગપગ માથાઠાંકણ હોય, પરનારીના અવગુણુ જોય. મ. ૮

ચોતાની પ્રમદા સ્વાધીન, તે મૂકી પરનારિમાં લીન; મ.

કાગતણી તે આવે જોહ, કુંભ વિટાળે સરવર છોહ. મ. ૯

પરનારીશું રાતા જેહ, ધાપી ધાન ન ખાએ તેહ; મ.

જૂરી જૂરી પિંજર હોય, સૂકે કહણતણીપરે સોય. મ. ૧૦

પરનારીશું કરે સનેહ, લખમી ન રહે તેહને ગેહ; મ.
તેહને શીશ ચકાવે દોષ, રાજા લે સઘળો ધન ^૧જોસ. મ. ૧૧
પરનારીશું કીધો નેહ, યોગતિમાંહે ભમિયા તેહ; મ.
વળી ભમશે સંસાર ^૨અછિહ, પરનારીના અવગુણુ એહ. મ. ૧૨
પરનારીના અવગુણુ કોહ, ઉત્તમ નરને લાગે જોહ; મ.
પરનારીનો કીજે ત્યાગ, તો જગમે વાધે શોભાગ. મ. ૧૩
પોતાની જો ભોગવે નારી, તો પણ કહિયે તે બ્રહ્મચારી; મ.
નીચ એક વાંછે પરનારી, તેહને પટે કપ્પજ ભારી. મ. ૧૪
રાજા પરનારીશું નેહ, તુમને ન ઘટે કરવું એહ; મ.
જો રાજો પોતાની લાજ, તો આબ્યા તિમ બાઓ રાજ. મ. ૧૫
મોટાને ^૩રેકારે લાજ, લોક હસે વિણસે નિજકાજ; મ.
ચોવીશમી જિનહર્ષ એ દાળ, પણ મન વાળ્યો ન ભૂપાળ મ. ૧૬

(૬૬૫)

વળી કહે ^૪વનિતા ઇશું, અમ પિઉ સેવક તુજજ;
સેવક ^૫છોડૂ સારિખા, તિણે ^૬જામી તું મુજજ. ૧
એહ કદાચહ મન થકી, મૂકો હિવે મહારાય;
શીળ ન ખંડું માહરો, પ્રાણ હાણુ જો થાય. ૨
શિખરે પડી મરવો ભલો, ભલો સર્પમુખ હાથ;
^૭વન્હિયાન કરવો ભલો, શીળ ન તજિયે કાથ. ૩
શીળ ચિંતામણિ સારિખો, સુરતડૂ સરિખો શીળ;
શીળ થકી સહુ પામિયે, ઇહ ભવ પરભવ ^૮લીલ. ૪
રાય અન્યાય ન કીજિયે, ચલિયે મારગ ન્યાય;
ન્યાય મૂળ સંપતિતણો, ન્યાયે શોભા થાય. ૫

૧ લંટી લે. ૨ અશેષ. ૩ તુંકારો કરવાથી. ૪ સ્ત્રી. ૫ પુત્ર.
૬ પિતા-પ્રભુ. ૭ અગ્નિમાં બળી મરવું. ૮ કલ્પવૃક્ષ. ૯ લીલા દેહેર.

વૃક્ષ ^૧સલિલ ઘૂત નર મહે, મન વિદ્યા અભ્યાસ;
 તિમ ન્યાયે લખમી વધે, રાજન ચિત્ત વિમાસ. ૬
 (ઢાળ ૨૫ મી-દેશી ધારણી મનાવેરે એધકુમારનેરે.)
 રાય સમન્તયો તોહી સમળે નહીંરે, કામ ગ્રહો થયો અધ;
 વળી વળી કરે ઇમહીજ ^૨પ્રાર્થનારે, એક પખો સંબધ. રાય. ૧
^૩વિકળ કહે તુમે વિનતા સાલજોરે, હજીય ન મૂકો રૂઠ;
 તુમ પતિતો ^૪પાવક માહે બળ્યોરે, ભેર કિશો કરો મૂઠ. રા. ૨
 નો મારો કહિયો કરશો નહીંરે, ^૫ભેરાવરિયે આલિ;
 મુજ ઘર લઈ બાંધશ તુમ ભણીરે, માટે ઉઠી આલ. રા. ૩
 શીળ તુમારો રે ભેરે ખડશું રે, કિશો તુમારો ભેર;
^૬નાહર આલી છાજિની પરે રે, ઉગરશો કિયાં સોર ? રા. ૪
 બળ કરતો રાજા દેખી કરી રે, કુમુમસિરિયે તિણુ વાર;
 વિદ્યાએ કરી કાઠો બાંધિયોરે, ઉપરે લકુટપ્રહાર. રા. ૫
 પાપઠપીઠાની પરે કુટિયોરે, પોખ્યા હતા ચિરકાળ;
 ચોકાના ચારેહી જે મુખ દીપતારે, કાંત પડયા તતકાળ. રા. ૬
 અધણુ કાત પાડયાની વેદનારે, પીઠાણુ રાજન;
 કરૂણા સ્વરે આકંઠ કરે ઘણુરે, દુખ પામ્યો અસમાન. રા. ૭
 પાપતણુ તેં ફળ દીઠા રાયજીરે, વળી મ કરશો એમ;
 એમ કહીને છોડયો બધન થકીરે, આણી કરૂણા પ્રેમ. રા. ૮
 મનમાહે રાજા અતિ શોચતોરે, અતિ લાભયો મનમાંહે;
 નીચો મુખ નરપતિ ઘાલી રહ્યોરે, ભાગો મુખ ઉછાહ. રા. ૯
 ઘણું ^૧વિગૂતો ઇંહા આવી કરીરે, ઇમ કરે પશ્ચાતાપ;
 કુમતિ કિશી મુજને એ ઉપની રે, હું આબ્યો ઇંહા આપ. રા. ૧૦
 મુખ કાળો કરી તિહાથી નિસર્યો રે, રાત ગમી કિહાં શેષ;
 વહાણુ વાયે મુખ ઢાંકી કરી રે, આબ્યો ઘેરે નરેશ. રા. ૧૧

૧ પાણી ૨ આજીજી. ૩ ઘેલો. ૪ અગ્નિ. ૫ પરાણે. ૬ વાધે
 પકડેલી બકરીની માફક. ૭ હલકો પડ્યા.

હરિભળ સયળ ચરિત્ર નારીતણા રે, દેખી અચરિત્ર હોય;
 આવી કહે નારી તુમ સારિખો રે, બળ બુધિવંત ન કોય. રા. ૧૨
 રાયભણી અનુચિત કરિવું કર્યુરે, ઉચિત તુમે એ કાજ;
 મૂરખ ગર્દભને થાએ નહીંરે, મુખ ભાંજ્યા વિણ લાજ. રા. ૧૩
 એહ કુમારગ પડિયો રાજવીરે, એહ કુમંત્રી શીખ;
 ધૂરત વાળે તિમ રાજ વળેરે, પાંચ એહ સારીખ. રા. ૧૪
 “ વલ્લી નરિંદ ચિત્તં, વક્ષાણું પાણિયં ચ મહિતાઓ;
 તત્થ ચ વચ્ચંતિ સયા, જત્થ ચ ધુત્તેહિ નિજજંતિ. ” ૧
 જીવંતો પાપી મૂકે નહીંરે, દુષ્ટ અમારો કેડ;
 મૂળ થકી એહને ઉન્મૂળવોરે, નાણું દુષ્ટ ઉખેડ. રા. ૧૫
 વૈરી બ્યાધિ ભિગતાં છેદિયેરે, પછે ન આવે પાર;
 કહે જિનહર્ષ ઢાળ પચીથમીરે, ઇશી પરે ક્રિયા વિચાર. રા. ૧૬

(દુહા.)

હરિભળ નારીશું ક્રિયો, બેસી કરી વિચાર;
 શીખામણુ ઘું દુષ્ટને, તો એ જાણે સાર. ૧
 સમયો તતખિણુ દેવતા, કહે હરિભળ તિણુવાર;
 દિવ્ય સ્વરૂપ કરી માહરો, દિવ્ય વસ્ત્ર શિણુગાર. ૨
 રૂપ ક્રિયો સુર તેહવો, વળી એક નર વિકરાળ;
 કુદ્ર (કૂટ)રૂપ ચમ સારિખો, સાથે લેઈ તતકાળ. ૩
 પ્રાતસમય હરિભળ ગયો, રાયતણે હરખાર;
 રાયચરણુ પ્રણમી કરી, સહુને ક્રિયો ^૧જીહાર. ૪
 હરિભળ દેખી હરખિયા, સહુ લોક તિણુવાર;
 રાજ વિસ્મય પામિયો, દેખી ^૨સુરઆકાર. ૫

(હાળ ૨૭ મી—દેશી સાધુજી ભલે પધાર્યા આજ.)

રાજા નગરલોક સંગાથે, પેસે અગ્નિમંજાર;

મતિવંત હરિભળ એમ વિમાસે, તિણુ અવસર સુખકાર.

મુધા મેં એ શું કીધો કામ, અનરથનો એ કામ,

લોક બળે બેકામ, મુધા મેં એ શું કીધો કામ. ૧

એક પંચેદ્રી જીવ હણતાં, પ્રાણી નરગે પહંત;

પંચેદ્રિ એતલા હણતાં, કિમ થાશે હુખ અંત. સુ. ૨

હણિયો પિણુ છે. ઉચિત શ્રાવકને, જે જીવ હુવે સાવરાહ;

નિરવરાહ પ્રાણી મારંતાં, લહિયે ભવદુખદાહ. સુ. ૩

થાએ છે એ અભુગતું, મેં આરણ્યો પાપ;

ધરમી અપરાધી પિણુ પાળે, ઉપજાવે નહી તાપ. સુ. ૪

હરિભળ મનમાં ઇમ ચિંતવી, રાય ભણી કહે વાત;

અતિ ઉત્સુક ઉતાવળા થઈને, ન કરો પાવકપાત. સુ. ૫

રાજ્ય પામ્યાનાં એ ફળ લોગવો, કાં મૂકો મહારાય;

જો સુખ ફળની છે તુમ વાછા, તો તુમ કહું ઉપાય. સુ. ૬

વિષમ કારિજ ઇમ કરતાં, તુમને ભુગતું ન એહ;

માન્યપુરૂષ જે હોય તુમારો, પહેલા મૂકો તેહ. સુ. ૭

તુમે પછે પરજા લેઈને, જમપુર જાલો નાહ;

એહ વચન સુણી થયો મંત્રીને, પહેલી ગમન ઉછાહ સુ. ૮

પહિલાં જો હું જાઉં તિહાકિણુ, જો લેદું જમરાય;

તો વાંછિત ફળ પ્રાપ્તિ થાએ, આપે અધિક પસાય. સુ. ૯

પહેલાં સંપદ પામિયેજી, કેડે આપદ હોય;

હાહો તે જે આપણો, કારજ સાધે હોય. સુ. ૧૦

“ હાને પાને શયને, વ્યાખ્યાને લોજને સભાસ્થાને,

ક્યવિક્યેડતિથિત્વે, રાજ્યકુલે પૂર્ણફલ આઘઃ ૧

શૂન્યેડરડયે ભુવને, આમે તોયે ભયે ચ સંગ્રામે;

આરોહેડખવરોહે, પુરસ્સરેજ પથિ રાત્રો ચ. ” ૨

- ધમ જાણી મંત્રી જાણેલ, જો પ્રભુ દો ^૧આદેશ;
 જોહ પુરૂષ સાથે જઈલ, લેહું ધર્મનરેશ. સુ. ૧૧
- રાયે દીધી આગનાલ, કરીને જમને ^૨બુહાર;
 કાજ કરી વહેવો ^૩વળે લ, મ કરે દીલ લગાર. સુ. ૧૨
- નૃપના વચન સુણી કરીલ, હરખ્યો ચિત મંત્રીશ;
 મુંહ માંગ્યા પાશા ઢળ્યાલ, પૂળી આથ જગીશ. સુ. ૧૩
- ^૪જમવેત્રી સહુ દેખતાંલ, પેઠો અગ્નિ મંઝાર;
 કેડે મંત્રી પિણુ પેસિયોલ, ન કિયો કાંઈ વિચાર. સુ. ૧૪
- ^૫જલણુ માંહે પડતાં સમોલ, ભસ્મ થયો તતકાળ;
 પડે પતંગતણી પરેલ, તે કેડે ભૂપાળ. સુ. ૧૫
- કરૂણા આણી તેતલેલ, રાજા રાખ્યો સાહિ;
 મુખ કાંજે દુખ કાં સહોલ, કાં પડો પાવકમાંહિ. સુ. ૧૬
- હરિખળ કહે વસુદેશનેલ, હિયે વિચારી જોય;
 અવિમાસ્યું કારિજ કરીલ, મુખી થયો નહિ કોય. સુ. ૧૭
- કીજે કામ વિમાસિનેલ, લહિયે સૌખ્ય વિશાળ;
 હરિ' જિનંદર્ષ કહ્યું ઇશુંલ, સત્તાવિશમી ઢાળ. સુ. ૧૮

(હુહા.)

- મત જાણે પાવક પડ્યો, ગ્રાણી લવે કોય;
 જમપુર જઈ આવે વળી, જો તો કદી ન હોય. ૧
- જોહ કપટ નાટકકળા, મેં દેખાડી તુજજ;
 જમ પિણુ મુજને નવિ મિલ્યો, અગનિ ન આજ્યો મુજજ. ૨
- હુદ્દ કુમંત્રી તાહરો, કૂંકપટભંડાર;
 ગ્રાણુ તાહરા સાંકડે, ઘાત્યા તિણે બેકાર. ૩

૧ રાજા. ૨ નમસ્કાર. ૩ પાછો આવજો. ૪ યમનો નોકર.
 ૫ અગ્નિ.

ઢાંત પડાબ્યા તાહરા, ખમી નારીની માર;	
પામી ઘણી કદર્યના, સહુ તેહનો ઉપકાર.	૪
વિધાસીને કુમતિ છે, પરને વચે જેહ;	
પરમહિલાશું રતિ ધરે, કાં નર જીવે તેહ.	૫
ઉત્તમ નરપતિ શું કરે, આગે હોય કુપ્રધાન;	
સુપ્રધાન હોય તો કિશું, કરે દુષ્ટ રાજન.	૬
તે માટે તે દુષ્ટને, હોયો અગ્નિ વિચાળ;	
^૧ બ્યાધિ ^૨ વિષદ્રુમ ^૩ દુષ્ટને, ^૪ છેદીજે તતકાળ.	૭
તુમને કિમ કરવા દેઉં, પાવકમાંહે પ્રવેશ;	
સ્વામિદ્રોહી થાઉં નહીં, તું મુજ સ્વામિ નરેશ.	૮

(ઢાળ ૨૮ મી—દેશી ધણુરા ઢાલાની.)

એમ સુણી ચિત્ત ચમકિયોરે, સંકણો જૂપાળ; સુણુને વાણી.	
ચરિત્ર ^૧ લખ્યા સહુ માહરાંરે, એ તો થયો જનનળ. સુણ.	
ફૂડી ફૂડીરે સુભણ વાણી ફૂડી, સાચી સાચીરે સુભણ નહીં છે ફૂડી;	
એ તો કાને પડી રસાળ. સુણુને. ૧	
મુજ કરણી જાણી સહુરે લાજ્યો ઘણું મનમાંહે;	સુ.
ગાત્ર સંકેત્યાઈ રહ્યોરે, વદન ગયો કુમલાય.	સુ. ૨
નીચો મુખ ઘાલી રહ્યોરે, મૂછાં વિણ મૂછાંય;	સુ.
હરિ સનમુખ જોવે નહીંરે, મનમેં રહ્યો મુંઝાય.	સુ. ૩
નૃપ લાજ્યો જાણી કરીરે, હરિખળ કહે તિણુવાર;	સુ.
મીઠે વચણે રાયનેરે, ઉપજાવે મનુહાર.	સુ. ૪
વાંક ન કોઈ તુમતણોરે, હું જાણું નિરધાર;	સુ.
રાજન! અંદ્રથકી કદીરે, વરશે નહીં અગાર.	સુ. ૫

૧ રોગ. ૨ ઝેરી ઝાડ. ૨ નહારો—પાપી માણસ ૪ નાશ કરી દેવો ૫ જોયા—જાણ્યા.

મળ્યો કુમંત્રી તુમલણીરે, તેહની શીખ પ્રસંગ;	સુ.
એ મતિ તુમને ઉપનીરે, તમે નિર્મેળ જળગંગ.	સુ. ૬
ઉત્તમ અવગુણ નવિ કિયેરે; બાણે કામ વિલાસ;	સુ.
કામે કુણુ કુણુ નવિ નડયારે, કુણુ કુણુ ન પડયા પાસ.	સુ. ૭
કામ ધકાયો ઇંદ્રનેરે, આયો અહિંયા પાસ;	સુ.
દીધ શાપ ઋષિશ્વરેરે, દેવશક્તિ ગઈ નાસ.	સુ. ૮
પામર નારી અહિરણીરે, તેહની પિણુ સહી ગાળ;	સુ.
તે આગળ વળિ નાચિયોરે, કામવશે ગોપાળ.	સુ. ૯
પારવાત થઈ બીલડીરે, હરને લીધો મોહ;	સુ.
નગન થઈ નાટક કિયોરે, કામે વિતંડયો સોહ.	સુ. ૧૦
અદ્વા જેહ કહીણ્યેરે, સૃષ્ટિ ઉપાવણુહાર;	સુ.
કામવશે તે પિણુ થયોરે, નિજ પુત્રી-ભરતાર.	સુ. ૧૧
પરભપતિ રાભ થયોરે, વીર પૂર્વભવ બાપ;	સુ.
તે પિણુ પુત્રીપતિ થયોરે, પીડયો કામ-સંતાપ.	સુ. ૧૨
કામેં ભંત્યા દેવતારે, તો માણસ કુણુ માન;	સુ.
તેણે ત્રિભુવનવશ કિયારે, તે આગળ થયા છાત્ર.	સુ. ૧૩
કામી શું શું નવિ કરેરે, સર્વે કરે અકાળ;	સુ.
આઠ પહોર તે આંધળોરે, ન કરે કેહની લાજ.	સુ. ૧૪
નર નારી જે જે કરેરે, 'માઠાં કામ નિઃશંક;	સુ.
વાંક નહીં તે તેહનોરે, કરમતણેા સહુ વંક.	સુ. ૧૫
કરમે કામ એ રાયનોરે, ઉદય થયો બળવંત;	સુ.
તોડયો ૨આરો એહનોરે, ઇમ ચિત્તે ચિંતવંત.	સુ. ૧૬
વચને નૃપને ૩હારીઓરે, ખુશી થયો તતકાળ;	સુ.
કહે જિનહર્ષ સુણેા સહુરે, અદ્વાવિશમી હાળ.	સુ. ૧૭

(દુહા.)

- કસી કરી રાબ કહે, હરિભજન નિમુણ વચન;
 ૧ મહાશક્તિ એ કિમ થઈ, કિમ ૨ મુર થયો પ્રસન્ન. ૧
- શત કહી સહુ રાયને, વિસ્મય પામ્યો તામ;
 હવે ભરિયો હિયડલો, કરે રાય ગુણગામ. ૨
- ધન ધન તુજ માતાપિતા, ધન ધન તુજ અવતાર;
 ધન ધન કરણી તાહરી, પુન્યતણે ભંડાર. ૩
- તું હરિભજ ભારીખમો, સાચર જિમ ગંભીર;
 તું ગિરવો ગુણવંત છે, સાહસવંત સધીર. ૪
- મુજ અવગુણ દેખી કરી, લેખે ન ગણ્યા તેહ;
 મુજ બળતો ઊગારિયો, તાહરો ખરો સનેહ. ૫
- અવગુણ ઊપર ગુણ કરે, તુજ સરિખા ગુણવંત;
 રાબ ગુણ હરિભજતણા, વારંવાર ભણંત. ૬

(લાળ ૨૯ મી—દેશી વિંછીઆની.)

- હરિભજ તુજ નારી સુલક્ષણી, શીળવતી મુગુણ સધીરરે;
 એહને હરિથણે ૧ પાતિક ઝડે, નામે નિર્મળ થાય શરીરરે. હરિ. ૧
- મેં પાપી એહને ૨ પ્રારથી, થયો અશુભ કરમનો બ્યાપરે;
 પિણુ એહ અળી નહીં સત્યથી, ન કિયો આલાપ સંલાપરે. હ. ૨
- દેવ દાનવ એહને શીળથી, કોઈ ન અળાવી શકંતરે;
 તો માણસનો રથો ૩ માજનો, જે આગળ એહ અળંતરે. હ. ૩
- હું પાપી લપટ લાલચી, મુજ લાજ નહીં લવલેશરે;
 મેં કાજ અકાજ વિચારણા, ન કરી તો પામ્યો કળેશરે. હ. ૪
- ધન ધન તેં ધર્મપસાઉલે, લહી શીળવંતી નારીરે;
 સરિખી બેડી આવી મિળી, એહધી નહીં ભૂમિ મઝારરે. હ. ૫

૧ અપૂર્વ દૈવીબળ. ૨ દેવતા. ૩ પાપ નાશ પામે. ૪ ઇચ્છાપૂર્વક માઠી માંગણી કરી. ૫ ગળું—તાકત.

ઇમ કીધી ^૧સ્તવના તેહની, નિજ નિંદા કીધી અપારદે;
 નૃપ મહનવેગલવથી હવે, ઉદવિગ્ન થયો તિણુવારદે. હ. ૬
 આબ્યો મંદિર હવે આપણે, હરિખળ પણ કરી ઉપગારદે;
 ઉપદ્રવ સહુના ટાળીને, જસ લેઈ નગર મગારદે. હ. ૭
 આબ્યો મંદિર આપણે, તેહ દિવસથી રાયદે;
 વૈરાગ્યદશામાંહે રહ્યો, રાજકેરાં સુખ ન સોહાયદે. હ. ૮
 એહ વિષય વિષમવિષ સારિયા, દુર્ગતિના એહ દાતારદે;
 એ રાજ્યરમણી સહુ કારિમા, કારિમા માલ મુલક ભંડારદે. હ. ૯
 કુણુ માતપિતા કુણુ દીકરા, કુણુ કેહનો એ પરિવારદે;
 નરકાદિક ગતિ પડતાં ભણી, કોઈ ન રાખણહારદે. હ. ૧૦
 ઇણમાંહે રહેતાં થકાં, મેં કીધાં કરમ ^૨કઠોરદે;
 હવે તેહથકી તો છૂટીએ, જો થાએ ધર્મનો જોરદે. હ. ૧૧
 એહવુ' ચિંતવી રાજા હિવે, શુભદિન હરિખળને તામરદે;
 પરણાવી કન્યા પ્રેમશું, જસ મહનમંજરી નામરદે. હ. ૧૨
^૩કરમોચન અધિક પ્રમોદશું, રાજા દીધો નિજરાજદે;
 શુદ્ધ પાસે જઈ સંજમ લિયો, ^૪સારે પોતાનાં કાજદે. હ. ૧૩
 છકૂ અકૂમ આદિ તપ કરે, પાળે આરિત નિરતિચારદે;
 પાળે પ્રવચનમાતા સદા, ખટ જીવતણો આધારદે. હ. ૧૪
 નિજ કરમ અપાબ્યા આકરા, નિર્મળ લહ્યો કેવળજ્ઞાનદે;
 જિનહર્ષ દાળ ઓગણત્રીશમી, સુર નર કરે જસુ
 ગુણુગાનદે. હ. ૧૫

(હાલ)

કેવળજ્ઞાન પ્રકાશકર, મહનવેગ સુનિરાય;

ગામાગર પુર વિહરતા, સાધુતણે સમુદાય.

૧

૧ વખાણ. ૨ આકરાં. ૩ પાણિગ્રહણ. ૪ સદ્ગુણ કરે.

પ્રતિયોધે લવિયણુ લણી, મેટે જડ મિથ્યાત;
 ઉપગારી શિરસેકરો, વસુધા ગુણ વિખ્યાત. ૨
 કેવળ પાળી બહુ દિવસ, સંલેહણ કરી અંત;
 સુગતિપુરી સુનિવર ગયા, જિહાં છે સુઃખ અનંત. ૩

(હાળ ૩૦ મી—દેશી મારો દેને દેને હે નણદલ પોમચો.)

હિવે કંચનપુર નૃપ અન્યદા, પુત્રીની સુણી પ્રવૃત્તો;
 જન સુખથી મન અચરિત થયો, વળી હરખિત થયો નિજ
 ચિત્તો. હિ. ૧

નગર વિલાસપુરનો ધણી, નામે હરિભળ ભૂપાળો;

તેહની રાણી સુજ કન્યકા, જોવો પોતે પુન્ય વિશાળો. હિ. ૨

સુંદર વાર્તા કૌતુકવતી, વિદ્યા કસ્તૂરી સારો,

તેલખિંદુ જિમ વિસ્તરે, છાની ન રહે કિણવારો. હિ. ૩

*પુત્રીલત્તાને તેહવા, મૂક્યા પુહવીશ પ્રધાનો;

કંચનપુર નૃપ હરિભળ લણી, વર વસંતસેન રાજનો. હિ. ૪

હરિભળ રાજ હવે આપણો, હયગયદળ લેઈ અપારો;

તીને રાણી સાથે કરી, આળ્યો કંચનપુર શિરદારો. હિ. ૫

રાયવસંતસેન મહોત્સવ કરી, શણગાર્યા પુર બાજારો;

થયા રંગ સુરંગ વધામણા, નિરખે હરખે નર નારો. હિ. ૬

નૃપ નગરપ્રવેશ કરાવિયો, આળ્યા રાયભુવન મઝારો;

માતાને વસંતસિરિ મળી, હરખી માય હૃદય મઝારો. હિ. ૭

પુત્રી સુજ ભાગ્ય ફળ્યો સહી, કોઈ પુન્ય ફળ્યો તતકાળો;

તેં એ ઋદ્ધિ પામી સંપદા, લહ્યો પતિ હરિભળ ભૂપાળો. હિ. ૮

રજિયાયત નૃપરાણી થયાં, દેખી ઋદ્ધિતણો વિસ્તારો;

ઐ ઐ જોવો પુન્ય પટંતરો, કુળનો નહીં ઇહાં અધિકારો. હિ. ૯

કંચનપુર-નૃપ^૧ પ્રસુદિત થઈ, હરિભળને દેઈ રાજે;
 દીક્ષા લીધી શુર કને, મૂકી સહુ રાજના કાળે. હિ. ૧૦
 નિર્દોષપણે મત પાળિયો, સહુ કર્મ ખપાવ્યાં તામો;
 મુક્તે પહોતા રાય^૨ રાગની, પામ્યા સુખ અવિચળ ઠામો. હિ. ૧૧
 હિવે હરિભળ રાજ આપણાં, પાળે એ રાજ્ય અખડો;
^૩ પરદળલાં જનકેસરી, જસુ તેજ પ્રતાપ પ્રચડો. હિ. ૧૨
^૪ અનમી આરિ પાય પાડિયા, સહુ સેવ કરે કર ભેડો;
 કોઈ આણુ ન લોપે જેહની, રાજ્ય પાળે મનને કોડો. હિ. ૧૩
 કીર્તિ જેહની જગ વિસ્તરી, ધર્મી હરિભળ ભૂપાળો;
 એતલે અધિકારે એ થઈ, જિનહર્ષ ત્રીસમી ઢાળો. હિ. ૧૪
 (હૃદા.)

કીધી પટરાણી ^૫ પ્રવર, તીને પહેલી નાર;
 બીજી પણ પરણી વળી, નૃપકન્યા સિરદાર. ૧
 વિષયતણા સુખ લોગવે, પુણ્યતણે સુપસાય;
 સાંનિધકારી દેવતા, તો શી ^૬ કુમિણા થાય ! ૨
^૭ ભગન રહે સુખમે સદા, દોગંદુકસુર જેમ;
 દિન દિન વધતિ સાહેબી, દિન દિન વધતો પ્રેમ. ૩

(ઢાળ ૩૧ મી—દેશી લાલ મન ભમરારે.)

એક દિન નૃપ દરબારમે, શુણુ રાગીરે, આવીને વનપાળ, રાય
 શુણુ રાગીરે;
 કરભેડીને ઇમ કહે, શુ. સુણો હરિભળભૂપાળ. રા. ૧
 આંખ્યા તુમ ઉદાનમે, શુ. ‘મુનિપતિ-મુનિપરિવાર; રા.

૧. ખુસી. ૨. રાણી. ૩. પરાયા લશ્કરનો નાશ કરવા કેસરી-
 સિંહ જેવો. ૪ ન નમે તેવા અહંકારી બળીઆ શત્રુ રાજને પણ
 ખજે પાડ્યા. ૫ મોટી. ૬ આછાશ. ૭ આનદિત-ખુસી. ૮ આચાર્ય.

હરિભગ સાંભળી હરખિયો, શુ. જિમ ^૧આતક જળધાર રા. ૨
 વનપાળકને આપિયા, શુ. વસાભરણ ^૨પ્રધાન; રા.
 આડંબરશું આલિયો, શુ. ગુરૂવંદન રાજન. રા. ૩
 દેઇ તીન પ્રદક્ષણા, શુ. પ્રભુમ્યા ભાવે પાય; રા.
 ધર્માચારજ માહરા, શુ. એ તો શ્રી ગુરુરાય. રા. ૪
 બે કરજોડી વીનવે, શુ. ભગવન્ ! તુમ સુપસાય. રા.
 રાજ્યતણી પ્રભુતા લહી, શુ. હીન કુળે મેં આય. રા. ૫
 પ્રથમ જાળના શુવની, શુ. ^૩અડગ કરાવી જેહ; રા.
 મેં પાળી ^૪સૂધે મને, શુ. તુરત કળી મુજ તેહ. રા. ૬
 પ્રસન્ન થઈ મુજ ભપરે, શુ. સુખદાયિ જે ધર્મ; રા.
 કહો વિશેષે મુજ ભણી, શુ. ટાળો ભવના ભર્મ.

સાધુગુણ ગિરવારે. ૭

ધર્મતણી રૂચિ ભપની, શુ. સુણવા તુમ સુખ વાણિ; રા.
 નિજ સેવક ભણી કરી, શુ. હિયકે કરૂણા આણિ. રા. ૮
 ધન્ય ધન્ય ! તું ગુરૂ કહે, તાહરી એહવી મત્તિ; રા.
 ધર્મ સુણેવા ^૫ઉમહો. શુ. તુજને ઉત્તમ ગત્તિ. રા. ૯
 “ કેચિદ્ ભોજન ભગિનિર્ણય ધિય. કેચિત્પુરંધ્રીપરાઃ
 કેચિન્માતૃવિલેપનૈકરસિકા. કેચિન્નય ગીતોત્સુકાઃ
 કેચિત્ દ્યુતકથામૃગબ્યમદિરાઃ કેચિન્નય નૃત્યાહરાઃ
 કેચિદ્ધાન્નિગ્નેશ્વરનારસિકા ધન્યાસ્તુ ધર્મેરતાઃ ૧ ”
 શ્રી જિનનાયક ભાખિયા, શુ. ધર્મના હોય પ્રકાર; રા.
 એક શ્રાવક બીજે સાધુનો, શુ. ભવના વારણહાર. રા. ૧૦
 મૂળ કહ્યા બે ધર્મના, શુ. શુભકથા તું જોય; રા.

૧ અપૈયા વર્ષાદના આવવાથી રાજ થાય તેમ ૨ ઉત્તમ વસ્ત્ર
 ધરેણાં ૩ પ્રતિજ્ઞા-આધા. ૪ અડગ મનથી. ૫ ઉત્સાહવત થયો.
 ૬ ઉત્તમ ગતિ.

૧ સર્વવિરતિ પણ એ વિના, શુ. આરાધક નવિહોય.	રા. ૧૧
એ ન શકીજે આદરી, શુ. ધર્મ ૨ જતીનો રાય;	રા.
તો સમક્ષિતશું યાળિયે, શુ. ૩ ગૃહસ્થધર્મ ચિત લાય.	રા. ૧૨
તે પણ બાર પ્રકારનો, શુ. જીવદયાનો હેત;	રા.
ભાગ્યો જિનવર ૪ સોહિલો, શુ. એ પણ સુખનો ૫ ખેત.	રા. ૧૩
એહવી ધર્મની દેશના, શુ. સાંભળી પ્રસુદિત થાય;	રા.
શ્રી ગુરૂને ચરણે નમી, શુ. કરજોડીને રાય.	રા. ૧૪
પહેલો ૬ અભ્યુત્પત આદ્યો, શુ. સમક્ષિતશું ભૂપાળ;	રા.
કહે જિનહર્ષ સોહામણી, શુ. એ એકત્રીશમી ઢાળ.	રા. ૧૫
(દુહા.)	

હવે હરિભાળ નૃપ કપહિવજી, ગૃહસ્થ-ધર્મ ગુણવંત;	
૭ સુદિતપણે ગુરૂપદ નમી, આબ્યો ઘરે તુરંત.	૧
ધર્મ કરે ભાવે ભલે, હવે રાજા નિજ દેશ;	
દેવરાવી ૮ ઉદ્દ્યોધણા, યાળો દયા વિશેષ.	૨
૧૦ સાત નરકના બારણાં, ૧૧ સાતે વ્યસન વિચાર;	
૧૨ અવનિપતિ આદેશથી, કાઢયા દેશ મગાર.	૩
૧૩ વગવિણ અગવિ થઈ કરે, લોકતણા ઉપગાર;	
રોગોપદ્રવ સહુ ગમ્યા, દેઈ આધાર અપાર.	૪
તરૂવરફળ ૧૪ શશિચાંદ્રણો, જળધરનો જિમ નીર;	
૧૫ સાપુરૂપારો સંચિયો, સહુ દુનિયાંરો સીર.	૫

૧ સર્વ વિરતિ—સાધુમાર્ગ. ૨ સાધુનો. ૩ બારવૃત. ૪ સુખે થઈ શકે તેવો. ૫ ક્ષેત્ર. ૬ ખુસી. ૭ જીવદયા + અગીકાર કરીને. ૮ રાજ. ૯ ઢંઢેરા પીટાબ્યો. ૧૦ રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, ૫ કમ્પ્રભા, ધૂમપ્રભા, તમતમ-પ્રભાદિ સાતનરક. ૧૧ મદિરા, માંસ, ચોરી, જુગાર, શિકાર, પરત્વીસેવન, વેસ્થા, એ સાત નકારાં વ્યસન. ૧૨ રાજાના હુકમથી. ૧૩ સિદ્ધારસ વગર ગર્વ રહિતપણે. ૧૪ ચંદ્રમાનું ચાંદણું. ૧૫ સત્પુરૂષનું સંચેલું દ્રવ્ય.

(હાળ ઉર મી-દેશી કાગળીઆ કરતાર લાણી શીપરે લખુરે.)

ઇમ હરિભળરાજ ઉપગારી થયોરે, કંઠણાવંત કૃપાળ;

લોકતણા દુખ દેખી નવી શકેરે, તે લાંબે તતકાળ. ઇમ. ૧

દાન માનશું આપે દુખિયાં લોકનેરે, માંડયો ^૧શત્રાકાર;

લક્ષ્મી પામીને ખરચે નહીંરે, ધીકુ તેહનો અવતાર. ઇમ. ૨

લક્ષ્મીચંચળ વાદળ સારિખીરે, તેહશું કિશો સનેહ;

વાર ન લાગે એહને જાવતારે, કોઇની ન થઇ એહ. ઇમ. ૩

કરખી થઇ કઠો કર લીડશેરે, ધરશે ધરણી મઝાર;

સાપ થઇ લમશે તે ઊપરેરે, તિર્યચનો અવતાર. ઇમ. ૪

એહવું જાણી હરિભળ લાહો લિયેરે, પુણ્યે ભરે લંડાર;

^૨સાતે ક્ષેત્રે વાવે ઉલ્લટ આણીનેરે, સફળ કરે અવતાર. ઇમ. ૫

ઇમ કરતાં મુનિ આબ્યાપુર ઉદ્યાનમાંરે, વંદણ પહુતો રાય;

ધર્મતણી દેશના સાંભળી વૈરાગિયોરે, પ્રણમી શુદ્ધના પાય. ઇમ. ૬

ઘેર આવીને રાજ્ય દિયો નિજ પુત્રનેરે, ત્રિણ નારી સંઘાત;

શુદ્ધ પાસે ચારે દીક્ષા ગ્રહીરે, પાળે ^૩પ્રવચન માત. ઇમ. ૭

^૪યંચમહાવ્રત પાળે મુનિવર ઊજળારે, ધ્યાવે નિર્મળ ધ્યાન,

તપ જપ સંયમ કર્મ ખપાવિયાંરે, પામ્યાં કેવળજ્ઞાન, ઇમ. ૮

આયુ સંપૂરણ કરી મુગતે ગયાંરે, પામ્યાં શાસયકાણ;

એ હરિભળનો ચરિત્ર ભવિક મન ભાવજોરે, ધરજો જિનવર

આણુ. ઇમ. ૯

૧ દાનશાળા. ૨ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકા, જ્ઞાન, જિન-
મદિર, બિંબ ભરાવવા એ સાત ક્ષેત્ર. ૩ ઈર્ષ્યા સમિતિ, ભાયા સમિતિ,
એપણા સમિતિ, આદાનમત્તભ ઉનિક્ષેપણા સમિતિ, પારિજાપનિકા સમિતિ,
મનશુભિ, વચનશુભિ, કાયશુભિ એ આઠ પ્રવચનમાતા. ૪ પ્રાણુતિપાત,
શ્રધ્ધાવાદ, અદ્વતાદાન, મૈથુન, પરિશ્રદ્ધ, એઓનો સર્વથા ત્યાગ.

પહેલા ત્રત ઉપર આદર કરોરે, પાળો દયા દયાળ;
 જીવદયાથી સહુ સુખ પામશેરે, જિમ હરિબળ ભૂપાળ. ઇમ. ૧૦
 સંવત સતર છેતાળીસમેરે, આસો શુદ્ધિ બુધવાર;
 પડવા દિવસે રાસ સંપૂર્ણ થયોરે, પાટણ નગર મઝાર. ઇમ. ૧૧
 શ્રીખરતર ગચ્છનાયક શોભતારે, શ્રીજિનચંદ્ર સૂરિંદ;
 શાંતિહર્ષ વાચક પદ પંકજ અલીરે, કહે જિનહર્ષ મુણિંદ. ઇ. ૧૨
 ષટ્શત ઝોગણ્યાશી ગાથા થઈરે, ઢાળ થઈ બત્રીશ;
 વર્ધમાનદેશનાથી કહ્યો અધિકાર ઝોરે, સુણજો ધરી જગીશ. ઇ. ૧૩

શ્રી હરિબળરાજવિરાસ સમાપ્ત.

ઇતિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ-જૈન પુસ્તકોદ્ધારે-અ-આંક: ૨૨.

(ઇતિ જૈનગૂર્જર-સાહિત્યોદ્ધારે-અ-આંક ૩)